

İsfəhan Qaimiyyə kompüter
araşdırmalar mərkəzi

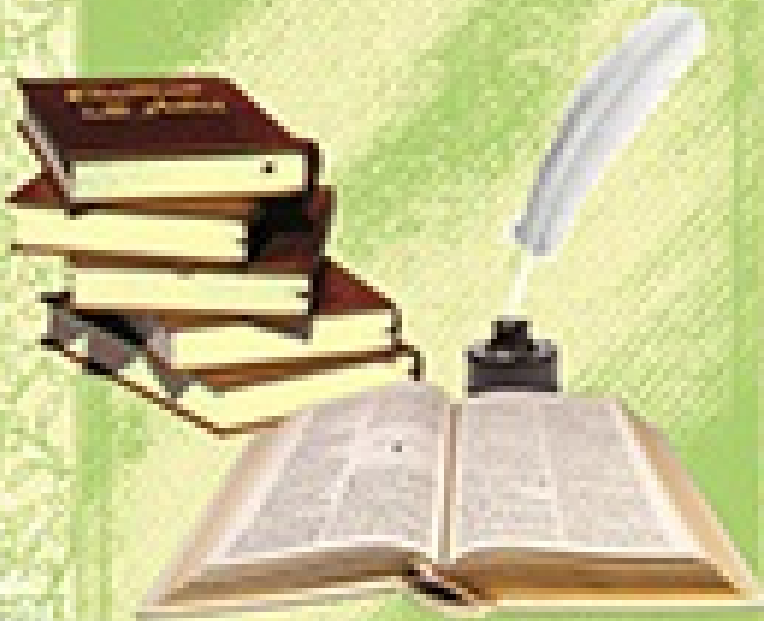
Qaimiyeh

عجبت ان تعالی
فرجه لشریفا

عبدالمطلب
علیه السلام

www. Ghaemiyeh.com
www. Ghaemiyeh.org
www. Ghaemiyeh.net
www. Ghaemiyeh.ir

**Buxari va Müslimin sahıhlarına
bir baxıř**

*Ayubullaħ Muhammed Saħıř Nıvıni
Müftüsi, Ruqıd Vahıd ıgħı ıfħıvıvı*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BUXARİ VƏ MÜSLİMİN SƏHİHLƏRİNƏ BİR BAXIŞ

:Müəllif

Ayətullah Məhəməd Sadiq Nəcmi

:Çap nəşriyyat

əl-Mustafa (s) Beynəlxalq Tərcümə və Nəşr
mərkəzi

:Digital nəşriyyat

İsfəhan Qaimiyyə adına komputer araşdırmalar
mərkəzi

Mündəricat

5	Mündəricat
19	BUXARİ VƏ MÜSLİMİN SƏHİHLƏRİNƏ BİR BAXIŞ
19	KİTAB HAQQINDA
20	İŞARƏ
24	NAŞİRDƏN
26	MÜNDƏRİCAT
79	Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin həyatı
79	İşarə
83	Ön Söz
83	Hörmətli oxucular
85	Müqəddimə
109	Hədislər barədə
109	?Hədis nədir
110	?Sünnə nədir
110	Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti
113	Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin (s) nəzəri
116	Quran və sünnənin fərqi
120	Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi
120	Şiə məzhəbində hədisin yazılması
121	İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması
123	İmam Əli (ə) və onun yazdıqları
123	Hədis yazarların sayı və rütbələri
124	İmam Sadiqin (ə) zamanında hədislərin yazılışı
125	Kutubə ərbəə - 4 kitab

126	Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması
127	Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi
129	Ömər xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması
132	Ömər vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması
132	Hədis Osmanin dövründə
136	Hədis Müaviyənin zamanında
139	İkinci fərman
140	Üçüncü və dördüncü fərman
141	Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti
141	Hədis yazmaqda ilk addım
142	Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli sürətdə yazılması
147	Altı səhih kitabın meydana gəlmə tarixi
149	Sihah və Məsənid kitaları arasında olan fərqlər
150	Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz
154	Birinci hissə
154	İşarə
156	Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi . 1
156	:Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix
156	:Buxarinin təhsilləri
157	:Onun elmi səfərləri
157	:Buxarinin əsərləri
158	:Buxarinin təəcüb doğuran fətvaları
161	Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi . 2
161	İşarə
161	:Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix
162	:Müslimin elmi səfərləri

- ۱۶۲ ----- Müslimin əsərləri
- ۱۶۳ ----- Müslimin vəfatının səbəbi
- ۱۶۵ ----- İkinci hissə
- ۱۶۵ ----- İşarə
- ۱۶۷ ----- (Sihahi-Sittə (Alti Səhih Kitab .)
- ۱۶۸ ----- Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri
- ۱۷۰ ----- Şərləri
- ۱۷۰ ----- Səhiheyn kitabları barədə yazıqlıq məharəti
- ۱۷۳ ----- Hələ bu azmış kimi
- ۱۷۵ ----- Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər
- ۱۷۶ ----- Şerlər və Qəsidələr
- ۱۷۸ ----- İfrat dərəcəsinə çatmış müdafie
- ۱۸۳ ----- Üçüncü hissə
- ۱۸۳ ----- İşarə
- ۱۸۵ ----- Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından .)
- ۱۸۷ ----- Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində
- ۱۸۹ ----- Müslim də şübhəlidir
- ۱۸۹ ----- Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində
- ۱۹۱ ----- Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində
- ۱۹۲ ----- Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində
- ۱۹۲ ----- Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqilaninin və başqalarının nəzərində
- ۱۹۳ ----- Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində
- ۱۹۳ ----- Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində
- ۱۹۵ ----- Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində
- ۱۹۶ ----- Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində
- ۱۹۷ ----- Səhiheyn kitabları biz şialərin nəzərində

۲۰۰ Dördüncü hissə
۲۰۰ İşarə
۲۰۲ Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi .۱
۲۰۲ Rical elmi və Dirayətul-hədis
۲۰۴ İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir
۲۰۴ Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir
۲۰۵ Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin
۲۰۸ Əbu Hüreyrə .۱
۲۱۱ Əbu Musa Əşəri .۲
۲۱۴ Əmr İbn Ass .۳
۲۱۶ Əbdullah ibn Zubejr .۴
۲۱۸ İmran İbn Həttan .۵
۲۲۰ (Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi .۶-۷
۲۲۰ Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri
۲۲۳ Müslimin şüələrə qarşı gülməli iftirası
۲۲۴ (Buxari və İmam Sadiq (ə
۲۲۶ İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi
۲۲۷ Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi
۲۳۲ Beşinci hissə
۲۳۲ İşarə
۲۳۴ Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə .۱
۲۳۶ (Yarımçıq yazılmış hədislər (Senzura olunmuş hədislər .۲
۲۳۷ Cənabət hökmü .۱
۲۳۸ Dəli qadının daşqalaq olunması .۲
۲۴۰ Şərabxorun cəzası .۳
۲۴۱ Sudan soruşmaq əhvalatı .۴

- ۲۴۳ ----- Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı .۵-۶
- ۲۴۶ ----- Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu
- ۲۴۷ ----- Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması
- ۲۵۰ ----- Altıncı hissə
- ۲۵۰ ----- İşarə
- ۲۵۲ ----- Allahı görmək səhiheyn baxımından .۱
- ۲۶۳ ----- Hədislərdən istifadə olunan mətləblər
- ۲۶۵ ----- Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi
- ۲۷۰ ----- Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual .۲
- ۲۷۲ ----- ?Bu batil əqidənin mənşəyi nədir
- ۲۷۵ ----- ? Allahı yuxuda görmək olarmı
- ۲۷۷ ----- Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi
- ۲۷۸ ----- Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər
- ۲۷۹ ----- Bu yuxunun yozumu
- ۲۷۹ ----- Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində
- ۲۸۱ ----- Əqli və fəlsəfi dəlillər
- ۲۸۲ ----- Qurani-Kərimdən dəlillər
- ۲۸۶ ----- Hədislərdən dəlillər
- ۲۸۹ ----- !Allahın məkana ehtiyacı varmı
- ۲۹۰ ----- !Allah, namaz qılanın qarşısında .۳
- ۲۹۱ ----- ?Allah göydədirmi
- ۲۹۲ ----- ?Allah ərşdədirmi
- ۲۹۵ ----- !Allah buludlar arasında
- ۲۹۵ ----- Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr
- ۲۹۶ ----- Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri
- ۳۰۰ ----- ?Bu əqidənin mənşəyi nədir

- ۳۰۰! ? Allah gülürmü .۴
- ۳۰۴! Yaşasin gülən Allah
- ۳۰۵: Hədisdən istifadə olan mətləblər
- ۳۰۶? Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmı .۴
- ۳۱۱ Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb .۴
- ۳۱۲! ? Allahın müxtəlif əzaları vardır
- ۳۱۴: Hədislərdən istifadə olunan mətləblər
- ۳۱۴: Araşdırma
- ۳۱۷ Allahın gözü vardır
- ۳۱۹ Allahın əli vardır
- ۳۲۲ Allahın barmağı var
- ۳۲۴ Allahın beli
- ۳۲۷ Allahın ayağı vardır
- ۳۳۴ Diqqəti cəlb edən bir məsələ
- ۳۳۸ Şiə hədislərinə bir baxış .Δ
- ۳۳۹; Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması .۱
- ۳۴۰; Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər .۴
- ۳۴۰; Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri .۴
- ۳۴۱; Qondarma və saxta rəvayətlər .۴
- ۳۴۱ Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə
- ۳۴۸ Yeddinci hissə
- ۳۴۸ İşarə
- ۳۵۰ "Quran baxımından peyğəmbərin məqamı" .۱
- ۳۵۰: Nübuvvət və ləyaqət
- ۳۵۲ Nübuvvət və ismət
- ۳۶۰ İslam Peyğəmbəri Məhəmməd (s) Quran ayələrində və hədislərdə

- ۳۶۹ Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı
- ۳۷۳ Həzrət Məhəmmədin (s) əxlaqı
- ۳۷۵ Vəhy və ictihad məsələsi
- ۳۷۶ İlham yolu ilə nazil olan vəhy .1
- ۳۷۶ Pərdə arxasında olunan vəhy .۲
- ۳۷۷ Mələk vasitəsi ilə .۳
- ۳۷۷ İşarə
- ۳۷۷ Qurani vəhy .1
- ۳۷۷ Qurani olmayan vəhy .۲
- ۳۷۷ Qurani olmayan vəhy
- ۳۸۱ ?Görəsən Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi
- ۳۸۷ "Nübuvvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından" .۲
- ۳۸۷ Nübuvvət Tövrat və İncil baxımından
- ۳۹۱ Nübuvvət, Səhiheyn kitablarında
- ۳۹۱ Yalan uydurmağın tarixi
- ۳۹۷ İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və .1
- ۳۹۸ İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması .۲
- ۴۰۱ Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi
- ۴۰۲ Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzusu
- ۴۰۳ Həzrət Süleymanın (ə) doxsan doqquz arvadı ilə yatması
- ۴۰۶ Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması .۳
- ۴۱۶ Musanın qarışqaların yuvasına od vurması
- ۴۲۱ Peyğəmbərin (s) atasının və anasının imanı .۴
- ۴۲۱ Besətdən əvvəlki dövr
- ۴۲۴ ?Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi
- ۴۲۶ ?Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir

- ۴۲۹ "Ürəyin parçalanması dastanı" .Δ
- ۴۳۱ Zaman baxımından ziddiyyətli olması .۱
- ۴۳۱ Məkan baxımından ziddiyyətli olması .۲
- ۴۳۲ Bu mövzu, Peyğəmbərimizin (s) isməti ilə uyğun deyildir .۳
- ۴۳۲ Şərlər cismə aid deyildir .۴
- ۴۳۲ ?Sinənin açılmasından məqsəd nədir
- ۴۳۳ Tarix və hədis kitablarında "şəqqus - sədr" rəvayətlərinə bir baxış
- ۴۳۵ ?Görəsən Peyğəmbər (s) öz nübuvvətində şəkk edirdimi
- ۴۳۹ Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr
- ۴۴۳ Allahın rəsulunun namazda olan səhvi
- ۴۴۹ Cənabətli halda Peyğəmbərin (s) namaz qılması
- ۴۵۲ !? Həzrət Peyğəmbər (s) möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi
- ۴۵۸ ?Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir
- ۴۶۲ Həzrət Peyğəmbərin (s) ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi
- ۴۶۳ Dastanın uydurulma əlamətləri
- ۴۶۴ !? Görəsən həzrət Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi
- ۴۶۸ Həzrət Peyğəmbər (s) və müsəlmanlara əziyyət vermək
- ۴۶۹ "Lədud" hədisinin araşdırılması"
- ۴۷۴ Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri
- ۴۷۵ Nəqib Əbu Cəfər və "Lədud" hədisi
- ۴۷۶ ?Görəsən həzrət Peyğəmbər (s) Qur`an ayələrini unudurdumu
- ۴۷۹ !?Görəsən Rəsuli-Əkrəm (s) ayaq üstə bövl edirdimi
- ۴۸۰ Bu nisbət qəbahətli olmasına e`tiraf
- ۴۸۱ Günahdan daha pis üzrlər
- ۴۸۲ ?Bu yozumlar nəyə lazımdır
- ۴۸۴ !Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır

- ۴۸۵ ?Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir
- ۴۸۸ Sehrun-nəbiy" dastanı"
- ۴۹۲ Nübuvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər
- ۴۹۲ İşarə
- ۴۹۳ !?Peyğəmbərin (s) evində mahnı oxunması .۱
- ۴۹۶ Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi .۲
- ۵۰۳ Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi .۳
- ۵۰۶ Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi .۴
- ۵۰۹ Qeyd olunan hədislərin araşdırılması
- ۵۱۰ Bu hədislərin rəvayətlərindən izahat vermələrini istəyirik
- ۵۱۱ Möhkəm və sarsılmaz dəlillər
- ۵۱۴ Peyğəmbər (s) barədə .۶
- ۵۱۴ İşarə
- ۵۱۵ Qina" Quran baxımından"
- ۵۱۸ Qina" hədislər baxımından"
- ۵۲۱ Məscid barədə
- ۵۲۲ Peyğəmbər məscidi
- ۵۲۵ Naməhrəmlərə baxmaq
- ۵۲۷ Aişənin Peyğəmbər (s) yanında gəlinciklə oynaması
- ۵۲۹ ?Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir .۷
- ۵۲۹ İşarə
- ۵۲۹ Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu .۱
- ۵۲۹ İşarə
- ۵۳۰ Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri
- ۵۳۵ Həzrət Peyğəmbərə (s) şərab hədiyyəsi
- ۵۳۶ Aişənin sözünün keçərli olması üçün .۲

- 541 Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək .r
- 546 Ömər in istəkləri .a
- 546 İşarə
- 550 Üç ayə
- 552 Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması
- 552 İşarə
- 552 Hədislərdə olan ziddiyyətlər .1
- 554 Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir .r
- 557 Ayənin siyağı
- 558 Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə
- 560 Bu iki hədisdən belə başa düşülür
- 563 Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri
- 564 Bu əfsanələrin bəzi şie kitablarında da nəql olunması
- 566 Səkkizinci hissə
- 566 İşarə
- 568 Xilafət .1
- 570 Bəhsin yolu və məqsədi .r
- 570 İşarə
- 571 Xilafət barədə üç sual
- 579 Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri .r
- 579 Təthir"ayəsi və Peyğəmbər in ailəsi" .1
- 580 Mübahilə" ayəsi və Peyğəmbər in ailəsi" .r
- 582 Qədir" hədisi və Peyğəmbər in ailəsi" .r
- 585 Rəsuli-Əkrəm (s) Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırır .f
- 588 On iki rəhbər .a
- 592 Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin (ə) fəzilətləri .f

593	İşarə
593	Əliyə (ə) düşmən olanlar Allaha düşməndir .1
606	Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri .Δ
606	Fatimə qadınların ülgüsü .1
607	Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir .1
608	Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərpərasıdır .1
608	Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) təsbih zikri .1
610	Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti .Δ
612	Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması .1
615	Səhiheyndə İmam Həsən (ə)və İmam Hüseyin (ə) fəzilətləri .1
615	İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır .1
616	İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar .1
618	Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan məhəbbəti .1
619	İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin reyhanıdır .1
619	İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin duası .Δ
620	İlahi Həsəni və onu sevənləri sev .1
621	İmamət, Əlinin (ə) nəzərində
621	İmamətin şərtləri
622	İmamət və gözəl əxlaq
627	İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq
629	Təyəmmümün hökmü
632	Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı
635	Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi
635	İstizan" (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər"
638	Kələlə" məsələsinin çətinliyi"
640	Dəlini daşqalaq etmək

- 641 Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar
- 644 Kəbə evinin qızılı və gümüşü
- 646 Quranın təfsiri
- 647 Osmanın cənabət məsələsində fətvası
- 651 Məşahif (səhifələr) barədə bir hökm
- 653 İslam hökmləri və xəlifələr
- 656 Qətl və qarət .1
- 656 Hökmlərdə dəyişiklik
- 662 Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin (s) nümayəndəsidir
- 666 Fədək məsələsi və Peyğəmbərin (s) mirası .2
- 666 İşarə
- 671 Qondarma qanun
- 675 Peyğəmbərin (s) səhabələri
- 676 Peyğəmbərin (s) zövcələri
- 679 Hüdeybiyyə sülhündə .3
- 681 Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə .4
- 682 Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir
- 682 İşarə
- 690 Şübhə və onun cavabı
- 691 Təməttö həcci .5
- 691 İşarə
- 692 ?Təməttö həcci nədir
- 693 Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi
- 698 Təməttö həccinin haram edilməsi
- 701 Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi
- 704 Təməttö həcci Osmanın dövründə

- ٧٠٨İbn Zübeyr bu barədə belə deyir
- ٧٠٨Təməttö həcci Müaviyənin dövründə
- ٧١٠Səhihi-Müslim” və “Müsnədi-Əhməd” kitablarında belə“
- ٧١٠Mütə və ya müvəqqəti evlənmək .
- ٧١٠İşarə
- ٧١٠?Mütə nədir
- ٧١٢Ortaq hökmlər
- ٧١٤Fərqli xüsusiyyətlər
- ٧١٤İslamda mütənin qanuni olması
- ٧٢٥İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi
- ٧٢٩Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi
- ٧٣٢İftiralar və əsası olmayan məsələlər
- ٧٣٣a. Şeyx Məhəmməd Əbdühun sözləri
- ٧٣٤b. Musa Carullahın sözləri
- ٧٣٥c. Alusin iftirası
- ٧٣٦d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri
- ٧٣٧Təravih namazı .
- ٧٣٧İşarə
- ٧٤٠Əmirəl-möminin Əlinin (ə) rəftarı
- ٧٤١Bədrüddin Eyninin izahı
- ٧٤٢Üç tələq .
- ٧٤٢?Üç tələq hansıdır
- ٧٤٥Üç tələq məsələsinə bir baxış
- ٧٤٧Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması .
- ٧٥٥Müsafir namazı .
- ٧٥٥İşarə

YΔY ----- Müqayisə və nəticə

YΔΛ ----- Rəsuli-Əkrəmin (s) uzaq görünliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi

YΔϑ ----- Mürtəd olma və dindən dönmə

Yϑϑ ----- Dində təhrif və bidət

YϑY ----- Həqiqəti etiraf etmək

Yϑϑ ----- .Bu kitabın sənədləri haqqında izah

YY1 ----- Qaynaqlar

YYΛ ----- Haqqında mərkəzi

BUXARİ VƏ MÜSLİMİN SƏHİHLƏRİNƏ BİR BAXIŞ

KİTAB HAQQINDA

Kitabın adı: Buxari və Müslümün səhihlərinə bir baxış

Müəllif: Ayətullah Məhəməd Sadiq Nəcmi

Mütərcim: Rəşad Vahid oğlu Əkbərov

KORREKTOR: Subhan Pərhrizkar

NAŞIR: Beynəlxalq əl-Müstəfa (s) Nəşr və tərcümə Mərkəzi

Çap növbəsi: Birinci

ISBN: 978-964-195-321-0

Çap tarixi: 2011

Tiraj: 1000

Kitabın bütün hüquqları nəşirə məxsusdur ©

:İNVAN

İran, Qum, Şühəda meydanı, Höccətiyyə prospekti, Höccətiyyə mədrəsəsinin qarşısı,
.Beynəlxalq əl-Müstəfa (s) Universitetinin nəşriyyatı

Tel/faks: +98 251 7730517

İran, Qum, Mühəmməd Əmin prospekti, Elmlər Universitetinin nəzdi, Beynəlxalq əl-
Mustəfa (s) Universitetinin nəşriyyatı. Tel/Faks: +98251 2133106 / +98251 2133146

www.miup.ir, www.eshop.miup.ir

E-mail: admin@miup.ir, root@miup.ir

səh:1

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİSMİLLAHİR-RƏHMANİR-RƏHİM

Tədqiqat Şöbəsi

səh: ۲

Buxari və Müslimin səhihlərinə bir baxış

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi

:Mütərcim

Rəşad Vahid oğlu Əkbərov

səh:۳

Hər bir tədqiqatın əvvəli və sonu tədqiqatçı insan zehində yaranmış suala cavab tapmaq yolunda inkişafın bir mərhələsi sayılır, həmçinin, bu gedişat elm və bilik olan __.tədqiqat nəticəsinin əldə edilməsi ilə sona çatır

Əlbəttə, bu sonluq yeni bir başlanğıc üçün müjdə verir. Çünki hər bir tədqiqat yeni iş, __.inkişaf tərəvət və bərəkət, həmçinin, yeni sualların meydana çıxması ilə nəticələnir

Tədqiqat əsnasında qarşıya çıxan suallar zaman ehtiyaclarının tənəsübü və __.tədqiqatçıların bacarığı ilə inkişaf edir və bəşər mədəniyyətini hərəkətə vadar edir

Elm və texnikanın inkişafı nəticəsində sualların tez bir zamanda dünyanın müxtəlif yerlərinə çatması və sürətlərin azalması prosesi yeni bir mədəniyyəti ərməğan gətirir. Buna görə də, şübhəsiz bu proses barədə mükəmməl agahlıq və düzgün müdiriyyət __.bu yolda inkaredilməz təsirə malikdir

Beynəlxalq əl-Mustafa (s) Universiteti elmi hövzələrdə malik olduğu xüsusi vəzifəsi, __habelə insanların müxtəlifliyinə əsasən, tədqiqat sahəsində münasib şəraiti yaratmağı __.özünə vəzifə bilir

Bu sahədə münbit şərait yaratmaq, imkanlardan münasib tərzdə istifadə etmək, __həmçinin, din sahəsində tədqiqatçı alimlərdən himayə etmək Beynəlxalq əl-Mustafa __(s) Universitetinin Tədqiqat

.müavinliyinin əsas və önəmli vəzifələrindən sayılır

Bu qəbil elmi hərəkatlər və mövcud vəziyyətin möhkəmləndirilməsi ilə dünyanın hər_
_.bir yerində dini mədəniyyətin inkişafı və yayılması ilə nəticələnməsinə ümid edirik

BEYNƏLXALQ ƏL-MUSTAFA (S) NƏŞR VƏ TƏRCÜMƏ MƏRKƏZİ

səh:۴

[Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəminin həyatı 17 [1]

[Ön Sözlər. 21 [2]

[Hörmətli oxucular! 21 [3]

[Müqəddimə. 23 [4]

[Hədislər barədə. 43 [5]

[Hədis nədir?. 43 [6]

[Sünnə nədir?. 44 [7]

[Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti 44 [8]

[Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin _(S)_ nəzəri 46 [9]

[Quran və sünnənin fərqi 48 [10]

[Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi 50 [11]

[Şiə məzhəbində hədisin yazılması 50 [12]

[İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması 51 [13]

[İmam Əli (ə) və onun yazdıqları 53 [14]

[Hədis yazanların sayı və rütbələri 53 [15]

[İmam Sadiqin _(ə)_ zamanında hədislərin yazılışı 54 [16]

[Kutubə ərbəə – 4 kitab. 55 [17]

[Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması 56 [18]

[Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi 57 [19]

- [Ömər in xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması 58 [20
- [Ömər in vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması 61 [21
- [Hədis Osmanin dövründə. 61 [22
- [Hədis Müaviyənin zamanında. 63 [23
- [İkinci fərman.. 66 [24
- [Üçüncü və dördüncü fərman.. 67 [25
- [Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti 68 [26
- [Hədis yazmaqda ilk addım... 68 [27
- [Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli surətdə yazılması 69 [28
- [Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi 72 [29
- [Sihah və Məsanid kitabları arasında olan fərqlər. 74 [30
- [Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz. 75 [31
- [Birinci hissə [32
- [Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac Nişapurinin tərcümeyi-halları [33
- [Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 81 [35 . [34] 1
- [Buxari kimdir?. 81 [36
- [Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 81 [37
- [Buxarinin təhsilləri: 81 [38
- [Onun elmi səfərləri: 82 [39
- [Buxarinin əsərləri: 82 [40

[Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları: 83 [41]

[Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 85 [43 . [42] 2

[Müslim kimdir ? . 85 [44

[Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 85 [45

[Müslimin elmi səfərləri: 86 [46

[Müslimin əsərləri: 86 [47

[Müslimin vəfatının səbəbi: 87 [48

[İkinci hissə [49

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində [50

[Sihahi-Sittə . 91 [52 . [51] 1

[Alti Səhih Kitab) 91 [53)

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri 92 [54

[Hədis mövzularının sayı 92 [55

[Şərhləri 93 [56

[Səhiheyn kitabları barədə yazıçılıq məharəti 93 [57

[Hələ bu azmış kimi... 95 [58

[Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər. 97 [59

[Şerlər və Qəsidələr. 98 [60

[İfrat dərəcəsinə çatmış müdafie. 99 [61

[Üçüncü hissə [62

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından [63

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından. 105 [65].[64] 1

[Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində. 107 [66

[Müslim də şübhəlidir. 109 [67

[Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində. 109 [68

[Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində. 110 [69

[Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində. 111 [70

[Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqilaninin və başqalarının nəzərində. 111 [71

[Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində. 112 [72

[Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbdühun nəzərində. 112 [73

[Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində. 114 [74

[Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində. 115 [75

[Səhiheyn kitabları biz şiələrin nəzərində. 116 [76

[Dördüncü hissə [77

[Səhiheynin Raviləri və Sənədləri [78

[Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi 121 [80].[79] 1

[Rical elmi və Dirayətul-hədis. 121 [81

[İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir. 123 [82

[Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir. 123 [83

Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin imanının miqdarı və bu imanın tənqidi

[124 [84

[Əbu Hüreyrə. 126 [85 .1

[Əbu Musa Əşəri 128 [86 .2

[Əmr İbn Ass. 130 [87 .3

[Əbdullah ibn Zubeyr. 132 [88 .4

[İmran İbn Həttan.. 134 [89 .5

[Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi) 135 [90 .6-7

[Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri 135 [91

[Müslimin şiələrə qarşı gülməli iftirası 137 [92

[Buxari və İmam Sadiq __ (ə) _ 138 [93

[İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi 139 [94

[Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi 140 [95

[Beşinci hissə [96

[Səhiheynin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi [97

[Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə. 147 [99 .[98] 1

[Yarımqıq yazılmış hədislər. 149 [101 .[100] 2

[Senzura olunmuş hədislər) 149 [102)

[Cənabət hökmü.. 150 [103 .1

[Dəli qadının daşqalaq olunması 151 [104 .2

[Şərabxorun cəzası 153 [105 .3

[Sudan soruşmaq əhvalatı 154 [106.4

[Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı 156 [107.5-6

[Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu.. 159 [108

[Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması 160 [109

[Altinci hissə [110

[Tövhid, Səhihi – Buxari və Səhihi – Müslim baxımından [111

[Allahı görmək səhiheyn baxımından. 165 [113.[112] 1

[Hədislərdən istifadə olunan mətləblər. 175 [114

[Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi 176 [115

[Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual 181 [117.[116] 2

[Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?. 183 [118

[Allahı yuxuda görmək olarmı ?. 185 [119

[Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi 186 [120

[Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər. 187 [121

[Bu yuxunun yozumu.. 188 [122

[Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində. 188 [123

[Şiə məzhəbinin rəhbərləri nə söyləyirlər?. 188 [124

[Əqli və fəlsəfi dəlillər. 190 [125

[Qurani-Kərimdən dəlillər. 191 [126

[Hədislərdən dəlillər. 194 [127

[Allahın məkana ehtiyacı varmı?! 196 [128

[Allah, namaz qılanın qarşısında! 197 [130 .[129] 3

[Allah göydədirmi?. 198 [131

[Allah ərşdədirmi?. 199 [132

[Allah buludlar arasında! 202 [133

[Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr. 202 [134

[Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri 203 [135

[Bu əqidənin mənşəyi nədir?. 207 [136

[Allah gülürmü?! 207 [137 .3

[Yaşasin gülən Allah! 211 [138

[Hədisdən istifadə olan mətləblər: 212 [139

[Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmı?. 213 [140 .4

[Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb. 217 [142 .[141] 4

[Allahın müxtəlif əzaları vardır?! 218 [143

[Hədislərdən istifadə olunan mətləblər: 220 [144

[Araşdırma: 220 [145

[Allahın gözü vardır. 222 [146

[Allahın əli vardır. 223 [147

[Allahın barmağı var. 225 [148

[Allahın beli 226 [149

[Allahın ayağı vardır. ۲۲۹ [۱۵۰

[Diqqəti cəlb edən bir məsələ. ۲۳۵ [۱۵۱

[Şiə hədislərinə bir baxış. ۲۳۹ [۱۵۳ .[۱۵۲] ۵

[Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması; ۲۴۰ [۱۵۴ .۱

[Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər; ۲۴۱ [۱۵۵ .۲

[Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri ; ۲۴۱ [۱۵۶ .۳

[Qondarma və saxta rəvayətlər; ۲۴۲ [۱۵۷ .۴

[Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə. ۲۴۲ [۱۵۸

[ci bölüm [۱۵۹ –۷

[Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində [۱۶۰

[Quran baxımından peyğəmbərin məqamı". ۲۵۱ [۱۶۲" .[۱۶۱] ۱

[Nübuvvət və ləyaqət: ۲۵۱ [۱۶۳

[Nübuvvət və ismət ۲۵۳ [۱۶۴

[İslam Peyğəmbəri Məhəmməd __(S)__ Quran ayələrində və hədislərdə. ۲۵۷ [۱۶۵

[Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı ۲۶۳ [۱۶۶

[Həzrət Məhəmmədin __(S)__ əxlaqı ۲۶۶ [۱۶۷

[Vəhy və ictihad məsələsi ۲۶۸ [۱۶۸

[İlham yolu ilə nazil olan vəhy. ۲۶۹ [۱۶۹ .۱

[Pərdə arxasında olunan vəhy. ۲۶۹ [۱۷۰ .۲

[Mələk vasitəsi ilə. ۲۷۰ [۱۷۱ .۳

[Qurani olmayan vəhy. 27. [172

[Görəsən Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi?. 273 [173

[Nübuvvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından. 277 [175" .[174] 2

[Nübuvvət Tövrət və İncil baxımından.. 277 [176

[Nübuvvət, Səhiheyn kitablarında. 28. [177

[Yalan uydurmağın tarixi 28. [178

İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və şəfaət məqamından məhrum olunması . 1

[285 [179

[İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması 286 [18. 2

[Bu iki hədisin Tövrətlə əlaqəsi 288 [181

[Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzudur. 289 [182

[Həzrət Süleymanın _(ə)_ doxsan doqquz arvadı ilə yatması 29. [183

[Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması 293 [185 .[184] 3

[Musanın qarışqaların yuvasına od vurməsi 301 [186

[Peyğəmbərin _(S)_ atasının və anasının imanı 305 [188 .[187] 4

[Besətdən əvvəlki dövr. 305 [189

[Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?. 308 [190

[Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?. 310 [191

[Ürəyin parçalanması dastanı". 313 [193" .[192] 5

[Zaman baxımından ziddiyyətli olması 315 [194 .1

[Məkan baxımından ziddiyyətli olması ۳۱۵ [۱۹۵ .۲

[Bu mövzu, Peyğəmbərimizin __(s)__ isməti ilə uyğun deyildir. ۳۱۶ [۱۹۶ .۳

[Şərlər cismə aid deyildir. ۳۱۶ [۱۹۷ .۴

[Sinənin açılmasından məqsəd nədir?. ۳۱۶ [۱۹۸

[Tarix və hədis kitablarında “şəqqus – sədr” rəvayətlərinə bir baxış. ۳۱۷ [۱۹۹

[Görəsən Peyğəmbər __(s)__ öz nübuvvətində şəkk edirdimi?. ۳۱۹ [۲۰۰

[Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr. ۳۲۳ [۲۰۱

[Allahın rəsulunun namazda olan səhvi ۳۲۶ [۲۰۲

[Cənabətli halda Peyğəmbərin __(s)__ namaz qılması ۳۳۰ [۲۰۳

[Həzrət Peyğəmbər __(s)__ möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi?! ۳۳۲ [۲۰۴

[Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?. ۳۳۶ [۲۰۵

[Həzrət Peyğəmbərin __(s)__ ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi ۳۳۹ [۲۰۶

[Dastanın uydurulma əlamətləri ۳۴۰ [۲۰۷

[Görəsən həzrət Peyğəmbər __(s)__ ictihad edirdimi?! ۳۴۱ [۲۰۸

[Həzrət Peyğəmbər __(s)__ və müsəlmanlara əziyyət vermək. ۳۴۴ [۲۰۹

[“Lədud” hədisinin araşdırılması ۳۴۵ [۲۱۰“

[Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri ۳۴۹ [۲۱۱

[Nəqib Əbu Cəfər və “Lədud” hədisi ۳۵۰ [۲۱۲

[Görəsən həzrət Peyğəmbər __(s)__ Qur` an ayələrini unudurdumu?. ۳۵۱ [۲۱۳

[Görəsən Rəsuli-Əkrəm __(s)__ ayaq üstə bövl edirdimi?! ۳۵۳ [۲۱۴

[Bu nisbətin qəbahətli olmasına e` tiraf ۳۵۴ [۲۱۵

[Günahdan daha pis üzrlər. ۳۵۵ [۲۱۶

[Bu yozumlar nəyə lazımdır?. ۳۵۶ [۲۱۷

[Belə hadisələr bizim üçün qə` bul olunmazdır! ۳۵۷ [۲۱۸

[Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?. ۳۵۸ [۲۱۹

[Sehrun-nəbiy" dastanı ۳۶۰ [۲۲۰"

[Nübuvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər. ۳۶۴ [۲۲۱

[Peyğəmbərin _(s)_ evində mahnı oxunması?! ۳۶۵ [۲۲۲ .1

[Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi ۳۶۸ [۲۲۳ .۲

[Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi ۳۷۳ [۲۲۴ .۳

[Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi ۳۷۶ [۲۲۵ .۴

[Qeyd olunan hədislərin araşdırılması ۳۷۸ [۲۲۶

[Bu hədislərin rəvilərindən izahat vermələrini istəyirik. ۳۷۹ [۲۲۷

[Möhkəm və sarsılmaz dəlillər. ۳۸۰ [۲۲۸

[Peyğəmbər _(S)_ barədə. ۳۸۳ [۲۳۰ .[۲۲۹] ۶

[Qina" Quran baxımından.. ۳۸۴ [۲۳۱"

[Qina" hədislər baxımından.. ۳۸۶ [۲۳۲"

[Məscid barədə. ۳۸۸ [۲۳۳

[Peyğəmbər məscidi ۳۸۹ [۲۳۴

[Naməhrəmlərə baxmaq. ۳۹۱ [۲۳۵

[Aişənin Peyğəmbər __(s)__ yanında gəlinciklə oynaması ۳۹۳ [۲۳۶

[Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?. ۳۹۵ [۲۳۸ .[۲۳۷] ۷

[Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu.. ۳۹۵ [۲۳۹ .۱

[Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri ۳۹۶ [۲۴۰

[Həzrət Peyğəmbərə __(s)__ şərab hədiyyəsi ۴۰۰ [۲۴۱

[Aişənin sözünün keçərli olması üçün.. ۴۰۱ [۲۴۲ .۲

[Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək. ۴۰۶ [۲۴۳ .۳

[Ömər in istəkləri ۴۱۱ [۲۴۵ .[۲۴۴] ۸

[Üç ayə: ۴۱۵ [۲۴۶

[Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması ۴۱۷ [۲۴۷

[Hədislərdə olan ziddiyyətlər. ۴۱۷ [۲۴۸ .۱

[Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir. ۴۱۹ [۲۴۹ .۲

[Ayənin siyağı ۴۲۲ [۲۵۰

[Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə. ۴۲۳ [۲۵۱

[Bu iki hədisdən belə başa düşülür: ۴۲۵ [۲۵۲

[Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri ۴۲۸ [۲۵۳

[Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması ۴۲۹ [۲۵۴

[Səkkizinci hissə [۲۵۵

[Xilafət məsələsi Səhiheyn kitablarında [۲۵۶

[Xilafət ۴۳۳ [۲۵۸ .[۲۵۷] ۱

[Bəhsin yolu və məqsədi ۴۳۵ [۲۵۹ .۲

[Xilafət barədə üç sual ۴۳۶ [۲۶۰

[Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri ۴۴۳ [۲۶۲ .[۲۶۱] ۳

[Təthir”ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi ۴۴۳ [۲۶۳“ .۱

[Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi ۴۴۴ [۲۶۴“ .۲

[Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi ۴۴۶ [۲۶۵“ .۳

[Rəsuli-Əkrəm _ (s) _ Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırıb. ۴۴۹ [۲۶۶ .۴

[On iki rəhbər. ۴۵۲ [۲۶۷ .۵

[Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin _ (ə) _ fəzilətləri ۴۵۷ [۲۶۹ .[۲۶۸] ۴

[Əliyə _ (ə) _ düşmən olanlar Allaha düşməndir. ۴۵۷ [۲۷۰ .۱

[Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri ۴۶۷ [۲۷۲ .[۲۷۱] ۵

[Fatimə qadınların ülgüsü.. ۴۶۷ [۲۷۳ .۱

[Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir ۴۶۸ [۲۷۴ .۲

[Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərparasıdır. ۴۶۹ [۲۷۵ .۳

[Həzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri ۴۶۹ [۲۷۶ .۴

[Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti ۴۷۰ [۲۷۷ .۵

[Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması ۴۷۲ [۲۷۸ .۶

[Səhiheyndə İmam Həsən (ə) [۲۸۰] və İmam Hüseyin (ə) fəzilətləri ۴۷۵ [۲۸۱ .[۲۷۹] ۶

[İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır ۴۷۵ [۲۸۲ .۱

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar ۴۷۶ [۲۸۳ .۲

[Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan məhəbbəti ۴۷۷ [۲۸۴ .۳

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin reyhanıdır. ۴۷۸ [۲۸۵ .۴

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin duası ۴۷۸ [۲۸۶ .۵

[İlahi Həsəni və onu sevənləri sev. ۴۷۹ [۲۸۷ .۶

[İmamət, Əlinin (ə) nəzərində. ۴۸۰ [۲۸۸

[İmamətin şərtləri ۴۸۰ [۲۸۹

[İmamət və gözəl əxlaq. ۴۸۱ [۲۹۰

[İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq. ۴۸۵ [۲۹۱

[Təyəmmümün hökmü.. ۴۸۷ [۲۹۲

[Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı ۴۹۰ [۲۹۳

[Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi ۴۹۲ [۲۹۴

[İstizan" (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər. ۴۹۲ [۲۹۵"

[Kəlalə" məsələsinin çətinliyi ۴۹۵ [۲۹۶"

[Dəlini daşqalaq etmək. ۴۹۷ [۲۹۷

[Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar! ۴۹۸ [۲۹۸

[Kəbə evinin qızılı və gümüşü.. ۵۰۰ [۲۹۹

[Quranın təfsiri ۵۰۲ [۳۰۰

[Osmanın cənabət məsələsində fətvası ۵۰۳ [۳۰۱

[Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm! ۵۰۶ [۳۰۲

[İslam hökmləri və xəlifələr. ۵۰۸ [۳۰۳

[Qətl və qarət 511 [304.1

[Hökmlərdə dəyişiklik. 511 [305

[Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin __(s)__ nümayəndəsidir. 516 [306

[Fədək məsələsi və Peyğəmbərin __(s)__ mirası 519 [307.2

[Qondarma qanun.. 523 [308

[Peyğəmbərin __(s)__ səhabələri 526 [309

[Peyğəmbərin __(s)__ zövcələri 527 [310

[Hüdeybiyyə sülhündə. 529 [311.3

[Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə. 531 [312.4

[Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir: 532 [313

[Şübhə və onun cavabı 538 [314

[Təməttö həcci 539 [315.5

[Təməttö həcci nədir?. 540 [316

[Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi 541 [317

[Təməttö həccinin haram edilməsi 545 [318

[Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi 548 [319

[Təməttö həcci Osmanın dövründə. 550 [320

[İbn Zubeyr bu barədə belə deyir: 553 [321

[Təməttö həcci Müaviyənin dövründə. 553 [322

[Səhihi-Müslim" və "Müsnədi-Əhməd" kitablarında belə nəql olunmuşdur ki; 555 [323"

[Mütə və ya müvəqqəti evlənmək. 555 [324 .6

[Mütə nədir?. 555 [325

[Ortaq hökmlər. 556 [326

[Fərqli xüsusiyyətlər. 557 [327

[İslamda mütənin qanuni olması 557 [328

[İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi 564 [329

[Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi 567 [330

[İftiralar və əsası olmayan məsələlər. 570 [331

[a. Şeyx Məhəmməd Əbdühun sözləri 571 [332

[b. Musa Carullahın sözləri 572 [333

[c. Alusin iftirası 573 [334

[d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri 574 [335

[Təravih namazı 575 [336 .7

[Əmirəl-möminin Əlinin _ (ə) _ rəftarı 578 [337

[Bədrüddin Eyninin izahı 579 [338

[Üç tələq. 580 [339 .8

[Üç tələq hansıdır?. 580 [340

[Üç tələq məsələsinə bir baxış. 583 [341

[Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması 585 [342 .9

[Müsafir namazı 590 [343 .10

[Müqayisə və nəticə. 592 [344

[Rəsuli-Əkrəmin _(s)_ uzaq görünliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi 593 [345

[Mürtəd olma və dindən dönmə. 594 [346

[Dində təhrif və bidət 598 [347

[Həqiqəti etiraf etmək. 601 [348

[Bu kitabın sənədləri haqqında izah: 603 [349

[Səhihi-Müslim". 603 [350“

[Qaynaqlar. 605 [351

səh:v

[Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi v. 1]

[Sihah və Məsanid kitabları arasında olan fərqlər. v. 2]

[Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz. v. 3]

[Birinci hissə [4]

[Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac Nişapurinin tərcümeyi-halları [5]

[Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 81 [v. 6] 1]

[Buxari kimdir?. 81 [8]

[Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 81 [9]

[Buxarinin təhsilləri: 81 [10]

[Onun elmi səfərləri: 82 [11]

[Buxarinin əsərləri: 82 [12]

[Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları: 83 [13]

[Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 85 [15 . [14] 2]

[Müslim kimdir ?. 85 [16]

[Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 85 [17]

[Müslimin elmi səfərləri: 86 [18]

[Müslimin əsərləri: 86 [19]

[Müslimin vəfatının səbəbi: 87 [20]

[İkinci hissə [21]

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində [22]

[Sihahi-Sittə. 91 [24].[23] 1

[Alti Səhih Kitab) 91 [25)

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri 92 [26

[Hədis mövzularının sayı 92 [27

[Şərhləri 93 [28

[Səhiheyn kitabları barədə yazılıq məharəti 93 [29

[Hələ bu azmış kimi... 95 [30

[Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər. 97 [31

[Şerlər və Qəsidələr. 98 [32

[İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə. 99 [33

[Üçüncü hissə [34

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından [35

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından. 105 [37].[36] 1

[Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində. 107 [38

[Müslim də şübhəlidir. 109 [39

[Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində. 109 [40

[Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində. 110 [41

[Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində. 111 [42

[Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqılaninin və başqalarının nəzərində. 111 [43

[Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində. 112 [1

[Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində. 112 [2

[Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində. 114 [3

[Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində. 115 [4

[Səhiheyn kitabları biz şiələrin nəzərində. 116 [5

[Dördüncü hissə [6

[Səhiheynin Raviləri və Sənədləri [7

[Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi 121 [9 .[8] 1

[Rical elmi və Dirayətul-hədis. 121 [10

[İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir. 123 [11

[Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir. 123 [12

Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin imanının miqdarı və bu imanın tənqidi

[124 [13

[Əbu Hüreyrə. 126 [14 .1

[Əbu Musa Əşəri 128 [15 .2

[Əmr İbn Ass. 130 [16 .3

[Əbdullah ibn Zubeyr. 132 [17 .4

[İmran İbn Həttan.. 134 [18 .5

[Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi) 135 [19 .6-7

[Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri 135 [20

[Müslimin şübhələrə qarşı gülməli iftirası 137 [21]

[Buxari və İmam Sadiq _(ə)_ 138 [22]

[İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi 139 [23]

[Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi 140 [24]

[Beşinci hissə [25]

[Səhiheyinin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi [26]

[Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə. 147 [28]. [27] 1

[Yarımcıq yazılmış hədislər. 149 [30]. [29] 2

[Senzura olunmuş hədislər) 149 [31)

[Cənabət hökmü.. 150 [32] .1

[Dəli qadının daşqalaq olunması 151 [33] .2

[Şərabxorun cəzası 153 [34] .3

[Sudan soruşmaq əhvalatı 154 [35] .4

[Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı 156 [36] .5-6

[Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu.. 159 [37]

[Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması 160 [38]

[Altıncı hissə [39]

[Tövhid, Səhihi – Buxari və Səhihi – Müslim baxımından [40]

[Allahı görmək səhiheyin baxımından. 165 [42]. [41] 1

[Hədəislərdən istifadə olunan mətləblər. 175 [1

[Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi 176 [2

[Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual 181 [4.[3] 2

[Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?. 183 [5

[Allahı yuxuda görmək olarmı ?. 185 [6

[Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi 186 [7

[Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər. 187 [8

[Bu yuxunun yozumu.. 188 [9

[Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində. 188 [10

[Şiə məzhəbinin rəhbərləri nə söyləyirlər?. 188 [11

[Əqli və fəlsəfi dəlillər. 190 [12

[Qurani-Kərimdən dəlillər. 191 [13

[Hədəislərdən dəlillər. 194 [14

[Allahın məkana ehtiyacı varmı?! 196 [15

[Allah, namaz qılanın qarşısında! 197 [17.[16] 3

[Allah göydədirmi?. 198 [18

[Allah ərşdədirmi?. 199 [19

[Allah buludlar arasında! 202 [20

[Bu hədəislərdən çıxarılan nəticələr. 202 [21

[Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri 203 [22

[Bu əqidənin mənşəyi nədir?. ۲۰۷ [۲۳

[Allah gülürmü?! ۲۰۷ [۲۴ .۳

[Yaşasin gülən Allah! ۲۱۱ [۲۵

[Hədisdən istifadə olan mətləblər: ۲۱۲ [۲۶

[Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmı?. ۲۱۳ [۲۷ .۴

[Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb. ۲۱۷ [۲۸ .[۲۸] ۴

[Allahın müxtəlif əzaları vardır?! ۲۱۸ [۳۰

[Hədislərdən istifadə olunan mətləblər: ۲۲۰ [۳۱

[Araşdırma: ۲۲۰ [۳۲

[Allahın gözü vardır. ۲۲۲ [۳۳

[Allahın əli vardır. ۲۲۳ [۳۴

[Allahın barmağı var. ۲۲۵ [۳۵

[Allahın beli ۲۲۶ [۳۶

[Allahın ayağı vardır. ۲۲۹ [۳۷

[Diqqəti cəlb edən bir məsələ. ۲۳۵ [۳۸

[Şiə hədislərinə bir baxış. ۲۳۹ [۴۰ .[۳۹] ۵

[Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması; ۲۴۰ [۴۱ . ۱

[Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər; ۲۴۱ [۴۲ . ۲

[Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri ; ۲۴۱ [۴۳ . ۳

[Qondarma və saxta rəvayətlər; ۲۴۲ [۴۴ . ۴

[Tövhid barədə şüa hədislərindən bir neçə nümunə. ۲۴۲ [۴۵

səh: ۱۰

[Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində [2

[Quran baxımından peyğəmbərin məqamı". 251 [4" .[3] 1

[Nübuvvət və ləyaqət: 251 [5

[Nübuvvət və ismət 253 [6

[İslam Peyğəmbəri Məhəmməd __ (S) __ Quran ayələrində və hədislərdə. 257 [7

[Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı 263 [8

[Həzrət Məhəmmədin __ (S) __ əxlaqı 266 [9

[Vəhy və ictihad məsələsi 268 [10

[İlham yolu ilə nazil olan vəhy. 269 [11 .1

[Pərdə arxasında olunan vəhy. 269 [12 .2

[Mələk vasitəsi ilə. 270 [13 .3

[Qurani olmayan vəhy. 270 [14

[Görəsən Peyğəmbər __ (S) __ ictihad edirdimi?. 273 [15

[Nübuvvət" Səhihəyn və Əhdeyn kitabları baxımından. 277 [17" .[16] 2

[Nübuvvət Tövrat və İncil baxımından.. 277 [18

[Nübuvvət, Səhihəyn kitablarında. 280 [19

[Yalan uydurmağın tarixi 280 [20

İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və şəfaət məqamından məhrum olunması .1

[İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması ۲۸۶ [۲۲ .۲

[Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi ۲۸۸ [۲۳

[Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzusuudur. ۲۸۹ [۲۴

[Həzrət Süleymanın _(ə)_ doxsan doqquz arvadı ilə yatması ۲۹۰ [۲۵

[Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması ۲۹۳ [۲۷ .[۲۶] ۳

[Musanın qarışqaların yuvasına od vurması ۳۰۱ [۲۸

[Peyğəmbərin _(S)_ atasının və anasının imanı ۳۰۵ [۳۰ .[۲۹] ۴

[Besətdən əvvəlki dövr. ۳۰۵ [۳۱

[Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?. ۳۰۸ [۳۲

[Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?. ۳۱۰ [۳۳

[Ürəyin parçalanması dastanı". ۳۱۳ [۳۵" .[۳۴] ۵

[Zaman baxımından ziddiyyətli olması ۳۱۵ [۳۶ .۱

[Məkan baxımından ziddiyyətli olması ۳۱۵ [۳۷ .۲

[Bu mövzu, Peyğəmbərimizin _(s)_ isməti ilə uyğun deyildir. ۳۱۶ [۳۸ .۳

[Şərlər cismə aid deyildir. ۳۱۶ [۳۹ .۴

[Sinənin açılmasından məqsəd nədir?. ۳۱۶ [۴۰

[Tarix və hədis kitablarında "şəqqus – sədr" rəvayətlərinə bir baxış. ۳۱۷ [۴۱

[Görəsən Peyğəmbər _(s)_ öz nübuvvətində şəkk edirdimi?. ۳۱۹ [۴۲

[Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr. ۳۲۳ [۴۳

[Allahın rəsulunun namazda olan səhvi ۳۲۶ [۴۴

[Cənabətli halda Peyğəmbərin __(s)__ namaz qılması ۳۳۰ [۱]

[Həzrət Peyğəmbər __(s)__ möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi?! ۳۳۲ [۲]

[Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?. ۳۳۶ [۳]

[Həzrət Peyğəmbərin __(s)__ ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi ۳۳۹ [۴]

[Dastanın uydurulma əlamətləri ۳۴۰ [۵]

[Görəsən həzrət Peyğəmbər __(s)__ ictihad edirdimi?! ۳۴۱ [۶]

[Həzrət Peyğəmbər __(s)__ və müsəlmanlara əziyyət vermək. ۳۴۴ [۷]

[Lədud” hədisinin araşdırılması ۳۴۵ [۸“

[Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri ۳۴۹ [۹]

[Nəqib Əbu Cəfər və “Lədud” hədisi ۳۵۰ [۱۰]

[Görəsən həzrət Peyğəmbər __(s)__ Qur`an ayələrini unudurdumu?. ۳۵۱ [۱۱]

[Görəsən Rəsuli-Əkrəm __(s)__ ayaq üstə bövl edirdimi?! ۳۵۳ [۱۲]

[Bu nisbətin qəbahətli olmasına e`tiraf ۳۵۴ [۱۳]

[Günahdan daha pis üzrlər. ۳۵۵ [۱۴]

[Bu yozumlar nəyə lazımdır?. ۳۵۶ [۱۵]

[Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır! ۳۵۷ [۱۶]

[Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?. ۳۵۸ [۱۷]

[Sehrun-nəbiy” dastanı ۳۶۰ [۱۸“

[Nübuvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər. ۳۶۴ [۱۹]

[Peyğəmbərin __(s)__ evində mahnı oxunması?! ۳۶۵ [۲۰ .1]

[Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi ۳۶۸ [۲۱ .۲

[Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi ۳۷۳ [۲۲ .۳

[Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi ۳۷۶ [۲۳ .۴

[Qeyd olunan hədislərin araşdırılması ۳۷۸ [۲۴

[Bu hədislərin rəvayətindən izahat vermələrini istəyirik. ۳۷۹ [۲۵

[Möhkəm və sarsılmaz dəlillər. ۳۸۰ [۲۶

[Peyğəmbər _ (S) _ barədə. ۳۸۳ [۲۸ . [۲۷] ۶

[Qina" Quran baxımından.. ۳۸۴ [۲۹"

[Qina" hədislər baxımından.. ۳۸۶ [۳۰"

[Məscid barədə. ۳۸۸ [۳۱

[Peyğəmbər məscidi ۳۸۹ [۳۲

[Naməhrəmlərə baxmaq. ۳۹۱ [۳۳

[Aişənin Peyğəmbər _ (s) _ yanında gəlinciklə oynaması ۳۹۳ [۳۴

[Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?. ۳۹۵ [۳۶ . [۳۵] ۷

[Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu.. ۳۹۵ [۳۷ . ۱

[Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri ۳۹۶ [۳۸

[Həzrət Peyğəmbərə _ (s) _ şərab hədiyyəsi ۴۰۰ [۳۹

[Aişənin sözünün keçərli olması üçün.. ۴۰۱ [۴۰ . ۲

[Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək. ۴۰۶ [۴۱ . ۳

[Ömər in istəkləri ۴۱۱ [۴۳ . [۴۲] ۸

[Üç ayə: 415 [1

[Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması 417 [2

[Hədislərdə olan ziddiyyətlər. 417 [3 .1

[Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir. 419 [4 .2

[Ayənin siyağı 422 [5

[Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə. 423 [6

[Bu iki hədisdən belə başa düşülür: 425 [7

[Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri 428 [8

[Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması 429 [9

[Səkkizinci hissə [10

[Xilafət məsələsi Səhiheyndə kitablarında [11

[Xilafət 433 [13 .[12] 1

[Bəhsin yolu və məqsədi 435 [14 .2

[Xilafət barədə üç sual 436 [15

[Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri 443 [17 .[16] 3

[Təthir”ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 443 [18“ .1

[Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 444 [19“ .2

[Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi 446 [20“ .3

[Rəsuli-Əkrəm _ (s) _ Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırır. 449 [21 .4

[On iki rəhbər. 452 [22 .5

[Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin _(ə)_ fəzilətləri ۴۵۷ [۲۴]. [۲۳] ۴

[Əliyə _(ə)_ düşmən olanlar Allaha düşməndir. ۴۵۷ [۲۵]. ۱

[Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri ۴۶۷ [۲۷]. [۲۶] ۵

[Fatimə qadınların ülgüsü.. ۴۶۷ [۲۸]. ۱

[Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir ۴۶۸ [۲۹]. ۲

[Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərparasıdır. ۴۶۹ [۳۰]. ۳

[Həzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri ۴۶۹ [۳۱]. ۴

[Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti ۴۷۰ [۳۲]. ۵

[Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması ۴۷۲ [۳۳]. ۶

[Səhiheyndə İmam Həsən (ə) [۳۵] və İmam Hüseyin (ə) fəzilətləri ۴۷۵ [۳۶]. [۳۴] ۶

[İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır ۴۷۵ [۳۷]. ۱

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar ۴۷۶ [۳۸]. ۲

[Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan məhəbbəti ۴۷۷ [۳۹]. ۳

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin reyhanıdır. ۴۷۸ [۴۰]. ۴

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin duası ۴۷۸ [۴۱]. ۵

[İlahi Həsəni və onu sevənləri sev. ۴۷۹ [۴۲]. ۶

[İmamət, Əlinin (ə) nəzərində. ۴۸۰ [۴۳]

[İmamətin şərtləri ۴۸۰ [۴۴]

[İmamət və gözəl əxlaq. ۴۸۱ [۴۵]

- [İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq. ۴۸۵ [۱
- [Təyəmmümün hökmü.. ۴۸۷ [۲
- [Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı ۴۹۰ [۳
- [Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi ۴۹۲ [۴
- [İstizan" (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər. ۴۹۲ [۵"
- [Kəlalə" məsələsinin çətinliyi ۴۹۵ [۶"
- [Dəlini daşqalaq etmək. ۴۹۷ [۷
- [Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar! ۴۹۸ [۸
- [Kəbə evinin qızılı və gümüşü.. ۵۰۰ [۹
- [Quranın təfsiri ۵۰۲ [۱۰
- [Osmanın cənabət məsələsində fətvası ۵۰۳ [۱۱
- [Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm! ۵۰۶ [۱۲
- [İslam hökmləri və xəlifələr. ۵۰۸ [۱۳
- [Qətl və qarət ۵۱۱ [۱۴.۱
- [Hökmlərdə dəyişiklik. ۵۱۱ [۱۵
- [Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin __(s)__ nümayəndəsidir. ۵۱۶ [۱۶
- [Fədək məsələsi və Peyğəmbərin __(s)__ mirası ۵۱۹ [۱۷.۲
- [Qondarma qanun.. ۵۲۳ [۱۸
- [Peyğəmbərin __(s)__ səhabələri ۵۲۶ [۱۹
- [Peyğəmbərin __(s)__ zövcələri ۵۲۷ [۲۰

[Hüdeybiyyə sülhündə. 529 [21 .3

[Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə. 531 [22 .4

[Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir: 532 [23

[Şübhə və onun cavabı 538 [24

[Təməttö həcci 539 [25 .5

[Təməttö həcci nədir?. 540 [26

[Peyğəmbərin cahiliyyə dövründə olan əməllərlə mübarizəsi 541 [27

[Təməttö həccinin haram edilməsi 545 [28

[Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi 548 [29

[Təməttö həcci Osmanın dövründə. 550 [30

[İbn Zubeyr bu barədə belə deyir: 552 [31

[Təməttö həcci Müaviyənin dövründə. 553 [32

[Səhihi-Müslim" və "Müsnədi-Əhməd" kitablarında belə nəql olunmuşdur ki; 555 [33

[Mütə və ya müvəqqəti evlənmək. 555 [34 .6

[Mütə nədir?. 555 [35

[Ortaq hökmlər. 556 [36

[Fərqli xüsusiyyətlər. 557 [37

[İslamda mütənin qanuni olması 557 [38

[İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi 564 [39

[Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi 567 [40

[İftiralar və əsası olmayan məsələlər. 570. [41

[a. Şeyx Məhəmməd Əbdühun sözləri 571. [42

səh:14

[Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəminin həyatı 17 [1

[Ön Sözlər. 21 [2

[Hörmətli oxucular! 21 [3

[Müqəddimə. 23 [4

[Hədislər barədə. 43 [5

[Hədis nədir?. 43 [6

[Sünnə nədir?. 44 [7

[Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti 44 [8

[Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin _(S)_ nəzəri 46 [9

[Quran və sünnənin fərqi 48 [10

[Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi 50 [11

[Şiə məzhəbində hədisin yazılması 50 [12

[İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması 51 [13

[İmam Əli (ə) və onun yazdıqları 53 [14

[Hədis yazanların sayı və rütbələri 53 [15

[İmam Sadiqin _(ə)_ zamanında hədislərin yazılışı 54 [16

[Kutubə ərbəə – 4 kitab. 55 [17

[Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması 56 [18

[Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi 57 [19

[Ömər xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması 58 [20

[Ömər in vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması 61 [21

[Hədis Osmanin dövründə. 61 [22

[Hədis Müaviyənin zamanında. 63 [23

[İkinci fərman.. 66 [24

[Üçüncü və dördüncü fərman.. 67 [25

[Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti 68 [26

[Hədis yazmaqda ilk addım... 68 [27

[Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli surətdə yazılması 69 [28

[Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi 72 [29

[Sihah və Məsanid kitabları arasında olan fərqlər. 74 [30

[Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz. 75 [31

[Birinci hissə [32

[Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac Nişapurinin tərcümeyi-halları [33

[Buxarinin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 81 [35 . [34] 1

[Buxari kimdir?. 81 [36

[Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix: 81 [37

[Buxarinin təhsilləri: 81 [38

[Onun elmi səfərləri: 82 [39

[Buxarinin əsərləri: 82 [40

[Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları: 83 [41

[Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi 85 [43 . [42] 2

[Müslim kimdir ?. 85 [44

[Doğulduğı və vəfat etdiyi tarix: 85 [45

[Müslimin elmi səfərləri: 86 [46

[Müslimin əsərləri: 86 [47

[Müslimin vəfatının səbəbi: 87 [48

[İkinci hissə [49

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində [50

[Sihahi-Sittə. 91 [52 . [51] 1

[Alti Səhih Kitab) 91 [53)

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının xüsusiyyətləri 92 [54

[Hədis mövzularının sayı 92 [55

[Şərhləri 93 [56

[Səhiheyn kitabları barədə yazılıq məharəti 93 [57

[Hələ bu azmış kimi... 95 [58

[Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər. 97 [59

[Şerlər və Qəsidələr. 98 [60

[İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə. 99 [61

[Üçüncü hissə [62

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından [63

[Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından. 105 [65]. [64] 1

[Səhiheyn Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində. 107 [66]

[Müslim də şübhəlidir. 109 [67]

[Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində. 109 [68]

[Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində. 110 [69]

[Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində. 111 [70]

[Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqılaninin və başqalarının nəzərində. 111 [71]

[Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində. 112 [72]

[Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbduhun nəzərində. 112 [73]

[Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində. 114 [74]

[Səhihi-Buxari kitabı Müslimənin nəzərində. 115 [75]

[Səhiheyn kitabları biz şiələrin nəzərində. 116 [76]

[Dördüncü hissə [77]

[Səhiheynin Raviləri və Sənədləri [78]

[Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi 121 [80]. [79] 1

[Rical elmi və Dirayətul-hədis. 121 [81]

[İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir. 123 [82]

[Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir. 123 [83]

Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin imanının miqdarı və bu imanın tənqidi

[124 [84]

- [Əbu Hüreyrə. ۱۲۶ [۸۵ .۱
- [Əbu Musa Əşəri ۱۲۸ [۸۶ .۲
- [Əmr İbn Ass. ۱۳۰ [۸۷ .۳
- [Əbdullah ibn Zubeyr. ۱۳۲ [۸۸ .۴
- [İmran İbn Həttan.. ۱۳۴ [۸۹ .۵
- [Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi) ۱۳۵ [۹۰ .۶-۷
- [Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri ۱۳۵ [۹۱
- [Müslimin şüalərə qarşı gülməli iftirası ۱۳۷ [۹۲
- [Buxari və İmam Sadiq _ (ə) _ ۱۳۸ [۹۳
- [İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi ۱۳۹ [۹۴
- [Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi ۱۴۰ [۹۵
- [Beşinci hissə [۹۶
- [Səhiheynin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi [۹۷
- [Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə. ۱۴۷ [۹۹ .[۹۸] ۱
- [Yarımçıq yazılmış hədislər. ۱۴۹ [۱۰۱ .[۱۰۰] ۲
- [Senzura olunmuş hədislər) ۱۴۹ [۱۰۲)
- [Cənabət hökmü.. ۱۵۰ [۱۰۳ .۱
- [Dəli qadının daşqalaq olunması ۱۵۱ [۱۰۴ .۲
- [Şərabxorun cəzası ۱۵۳ [۱۰۵ .۳
- [Sudan soruşmaq əhvalatı ۱۵۴ [۱۰۶ .۴

[Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı ۱۵۶ [۱۰۷ .۵-۶

[Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu.. ۱۵۹ [۱۰۸

[Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması ۱۶۰ [۱۰۹

[Altıncı hissə [۱۱۰

[Tövhid, Səhihi – Buxari və Səhihi – Müslim baxımından [۱۱۱

[Allahı görmək səhiheyn baxımından. ۱۶۵ [۱۱۳ .[۱۱۲] ۱

[Hədislərdən istifadə olunan mətləblər. ۱۷۵ [۱۱۴

[Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi ۱۷۶ [۱۱۵

[Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual ۱۸۱ [۱۱۷ .[۱۱۶] ۲

[Bu batil əqidənin mənşəyi nədir?. ۱۸۳ [۱۱۸

[Allahı yuxuda görmək olarmı ?. ۱۸۵ [۱۱۹

[Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi ۱۸۶ [۱۲۰

[Əhli-sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər. ۱۸۷ [۱۲۱

[Bu yuxunun yozumu.. ۱۸۸ [۱۲۲

[Allah-Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində. ۱۸۸ [۱۲۳

[Şiə məzhəbinin rəhbərləri nə söyləyirlər?. ۱۸۸ [۱۲۴

[Əqli və fəlsəfi dəlillər. ۱۹۰ [۱۲۵

[Qurani-Kərimdən dəlillər. ۱۹۱ [۱۲۶

[Hədislərdən dəlillər. ۱۹۴ [۱۲۷

[Allahın məkana ehtiyacı varmı?! ۱۹۶ [۱۲۸

[Allah, namaz qılanın qarşısında! 197 [130 . [129] 3

[Allah göydədirmi?. 198 [131

[Allah ərşdədirmi?. 199 [132

[Allah buludlar arasında! 202 [133

[Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr. 202 [134

[Əhli-sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri 203 [135

[Bu əqidənin mənşəyi nədir?. 207 [136

[Allah gülürmü?! 207 [137 .3

[Yaşasin gülən Allah! 211 [138

[Hədisdən istifadə olan mətləblər: 212 [139

[Allah məkanını dəyişməyə möhtacdırmi?. 213 [140 .4

[Allah öz bəndələri ilə çiyin-çiyinə dayanıb. 217 [142 . [141] 4

[Allahın müxtəlif əzaları vardır?! 218 [143

[Hədislərdən istifadə olunan mətləblər: 220 [144

[Araşdırma: 220 [145

[Allahın gözü vardır. 222 [146

[Allahın əli vardır. 223 [147

[Allahın barmağı var. 225 [148

[Allahın beli 226 [149

[Allahın ayağı vardır. 229 [150

[Diqqəti cəlb edən bir məsələ. 235 [151]

[Şiə hədislərinə bir baxış. 239 [153]. [152] 5

[Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması; 240 [154]. 1

[Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər; 241 [155]. 2

[Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri ; 241 [156]. 3

[Qondarma və saxta rəvayətlər; 242 [157]. 4

[Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə. 242 [158]

[ci bölmə [159 – 7

[Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində [160]

[Quran baxımından peyğəmbərin məqamı". 251 [162]. [161] 1

[Nübuvvət və ləyaqət: 251 [163]

[Nübuvvət və ismət 253 [164]

[İslam Peyğəmbəri Məhəmməd __(S)__ Quran ayələrində və hədislərdə. 257 [165]

[Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı 263 [166]

[Həzrət Məhəmmədin __(S)__ əxlaqı 266 [167]

[Vəhy və ictihad məsələsi 268 [168]

[İlham yolu ilə nazil olan vəhy. 269 [169]. 1

[Pərdə arxasında olunan vəhy. 269 [170]. 2

[Mələk vasitəsi ilə. 270 [171]. 3

[Qurani olmayan vəhy. 270 [172]

[Görəsən Peyğəmbər _(s)_ ictihad edirdimi?. ۲۷۳ [۱۷۳

[Nübuuvət" Səhiheyn və Əhdeyn kitabları baxımından. ۲۷۷ [۱۷۵" .[۱۷۴] ۲

[Nübuuvət Tövrət və İncil baxımından.. ۲۷۷ [۱۷۶

[Nübuuvət, Səhiheyn kitablarında. ۲۸۰ [۱۷۷

[Yalan uydurmağın tarixi ۲۸۰ [۱۷۸

İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və şəfaət məqamından məhrum olunması . ۱

[۲۸۵ [۱۷۹

[İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması ۲۸۶ [۱۸۰ .۲

[Bu iki hədisin Tövrətlə əlaqəsi ۲۸۸ [۱۸۱

[Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzudur. ۲۸۹ [۱۸۲

[Həzrət Süleymanın _(ə)_ doxsan doqquz arvadı ilə yatması ۲۹۰ [۱۸۳

[Cinayətkar Peyğəmbər və Əzrailin kor olması ۲۹۳ [۱۸۵ .[۱۸۴] ۳

[Musanın qarışqaların yuvasına od vurması ۳۰۱ [۱۸۶

[Peyğəmbərin _(S)_ atasının və anasının imanı ۳۰۵ [۱۸۸ .[۱۸۷] ۴

[Besətdən əvvəlki dövr. ۳۰۵ [۱۸۹

[Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi?. ۳۰۸ [۱۹۰

[Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir?. ۳۱۰ [۱۹۱

[Ürəyin parçalanması dastanı". ۳۱۳ [۱۹۳" .[۱۹۲] ۵

[Zaman baxımından ziddiyyətli olması ۳۱۵ [۱۹۴ .۱

[Məkan baxımından ziddiyyətli olması ۳۱۵ [۱۹۵ .۲

[Bu mövzu, Peyğəmbərimizin __(s)__ isməti ilə uyğun deyildir. ۳۱۶ [۱۹۶ .۳

[Şərlər cismə aid deyildir. ۳۱۶ [۱۹۷ .۴

[Sinənin açılmasından məqsəd nədir?. ۳۱۶ [۱۹۸

[Tarix və hədis kitablarında “şəqqus – sədr” rəvayətlərinə bir baxış. ۳۱۷ [۱۹۹

[Görəsən Peyğəmbər __(s)__ öz nübuvvətində şəkk edirdimi?. ۳۱۹ [۲۰۰

[Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr. ۳۲۳ [۲۰۱

[Allahın rəsulunun namazda olan səhvi ۳۲۶ [۲۰۲

[Cənabətli halda Peyğəmbərin __(s)__ namaz qılması ۳۳۰ [۲۰۳

[Həzrət Peyğəmbər __(s)__ möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi?! ۳۳۲ [۲۰۴

[Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir?. ۳۳۶ [۲۰۵

[Həzrət Peyğəmbərin __(s)__ ağacları bir-biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi ۳۳۹ [۲۰۶

[Dastanın uydurulma əlamətləri ۳۴۰ [۲۰۷

[Görəsən həzrət Peyğəmbər __(s)__ ictihad edirdimi?! ۳۴۱ [۲۰۸

[Həzrət Peyğəmbər __(s)__ və müsəlmanlara əziyyət vermək. ۳۴۴ [۲۰۹

[Lədud” hədisinin araşdırılması ۳۴۵ [۲۱۰“

[Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri ۳۴۹ [۲۱۱

[Nəqib Əbu Cəfər və “Lədud” hədisi ۳۵۰ [۲۱۲

[Görəsən həzrət Peyğəmbər __(s)__ Qur` an ayələrini unudurdumu?. ۳۵۱ [۲۱۳

[Görəsən Rəsuli-Əkrəm __(s)__ ayaq üstə bövl edirdimi?! ۳۵۳ [۲۱۴

[Bu nisbətin qəbahətli olmasına e` tiraf ۳۵۴ [۲۱۵

[Günahdan daha pis üzrlər. ۳۵۵ [۲۱۶

[Bu yozumlar nəyə lazımdır?. ۳۵۶ [۲۱۷

[Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır! ۳۵۷ [۲۱۸

[Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir?. ۳۵۸ [۲۱۹

[Sehrun-nəbiy" dastanı ۳۶۰ [۲۲۰"

[Nübuvvət məqamına yaraşmayan nisbətlər. ۳۶۴ [۲۲۱

[Peyğəmbərin _(s)_ evində mahnı oxunması?! ۳۶۵ [۲۲۲ .1

[Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi ۳۶۸ [۲۲۳ .۲

[Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi ۳۷۳ [۲۲۴ .۳

[Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi ۳۷۶ [۲۲۵ .۴

[Qeyd olunan hədislərin araşdırılması ۳۷۸ [۲۲۶

[Bu hədislərin rəvilərindən izahat vermələrini istəyirik. ۳۷۹ [۲۲۷

[Möhkəm və sarsılmaz dəlillər. ۳۸۰ [۲۲۸

[Peyğəmbər _(S)_ barədə. ۳۸۳ [۲۳۰ .[۲۲۹] ۶

[Qina" Quran baxımından.. ۳۸۴ [۲۳۱"

[Qina" hədislər baxımından.. ۳۸۶ [۲۳۲"

[Məscid barədə. ۳۸۸ [۲۳۳

[Peyğəmbər məscidi ۳۸۹ [۲۳۴

[Naməhrəmlərə baxmaq. ۳۹۱ [۲۳۵

[Aişənin Peyğəmbər _(s)_ yanında gəlinciklə oynaması ۳۹۳ [۲۳۶

[Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir?. ۳۹۵ [۲۳۸ .[۲۳۷] ۷

[Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu.. ۳۹۵ [۲۳۹ .۱

[Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri ۳۹۶ [۲۴۰

[Həzrət Peyğəmbərə __(s)__ şərab hədiyyəsi ۴۰۰ [۲۴۱

[Aişənin sözünün keçərli olması üçün.. ۴۰۱ [۲۴۲ .۲

[Xəlifələr üçün fəzilət düzəltmək. ۴۰۶ [۲۴۳ .۳

[Ömər in istəkləri ۴۱۱ [۲۴۵ .[۲۴۴] ۸

[Üç ayə: ۴۱۵ [۲۴۶

[Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması ۴۱۷ [۲۴۷

[Hədislərdə olan ziddiyyətlər. ۴۱۷ [۲۴۸ .۱

[Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir. ۴۱۹ [۲۴۹ .۲

[Ayənin siyağı ۴۲۲ [۲۵۰

[Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə. ۴۲۳ [۲۵۱

[Bu iki hədisdən belə başa düşülür: ۴۲۵ [۲۵۲

[Bu hədis barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri ۴۲۸ [۲۵۳

[Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması ۴۲۹ [۲۵۴

[Səkkizinci hissə [۲۵۵

[Xilafət məsələsi Səhiheyin kitablarında [۲۵۶

[Xilafət ۴۳۳ [۲۵۸ .[۲۵۷] ۱

[Bəhsin yolu və məqsədi ۴۳۵ [۲۵۹ .۲

[Xilafət barədə üç sual 436 [260

[Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin fəzilətləri 443 [262 .[261] 3

[Təthir”ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 443 [263“ .1

[Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi 444 [264“ .2

[Qədir” hədisi və Peyğəmbərin ailəsi 446 [265“ .3

[Rəsuli-Əkrəm __(s)__ Əhli-beyti öz yaxınları kimi tanıtdırır. 449 [266 .4

[On iki rəhbər. 452 [267 .5

[Səhiheyndə Əmirəl möminin Əlinin __(ə)__ fəzilətləri 457 [269 .[268] 4

[Əliyə __(ə)__ düşmən olanlar Allaha düşməndir. 457 [270 .1

[Səhiheyndə Fatimeyi-Zəhranın (s) fəzilətləri 467 [272 .[271] 5

[Fatimə qadınların ülgüsü.. 467 [273 .1

[Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir 468 [274 .2

[Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərparasıdır. 469 [275 .3

[Həzrət Fatimeyi-Zəhranı (s) təsbih zikri 469 [276 .4

[Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti 470 [277 .5

[Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması 472 [278 .6

[Səhiheyndə İmam Həsən (ə) [280] və İmam Hüseyin (ə) fəzilətləri 475 [281 .[279] 6

[İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır 475 [282 .1

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar 476 [283 .2

[Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) olan məhəbbəti 477 [284 .3

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin reyhanıdır. ۴۷۸ [۲۸۵ .۴

[İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin duası ۴۷۸ [۲۸۶ .۵

[İlahi Həsəni və onu sevənləri sev. ۴۷۹ [۲۸۷ .۶

[İmamət, Əlinin (ə) nəzərində. ۴۸۰ [۲۸۸

[İmamətin şərtləri ۴۸۰ [۲۸۹

[İmamət və gözəl əxlaq. ۴۸۱ [۲۹۰

[İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq. ۴۸۵ [۲۹۱

[Təyəmmümün hökmü.. ۴۸۷ [۲۹۲

[Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı ۴۹۰ [۲۹۳

[Ana bətnində olan körpə uşağın diyəsi ۴۹۲ [۲۹۴

[İstizan" (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər. ۴۹۲ [۲۹۵"

[Kəlalə" məsələsinin çətinliyi ۴۹۵ [۲۹۶"

[Dəlini daşqalaq etmək. ۴۹۷ [۲۹۷

[Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar! ۴۹۸ [۲۹۸

[Kəbə evinin qızılı və gümüşü.. ۵۰۰ [۲۹۹

[Quranın təfsiri ۵۰۲ [۳۰۰

[Osmanın cənabət məsələsində fətvası ۵۰۳ [۳۰۱

[Məsahif (səhifələr) barədə bir hökm! ۵۰۶ [۳۰۲

[İslam hökmləri və xəlifələr. ۵۰۸ [۳۰۳

[Qətl və qarət ۵۱۱ [۳۰۴ .۱

[Hökmlərdə dəyişiklik. 511 [305

[Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin __(s)__ nümayəndəsidir. 516 [306

[Fədək məsələsi və Peyğəmbərin __(s)__ mirası 519 [307.2

[Qondarma qanun.. 523 [308

[Peyğəmbərin __(s)__ səhabələri 526 [309

[Peyğəmbərin __(s)__ zövcələri 527 [310

[Hüdeybiyyə sülhündə. 529 [311.3

[Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə. 531 [312.4

[Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir: 532 [313

[Şübhə və onun cavabı 538 [314

[Təməttö həcci 539 [315.5

[Təməttö həcci nədir?. 540 [316

[Peyğəmbərin cahiliyyə dövründə olan əməllərlə mübarizəsi 541 [317

[Təməttö həccinin haram edilməsi 545 [318

[Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi 548 [319

[Təməttö həcci Osmanın dövründə. 550 [320

[İbn Zubeyr bu barədə belə deyir: 553 [321

[Təməttö həcci Müaviyənin dövründə. 553 [322

[Səhihi-Müslim" və "Müsnədi-Əhməd" kitablarında belə nəql olunmuşdur ki; 555 [323"

[Mütə və ya müvəqqəti evlənmək. 555 [324.6

[Mütə nədir?. 555 [325

[Ortaq hökmlər. 556 [326

[Fərqli xüsusiyyətlər. 557 [327

[İslamda mütənin qanuni olması 557 [328

[İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi 564 [329

[Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi 567 [330

[İftiralar və əsası olmayan məsələlər. 570 [331

[a. Şeyx Məhəmməd Əbdühun sözləri 571 [332

[b. Musa Carullahın sözləri 572 [333

[c. Alusin in iftirası 573 [334

[d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri 574 [335

[Təravih namazı 575 [336 .7

[Əmirəl-möminin Əlinin _(ə)_ rəftarı 578 [337

[Bədrüddin Eyninin izahı 579 [338

[Üç tələq. 580 [339 .8

[Üç tələq hansıdır?. 580 [340

[Üç tələq məsələsinə bir baxış. 583 [341

[Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması 585 [342 .9

[Müsafir namazı 590 [343 .10

[Müqayisə və nəticə. 592 [344

[Rəsuli-Əkrəmin _(s)_ uzaq görənliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi ۵۹۳ [۳۴۵

[Mürtəd olma və dindən dönmə. ۵۹۴ [۳۴۶

[Dində təhrif və bidət ۵۹۸ [۳۴۷

[Həqiqəti etiraf etmək. ۶۰۱ [۳۴۸

[Bu kitabın sənədləri haqqında izah: ۶۰۳ [۳۴۹

[Səhihi-Müslim". ۶۰۳ [۳۵۰“

[Qaynaqlar. ۶۰۵ [۳۵۱

səh:۱۵

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəmi 1315-ci şəmsi ilində Horis kəndində dünyaya göz açmışdır. Atası Hacı Mirzə Əhməd ağa Horisi və onun babaları camaat arasında sayılan ruhani alimlərdən olmuşlar. Anası, “Kuh kəmə” vilayətinin seyyidlərindən olan Həzrət .Ayətullah Əl-uzma Höccətin əmisi Hacı Miri Ağanın qızıdır

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəmi ibtidai-orta dini təhsili atasından öyrəndikdən sonra on beş yaşında, Təbriz şəhərinin “Talibiyyə” mədrəsəsinə daxil olmuşdur. Bir ildən sonra 1332-ci şəmsi ilinin yay fəslinin axırlarında təhsilini davam etdirmək üçün “Qum” şəhərinin “Feyziyyə” mədrəsəsinə qəbul olmuş və bundan sonra bu şəhərdə yaşamağa başlamışdır. O, Qum şəhərində 30 illik yaşadığı dövrdə Ayətullah Meşkini, Ayətullah Sultani Təbatəbai, Ayətullah Əllamə Təbatəbai, Ayətullah Gülpayqani, Ayətullah Həsənzadə Amoli, Ayətullah imam Xomeyni (rəhmətullahi ələyh) və s. kimi .böyük və tanınmış şəxsiyyətlərdən dərs almışdır

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəmi ildə bir neçə ay Məşhəd şəhərinə səfər etmiş və oranın alimlərindən bəhrələnmişdir. Bu şəhərdə ikən Ayətullah Milani onun üçün elm və əxlaq baxımından nümunə sayılmışdır. Uzun müddət apardığı

mütaliələrindən sonra “Səhiheynə bir baxış” adlı kitabının müqəddiməsini səkkizinci imam Həzrət Əli ibn Musa Ər-Rzanın (ə) qəbrinin kənarında yazmağa başlamışdır.

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin əhli-sünnə mənbələrində apardığı araşdırmalar onun “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarından götürdüyü bir çox qeydlərin toplanılmasına səbəb oldu. Onun doğma kəndində Ayətullah Əmini ilə görüşü bir çox suallara cavab tapmaq üçün münasib fürsət idi. Ayətullah Əllamə Əmini Məhəmməd Sadiq Nəcmnin pərakəndə şəkildə topladığı qeydləri görəndən sonra onu həmin mövzuda kitab yazmağa həvəsləndirdi. Əllamə Əmininin göstərişləri “Səhiheynə bir baxış” adlı kitabın yazılmasına səbəb oldu. Bu kitab yazıldıqdan sonra ۱۳۵۳-cü şəmsi ilində bir çox böyük alimlər Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmnin bu işini yüksək qiymətləndirib ona təşəkkür etmişlər. Belə alimlərdən biri də Ayətullah Əllamə Əsgəridir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi Əllamə Əsgərinin “Əbdullah ibn Səba”, “Aişə Əlinin (ə) dövründə” adlı kitablarını ərəb dilindən fars dilinə tərcümə etmişdir.

İran İslam inqilabından sonra ۱۳۵۷-ci şəmsi ilində Ayətullah Nəcmi İmam Xomeyni (rəhmətullahi ələyh) tərəfindən “Xoy” vilayətinin imam-cüməsi təyin edildi. Bu müddət ərzində imam-cümə vəzifəsində çalışmasına baxmayaraq Ayətullah Nəcmi Xoy vilayətində Azad İslam Universitetini təsis etdi. Hal-hazırda da bu universitet İran İslam Respublikasının seçilmiş elm ocaqlarından biri sayılır. Bütün bunlara baxmayaraq, Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi öz elmi araşdırmalarını dayandırmamışdır. O, bu müddət ərzində “İmam Hüseyinin (ə) Mədinədən Kərbəlaya kimi söhbətləri”, “Bir elmi mübahisə”, “İmamların Bəqidə olan qəbirlərinin

.tarixi” adlı kitablarını yazmışdır

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəminin qələmə aldığı və tərcümə etdiyi kitablar
:aşağıdakılardan ibarətdir

;Həcc və ziyarətə aid məsələlər .1

;Vəhhabiliklə tanışlıq .2

;Quran tarixi .3

;Hədis tarixi .4

;Quranla tanışlıq .5

;Aişə Həzrət Əlinin (ə) dövründə .6

;Abdullah ibn Səba kitabının tərcüməsi (2-3-cü cildlər .7

;Quranın ümumi məsələlərdə və müxtəlif elmlərdə bəyanları (1-2-ci cild .8

səh:19

Həmd və səna olsun uca Allaha ki bəndələrinə sonsuz nemətlər bəxş etmişdir. Allahın salavat və salamı olsun Peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədə (s), onun Əhli-beytinə və onlara iman gətirib, kömək edən səhabələrə

!Hörmətli oxucular

Qarşınızda olan “Buxari və Müslimün səhihlərinə bir baxış” adlı bu kitab ۳۰ ildən çoxdur ki, yazılmışdır. Bu kitabın ikinci cildi İran İslam inqilabı ilə bir vaxta təsadüf edir. Təzə qurulmuş bu hökumətdə, İslam inqilabının çiçəklənməsi əhəmiyyət kəsb etdiyi üçün, üzərimizə qoyulmuş iyirmi illik imam-cüməlik vəzifəsi, bu kitabın üçüncü cildinin yazılmasını müvəqqəti olaraq təxirə saldı. Lakin, bu illər ərzində bu kitab üç dəfə müxtəlif dillərə tərcümə olunmuşdur

Birinci tərcümə ۱۹۸۷-ci ildə “Təmmulatun fis-səhiheyn” adı ilə Beyrut şəhərində ərəb dilinə, ikinci tərcümə ۱۹۹۸-ci ildə “Əzvaun ələs-səhiheyn” adı ilə İranda ərəb dilinə, üçüncü tərcümə son illərdə (۲۰۰۵-ci ildə) Ordu dilinə “Səhiheyn kaik mütaliə” İranda çap olunmuşdur

Qarşınızda olan bu kitabın ۱-ci cildi Allahın lütfü ilə İmam Xomeyni mədrəsəsinin azəri tələbələrindən biri olan

Rəşad Vahid oğlu Əkbərov tərəfindən Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdur. Allah-təaladan arzu edirik ki, onun elm aləminə etdiyi xidməti qəbul olunsun, Rəbbimiz bu kitabın ikinci cildinin də tərcümə olmasında ona yardım etsin. Ona elm və təhsildə .müvəffəqiyyətlər və apardığı təhqiqat işlərində uğurlar arzulayırıq

”Qum Elmiyyə Hövzəsi“

Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcmi

.ci şəmsi ilinin dey ayı – ۲۰۰۷-cı miladi ilinin yanvar ayı-۱۳۸۵

səh:۲۲

{وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ }

Məhəmməd ancaq bir peyğəmbərdir. Ondan əvvəl də peyğəmbərlər gəlib–“_ getmişlər. Əgər o ölsə və ya öldürülsə, siz gerimi dönəcəksiniz? (Dininizdən dönəcək və ya döyüşdən qaçacaqsınız?) Halbuki geri dönən şəxs Allaha heç bir Zər`ər ”.yetirməz. Lakin Allah şükür edənlərə mükafat verir

(۱)_

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا }

“_ .Peyğəmbər sizə nə verirsə, onu götürün; nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin“_

(۲)_

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ }

O, kefi istəyəni (havadan) danışmır. Bu, ancaq (Allah dərgahından) nazil olan bir_ (vəhydir. _ (۳)

İslam Peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) vəfat etdiyi zaman öz ümmətinin arasında iki böyük və çiyin sındıran, ağır yük, əmanət qoymuşdur. Onlardan birincisi – Quran (Allahın

səh:۲۳

۱- [۱] . Ali İmran surəsi ۱۴۴-cü ayə .

۲- [۲] . Həşr surəsi ayə-۷ .

۳- [۳] . Nəcm surəsi ayə-۳ və ۴ .

müqəddəs kitabı) və ikincisi isə – Əhli-beyt (ələhumus-səlam) (Peyğəmbərimizin (s) övladlarıdır.) Öz ümmətinə əmr etmişdir ki, onlara itaət etsinlər və heç vaxt onlardan [\(ayrılmasınlar.\)](#)^[1]

İslam Peyğəmbəri (s) öz həyatı zamanı Qurani-Kərimin həqiqətini, onun düyünlü və ağır olan mətləblərini ümmətinə çatdırmaq vəzifəsini öz öhdəsinə götürmüşdür. Buna görə də Qurani-Kərimin ağır və düyünlü mətləbləri hədis şəklində açıqlanmışdır. Bütün İslam elmlərini – əqidələr, maarif və əhkam – öz ümmətinə və ardıcılılarına müxtəlif yollarla başa salmışdır. Həzrət Məhəmməd (s) hədis söyləmək barədə belə buyurur: “Allah mənim sözlərimi eşidən, başa düşən və başqalarına çatdıran bəndəni sevindirsin. Nə çoxdur o kəslər ki elmi özlərindən savadlılara və başa düşənlərə nəql [\(edirlər\)”](#)^[2]

İndi isə İslam ümmətinin Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra Quran və Əhli-beytlə (ələhumus-səlam) necə rəftar etdiklərinə, o Həzrətin buyurduğu hədislər qarşısında [.törətdikləri cinayətlərə diqqət yetirək](#)

Onlar Peyğəmbər ailəsini (səlamullahi ələhim əcməin) cəmiyyət arasından uzaqlaşdıraraq ev dustağı etmişlər. Onlarla etdikləri bu rəftarı açıqlamağa insan dili [\(acizdir.\)](#)^[3]

səh:24

Müraciət edin: Musnədi Əhməd ibn Hənbəl 3-cü cild; s – 9,14,16,17,26 və 5-ci cild; . [1] –1
səh. 182. Səhihi Məhəmməd ibn Termizi “Fəzilətlər” mövzusu
Həmin mənbə 1-ci cild,/səh. 14 və 125 “Elmin fəzilətləri” mövzusu, . [2] –2
“Peyğəmbərdən hədislərin çatdırılması + Əllamə Məhəmməd Baqir Məclisi- “Biharul
Ənvar” 1-ci cild,/səh. 109–112

Daha yaxşı olar ki, o dövrün ağır vəziyyətini iki böyük və şəxsiyyətli . [3] –3
səhabələrdən sayılan Salman Farsi və Əbuzər Qəffarinin dilindən eşidək. Salman Farsi deyir:–“Ləyaqətsiz əməlinizin nəticəsində (xilafəti qəsb etmək) heyratə düşdünüz və hidayət mənbəyindən uzaqlaşdınız.” – İbn Əbil Hədid- “Nəhcül-bəlağənin şərh”,
Qahirə çapı, Məhəmməd Əbul Fəzl İbrahiminin yazısı 2-ci cild;/səh. 46 və 6-cı cild,/ səh. 17

Yenə də belə buyurmuşdur:- “Xilafəti qəsb etməklə pis iş gördünüz. Əgər bunlar Əlilə (ə) beyət etsəydilər, yerin və göyün nemətləri içində həmişə qərq olardılar. Əbuzər deyir:-“Əgər Allah üstün tutduğu şəxsi üstün tutub, kənara qoyduğu şəxsi kənara qoysaydınız və Peyğəmbərin (s) ailəsinin vilayətə daha layiqli olmasını etiraf etsəydiniz, həmişə Allahın nemətləri içində qərq olardınız. Lakin indi Belə etdiniz, öz

وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون .Əməllərinizin nəticəsini dadın

İslamın həqiqi və düzgün qoruyucularını müxtəlif hiylələrlə cəmiyyətdən uzaqlaşdırmaqla xilafəti ələ keçirdilər, Quranla onun mənalərini açıqlayan hədislər arasında ayrılıq salmaq və Allahın kitabını öz istəkləri üzərində təfsir etməklə .mənalərini dəyişmək imkanını əldə etdilər

Peyğəmbər (s) sünnəsi” adlanan İslam rəhbərinin buyurduğu bu hədislər, xəlifələrin“ irəli sürdükləri siyasətlərin yolu üzərində olan birinci maneə idi. Daha doğrusu “sünnə”, müxalif qüvvələrin apardığı siyasi müharibənin qalibi sayılırdı. Buna görə də hakimiyyəti ələ keçirənlər birinci çıxış yolunu bu ağır siyasi müharibədə güclü olan .müxaliflərini tərki-silah etməkdə gördülər

Əvvəlcə Əbu Bəkr bu silahı özününkiləşdirdi. Bu yolla Peyğəmbərdən (s) buyurulan ۵۰۰ hədisi yığıb topladı. Lakin, bir müddətdən sonra bu hədislərdən faydalanmayacağını başa düşdü. Çünki, bu hədisləri özününkiləşdirməsi mümkün deyildir. Nəticədə bütün [\(toplanmış hədisləri oda ataraq yandırdı.\)](#)

Şübhəsiz ki, o vaxt heç bir kəsi hədis yazmaqdan və söyləməkdən çəkindirmək mümkün deyildi. O cümlədən, ancaq Əbu Bəkrin yığıdığı hədislərdən istifadə etməyi də heç kəsə məcbur etmək mümkün deyildi. Buna görə də çarənin Peyğəmbərin (s) hədislərinin nəql olunması və yazılmasının mütləq şəkildə qadağan edilməsində gördü (ki, camaatın əli bu güclü silaha çatmasın. Buna görə də xəlifə, Peyğəmbərin (s

səh:۲۵

hədislərini nəql etməyi müsəlmanlara qadağan etdi və əmr etdi: “Peyğəmbərdən hədis
(nəql etməyin və Qurana məşğul olun.)”^[1]

Bəli, təkəcə Qurana! Çünki, Qurani-Kərimi Peyğəmbərin (s) hədisləri olmadan istənilən
.şəkildə mənə etmək olar

Əbu Bəkr vəfat edərək öz vəsiyyətnaməsində xilafəti Ömərə verdi.^[2] Təbiidir ki, bir
çox müsəlmanlar xəlifənin əmrindən çıxmadılar. Onlar Peyğəmbərin (s) hədislərini
.daha yazmadılar

Ömər də, öz hökuməti dövründə Əbu Bəkrin bu siyasətini daha da şiddətlə davam
etdirdi. Bir dəfə öz xilafəti dövründə Peyğəmbərin (s) hədislərinin yazılıb nəql olunması
məsələsinin azad şəkildə davam etdirilməsi barədə camaatla məsləhətləşdi. Bu işin
müsəlmanlar üçün gərəkli olduğunu elan etdi. Bir ay fikirləşdikdən sonra xüsusi
zirəkliyi ilə bu əməlin çıxış yolunu tapdı və camaat arasında elan etdi: “Mən
Peyğəmbərin (s) sünnələrini yazmaq istəyirdim. Lakin, keçmiş ümmətləri yada saldım.
Onlar bəzi kitabları yazmaq İlahi kitablardan uzaqlaşdılar. Buna görə də mən heç
(vaxt Allahın kitabını (Qurani) başqa bir şeylə bir yerdə qarışdırmaram.)”^[3]

Ömər, Peyğəmbərin (s) səhabələrini tapşırıq dalınca göndərən zaman onlara hədis
söyləməməyə və camaatı Qurandan uzaqlaşdırmamağa əmr edərdi. Onun əmrinə
tabe olmayan hər kəsdən xəbər tutardısı, dərhal onu Mədinəyə qaytarıb öz nəzəri
.altında saxlayardı.^[4] Həmçinin, camaat içində topladığı hədisləri də yandırdı

Ömərin xilafəti dövrü də belə keçdi. Osman əvvəlcədən

səh: 26

həmin mənbə 1-ci cild, səh. 7, 8, 13 . [1] – 1

“Əli ibn Əbu Talib (ə) – “Nəhcül-bəlağə” “Şiqşiqiyyə xütbəsi . [2] – 2
مضى الاول لسبيله فادلى بهالى
فلان بعده حتى

Katibul Vaqidi-Məhəmməd ibn Səd “Ət-təbəqatul-Kubra” 3-cü cild, səh. 206; İbn . [3] – 3

.Abdul Birr “Cameu bəyanil elmi və fəzlih” 1-ci cild, səh. 64-65

Bu məsələni “Hədisin tarixi” kitabında geniş gətirmişik . [4] – 4

planlaşdırılmış şəkildə xilafətə sahib çıxdı.⁽¹⁾ Osmanın zamanında, xilafət və hökumət hədis nəqlinin əleyhinə daha da amansız oldu. Ömər öz zamanında Peyğəmbərin (s) səhabələrinə əziyyət edib onları Mədinəyə gətirməklə öz nəzarəti altında saxlayırdısa və onların yazdıqları hədisləri yandırırıdısa, Osman bu əməlin qarşısını almaq üçün Peyğəmbərin (s) tanınmış səhabələrinə işgəncə verərək, onları sürgün edərdi. Belə ki, Əbuzəri Mədinədən Şam şəhərinə, oradan isə Mədinəyə və Mədinədən isə Rəbəzəyə qızmar və kimsəsiz səhraya sürgün etdi. Bununla da Peyğəmbərin (s) əziz köməkçisi isti səhrada, qürbət yerdə öz canını tapşırırdı. Həmçinin Peyğəmbərin (s) başqa səhabəsi sayılan Əmmar Yasiri elə döydürmüşdü ki, vurulan zərbələrin ağrısından [\(bihuş olaraq yerə yığılmışdı\).](#)⁽²⁾

İyirmi beş il üç xəlifənin hökuməti zamanı Peyğəmbərin (s) səhabələri, tabeilər və başqaları bu acınacaqlı və çətin həyatı yaşadılar. Axırda çarəsiz qalmış bu ümmət qiyam edərək Osmanın xilafətini devirdi və onu öldürdülər. Sonra Əliyə (ə) tərəf üz çevirdilər. Onu çox təkidlə xilafətə gətirdilər.⁽³⁾ Əli (ə) hakimiyyətə elə bir zamanda yetişmişdi ki, artıq ۳۰ ildən çox idi ki, müsəlmanlar get-gedə keçmiş xəlifələrin zamanında olan siyasi gedişə adət etmişdilər. Əli (ə) öz zamanının vəziyyətini belə [:\(açıqlayır\)](#)⁽⁴⁾

Məndən öncə olan xəlifələr yetərinəcə Peyğəmbər (s) ilə“ –

səh:۲۷

Abdullah ibn Səba” “فسیرهای حوزة خشناء” – Nəhcül-bəlağə “Şiqşiqiyyə xütbəsi . [۱] –۱ kitabında bu hadisəni geniş şəkildə gətirmişik. ۱-ci cild, səh. ۱۴۲-۱۵۱, ikinci çapa müraciət edin

.Əhməd ibn Yəhya Bilazəri-“İnsabul-əşraf” ۵-ci cild; səh. ۴۹ . [۲] –۲

.Seyyid Murtəza Əsgəri-“Ummul-möminin Aişənin hədisləri” səh ۱۱۵ . [۳] –۳

Burada Əlinin (ə) acı və ağır ürək ağrılarını bəyan etdiyi cümlələri sizə yenə . [۴] –۴ söyləyirik. Əlbəttə hərfi tərcümə ilə yox, o Həzrətin buyurduqlarını nəql edərək mənə etmişik. Geniş şəkildə *Məhəmməd ibn Yəqub Kuleyni-“Rovzətul Kafi” ۸-ci cild, səh. ۶۱–

müxalif olan əməlləri yerinə yetirdilər. O Həzrətin əmrini pozaraq sünnəsini dəyişdilər. İndi isə mən camaatı bu işlərdən çəkəndirməklə Peyğəmbərin (s) zamanında olduğu kimi yerinə yetirməyə çağırısam, qoşunlarım mənim ətrafımdan dağılacaq, məni tənha və kimsəsiz qoyacaqlar. Ən azı və çoxu öz tərəfdarlarımla, Peyğəmbər sünnəsi və İlahi

” .kitab yolu ilə mənim vilayətimi qəbul edənlərlə birgə qalacam

;Nə fikirləşirsiniz? Əgər əmr etsəm ki“

;İbrahimin (ə) məqamını Peyğəmbərin (s) buyurduğu yerə qaytarın

;Fədək bağlarını Fatimənin (s) övladlarına tapşırıram

;Peyğəmbərin (s) bağlanmış əhdi-peyman necə idisə, eləcə yerinə yetirsəm

Peyğəmbər (s) tərəfindən məsləhət üzündən səlahiyyəti olan şəxslərə verilmiş
;torpaqları özlərinə qaytarsam

;Xəlifələrin zülmkarcasına çıxardıqları hökmlərə ədalətlə yenidən baxsam

;Zəkati onun əsil yerlərindən düzgün ölçüdə alsam

;Dəstəməzi, quslu və namazı əvvəlinci şəkildə yerinə yetirilməsinə əmr etsəm

Öz ərlərindən boşandırılaraq ədalətsizcəsinə başqalarına verilən qadınları öz ərlərinə
;qaytarsam

Təbəqə söhbəti ilə bölünən beytul-malı Peyğəmbərin (s) zamanında olduğu kimi
[\(bərabər bölsəm və tək-cə varlılara qismət olmasına icazə verməsəm\);](#)[\(1\)](#)

səh:28

Ömər, İslam cəmiyyəti arasında beytul-malı bölüşdürməklə təbəqə söhbəti. [1] -1 yaratmışdır. Buna görə də müsəlmanlar adlarını siyahıya yazdırmışlar. Hər il bir qrup şəxslərə 5000 dirhəm, bir qrupuna 4000 dirhəm, başqa bir qrupa 3000 dirhəm və başqa bir qrupa 2000 dirhəm, o cümlədən təbəqə söhbəti ilə 1000-500-dən 200 dirhəmə kimi maaş verirdi. Bu səbəbdən İslamda bir tərəfdən şərəfətli və qüdrətli təbəqələr, başqa

.tərəfdən isə kasıb və fəqir təbəqələr meydana gəlmişdi

↳Torpaq maliyyəsini ləğv etsəm;↳

↳Müsəlmanları evlənəkdə bərabər etsəm;↳

↳Xumsu Allah buyurduğu kimi alsam;↳

Peyğəmbər məscidini əvvəlki vəziyyətinə qaytarsam: O qapılar ki, Peyğəmbərdən (s) sonra məscidə açılmışdı bağlatsam və o qapılar ki Peyğəmbərdən (s) sonra ;bağlatdırılmışdı açıdırsam

↳Dəridən tikilmiş ayaqqabı, ya çarıqların üzərinə məsh çəkməyi qadağan etsəm;↳

;Şərab içənə layiq olduğu cəzanı versəm

↳Qadınların və Həcc mutəsini Peyğəmbərin (s) zamanında olduğu kimi caiz saysam;↳

↳Meyyit namazının təkbirini beş dəfə etsəm;↳

↳Camaatdan “Bismillah”-ı namazda uca səslə oxumalarını istəsəm;↳

səh:۲۹

Ömər ibn Xəttab İraqda torpaq maliyyəsini Sasani İran maliyyəsinin qanunları . [۱] –۱
kimi, Misirdə isə Rum imperiyasının maliyyə qanunlarının əsası kimi düzəltmişdir

.Ömər, əcəmilərlə ərəb qızlarının evlənməsini qadağan etmişdir . [۲] –۲

Xəlifələr Peyğəmbərdən (s) sonara “Zəvil-qurba”- nın haqqını xumsdan ləğv . [۳] –۳
.etdilər

Xəff” heyvan dərisindən hazırlanmış ayaqqabı ya çarığa deyilir. Əhli-sünnə öz “ . [۴] –۴
əsillərindən itaət edərək dəstəmazda ayağı yumağı vacib, lakin dəri çarıqda olarsa
.ona məsh etməyi caiz bilirlər

Xəlifə Ömər, iki mutəni haram etdi. Həcc mutəsi – Hacılar ümrə həccini yerinə . [۵] –۵
yetirdikdən sonra ehram halından çıxıb sonar ikinci dəfə həcc üçün ehram bağlayırlar.
Bu İslamın əmri idi. Lakin Ömər əmr etdi ki, həcc əməllərinin axırına kimi ümrə
ehramında qalsınlar. Qadınların mutəsi – Həmin müvəqqəti nigahdır ki, Quranın
.ayələrinə və əhli-sünnənin rəvayətlərinə əsasən İslam qanunlarından biri sayılır

Əbu Hüreyrənin rəvayətinə əsasən əhli-sünnə məzhəbi meyyit namazının . [۶] -۶
təkbirini dörd dəfə deyirlər. Müraciət edin:- İbn Ruşd Əndəlusli-“Bidayətul muctəhid” ۱-
.ci cild, səh-۲۴۰

Əhli-sünnə məzhəbinin bir qrupu namaz vaxtı Həmd və Surədə “Bismillah”-ı . [۷] -۷
oxumurlar. Zahirən bu məsələdə onlar Müaviyədən itaət edirlər. Müraciət edin:- “Əl-
.Kəşşaf “ təfsir kitabı, həmd və surənin təfsirində ۱-ci cild, səh – ۲۴ – ۲۵

[Tələği Peyğəmbərin \(s\) buyurduğu və göstərdiyi kimi yerinə yetirsəm;](#)[\[1\]](#) .19

Başqa ümmətlərin müharibə əsirləri ilə Allah və Peyğəmbər (s) buyurduğu kimi . 20

[rəftar etsəm;](#)[\[2\]](#)

Xülasə, əgər camaatı İlahi əmrlərə və Qurani-Kərimin göstərişlərinə rəayət etməyə
”.çağırısam, belə halda onlar mənim ətrafımdan dağılacaqlar

And olsun Allaha ! Elə ki, müsəlmanlara Ramazan ayında əmr etdim ki, vacibi“
namazlardan savayı başqa namazları camaatla birgə qılmasınlar və dedim ki;–
Müstəhəb namazları camaatla qılmaq bidətdir[\(3\)](#), _qoşunumun_ bir qismi səs-küy

salaraq dedilər : **وَأَسْنَهُ عُمَرَاهُ !!**

Ey müsəlmanlar, Əli istəyir Ömərini sünnəsini dəyişsin. Bizi Ramazan ayında“
”.müstəhəb namazlar qılmaqdan saxlasın. İş o yerə çatdı ki, qorxdum qiyam etsinlər

Aman bu ümmətin əlindən, mənimlə müxalifət etmələrindən, yolunu azmış“
başçılardan itaət etməklərindən, onları uçuruma aparan başçılardan itaət
”.etməklərindən, acılar çəkdim

(İmam (ə) öz işini elə tənzimləmişdi ki, Peyğəmbərin (s)

səh:30

Əhli-sünnə qadının üç tələğini bir məclisdə caiz sayırlar. Adil şahid olmadan bu işi . [1] –1

.görmürlər. Müraciət edin:–“Bidayətul – muctəhid” 1–ci cild,səh–80–84

İkinci xəlifə əmr etdi:– Ərəb əsirlərini azad etsinlər. Lakin fars əsirlərini həтта . [2] –2

İslam mərkəzi olan Mədinəyə buraxmırdı. Həmçinin onun Peyğəmbər (s) sünnəsi ilə
etdiyi müxalifətlərdən biri də bu idi ki, ərəb olmayan qadınların körpələri əgər ərəb
torpaqlarından başqa yerlərdə dünyaya gəlsəydilər, onların övladlarına irs vermirdi.

.Müraciət edin: –“ Əlmuvəttə ” kitabı Ənəs ibn Malikin təlifi 1–ci cild, səh –80

.Bidət: İslamda olmayan, sonradan dinə daxil olunmuş yanlış şeylərə deyilir . [3] –3

getdiyi yolu davam etdirərək xəlifələrin əksinə davranmışdı. Xüsusən hədis məsələlərində xəlifələrin buraxdığı böyük səhvləri və qoyduqları mənfi təsirləri məhv etmək üçün davamlı mübarizəyə başlamışdır. [1]

Qureyş tayfası öz şəxsi ambisiyalarının ziddinə olan Əlinin (ə) bu işlərini görüb onunla müxalifət etməyə başladılar. Buna görə də “Cəməl” və “Suffeyn” döyüşlərində çoxlu qanlar axıldı. Şəxsi mənafeələrinin təhlükədə olduğunu gördükdə Əli (ə) ilə öz düşmənliklərini göstərdilər. Bu düşmənlik o qədər uzun sürdü ki, dörd il yarımdan sonra Həzrət Əlini (ə) mehrabda ibadət edərkən şəhid etdilər.

Çox keçmədi ki, Allahın və Peyğəmbərin (s) düşməni olan Müaviyə hiyləgərliklə xilafəti ələ keçirdi. O, Muğeyrə ibn Şöbə ilə söhbətində öz mənfur siyasətini ona belə açıqladı. Muğeyrə demişdi: “Ey Əmirəl-möminin! İndi ki öz arzu və istəklərinə çatdın, bu yaşının çoxluğunda ədalət və mürüvvətə riayət etməkdə sənə mane olan nədir? Ləyaqətli işlər görməklə özündən sonra ad-san qoya bilmərsənmi? And olsun Allaha! Bu gün daha Bəni-Haşimdə sənə qorxundan başqa heç nə qalmayıb. Buna görə də yaxşı olardı onlarla mehriban davranaraq öz qohumluq əlaqəni daha da gücləndirəsən.”

!Müaviyə belə cavab verdi: “Heyhat, heyhat- uzaqdır uzaq

Əbu Bəkr hakimiyyətə gəldi, ədalətlə iş gördü. Bütün çətinlikləri öhdəsinə götürdü. Lakin, vəfatından neçə gün keçmədi ki, bəzi vaxtlar adı çəkilirdi və ondan heç bir şey qalmadı. Bu vaxt Ömər hakimiyyətə gəldi. Çoxlu zəhmətlər çəkərək on il xilafəti dövründə əziyyətlər gördü. And olsun

səh: ۳۱

Peyğəmbərin rəvayətlərini cümə günlərində İslam məscidlərində yenidən . [۱] –۱ söylənilməsinin maneəsiz olduğunu bildirdi. İmkan daxilində xəlifələrin gətirdiyi yanlış .və öldürücü bidətləri məhv etdi. Müraciət edin:–“Min tarixul hədis” kitabı

Allaha ölən kimi adı da öldü. Sonra, hamımızdan üstün olan qardaşımız Osman xilafətə gəldi. Bir çox işlər gördü. Onunla başqalarının etdiyi əməllər də ötüb keçdi. And olsun Allaha ölümündən sonra adı da öldü. Onun yaxşı əməlləri, rəftarı da unuduldu. Lakin, Haşimi olan o kişinin adını(1) hər gün beş dəfə azan vaxtı dünyanın ucqar yerlərində uca səslə səsləndirirlər.(2) “Şəhadət verirəm ki, həqiqətən Məhəmməd Allahın .elçisidir

Nə qədər ki bu ad yaşayır, kimin adı yaşayar ey anası ölmüş! Yox and olsun Allaha ! Nə qədər ki bu adı yer üzündən silməmişəm dincəlməyəcəyəm!(3)

Bu səbəbdən bütün gücünü Peyğəmbərin (s) adının və ailəsinin məhv olması üçün sərf edirdi. Öz hədəfinə çatmaq üçün cürbə-cür hədis uyduran dəsgahları işə saldı. İş o yerə gəlib çıxdı ki, Əbu Hüreyrə ۵۳۰۰-dən çox hədis, Abdullah ibn Ömər ۲۰۰۰-dən çox və Ummul-möminin Aişə, Ənəs ibn Malik hər biri ۲۳۰۰-dən çox yalan və qondarma hədislər Peyğəmbərə (s) nisbət verdilər.(4)

Adı çəkilən şəxslər və onların başqa həmkarları, hakim təbəqənin razılığını əldə etmək üçün səhabələrin adından uydurulmuş və qondarma hədisləri nəql etməkdə bir-birləri arasında rəqabət aparırdılar. Heç kəs Allahdan başqa bu dövrlərdə Peyğəmbərə (s) nisbət verilən hədislərin aqibətindən xəbərdar deyildir. Bu işin təsiri nəticəsində bütün şeylər İslam qanunlarını qarışdırdı. Nəticədə həqiqi və düzgün İslamı dəyişib, .hakimiyyətdə olanların cinayətlərinə haqq qazandıran İslama çevirdilər

səh:۳۲

..Müaviyə düşmənlikdən Peyğəmbərin (s) adını dilinə gətirməmişdir . [1] -1

.Azanda deyilən “Əşhədu ənnə Məhəmmədən rəsuləllah” kəlməsinə işarə edir . [2] -2

Məsudi- “Murucuz-zəhəb” kitabı ۳-cü cild, səh-۴۵۴. Darul Əndəlusi çapı, ۲۱۲-ci . [3] -3

.hicri ilinin hadisələri. Tərcümədə muxtəsər qeyd olunmuşdur

Əllamə Seyyid Murtəza Əsgəri ” Ummul-möminin Aişənin hədisləri” kitabı səh. . [4] -4

.۲۸۹-dan sonra. Tehran çapı ۱۳۸۰-cı şəmsi ili

Hakimiyyətdə olanlar da ancaq belə bir İslamı rəsmi tanıyırdılar. Birinci iki xəlifənin beyninin məhsulu olan və onlara sərf edən İslam ki, Müaviyənin dövründə daha çox dəyişdirildi, bu günümüzdə kimi bir sıra ölkələrdə həqiqi və rəsmi İslam adı ilə qalmaqdadır. İş o yerə çatıb ki, Peyğəmbərin (s) gətirdiyi həqiqi və əsil İslamı, o yanlış İslama öyrəşmiş insanlara təqdim etməkdə çoxlu çətinliklər törədir və onlar üçün .inanılmaz görünür

Müaviyənin zamanında yayılmış və Peyğəmbərin (s) adına yalandan qondarılmış hədislər ilə İslama üz tutub onunla tanış olanlar, məhz bu İslamı həqiqi İslam kimi tanıyırlar. Misal üçün, onlar İslamda olan tövhidə Əbu Hüreyrənin saxtalaşdırdığı .qondarma hədislər gözü ilə baxırlar

Bir qrup şəxs Peyğəmbərə (s) dedi: Ey Allahın rəsulu! Biz Qiyamət günündə öz“ Allahımızı görəcəyikmi? Buyurdu: On dörd gecəlik ayı görməyinizə narahatsınızmi? Dedilər: Xeyr, ey Allahın rəsulu! Buyurdu: Bulud olmayan havada günəşi müşahidə etdikdə əziyyət çəkirsinizmi? Dedilər: Xeyr, ey Allahın rəsulu! Buyurdu: Siz Allahınızı belə şəkildə görəcəksiniz! Qiyamət günündə Allah camaatı bir yerə toplayacaq. Sonra .onları çağırıb belə buyuracaq: Hər kəs pərəstiş etdiyinə tərəf getsin

Günəşə pərəstiş edənlər günəşə tərəf, aya pərəstiş edənlər isə aya tərəf gedərlər. Axırda zülmə pərəstiş edənlər öz məbudlarına tərəf gedərlər. Təkcə arasında münafiq olan bu ümmət qalar. Bu vaxt Allah təala keçmişdə onu tanıdıqları sifətdə onlara yaxınlaşar və deyər: – Mən, sizin Pərvərdigarınızam! Deyərlər: Biz səndən öz Allahımıza pənah aparırıq. Biz Allahımız gəlincəyə qədər burada qalacağıq. O gələndə biz onu .tanıyacağıq

Sonra, Allah onu tanıdıqları surətdə onlara tərəf yaxınlaşar

və deyər: Mən sizin Pərvərdigarınızam! Deyərlər: Bəli, sən bizim Pərvərdigarımızsan.

[\(Sonra onun arxasınca yola düşərlər...\)"](#) [\(1\)](#)

Gördüyünüz kimi bu hədis Allahı tanımağın və İslamda məəd bəhsinin əsasını dəyişmişdir. Həmçinin başqa hədislərdə də İslam Peyğəmbərinin asimani simasını başqa cür tanıtdırmışlar. O cümlədən, rəvayət etmişlər ki, Allahın rəsulu öz Allahından belə bir şey istəyibmiş: İlahi, qəzəb üzündən möminlərə etdiyim nifrini dəyişib onların

[\(paklığına və onlar üçün bərəkətə çevir.\)"](#) [\(2\)](#)

Həmçinin nəql edirlər ki, Peyğəmbər (s) camaata buyurdu: “Xurmanın tozlanmağa ehtiyacı yoxdur” və yaxud “Xurmanı tozlandırmayın, yaxşı olacaq. Camaat da Peyğəmbərin (s) əmrinə itaət edirdilər. Xurmanı tozlandırmadılar. Nəticədə həmin il ağaclar bar vermədi. Peyğəmbər (s) elə ki, öz sözlərini yadına saldı, “Mən belə düşünürdüm, məni qınamayın!” və ya “Siz öz dünyəvi işlərinizdə məndən daha çox

[\(təcrübəlisiniz.” buyururdu!](#) [\(3\)](#)

səh: ۳۴

Məhəmməd ibn İsmail Buxari-“Səhih” kitabında ۱-ci cild, “Fəzlus-sucud” . [۱] -۱

Müslim ibn Həccac السراط جسر جهنم, mövzusu; ۹-cu cild, Kitabut-tövhid kitabı ۸-ci cild

”Nişapuri “Səhih” kitabında ۱-ci cild, “Mərifətu təriqətur-rovyə

Müslim ibn Həccac Nişapuri “səhih” kitabında ۴-cü cild, “Peyğəmbərin lənətlədiyi . [۲] -۲

və qarğış etdiyi şəxslər” mövzusu. Bu mövzuda Aişədən və Əbu Hüreyrədən və başqa

səhabələrdən bir neçə hədis yazılmışdır. Müslimün səhihinin axırında Peyğəmbərin (s)

Müaviyə barədə – “Allah Müaviyənin qarnını doydurmasın” buyurduğunu söyləmişdir.

Buna görə də əhli-sünnənin nəzərinə Əməvilərin hamısına və başqalarına

Peyğəmbərin (s) lənət və qarğış, onların paklanmasına və bərəkətlərinin çoxalmasına

”səbəb olacaqdır

Həmin mənbə. Vucubu imtisali ma qaləhu şərən dunə ma zəkərəhu (s) min . [۳] -۳

məayişin-nasi əla səbilir-rəyi” Başqa bir kitablarda həmin hədisi Aişədən, Ənəs ibn

Malikdən və başqa səhabələrdən nəql etmişlər. Əhli-sünnə bu kimi hədislərdən belə

nəticəyə gəlmişdir ki, dünya işlərində Peyğəmbərin (s) əmrləri ilə müxalifət etmək olar.

Əlbəttə işin nəticəsi onun hansı bir əmrə və ya dünya işinə aid olmasına bağlılığı var.

.Gərək onu əvvəlcə tanıyaq. Məsələn– Xilafət məsələsi kimi

O cümlədən, rəvayət edirlər ki, “Bir gün Peyğəmbər (s) Məkkə şəhərində “Nəcm”
surəsini oxudu. Elə ki

{وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ أَفْرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ}

BİR DEYİN GÖRƏK (SIZİN İBADƏT ETDİYİNİZ) LAT Və UZZA, DIGƏR üçüNCÜ (Büt) _
(OLAN MƏNAT DA ALLAHIN QIZLARIDIRLAR ?! _1)

:ayəsini oxuyarkən Şeytan Peyğəmbərin (s) mübarək dilinə bu cümləni gətirdi

تلک الغرائق العلی منها الشفاعة ترتجی

”Ağ quşlara bənzəyən bütlərdən şafaət almaq ümidi gözlənilir“

Elə ki, bu cümlə Peyğəmbərin (s) dilindən çıxdı, müşriklər sevindilər. Onlar deyirdilər ki, Peyğəmbər (s) də bizim bütləri təriflədi. Bu vaxt hamı bir yerdə – müsəlmanlar və müşriklər – səcdə etdilər! Cəbrail (ə) nazil oldu və Peyğəmbəri (s) bu böyük səhvindən .agah etdi. Peyğəmbərə (s) belə buyurdu: “Bu cümlələri Şeytan sənə dilinə gətirdi

Bəzi rəvayətlərin bir hissəsində belə qeyd olunmuşdur ki, Cəbrail (ə) Peyğəmbərə (s) dedi: –Ayələri təkrar edin. Peyğəmbər (s) ayələri bir-birinin ardınca oxudu. O cümləsini də qiraət etdi. Cəbrail (ə) dedi: –Xeyr, bu تلک الغرائق العلی منها الشفاعة ترتجی cümlədən (cümləni mən gətirməmişəm. Onu Şeytan sənə dilinə gətirmişdir. 2)

səh:۳۵

.Nəcm surəsi ayə –۱۹–۲۰ . [۱] –۱

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَىٰ
Ya Rəsulum!) Biz səndən əvvəl də (şəriət sahibi olan)“ {الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسُخُ اللَّهُ مَا يُلْقَى الشَّيْطَانُ} elə bir rəsul, (şəriət sahibi olmayıb onun ardınca gedən) elə bir nəbi (peyğəmbər) göndərmədik ki, o, (hər hansı bir şeyi) arzu etdikdə Şeytan onun arzusuna (diləyinə vəsvəsə yolu ilə) bir xələl qatmasın! (Yaxud o, ayələrimizi oxumaq istədiyi zaman Şeytan onu çaşdırıb oxuduğu ayə barəsində pis bir fikir təlqin etməsin!) Lakin Allah Şeytanın vəsvəsini batil (yox) edər.”; “Əd-durrul-Mənsur” kitabı Süyuti-۴-cü cild, səh-
۳۶۶–۳۶۸. Bu məzmununda səhabələrdən on dörd rəvayət nəql olunmuşdur

Bu rəvayətlər əhli-sünnə məzhəbinin mötəbər və məşhur olan “Təbəri, İbn Kəsir, Süyuti və Seyyid Qutbud-din” kimi alimlərin təfsir kitablarında yazılmışdır. Onlar Peyğəmbərin dilindən o qədər yalan hədislər demişlər ki, Peyğəmbərin (s) o ilahi və gözəl xüsusiyyətləri pərdə arxasında qalmışdır.^[1]

Bütün bunlara baxmayaraq, Qureyş tayfasının böyüklərinə və onların ətrafındakılara yalan fəzilətlər uydurmuşlar. Onlara müxalif və zidd olanları isə töhmət və iftira yağışına tutmuşlar. Bu iş o yerə çatdı ki, Əbuzər Qəffari, Malik Əştər, Əmmar Yasir və s. kimi səhabələri dindən xəbərsiz və aldanılmış kimi qələmə verirdilər.^[2]

Bununla da kifayətlənməyib, Allahın sifətləri, məhşər və Qiyamətin necəliyi, behişt və cəhənnəmin savabı və cəzası, əvvəlki peyğəmbərlərin macərəsi, İslam əqidələrinin, əhkamının və yaranışın başlanması” barədə bir çox rəvayətlər nəql etmişlər ki, əhli-kitabın xurafi fikirlərindən və özlərinin uydurduqları böhtan, yalan və cahillikdən başqa bir şey deyildir

Bu kimi hədislərin sayı çoxaldıqca onun nəqli və yayılması da genişlənirdi. Bununla da bütün həqiqətləri dəyişdirib biabırçı vəziyyətə saldı. Onun da nəticəsi bu oldu ki, hakim təbəqənin icad etdiyi yanlış İslam, Əməvi və Əbbasi xəlifələrindən Osmanlı imperatorluğunun zamanına kimi davam etdi

səh:۳۶

İslam cəmiyyətində bu kimi rəvayətlərin yaranması bir cəmiyyəti məhvə və süquta çəkməkdən ötrü bəs edir. Daha Əməvi və Əbbasi xəlifələrinin cinayətlərini və dinə zidd olan hərəkətlərini xatırlatmağa yer qalmır. Onlar İslam Peyğəmbərini bu rəvayətlərdə olduğu kimi tanıtdırırlar. Peyğəmbər, onların hədislərində gələn nöqsanlı sifətlərdən pak və üstündür

Seyyid Murtəza Əsgəri- “Əbdullah ibn Səba” ۱-ci bölümdə; “Mənşəul-qissə” ۷-9, [۲] -۲
çap-۲, Misr

Bütün dövrlərdə olduğu kimi İslam tarixində də hədis uyduran və yalan hədis düzəldən muzdurların qarşısında bir qrup şəxsiyyətli, pak insanlar olmuşlar. Onlar öz canları bahasına Peyğəmbərin (s) həqiqi sünnəsini, yəni o Həzrətin bəyanlarını müsəlmanlar arasında yayaraq həqiqəti çatdırırdılar. Peyğəmbərin səhabələrindən biri olan Əbuzər bu gözəl və haqsevər insanların öncülü olmuşdur. Bir gün “Mina” dağında “Cəməreye vusta”-ya yaxın oturmuşdu. Camaat onu dövrəyə alıb din barədə ondan suallar soruşurdular. Birdən Əməvi hökumətinin muzdurlarından biri camaatın çoxluğunu görüb yaxınlaşdı. Əbuzərin başının üstündə durdu və ona dedi: Məgər sənə camaatın suallarına cavab verməyi qadağan etməyiblərimi? Əbuzər dedi: Sənə əmr ediblər ki, mənə nəzarət edəsən? Sonra boynunun arxasına işarə edərək dedi: Əgər qılıncı bura qoysan, mənə başımı kəsincə güman etsəm ki, Peyğəmbərdən (s) eşitdiyim bir [\(məsələni deyə bilərəm, canım çıxıncaya qədər şübhəsiz onu söyləyəyəm.](#)[\[1\]](#)

Rəşid Hicri də belə şəxslərdən biri idi. İbn Ziyad Kufənin hakimi olan zaman onun əl-ayağını kəsdirib evinə göndərdi. Camaat da onun görüşünə gələrək ağlayırdılar. O isə ağlayanlara belə deyirdi: -Ağlamağı yığışdırın. Yazmaq üçün bir şey gətirin. Mövlam Əlidən (ə) eşitdiklərimdən sizlərə söyləyim. Camaat da qəbul etdilər. Elə ki, bu xəbər [İbn Ziyada çatdı, əmr etdi onun dilini də kəssinlər.](#)[\[2\]](#)

Meysəm Təmmar da bu yolun yolçusu idi. İbn Ziyad onun əl-ayağını kəsdirib dar ağacından asdırdığı zaman, mənber

səh:۳۷

Bax:- *Darəmi-“Sunən” kitabında ۱-ci cild,səh-۱۳۲.**Məhəmməd ibn Səd- . [۱] -۱
“Təbəqatul Kubra” ۲-ci cild; səh-۳۵۴; Bu hədis o hədislərdəndir ki, cinayətkarların əli ilə
.bəzi hədis kitablarında hissə-hissə gətirmişlər
Məhəmməd ibnil Həsən Tusi – “İxtiyaru mərifətir-ricali”, Ricali Kəşşi adı ilə . [۲] -۲
.mərufdur. Əllamə Məclisi “Biharul ənvar” ۹-cu cild, səh-۶۳۲

üstünə çıxmış kimi uca səslə fəryad edərək deyirdi: Eşidin ey camaat! Hər kəs Əlidən
(ə) nəql olunan hədisləri eşitmək istəyirsə yaxın gəlsin

Camaat onun başına toplaşdılar. Meysəm söhbətə başladı. Bu xəbər İbn Ziyada çatan kimi onun dilinin kəsilməsini əmr etdi. Meysəm dili kəsildəndən sonra bir saatdan artıq
tab gətirə bilmədi. Dar ağacında qanına qəltan canını tapşırtdı. (1)

Əsrlər boyu xilafət məqamının nüfuzu çoxalırdı. Allah və Peyğəmbərin (s) qoyduğu halal və haram haqqında olan qanunları dəyişdirib, özləri qanun təyin edirdilər ki, nə olar və nə olmaz. Onların çıxardıqları yanlış və zalımanə qanunlar Allahın adalətli qanunlarının yerinə qoyuldu. Əlbəttə bu vəziyyət Osmanın xilafətinin axırlarına qədər davam etdi. Camaatın narazı qalması və inqilabı az-çox olsa bu işin üzərindən xətt çəkdi. Bir müddət keçdikdən sonra növbə Müaviyəyə çatdı. O, öz təbliğətçi heyətinin köməyi ilə – qondarma hədis düzəldənlərlə – keçmiş işləri davam etdirdi. (2)

Lakin, İmam Hüseyinin (ə) şəhadəti ilə bu plan həmişəlik olaraq pozuldu. Daha xilafət əvvəlki vəziyyətində qala bilmədi. Buna görə də yeniliklər və rəsmi İslamı həqiqi İslamdan ayırmış olan bidətlər bundan sonra daha çoxalmadı. Xəlifələr daha təzə bidətləri din adı ilə cəmiyyətə məcburən qəbul etdirə bilmədilər. (3)

səh: 38

Tusi-”həmin kitab” səh-76-87. [1] – 1

Aişə, Əbu Hüreyrə, Ənəs ibn Malik və Əbdullah ibn Ömər, Abdullah ibn Əmr As, . [2] – 2
Muğeyrət ibn Şöbə, Əmr As, Sumərət ibn Condəb kimi şəxslər. Məlumat üçün müraciət edin: Seyyid Murtəza Əsgəri – “Ummul-möminin Aişənin hədisləri” və “Min tarixul hədis” kitabları Seyyid Əbdul Huseyn Şərafuddin-“Əbu Hüreyrə” Şeyx Məhmud
”Əburiyə – “Əzvaun ələs-sunnətil Məhəmmədiyyə” və “Əbu Hüreyrə şeyxul muzirə
O cümlədən Əbdul Məlik ibn Mərvan əmr etdi ki, Kəbə və Həccin yerinə, camaat . [3] – 3
beytul-müqəddəsə getsinlər. Tikilmiş evin ətrafında təvaf etsinlər. Lakin, bu bidət icra
.olunmadı. Müraciət edin:”Yəqubinin tarixi” 3-cü cild, səh-7-8, çap-Nəcəf

İmam Hüseyin (ə) şəhadətinin başqa bir faydası da bu idi ki, İslamın həqiqətini tanıyanların və Peyğəmbərin (s) hədislərini söyləyənlərin həbs edilməsi, əziyyət və işgəncə olunmasının, qətlə yetirilməsinin azalmasıdır. Çünki, sonrakı hökumət başçıları onları keçmişdəkilərə nisbətən işgəncə verib öldürə bilmədilər. Axırda onlar çox çalışaraq bir-birinin ardınca minlərcə xilafət muzdurları tərəfindən uydurulmuş hədislərin içindən düzgün və səhih hədisləri seçərək müsəlmanlara çatdırırdılar

Ömər ibn Əbdul-Əzizin hakimiyyətə gəlməsi, hədis nəqlinə qoyulmuş 100 illik qadağanı aradan apardı. Bu zamandan başlayaraq (2-ci əsrin əvvəlləri) rəsmi İslam itaətçilərinə hökumət tərəfindən Peyğəmbərin (s) hədislərini yazmaq tapşırıldı. Nəticədə, Peyğəmbər və səhabələrin həyatı, eləcə də hədislər barədə onlarla kitablar toplanıb yazıldı. Bu kitablar içində olan minlərlə hədis təkcə İslam məktəbinin həqiqi şagirdləri tərəfindən Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuşdur. Lakin, həmin hədislər özü də bir neçə nəfər satılmış üzdənirəq alimləri narahat edirdi. Həqiqi hədislərlə mübarizə aparmaq üçün onlar iki yolu seçdilər

Hədis və Rical elmində belə bir qanun çıxardılar ki, hər hədisin ravisi şiə və Həzrət Əlinin (ə) tərəfdarlarından olsa, o hədis etibarsız və zəif sayılır. (1)

Hədislərdən elə bir məcmuə tərtib etdilər ki, imkan daxilində doğru hədislər və xəlifələrin mənafeyinə toxunan hədislər orada olmasın

Bu yolla yazılmış hədis kitabları "Səhih" adlandırıldı. Bu

səh: 39

.Əhli-sünnənin bütün rical kitablarına müraciət olunsun . [1] - 1

kitabların sayı altıya çatdı. Onların arasında “Səhihi-Buxari” başqalarına nisbətən çox etibarlı sayılırdı. Çünki, Buxari yuxarıdakı iki qaydaya hamıdan çox diqqət edirdi. Hətta, xəvaricdən – İmran ibn Həttan kimi – hədis nəql etmişdi. Lakin, İmam Sadiqdən (ə) bir dənə də olsun hədis rəvayət etməmişdir. O, xəlifələrin pis əməllərini bəyan edən hədisləri yarımçıq və parça-parça nəql etmiş, bu səbəbə görə də rəsmiyyətdə tanınmış olan İslam yolunu gedənlər onun kitabını Qurandan sonra ən düzgün kitab kimi saymışlar.

Bu əsasla, tarix kitabları arasında Təbərinin tarixi bütün tarixi kitablardan ən mötəbər sayılır. Baxmayaraq ki, o da Buxarinin getdiyi yolla getmişdir. O cümlədən, rəsmi İslamın hökumət başçalarına və səhabələrə olan hər növ hörmətsizliyi açıqlayan hədisləri nəql etməmişdir. Həmçinin, bu kimi hədislər qarşısında olan zalım hökumət başçalarının mənafeyinə olan, onların əməllərini başqa cür yozan və məna edən uydurma və qondarma hədisləri öz kitabında qeyd etmişdir. Buna görə də Təbəri dinsiz və İslam düşmənlərinin uydurduqları yüzlərlə qondarma hədisləri qeyd etmişdir. Nəticədə Peyğəmbər (s) əsrinin və ilk xəlifələrin tarixi hadisələri təhrif olunaraq yazılmışdır.^[1] Xəlifələrin və səhabələrin mənafeələrini müdafiə etdiyi üçün elə bir şöhrətə və məqama yetişmişdir ki, onu “İmamul-muvərrixin”, “Tarix yazanların başçısı” adı ilə çağırırdılar. Təbəridən sonra İbn Əsir, İbn Kəsir və İbn Xəldun kimi ^[2] tarixçilər ancaq səhabələrin həyatını onun tarix kitabından sitat gətirmişlər.^[2]

Rəsmi İslamın davamçıları dördüncü əsrdən sonra dövlətə bağlı olan alimlərin ardınca yuxarıdakı altı kitabı nəşr etmişlər

səh:۴۰

Seyyid Murtəza Əsgəri “Əbdullah ibn Səba” ۱-ci cild, ۲. [۱]–۱

həmin mənbə . [۲]–۲

Tarix yazanlar arasında da ancaq Təbəri və ardıcılları mötəbər sayılmışlar. Alimlərin topladığı yüzlərlə hədis, təfsir və tarix kitabı kənara qoyuldu. Bu minvalla Peyğəmbərin (s) gətirdiyi həqiqi İslam haqqında olunan bəhs və təhqiqat qapılarını öz üzlərinə .bağladılar

Neçə nəsil sonra, yəni dördüncü əsrdən bu günə qədər onlardan sonra gələnlər də onların yolunu davam etdirmişlər. Bu günlərdə Əhli-beyt məktəbinin davamçılarından başqa, qalan bütün məzhəblərin nümayəndələri İslamı elə xəlifələrin muzdurlarının tanıtdırdığı, dövlətə sərfəli olan İslam kimi qəbul edirlər. Buna görə də müasir dövrdə həqiqi İslamı tanımağa aparan yolda saxta hədislər ən böyük maneədir. Bu saxta hədislər maarif, əhkam və hətta Peyğəmbərin (s) həyatı və tarixinə də sirayət etmişdir. Buna görə də İslam alimləri bu haqda təhqiqat və axtarış aparmalı, həqiqi İslamı saxta İslamdan ayırmalıdır. Bu böyük iş hər yerdə, o cümlədən, İraqda, .Misirdə, Suriyada, Livanda və həmçinin İranda böyük ehtiyac vardır

Mən bu məsələni yuxarıda adı çəkilən ölkələrin alimləri ilə müzakirə etmişəm. Arzu edirəm ki, Peyğəmbərin (s) həqiqi dininin qoruyucuları olan bizim elmiyyə hövzələrimiz bu məsələyə daha çox diqqət etsinlər. Bu barədə Qum elmiyyə hövzəsindən birinci əlimə çatan iş Ayətullah Məhəmməd Sadiq Nəcəminin əsəri olan “Buxari və Müslimün səhihlərinə bir baxış” kitabıdır. Bu kitab neçə səbəbə görə məni sevindirdi. Onun :müəllifinə təşəkkür edirəm. Çünki

Kitabın möhtərəm müəllifi hədis kitabları haqqında lazımı qədər araşdırmalar . 1 .aparmışdır

Hədis kitablarının arasından əhli-sünnə arasında səhih sayılan Buxarinin və . 2 .Müslimün səhihlərini mübahisə mövzusunə çevirmişdir

Kitabı diqqətlə oxuduqdan sonra gördüm ki, müəllif kitabın bəhsləri haqqında olan . ۳
.ədəb-ərkana tamamilə rəayət etmişdir

Kitabda olan bütün mətləbləri bu mövzu ilə maraqlanan fars dilli xalqların başa . ۴
.düşdüyü səviyyədə, sadə və aydın dillə yazmışdır

Müəllifin Qum elmiyyə hövzəsinin alimlərindən olmasına və sünni məzhəb . ۵
qardaşlardan uzaq yaşamasına baxmayaraq, bu məsələyə doğru və düzgün diqqət
.yetirmişdir

Alimlər bu kitabın qədrini bilsələr və onu diqqətlə oxusalar, bəzi məsələlər onlar üçün
.aydınlaşar, inşallah

Mütəal Allahın dərgahından istəyirəm ki, Qum elmiyyə hövzəsini İmam Zamanın
zühuruna kimi qoruyub saxlasın. Üzümüzə gələn hər əsrdə İslam dünyasına yetərli və
təhqiqatçı alimlər bəxş eləsin. Amin

Ayətullah Seyyid Murtəza Əsgəri

.ci hicri ili-۹۲ / ۰۲ / ۱۱

səh: ۴۲

?Hədis nədir

Hədis, lüğətdə “yeni bir şey, tam bir kəlam və danışiq” deməkdir.⁽¹⁾ Hədis alimləri arasında isə, hədis, yəni – məsumun sözləri, əməlləri və təqriri⁽²⁾ mənasındadır. Başqa məzhəblərin nəzərində hədis yalnız və yalnız Peyğəmbərin (s) sözləri, əməlləri və təqriri mənasındadır. Şiə məzhəbində isə bu tərif Peyğəmbər (s) və onun pak Əhli-beytinə də şamil olunur.

Sünni alimlərindən olan İbn Həcər deyir: “İslam dininin ilk illərində Qurani-Kərimə “qədim” söyləndiyinə görə, Peyğəmbərlə (s) bağlı olan kəlamlara “hədis” deyilirdi. Bu xüsusi məna bu günə qədər müsəlmanlar arasında işlənməkdədir.”⁽³⁾

.Hədisin mətni məsumun⁽⁴⁾ sözlərindən, əməllərindən və onun təqririndən ibarətdir

Peyğəmbər (s) zamanından başlayaraq hədis yazanların

səh:43

1- [1]. لولا قومك حديثوا عهد بالاسلام (حديث نبوي). " ان لم يؤمنوا بهذا الحديث اسفاء " 6-ayə "Kəhf" surəsi,

2- [2]. Təqrir–bir əməl qarşısında razılıq əlaməti olaraq susmaq deməkdir.

3- [3]. Fəthul–barinin müqəddiməsi 1–ci cild.

4- [4]. Peyğəmbər (s) və onun itrətinin.

Peyğəmbərdən (s) eşitdikləri və gördükləri hədisləri sinədən-sinəyə, nəsil-dən-nəsilə zəncirvari surətdə bir-birinə ötürərək bizim əsrimizə kimi gətirib çıxarmaları hədisin sənədi adlanır.⁽¹⁾

?Sünnə nədir

Sünnə, lügətdə camaatın itaət etdikləri yola və təriqətə, istilahda isə Peyğəmbərin (s) hökmləri və buyurduqları kəlamlara deyilir. Müsəlmanlar arasında ibadət və başqa məsələlərdə Peyğəmbərin (s) gətirdiyi qanun kimi qəbul edilmişdir.⁽²⁾ Hədislə sünnə arasında olan oxşarlığa əsasən, hədisə də sünnə deyilmişdir.

Quran baxımından hədisin əhəmiyyəti

İslam qanunlarının və hökmlərinin əsasını Quran və sünnə təşkil edir.⁽³⁾ Hədis və Quran arasında müsəlmanların hədisə olan ehtiyacı daha çoxdur. Qurani-Kərimdə əhkam və qanunlara dəlalət edən beş yüzə yaxın ayə var. Hədis və sünnənin köməyi olmadan bu ayələrin tam və dərin mənasını başa düşmək qeyri-mümkündür. Çünki

a) İslam dininin əhkam və qanunları çoxdur. Bu ayələr öz-özlüyündə hökmləri tam və ;dolğun şəkildə bizə çatdırmır

b) Bu ayələrin izahı hədis və sünnə vasitəsi ilə mümkündür

Buna görə də şiə və sünniliyindən asılı olmayaraq, bütün İslam alimləri bu məsələdə həmfikirdirlər ki, sənədi səhih və məsumdan nəql olunan hədis bütün müsəlmanlara höccətdir.⁽⁴⁾ Məsələn, müsəlmanların Qurani-Kərimin ayələrinə əməl etməsinin vacib olması kimi

səh:44

1. Hədis elmində bu zəncirvari ardıcılığa "Rical" deyilir. [1] -1

2. İbn Əsirin nəhayəsi. [2] -2

3. İmamıyyə məzhəbində Əhli-beytin hədisi, icma, ağıl və s. hökmün sənədi. [3] -3

4. Höccət – tam, dolğun, düzgün və aydın şəkildə gətirilmiş dəlil. [4] -4

Qurani-Kərim özü də ayələrinin əsnasında müsəlmanlara Peyğəmbərin (s) buyurduğu .hədislərə ciddi yanaşmağı tövsiyə etmişdir

:Quranda bu barədə belə buyurulur

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا}

Peyğəmbərin (s) gətirdiyi və buyurduğuna əməl edin və çəkindiriyi şeylərdən isə_
(çəkinin. _ (1)

Quran müsəlmanlara Peyğəmbərə (s) itaət etməyi Allaha itaət etməklə bir sırada :qərar vermiş və onun vacib olduğunu bildirmişdir

{وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ}

Allaha və Peyğəmbərə itaət edin. Əgər (itaətdən) boyun qaçırsanız, bilin ki, _
Peyğəmbərimizin vəzifəsi yalnız açıq bir təbliğdir (Qurani açıq-aydın təbliğ etməkdir)
_ . _ (2)

:Həmçinin Peyğəmbərə (s) olunan itaəti elə Allaha olunan itaət sayır

{مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ}

PEYğəMBƏRƏ İTƏT EDƏN KİMSƏ, ŞÜBHƏSİZ Kİ, ALLAHA İTƏT ETMİŞ OLUR. _ (3)

O cümlədən, Peyğəmbərin (s) əmrləri və verdiyi hökmlərin qarşısında müsəlmanların :özbaşına qərar çıxarıb hökm vermək hüququnu onlardan alır

{فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا}

YA RƏSULUM!) RƏBBİNƏ AND OLSUN Kİ, ONLAR ÖZ ARALARINDA BAŞ VERƏN) _
_İXTİLAFLARDA SƏNİ HAKİM (MÜNSİF) TƏYİN ETMƏYİNCƏ VƏ

səh:45

;Həşr" surəsi, 7-ci ayə" . [1]-1

;Maidə" surəsi, 92-ci ayə" . [2]-2

;Nisa” surəsi, 8-cı ayə“ . [3] -3

VERDIYIN HÖKMLƏRƏ GÖRƏ ÖZLƏRİNDƏ BİR SİXINTI DUYMADAN SƏNƏ TAM BİR _
(İTAƏTLƏ BOYUN ƏYMƏYİNCƏ, (HƏQIQI SURƏTDƏ) İMAN GƏTİRMİŞ OLMAZLAR. _ (1)

və onun əmrlərinə tabe və təslim olmağı imanın nişanələrindən biri saymış, müxalifət
:və üsyan etməyi isə zəlalət və bədbəxtlik olduğunu bildirmişdir

{وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلًّا مُّبِينًا}

ALLAH VƏ ONUN PEYĞƏMBƏRİ BİR İŞİ HÖKM ETDİYİ ZAMAN HEÇ BİR MÖMİN KİŞİYƏ _
VƏ QADINA ÖZ İŞLƏRİNDƏ BAŞQA YOL SEÇMƏK (ÖZ İXTİYARLARI İLƏ AYRI CÜR
HƏRƏKƏT ETMƏK) YARAŞMAZ. ALLAHA VƏ ONUN PEYĞƏMBƏRİNƏ ASI OLAN KƏS,
__ (ŞÜBHƏSİZ KI, (HAQQ YOLDAN) AÇIQ–AYDIN AZMIŞDIR! _ (2)

Qeyd olunan ayələr Peyğəmbərə (s) itaətin müsəlmanlara vacibliyini bildiren ayələrdir.
Quran müxtəlif ifadələrlə bu məsələyə təkid edərək Peyğəmbərə (s) itaətin tam
şəkildə olmasını çatdırır. Çünki, Peyğəmbərin (s) sözlərinə və onun göstərişlərinə əməl
.etmək , onun sünnəsinə rəəyət etmək deməkdir

Sünnənin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərin (s) nəzəri

Hədis və rəvayətlərin əhəmiyyəti barədə Peyğəmbərdən (s) və Əhli-beytdən (ə) çoxlu
hədislər qeyd olunmuşdur. Bu rəvayətlər müxtəlif cəhətlərə əsasən sünnənin
əhəmiyyətli olmasını, onu əzbərləməyə, yazmağa və başqalarına çatdırmağa çox
(təkid etmişdir. (3)

Həzrət Peyğəmbər (s) “Vida“ həccinin xütbəsində belə

səh:46

;Nisa” surəsi, 65–ci ayə“ . [1] –1

;Əhzab” surəsi, 36–cı ayə“ . [2] –2

Bu barədə aşağıdakı kitablara müraciət edə bilərsiniz: Üsule Kafi 1–ci cild,; . [3] –3
Rəvayətul kutub vəl–hədis və fəzlul kitabə; Vəsailuş–Şiə 1–ci cild,; Sunən ibn Macə 1–ci
.cild, bab Şərafu əshabul hədis; Cameu bəyanul elm və fəzlih

buyurdu: “Camaat! Mən səadət və xoşbəxtliyinizi təmin edən bütün halal işləri sizə aydınlaşdırdım və bədbəxtliyinizə səbəb olan haram şeylərdən çəkəndirdim və bu
(hökmlərdə dəyişikliklər olmayacaqdır: (1)

Rəsuli-Əkrəm (s) müxtəlif yerlərdə bir qrup şəxsə hədis əzbərləməyi tövsiyə etmiş və
:dua edərək onları bu işə həvəsləndirmişdir

{نَصَرَ اللهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاَهَا}

ALLAH BIZIM SÖYLƏDIYİMİZİ EŞİDƏRƏK ONU HIFZ EDƏN BƏNDƏNİ ÖZ LÜTFÜ VƏ _
(RƏHMƏTİNDƏ SAXLASIN. (2)

:Bəzən həmin kəlmələrlə hədis söyləyənlər üçün dua etmişdir

{نَصَرَ اللهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَبَلَّغَهَا}

ALLAH BIZIM HƏDISLƏRİMİZİ, EŞİDƏRƏK ONU BAŞQALARı ÜÇÜN SÖYLƏYƏN _
(BƏNDƏNİ ÖZ LÜTFÜ VƏ RƏHMƏTİNDƏ SAXLASIN. (3)

Hazırda yanımda olub eşidənlər, burada olmayanlara çatdırsınlar.” – “فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدَ الْغَائِبَ”
Bu cümlə Peyğəmbərin (s) sözlərində çox işlənmişdir. O cümlədən, Həzrət (s) axırncı
.xütbələrində və söhbətlərində bu cümləni buyurmuşdur

Bu ifadələr, hədisin və sünənin nə qədər əhəmiyyətli və mühüm olmasını aydınlaşdırır. Peyğəmbərin (s) halal və haramın, dini əhkamların ümmətinə çatdırmaqla başqa müsəlmanlara da çatdırılmasının hər kəsin vəzifəsi olduğunu bildirmişdir. Hədisləri eşidərək başqalarına söyləyənləri “özünün ardıcılları” (4) kimi
.tanıtdırmışdır

səh:47

1- [1]. مَعَاشِرَ النَّاسِ وَكُلِّ حَلَالٍ دَلَلْتُمْ عَلَيْهِ أَوْ حَرَامٍ نَهَيْتُمْكُمْ عَنْهُ فَإِنِّي لَمْ أَرْجِعْ عَيْنَ ذَلِكَ وَلَمْ أَبْدِلْ. “Ehticace”

;Təbərsi”, 1-ci cild, səh, 81

2- [2]. Sunən ibn Macə”nin müqəddiməsi və 2-ci cildi; “Kitabul-mənasike sunəni” .

;Termizi”, “Kitabul-elm

Sunəni ibn Macə”nin müqəddiməsi və ۲-ci cildi; “Kitabul-mənasike sunəni“ . [۳] -۳
;”Termizi”, “Kitabul-elm
Mən la yəhzuruhul-fəqih” kitabı, “Ən-nəvadir” bölümü; “Səhihi-Buxari” ۱-ci cild,“ . [۴] -۴
;“Liyəbluğəl elmul-şəhid” bölümü

Quran və sünnə hər ikisi vəhy və ilham mənbəyi, bir nurun şüası olduqları üçün onlar arasında fərq və üstünlük yoxdur. Lakin, Quranın sünnə ilə fərqi belə xülasə etmək :olar

Quran təhəddi(۱) və möcüzə məqamında nazil olmuşdur. Lakin sünnənin belə bir .xüsusiyyəti yoxdur

Quranın müqəddəs kəlmələri həm mənə və məfhum baxımından, həm də kəlmə və sözlər baxımından birbaşa Allaha məxsusdur. Lakin, sünnədə olan hədislərin mənə və .məfhumu Allahın, kəlam və sözləri isə Peyğəmbərindir

Quranın hər bir ayəsinin Allah tərəfindən nazil olmasına heç bir şübhə yoxdur. Ancaq, .Peyğəmbərdən (s) söylənilən bəzi hədislər isə qəti deyil, bəlkə şübhəlidir

Quran, əhkam və qanunları tam şəkildə bəyan etmişdir. Amma sünnədə isə hökmlərin xırdalıqları da açıqlanmışdır. Başqa sözlə söyləsək, Quran özü qanunları bütövlükdə .qeyd etmiş, amma onların izahını isə Peyğəmbərə (s) həvalə etmişdir

:Quran yuxarıdakı məsələni belə açıqlamışdır

{وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ}

Sənə Də QURANı NAZIL ETDİK KI, İNSANLARA ONLARA GÖNDƏRİLƏNİ (HÖKMLƏRİ, _
(HALAL-HARAMı) İZAH EDƏSƏN VƏ BƏLKƏ, ONLAR DA DÜŞÜNÜB DƏRK EDƏLƏR! _۲

Başqa tərəfdən müsəlmanlara buyurmuşdur ki, Quran

səh:۴۸

Təhəddi”:- Öz düşmənlərini mübarizəyə çağırmaq. Nümunə üçün Quran“ . [۱] -۱
kafirlərə Bəqərə surəsinin ۲۳-cü ayəsində belə buyurur: “Əgər bəndəmizə (Məhəmmədə) nazil etdiyimizə (Qurana) şəkkiniz varsa, siz də (fəsahtədə və bəlağətdə) ona bənzər bir surə gətirin və əgər ("bu, bəşər kəlamıdır" sözünü) doğru deyirsinizsə, onda Allahdan savayı (bütün) şahidlərinizi (bütələrinizi, şair və alimlərinizi

”!bu işdə köməyə) çağırın
;Nəhl” surəsi, ۴۴-cü ayə“ . [۲] -۲

ayələri ilə Peyğəmbərin (s) kəlamları arasında heç bir fərq qoymasınlar. Bu məsələnin
:də vacib olduğunu qeyd edir

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا}

PEYĞƏMBƏR SİZƏ NƏ VERİRSƏ, ONU QƏBUL EDİN; NƏYİ QADAĞAN EDİRSƏ, ONDAN _
__[\(ƏL ÇƏKİN. _\[\\(1\]\(#\)](#)

Çünki, Peyğəmbər (s) özündən heç bir söz demir və buyurduğu hər bir şey Allahın əmri
:ilədir

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

O, KEYFI İSTƏYƏNİ (BOŞ YERƏ) DANIŞMIR. SÖYLƏDİKLƏRİ, ANCAQ (ALLAH _
__[\(DƏRGAHINDAN\) NAZIL OLAN BİR VƏHYDİR. _\[\\(2\]\(#\)](#)

Sünnədə, Qurani-Kərimin ayələri açıqlanır və izah olunur. Mütləq ayələri qeydlərlə, ümumi ayələr isə hədislər vasitəsi ilə izah olunur. Hədislərin və sünnənin xülasəsi Quranın açıq şəkildə buyurduqlarını müəyyənləşdirir. Məsələn: Quranda namazın vacib olma hökmü nazil olmuşdur. Lakin, onun əhkamları, rəkətlərinin sayı açıqlanmayıbdır. Peyğəmbər (s) namaz qılmağı ilə bunların hamısını camaata öyrətmişdir.[\(3](#) Başqa bir misal; Həccin hökmü, Qurani-Kərimdə ümumi surətdə gəlmişdir. Lakin, bu ayələrin bir neçəsindən başqa qalan ayələrdə incəliklər qeyd olunmamışdır. Peyğəmbər (s) aşağıdakı kəlamı ilə mühüm əməlləri camaata öyrətmiş
:və belə buyurmuşdur

خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ

[\(HƏCCİN ƏMƏLLƏRİNİ MƏNDƏN ÖYRƏNİN _\[\\(4\]\(#\)](#)

Həmçinin irsin hökmlərinin bir hissəsi yəni, onun başlıca qanunları Quranda gəlmişdir.
Lakin, təfərrüatı isə, məsələn

səh:49

;Nəcm" surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr" . [2] -2

Səhihi-Buxari", 1-ci cild, "Kitabus-salat", "əl-Əzanu lilmusafiri iza kanu" . [3] -3

;cəmaətən..." bölümü; "Səllu kəma rəəytumini usəlli" bölümü

;"Xuzu ənni mənasikəkum", "Səhihi-Müslim", "Kitabul-həcc" . [4] -4

.qatilin irsdən məhrum olması” (۱) sünnədə bəyan olunmuşdur“

Beləliklə zəkat, cihad və yüzlərlə başqa hökmlərin hamısı sünnənin vasitəsi ilə bizlərə çatmışdır

Şiə və Sünnü məzhəblərində hədis yazılışının qısa tarixi

Şiə məzhəbində hədisin yazılması

Doğru mənbələrə və əhli-sünnə məzhəbinin etimad etdikləri kitablarda olan hədislərin məzmununa əsasən qeyd olunmuşdur ki, Peyğəmbərin (s) zamanında müsəlmanlar arasında nəinki hədis yazmaq adi bir hal və azad bir iş idi, hətta müsəlmanlar arasında bu işə (hədisləri yazmaq) çox ehtiyac duyulurdu. Peyğəmbərin (s) özü bu işə xüsusi diqqət yetirmiş və müxtəlif yollarla müsəlmanları hədis yazmağa həvəsləndirmiş və ruhlandırmışdır. Səhabələrin hər biri bacardıqca o Həzrətdən (s) eşitdikləri və öyrəndikləri hədisləri yazmışlar. O cümlədən, belə səhabələrdən olan Əbu Bəkri(۲) və Əbdullah ibn Ömər ibn Ası nümunə göstərmək olar. Əbdullah ibn Ömər ibn As belə deyir: – “Mən, Peyğəmbərin (s) dilindən bütün eşitdiklərimi yazmaqda səhlənkarlıq etmədən çalışırdım. Lakin, Qureys qəbiləsindən bir qrup mənim bu işimlə müxalifətçilik etdilər. Məni hədis yazmaqda şəkkə saldılar. Bu mövzunu Peyğəmbərin (s) hüzüürunda dedim və onun bu barədə nəzərini soruşdum. Həzrət (s) mənim sualımın cavabında əlini mübarək ağızına işarə edərək belə buyurdu

أَكْتُبُ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ

YAZ! AND OLSUN ALLAHA KI, BU AĞIZDAN HAQQ KƏLAMDAN BAŞQA BİR ŞEY ÇIXMIR. _

__ (۳)

səh:۵۰

;”Sunəni Termizi”, “Kitabul-fəraizdə”, “La yərisul-qatil” . [۱] –۱

;Təzkiatul-hifaz”, ۵-ci cild, səh. ۱“ . [۲] –۲

Sunəni Davud”, ۲-ci cild, “Kitabul-elm”; ۳-cü bölüm, “Mustədrəkus-səhihəyn”, ۱-“ . [۳] –۳

;ci cild, səh. ۱۰۴ və ۱۰۶; * “Fəthul-bari” ۱-ci cild, “Kitabətul-elm” bölümü

Lakin, İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) vəfatından sonra səhabələr arasında ixtilaflar meydana gəldi. Bir qrup bu əməlin (hədis yazmağın) qarşısını alaraq onu qeyri-şəri və düzgün olmayan bir əməl kimi tanıtdırdılar. Bu işlərindən əl çəkməyərək öz səhv əqidələrində də möhkəm qaldılar. Onlardan – Əbu Bəkri, Ömər ibn Xəttabı, İbn Məsudu, Əbu Səid Xidrini və s. kimilərin adını çəkmək olar. Lakin onların qarşısında başqa bir qrup isə hədisin yazılmasına və yayılmasına həvəsləndirmiş və Peyğəmbər (s) zamanında da özləri arasında bu əməlin doğru və düzgün olmasını bildirirdilər. Bu doğru əqidədə olanlardan – Əbuzər Qəffari, Səlmani Farsi, ibn Əbbas, Əmmar Yasir, Əmirəl-möminin Əli (ə) və onun başqa tərəfdarları, xüsusilə böyük övladı İmam Həsən Müctəba (ə) və Peyğəmbərin (s) ürəyinin parçası və gözünün nuru adlandırdığı xanım Fatimeyi Zəhra (s) və başqa yüksək məqamlı .insanların adlarını qeyd etmək istəyirik

Bu kimi ixtilaflar müsəlmanlar arasında hədisin yazılıb yazılmaması mövzusunda iki dəstəyə bölünməsinə səbəb oldu. Bir qrup, hədisin yazılmasının tərəfdarı (Əli (ə) və onun tərəfdarları), ikinci bir qrup isə hədisin yazılmasının əleyhinə (Əbu Bəkr və (davamçıları

idilər

İmam Əlinin (ə) vaxtında hədisin yazılması

Buxari öz səhih kitabında Əmirəl-möminin Əlidən (ə) nəql edir ki, o, belə buyurdu: Bizim yanımızda səhifədən başqa oxunulması bir kitab yoxdur. Sonra bir səhifəni çıxartdı. Onun içində “diyə hökmləri, dəvələrin zəkatda şərt olan yaşları və Mədinədən ”.başqa Sura qədər olan yerlərin hərəm hökmündə olması yazılmışdı

səh:51

Həmçinin, Buxari nəql edir ki: Əli (ə) mənbər üstündə bir səhifəni şəmşirin qınından çıxartdı və açdı. Sonra hökmü o səhifə üzündən oxudu

Həzrət Əlinin (ə) səhifəsinin barəsində Buxari və Müslim öz səhih kitablarında başqa sənədlər əsasında çox geniş hədislər nəql etmiş, o cümlədən, Həzrət Əlinin (ə) [\(səhifələrindən müxtəlif hökmlərin istifadə olunmasına işarə etmişlər. \[1\]\(#\)](#)

Bu səhifələrdən Buxari və Müslimün səhih kitablarında olan nəqlə əsasən belə nəzərə gəlir ki, çox olmasına baxmayaraq [\(2\)](#) hədislərin mətnlərinə diqqət yetirdikdə diqqətimizi iki əsas və mühüm nöqtəyə sövq edir. Onlardan biri bu səhifələrin çoxluğunu, digəri isə onun yığcam və bütöv olmasını çatdırır. Bu səhifələrdə əhkam məsələlərinin bütün incəlikləri və xırdalıqları (məs: diyə, qisas və dəvələrin yaşlarının müəyyən olması və s. kimi hökmlər) vardır. Bu səhifələrdə Mədinə və onun ətrafında olan dağların sayı, məsafəsi də qeyd olunmuşdur. Bu da səhifələrin yığcam olmasına :dəlalət edir. Lakin, İbn Həcər deyir

Bu hədisləri axtararkən bu nəticəyə gəlmək olar ki, səhifələr bir kitab olubdur. Bütün“ hökmlər bu səhifədədir lakin, nəql edənlər bacardıqları miqdarda əzbərləmiş və nəql [\(etmişlər.” \[3\]\(#\)](#)

səh:52

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-elm” bölümü; və 3-cü cild, “Kitabul-həcc”,“ . [1] -1
“Hərəmul-Mədinə” bölümü; 4-cü cild, “Zimmətul-muslimin” bölümü və “İsmu mən ahədə summə qadər” bölümü; “Fukkakul-əsir” bölümü; 8-ci cild, “Kitabul-fəraiz”, “Ma yəkrahu minəttəmmuqi vət tənaziyi fil-elm” bölümü; 9-cu cild, “La yəqtulul muslimu bil kafir” bölümü; “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-itəq”, “Təhrim” bölümü; 6-cı cild, ;“Təhrim əz-zibhu liğeyrillah”, bölümü; “Sunəni-Nəsai”, 8-ci cild, səh. 19-23
. Yazığın istifadə etdiyi hədislərin sayı təkrar olmamaq şərti ilə 13 hökmdür . [2] -2
;Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 215“ . [3] -3

İmam Əli (ə) və onun yazdıqları

Nəccaşi Məhəmməd ibn Əzafir Seyrəfidən nəql edir ki: Mən, Həkəm ibn Üyeynə⁽¹⁾ ilə Əbu Cəfər imam Baqirin (ə) yanında idik. Həkəm İmam Baqirdən (ə) sual soruşdu . İmam (ə) ona xüsusi ehtiram edirdi⁽²⁾. Nəhayət, məsələdə ixtilaf etdilər. İmam Baqir (ə) övladına buyurdu: Qalx, cəddim Əmirəl-möminin Əlinin (ə) kitabını gətir. İbn Əzafir deyir: İmam Baqirin (ə) övladı kitabı gətirdi, çox böyük və bir-birinə bükülmüş idi. Bu vaxt İmam Baqir (ə) buyurdu: Bu kitab Həzrət Əlinin (ə) öz xətti və Peyğəmbərin (s) imlası ilə yazılmışdır. Sonra Həkəmə tərəf üz tutub buyurdu: Əba Məhəmməd! Sən və Sələmə və Əbul Miqdam hara istəyirsinizsə gedə bilərsiniz. Lakin, and olsun Allaha elmi Cəbrailin (ə) nazil etdiyi kəslərdən başqa heç yerdə tapa bilməzsiniz. ⁽³⁾

Hədis yazanların sayı və rütbələri

Nəccaşi ⁽⁴⁾ öz qiymətli kitabında imamların⁽⁵⁾ səhabələrindən və şiə məzhəbinin rical⁽⁶⁾ şəxslərindən 1200 nəfərin adını çəkmiş və onların tərcümeyi-halını gətirmişdir. Həmçinin, öz kitabının müqəddiməsində bu nöqtəni qeyd edərək bildirir ki: – Mən, bu kitabda şiə ravilərini və imamların səhabələrindən təkcə kitab yazanların tərcümeyi-halını yazmağa başlayıram; yalnız müəlliflərin həyat tərzini qeyd edirəm.⁽⁷⁾ İmam Sadiqin (ə) dövrünə qədər rical elminin alimlərini, müəllif adı ilə şöhrət

səh:53

.Həkəm, sünni məzhəbinin böyük alimlərindən biridir . [1] –1

.Bəzi ərəb ibarətlərində bu ibarət “mukrimən və ya mukrihən” yazılmışdır . [2] –2

Ricale Nəccaşi- Əhməd ibn Əzafirin tərcüməsi . [3] –3

.Hicrətin 45-ci ilində vəfat etmişdir . [4] –4

.Peyğəmbərin (s) pak Əhli-beyti . [5] –5

Rical elmi- Hədisçilərin və ravilərin doğrusunu yalandan, etibarlısını – [6] –6

(etibarsızdan ayıran elmə deyilir. (Mütərcim

.Nəccaşinin ricalında müqəddiməyə bax . [7] –7

tapmış şialərin məşhur müəlliflərini və hədis yazanlarla birgə üç qismə bölmüşəm.⁽¹⁾ Lakin, bununla belə imamların səhabələrindən kitab və hədis yazıçılarının dəqiq sayı əlimizdə deyildir. Çünki, imamların səhabələri arasında onlarla söhbət olub, şagirdlik .iftixarına nail olan şəxslər, həmçinin kitab və əsərləri yadigar qalmayanlar çox azdır

İmam Sadiqin (ə) zamanında hədislərin yazılışı

İmam Sadiqin (ə) dövründə (hicri-qəməri tarixi ilə ۸۳-۱۴۸-ci illər) ona verilən və ələ düşən fürsətdən istifadə edərək hədis söyləmək və yazmaq çox inkişaf etdi. O Həzrətin (ə) müxtəlif sahələrdə ۴۰۰۰ – dən çox tələbəsi olmuşdur.⁽²⁾ O elmlərdən fiqh, kəlam, təbiət, fizika, kimya və bialogiya kimi elmləri göstərmək olar. Təkcə Həsən ibn Əli Vəşai bir zaman Kufə məscidində ۹۰۰ nəfər alimin olduğunu görmüşdür ki, onların :hamısı demişlər

حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ - (3) .“Cəfər ibn Məhəmməd (ə) mənə belə söylədi”

Bəli, İmam Sadiqin (ə) dövründə, o Həzrətin öz təkidi ilə hədis nəql etmək və yazmaq barədə olan buyurduqları sözlərə və

səh:۵۴

Bu hissədə Nəccaşinin ricalına və Şeyx Tusinin mündəricatına , həmçinin . [۱] -۱
“Əyanuş-Şiə vəz-zəriə” -yə müraciət etmək olar

Şeyx Mufidin “İrşad” kitabı, Təbriz çapı, səh-۲۸۹ . [۲] -۲

Həsən ibn Əli ibn Ziyad Vəşai Kufə əhlindən və imam Rzanın (ə) etimad etdiyi . [۳] -۳
səhabələrdən biri idi. Şiə məzhəbi içində elm və təqvarda məşhur bir şəxs kimi tanınmışdır. Əhməd ibn Məhəmməd ibn İsa deyir ki: Hədis öyrənmək üçün Kufəyə gəldim ki, Həsən ibn Vəşa Əla ibn Rəzinin və Aban ibn Osmanın kitabını mənə versin. İbn Vəşa o kitabı mənə verdi, mən dedim: – Hadisələrdən qorxuram. Dedi:- Əgər mən bilsəydim ki hədis, olduğu miqdarından da çox bu qədər qiymətli olacaq onu toplamaqda daha çox çalışardım. Çünki mən, həmin Kufə məscidində şiə alimlərindən ۹۰۰ nəfərinin “İmam Cəfər (ə) buyurur” – “mənə belə buyurdu” – söylədiyini gördüm.

“Ricali Nəccaşi”, Həsən ibn Vəşa – tərcümə

kəlamlara(1) çoxlu kitablar yazılmışdır. O zamanda yazılmış kitabların və müəlliflərin sayının çoxluğuna görə onların dəqiq sayını söyləmək mümkün deyildir. Lakin, bu kitablardan əhkam və başqa məsələlərə aid olan hökmlər barədə yazılmış yazıların sayı ۴۰۰ cild kitab olmuşdur. Bu da İmamın (ə) ۴۰۰ nəfər tələbələri tərəfindən yazılmışdır. Bu kitaba “Üsule ərbəə” deyirdilər. Kitabda olan hədislər qarışıq və pərakəndə şəkildə olduğuna görə bəzi hədislərin bir qismi bu hədis kitabında yazılmış, bəzisi isə yazılmamışdır. İmam Əli ibn Musa Ər-Rzanın (ə) zamanında (hicri-qəməri tarixi ilə ۱۴۸-۲۰۳-cü il) onun səhabələrindən bir qrupu, hər biri də öz üslubu və xüsusi tərtibi ilə “Üsul” kitabını toplamışlar(2). Onlardan hər biri Üsule ərbəə kitabını toplamaqla böyük bir kitab düzəldərək adını “Came” qoydular. Əlbəttə bu came, imamların səhabələrinin qeyb dövrünə kimi, müxtəlif mövzularda və xüsusi mövzular əsasında yazdıqları kitablardan başqa qeyd olunan yazılar idi

Kutube ərbəə – ۴ kitab

Bu Came kitabı şiə məzhəbinin müraciət yeri, Həzrət imam Rzanın (ə) dövründən dini və şəri məsələlərdən ibarət olan hökmlər idi. Mərhum Kuleyni (vəfatı -۳۲۹-cu il) sonralar “Kafi” kitabını təlif etdi. Yeni və xüsusi bir üslubda xəbərləri came kitabında topladı. Onun ardınca mərhum ibn Babaveyh

səh:۵۵

Ricali Nəccaşi səh. ۱, Şafi səh. ۱ və ۳۰; Kafi ۱-ci cild, səh. ۵۱; Vəsiluş-Şiə ۱-ci cild, ۸; . [۱] -۱

(a ۸ - Kitabuş-Şəhadat bölümü; - ۸ a) أَعْرِفُوا مَنَازِلَ النَّاسِ عَلَى قَسَدٍ رَوَّايَتِهِمْ عَنَّا. (b) القلب يتكل على الكتابه. (v)
أَكْتُبُوا فَأَنْتُمْ لَا تَحْفَظُونَ حَتَّى تَكْتُبُوا. (q) احفظوا بكتبكم فأنكم سوف تتحاجون إليها.

Əhməd ibn Məhəmməd ibn Əbi Nəsr; Cəfər ibn Bəşir ; Həsən ibn Əli ibn Fuzal və . [۲] -۲

...S

vəfatı – hicri-qəməri tarixi ilə ۳۸۱-ci il) “Mən la yəhzuruhul fəqih” və sonralar isə mərhum Şeyx Tusi (vəfatı– hicri-qəməri tarixi ilə ۴۶۰.-ci il) öz tanınmış kitabında “Təhzi və İstibsar”-əsrini yazaraq müxtəlif hədisləri Üsule ərbəə miə (۴۰۰ usuldan) və Came kitabından, həmçinin imamların başqa səhabələrinin kitablarından toplayıb bir yerə yığdı.^[۱] Bu dörd kitab “Ərbəə” adı ilə, yəni “mötəbər dördlük” kitab adı ilə tanındı. Əlbəttə şii məzhəbinin böyük alimləri bu dörd kitabdan əlavə, mühüm və müxtəlif mövzularda – tarix, təfsir, hədis və s. kitablar yazıb toplamışlar. Həmin kitablar hal-hazırda bizim zamana qədər gəlib çıxmış, İslam kitabxanalarının çoxunda qorunub istifadə olunur.

Lakin, bu dörd kitab, şii məzhəbinin alimlərinin və müctəhidlərin şəri hökmlərinin isbat olunmasında (dəlillə ələ gətirilməsində) əsas böyük rol oynadığı üçün, alimlər tərəfindən xüsusi diqqətlə nəzarət altında saxlanılır. O cümlədən, bu kitabların qorunması və ona müraciət olunması başqa kitablara nisbət daha çox əhəmiyyət tapmışdır. Kitablara tanışlıqdan sonra böyük elm sahibləri, hədis elmi ustaları dünyünlü və mənası başa düşülməyən hədisləri bu kitablar vasitəsi ilə açıqlayır və dörd kitabdan başqa mötəbər üsullarla qanunlar düzəltməklə böyük kitablar yazmışlar.

Bu, şii məzhəbində ilk gündən bu günə kimi olan hədis yazılışının çox kiçik tarixçəsi idi. İndi isə sünni məzhəbində olan hədislərin yazılış tarixinə nəzər salaq

Sünnü məzhəbində hədislərin yazılması

Qeyd etdiyimiz kimi, Həzrət Məhəmmədin (s) vəfatından sonra onun səhabələrindən bir qrupu, o cümlədən Əbu Bəkr, Ömər

səh:۵۶

Bu hissədə “Came-i əhadisuş-şii” kitabının müqəddiməsinə müraciət edə . [۱] –
bilərsiniz

ibn Xəttab hədis yazmaqla müxalifətçilik etmişdir. Nəinki yazılmasında, hətta onun şifahi surətdə nəql olunmasının da qarşısını almışlar. Hədis nəql edənlər Peyğəmbər (s) zamanında o Həzrətin mübarək dilindən eşitdiklərini nəinki nəql edə bilir, hətta o .Həzrətin zamanında yazdıqları hədisləri su ilə yumuş və ya oda ataraq yandırmışlar

Əlbəttə sonralar bu düzgün olmayan əməlin üstünü ört-basdır etmək üçün Həzrət Peyğəmbərin (s) özünə nisbət verilən uydurma və elmin ziddinə olan hədislər nəql etmişlər. Məsələn

لا تَكْتُبُوا عَنِّي وَمَنْ كَتَبَ عَنِّي غَيْرَ الْقُرْآنَ فَلَيْمُحُهُ

MƏNDƏN BİR ŞEY YAZMAYIN. HƏR KƏS QURANDAN BAŞQA BİR ŞEY MƏNDƏN _
(YAZARSA ONU ARADAN APARSIN. _ (1)

Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazılışının qadağan edilməsi

:Əbu Bəkr Rəsuli-Əkrəmin (s) vəfatından sonra camaatı bir yerə yığdı və dedi

Siz, Peyğəmbərdən (s) hədislər nəql edirsiniz. Bəzən aranızda ixtilaflar baş verir. Əgər“ iş belə getsə, gələcəkdə müsəlmanlar çox möhkəm və şiddətli ixtilaflara düşər olacaqlar. Bu səbəbdən, bu gündən etibarən Peyğəmbərdən (s) heç bir hədis

səh:57

Ət-təsbitu fil-hədis” Bu hədisin uydurma və qondarma olmasına açıq dəlil budur“ . [1] -1 ki, birinci xəlifə (Əbu Bəkr) və ikinci xəlifə (Ömər) bu hədisə əməl etməmişlər. Çünki, sonrakı səhifələrdə gələn mətləbə diqqət etsəniz görərsiniz ki, bu iki xəlifə hədislərin yazılma və yayılmasının qarşısını almaq üçün boş və mənasız dəlillər gətirmişlər. Əgər həqiqətən hədisin yazılmasında Peyğəmbər (s) tərəfindən belə qadağa var idisə, onlar öz hədəflərinin və planlarının irəli getməsində o hədisdən yaxşı istifadə edərək bəhrələnmə bilərdilər. Bundan əlavə, Peyğəmbər (s) belə əmri, hədis yazmamaq barədə vermiş olsa böyük alimlər məs: Malik “Məvəttə`” adlı hədis kitabının sahibi və Əhməd ibn Hənbəl “Musnəd” kitabının sahibi və “Sihah, Sunən və Məsənid” kimi kitabların sahibləri o Həzrətin (s) əmrinin qarşısında müxalifətçilik etmiş olurlar. Bu da başqa bir dəlildir ki, əhli-sünnə məzhəbinin alimləri də bu hədisi ya kökündən qəbul etməirlər və

.ya xüsusi bir yerə aid olduğunu bildirirlər

nəql etməyin. Əgər sizlərdən bir kəs sual soruşarsa deyin ki, bizimlə sizin aranızda .həmin Quran kifayət edər və bəsdir. Onun halalını halal və haramını isə haram bilin^[1]

Aişə deyir: Atam (Əbu Bəkr), Peyğəmbərdən (s) 500 hədis yazaraq toplamışdır. Bir gecə gördüm ki, yatağında çox narahatdır. Onun narahatlığı məni də narahat etdi. Səhər .açılarda narahatlığının səbəbini soruşdum

Dedi: Qızım! Sənin yanında olan hədisləri mənə gətir. Sonra əmr etdi bir od qaladılar. Hədislərin hamısını yandırdı. Bu əməli özü belə izah etdi: “Qorxuram öləm və bu hədislər sənin yanında qalsın. Bəlkə onların içində elə hədislər vardır ki, onları etimadlı şəxslərdən nəql etmişəm. Lakin, mümkündür ki, onlar saleh insanlar olmasın və .onların səhvlərinin məsuliyyəti mənim üzərimə düşsün.”^[2]

Həqiqət burasındadır ki, xəlifənin bu əməli bir tərəfdən öz sözü ilə hədis nəql etməyi qadağan olunmasını elan etmiş və başqa cəhətdən isə əməli surətdə 500 hədis yazdıqdan sonra onları oda ataraq yandırmışdır. Görəsən bu əməl müsəlmanlarda, hədis əzbərləyənlərdə və söyləyənlərdə hansı əks təsirləri qoydu və ya arzuolunmaz nəticələr verdi? Nəticə belə oldu ki, təqribən üç il müddətində Əbu Bəkrin xilafəti dövründə hədis yazmaq və nəql etmək qadağan olundu. Müsəlmanlar təkəcə Qurana, onun təfsiri və izahı olmadan diqqət etdilər. Xəlifənin bu əmri verməkdə məqsədi guya .müsəlmanların bütün bəhslərini Qurana yönəltmək idi

Ömər ibn Xəttabın on illik xilafəti zamanı hədis nəqlinin qadağan olunması

Ömər ibn Xəttabın on illik xilafəti dövründə^[3] yürütdüyü qəzəbli siyasət nəticəsində .hədis yazmaq və söyləmək qadağan edildi

səh:58

[1] –1 ;Təzkirətul-hifaz”, 1-ci cild, səh. 34 .

[2] –2 ;Təzkirətul-hifaz”, 1-ci cild, səh. 54 .

[3] –3 .Ömər ibn Xəttabın on il altı ay və dörd gün olmuşdur .

İkinci xəlifə nəinki hədis yazmağa və söyləməyə qadağa qoydu, hətta bu işin icra olunmasında zor tətbiq etməkdən çəkinmədi. Tanınmış səhabə Qerzət ibn Kəb (۱) belə deyir: “Ömər bizi İraqa tərəf yola salmaq istədiyi zaman, özü bizi “Sərar” (۲)-a kimi :ötürdü. Yol arasında bizdən soruşdu

Bilirsiniz sizi nəyə görə yola salıram? Dedik: Bizə hörmət etdiyiniz üçün! Dedi: Bəli, – amma burada başqa bir mətləb də var. O da budur ki, siz elə bir yerə gedirsiniz ki o şəhərin əhli Quran oxumaqla məscidləri və oranın mühitini zinətləndirmişlər. Hədis söyləyib onları Quran tilavətindən saxlamayın. Quranı gücləndirin və onunla birgə heç bir kəlməni və ya hədisi dilinizə gətirməyin. Peyğəmbərdən (s) olan rəvayətləri az danışın. Mən də sizin bu işinizdə sizə şərik, sizinlə həmkar və bu əməldə sizi müdafiə .edərəm

Elə ki, Qerzət ibn Kəb Kufəyə daxil oldu. Ondan Peyğəmbərin (s) hədislərindən və kəlamlarından söyləməsini istədilər. Qerzə onların cavabında belə dedi: – Ömər bizə .(hədis söyləməyi qadağan edib (۳)

Zəhəbi “Təzkiratul hifaz” – kitabında nəql edir ki: – Əbu Sələmə Əbu Hüreyrəyə dedi: Ömər xilafəti dövründə də indiki kimi hədis söyləməkdə azad idin? (yəni hədis (?söyləyə bilirdin

Əbu Hüreyrə onun cavabında belə dedi: Əgər Ömər

səh:۵۹

səhabələr içində ən tanınmış və ləyaqətli şəxslərdəndir. Uhud və (قرظہ) Qerzə . [۱] –۱ başqa döyüşlərdə Peyğəmbərin (s) kənarında igidlik göstərmişdir. İsabənin nəqlinə əsasən Kufədə Peyğəmbərə (s) növhəsəralıq edən birinci şəxs həmin Qerzət ibn Kəb .olmuşdur

Məkan adı . [۲] –۲

Mustədrəkul-Hakim”, ۱-ci cild, səh. ۱۰۲; “Sunən ibn Macə”, ۱-ci cild, ۳-cü bölüm;“ . [۳] –۳ “Təbəqat”, ۶-cı cild, səh. ۲; “Cameul-bəyanil-elmi” ۲-ci cild; səh. ۱۴۸; “Sunəni Darəmi”, ;۱-ci cild, səh. ۸۵; “Təzkirətul-hifaz”, ۱-ci cild, səh. ۳

[\(1\)](#) zamanında hədis söyləsəydim cavabımı taziyanə ilə verirdilər

Ömər, Peyğəmbərin (s) səhabələri ilə hədislərin söylənilməsində onları çox çətin və ağır vəziyyətdə qoyaraq yersiz bəhanələr gətirirdi. Əbu Musa Əşəri “istezan” (ev sahibinə əziyyət vermək) barədə bir hədis nəql edən zaman Ömər dedi: “Əgər bu hədisinə şahid gətirməsən səni pis cəzalandıracam.” Bəzən bu hədə- qorxular camaatın etirazına səbəb olurdu. Belə ki, Əbu Munzir həmin əhvalatda Ömərə belə dedi:

فَلَا تَكُنْ يَتِّبَنَّ الْخَطَّابُ عَذَابًا عَلَيَّ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ |

EY XƏTTABIN OĞLU! PEYĞƏMBƏRİN __ (S) __ SƏHABƏLƏRİNƏ NARAHA TLIQ VƏ ƏZİYYƏT __
(VERMƏ) __ (2)

Ömər tanınmış hədisçilərdən üç nəfəri: İbn Məsud, Əbu Dərda və Əbu Məsud Ənsarini hədis nəql etdiklərinə görə Mədinədə nəzarət altında saxlamış və öləne kimi bu üç nəfər ev dustağı kimi yaşamışlar. (3)

Hakim öz “Mustədrək” adlı kitabında Ömər in əmri ilə üç nəfəri – İbn Məsud, Əbu Dərda və Əbuzər (4) – hədis söylədiklərinin qarşısını almaq üçün nəzarətdə saxlanılaraq sonradan həbs olunduqlarını yazır

Bu hədə-qorxuların və hədis söyləməyin qadağan olunmasının nəticəsini Peyğəmbərin (s) səhabələrindən olan Saib ibn Yezid (vəfatı-hicri-qəməri tarixi ilə ۸۰-ci il.) nəql edərək belə açıqlayır: “Mən Səid ibn Maliklə (5) Mədinədən Məkkəyə

səh: ۶۰

Təzkirətul-hifaz ۱-ci cild, səh. ۴ . [۱] – ۱

Səhihi-Buxari ۶-cı cild, Babul-istezan – bu əhvalatın təfsilatı kitabın ikinci cildinin . [۲] – ۲
xilafət bəhsində (Xəlifələrin hökmlərə cahilliyi bəhsində) gətirəcəyik

.Təzkirətul-hifaz ۱-ci cild, səh. ۷ və Məcməul-zəvaid ۱-ci cild, səh. ۱۴۹ . [۳] – ۳

Mustədrək ۱-ci cild, səh. ۱۱۰ . [۴] – ۴

İstiabın nəqlinə əsasən ۲-ci cild; səh. ۶۰۲; – O, ənsar alimlərindən idi və . [۵] – ۵

(.Peyğambərdən (s) çoxlu hədislər hifz etmişdir

kimi bir yerdə yol yoldaşı oldum. Səd bu uzun səfərdə yol boyu hətta bir dənə də olsun
(Peyğəmbərdən (s) hədis söyləmədi". (1)

Şə`bi deyir: "Bir il Əbdullah ibn Ömərlə bir məclisdə oldum. İl boyunca Peyğəmbərdən
(s) bir dənə də olsa hədis söyləmədi." (2)

Ömər in vaxtında hədis yazmaq və toplamağın qadağan olunması

:İbn Səd öz "Təbaqat" adlı kitabında deyir

Ömər ibn Xəttab bir gün sunən və hədislərin yazılması barədə qəti qərara gəldi. Bu barədə Peyğəmbərin (s) səhabələri ilə məşvərət etdi. Səhabələr hamısı müsbət cavabla razı olduqlarını bildirdilər və bu işin çox lazım olduğunu vurğuladılar. Ömər bir ay şübhə ilə səbr etdi. Bir aydan sonra dedi

Mən özüm hədislərin yazılmasında qabaqcıl şəxslərdənəm. Bu mövzunu da özüm açdım. Lakin, sonra bu məsələyə diqqət etdim ki, sizdən öncə kitab əhlindən olan bir qrup Allahın kitabı olan yerdə başqa kitabların yazılmasına üstünlük verirdilər və ona çox rəğbət bəsləyirdilər. Nəticədə, Allahın kitabını tərk etdilər. Bu səbəbdən mən də "Allahın kitabına bir şey artırılmasına yol verə bilmərəm

Bununla da Ömər öz fikrindən döndü və hədisin yazılmasını və toplanmasını tərk etdi." (3)

Hədis Osmanin dövründə

Osmanın on iki illik xilafət dövrü İslam tarixinin ən acınacaqlı tarixi hadisələrindən biri sayılır. Çünki, bu müddət ərzində dünyapərəstlik, haqsızlıq və zülm yüksək dərəcəyə çatmışdı

səh: 61

Sunən ibn Macə 1-ci cild, səh. 12. [1] – 1

Təbəqat ibn Səd 4-cü cild, səh. 106; Sunən ibn Macə 1-ci cild, bab-3; Səhihi-Buxari. [2] – 2

4-cu cild, bab- Xəbərul-mərətul-vahidə

Təbəqat ibn Səd", 3-cü cild, səh. 206; "Əbu Talib muminul-Qurəys", 2-ci və 3-cü " . [3] -3
;cild

Müsəlmanların beytul-malı, zəiflərin və fəqirlərin hüququ o şəxslərin əlində idi ki, onların Osmanla qohumluq əlaqəsi var idi. Osmanın sarayında qarnını doldurmaqla məşğul olanlar və təmtəraqlı saray sahibləri keyf və işrət içində olduqları bir halda, başqa müsəlmanlar bu sarayların qapısı ağzında gecələri səhərə kimi aclıqdan yata .bilmirdilər

Peyğəmbər (s) səhabələrindən ən ləyaqətli şəxsləri hökumət başına və məsuliyyətli vəzifələrə təyin etməkdənsə, onların əvəzinə Vəlid, Mərvan, Müaviyə və s. kimi .cinayətkar şəxsləri iş başına və məsuliyyətli vəzifələrə təyin etmişdi

Allah Peyğəmbərinin (s) səhabələri xilafətlə həmkarlıq etmədikləri, Quran oxuduqları və Peyğəmbərin (s) hədislərini söylədikləri üçün həmişə xəlifə Osman tərəfindən əzab-əziyyətə məruz qalırdılar. Osmanın bu hərəkətləri, səhabələrin və o cümlədən, .haqq tərəfdarı olan müsəlmanların üsyanına səbəb oldu

Osmanın xilafəti dövründə nəinki hədisə, hətta Quran ayələrinə belə diqqət olunmurdu. Quran oxuyanları və hədis söyləyənləri cəmiyyətdən uzaq səhralara sürgün etməklə, bəzilərini zindanlara salmaqla, bəzilərini isə şallaq və taziyanələrlə .hədis söyləmələrinin qarşısını alırdılar

Böyük və zahid səhabələrdən olan Əbuzər Qəffarinin sürgün olunması, Əbdullah ibn Məsud kimi böyük səhabənin məscid yanında döyülərək dişlərinin və qabırğalarının sındırılması, Əmmar Yasir kimi səhabənin döyülməsi, bu əzabın təsirindən bihuş .olması və s. tarixi faktları buna misal gətirmək olar

Xülasə, İslamın qabaqcıl və ön cərgəsində duran, Peyğəmbərin (s) səhabələrindən sayı ona çatan bir çoxunun belə əziyyət çəkməsi (döyülmək, söyülmək, sürgün və [\(həbs olmaları\)](#) Osmanın xilafəti dövründə gözə dəyir. [\(1\)](#)

səh:۶۲

.Bu hadisələrin geniş məzmunu Əl-ğədir kitabında verilmişdir ۸-ci və ۹-cu cildlər . [۱]-۱

Osman mənbər üstə özü eşitdiyi hədislərdən başqa hədislərin söylənilməsinə yersiz
:qadağa qoyaraq belə fərman vermişdir ki

لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَزُوِيَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | لَمْ يَسْمَعْ بِهِ فِي عَهْدِ أَبِي بَكْرٍ وَلَا عَهْدِ عُمَرَ

ƏBU BƏKR VƏ ÖMƏRİN XİLAFƏTİ ZAMANINDA ONLARDAN EŞİTDİYİM __ __
HƏDİSLƏRDƏN BAŞQA HEÇ KƏSİN HAQQI YOXDUR KI, PEYĞƏMBƏRDƏN __(S)_ HƏDIS
__ __.(SöYLƏSİN __)

Beləliklə, hədis söyləməyin qarşısını aldı və bu işi ilə hədis yazmağı qəti surətdə
.qadağan etdi

Hədis Müaviyənin zamanında

Müaviyənin təqribən ۴۰ ilə yaxın sürən xilafəti və hökuməti dövründə, xüsusilə
xilafətinin axırıncı ۲۵ ilində(۲), uydurma və qondarma hədislər, əvvəlki xəlifələrin
.dövründən daha çox inkişaf etməyə başladı

Əmirəl-möminin Əlinin (ə) məqam və vəziyyətini nəzərə almaqla, o Həzrətdən nəql
olunan səhih və düzgün hədislərin təsəvvürolunmaz dərəcədə çoxluğu, Müaviyənin o
zamankı siyasi vəziyyətinin təamamilə Zər`ərinə idi. Belə düzgün hədislərin qarşısında
uydurulmuş hədisləri müxtəlif yollarla camaatın nəzərinə çatdırmaq lazım gəlirdi.
Beləliklə, yalan və uydurma hədislərin müxtəlif yollarla yayılması Müaviyənin və onun
.siyasətinin xeyrinə qurtardı

Müaviyənin nəzərdə tutduğu məxsus hiylələr hər iki tərəfdən təmin edilərək, həyata
keçirildi. Çünki, bir tərəfdən mənbərlərdə Əbu Bəkr və Ömər xilafətindən başqa

səh:۶۳

Qəbulul-əxbar fi tərki qəbule ma yuxaliful-kitabə vəs-sünnətə vəl -əqlə ma“ . [۱] -۱
ənin-nəbiyyi və ənis-sələf”, səh. ۲۹, “Musnədi İmam Əhməd”, ۱-ci cild, səh. ۳۶۳;
“Sünnə, yazılışdan öncə” səh. ۹۷ kitabından nəql etmişdir; “Təbəqat ibn Səd”, ۲-ci cild;
;۲-ci qism, səh. ۱۰۰

.Osmanın ölümündən öz ölümünə kimi hic.-۳۵-ci ilindən ۶۰-cı ilinə kimi . [۲] -۲

dövlərdən nəql olunan hədislərə qadağan qoyulur⁽¹⁾, başqa tərəfdən isə camaata Osman və səhabə barəsində hədislər nəql olunurdu. Belə hədislərə diqqət edən, əzbərləyən şəxslərə hədiyyələr və böyük ənamlar verilirdi. Bu yolla bir çox şəxsləri .yalan və uydurma hədislərin yazılmasına və çoxalmasına rəğbətləndirirdi

Biz Müaviyənin əmri ilə uydurma hədislərin yazılmasına, səhih hədislərin isə nəql olunmasına qoyulan qadağanı, Əbul Həsən Mədainin⁽²⁾ sözlərindən bir qismini tərcümə etməklə bəzi tarixi sübut və dəlilləri müxtəsər şəkildə təəccüblü nöqtələri ilə .birgə əziz oxucuların ixtiyarına qoyuruq

:Mədaini öz qiymətli “Əl-Əhdas” adlı kitabında belə deyir

Müaviyə bütün əlaltıları və təyin etdiyi əyalət hakimlərinə fərman yazdı. Məktubda belə deyilir: – “Mən, Əbu Turab (Əli (ə)) və onun övladlarının fəziləti barədə hədis nəql .edənlərdən öz himayəmi götürdüm və onların qanını halal etdim

Bu fərmanın nəticəsində xütbə oxuyanlar və xəbər deyənlər geniş İslam məmləkətlərinin bütün nöqtələrində, mənbələrdə belə İmam Əliyə (ə) lənət oxumağa başlayaraq ondan uzaqlaşmağı təbliğ etdilər. İmam Əli (ə) və onun övladlarına nisbət bir çox böhtanlar yayıldı və onun ünvanına yersiz sözlər deyilirdi. Kufə əhli başqa şəhərlərdən fərqli olaraq biçarəlik, bədbəxtlik və müsibət girdabında batıb qalmışdı.

,Çünki

səh: ۶۴

Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Kitabuz-zəkat”, “Ən-nəhyu ənil-məsələ” bölümü;“ . [۱] –۱ hədis: ۱۷۵۱; və ۵-ci cild; “Kitabul-musaqat” ۱۵-ci bölüm, “Əs-sərfu və beyuz-zəhəb” ;bölümü; hədis: ۱۵۷۸

Əbul Həsən Mədaini tarix üzrə böyük alimdir. Müxtəlif kitablar yazmışdır. Məs: . [۲] –۲ “Xətəbun-Nəbiy və əhdas”; “Xutəbu Əmirəl-möminin”; “Mən qətələ minət-talibin”; “Fatimiyyat” və s... İbn Əbil Hədid Mötəzili Nəhcül-bəlağənin şərhində ondan bir çox mətləblər nəql etmişdir. Mədaini ۹۰ yaşında ۲۲۵-ci hq-i tarixində Bağdadda vəfat .etmişdir

Kufədə Əlinin (ə) şiələri başqa yerlərə nisbətən çox idi. Şübhəsiz ki, Əbu Süfyan oğlu Müaviyənin bu şəhərə zülmü başqa şəhərlərdən daha çox idi. Buna görə də Kufənin hökumət və idarə sistemini Ziyad ibn Suməyyəyə təhvil verdi və Bəsrəni də ona artırdı. Ziyad ibn Suməyyə Müaviyənin bu məhəbbəti, lütfü qarşısında, “duz-çörəyi” itirmədi və Əbu Süfyan oğlu Müaviyənin “haqqını” taptalamadı. Əli (ə) şiələrini daşın və torpağın altından, harada gizlin və aşkar yaşayırdılarsa taparaq öldürürdü. Onların ürəklərində qorxu və vəhşət yaradır, əl-ayaqlarını kəsir, gözlərini çıxardaraq kor edirdi. Bu cinayətlərin nəticəsində Əli (ə) şiələri İraqdan qaçaraq, ucqar yerlərə pənah aparır və öz əqidələrini hamıdan məxfi saxlayırdılar. Xülasə, Kufədə tanınmış və iş
”.bilən bir şiə qalmadı

Mədaini sonra əlavə edərək deyir: “Əbu Süfyan oğlu Müaviyə öz sərkərdələrinə əmr etdi ki, Əli (ə) övladlarının və onun şiələrinin məhkəmədə verdikləri şahidliyi qəbul etməsinlər. Həmçinin əmr etdi ki, öz yerlərində Osmanın və onun ailəsinin tərəfdarları və Osmanın fəzilətləri barədə uydurma hədis söyləyən şəxslər barədə çox diqqətli olsunlar. Onlara məclislərdə hörmət etmək və əzizləməkdə səhlənkarlıq etməsinlər. O cümlədən, Osmanın barəsində hədis söyləyən hər bir kəsin şəxsiyyətini və tərcümeyi-
.halını kamil surətdə yazaraq Müaviyənin sarayına, Şam şəhərinə göndərsinlər

Sərkərdələr bu əmrə əsasən, Osmanın fəziləti barədə bir cümlə belə söyləyən hər bir kəsə xüsusi sənəd verərək ona maaş və ənamlar müəyyən edirdilər. Bu da, Osmanın fəzilətləri barədə çoxlu mətləblərin nəql olunmasına səbəb oldu. Çünki, belə hədisləri
.”nəql edənlər Müaviyənin məxsus hədiyyə və mükafatlarına layiq görülürdülər

Mədaini deyir: “Müaviyənin belə bəxşisləri, hakimlərin uydurma hədis yazmağa
həvəsləndirmələri nəticəsində bütün

İslam şəhərlərində saxta hədis yazmaq adi bir hala çevrildi. Müaviyənin şəhərlərə qoyduğu hakimlərin yanında hər kəs istər yaxşı və ya pis Osmanın barəsində bir fəzilət və ya hədis nəql edərdisə hədis sual cavabsız qəbul olunur, hədis söyləyənin adı isə hədiyyələr dəftərində qeyd olunurdu. O cümlədən, Müaviyə yanında hörmətə minir, .”belə şəxsin istəyi və sözü heç vaxt rədd olunmurdu

İkinci fərman

:Görkəmli və tanınmış alim Mədaini öz sözlərini belə davam edir

Əbu Süfyan oğlu Müaviyə Osman barədə söylənilən rəvayətlərin düzəlməsindən bir“ :müddət sonra vilayət başçalarına belə yazdı

Osman barədə hədislər kifayət edər. Həddindən artıq çoxalaraq İslam“ məmləkətlərinin bütün nöqtələrinə kifayət qədər çatmışdır. Bu fərman əlinizə çatan kimi camaatı səhabələrin və iki xəlifənin (Əbu Bəkr və Ömər) fəzilətləri barəsində hədis uydurmalarına rəğbətləndirin. Əbu Turabın (Əlinin (ə)) barəsində nəql olunan hər bir hədisə oxşar bir hədisi səhabələr barədə də qoşsunlar. Bu əməl mənim gözlərimin işıqlanmasına, bununla da Əbu Turab şiələrinin və övladlarının məhv olmasına səbəb .olacaqdır

Bu fərman camaata oxundu və onun məzmunu xalq arasında yayıldı. Dərhal səhabənin fəziləti barədə uydurma və həqiqətdən uzaq olan çoxlu xəbər və hədislər söylənilməyə başlandı. Camaat belə hədislərin düzəlməsində və yayılmasında çox çalışırdılar. İş o yerə çatdı ki, uydurma fəzilətləri mənbərlərdə, namaz arası xütbələrdə camaat üçün oxunur və müsəlmanlara əmr olunurdu ki, bu hədisləri öz uşaqlarına da öyrətsinlər. Quran ayələri kimi onları əzbərləməkdə çalışırdılar. Hətta qadınlara, qızlara və

xidmətçilərə də bu uydurma fəzilətləri öyrədirdilər. Bu minvalla bir müddət belə
”.davam etdi

Üçüncü və dördüncü fərman

:Mədaini yenə də deyir

Bir müddət də keçdi. Əbu Süfyan oğlu Müaviyənin xidmətində olanların və ona itaət“–
edənlərin səhabələr və iki xəlifə barədə uydurduqları saxta hədislərini yazdıqdan
:sonra Müaviyə bu məzmununda üçüncü və dördüncü fərmanı çıxartdı

Diqqətli olun ki, hər bir kəs Əlinin (ə) və onun övladlarının dostu adı ilə ittiham olunsa“ –
və bu ittihamı kiçik bir sübut tapılsa, onun adını hədiyyə dəftərindən silin və payını
”! beytul –maldan kəsin

:Bu fərmanın ardınca bu məzmununda yeni bir fərmanı göndərdi

Hər bir kəs Əli (ə) övladlarının dostu adı ilə ittiham olunsa ona təzyiqli göstərin və evini “
”.alt–üst edin ki, başqaları üçün ibrət dərsi olsun

:Mədaini deyir

İraq əhli, məxsusən kufəliklər bu hadisədən və müsibətdən böyük bir müsibət“–
görmədilər. Çünki, Əli (ə) şiələri bu fərmanın təsiri və hakimlərin əziyyəti nəticəsində
çox dəhşətli qorxu şəraitində yaşayırdılar. Belə ki, bəzən Əlinin (ə) şiələrindən iki nəfər
dost bir–birlərinin evlərinə gedərdilər. Ev sahibi qulamının və xidmətçisinin
qorxusundan onlara and verib əhd–peyman bağlamazdan əvvəl qonağına bir söz
.açıqlaya bilmirdi. O da başqalarına deməmək şərti ilə olurdu

Beləliklə, Əli (ə) və onun övladları barədə uydurma hədislər tapıldı. Hədis söyləyənlər,
qazilər və hakimlər həmin uydurma hədislərə qeyd–şərtsiz itaət edirdilər. Riyakar,
camaatın ən pisi, əqidəsi zəif olan, zahirdə imanlı və ibadət əhli olan, hakimliyə

yaxınlaşmaq, dünya malına və sərvətinə nail olmaq istəyənlər uydurma hədislər düzəldirdilər. Zaman keçdikcə bu yalan və böhtanlarla dolu olan uydurma xəbərlər dindar və təqvalı şəxslərin əlinə keçdi. Lakin, bir qrup insanlar əqidələrinin yaxşı olması və sadəlikdən həmin uydurmaları qəbul etmiş və başqalarına da söyləmişlər. Əgər o hədislərin batil və uydurma olduğuna diqqət etsəydilər onu söyləməkdən (çəkinərdilər”.)^[1]

Əməvi xəlifələri zamanında hədisin vəziyyəti

Mədaini Müaviyənin dövründə hədislərin vəziyyətini nəql etdikdən sonra, iyirmi bir il Əbdul Məlik ibn Mərvanın səltənəti və xilafəti dövründə hədislərin aqibətini, şiələrin əzab-əziyyət çəkmələrini Müaviyənin zamanından heç də az olmadığını geniş şəkildə bəyan etmişdir. O cümlədən, Mərvan və onun qaniçən və şiələrə zülm edən, vilayət başçısı təyin etdiyi Həccac ibn Yusifin etdikləri günahların və cinayətlərin bir qismini :qeyd edərək belə deyir

:Həccacın məclisinə bir kişi daxil oldu və dedi“

Əmir! Atam və anam mənə haqsızlıq ediblər. Çünki, mənim adımları “Əli” qoyublar. Mən . də fəqirəm və əmirin hədiyyəsinə möhtacam

:Həccac onunla xoş davrandı və dedi

Bu gözəl sözlərinə görə filan şəhərə başçılıq etməyi sənə həvalə edərək o şəhəri sənə (bağışladım.“)^[2]

Hədis yazmaqda ilk addım

Peyğəmbərdən (s) sonra hədisin necə yazılması barədə bəhs edildi. Əyyaşlıq və xoşgüzaranlıqla məşğul olan Əməvi xəlifələri dövründə hədisin mövzusu, başqa sözlə mənəviyyat tədricən yaddaşlardan silinirdi. “Din”-dən yalnız onun quru

səh:۶۸

;Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 1-ci cild, səh. 44-46“ . [2] -2

adı və rəsmi olaraq Qurandan başqa bir şey qalmamışdı. Alimlər və hədisçilər də ictimai mühitin təsiri altına düşərək Raşidin xəlifələrin^[1] əməllərini özlərinə hədəf və meyar bilirdilər. Bir başa hədis yazmağı zehnlərdən çıxarmış və onu batil bir iş bilirdilər. O cümlədən, Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafətinə qədər (hicri-qəməri tarixi ilə 99-101-ci illər) hədis yazmağın önünə qırmızı bir xətt çəkmişlər

Ömər ibn Əbdul-Əziz öz qısa xilafəti zamanı müsbət və faydalı addımlar atmağa başladı. Bu addımlardan biri də özündən əvvəlki xəlifələrin hədis yazılışını qadağan etmək siyasətini ləğv etməsi və hədis yazılışının başlanmasına bir təkan idi

Buxari nəql edir ki, Ömər ibn Əbdul-Əziz, onun tərəfindən Mədinədə qaziliyə və hakimliyə təyin olunmuş Əbu Bəkr ibn Həzmə rəsmi şəkildə hədis yazılmasını əmr etdi. Bununla da həmin məktubda, köhnəlmiş və aradan getmiş hədislər üçün öz ^[2]nigaranlığını bildirdi. ^[3]

Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə hədisin əməli sürətdə yazılması

Əhli-sünnə alimlərinin bir çoxu Ömər ibn Əbdul-Əzizin məktubunu nəql etmiş və onu hədisin yazılma tarixi kimi tanıtdırmışlar. Hicrətin birinci yüz illiyinin axır illərində və yaxud hicrətin ikinci yüz illiyinin əvvəllərini hədis yazılışının çiçəklənən illəri kimi ^[4]adlandırmışlar. ^[5]

Mərhum Əllamə Seyyid Həsən Sədr (vəfatı-1354-cü hicri-qəməri tarixi) bu nəzəri tarixi ^[6]dəlillərlə rədd edərək belə deyir

səh:69

[1] - (Əbu Bəkr, Ömər ibn Xəttab, Osman ibn Əffan və Əli ibn Əbu Talib (ə . [1] -1

;Səhihi-Buxari", 1-ci cild, "Kəyfə yəqbizul elm" bölümü" . [2] -2

İbn Həcər "Fəthul-bari" 1-ci cild, səh. 204; "İrşadus-sari" Əsqəlani 1-ci cild, səh. 7; . [3] -3

;Cəlaluddin Süyuti "Tədribul ravi", səh. 40

Hədis yazmağa başlayan ilk şəxs Malik olmuşdur. O, “Muvəttə” kitabını Mənsur “Dəvaniqinin (hicri-qəməri tarixi ilə ۱۳۶–۱۵۸-ci illər) əmri ilə, onun xilafəti zamanı .”yazmağa başlamışdı

:Mərhum Əllamə Sədr öz nəzəriyyəsini isbat edərək belə deyir

;Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti iki il beş ay çəkdi .۱

Bu əmrin onun xilafətinin əvvəllərində və ya axırlarında icra olunması barədə olan .۲
;tarix məlum deyildir

Heç bir tarixdə Əbu Bəkr ibn Həzm kimi xəlifənin əmrlərinə etiraz edən bir şəxs .۳
görünməyib. O cümlədən, İbn Həzmin adına olan bir kitab və ya əsər hələ tapılmayıb.
İbn Həzmə hədisin yazılmasını istinad edənlər və bu nəzəriyyənin tərəfdarları ehtimal
;və şübhələrə çox əsaslanmışlar

Əgər bu əmr İbn Həzmin zamanında yerinə yetirilsəydi və hədisin o zamanda yazılışı .۴
isbat olunsaydı, nəyə görə onda bəzi tanınmış tarixçilər tərəfindən hədisin yazılışı
hicrətin ikinci yüz illiyinin axırlarına təsadüf etdiyini nəql edirlər?O cümlədən, Hafiz
Zəhəbi ki, onun işində ustalığı və doğruluğu hamıya çox məlumdur, açıq-aşkar belə
deyir: “Sunən” və bu kimi kitablar, ilk dəfə Əməvilərin xilafətindən və Əbbasilərin
.hakimiyyətə gəlişindən sonra yazılmağa başladı

(Heç bir tarixçi Süyutinin və İbn Həcərin nəzərini qəbul etmirlər” .۱)

Biz də mərhum Sədrin nəzəriyyəsinin təsdiqində deyirik ki: İbn Həcərin özü birinci
müəllif barədə müxtəlif nəzəriyyələr vermişdir. Bir yerdə belə deyir: “Hədis yazmağa
başlayan ilk şəxs Rəbi ibn Səbih idi .۲) Başqa bir yerdə isə deyir: Əvvəlinci

səh:۷۰

;Təsisuş-şia”, səh. ۲۷۸–۲۷۹“ . [۱]–۱
Hədyus-sari”, ۱–ci cild, səh. ۴ (İbn Həcər Əskəlaninin “Fəthul-bari” kitabına olan“ . [۲]–۲
(müqəddiməsi

müəllif Şəhab Zohəridir ki, birinci əsrin sonunda Ömər ibn Əbdul-Əzizin əmri ilə bu işi
(gördü” .[1]

:Başqa bir yerdə isə belə deyir

(Birinci müəllif və hədis yazan İbn Həzmdir” .[2]

Fərid Vəcdi də hədisin birinci müəllifinin Maliki olduğunu bildirmişdir: “Hədis barədə əvvəlinci müəllif Malikdir. O, ”Muvəttə` ” kitabını təlif etdi və bəziləri dedilər ki, İbn
(Cəriğ (vəfatı-150-ci hicri-qəməri tarixi) ilk hədis müəllifidir” .[3]

Katib Çələbi deyir: – “İslamda ilk təlif olan kitab İbn Cəriğin kitabıdır”. Sonra deyir:
“Malikin “Muvəttə` ” kitabının birinci yazıldığı söylənilmişdir. O cümlədən, deyilmişdir ki,
(hədis kitabı yazmağa başlayan ilk şəxs, Rəbi` ibn Səbih idi” .[4]

Hafiz Zəhəbi hicri-qəməri tarixi ilə 143-cü ilin hadisələrindən belə nəql edir: “Bu ildə
(alimlər Məkkə və Mədinə şəhərlərində hədis yazmağa başladılar” .[5]

Doktor Əhməd Əmin, Ömər ibn Əbdul-Əzizin əmri barəsində olan bəhslərdən sonra belə deyir: “Bizə məlum olan budur ki, Əbu Bəkr ibn Həzmin adına olan əsər və birinci əsər adlı bir şey bizim əlimizə çatmayıb. O cümlədən, keçmişdəki hədisçilərdən heç biri bu kitab barədə heç bir söz deməmişlər. Əgər belə bir kitab olsaydı, hədis yazanlar üçün ən mühüm sənədlərdən biri kimi sayılardı. Belə olduğu halda da hökmən onlar öz
.”yazılarında belə bir kitaba istinad edərdi, ondan dəlil kimi istifadə edərdilər

İş burasındadır ki, bəzi qərb alimləri(6) belə xəbərin olmasına

səh:11

Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 218” . [1] –1

;Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 204” . [2] –2

;”Dayiratul-maarif“ . [3] –3

;Kəşfuz-zunun”, 1-ci cild, “Elmul-hədis” bölümü” . [4] –4

.Derasətun fil Kafi vəl Buxari” dən nəql olunub səh. 21” . [5] –5

Şərq ölkələrində, xüsusən müsəlmanlar yaşayan məmləkətlərdə və ya . [6] –6

.ölkələrdə siyasi, ictimai, iqtisadi, mədəni və s... kimi axtarışla məşğul olanlar

şəkk etmişlər. Lakin Əbdul-Əzizin əmri və əsl xəbər barədə şəkk-şübhə yoxdur. Ancaq bu əmrin yerinə yetirilməsi məsələsi şübhəli bir məsələdir. Bəlkə də bu əmrdən sonra dərhal Ömər ibn Əbdul-Əzizin⁽¹⁾ vəfatı səbəb oldu ki, Əbu Bəkr ibn Həzm bu əmri yerinə yetirə bilməsin.⁽²⁾

Əziz oxucu! Gördüyünüz kimi alimlər hədisin yazılması barədə və sünnilər arasında birinci müəllifin kimliyi barədə nəzər ayrılığına malikdirlər. Hədisin Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövründə yazılması barədə heç bir dəlil-sübut olunmamışdır. Bu haqda yazılan mövzu budur ki, Buxarinin nəql etdiyinə əsasən bildiririk ki, Ömər ibn Əbdul-Əziz hədis yazılması barədə əmr etmişdir. Lakin bu əmrin tarixi nöqtəyi-nəzərdən yerinə yetirilməsi isbat olunmamışdır. Bəlkə tarixdə gələn hadisələr və bu hadisələrin adi axarına nəzər salarkən bu məsələnin əksi sübut edilir

Uzun bir müddət, yəni yüz əlli illik qadağadan sonra hədis yazılışı və deyilişi azadlığa çıxdı və çiçəklənməyə başladı. Dərs hövzələrində hədis yazmaq yavaş-yavaş adi hala çevrildi. Bu iş sonralar xəlifələrin təzyiqi və əmrləri ilə genişləndi. Çünki, müsəlmanlar bir əsr haram bildikləri işin ardınca getmək istəmirdilər. Buna görə də Muəmmər, o da :Zohəridən nəql edir ki

Biz hədis yazmağı günah və səhv bir iş bilirdik. Xəlifələr və hakimlər bizi hədis“ yazmağa məcbur etdilər”⁽³⁾

Alti səhih kitabın meydana gəlmə tarixi

Hicri-qəməri tarixi ilə ikinci əsrin ikinci yarısında hədisçilər

səh: ۷۲

.Hakimiyyət tərəfindən zəhərlənib öldürülməsi . [۱] – ۱
;Zuhal-İslam”, ۲-ci cild; səh. ۱۰۶–۱۰۷“ . [۲] – ۲
;Təbəqat”, ۲-ci cild; səh. ۱۳۵; “Cameu bəyanil-elm”, ۱-ci cild; səh. ۹۲“ . [۳] – ۳

keçmiş səhvlərini başa düşərək hədis yazmağa başladılar. Bununla hədis elmi birdən birə inkişaf etməyə başladı. Hədis elminin inkişafdan qalma səbəbi isə guya ictimai vəziyyətin qorxulu olması idi. Qısa bir müddət ərzində təqribən bir əsr hicri-qəməri tarixi ilə 150-ci ildən 250-ci ilə kimi “sihah”, “məsanid” və “mustəxrəc” və s. kimi kitablar [\(meydana gəldi.\)](#)^[1]

Bu zamanda müəlliflərin hədəfi və səyi hədis toplamaq idi. Hələ hədis səhihə, həsənə, zəifə və məmula ayrılmamışdı.[\(2\)](#) Kitabların məzmunu və onun sənədləri müxtəlif hədislərlərdən ibarət olan səhihdən və qeyri- səhihdən təşkil olunurdu. Hicrətin 256-cı ilində Buxariyə və başqa sihah sahiblərinə bu hədislərin məzmunu və sənədləri gəlib [.çatdı](#)

İbn Həcər deyir: “Buxari elə ki, bu kitabları və məsanid kitabını gördü, bir müddət onları araşdırdıqdan sonra bu nəticəyə gəldi ki, doğru və yanlış hədislər qarışmışlar və bir-birlərinin kənarında yerləşmişlər. Onların doğrusunu yanlışından seçmək hər kəsə müyəssər olmadığı üçün, doğru hədisləri minlərlə qarışıq hədislərin arasından [\(çıxararaq bir kitabda cəm etdi ki, heç kimə şəkk –şübhə yeri qalmasın\).](#)^[3]

Buxaridən sonra onun şagirdi Müslim ibn Həccac Quşeyri Nişapuri (hicri-qəməri tarixi ilə 261-ci il) öz “Səhih” adlı kitabını “Əl-Cameus-Səhih” adı ilə topladı. Onun ardınca Müslim Məhəmməd ibn Yəzid ibn Macə Qəzvini (hicri-qəməri tarixi ilə 273-cü il) öz [.“Sunən” adlı kitabını yazaraq tamamladı](#)

Əbu Davud Səcistani Süleyman ibn Davud (hicri-qəməri tarixi ilə 275-ci il) və onun [ardınca Termizi Məhəmməd ibn İsa](#)
[səh:23](#)

Kəşəfuz-zunun”un sahibi tək cə məsanid barədə 40-dan çox musnədin adlarını“ . [1] –1 qeyd etmişdir. Onlar arasında musnədə Əhməd ibn Həmbəl 30000 hədisə malik olmaqla [.birinci yerdə dururdu](#)

[.Hədis elminin istilahlarıdır . \[2\] –2](#)

[;Hədyus-sari”, 1-ci cild, səh. 4“ . \[3\] –3](#)

ibn Surə (hicri-qəməri tarixi ilə ۲۷۹-cu il) öz "Came" adlı kitabını "Camei-Termizi" adı ilə təqdim etdi. Termizidən sonra Əhməd ibn Şueyb Nəsai (hicri-qəməri tarixi ilə ۳۰۳-cü il) öz məruf "Sunəni-Nəsai" adlı kitabını^(۱) yazdı

Bu altı kitab sünni məzhəbinin birinci "Came" kitablarını təşkil edir. Bu kitablar onların etiqadlar, fəruiddin, təfsir və İslam tarixi kimi mövzularda etimad etdikləri kitablar sayılır. Bu altı kitab "Sihahi-sittə" yəni altı səhih kitab adı ilə tanınmış və bəzən Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimdən "Səhiheyn" yəni iki səhih kitab, başqa dörd kitablar isə ("Sunən" adı ilə tanındı.^(۲)

Bu kitablardan sonra yüzlərlə müsənd, mustədrək, mustəxrəc və s. adlı kitablar yazıldı. Lakin bunların heç biri sihah kitablarının səviyyəsinə çatmamışdır

Sihah və Məsənid kitabları arasında olan fərqlər

Hədis istilahi dilində, "səhih" o hədisə deyilir ki, onun sənədi adil və təqvalı şəxslər (vasitəsilə Peyğəmbərə (s) ya da məsum imamlardan birinə çatsın.^(۳)

Bu altı kitab öz məzmunu və bütün hədisləri, sənəd və ravi, həmçinin mətn cəhətindən səhih sayıldığına görə onu "sihah", yəni "səhihlər" adlandırmışlar. Mümkündür ki, bir hədis səhih sahiblərinin birinin nəzərində düzgün, lakin başqalarının nəzərində isə düzgün sayılmasın. Amma sihah müəlliflərinin nəzərində bu kitablarda yazılanlar və nəql olunanlar hamısı düzgün və mötəbər şəxslər tərəfindən nəql olunmuşdur. Lakin məsanid və başqa kitabların məzmunları belə deyildir. Onların müəllifləri bu hədislərin hamısının səhih və düzgün olmasına

səh:۷۴

.Bəzən bu kitab, "Muctəba" da adlandırılmışdır . [۱] -۱

.Bəzən "Muvəttəi-Malik" kitabını "Sünən" və "Sihah"ın sıralarında sayırlar . [۲] -۲

.Bu tərif barədə hər iki məzhəbin (şie və sünni) kitablarında dərc edilmişdir . [۳] -۳

inanmırlar. Bu hədisləri yazanların əsas və ümdə hədəfləri doğru və yanlışlığına baxmayaraq onları toplamaq olmuşdur. Hətta Əhməd ibn Həmbəl öz müsənəd adlı kitabında ۴۰۰۰-ə yaxın hədis qeyd etmişdir ki, onların hamısını doğru və düzgün sayır

Bu kitabı yazmaqda məqsədimiz

Biz hədisin meydana gəlməsi və onun xüsusiyyətlərini xülasə şəkildə açıqladıq. Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra hədislərin Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafətinə kimi necə nəql olunub yazılması barədə möhkəm dəlillərə əsaslanaraq, əziz oxucunun nəzərinə qısa şəkildə çatdırdıq. Bəhs olunan mövzularda iki əsas və mühüm nöqtə :diqqəti cəlb edir

Allah peyğəmbərinin (s) vəfatından bir əsr keçdikdən sonra sünni məzhəbində hədis .1 yazılışının başlanması

Hədis qadağası dövründən yüz illik bir müddət keçdiyinə görə, əllərdə heç bir yazılı əsər və ya sənəd qalmamışdı. Ona görə də bu dövrdə hədis yazmaq istəyənlər, müəlliflər və yazıçılar hədis əzbərləyənlərin yaddaşına və sinədən–sinəyə gəlib o .zamana kimi çatmış hədislərə əsaslanmışlar

Hədis söyləməyin qadağan olunması və Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafəti dövrünə . ۲ qədər uzun müddətin davam etməsi, saxta və uydurma hədis söyləyənlərin çoxalmasına səbəb oldu. Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuş hədislər arasında çoxlu .uydurma hədislər vardı

Bu iki nöqtəni nəzərə alaraq sünni məzhəbi sihahi-sittəyə, xüsusən “səhiheyn”-ə (Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimə) çox əhəmiyyət verir və bu kitabları Qurani-Kərimdən sonra yer üzündə ən düzgün və səhih kitab hesab edirlər. Bəlkə də bu hədisləri Qurani-Kərimin ayələri kimi müqəddəs sayırlar və bəzən də bir hədisə görə Quranın ayəsinin zahiri mənasını dəyişərək onu hədisə

Bu iki kitab əhli-sünnə məzhəbinin əqidələrini və əsaslarını təşkil edir. Bu iki kitabın hədislərinə diqqət edib belə qərara gəldik ki, onun içindəki həqiqətləri hamıya bildirək .və görəcəyimiz bu işlə hədislərin həqiqi mahiyyəti aşkar olunsun

Bəlkə bu yolla əsrlərdən bəri təəssübkeşlik və kor-koranə təqlidlərin ucbatından .qaranlıq və zülmətdə qalmış həqiqətlərin çoxu zahir və aşkar olsun

{وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالَفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَاكُمُ عَنْهُ إِنِّي أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ }

MƏN SİZƏ QADAĞAN ETDİYİM ŞEYİN ƏKSİNƏ GEDƏRƏK ONA ÖZÜM ƏMƏL ETMƏK _
ISTƏMİRƏM. MƏN YALNIZ BACARDIĞIM QƏDƏR SİZƏ ISLAH ETMƏK İSTƏYİRƏM.
MƏNİM (BU İŞDƏ) MÜVƏFFƏQİYYƏTİM YALNIZ ALLAHIN KÖMƏYİLƏDİR. MƏN YALNIZ
[\(ONA TƏVƏKKÜL ETDİM VƏ MƏHZ ONUN HÜZURUNA DÖNƏCƏYƏM! \)](#)

:Bizim bu kitablarda apardığımız təhqiqat neçə mövzudan ibarətdir

;Buxari və Müslimün tərcümeyi-halı

;Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində

;Elm və təhqiq baxımından Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarına bir baxış

;Səhiheyn (Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimün) kitablarının sənədləri

;Tövhid, səhiheyn kitabları baxımından –

səh:۷۶

Bu kitabların əhəmiyyəti barədə bir az sonra oxuyacaqsınız. Quran ayəsi . [۱] -۱
qarşısında Allahın məkanı barədə Əhməd ibn Hənbəl tərəfindən bir sıra şəxsi nəzər və
.hədislər yazılmışdır. Bu barədə bir az sonra

;Hud” surəsi, ۸۸-ci ayə“ . [۲] -۲

;Nubuvvət, səhiheyn kitabları baxımından –

;Xilafət, səhiheyn kitabları baxımında –

;Səhiheyn, kitablarında müxtəlif bəhslər və hədislər –

Bunlar nəzərdə tutulmuş mövzulardır ki, Allahın köməyi ilə tədricən əziz oxucularımıza
[\(təqdim olunacaq.\)](#)

səh:vv

Qeyd etmək istəyirik ki, kitabın birinci cildində ancaq beş mövzu barədə söhbət . [1] –1
olunacaq. Qalan mövzular isə Allahın köməyi ilə kitabımızın ikinci cildində xidmətinizə
.təqdim olunacaq

Məhəmməd İbn İsmail Buxari və Müslim İbn Həccac Nişapurinin tərcümeyi-halları

Buxarinin tərcümei–halı və onun yaşayış tarixi . 1

Adı Məhəmməd, atasının adı İsmail, babasının adı isə İbrahimdir. Ulu babsının adı Muğeyrə və üçüncü babasının adı isə Cofidir. Künyəsi(1) Əbu Əbdullah, Buxari adı ilə .ləqəbləndirilmiş və tanınmışdır

:Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix

Məşhur və mötəbər qaynaqlara əsasən Buxari 194-cü ilin şəvval ayında Buxara şəhərində dünyaya gəlmişdir. İbn Xəlləkan və Xətib Bağdadinin söylədiyinə əsasən Buxarinin üçüncü babası, yəni Cofi zərdüşt dininin nümayəndəsi olmuş və bu dində də dünyadan getmişdir.(2) Buxari hicri-qəməri tarixi ilə 256-cı ildə 62 yaşında Səmərqəndin .Xərtəng kəndində vəfat etmiş və elə oradaca torpağa tapşırılmışdır

:Buxarinin təhsilləri

Buxari uşaq ikən atasını itirmiş, anasının himayəsində boya-başa çatmışdır. On yaşından təhsil və elm öyrənməklə məşğul

səh:11

.Bir növ ləqəbdir . [1]–1

;Vəfəyatul-əyan”, 3-cü cild, səh. 330; “Tarixul-Bağdad”, 2-ci cild; səh. 6” . [2]–2

olmuş və iyirmi yaşında öz təhsilini davam etdirmək üçün vətənindən mühacirət etmişdir

:Onun elmi səfərləri

Buxari hədis və elm aşiqi idi. Buna görə də səy edərək bütün hədisləri toplamaqla məşğul olmuşdur. Elm öyrənmək üçün öz ana vətəni Buxaradan mühacirət edərək müxtəlif şəhərlərə gedir və o şəhərlərin hər birində bir müddət qalaraq elm öyrənir, hədis yazır, elmi fəaliyyətə məşğul olurdu

Fərid Vəcdi deyir: “Buxari səhih hədis toplamaqda çox istedadlı, özünəməxsus zövqə malik idi. Bu zövq və istək onu müxtəlif şəhərlərə səfərlər etməyə ruhlandırır və sövq etmişdir. Buxari elm öyrənmək və hədis toplamaq üçün o vaxtkı İrənin Xorasan vilayətinə, İraqın müxtəlif şəhərlərinə, hazırkı Ərəbistanın Hicaz şəhərinə və Suriyanın Şam şəhərinə bir sıra səfərlər etmişdir. Bu şəhərlərin hər birində hədis əzbərləyənlərlə görüşür və hədisçilərin məclislərində iştirak edirdi. Onların ehtiyatlarından [\(bəhrələnirdi” . \[1\]](#)

İbn Həcər, Buxarinin özündən nəql edir ki, o belə deyirdi: “Mən, hədis toplamaq və öyrənmək üçün iki dəfə Şama, Misirə və Əlcəzirəyə, dörd dəfə Bəsrəyə səfər etmişəm. Altı il isə Hicazda yaşamışam. Kufəyə və Bağdada çoxlu səfərlər etmişəm. Belə ki, [\(səfərlərimin sayı yadımda deyildir” . \[2\]](#)

:Buxarinin əsərləri

Yazıqlar Buxarinin bir çox əsərlərinin olduğunu bildirirlər. Bizə məlum olan mötəbər mənbələrə əsasən Buxaridən bir çox mövzularda, o cümlədən hədis, rical, tarix və s. elmlərdə on yeddi cild kitab qalmışdır. Sünni məzhəbinin alimləri arasında

səh: ۸۲

;Dairatul-maarif”, ۲-ci cild; səh. ۵۶“ . [1] – ۱

;Hədyus-sari”, ۲-ci cild“ . [2] – ۲

Buxarinin əsərləri özünəməxsus əhəmiyyətə malikdir və nəzər diqqəti cəlb edir. Onların nəzərində onun ən mühüm əsəri “Səhih”, ya “Əlcameus-səhih” – adlı əsəridir. Sünni məzhəbi arasında “Səhihi-Buxari” əsəri kimi əhəmiyyətli sayılan başqa bir əsər [\[1\]](#) çox az tapılar.

Buxarinin təəccüb doğuran fətvaları

Buxaridən çoxlu təəccüb doğuran fətvalar nəql olunmuşdur. Onlardan bir neçəsini [burada](#) qeyd edirik

O, gəlin və qadınların yad kişilər olan məclisdə xidmət etmələrini doğru və icazəli [\[1\]](#) bilir.

Qadınların öz kişi nöqərlərindən və başqalarının nöqərlərindən bədənlərini örtməsinə [\[2\]](#) lazım bilmir.

.Penisi [\[3\]](#) yumaqla necə pak olursa spermanın özünün təmizlənməsini də pak sayır [\[4\]](#)

Cinsi yaxınlıq zamanı nə qədərki sperma bayıra çıxmayıb, qusl etməyi vacib bilmir, [\[5\]](#) [\[bəlkə müstəhəb sayır\]](#) [\[6\]](#)

Zəruri hallarda məsələn: Müharibə zamanı namazın tərki edilməsini doğru bilir. [\[7\]](#) [\[8\]](#) Sonradan onun qəzasını qılmağı kifayət sayır

.Ölmüş heyvanın yağı ilə bədəni yağlamağı doğru bilir [\[9\]](#)

.Ölmüş heyvanın sümüklərindən daraq və s. kimi istifadə etməyi icazəli bilir [\[10\]](#)

Məscidlərə müharibə silahları ilə (məs:qılınc, nizə) daxil olmağın və şer söyləməyin [\[11\]](#) [\[12\]](#) (heç bir eybi olmadığını bildirir) [\[13\]](#)

Buxarinin ən təəccüblü fətvalarından biri də süd verməyin [\[14\]](#)

səh:۸۳

[1] – “Səhiheyin” kitabının əhəmiyyəti bəhsində bu barədə söhbət olunacaq” . [1] –1

[2] – “Penis”, tibbi istilahda kişinin cinsiyyət orqanına deyilir” . [2] –2

;Səhihi-Buxari", 1-ci cild, "Ğuslu ma yusibu min ..." bölümü" . [3] -3

Əbu Kəmal Əbdulğəni Əbdul Xaliqin qələmi ilə Səhihi-Buxarinin . [4] -4

;müqəddiməsində; Məkkə çapı-1376

:hökmləri barədədir. İnsan övladının heyvanlardan süd əmməsi barədə belə yazır

Əgər iki uşaq bir qoyunun, ya inəyin südündən bir müddət əmələrsə, onlar arasında “
bacı-qardaşlıq münasibəti yarana bilər və bir-birlərinə məhrəmdirilər. (Yəni onlar bir-
(.biri ilə evlənə bilməzlər

Mərhum Şeyx İsfəhani, Buxarinin bu fətvasını Hənəfi məzhəbinin fiqh elmində olan
:“Kifayətu fi şərhil hidayə” kitabından nəql edir. Sonra deyir

Bu fətva, Buxarinin anlamadığına və dərk etmədiyinə dəlalət edir. Çünki, məhrəmliyin“
meydana gəlməyindən ötrü ata və ana faktoru çox mühümdür. Heyvanın insan övladı
üçün ata və ana olması hətta təsəvvürlərdən də uzaqdır” [\[1\]](#)

səh:۸۴

Müslimin tərcümeyi-halı və onun yaşayış tarixi .۲

İşarə

Adı Müslim, atasının adı Həccac, künyəsi Əbul Hüseyn, Quşeyri adı ilə tanınmış və .Nişapurludur

:Doğulduğu və vəfat etdiyi tarix

Tərcümeyi-hal yazanlar, Buxarinin əksinə olaraq, onun həyatı barədə çox da araşdırmalar aparmamış, hətta onun doğum və vəfatını, ömrünün miqdarını belə .dəqiq şəkildə yazmamışlar

İbn Xəlləkan deyir: “Müslimün vəfatı bazar günü günortaya yaxın, hicri-qəməri tarixi ilə ۲۶۱-ci ilin Rəcəb ayının ۲۶-da Nişapurda olmuşdur. Həmin günlərdə o, ۵۵ yaşında olardı”. Sonra əlavə edərək deyir: – “Mən bu mətləbi bəzi kitablardan bəhrələnərək əldə etmişəm. Lakin tanınmış yazıçılardan onun doğum və vəfat tarixi, ömür və yaşayışı barədə yazan bir kəs görməmişəm”. Sonra belə deyir: “Nişapurinin Uləmaul-Ənsar kitabından oxudum ki, Müslimün doğum tarixi hicri-qəməri tarixi ilə ۲۰۶-cı il, [\(vəfatı isə hicri-qəməri tarixi ilə ۲۶۲-ci il ۵۶ yaşında olmuşdur\)](#)”.

səh:۸۵

;Vəfəyatul-əyan”, ۴-cü cild“ . [۱] -۱

[\[1\]](#) Təqribən həmin məsələni Fərid Vəcdi ünvan göstərmədən qeyd etmişdir. [\[1\]](#)

Hafize Zəhəbi deyir: “Nəql olunmuşdur ki, Müslimin doğum tarixi ۶۰۴-cü hicridə .” olmuşdur

:Müslimin elmi səfərləri

Müslim hədis toplamaq üçün Hicaza, İraqa, Şama, Misirə və dəfələrlə Bağdada səfər etmiş və Bağdada olan axırncı səfəri hicrətin ۶۵۷-ci ilində olmuşdur. O, bu səfərlərində müxtəlif müəllimlərdən, o cümlədən Əhməd ibn Hənbəl və İshaq ibn Rahuveyh [\[2\]](#) kimi şəxslərdən də hədis öyrənmişdir. Lakin, Buxaridən öyrəndiyi və mənimsədiyi elm .başqa müəllimlərindən daha çox olmuşdur

Müslim hədis və elm öyrənməyi çox sevirdi. Buxari Nişapurdan sürgün olunduqdan sonra ətrafında olan bütün tələbələr onu tərk etdilər. Müslimün ona olan böyük hörməti səbəb oldu ki, öz müəllimi Buxarini nəinki tərk etməsin, hətta səfərlərində də .onu müşayiət etsin

:Müslimin əsərləri

Hafizi Zəhəbi, Hakimdən Müslimün ۶۰ cildlik müxtəlif elmlərdə yazdığı kitablar haqda nəql etmiş və bir-bir onların adlarını qeyd etmişdir. [\[3\]](#) Müslimün bu kitabları arasında “Səhihi-Müslim, ya Əlcameus-Səhih” adlı kitabı çox əhəmiyyət kəsb edir. Əhli-sünnə məzhəbinin nümayəndələri arasında bu günə kimi bu kitab özünəməxsus bir yer .tutmuşdur

səh:۸۶

;Dairatul-maarif”, ۵-ci cild“ . [۱] –۱

.İshaq ibn Rahuveyh Buxarinin ustadı idi . [۲] –۲

;Təzkiratul-hafiz”, ۶-cı cild; səh. ۵۸۸“ . [۳] –۳

Nişapur şəhərində keçirilən elmi məclisdə bir hədis müzakirə olunmağa başlandı. Müslim o hədis barədə məlumatı olmaya–olmaya öz şəxsi nəzərini dedi. O, mənzilinə getdikdən sonra həmin hədisin barəsində araşdırma apardı. Dostlarından biri onun üçün böyük bir qabda xurma göndərmişdi. Müslim o hədisi tapmaq üçün gecəni səhərə qədər yatmadı. Öz yuxusunu dağıtmaq üçün bəzən xurmalardan yeyirdi. Bir də ayılıanda gördü ki, səhər açılıb. Hədisi tapanda artıq xurmalar da qurtarmışdı. Xurmaların təsiri nəticəsində xəstələnib ۵۵ yaşında dünyadan getdi. Onu Nişapur [\(şəhərinin yaxınlığında torpağa tapşırıdılar.\)](#)

.Bu əhvalat onun elmə olan böyük marağına və hədisə olan məhəbbətinə dəlalət edir

səh:۸۷

;Dairatul-maarif”, ۵–ci cild; və “Meşkatu nurud–dini huravi“ . [۱]–۱

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim sünni məzhəbinin nəzərində

səh: ۸۹

(Sihahi–Sittə (Alti Səhih Kitab .1

Sünni məzhəbinin alimləri bütün hədis və məsanid kitablarından altı kitab seçərək, bu kitabları düzgün və səhih saydıqları üçün birinci dərəcəli kitablar bilirlər. Belə ki, bu kitabları “sihah” yəni həqiqətlə uyğun olan hədislər adlandırırlar. Bu kitablar bu məzhəbin əhkam, əqaid, təfsir və İslamın ilk illərinin tarixi barədə olan məsələlərin əsasını və bünövrəsini təşkil edir.

Bundan öncə işarə olunduğu kimi, bu altı kitabların “səhih” adlandırılması və onların başqa hədis və məsanid kitabları ilə fərqi bundadır ki, bu kitablarda olan hədislər və bütövlükdə bu kitabların məzmunu onların müəllifləri tərəfindən və başqa əhli-sünnə alimləri tərəfindən doğru və həqiqətə uyğun sayılır.

Onların nəzərinə bu altı kitabların hər birində Peyğəmbərimiz (s) haqda yazılan hər hansı bir hədis həqiqətən onun mübarək dodaqlarından qeyd olunmuş və ya əməli surətdə onu təsdiqləmiş və bəyənmişdir. Lakin, başqa hədis kitablarında belə xüsusiyyətlər yoxdur. Onların hədislərində olan mətləblərin və məsələlərin Peyğəmbərə (s) səhvən və ya yalan olaraq nisbət verilməsi də mümkündür. Hansı ki, o .Həzrət (s) tərəfindən bu hədislər buyurulmamışdır.

Məsələ burasındadır ki, Fəzl ibn Ruzbəhan deyir: “Əgər bir kəs and içə ki, altı kitabda olan hədislərin hamısı səhih və Peyğəmbərin (s) sözləridir, andı düzgündür və ona [”\(kəffarə düşmür. \[1\]](#)

Başqa yerdə isə belə buyurur: “Bizim məzhəbimizin bütün rəhbərlərinin hamısının nəzəri budur ki, altı kitabda olan bütün hədislərin hamısı düzgün və həqiqətə [\(uyğundur.” \[2\]](#)

:Başqa bir cəhətdən, “sihah” kitablarının bəziləri (sunəni–Termizi) barədə deyilmişdir ki

مَنْ كَانَ فِي بَيْتِهِ هَذَا الْكِتَابَ كَانَ فِي بَيْتِهِ نَبِيٌّ يَتَكَلَّمُ

BU KITAB HANSI EVDƏ OLSA, SANKI ONUN EVINDƏ PEYĞƏMBƏR _ (S) _ SÖZ _
_ .DEMIŞDIR

:Sunəni Əbi Davud barədə bəzi mənbələr belə buyurur

كِتَابُ اللَّهِ أَصْلُ الْإِيمَانِ وَسُنَنُ أَبِي دَاوُدَ عَهْدُ الْإِسْلَامِ

_ .QURANI–KƏRİM İMANIN KÖKÜ, SUNƏNI ƏBU DAVUD İSƏ İSLAMIN PROQRAMIDIR _

Lakin bu altı kitab arasında Səhihi–Buxarı və Səhihi–Müslim sihahdan və dörd başqa kitablardan daha çox əhəmiyyət kəsb etmişdir. Bu iki kitab əhəmiyyət və dərəcə cəhətindən birinci sayılmış və başqa dörd sihahlar isə əhəmiyyət cəhətindən ikinci .dərəcədə yer tutmuşdur

Səhihi–Buxari və Səhihi–Müslim kitablarının xüsusiyyətləri

Hədis mövzularının sayı

Səhihi–Buxari adlanan kitab doqquz cilddən ibarətdir və yüz kitabdan çoxdur. Onun mövzuları ۳۴۵۰–ə qədərdir. Hədislərinin sayı təkrarla birlikdə ۷۲۷۵ və təkrar olmuş [\(hədisləri nəzərə almasaq ۴۰۰۰–ə qədər hesablanmışdır. \[3\]](#)

səh:۹۲

;Həmin mənbə, 2-ci cild; səh. 235 . [2] -2

;"Ət-təqribun-nəvəvi" . [3] -3

Əlimizə çatan say bunu bildirir ki, indiyə qədər 59-a kimi (tamamlanmış və natamam) Səhihi-Buxari kitabına şərhlər yazılmışdır. Onlardan 11 şərh çap olunmuş, bu günə qədər 28 nəfər ona ünvan* yazmışlar. 15 nəfər isə öz zövqlərinə uyğun onu xülasələşdirmiş, 16 nəfər isə ona müqəddimə yazmışdır.

Səhihi-Müslim isə, səkkiz cildə 15 kitaba şamil olub 1205 mövzudan ibarətdir. (Hədislərinin sayı təkrarla birlikdə 7275 və təkrarsız 4000-ə qədər hesablanmışdır.)

Səhiheyn kitabları barədə yazıçılıq məharəti

Sünnilər “Səhiheyn” və bu iki kitabların bütün hədislərinin doğruluğu və həmçinin onların müəllifləri (Buxari və Müslim) barədə çoxlu təriflər söyləmiş və yazmaqda məharət göstərmişlər. Bəzən bu yolda ifrata varmışlar. Əlbəttə, bu baxımdan Buxari Müslimə nisbətən çox tərif olunmuşdur.

Əhli-sünnə alimləri bəzən Peyğəmbərin (s) salamını Buxariyə çatdırmış, bəzən onun kitabı barədə yuxular görmüş və bəzən də bu iki kitaba və onların müəllifləri haqqında kəramətlər söyləmişlər. Belə ki, bu iki kitabı tərifləməkdə o yerə gəlib çıxmışlar ki, guya bu iki kitab doğru və Peyğəmbər (s) tərəfindən imza olunmuşdur. Lakin, belə kəramətlər və təriflər nəinki bu iki kitabın mətni ilə hətta, öz müəlliflərinin nöqtəyi-nəzərindən düzgün deyildir. Bu mövzu barədə geniş şəkildə bəhs edəcəyik.

Hər şeydən öncə əziz oxucunun belə təriflərdən bir neçəsinə diqqət yetirməsini istəyir, sonra isə bu iki kitab barədə təhqiqə başlayacağıq.

Katibe Çələbi deyir: –“ Hədis elmi barədə saysız-hesabsız

səh:93

Nəvəvi “Ət-Təqrib” kitabında fəqət hədislərin sayını təkrar olmamaqla ad [1] -1 aparmışdır.

kitablar yazılmışdır. Lakin, bizim alimlərimizin Qurani-Kərimdən sonra ən səhih kitabın
” (“Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarının olması barədə nəzərləri uzlaşır. [\[1\]](#)

Məhəmməd ibn Yusif Şafei deyir: “Birinci hədis kitabı “Səhihi-Buxari” və ondan sonra
isə “Səhihi-Müslim” kitabıdır. Bu iki kitab Qurani-Kərimdən sonra ən səhih sayılan
[\(kitablardır” \[\\[2\\]\]\(#\)](#)

Zəhəbi deyir: – “Səhihi-Buxari” kitabı İslam aləmində ən böyük, bəlkə Qurandan sonra
[\(ən yaxşı kitabdır \[\\[3\\]\]\(#\)](#)

Çələbi “Səhihi-Müslim” kitabı barədə deyir: “Səhihi-Müslim doğru və düzgünlüyünə
görə kitablar arasında ikinci kitabdır. Qurandan sonra ən səhih sayılan iki kitabdan
[\(birdir. Qurandan sonra bu iki kitabdan başqa səhih kitab yoxdur” \[\\[4\\]\]\(#\)](#)

Əbu Əli Nişapuri deyir: – “Mavi səma altında “Səhihi- Müsllüm” kitabından başqa bir
[\(səhih kitab yoxdur” \[\\[5\\]\]\(#\)](#)

Fazil Nəvəvi "Ət-təqrib" [\[6\]](#) kitabında deyir: “Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitabları
Qurani-Kərimdən sonra ən səhih kitablardır. Baxmayaraq ki, bəziləri Səhihi-Müslimü
birinci sayırlar lakin, Səhihi-Buxari kitabı Səhihi-Müslim kitabına nisbətən ən səhih və
.”çox faydalıdır

Yenə də Nəvəvi “Səhihi-Müslim” kitabına şərhində belə deyir: “Qurani-Kərimdən sonra
ən səhih kitab “səhiheyn” (Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim) kitablarıdır. İslam ümməti
də bu iki kitabı qəbul etməklə onun düzgün və səhihliyini

səh:94

;Kəşfuz-zunun”, “Elmul-hədis” bölümü“ . [1] –1

;Hədyus-sari”, 2-ci cild“ . [2] –2

;İrşadus-sari”; 1-ci cild, səh. 28“ . [3] –3

;Kəşfuz-zunun”, “Elmul-hədis” bölümü“ . [4] –4

;Vəfəyatul-əyan”, 4-cü cild, səh. 208 və “Təzkirətul-hifaz”, 2-ci cild; səh. 589“ . [5] –5

Əttəqrib” qədim kitablardan birdir ki, usul elmində hədis yazılmışdır. Süyuti ona“ . [6] –6

.şərh yazmış və adını Tədribur-ravi qoymuşdur . Bu elmdə seçilmiş kitablardan sayılır

təsdiq etmişlər. Bu məsələ barədə bütün alimlərin nəzərləri və fikirləri eynidir”. [1]

Qəstəlani deyir: “Bütün İslam ümmətinin bu iki kitabın səhihliyi barədə nəzərləri eynidir və hər ikisinin səhih olduğunu qəbul etmişlər. Lakin, onlardan hansı biri digərindən üstündür? Bu barədə müxtəlif nəzərlər var. Bəziləri “Səhihi-Buxari”-yə və bəziləri isə “Səhihi-Müslim” kitabına üstünlük verirlər”. [2]

İbn Həcər Məkki deyir: “Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitabları din alimlərinin nəzərində Qurandan sonra ən səhih kitabdır”. [3]

İmamul-Hərəmeyn demişdir: “Əgər bir şəxs and içsə ki, səhiheyinin hədislərinin hamısı həqiqətlə uyğun və Peyğəmbərin (s) söylədikləridir, onun andı düzdür və kəffarəsi də yoxdur. Çünki, İslam ümmətinin hamısının nəzəri bu iki kitabın səhih olması barədə eynidir”. [4]

Hələ bu azmış kimi

Əhli-sünnə alimlərinin bəziləri bu iki kitabın bütün hədislərinin səhihliyi və onun haqqında və təriflər söyləməkdə bura qədər qeyd olunanlara kifayətlənməmiş və bu mövzuda həddi aşmışlar. Bununla da bu iki kitabın tərifində ifrata varmış və onun içindəki hədislərin hamısının səhih olmasına və Peyğəmbər (s) tərəfindən imzalanmasını söyləmişlər. Bəzən də “Səhihi-Buxari” kitabı üçün yuxu görmüş və onu .Peyğəmbərin (s) öz kitabı kimi tanıtdırmışlar

səh:95

;Səhihi-Müslimün” şərh, 1-ci cild, səh. 15“ . [1] –1

;İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 19“ . [2] –2

Səvaiqu nuhərrəqə”, səh. 5; “Təthirul-cinan” – Səvaiqin haşiyəsində çap“ . [3] –3
;olunmuşdur səh. 14

;Şərhi Nəvəvinin müqəddiməsi səh. 19 . [4] –4

Müxtəsəri Xəlil” kitabını şərh edən Şeyx Məhəmməd ibn Əbdur-Rəhmandan nəql“ olunmuşdur ki, deyir: “Mən ustadım Şeyx Əbdur Muta Tunesi ilə birlikdə Həzrət Peyğəmbərin (s) (s) mübarək hərəminin ziyarətinə getdik. Həmişəki adətinin əksinə olaraq bu dəfə ustadım, hərəmin içində bir neçə addım yeridikdən sonra bir an dayandı. Bu minvalla mübarək qəbirə yaxınlaşdı. Qəbirlə üz-üzə durub bir neçə cümlə söylədi. Mən onun məzmununu başa düşmədim. Mübarək qəbri ziyarət etdikdən sonra bu məsələni (dayanmaq və söhbət etmək) ondan soruşdum. Cavabımda belə dedi: Mən mübarək hərəmə daxil olub Həzrət Peyğəmbəri (s) ziyarət etmək istəyərkən, o Həzrətin (s) özündən icazə istədim. Həzrət (s) icazə verdi və mən də daxil oldum. Həzrətə (s) yaxınlaşdım və ərz etdim: Ya Rəsuləllah! Buxarinin sizdən nəql etdiyi bütün hədislər səhihdirmi? Buyurdu: Bəli səhihdir! Ərz etdim: – Onun hədislərinin ”!!hamısını sizdən nəql edimmi? Buyurdu: Bəli, mənim dilimdən nəql et

Bəzi kitablarda bu əhvalatı belə nəql edirlər ki: “Şeyx, Peyğəmbəri (s) ziyarət etdikdən sonra sual etdi: “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarının hər ikisi doğru və düzgündürmü? Onların hər ikisindən hədis nəql etsinmi? Peyğəmbər (s) da onun cavabında hər ikisinin səhih olduğunu bildirmiş və onlardan hədis nəql etməyi icazə (vermişdir” .(1)

Əbu Zeyd Mərvəzidən nəql olunmuşdur ki: “Mən məqam və rükn(2) arasında yatmışdım. Peyğəmbəri (s) yuxuda gördüm. Mənə belə buyurdu: Ey Əba Zeyd! Nə vaxta kimi Şafeinin kitabını oxuyacaqsan? Amma mənim kitabımı heç oxumursan. Ərz etdim: Ya Rəsuləllah (s)! Sizin kitabınız hansıdır? Buyurdu

səh:96

Hənəfiyyə məzhəbinin muftisi Şeyx Əhməd Nəxəlinin risaləsi, "Əlqovlus-sərah" . [1] –1
.və İsteqsaul əfhamda nəqlə əsasən
.Hər ikisi peyğəmbər məscidində yer adıdır . [2] –2

.(Məhəmməd ibn İsmailin camesi)"(1) (yəni Səhihi-Buxari

Fərid Vəcdi deyir: "Bəziləri "Səhihi-Buxari" kitabı barədə çox ifrata varmışlar. Hətta bəzi şəxslərə pulla muzd verirlər ki, (Quran kimi) bu kitabın hədislərini asimani xeyr və (bərəkətin cəlb olunması üçün oxusunlar" (2)

Qasimi "Qəvoidut-təhdis" kitabında deyir: "Səhihi-Buxari kitabı Quranla bərabərdir. Əgər bu kitab taun xəstəliyi zamanında hər hansı bir evdə oxunarsa, o evin əhli bu xəstəlikdən amanda qalacaqlar. Hər kəs bu kitabı hansı bir niyyətlə axıracan oxuyub qurtararsa, öz arzu və istəyinə çatar. Bir hadisə və baş verəcək bir iş qarşıya çıxarsa, belə hadisədən o nicat tapar. Əgər gəmi sərnəşinləri ilə birlikdə dənizdə səfər edərsə, o (gəmini qərq olmaq təhlükəsi gözləmir" (3)

Yuxular görürlər və kəramətlər söyləyirlər

Deyirlər ki: – "Buxari uşaq ikən gözləri kor olmuş və anası Həzrət İbrahimi (ə) yuxuda görmüşdü. İbrahim peyğəmbər övladının sağalmasını anasına müjdə verərək belə demişdir: "Sənin duanın təsirindən Allah oğlunun gözlərinə şəfa verdi." Həmin gecə (Buxarinin gözləri yenidən görməyə başladı" (4)

Fərbəri və Peyğəmbər (s) – Fərbəridən nəql olunur ki, belə deyir: "Bir gecə Peyğəmbəri (s) yuxuda gördüm. Peyğəmbər (s) sual etdi: Hara gedirsən? Dedim: Məhəmməd ibn (İsmail Buxarinin yanına! Buyurdu: Mənim salamımı ona çatdır" (5)

Buxaridən nəql olunur ki: "Mən hər hansı bir hədisi kitaba yazmaq istəyərkən, əvvəl qüsl edib, iki rəkət namaz qılır, sonra

səh:47

.Hədyus-sari 2-ci cild; İrşadus-sari-nin muqəddiməsində səh. 48 . [1] -1

Dairatul maarif 3-cü cild, səh. 482 . [2] -2

.Qəvoidut-təhdis səh. 250 . [3] -3

.Hədyus-sari 2-ci cild;; İrşadus-sari səh. 48. müqəddimədə . [4] -4

.Təhzibul-əsma və luğati Zəhəbi 1-ci cild, səh. 98; və Tarixi Bağdad c - 2, səh. 10 . [5] -5

[\(hədisi kitabda qeyd edirdim".1\)](#)

Fərbəri Buxaridən nəql edir ki, deyirdi: “Mən hər hansı bir hədisi kitabda yazmaq istəyərkən əvvəlcə istixarə edərdim və bu hədisin düzgünlüyü mənə isbat olurdu.

[\(Sonra tez onu yazmağa başlayardım".2\)](#)

Buxaridən nəql olunur ki, o belə demişdir: “ Mən öz səhih hədislərimi ۱۶۰۰ hədis içindən [\(seçərək onları Allahla öz aramda höccət sayırdım".3\)](#)

Fazil Nəvəvi Müslimdən nəql edir ki: – “Mən, öz səhihimi (müsnədimi) ۳۰۰.۰۰۰ hədis içindən toplayıb seçmişəm. Əgər hədis əhli ۲۰۰ – il də hədis yazsalar, yenə də mənim .”hədis kitablarıma müraciət edəcəklər

Şerlər və Qəsidələr

Səhihi-Buxari” kitabı barədə çoxlu qəsidələr deyilmiş və şerlər söylənilmişdir ki,“ onlardan biri də İbn Amir Corcaninin “Səhihi-Buxari” kitabı barədə vəsf etdiyi :qəsidəsidir. O, qəsidəsində belə deyir

صحيح البخارى لو انصفوه؟

لما خط الائمة الذهب

هو الفرق بين الهدى والعمى

هو السدون العناو العطب

اسانيد مثل نجوم السماء

امام متون كمثل الشهب

به قام ميزان دين النبى |

ودان له العرب بعد العجم

Əgər insafa qalsa gərək “Səhihi-Buxari” kitabı qızıl suyu ilə yazılsın. Çünki, bu kitab“ azğınlıqla hidayət arasında fərqi açıqlayan bir kitabdır. Ağır sellərin və mənəvi

uçurumun qarşısında möhkəm sədd və qala kimidir. Bu kitabın

səh: ۹۸

.Fəthul-bari və irşadus-sari . müqəddimə . [۱] -۱

.Həmin sənəd . [۲] -۲

;Kəşfuz-zunun" -müqəddimsi; Fəthul-bari və irşadus-sari" . [۳] -۳

sənədləri parlayan ulduzlar kimidir ki, mətnlərin hər birində, göydə süzən parlaq ulduzlar kimi düzölmüşlər. Bu kitabla Allah elçisinin dininin tərəzisi qurulmuş və möhkəmlənmişdir. Ərəb və əcəm qarşısında baş əydiyi və təzim etdiyi kitab, bu [\(kitabdır.”](#)

:İmam Əbul Fətuh İcli də “Səhihi-Müslim” kitabı barədə yazdığı şerində belə söyləyir

صحيح القشيري ذارته

تفوق الثريا اذا ما اعتلت

فالفاظه مثل نور الرياض سقيها

السواري اذا ما سرت

و اما المعاني فكالشمس تحت

السحاب الخريفي عنها نجلت

فله دوله هذا الامام

والله همته ان علت

عليه من الله رضوانه

فقدتم مسعاته وانتتهت

Səhihi-Müslim elə bir dərəcəyə və məqama malikdir ki, "sürəyya" [\(۲\)](#) ulduzlarından“ üstündür. Bu kitabın sözləri ağacların çiçəklərinə bənzəyir. Hərəkət edən buludlar və rəhmət yağışları onu sulayıblar. Amma mənalarına gəldikdə isə, payız günəşi kimi buludlar altından görünərək işıq saçırlar. Bu İmamın (Müslimün) dövlətini daimi etmək Allahın əlindədir. Onun uca himmətini daha da ucaltmaq Allahın öhdəsinədir. Onun yeri cənnəti-Rizvan və Allahın behiştə olsun. Çünki o, çalışaraq axırıncı məqama və kəmalə [\(yetişmişdir.”](#)

İfrat dərəcəsinə çatmış müdafiə

Sünni təriqəti bu iki səhihin (Buxari və Müslim) tərifi barədə ifrat həddinə çatmışlar. Bu iki kitabın məqam və rütbəsini

səh: 99

Kəşfuz-zunun ba-Elmul-hədis”, “Fəthul-bari”nin və “İrşadus-sari”nin“ . [1] –1
.müqəddiməsi

.Çılçıraq kimi parlayan bir neçə ulduzun adı . [2] –2

.Bu şer “Səhihi-Müslim”in axırında gəlmişdir . [3] –3

qorumaqla ifrata varmış və heç bir təhqiqatçının, alimin belə bu kitabların barəsində mübahisə etməsinə və təhqiqat aparmasına icazə verilməmişdir. Bu iki kitabı Qurani-Kərim kimi vəhyə bənzədilərək eyibsiz və səhvsiz olduğunu bildirirlər. Bu kitabların hədisləri barədə hər hansı bir təhqiqatın aparılması Qurani-Kərimə hörmətsizlik və .bağışlanmaz səhv kimi qələmə vermişlər

Hicri-şəmsi tarixi ilə ۱۳۸۶-cı ilin rəbius-sani ayında Küveytin İctimai İslahedici Cəmiyyəti tərəfindən Səhihi-Buxarini müdafiə etmək məqsədi ilə müxaliflərə cavab olaraq bir kitabça nəşr olundu. Onun cildinin arxasında belə bir cümlə nəzər diqqətini :özünə cəlb edirdi

كُلُّ مَا فِي الْبُخَارِيِّ صَحِيحٌ

_ .SƏHIHI-BUXARININ BÜTÜN HƏDISLƏRI SƏHIH VƏ DÜZGÜNDÜR _

:Bu kitabçanın nəşr olunması Əbdul Varis Kəbir adlı yazıçının

Səhihi-Buxaridə olan hədislər düzgün deyildir “ ünvanı“ – (لَيْسَ كُلُّ مَا فِي صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ صَحِيحًا) – altında yazdığı məqalə Əlvə-yul-İslami qəzetində (Küveyt çapı) dərc olunduğu üçün .ona rədd cavabı idi

Biz, bu məqalənin mətnini görməmişik. Buna görə də onun haqqında fikir yürüdə bilmərik. Lakin, bu kitabçaya etiraz əlaməti olaraq cavab yazılmış kitabça bizim .əlimizdədir

Bu kitabçanın əvvəlində Suriyanın elmi mərkəzlərindən və institutlarından olan ۳۲ nəfər müəllim Küveyt əmirinə etiraz olaraq, dərc olunmuş bu məqaləni yazanın qələminin sındırılmasını, həmçinin Küveyt əmiri tərəfindən bu nəşriyyatın qarşısının .təkidlə alınmasını xahiş etmişlər

Sonra səkkiz nəfər alim və başqa müəllimlər Səhihi-Buxarini və Səhihi-Müslimü müdafiə edən ərəbin böyükləri məqalə

yazaraq onu nəşr etdirmişlər. Bu nəşrdə alimlərdən adı çəkilmiş və cavab olaraq .Buxarinin bu kitabını müdafiə etməklə öz etirazlarını yazıb bildirmişlər

Əziz oxucu! Bəlkə də bu haqda daha çox danışmaq olardı. Lakin burada onların bir neçəsinə toxunmaq istəyirik. Bunların bir miqdarını nəql etməklə sizə, əhli-sünnə arasında bu kitabların necə əhəmiyyət kəsb etdiyini və keçmişdə olduğu kimi indi də öz .əhəmiyyətini qoruyub saxlamasını bildirmək istəyirik

Belə ki, əgər bir nəfər elmi bir mövzu yazmaq və həqiqəti aşkar etmək istəsə, bu iki kitabın bütün hədislərinə nəzər edərək araşdırma aparsa görəcəkdir ki, bu kitablarda olan hədislərə “səhih” adı vermək düzgün deyildir. Belə həqiqətlərdən biri kiminsə .zəhninə yol taparsa, mövzunun nə qədər də aşkar və aydın olduğunu dərk edər

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim, elm və təhqiq baxımından

səh: ۱۰۳

Səhihi–Buxari və Səhihi–Müslim, elm və təhqiq baxımından .1

Hər kəs əhli-sünnə alimləri tərəfindən təriflənmiş bu iki kitabı yaxşı mütaliə etsə, yazılmış kəramətləri və yuxuları oxusa, bir çox yazıçılar tərəfindən Buxari və Müslimə olan xüsusi diqqətin və marağın şahidi olacaqdır. Şübhəsiz ki, onlar məsumlardan sayılmasalar da ədalət, təqva, zöhd cəhətindən onlara şək–şübhə etməyəcəkdir. Onların kitabları da onun nəzərində elə cilvələnəcəkdir ki, bəzilərinin söylədiyinə əsasən: “Yer üzündə və səma altında bu iki kitabdən başqa səhih bir kitab yoxdur” və gördükləri yuxuya görə “Peyğəmbər (s) “Səhihi–Buxari” kitabını öz kitabı kimi təqdim etmişdir”, əqidəsini inkar olunmaz bir həqiqət kimi qəbul edəcəkdir.

Lakin, bu kitablara səthi bir nəzər salmaqla insan üçün hər şey aydınlaşır və həqiqət gec-tez öz yerini tapır. Qısa bir təhqiq həqiqətləri yuxu və xəyal pərdəsi arxasından çıxarır; Əhli-sünnə alimlərinin bir çoxu tərəfindən bu kitabları bir-birinin kənarında qoyaraq ağıl və ədalət tərəzisində çəkib müqayisə etdikdən sonra “səhiheyn” kitablarında olan bir çox hədisləri sənəd və mətn cəhətindən yanlış və səhv saymışlar. O cümlədən, o kitablarda olan bir çox hədislərin elm və dinlə müxalif olduğunu bildirmişlər.

Bir qrup şəxslər də təəssübkeşliyi kənara ataraq, həqiqət nöqtəyi-nəzərindən Buxari və Müslimün şəxsiyyəti barədə təhqiqat aparmışlar

Beləliklə, bu kitabın səhifələrində bu həqiqət açıqlanacaq, bu iki kitabın mahiyyəti və onların müəlliflərinin şəxsiyyəti həqiqət axtaranlara aydın olacaqdır

Öncə, etimadlı əhli-sünnə alimlərindən bir neçə nəfərin bu iki kitab barədə apardıqları araşdırmalardan sonra söylədikləri nəzərləri nəzərinizə çatdıracağıq. Çünki, bəziləri bizim bir işə yazarı olaraq bu kitabların tənqid etdiyimizi düşünə bilərlər. Məlum olduğu kimi, sünni məzhəbinin alimləri bu yolda bizdən öncə təhqiqatlar aparmış, açıq-aydın bu kitabların bir çox hədislərinin düzgün olmamasında bizdən qabağa düşmüşlər. Belə şəxslərin arasında hədis alimləri və “səhiheyn” kitablarını şərh edən hörmətli və böyük alimlər də müşahidə olunur

Onların böyük elmi məqamları və apardıqları təhqiqatlar nəticəsində bu iki kitab barədə olan nəzərlər həqiqəti daha da işıqlandırmışdır. Belə şəxslərdən Məhəmməd ibn Yəhyanı(1), rical və hədis elmində ustad olan Əbu Zər`əni, “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarına şərh yazmış Fazil Nəvəvini, İbn Həcəri, Qazi Əbu Bəkr Baqilanini, İmam Qəzalini, İbn Həmmamı, Şeyx Məhəmməd Əbduh və onun ustası Seyyid Məhəmməd Rəşid Rza Misrini, professor Əhməd Əmini, Müsliməni və s.. bunun kimi başqa əhli -sünnə alimlərinin adlarını çəkmək olar

Beləliklə, hədis və rical elmlərində mahir olan ustad və alimlərin bir neçəsinin “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitabları barədə olan nəzərlərini əziz oxucularımıza təqdim edirik

səh: ۱۰۶

Səhiheyin Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlinin nəzərində

İbn Xəlləkən deyir: – “Zohəli ləqəbi ilə tanınmış Məhəmməd ibn Yəhya böyük və şəxsiyyətli alimlərdən biri, hədis əhlinin tanınmış əzbərçilərindən, Buxari və Müslimün, [Əbu Davudun](#), [Termizinin](#), [Nəsai](#) və [İbn Macənin](#) ustadı olmuşdur” [\[1\]](#).

Zohəli bir şəxsdir ki, Əhməd ibn Hənbəl öz övladlarına və şagirdlərinə əmr etmişdir ki, [\(ondan hədis və elm öyrənsinlər\)](#) [\[2\]](#).

Xətib Bağdadi deyir: “Zohəli və kəlam alimlərinin bir çoxu Qurani-Kərimin kəlmələrinin qədim [\[3\]](#) olmasına etiqadlı olmuşlar. Öz müxaliflərini isə bu kəlami bəhisdə kafir və mürtəd sayırdılar. Onlar deyirdilər ki: belə bir əqidəyə malik olan şəxsin həyat yoldaşı ondan ayrılmalı, özü isə tövbə etməlidir. Əgər tövbə etməsə, gərək boynu vurulsun və mal-dövləti müsəlmanlar arasında bölünsün. Həmçinin, cənazəsi müsəlman qəbristanlığında dəfn olunmamalıdır. Hər kəs bu məsələdə sakit dayansa və Qurani-Kərimin mübarək kəlmələrinin iki yoldan (qədim və ya məxluq olmasında) birinə inanmasa o da, kafir və mürtəd sayılır

Əgər bir kəs Quranın kəlmələrinin məxluq olmasını düşünsə, onun da əqidəsi xarəbdir. Belə bir şəxslə bir məclisdə oturmaq olmaz

səh: 107

Vəfəyatul-əyan”, 4-cü cild, səh. 282; Qeyd etmək lazımdır ki, Buxari öz səhihinin “ [1] – 1 oruc bölümündə və s. otuza yaxın yerlərdə Zohəlidən (Məhəmməd ibn Yəhya Zohəlidən) hədis nəql etmişdir. Lakin, heç vaxt onun məşhur “Zohəli” ləqəbini qeyd etməmişdir. Bəzən Məhəmməd və bəzən isə Məhəmməd ibn Əbdullah ibarətləri ilə yazmışdır. Bu ədavətin səbəbi Zohəlinin Buxari barəsində olan “küfr dastanı”-dır ki, Buxari Nişapurdan sürgün olundu. Lakin hədisləri bu hadisədən öncə öyrəndiyinə görə onları kitabında qeyd etmiş ancaq, Zohəlinin adını yazmaqda isə səhlənkarlıq etmişdir

;Tarixi Bağdad”, 4-cü cild, səh. 416” . [2] – 2

.(Qədim və məxluq o zamanın mübahisəli əqidə bəhslərindən biridir. (Mütərcim . [3] – 3

Təsadüfən Buxari, o günün kəlam alimlərinin əksinə olaraq, Qurani-Kərimin mübarək kəlmələrinin məxluq olmasına inanırdı. Buna görə də Nişapura daxil olduqdan sonra orada dini rəhbərlik məqamına malik olan Zohəli əmr etdi ki: "Buxari olan məclisdə heç kəsin haqqı yoxdur iştirak etsin. Əgər bir kəs Buxarinin məclisinə gələrsə, onu ittiham .”edin. Çünki onunla, onun əqidəsində olanlardan başqa heç kəs yoldaşlıq etmir

Buxari o günlərdə öz ustadı Zohəlinin və Nişapur alimlərinin çoxunun nəzərində şübhəli, yolunu azmış, xarab əqidəli şəxs kimi tanınmışdır. Özünə qarşı Nişapur əhalisinin bədbinliyini elə bir həddə qazanmışdı ki, hətta orada yaşaya bilmədi və digər bir şəhərə köçmək məcburiyyətində qaldı. Bəziləri deyirlər ki: Onu Nişapurdan sürgün etdilər, Müslim və Əhməd ibn Müslimədən başqa bütün şagirdləri onun ətrafından dağıldılar. Çünki onlar, öz şəxsiyyətlərinin, Buxarinin mənfur əqidəsi ilə .ləkələnməsindən, başqalarının bədbinlik və nifrətindən amanda qalmağını istəyirdilər

Bu tarixi hadisədən belə nəticə əldə etmək olar ki, həmin vaxtlar Buxarinin və onun yeganə şagirdi olan Müslim ibn Həccac Nişapurinin yazıları Zohəli kimi alimlər tərəfindən qınanmışdır. Bu iki kitab bu günlərdə "Səhiheyn" adı ilə əhli-sünnə məzhəbinin ən mühüm sənədləri kimi təqdim edilir. O zaman bu iki kitabın müəlliflərinin kafir adlandırılması ilə yanaşı nə dərəcədə müsəlmanların bədbinliyini .özlərinə cəlb etmişlər

Xətib Bağdadi yazır: "Məhəmməd ibn Yəhya dedi: "Bağdaddan bizim üçün yazdılar ki, Buxari Quranın kəlmələrinin məxluq olması barədə şəkk edir. Biz onu batil əqidəsindən çəkirdik. Lakin, təsiri olmadı. Bundan sonra

əgər bir kəs onun məclisində iştirak etsə, bizim məclislərdə iştirak etməyə haqqı
yoxdur.”^[1]

Müslim də şübhəlidir

Zohəli nəinki Buxarinin əqidəsini doğru saymır, özünə də hörmət qoymurdu. Bəlkə, onun şagirdi Müslim ibn Həccacı da onun kimi əqidəsi xarab sayırdı. Buna görə də onu
öz məclisindən qovdu və onunla oturub durmağı heç kəsə icazə vermirdi.^[2]

İbn Xəlləkən deyir: “Müslim bu əqidəsinə görə Hicazın və İraqın da nifrətini qazandı və
bu şəhərlərdən də qovuldu.”^[3]

Bu hadisələrdən məlum olur ki, Buxari və Müslim nəinki Nişapur əhalisi tərəfindən, hətta özlərinin xas əqidələrinə görə Bağdad alimləri tərəfindən tənqid olunmuş və
qınanmışdır. Bununla da Nişapur şəhərindən qovulmuşlar

Səhiheyn Əbu Zərənin nəzərində

Əbu Zər`ə hədis, rical və başqa elmlərdə böyük mütəxəssis bir alimdir. Fazil Nəvəvi
:onu belə təqdim edir

إِنْتَهَى الْحَفْظِ إِلَى اِرْبَعِيهِ مِنْ أَهْلِ خُرَّاسَانَ أَبُو ذَرَّعَةَ

HƏDIS ƏZBƏRLƏMƏK VƏ BU FƏNDƏ MƏHARƏT QAZANMAQ DÖRD NƏFƏRƏ _
(MƏXSUSDUR. ONLARDAN BİRİ DƏ ƏBU ZƏR`ƏDİR.)^[4]

Əbu Zər`ə belə elmi məqamı ilə Müslimü və onun timsalında olanları tənqid etmiş, onları zahiri mənaları tutan bir adam kimi təqdim etmiş və “Səhihi-Müslim” kitabının bir
çox

səh.: 109

Bu əhvalat barədə “Tarixi-Bağdadi”-də geniş söhbət olunmuşdur. 2-ci cild; səh. . [1] -1
31-32; və 3-cü cild, səh. 415 və “İrşadus-sari”, 1-ci cild, səh. 38 və “Fəthul-bari”nin
.müqəddiməsi, 1-ci cild, səh. 978-i mütalə edin
Dairatul-maarif” müəllifi Fərid Vəcdi, 5-ci cild; səh. 292 və ;Təzkirətul-hifaz; , 2-ci” . [2] -2

;cild; səh. 589

;Vafiyətul-Əyan”, 2-ci cild; səh. 281“. [3]–3

;Təhzibul-əsmə vəl-luğət”, 1-ci cild, səh. 68“. [4]–4

.hədislərinin yanlış olduğunu bildirmişdir

Xətib Bağdadi Səid ibn Ömər Bərzəidən nəql edir ki, dedi: “Mən Əbu Zər`ə ilə bir yerdə idim. Söhbət “Səhihi-Müslim” və ona oxşar kitablardan düşdü. Əbu Zər`ə dedi: Bunlar o şəxslərdir ki, vaxtından qabaq istəyirdilər məqam və şöhrətə çatsınlar. Özlərindən bir şey düzəldib kitab yazdılar. Öz kitablarını cilvələndirərək məqama yetişdilər.”^[1]

Xətib Bağdadi yenə Səiddən nəql edərək belə deyir: “Əbu Zər`ənin yanında idim. “Səhihi-Müslim” kitabını onun yanına gətirdilər. Əbu Zər`ə baxdı. Növbə Müslimün Əsbat ibn Nəsrədən nəql etdiyi hədisə çatdı, belə dedi: – Bu hədis nə qədər də səhv və ! yanlışdır

:Sonra “Qutn” adına çatdıqda dedi

“Bu əvvəlkindən də lap pisdir”.^[2]

yəstifunə bih) “özlərini) يَشْتَفُونَ بِهِ Əbu Zər`ənin söhbətini Zəhəbi də nəql etmiş və yəstifunə bih) gətirmişdir. Yəni elə bir iş) يَسْتَفُونَ بِهِ nümayiş etdilər” kəlməsinin əvəzinə gördülər ki, onun vasitəsilə özlərini məşhurlaşdırdılar.^[3]

Səhiheyn kitabları Nəvəvinin nəzərində

Fazil Nəvəvi Buxari və Müslimün səhihlərinə özü şərh yazmışdır. Onun rical elmində mütəxəssis olmasına və bu elm barədə saysız kitablar yazmasına baxmayaraq, bu iki kitabın hədislərinin bir miqdarının düzgün və səhihliyində şübhə etmiş, bəzən açıq şəkildə onun batil olduğunu bildirmişdir

Səhihi-Müslimə yazdığı öz şərhinin müqəddiməsində belə deyir: “Müslim belə iddia edirdi ki: ”Mən bu kitabda təkəcə öz

səh: ۱۱۰

;Tarixi-Bağdadi”, ۴-cü cild; səh. ۲۷۳-۲۷۴“ . [۱] –۱

. Həmin mənbə . [۲] –۲

;Mizanul-etidal”, ۱-ci cild, səh. ۱۲۶“ . [۳] –۳

nəzərimdə səhih olan hədisləri toplamışam. Bəlkə də topladığım hədislərin səhihliyində
”fikir birliyi vardır

Nəvəvi bu cümlələrin nəqlindən sonra belə deyir: “Bu iddianı sübut etmək çətindir. Çünki, elə bir şəxslər tərəfindən nəql olunmuşdur ki, onların düz danışmağı və
(hədislərinin səhihliyi mübahisəlidir. Biz onların bəzilərinin adlarını qeyd etmişik.”^[1]

Nəvəvi “Səhihi-Müslim” kitabının şərhində yazılmış hədis barədə belə deyir: “Əba Sələmə “Bədul vəhy mövzusunda” belə nəql edir ki, Peyğəmbərə (s) nazil olan ilk surə “ Muddəssir “ surəsidir. Lakin, “Bu hədis zəif, bəlkə də batildir. Çünki, Peyğəmbərə (s)
(nazil olan ilk surə “Ələq” surəsi olmuşdur.”^[2]

Səhiheyn kitabları İbn Həcərin nəzərində

İbn Həcər deyir: “Huffaz” (yəni hədis əzbərləyənlər) Səhihi-Buxarinin 110 hədisində və bu hədislərdən Müslimün 32-dənə nəql etdiyi hədislərə irad etmişlər. Həmçinin, onların
(düzgün və səhihliyini qəbul etməmişlər.”^[3]

Yenə də İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabının müqəddiməsində Buxarinin ricalından 300 nəfərin adlarını çəkmişdir. Belə ki, keçmiş rical elminin alimləri və hədis yazarları onları
(zəif və etimadsız saymışlar. ^[4]

Səhiheyn kitabları Qazi Əbu Bəkr Baqilaninin və başqalarının nəzərində

Qazi Əbu Bəkr Baqilani “səhiheyn” kitabında nəql olunmuş Peyğəmbərin (s) Əbdullah
ibn Ubəyyə namaz qılması və Ömər

səh:111

;Səhihi-Müslim”ün şərhinin müqəddiməsi, səh. 16“ . [1]-1

;Həmin mənbə, 2-ci cild; səh. 207 . [2]-2

;Fəthul-bari”nin müqəddiməsi, 2-ci cild; səh. 18“ . [3]-3

;Həmin mənbə, 2-ci cild; səh. 111-113 . [4]-4

etirazını inkar etmişdir. İmamul Hərəmeyn demişdir: “Hədis elminin alimləri bu hədisi
”.yanlış saymış və rədd etmişlər

”İmam Qəzali “Mustəfa” kitabında demişdir: “Zahirən bu hədis səhih deyildir

[Davudi demişdir: “Bu hədis düzgün hədis deyildir.”](#)

Səhiheyn kitabı İbn Həmmamın nəzərində

İbn Həmmam, “Hidayə” kitabının şərhində demişdir: “Ən səhih hədislərin “səhiheyn”-
də olduğunu söyləyən hər kəsin sözü düz deyildir. Bu səhv və qəbulolunmaz bir
[\(məsələdir.”](#)

Bu ümumi surətdə söylənilənlər keçmiş alimlərin və “səhiheyn” kitablarını şərh
edənlərin, bu iki kitab və onların müəllifləri barədə olan nəzərləri idi. Əgər bu iki
kitabdan meydana gələn bütün şübhəli, doğru və düzgün olmayan məsələləri
xırdalığına kimi toplayasınız olsaq, özü ayrıca böyük bir kitab olar. İndi isə əziz oxucuları
əsrimizin böyük əhli-sünnə alimlərinin bu iki kitab barədə olan nəzərlərini diqqətinizə
.çatdırırıq

Səhiheyn kitabları Şeyx Məhəmməd Əbdühun nəzərində

Seyyid Məhəmməd Rəşid Rza Misir alimi və Şeyx Məhəmməd Əbdühun seçilmiş
şagirdlərindən biridir. O, öz ustadının nəzərlərini “Əl-mənar” adlı təfsir kitabında
toplamışdır. Əvvəlcə İbn Həcərin sözlərini nəql etmişdir ki o, belə deyir: “Hafizlər
səhiheynin ۱۱۰ hədisinə irad tutmuşdur ki, Müslim bu hədislərin ۳۲-ni öz kitabında nəql
,etmişdir. Başqa ۷۸ hədisi Buxari özü xüsusi surətdə nəql etmişdir. Bundan əlavə

səh: ۱۱۲

.Həmin mənbə, ۹-cu cild, “Bəraət” surəsinin təfsiri . [۱] -۱

Əzvaun əla sunnətil Məhəmmədiyyə (s)”, səh. ۳۱۲; Qeyd etmək lazımdır ki hafiz“ . [۲] -۲

o kəsə deyilir ki ۱۰۰۰-dən çox hədisi sənəd və mənbə cəhətindən düzgün əzbər və hifz
.etmiş olsun

hafizlər Buxarinin kitabında gəlmiş hədisçilərdən ۸۰ nəfərdən çoxunu və Müslimün kitabında olan hədisçilərdən ۱۶۰ nəfəri zəif və qeyri-mötəbər saymışlar.” İbn Həcər yenə əlavə edərək bildirir ki: “Səhiheyn kitablarında, hədislər içində mənim səhv tutduğum və qeyri-mötəbər saydığım hədislərin sayı ۲۱۰ -dur. Bu sayın ۷۰-dən çoxunu [\(Buxari, yerdə qalanını isə Müslim nəql etmişdir “.](#) [\[۱\]](#)

Seyyid Məhəmməd Rəşid Rza sonra əlavə edir ki: “Əgər İbn Həcərin söylədiklərini oxusanız və onun hədislər barədə tutduğu iradlara nəzər etsəniz görəcəksiniz ki, o hədis elmini güclü bildiyi üçün belə iradlar etmişdir. Amma, onun Fəthul-Bari adlı şərhini oxusanız görərsiniz ki: O, çox hədislərə irad tutmuşdur. Onun iradları əvvəlcə nəql olunmuş bəzi hədislərə aid olmamışdır. Kitabında olan iradlar bəzən mənə cəhətdən, bəzən hədislərin bir-biri ilə ziddiyyətli olmasından və bəzən də başqa cəhətlərdən qeyd olunmuşdur. İbn Həcərin adını çəkdiyi irad tutulmuş hədislərin xülasəsi həddindən artıq çoxdur. Hədislərdə olan iradlara baxmayaraq, onlara bəraət qazandırmaq və ya başqa yerə yozmaq üçün çox çalışmışdır. Onları doğru hədislər kimi qələmə verərək səy göstərmişdir ki, bəlkə bu yozumların bir qismi qaneedicilərə [\(olsun. Lakin, o hədislərdə elə hissələr var ki, heç vaxt oxucunu qane etmir.”](#) [\[۲\]](#)

Şeyx Məhəmməd Əbdüh, Peyğəmbərin (s) “Əbdullah ibn Ubəyyə namaz qılması əhvalatı”-nda bu hədisin rədd olunması barədə bir neçə alimin sözlərini nəql etdikdən sonra belə deyir: “Həqiqətən bu hədis əvvəl söylənilən rəvayətlə ziddiyyət təşkil edir. –O kəslər ki, məzhəbin üsulu və qəti dəlillərinə (Qurani

səh: ۱۱۳

.Bu hissəni İbn Həcər “Hədyus-sari”-da ۲-ci cild; səh. ۸۱-də qeyd etmişdir . [۱]-۱

.Əzvaun ələs-sunnəti Məhəmmədiyyə səh. ۲۷۴ . [۲]-۲

Kərim) şübhəli hədislərdən daha çox diqqət edirlər, bu hədisin cavabında heç bir [cavabları yoxdur](#). Yeganə cavabları bu ola bilər ki, desinlər: “Bu hədis doğru deyildir.” [\[1\]](#)

Səhiheyn kitabları Əhməd Əminin nəzərində

Misirin tanınmış alimi professor Əhməd Əmin səhiheyn kitabları barədə deyir: “Hafizlər Buxarinin təqribən ۸۰ nəfər hədisçilərinin zəif olduğunu bildirmişlər. Bu, böyük bir çətinliyin meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur. Çünki, zəif sayılmış bu şəxslərin bir çoxu etibarlı olmayan və yalançı şəxslərdir. Belə olduqda isə məsələ aydındır. Lakin, onlardan bəzilərinin tərcümeyi-halı qeyri-müəyyən və şəxsiyyətlərinin isə məlum olmadığı bildirilir. Belə olmağı işi çətinləşdirir. Səhihi-Buxarinin sənədlərdə istinad etdiyi, tərcümeyi-halı məlum olmayan belə şəxslərdən biri Əkrəmə Mövla ibn Əbbasdır. Bu şəxs öz hədisləri ilə aləmi doldurmuşdur. Lakin, rical alimlərindən bəziləri onun yalançı, xəvaricin yolunu gedən, əmirlərdən hədiyyə alan və çoxlu yalanlar nəql edən bir şəxs olduğunu bildirirlər

Professor Əhməd Əmin onun yalançılığını isbat etmək üçün bir neçə tarixi şahidləri qeyd etdikdən sonra belə əlavə edir: “Buxarinin nəzərində Əkrəmə Mövla ibn Əbbas doğru şəxs kimi tanınmış və öz səhihində ondan çoxlu hədislər nəql etmişdir. Lakin, Müslimün nəzərində isə o doğru adam deyil və onun hədislərinə etimad etmək olmaz. Müslim ondan “həcc” mövzusunda başqa bir hədisi təsdiq etmək üçün yalnız bir hədis [\(nəql etmişdir.\)](#) [\[2\]](#)

səh: ۱۱۴

;Əl-mənar”, ۱-ci cild, səh. ۶۷۱“ . [1] –1

Zuhəl İslam”, ۲-ci cild; səh. ۱۱۷-۱۱۸; Buxarinin ustadı“ . [2] –2

Müslimənin yazdığına görə, “Buxari” öz “səhih”– kitabını qələmə alarkən onu başqasından oğurlayaraq səhv iş görmüşdür. Gördüyü bu qəbahət iş onsuz da onun zəif olan elmi şəxsiyyətinə, əxlaqına və yazdığı kitabın etibardan düşməsinə səbəb olmuşdur. Belə ki: –“ Əli ibn Mədinə* “İləl” adlı bir kitab yazmışdır. O, bu kitabın qorunmasına çox əhəmiyyət verirdi ki heç kəsin əlinə düşməsin. Təsadüfən günlərin birində neçə günlük şəhər kənarında olan bağlarına getdi. Buxari bu fürsətdən sui-istifadə edib onun uşaqlarından birinin yanına getdi və pul verib onu aldadaraq “İləl” kitabını bir günlük oxumaq üçün ondan aldı. Kitab Buxarinin əlinə çatan kimi tez-tələsik onu neçə nəfər kitab nüsxəsi çıxaranların əlinə verdi ki, onu üzündən köçürsünlər. Sonra kitabın əslini Mədininin övladına qaytardı. Mədinə qayıdandan sonra dərs zamanı gördü ki, Buxari onun dediyi hər mövzu haqqında Mədininin öz şəxsi nəzərləri və sözləri ilə cavab verir. Bir neçə dəfə təkrar olduqdan sonra Mədinə başa düşdü ki, onun əsəri artıq köçürülüb. Bu hadisə onun narahatlığına və kədərlənməsinə səbəb oldu. Bu narahatlıq və qəm-qüssə Mədininin xəstələnib yorğan-döşəkə düşməsinə, sonra da vəfatına səbəb oldu. Buxari “İləl”–kitabından əldə etdiyi nüsxə vasitəsi ilə öz hədislərinin raviləri barədə hər hansı axtarış aparmağa lüzum qalmadığını görüb Xorasana qayıtdı. Orada “Səhih” kitabını yazdı. Əli ibn Mədininin böyük rolu və zəhməti olmuş bu “Səhih” adlanan kitab Buxarinin məşhurlaşmasına səbəb oldu.”^[1]

səh: 115

Bura qədər əhli-sünnə alimlərindən bir çoxunun səhiheyn kitabları barədə olan nəzərlərini, onların bəzilərinin sənədinin, bəzilərinin hədislərinin mətnlərinin zəifliyi, bəzilərinin isə hər iki cəhətdən zəif olması barədə və bu iki kitaba olan iradlarını xülasə şəkildə əziz oxuculara təqdim etdik

Lakin, məzmun baxımından bu iki kitab və bizim ona olan nəzərimiz bir çox əhli-sünnə alimləri ilə eynidir. Biz bu məsələdə də onlarla bir əqidədə və bir fikirdəyik

Bizim əqidəmizə görə bu iki kitabın məzmunları arasında müxtəlif başlıqlarda nəql olunmuş səhih hədislər vardır. Təəssüflər olsun ki, bu kitablarda səhih və düzgün olmayan hədislər daha çox gözə dəyir. Belə hədislərin sayı bizim nəzərimizdə İbn Həcərin hafizlərdən nəql etdiyindən daha çoxdur. Hədis hafizləri belə nəql edirlər ki:
”Yalnız ۱۱۰ hədisi səhv bilməmiş və onların mətnlərinə irad tutmuşlar

Bizim əqidəmizə görə, bu iki kitabın hədisçiləri arasında ۳۰۰-dən artıq zəif və etibarsız şəxs vardır. İbn Həcərin dediyinə əsasən, əhli-sünnə alimləri və hədisçilər haqqında araşdırma aparan şəxslər onları zəif saymışlar

Aşağıdakı dəlillər bu iki kitabın mətn və sənəd baxımından onun hədislərinin zəifliyi barədə bizim əqidə və nəzərimizi sübut edir

Səhiheyn kitablarının sənədləri və hədisçilərindən bir çoxu nəinki mötəbər deyil, . . . hətta onlar rical elmi nöqtəyi- nəzərindən də rədd olunmuşlar

.Bu iki kitabın müəllifləri öz əqidə və əməllərində şəxsi qərəzə çox yer vermişlər . . .

Hədislərin nəql olunması və yazılması arasında (uydurma hədislərə diqqət etməklə) . . . çox məsafə vardır

.Buxari öz səliqə və nəzərinə əsasən hədislərin yarısını ixtisar etmişdir . . .

.Səhihi-Buxaridə hədisin mənası nəql olunmuşdur .δ

.Səhihi-Buxari başqalarının vasitəsilə tamamlanmışdır .ϕ

Səhiheyn kitablarında əqli və dini dəlillərə əsasən bir-biri ilə təzad təşkil edən .ν
.hədislər çox gözə dəyir

Bunlar səhiheyn kitablarında gözə dəyən məsələlərdir. Bu da onların zəifliyini bildirir.
Tədqiqat aparan bir şəxs bu kimi məsələlərə göz yummamalı və onların yanından
etinasız ötüb keçməməlidir. Allahın köməyi ilə bu barədə gələcək səhifələrimizdə geniş
.surətdə söhbət edəcəyik

səh:۱۱۷

Səhiyyənin Raviləri və Sənədləri

Səhiheyn kitablarının sənədlərinin zəifliyi .1

Səhiheynin hədislərinin zəifliyinə birinci dəlilimiz, bu iki kitabın etibarsızlığının səbəbi .bəzi hədislərin sənəd və ravilərinin zəif olmasıdır

Hədislərin sənədi kitabın mövzusu ilə kamil şəkildə əlaqəli olduğu üçün, hədis və rical elminin mühüm bəhslərindən sayılır. Bu da kitabın doğru və yanlış olmasını .müəyyənləşdirmək üçün əsas meyar və ölçüdür

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, bu mövzu geniş şəkildə araşdırılmalıdır. Lakin, mətləblərin həcmi nəzərə almaqla, bu kitabın bir neçə səhifəsini xülasə şəkildə bu mövzu üçün ayırırıq. Bir neçə mövzunu araşdırdıqdan sonra bu nəticəyə gəlmişik ki, bu .kitabların sənədlərinin zəifliyini göstərən ikinci dəlili oxuculara təqdim edək

Rical elmi və Dirayətul–hədis

[\(RICAL ELMI \(1\) Və DIRAYƏTUL–HƏDIS\(2\)](#)

Hər bir rəvayətin səhih və etibarlı olmasını bilməkdən ötrü o hədisin ravisinin dini, imanı və əqidəsi araşdırılmalıdır. Çünki

səh:121

RICAL ELMI – HƏDISÇİLƏRİN VƏ RAVİLƏRİN DOĞRUSUNU YALANDAN, . [1] –1

.ETİBARLISINI ETİBARSIZDAN AYIRAN ELMƏ DEYİLİR

DIRAYƏ – HƏDISLƏR HAQQINDA TƏHQIQAT APARIB DOĞRU HƏDISLƏRI SƏHV . [2] –2

.(HƏDISLƏRDƏN AYIRAN ELMƏ DEYİLİR. (MÜTƏRCİM

ravinin nəql etdiyi rəvayətlər hər cür yalan və təhriflərdən uzaq olmalıdır. Bu, elə bir mühüm məsələdir ki, bütün dövrlərdə bəşəriyyətin nəzər-diqqətini özünə cəlb etmişdir. Dünyanın heç bir nöqtəsində bir şəxsin doğruluğu sübuta çatmayınca onun sözlərini və ya yazılarını qəbul etmirlər. Xüsusilə də o zamanın mürəkkəb siyasi vəziyyətində vilayətin hakimiyyəti ilə mübarizə apardıqda və bu kimi hallarda adətən .həqiqətin təhrif olunma ehtimalı daha çox gözə dəyir

Əgər bir şəxs bu barədə sadələvhcəsinə davranaraq hər hədisi və ravini dəlilsiz və sənədsiz qəbul edərsə, faydasız fikirlərə və quru kəlmələrə etimad göstərərək səhvə .düçar olmuşdur

Quraini-Kərim müsəlmanlara imanı olmayan hər hansı bir ravinin sözlərinə inanmağı qadağan etmiş və bu mövzuda sadələvhlüyün pis və Zər`ərli aqibətindən çəkirdirmişdir. Bu kimi nəql olunmuş məsələlərin araşdırılmasını və onların üzərində [\(tədqiqat aparılmasını lazım bilmişdir.\)](#)

Fitri anlayış və İslami olan bu əmr hədis elminin yaranması ilə iki başqa elmin (rical və dirayətul-hədis) də vücuda gəlməsinə səbəb oldu. Onlardan birincisi (rical elmi) ravilərin həyatını, ikincisi (dirayətul-hədis) isə ravilərin və hədislərin mətnlərində olan .vəziyyəti araşdırmağı öz öhdəsinə götürmüşdür

Bu iki elm sahəsində şiə və sünni məzhəblərindən böyük və şəxsiyyətli alimlər .meydana çıxdı; rical və dirayətul-hədis üzrə qiymətli kitablar yazıldı

səh: ۱۲۲

۱- [۱]. {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ}. - "Ey iman gətirənlər! Əgər bir fasiq sizə (pis) bir xəbər gətirsə, dərhal (onun doğruluğunu) yoxlayın. Yoxsa bilmədən bir qövmə pislik edər, sonra da etdiyinizə peşman olarsınız!"

; "Hucurat" surəsi, ayə-۶

Dirayətul-hədis alimlərinin ravilər barədə bir sıra ciddi şərtləri vardır. Bu da onu göstərir ki, ravinin imanlı və etibarlı olması nə qədər də mühümdür. Buna görə də ravi .ədalətli, imanlı, doğruluğundan əlavə həm də güclü yaddaşa malik olmalıdır

İman, hədisin qəbul olunmasının əsas şərtidir

Bu məsələyə işarə olundu, hər hansı bir hədisi və xəbəri qəbul etməyin bir neçə mühüm şərti vardır. O şərtlərin birincisi bu hədis və xəbəri söyləyən adamın, yəni ravinin imanlı olmasıdır. Dinləyici, ya oxucu ravinin doğruçu, düz danışan və imanlı .olmasını yəqin etməlidir

Mötəbər sənədlərə əsasən, “səhiheyn” kitablarında olan hədislərin ravilərinin bir qismi sabit fikrə və imana malik olmamışlar. Tarixi dəlillərə müraciət edərkən onların doğru .yoldan sapmaları və etibarsız olmaları üzə çıxır və inkaredilməzdir

Səhiheyn” ravilərinin böyük bir qismi o adamlardır ki, qondarma hədis yazma, hədis“ .saxtalaşdırma, Həzrət Əli (ə) ilə düşmənçilikdən başqa yalançı da olmuşlar

Bu xüsusiyyətlər imanla düz gəlmir

Əgər yuxarıda sayılmış sifətlərdən biri hər hansı bir kəsdə olsa, onun hədisi etibardan düşəcək və sözlərinin heç bir qiyməti olmayacaqdır. Belə sifətlər isə imanlı və mömin şəxslərdə cəm ola bilməz. Bizim nəzərimizcə, imanla yalan hədis düzəltmək heç vaxt bir yerdə ola bilməz. Yəni, imanlı şəxs heç vaxt yalan hədis düzəltməz, rəvayət uydurmaz və yalan danışmaz. Belə sifətlərə malik olan şəxslərin etimadsızlığı gün kimi aydın olan bir məsələdir. Buna görə də o kəslərin etimadsızlığını sübut etməkdən ötrü dəlil gətirməkdən vaz keçirik. Amma, onların Həzrət Əli (ə) ilə düşmənçiliyini imanla düz gəlməməsinə aid

bir neçə hədisi gətirmək istəyirik. Sonra “səhiheyn” kitablarının raviləri haqqında
.araşdırma aparacağıq

:İndi isə belə hədislərdən bir neçə nümunə

Peyğəmbər (s) buyurdu: “Ənsarla dostluq iman əlaməti, onlara kin bəsləyib düşmən .(1)
olmaq isə nifaq əlamətidir.”(1)

Yenə buyurur ki: “Bir müsəlmana söyüş söyüb ona lənət oxumaq fasiqlik əlaməti və .(2)
günah, bir müsəlmanla müharibə etmək isə küfr və dinsizlik əlamətidir.”(2)

Əli (ə) buyurur: “And olsun o Allaha ki, toxum dənəsini parçalayıb bəşər övladlarını .(3)
yaratdı. Bu, Allah Peyğəmbərinin (s) mənimlə bağladığı əhd-peymandır ki, “məni
mömindən başqa bir kəs sevməz və münafiqdən başqa bir kəs mənimlə düşmənçilik
etməz.”(3)

...Səhiheyn kitablarının ravilərindən bir dəstəsinin

SƏHIHEYN KITABLARININ RAVİLƏRİNDƏN BİR DƏSTƏSİNİN İMANININ MIQDARI VƏ BU İMANIN TƏNQIDI

Səhiheyn kitablarından nəql olunan hədislərin məzmununa, iman və əqidə barədə
söylənən mətləblərə diqqət etməklə, qeyd olunan hədislərin ravilərinin doğru danışan
.və düzgünlüyünün çox əhəmiyyətli olması məlum oldu

Əziz oxucu, siz səhiheyn kitablarının ricallarından bir qrupunun və bu iki kitabın hədis
ravilərinin barəsində araşdırma apararaq hökm verə bilərsiniz. O cümlədən, onların
hədislərinin bir qisminin səhih, ya yanlışlığına da diqqət edə bilərsiniz. Çünki, mülahizə
(olunduğu kimi, Peyğəmbərin (s

səh:124

1- [1]. حُبُّ الْأَنْصَارِ عِلْمٌ لَا يُؤْمِنُ بِهِ إِلَّا مَنْ بَعَثَ الْأَنْصَارَ عِلْمًا نَفَقًا .

2- [2]. قَالَ : سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ .

3- [3]. قَالَ عَلِيٌّ : وَالَّذِي خَلَقَ الْحَبَشَةَ وَالنَّسَمَانَ لِعَهْدِ النَّبِيِّ الْأَمِيِّ | إِلَيَّ إِنْ لَا يَحِبُّنِي إِلَّا الْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَغِيْبُنِي إِلَّا الْمُتَنَافِقِينَ .

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-iman”; “Səhihi-Muslum”, 1-ci cild, “Səbabu muslimi”
fsuqun və qitaluhu kufr” bölümü; “Sunəni-Nəsai”, 7-ci cild, səh. 111-112; bu barədə 12
.hədis nəql olunmuşdur

ənsara və Əliyə (ə) məhəbbət göstərmək, onları sevmək iman və onlarla ədavət və düşmənçiliyin nifaq əlaməti olduğunu bildirmişdir. Bu hədislər hər bir müsəlmanla .müharibə etməyi küfr və imandan xaric olmaq kimi qiymətləndirir

Tədqiqatçıların və rical alimlərinin nəzərinə əsasən, bu iki kitabın hədis rəvayətlərinin bir çoxu möhkəm imana və əqidəyə malik olmamışlar. Tarixçilərin nəzərinə əsasən, bu rəvayətlər arasında bir qrup yalan danışan və etimad olunmayan rəvayətlər çox olmuşlar. O .cümlədən, onlar arasında Əli (ə) ilə ədavət və düşmənçilik edənlər də az deyildir

Necə ki, İbn Həcər Səhihi-Buxari kitabının hədislərinin mətnlərində və sənədlərində olan düynləri açmaqla və bəzən də təəssübkeşliyi kənara qoymaqla bəzi həqiqətləri işıqlandırmışdır. O rəvayətlərin adlarını qeyd etməklə bildirmişdir ki, keçmiş alimlər bu rəvayətləri etimad olunmaz və zəif saymışlar. İbn Həcər neçə nəfərin adını sayaraq belə [\(deyir: “Bunlar nasibi\(1\) və Əlinin \(ə\) qatı düşmənləridirlər.”\(2\)](#)

Şeyx Mötəzilə Əbu Cəfər İskafi bu barədə deyir: “ Müaviyə səhabə və tabeindən bir qrup şəxsi ona (Əliyə) tənə vurmağa və onun haqqında uydurma hədis nəql etməyə vadar etdi. Bu iş üçün çoxlu pul xərclədi. Belə ki, hər bir süst və imanı zəif olan şəxsi asanlıqla bu işə cəlb edirdi.” Sonra belə deyir: ” belə şəxslərdən Əbu Hüreyrə, Əmr ibn As, Muğeyrət ibni Şöbə və Zubeyrin oğlu Urvə idi. Onlar Əli (ə) barədə çoxlu yalanlar qoşmuşlar. Bu yolla Müaviyənin rəğbətini özlərinə cəlb edərək onu öz istədiyi ilə təmin [\(edirdilər.”\(3\)](#)

səh:125

Nasibi – Əli (ə) və onun övladları ilə düşmənlik edən, onlara söyüş və lənət . [1] –1
.(göndərən şəxslərdir.(Mütərcim
;Hədyus-sari”, 2-ci cild“ . [2] –2
.İbn Əbil Hədid “Nəhcül-bəlağənin şərh” 4-cü cild, səh. 43 . [3] –3

Hörmətli oxucu! İskafinin saydığı Müaviyənin hədis uyduran şəxslərdən tanıtdırdığı bu bir neçə nəfər o şəxslərdirlər ki, səhiheyn kitablarında onların vasitəsilə çoxlu hədislər nəql olunmuşdur.

Ötən bəhslərdə alimlərdən bir neçə nəfərin bu iki kitabın raviləri barədə olan iradlarını nəql etmişdik. İbn Həcərin, Əbu Zər`ənin, Nəvəvinin və Əhməd Əmininin sözlərini əziz [\(oxucuların xidmətinə çatdırmışdıq. 1\)](#)

Burada nümunə və şahid olaraq səhiheynin ricalından bir neçə nəfərin başqa alimlər tərəfindən də zəifliyini və onlar barədə olan sözlərini, ravilərin tərcümeyi-halını, yaşayış tarixini, məzhəbini və s. açıqlayırıq. Həmin tərcümeyi-hal bu ravilərin bir çoxunu tanımaqda gözəl meyar və ülgü ola bilər.

Əbu Hüreyrə .1

Səhiheyn kitablarında Əbu Hüreyrənin vasitəsilə bir çox hədislər nəql olunmuşdur. Bu hədislərin sayı ۵۳۷۴ ədəddir. Buxari, öz səhih kitabında Əbu Hüreyrədən ۴۴۶ hədis nəql [\(etmişdir. 2\)](#)

O, elə şəxslərdəndir ki, çox hədis nəql etməkdə tanınmış, bəlkə birinci yerdədir. Onun hədislərinin çoxluğunu belə müqayisə ilə bilmək olar ki, əhli-sünnənin “Məsənid” və başqa kitablarında dörd xəlifədən nəql olunmuş bütün hədislərin hamısının sayı ۱۴۱۱–dir ki, Əbu Hüreyrədən nəql olunmuş hədislərə nisbətən ۳۷% azdır.

O, Yəmən əhlindəndir. Xeybər qalasının fəthindən sonra (hicrətin ۷-ci ilində) Mədinəyə ,hicrət etmiş və İslam dinini qəbul etmişdir. Peyğəmbrlə (s) onun arasında münasibət

səh: ۱۲۶

1. “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” elm və təhqiq baxımından.” müraciət edin“ . [1] –1

2. “Hədyus-sari”, ۲-ci cild“ . [2] –2

[\(1\)](#) özünün dediyinə görə üç ildən artıq olmamışdır.

Əbu Hüreyrə Müaviyənin əmrlərinə çox əməl edən, hədis uyduran qrupun üzvlərindən biri idi. O cümlədən, Əli (ə) və onun sülaləsinə nisbət çoxlu nalayiq sözlər demiş,

[\(2\)](#) Müaviyə və başqa üç xəlifələrin barəsində isə olmayan fəzilətləri uydurmuşdur.

Əbu Hüreyrə o kəsdir ki, öz zamanında da çoxlu yalan hədislər deməkdə, yalançı [\(3\)](#) olması ilə günahlandırılmış və bu ittihamlar qarşısında özünə bəraət qazandırmışdır.

Əbu Hüreyrənin kisəsi

Elə ki Əbu Hüreyrə yalançılığının aşkar olmasını görürdü, öz yalanına etiraf etməklə, qarşı tərəfi çıxılmaz vəziyyətdə qoyur, özünü xilas edirdi

Buxari öz “səhih” kitabında Əbu Hüreyrədən bir hədis nəql edir ki, onun axırı çox təcəbbülü bir cümlə ilə diqqəti özünə cəlb edir

فَقَالُوا... يَا أَبَاهُ رِيْرَهُ سَمِعْتَهُ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ: لَا، هَذَا مِنْ كَيْسِ أَبِي هُرَيْرَةَ .

Hədisin məzmunu belədir: Əbu Hüreyrə Peyğəmbərdən (s) bir hədis nəql etmişdir. Elə ki, onun axırı dinləyicilər üçün çox təəccüb edici və qəbul olunmaz oldu, cürət və cəsarət taparaq sual soruşdular: Əbu Hüreyrə! Bu cümləni də Peyğəmbərdən (s) ?eşitmişən

Əbu Hüreyrə burada məcbur qalıb həqiqəti belə izah edib deyir: Xeyr, bu Əbu [\(4\)](#) Hüreyrənin kisəsindəndir.

Əbu Hüreyrənin tərcümeyi-halında onun dini, fərdi və ictimai şəxsiyyəti, eləcə də Müaviyənin təşkil etdiyi hədis

səh: 127

1- [1] . “Səhihi-Buxari”, 2-ci cild; “Əlamətin-nubuvvəti fil İslam” bölümü; Əbu

;Hüreyrənin tərcüməsi “Təbəqat vəl-isabə”-də

2- [2] . “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”; “İbn Əbil Hədid”, 4-cü cild, səh. 43

3- [3] . “Səhihi-Buxari”; “Kitabul-uyun və kitabul muzariə”; “Musnədi-Əhməd ibn”

;”Hənbəl”; “Məsanidi-Əbu Hüreyrə
;Səhihi-Buxari”, 7-ci cild; “Kitabun-nəfəqat”, 1-ci bölüm“ . [4] -4

[\(1\)](#) uyduyan heyətin üzvü olması barədə çoxlu qiymətli kitablar yazılmışdır.

Əbu Musa Əşəri .2

Səhiheyn kitablarının ravilərindən biri də Əbu Musa Əşəridir. Adətən əhli-sünnə məzhəbinin rical və tərcümə olunmuş kitablarında Əbu Musa barədə fəzilətlər nəql olunmuşdur.[\(2\)](#) Buxari də öz səhihində ondan 57 hədis nəql etmişdir.[\(3\)](#) Lakin o, Həzrət Əlinin (ə) qatı düşmənlərindən və İslam aləmində çox acınacaqlı hadisələr törədənlərdən biri olmuşdur. Belə ki, Əli (ə) namazında onu gördüyü işlərinə görə nifrini [\(4\)](#) etmişdir.

Əli (ə) Kufənin yaxınlığına çatan zaman Əmmar Yasiri və Məhəmməd ibn Əbu Bəkrin Kufə əhlinin yanına göndərdi. Əbu

səh:128

Mərhum Seyyid Şərafuddin yazdığı –“Əbu Hüreyrə” kitabı, Mərhum Əbu Rəyyə . [1] –1 Misrinin yazdığı “Şeyxul muzirə” və s.. kimi kitablar. Mütərcim: Əbu Hüreyrədən nəql olan hədislər başqa səhabələrdən o cümlədən İbn Abbas, Əli (ə) , Əbu Zər, Miqdad, Səlmən Farsi, hətta Əbu Bəkr, Ömər, Səd ibn Vəqqas və Aişənin nəql etdiyi hədislərdən çox gözə dəyir. Hansı ki, onun söylədiyi hədislərin əksəriyyətini heç kəs eşitməmiş və nəql etməmişlər. Səhihi-Buxari kitabında nəql olunan hədislərin çoxu isə Əbu Hüreyrədən nəql olunmuş rəvayətlərdir. Ummul-möminin Aişə onu bu işlərinə görə ittiham edərək “yalançı” olmasını bildirmişdir. İkinci xəlifə Ömər özü, Əbu Hüreyrəni bu işlərinə görə cəzalandırmışdır. “Təvilul muxtəlifil hədis” – ibn Quteybə Deynəvəri səh. 38–39, təzə çap səh. 41; *فَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ صَحِبَ رَسُولَ اللَّهِ | نَحْوًا مِنْ ثَلَاثِ سِنِينَ، وَأَكْثَرَ الرِّوَايَةِ عَنْهُ وَعَمَّرَ بَعْدَهُ نَحْوًا مِنْ خَمْسِينَ سَنَةً، وَكَانَتْ وَفَاتُهُ، سَنَةَ تِسْعٍ وَخَمْسِينَ، وَفِيهَا تُوُفِّيَتْ أُمُّ سَلَمَةَ، وَزَوْجُ النَّبِيِّ |، وَتُوُفِّيَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَبْلَهَا بِسَنَةٍ. فَلَمَّا أَتَى مِنَ الرِّوَايَةِ عَنْهُ، مَا لَمْ يَأْتِ بِمِثْلِهِ مِنْ صَحْبِهِ مَنْجُلُهُ وَأَصْحَابِهِ وَالسَّابِقِينَ الْأُولَى إِلَيْهِ، أَتَاهُمْ وَانْكُرُوا عَلَيْهِ، وَقَالُوا كَيْفَ سَمِعْتَ هَذَا وَحَدِّثْ؟ وَ مِنْ سَمِعَهُ مَعَكَ؟ وَ كَانَ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَشَدَّهُمْ إِنْكَارًا عَلَيْهِ، لِتَطَاوُلِ الْأَيَّامِ بِهَاوَبِهِ. وَ كَانَ عَمْرٌ أَيْضًا، شَدِيدًا عَلَى مَنْ أَكْثَرَ الرِّوَايَةَ، أَوْ أَتَى بِخَبَرٍ فِي الْحُكْمِ، لِأَشَاهِدَ لَهُ عَلَيْهِ... .*

Təzkiratul-hufaz”, 1–ci cild, səh. 21–22; və “Səhihi-Müslim”, 7–ci cild; “Səhabənin”. [2] –2 fəzilətləri” bölümü

;Hədyus-sari”, 2–ci cild“ . [3] –3

;İbn Əbil Hədid "Nəhcül-bəlağənin şərhi", 4-cü cild, səh. 79 . [4] -4

Musa o günlərdə Kufənin valisi idi. O hələ Osmanın zamanından bu vəzifəni qoruyub saxlamışdı

Əli (ə) göndərdiyi iki səfirin vasitəsi ilə Kufə əhlindən kömək istədi. Kufənin başçılarından bir qrupu Əbu Musanın yanına tələsdilər və onun Əliyə (ə) kömək üçün Kufədən xaric olmaları barədə Əbu Musanın nəzərini öyrənmək istədilər. Əbu Musa onların cavabında dedi: Əgər axirət yolunu istəyirsinizsə budur ki, siz öz işinizlə məşğul olun və Kufədən kənara çıxmayın. Əgər Kufədən çıxmaqla atəşli və əzablı yolu istəsəniz, bu işin məsuliyyəti sizi özünə tərəf dəvət edən o kəsin (Əlinin (ə)) boynunadır

Əbu Musanın söylədiyi həmin bir cümlə Kufədə olan o günki məqam və vəzifəli, nüfuzlu şəxslərin bir çoxunun və Kufə qəbilələrinin şeyxlərinin Həzrət Əliyə (ə) kömək göstərməmələrinə səbəb oldu

Bu hissəni İbn Quteybə nəql edir. Sonra Əbu Musanın Əmmara və Məhəmməd ibn Əbu Bəkrə söylədiklərini və mənbər başında Kufə camaatına olan söhbətlərini nəql etmişdir. Bu da onun sözlərində və xütbələrində iki üzlülüynü, etiqadsızlığını və onun azğınlığını, Əliyə (ə) qarşı düşmənçiliyini çox gözəl şəkildə açıqlayır: – Əbu Musa Əşəri :haqla batilin arasında fərqi ayıra bilmirdi. O, həmin kəslərdən idi ki

واستيقنتها أنفسهم ظلماً جحدوا بها

BİLƏ-BİLƏ (ƏLINİN _ (ə) _ VILAYƏTİNİ Və ÜSTÜNLÜYÜNÜ) İNKAR EDƏRƏK ÖZLƏRİNƏ _
_ ZÜLM EDİRDİLƏR

Onun Həzrət Əliyə (ə) kömək göstərməməsi barədə Kufə məscidində etdiyi xütbəsi nifaq toxumlarının bir çox Kufə qəbilələrinin tanınmış başçıları arasında səpilməsinə səbəb oldu və onun acı bəhrələri “Siffeyn” və başqa müharibələrdə öz nəticəsini göstərdi

Əbu Musa o kəsdir ki, “həkəmeyn” hadisəsində hökm oxunan

zaman Əbdullah ibn Öməri xilafət üçün Əlidən (ə) ləyaqətli və üstün bilirdi. Hökm
(oxuyaraq Əlini (ə) xilafətdən azad etdi. [1]

Əmr İbn Ass .۳

Səhiheyn kitablarının ravilərindən və bu iki kitabın hədisçilərindən biri də Əmr ibn As
ibn Vaildir. Onun Əli (ə) ilə müxalifətçilik etməyi və düşmənçiliyi, tarixdən azacıq belə
.olsun anlayışı olanlar üçün gizli və qaranlıq deyildir

Əmr As yaşayışının tarixi səhifələri, Müaviyənin qondarma hədis düzəldən heyətləri
arasında olması, Siffeyn döyüşündə Müaviyənin qoşunu sırasında iştirak etməsi, bu
ədavətə möhkəm dəlildir. Əmr As Siffeyn döyüşünün sırası iştirakçısı olmamış, bu qanlı
döyüşlər onun hiylə və məkrli planları ilə hazırlanmışdı. Həkəmiyyət məsələsi onun
xaincəsinə hazırladığı planların nəticəsi idi. Həmçinin, Quran vərəqələrinin nizələr
üzərinə vurulması ilə bu məsələni əməli surətdə İslam aləmində, müsəlmanlar
arasında hələ də düzəlməyən ayrı seçkiliyə, təriqətlərin yaranmasına və ən nəhayət
.Həzrət Əlinin (ə) şəhadəti ilə nəticələndi

O cümlədən, zahirdə onun atası adlandırılmış As ibn Vail Peyğəmbərin (s) qatı və açıq
düşmənlərindən biri idi. “Kovsər” surəsi As ibn Vailin Peyğəmbərə (s) söylədiyi tikanlı və
təhqiramiz məsxərələrin nəticəsində nazil olmuşdur. Allah onun özünü “əbtər”, yəni
“sonsuz” adlandırmışdır. Əmrin özü Əli (ə) ilə ədavət və düşmənçiliyindən əl çəkməmiş,
imkan daxilində fürsət əldə etməklə səpdiyi nifaq və düşmənçilik toxumlarından
.faydalanmışdı

Biz burada İmam Əlinin (ə) onun barəsində buyurduqları kəlamlardan bir neçə cümlə
də qeyd edirik. O cümlədən, Əmr

səh:۱۳۰

Asın yalançılığı, onun Əlinin (ə) mübarək şəxsiyyəti barədə iftira və böhtanlarını da qeyd edirik. Bu cümlələr imanda məqam və rütbəsi olan bir şəxsin, Əlinin (ə) Asın oğlu Əmr barədə buyurduqlarıdır. Bu kəlamları əziz oxucuların qarşısında xatırladır və .səhiheyn kitablarında Əmr Asın səhih adlanan hədislərinin sayını açıqlayırıq

:Əli (ə) buyurur

عَجَبًا لِإِبْنِ النَّابِغَةِ؟ يَزَعُمُ لِأَهْلِ الشَّامِ أَنَّ فِيَّ دِعْيَابَهُ، وَإِنِّي أَمْرٌ تَلَعَيْتُهُ، أَعَافِسُ وَأَمَارِسُ. لَقَدْ قَالَ بَاطِلًا، وَنَطَقَ آثِمًا: أَمَا وَ شَرُّ الْقَوْلِ الْكِذْبُ إِنَّهُ لَيَقُولُ فَيَكْذِبُ. وَيَعِدُّ فَيُخْلِفُ، وَيَسْأَلُ فَيُلْحِفُ، وَيَسْأَلُ فَيَبْخُلُ، وَيَخُونُ الْعَهْدَ، وَيَقْطَعُ الْإِلَّ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْحَرْبِ فَأَيُّ زَاجِرٍ وَ أَمْرٍ هُوَ؟ مَا لَمْ تَأْخُذْ السُّيُوفُ مَأْخِذَهَا فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ أَكْبَرَ مَكِيدَتِهِ أَنْ يَمْنَحَ الْقَوْمَ سَبْتَهُ، أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَيَمْنَعُنِي مِنَ اللَّعْبِ ذِكْرُ الْمَوْتِ وَ إِنَّهُ لَيَمْنَعُهُ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ نَسِيَانُ الْآخِرَةِ، وَ إِنَّهُ لَمْ يَبَاعِ مُعَاوِيَةَ حَتَّى شَرَطَ لَهُ أَنْ يُؤْتِيَهُ آيَةً وَ يَرْضُخَ لَهُ عَلَى تَرْكِ الدِّينِ رَضِيحَةً.

Zinakar qadının oğluna təəccüb edirəm ki, yalan yolla Şam əhlinə deyir: Mən (Əli) çox zarafat edən və qulaq oynadan bir kişiyəm. Bu iş də mənim ən çox sevdiyim bir işdir. O, yalan və düzgün olmayan söz demişdir. Bu sözü ilə günaha mürtəkib olmuşdur. Agah olun! Günahların ən pisi yalandır və Əmrin ağızına aldığı hər bir söz yalanla birdir. O, bir kəsə vədə verərsə ona xilaf edər, sual və soruşmaqda çox sözü olan, cavab verməkdə isə çox paxıl və bağladığı əhd-peymanında xəyanət edəndir. Qohumlarından uzaq gəzəndir. Elə ki, döyüş meydanında hazır olur, qılınclar nə qədər ki, işə düşməyib fəsad qaynatmaq, alov yandırmaq üçün çoxlu qanun və qaydaları dilində oynadır. Elə ki, qılınclar qınından çıxdı və döyüş başladı ən böyük hiyləsi budur ki, övrətini camaata göstərir. Bilin! And olsun Allaha ölümü yad etmək məni zarafat etməkdən və oyun ,oynamaqdan saxlayır. Axirəti unutmaq

[Əmr Ası haqq sözü deməkdən saxlayır.](#) (1)

O Müaviyədən hədiyyə almaq və Müaviyənin ona dinindən əl çəksin deyə böyük məbləğdə rüşvət (Misir hökumətinin) verməsi şərti ilə beyət (2) etmişdir.

Bu, Əlinin (ə) Əmr Asın əxlaqı və əqidəsi barədə olan buyurduqları idi. Əmr As, həmin şəxslərdən idi ki, Əli (ə) sübh və məğrib namazlarında ona nifrin edib lənət oxuyurdu. (3)

Əbdullah ibn Zubeyr .4

Əhli-sünnə məzhəbi arasında hədis ravisini kimi tanınmış və səhiheyn kitablarının hədisçilərindən biri də Zubeyr oğlu Əbdullahdır. Buxari öz səhih kitabında ondan on hədis nəql etmişdir. Əbdullah ibn Zubeyr Əlinin (ə) qatı düşmənlərindən, xəvaric, nasibi və müxalifətçilərindən biri idi. Cəməl döyüşündə atası Zubeyrin və Təlhənin olmasıyla (qoşunun pişnamazı və imamətliyi ona həvalə olunmuşdu. (4)

Bəzi ravilərin yazdıqlarının məzmununa əsasən o, atası Zubeyri Əli (ə) ilə düşmən olmasına məcbur etmişdi. Çünki, Əli (ə) buyurmuşdur ki: “Zubeyr, oğlu böyüyənə kimi biz Əhli-beytlə idi.” (5) Yenə də nəql olunmuşdur ki, Əli (ə) Cəməl döyüşündə elə ki, Zubeyrlə üzləşdi, buyurdu: “Sənin ləyaqətsiz oğlun böyüyüb bizim aramızda təfriqə (salana qədər, biz səni Əbdul Muttəlibin övladlarından və yaxşı kəslərdən sayırdıq.” (6)

səh: 132

;Nəhcül-bəlağə”, 13-cü xütbə; və “Şeyx Tusinin “Əmali” adlı kitabı, səh. 82” . [1] –1

.Hakimiyyəti tanımaq .(bir növ səs verməkdir) Mütərcim . [2] –2

Təbəri 6-cı cild, səh. 40, “İstiab”– Əbil Əvəri Sələminin tərcüməyə halı– İbn Əbil . [3] –3

”Hədid 5-ci cild; səh. 79; Əbdullah ibn Zubeyrin tərcüməyə halı– “İstiab

;İbn Əbil Hədid “Nəhcül-bəlağənin şərhini” 2-ci cild; səh. 168 . [4] –4

;İstiab”, 3-cü cild; səh. 906; İbn Əbil Hədid, 2-ci cild; səh. 167” . [5] –5

Tarixi Təbəri”, 3-cü cild, səh. 488; “Vəl imamətu vəs-siyasət”, 1-ci cild, səh. 55–56; “ . [6] –6

.İbn Əbil Hədid, 4-cü cild, səh. 61–62; “İstiab”, Əbdullah ibn Zubeyrin şərhini halı

Cəməl döyüşündə elə ki, Aişənin qoşunu “Bemaul-həvəb” adlı bir məkana yetişdi, o yerin itləri hürməklə səs-küy salmağa başladılar. Aişə Məhəmməd ibn Təlhədən sual edərək bu məkənin adını soruşdu. Təlhə dedi: “Maul-həvəb”. Aişə dedi: Mən belə məsləhət görürəm ki, buradan qayıdam. Məhəmməd dedi: Niyə? Aişə cavab verdi: Çünki, Allahın rəsulundan (s) eşitdim ki, öz arvadlarına nəhy edərkən belə buyurdu: Guya görürəm ki, sizlərdən birinə “həvəb” itləri hürəcək. Sonra buyurdu: “Ya Humeyra! ”.Özünü gözlə ki o sən olmayasan

Məhəmməd ibn Təlhə dedi: Allah sənə rəhm etsin bu sözləri boşla və üstündən keç. Cəmiyyət və qoşun arasında təfriqəyə bais olma. Sonra Əbdullah ibn Zubeyr yaxınlaşdı və and içdi ki, tanıtıranlar düzgün tanıtırmayıblar və səhv deyiblər. Sonra Aişənin inamını artırmaq üçün ۵۰ nəfəri yalandan şəhadət verərək sözünü təsdiq [\(etməklərinə vadar etdi.\)](#)

Vaqidinin, İbnul Kəlbinin və başqa tarixçilərin nəqlinə əsasən, İbn Zubeyrin Əli (ə) ilə düşmənçiliyi və ədavəti o yerə qədər idi ki, o qarşıya çıxan hər bir fürsətdə Həzrətə hörmətsizlik edirdi. Bir müddət də xilafət iddiası etdi. ۴۰ cümə namaz xütbəsindən Peyğəmbərin (s) adını sildi. Onun bu əməli camaata ağır gəldi və axırda etiraza səbəb .oldu

İbn Zubeyr öz əməlini belə açıqlayır: Mənim Peyğəmbərin (s) adını qeyd olunmamasında məqsədim budur ki, Peyğəmbərin (s) ləyaqətsiz və geridə qalmış qohumları vardır. Peyğəmbərin (s) adını qeyd etsəm onlar sevinəcəklər. Mən isə Allah [\(elçisinin adını dilimə gətirməməkdə və onları əzməkdə məcburam.\)](#)

səh:۱۳۳

Tarixi Təbəri”, ۳-cü cild, səh. ۴۵۸; “Vəl imamət vəs-siyasət”, ۱-ci cild, səh. ۵۵-۵۶; “ . [۱] -۱
;İbn Əbil Hədid ۴-cü cild, səh. ۶۱-۶۲
.Həmin mənbədə . [۲] -۲

İmran ibn Həttan xəvaricin rəislərindən, fəqihlərindən və onların xətiblərindəndir. Əhli-sünnənin hədis rəvilərindən və ricalından biri kimi tanınmışdır. Buxari öz səhih kitabında ondan hədislər nəql etmişdir.

İmranın Həzrət Əli (ə) ilə düşmənçiliyi o qədər həddini aşmışdır ki, öz məşhur şərlərində İbn Mülcəmi tərifləmiş və Həzrət Əlini (ə) öldürdüyü üçün behiştə daxil olacağını bildirmişdir. Onun nəzərincə, İbn Mülcəmin bu böyük cinayəti Allah qarşısında bütün dünya əhlinin əməllərindən fəzilətli olmasına və çəkisinin bütün camaatın əməllərindən ağır gəlməsinə səbəb olmuşdur. O, öz şərlərində deyir

يَا ضَرْبَهُ مِنْ تُقَى! مَا أَرَادَ بِهَا

إِلَّا لِيُبْلَغَ مِنْ ذِي الْعَرْشِ رِضْوَانًا

إِنِّي لَأَذُكْرُهُ حِينًا فَأَحْسِبُهُ

أَوْ فِي الْبَرِيَّةِ عِنْدَ الرَّحْمَانِ مِيزَانًا(۱)

!Əziz oxucu

Bu, səhiheyn rəvilərindən bir çoxunun həqiqi çöhrəsi idi. Belə şəxslər tərəfindən bu iki kitabda müxtəlif hədislər nəql olunmuşdur. Əziz oxuculardan xahişimiz budur ki, bir dəfə də yenidən Səhiheyn(۲) kitablarının rəvilərində, onların tərcüməyi-halına diqqət etməklə, özünüz bu iki kitabın bütün hədislərinin səhihliyi barədə hökm verəsiniz.

Əvvəlki səhifələri oxumaqla həqiqətlərin üzərindən təəssübkeşlik pərdəsini götürün və Əbul Həsən Muqəddisi kimi sünni alimlərinin bəzilərinin yazılarını tapın. O yerdəki deyir:

Səhiheyn kitablarının hədislərini nəql edənlərin cərgəsində

səh:۱۳۴

.yaxınlaşmaq üçün vurmuşdur

Tərcümeyə halları qeyd olunan şəxslər İmran ibn Həttan istisna olmaqla hamısı . [۲] -۲
Buxari və Müslimin ricalından sayılırlar. Lakin, İmran tək cə Buxarinin ricalındandır.
Yeddinci babda Kitabul libas bab – Nəqzus-suvər və bab:-Lobsul-hərir və s.. yerlərdə
.ondan hədislər nəql olunmuşdur

duran hər bir kəs hər növ eyib, naqislik və hər cürə irad və şübhələrdən

...munəzzəhdır هذا جاز القنطره (۱)

.Gördüyünüz kimi bu iqtibas nə qədər də yanlış və qərəzli deyilmişdir

(Buxari və Müslim (Buxari və Müslimin təəssübkeşliyi .۶–۷

Bu iki kitabın zəifliyinin ikinci dəlili Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslim kitablarının hədislərinin bir qisminin səhih olmamasının və zəifliyinin səbəblərindən biri olan, onların fəvqəladə təəssübkeşliyidir. Bu iki kitabın müəlliflərinin təəssübkeşliyinin həddindən artıq çox olması yazdıqları hədislərdə belə öz əksini tapmışdır. Belə ki, təəssübkeşlik Buxaridə Müslimə nisbətən daha çox gözə dəyir

Necə ki, “hubb” – sevgi və “boğz” – kin-küdurət həddindən artıq və ifrat dərəcəsinə çatdıqda insanı həqiqətləri dərk etməkdən saxlayır və həqiqəti görməkdə onun gözlərini kor və eşitməkdə isə qulaqlarını kar edir. Təəssübkeşlik də insanı həqiqəti dərk etməkdən saxlayır və haqqın aşkar olmasına mane olur; insanı həqiqəti ört-basdır etməyə vadar edir. Həqiqətən təəssüb özü də “sevgi və nifrət”-in vücuda gəlməsində olan amillərdən biridir. Təəssüflər olsun ki, Buxari və Müslim fəvqəladə şəkildə təəssübkeşliyə mübtəla olmuş və bu hal onlara qalib gəlmişdir

:İndi isə onların təəssübkeşliyindən bir neçə nümunəyə işarə edirik

Səhiheyn kitabları və Əlinin (ə) fəzilətləri

Buxari və Müslimün təəssübkeşliyinin dəlillərindən biri də budur ki, onlar Əlinin (ə) mühüm və məşhur fəzilətlərini onun xilafət məqamına ləyaqətli olmasını və hər bir cəhətdən ön

səh:۱۳۵

.cərgədə olmasını bilərəkdən nəql etməmişlər

Bu fəzilətlər və tarixi faktlar əhli-sünnə məzhəbləri arasında qəbul olunmuş
.məsələlərdən biridir

Qədiri-Xum hədisi”, “Təthir ayəsi”, “Tayir Məşəvinin hədisi”, “Qapıların bağlanması” və “
“Ənə mədinətul elm və Əliyyun babuha” və s...[\(1\)](#) kimi hədislər bu iki kitabda
.gətirilməmişdir

Bu fəzilətləri on nəfərdən çox səhabə nəql etmişlər ki, əhli-sünnənin mötəbər
[\(kitablarında qeyd olunmuşdur. 2\)](#)

Buxari bu fəzilətləri nəql etmək istəməmiş, lakin Müaviyə üçün məxsus bir mövzu
açaraq onun barəsində hədislər nəql etmişdir. Müaviyənin fəziləti barədə
Peyğəmbərdən (s) heç bir hədis nəql olunduğunu tapmadığına görə, yalnız Abbasdan
iki hədis nəql etmişdir. Onların biri, onun Peyğəmbərlə (s) söhbətini, digəri isə onu fəqih
[\(adlandırdığını qeyd etmişdir. 3\)](#)

Bəli, hədis toplayan, təfsir və tarix kitabı yazmağı özünə vəzifə bilən bir şəxs
səhabələrdən birinin başqası (Müaviyə) barədə olan sözünü və tərifini nəql edə bilirsə,
bəs necə ola bilər ki, tarixi əzəməti və əhəmiyyəti ilə tanınan “Qədiri-Xum” barəsində
.olan hədisi[\(4\)](#) və ya “Mən elm şəhəriyəm Əli isə onun qapısıdır” hədisini unudur

Bu dırnaqarası etinasızlıq və unutmazlıq, Əmirəl-möminin Əlinin (ə) fəzilətlərini
.gizlətməkdən başqa bir şey deyildir

Bəli, “səhiheyin” kitablarının müəllifləri öz istəklərinə uyğun

səh: 136

Təthir” ayəsi və “Qədiri-Xum” hədisini Müslim nəql etmişdir. Lakin “Qədiri-Xum”
[1] – 1
hadisəsi barədə bir hədis gətirmiş və onu da təhrif olunmuş növün nəql edib. Yüzlərlə
“Qədiri-Xum” barədə olan səhih hədislərdən məhz onun bu hədisi seçməsi özü təhrifin
.bir növüdür

“Qayətul-məram və əbəqatu vəl qədirə” müraciət olunsun“ . [2] – 2

;Səhihi-Buxari", 5-ci cild; "Kitabul-fəzail", "Zikru Müaviyə" bölümü" . [3] -3

Mən kuntu mövlahu haza Əliyyun mövlahu" – Mən hər kimin aqasıyamsa Əli (ə)" . [4] -4

.də onun ağasıdır

olaraq bəzi həyati əhəmiyyətli məsələləri gizli saxlamaqla səy göstərmişlər ki, gələcəkdə də bu məsələlərdən heç kəsin xəbəri olmasın. Daha heç kəs xilafət məqamına kimin ləyaqətli olması barədə düşünməsin. Görəsən bu barədə–
.Peyğəmbərdən (s) hədis nəql olunmuşdurmu? – sualı heç kəsi düşündürməsin

Bu məsələdə onlar müəyyən miqdarda öz məqsədlərinə nail olmuşlar. Buna görə də
:İbn Teymiyyə “Qədiri-Xum” hədisini rədd edərək belə deyir

sihahda nəql olunmamışdır. Onu tarixçilər nəql etmişlər *مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْهِ (ع) مَوْلَاهُ* Bu hədis
[və düzgünlüyündə də ixtilaf vardır.”^[1]

Müslimin şiələrə qarşı gülməli iftirası

Təəssüb və şəxsi qərəzin acı nəticələrindən biri də Müslimün öz səhih kitabının müqəddiməsində şiələrə qarşı yazdığı iftiradır. Elə ki, qondarma və yanlış hədislər
:barədə bəhs edir, izahlı surətdə belə deyir

Qondarma hədislərdən biri də şiələrin Əli (ə) barədə nəql etdikləri hədislərdir. Belə ki, “–
.bu hədisdə deyilir ki, Əli (ə) buludların arasındadır

إِنَّ الرَّافِضَةَ تَقُولُ إِنَّ عَلِيًّا فِي السُّحَابِ

Müəllif: Şiə hədisləri Rəsuli-Əkrəmin (s) zamanından yazılmış və şiələrin kəlam kitablarında geniş şəkildə qeyd olunmuşdur. O cümlədən, kitabxanalar şiə kitabları ilə doludur. Bu hədis kitablarının hər hansı birində belə bir hədis tapmaq olar?! Görəsən bütün şiə mühəddislərinin və tarixçilərinin əqidəsi bu deyil ki, Əli (ə) (ə) Kufədə, məscid və mehrab arasında İbn Mülcəm Muradinin əli ilə şəhadətə nail olmuş və indiki Nəcəfi-
!Əşrəfdə dəfn olunmuşdur

Səhihi-Buxarinin və Səhihi-Müslimün hədisləri içində qeyd

səh: ۱۳۷

olunan bu hədis kimi əsası olmayan bir çox hədislər vardır. Onlara səhih donu geyindirərək müsəlmanlar arasında yaymışlar. Bu günlərdə də sünnilər həmin mətləbləri oxuyaraq onların səhih olmasını güman edir və onlara etimad bəsləyərək öz hücumlarında bu hədislərdən dəlil kimi istifadə edirlər

!Bu məsələnin kökü haradadır

Tarixi məlumata əsasən, Peyğəmbər (s) Qədiri-Xum günü öz mübarək əmmaməsini (Səhab)-ı iftixar taci kimi Həzrət Əlinin (ə) başına qoydu. Bəzi vaxtlar Əli (ə) o əmmamə ilə Peyğəmbərin (s) yanına gedərkən, o Həzrət fərəhlənərək buyururdu

أقبل علي في السحاب

Şiələr və Həzrət Əlinin (ə) tərəfdarları da Peyğəmbərin (s) sözünü böyük iftixarla təkrarlayır və onun başqa səhabələrdən üstünlüyünə görə bu cümləni söyləyirdilər

جاء علي في السحاب (١)

Lakin Müslim hədisin əslini yazmamış, uydurma və qondarma bir hədisi onun yerinə qoyaraq şiələrə aid etmişdir

(Buxari və İmam Sadiq (ə))

Səhiheyn kitablarının ravilər bəhsində bu məsələ aydın olmuşdur ki, bu kitablarda xəvaricdən(٢),nasibilərdən, Peyğəmbər (s) ailəsi ilə düşmənçilik edən şəxslərdən çoxlu hədislər nəql olunmuşdur. Xüsusilə, Buxari xəvaricin başçısı və onların fəqihlərindən olan İmran ibn Həttandan hədis nəql etmişdir. Buna baxmayaraq, Buxarinin iman və təqvası İmam Sadiqdən (ə) hətta bircə dənə belə olsun hədis nəql etməyə icazə verməmişdir

səh: ١٣٨

١- [١]. كان له عمامه تسمى السحاب فوهبها علي بن ابي طالب كرم الله وجهه فكان ربماطلع عليه علي كرم الله وجهه فيقول:-
أتاكم علي في السحاب يعني عمامته التي و هبها له . "١-Ci", "Əl-ğədir", ٣-cü cild, səh. ٣٦٩ və "Sireye Hələbi", cilddə bu dastanı geniş şəkildə mütalə edə bilərsiniz

.Əli (ə) ilə düşmənlik edən qruplaşmalardan biri . [۲] -۲

Bu məsələ o vaxt aydın olacaq ki, Buxarinin gözlərindən təəssübkeşlik pərdəsi götürülsün; zaman və məkan baxımından İmam Sadiqin (ə) şəxsiyyətinə və Buxariyə .bir nəzər salaq

Buxari zaman cəhətindən İmam Sadiqə (ə) çox yaxın olmuşdur. Təqribən ۱۰۰ il o .۱
(Həzrətdən (ə) sonra dünyasını dəyişmişdir. [1](#))

Buxari altı il Hicazda İmam Sadiqin (ə) elm ocağının mərkəzində olmuşdur. Hədis .۲
öyrənmək üçün şiə məzhəbinin mərkəzi olan Bağdad və Kufə şəhərlərində yaşamışdır.
Bağdad və Kufəyə çox gedib-gəlmişdir. Belə ki, səfərlərinin sayını özü də yaddan
(çıxarmışdır. [2](#))

O gün İmam Sadiqin (ə) Hicaz və İraqdakı tələbələrinin sayı həddindən artıq çox idi.
Fəzlin vəsiyyəti: O Həzrətin elmi o qədər idi ki, bütün əhli-sünnə camaatının
qulaqlarına çatmışdı. Hətta İslam ölkələrinin ən ucqar nöqtələrinə belə gedib çıxmışdı.
Onun elmindən xəbəri olan hər bir şəxs o Həzrətin (ə) qarşısında fiqh və hədis elmlərini
.bildiklərini iddia edə bilmirdi

Buxari İmam Sadiqdən (ə) çoxlu hədis nəql edənlərin bir çoxundan hədislər nəql .۳
etmiş, lakin onların İmam Sadiqdən (ə) nəql etdikləri hədisləri isə tərk etmişdir. Bu
şəxslər – Əbdul Vəhab Səqəfi, Xatəm ibn İsmail, Malik ibn Ənəs və Vəhəb ibn Xalid və
(s... Buxarinin hədis nəql etdiyi adamlardan sayılırlar. [3](#))

İbn Teymiyyənin üzürlü səbəbi

Buxari İmam Sadiqdən (ə) hədis nəql etmədiyinə görə İbn Teymiyyə onun tərəfindən
üzür istəyərək deyir: Buxari Yəhya ibn Səiddən Cəfər ibn Məhəmməd barəsində bir
(söz eşitmişdi. Buna görə də ondan hədis nəql etməmişdir. [4](#))

səh: ۱۳۹

1. İmam Sadiqin (ə) vəfatı ۱۴۸ –ci il, Buxari isə ۲۵۶–cı ildə baş vermişdir. [1] –1

2. Əvvəlki səhifələrə “Buxarinin şərhi halı” bəhsinə müraciət et. [2] –2

3. Bihil cəmi beyni ricalus-səhiheyne müraciət olunsun. [3] –3

4. Minhacus-sunnə”, ۴–cü cild, səh. ۱۳۳“ . [4] –4

İbn Teymiyyə bu məsələni üstü örtülü bəyan etmiş və Yəhya ibn Səidin sözlərinə işarə etməklə kifayətlənmişdir

Biz isə deyirik: Əgər İmam Sadiq (ə) fəzilət, təqva, elm və bilik baxımından məchul olsaydı, yaxud Buxari rəvilərini tanımaqda məlumatsız bir şəxs idisə, İbn Teymiyyənin üzrünü qəbul edərdik və Buxarini bu işinə görə üzürlü sayardıq. Həmçinin onun təəssübkeş bir şəxs olduğunu güman etməzdik. Lakin, həqiqət və gerçəklik bu ehtimalların hamısını təkzib edir və onun təəssübkeşliyini sübuta yetirir

Bundan qabaq işarə etdiyimiz kimi, İmam Sadiqın (ə) şəxsiyyəti və elmi elə bir mərhələdə deyildir ki, bir nəfərin sözünü əldə əsas tutub o Həzrətin mənəvi və elmi şəxsiyyətinə şübhə ilə yanaşsınlar

Başqa cəhətdən, Buxari rical və şəxsiyyətləri tanımaqda ixtisas sahibi idi. O, öz “Ət-tarix” kitabını ricalın seçilməsi və tanınması üçün yazmışdır. Hətta ondan nəql olunmuşdur ki, belə deyir

Mənim yanımda əhvalatı və mətləbi olmayan hədis nəql edənlər azdır. Lakin, “Ət-tarix” adlı rical kitabımın bundan artıq geniş olmaması üçün çox açıqlama verməkdən çəkinmişəm.^[1]

Belə şəraitin olması ilə onun İmam Sadiqdən (ə) hədis nəql etməməsini inad və düşmənçilikdən başqa bir şey hesab etmək olarmı?! Onun Peyğəmbər (s) ailəsindən üzvü olmasının bu ailə ilə düşmən olmasından başqa bir yerə yozmaq olarmı

Buxari və Müslimin Peyğəmbər ailəsi ilə aşkar düşmənçiliyi

Əziz oxucu, yazımızın bu hissəsində başqa bir nöqtəni də bu bəhsə əlavə etməyi lazım bildik. Bu vasitə ilə istəyirik ki, Buxari

səh: ۱۴۰

və Müslimün Peyğəmbər ailəsinə olan, ədavət və düşmənliliyi, həmçinin İbn
:Teymiyyənin yersiz üzrü aydın olsun

Bu kitablara müraciət edib diqqət yetirməklə bunu başa düşürük ki, bu iki kitabın müəllifləri (Buxari və Müslim) ۲۴۰۰ nəfərdən artıq ravidən hədis nəql etmişlər^(۱). Nəql etdikləri hədislərin ravidərinin çoxu ya nasibi, Peyğəmbər ailəsinin düşməni və yaxud da keçmiş məchul şəxslərdir. Bu iki müəllif ya Peyğəmbər övladlarından hədis nəql etmək istəməmiş və yaxud da əgər hədis nəql etmişlərsə də özlərinin Əhli-beytin (ə) əleyhinə olan iftira, yalan və uydurmalarını nəql etmişlər. Bu səbəbdən, bu kimi iftira və uydurma hədislərin oxucuda dərin təsir buraxması və özlərinin haqlı olmalarını sübuta yetirməkdən ötrü bu hədislərin Peyğəmbər (s) ailəsindən nəql olunduğunu söyləmişlər. Buna görə də Buxari və Müslimün bu kitablarına baxarkən görürük ki, onlar Peyğəmbərin (s) əzizi olan Həsən Müctəbadan (ə) başqa, Həsən adı ilə başlayan iyirmi altı nəfər ravidən, Peyğəmbərimizin zahid övladı olan Musa ibn Cəfərdən (ə) başqa, Musa adı ilə başlayan iyirmi üç ravidən və həmçinin elmi və fəziləti dostuna və düşməninə məlum olan Peyğəmbər övladı Əli ibn Musa Ər-Rzadan (ə) başqa, Əli adı ilə başlayan otuz doqquz ravidən hədis nəql etmişlər.^(۲) Bəli, Buxari və Müslim nə İmam Həsən Müctəbadan (ə), nə Həzrət Musa ibn Cəfərdən (ə), nə Həzrət Rza (ə), İmam Cavad (ə), İmam Hadidən (ə), nə də Buxari ilə həm əsr olan İmam Həsən Əsgəri (ə) və İmam Zamandan (ə)^(۳) bir dənə də olsun hədis nəql etməmiş

səh:۱۴۱

.Buxari” və “Müslim” bu ravidərin çoxunda müştərək bəzilərinə isə ayırdırlar“ . [۱] –۱
Axır vaxtlarda İmam Rza (ə) tərəfindən buyurulmuş hədislər nazik iki cildli olan . [۲] –۲
.kitabda Cənab Ətaredi tərəfindən toplanılmış və çap olunmuşdur
.İmam Həsən Əsgəri (ə) Buxaridən dörd il sonra vəfat etmişdir . [۳] –۳

həmçinin imamların şəhid, Zeyd ibn Əli ibnül Hüseyin və Həsən ibn Həsəni Musənnə və onlarca imamların övladları kimi hədis rəvayətləri və kitab sahibləri olan(1) şəxsiyyətli insanlardan hətta nümunə üçün də olsa hədis nəql etməmişlər. Buxari və Müslimün zəhmət çəkib imamlardan nəql etdikləri və gördükləri ən böyük iş ancaq bu olmuşdur ki, İmam Seyyidus-Səccidin və Zeynul Abidinə (ə) yalan və uydurma hədisləri nisbət vermişlər. Onun mübarək dilindən nəql etmişlər ki, Əmirəl-möminin (ə) və Fatimeyi-Zəhra (səlamullahi ələyha) namaza durmurdular. Rəsuli-Əkrəm (s) onları oyadardı. Əli (ə) Rəsuli-Əkrəmə (s) bir cümlə demişdi. O Həzrət də Əliyə (ə) irad edərək bu ayəni :oxumuşdur

{وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا} (2)

Həmçinin başqa bir hədisdə İmam Səccadın (ə) dilindən Həzrət Həmzənin şərab içib məst olmasını nəql etmişlər.(3) Elə bil Buxari və Müslimün əqidəsinə görə Əhli-beyt və Peyğəmbər ailəsinin bu iki hədisdən başqa səhih hədisləri nəql olunmayıbmış! Peyğəmbər itirətindən bu iki məsələdən savayı heç bir hökm və məsələ qalmayıbmış!! Allah elçisinin qardaşı Əli (ə) və onun cigər parəsi olan xanım Fatimə (s) yuxuya qalib namaza oyanmaya bilərmidi?! Bu ümmətin Harunu, Şubeyr və Şubbərin atası, Peyğəmbərin (s) elm şəhərinin qapısı olan Əli (ə) barədə –“İnsan isə (bütün məxluqat içərisində) ən çox mübahisə edəndir. (Haqqa boyun qoymaz, öyüd-nəsihət qəbul etməyib

səh:142

Şəhid Zeydin buyurduğu rəvayətlər dəfələrlə çap olunmuşdur.Hal hazırda da . [1] –1
əlimizdə vardır

;Kəhf” surəsi, 54-cü ayə”. [2] –2

Biz Allahın köməyi ilə bu iki hədisi və o cümlədən ismət xanedanının barəsində . [3] –3
uydurulmuş başqa hədisləri bu kitabın üçüncü cildində qeyd edərək onun barəsində .bəhs edəcəyik

batilə uyar)” ayəsi(۱) doğru ola bilərmi? və ya Seyyiduş-Şuhada, Əsədullah və Əsədur-Rəsul (Allahın və Peyğəmbərin şiri) adı ilə məşhur olan, cənazəsinə yetmiş təkbirlə Peyğəmbər (s) namaz qılan bir şəxs murdar əti şərəblə mahnı oxuyan qadının əli ilə
!içərək məst ola bilərmi

Məlumdur ki, yuxarıda adı çəkilmiş pak və müqəddəs insanlar haqqında deyilmiş
.iftiralar şəxsi qərəz və düşmənçilik xarakteri daşıyır

səh:۱۴۳

.Həmin ayə .[۱] –۱

Səhiheyinin hədislərinin mətn cəhətindən zəifliyi

səh: 145

Hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan fasilə .1

Səhiheyn hədislərinin zəifliyi barədə olan bizim birinci və ikinci dəlilimiz, bu iki kitabın müəlliflərinin təəssübkeşliyi və sənədlərinin zəif olmasıdır. Bu barədə kifayət qədər söhbət olundu. İndi isə əziz oxucularımızın diqqətini üçüncü dəlilə cəlb etmək istəyirik

Kitabın ilk səhifələrində hədis barədə müxtəsər söhbət olundu. Hədis söyləməyin və yazılışının qadağan olunması və həmçinin Peyğəmbərin (s) vəfat tarixindən Ömər ibn Əbdul-Əzizin xilafət dövrünə kimi saxta və qondarma hədislər barədə araşdırma aparıldı. İndi isə Səhiheyn və bu iki kitabın bütün hədislərini səhih bilən bir çox şəxslər :bu sualla üz-üzə dururlar

Hədis yazılışının bir əsr boyu qadağan olunması və uzun müddət şifahi olaraq hədis söyləməyin qarşısı alınmışdı. Başqa tərəfdən isə bu dövrlərdə yalan hədis söyləyənlər çox olmuşdur. Əllərində olan bütün imkanlardan istifadə etmələrinə baxmayaraq, qondarma hədislərin tərəfdarları bu yolda kifayət qədər bəhrə əldə edə bilməmişlər.

.Bəli, bu uzun əsrlər boyu hədis elmi ciddi mənfi təsirlərə məruz qalmışdır

Hədislərin mətnlərində hansı dəyişikliklər əmələ gəlmişdir?! İslam qanununda ən mühüm sənəd olan Peyğəmbər (s) sünnəsinin hansı həqiqətləri aradan getmiş və onun yerinə

Uzun müddət öz ata-babalarından hədis ünvanında məsələ nəql edənlər, hədislərin İslam hökmlərinin budaqları və kökü olduğuna etiqad bəsləyərək nəql edirdilər. Lakin .o hədislərin əsas kökündən, düzgün olub-olmamasından heç bir xəbərləri yox idi

Səhiheyn və bu iki kitabın bütün hədislərini səhih sayanlar öz qarşılarına çıxan bu suala .tutarlı və qaneedici bir cavab verə bilməmişlər

Əhli-sünnə yazıçılarının bəziləri öz yaddaşlarını kitabların və yazıların yerinə istifadə etmişlər. (1) Lakin, qeyd etmək lazımdır ki, yaddaşlar nə qədər güclü olsa belə, yazıların .və sənədin yerini tuta bilməz

Başqa bir tərəfdən, əgər hədislər az vasitə ilə kitablarda yazılmış olsaydı, qeyd olunan məsələdən qaçmaq üçün yaddaşa etimad etmək olardı. Lakin, səhiheyn kitablarını araşdırdıqda aydın olur ki, bəzən hədislər neçə vasitə ilə Peyğəmbərə (s) çatır. Bu da hədisin deyilişi ilə yazılışı arasında olan böyük məsafənin olması deməkdir. Bu özü də təbii bir məsələdir. Hər bir hədisin mənasını söyləyərkən istər-istəməz o hədisin sözlərində azaltma və artırma ehtimal olunur. Əgər bu məfhumi nəql bir neçə nəfərin vasitəsi ilə nəql olunarsa onda bu nəqlin vəziyyəti aydın olur. Bu da bizim səhiheynin !hədislərinin zəifliyinə üçüncü dəlilimiz idi. İndi isə diqqətinizi dördüncü dəlilə cəlb edirik

səh:148

Əbu Kəmal Əbdul Ğəni Əbdul Xaliq "Səhihi-Buxari"nin muqəddiməsi, Məkkə . [1] -1
.çapı-1376

(Yarımcıq yazılmış hədislər (Senzura olunmuş hədislər .۲

Səhihi-Buxarinin hədislərinin zəif olmasına və etibarsızlığına olan dördüncü dəlilimiz onun hədislərinin bir qisminin Buxari tərəfindən senzura(۱) olunmasıdır

Bu qəbahətli iş Buxaridə mənəvi hökmranlıq edən həmin təəssübkeşliyin təsiridir. Buna görə də şerlərdə məzmunu Əlinin (ə) fəzilətinə işarə olan hədislər və ya xəlifələrdən birinin cahilliyinə və səhvlərinə dəlil olan hədisləri kəsib atdığıın şahidi oluruq. Bu əməllə hədisin əvvəlinin, ya onun axırının və bəzən də ortasından bir cümlənin ixtisar olması o fəzilətlərin və nöqsanların üzərinə pərdə asmışdır. Hədis elmi nəzərində hədislərdə dəyişiklik etmək və ya onların həqiqətini gizlətmək əmanətin qorunmasında xəyanətə mürtəkib olmaq deməkdir

Bu əməl buna dəlildir ki, Buxari öz camesinin (səhihinin) yazılmasında bir mühəddis, təfsirçi və tarixçi kimi həqiqəti təmiz çatdırmaqla öz vəzifəsinə layiqincə əməl etməmişdir. Halbuki, öz vəzifəsinə əməl etməməklə yanaşı həm də öz səliqəsi və zövqünə uyğun gəlməyən hədisləri ixtisar etmişdir

Belə həqiqətləri gizlətmək və ya onları ört-basdır etmək bir

səh:۱۴۹

.Bütöv bir hədisin bir hissəsini yazıb qalan hissəsini isə kəsib atılmasına deyilir . [۱]–۱

mühəddis üçün ən böyük xəyanətə mürtəkib olmaq deməkdir. Çünki, həqiqəti gizlətmək və onu dəyişmək özü ilə bir çox fikirləri azdıracaqdır

Bundan əlavə, Buxarinin öz zövqi ilə hədislərin başına açdığı oyunlar bizə bunu çatdırır ki, həqiqi səhih hədislərin ən mühüm hissələri o günlərdə Buxarinin əlində olmuşdur. Lakin, onun üslubu və zövqi ilə uyğun olmadığına görə onları öz kitabında yazmamışdır. Bununla da hədislərin mühüm hissələri tədricən aradan getmişdir. Öz kitabında hansısa bir hədisi yazmaq istəyən bir şəxs hədis yazmaqda belə “üslub”u seçərsə, onun zövqi ilə uyğun olmayan hədislərlə rəftarının necə olacağı məlumdur

:İndi isə sizə belə hədislərdən bir neçəsini nümunə olaraq gətiririk

Cənabət hökmü .!

Bir nəfər Ömər ibn Xəttabdan sual etdi: Əgər cənabətli olsam, su tapa bilməsəm namaz qılmaqdan ötrü nə etməliyəm? Ömər cavabında dedi: Namaz qılma! Əmmar da həmin məclisdə idi. Peyğəmbərin təyəmmüm etmək əmrini hər ikisi eşitmişdilər. O, Öməri danlayaraq onun verdiyi hökmə etiraz etdi

Şübhə yoxdur ki, belə hökm və cənabətli olan şəxsə namazı tərک etmək əmri Quranın və Peyğəmbərin (s) göstərişlərinin əksinədir. Həmçinin xəlifənin təyəmmüm hökmündən xəbərdar olmaması və ya onun İslam qanunlarından xəbərsiz olmasını (belə ki, bu məsələ ümumi bir məsələdir) çatdırır. Buxari xəlifənin abırını qorumaqdan cavabını yəni “namaz qılma” cümləsini كَاتَّصَلَ ötrü bu hədisdə dəyişiklik etmiş və Ömərini hədisdən silmişdir

İndi də əziz oxucumuzdan istəyirik ki, Buxarinin hədisinin mətni ilə Müslimün, Nəsainin və İbn Macənin nəql etdikləri

.hədisin mətnlərini yanaşı qoysunlar, həqiqət onlar üçün aydın olsun

... عَنْ شُعْبَةَ قَالَتْ حَدَّثَنِي الْحَكَمُ عَنْ ذَرٍّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ أَبِي عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا أَتَى عُمَرَ، فَقَالَ إِنِّي أَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِدْ مَاءً فَقَالَ: لَا تُصَلِّ! فَقَالَ عَمَّارٌ: أَمَا تَذَكُرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟! إِذْ أَنَا وَأَنْتَ فِي سَرِيهِ فَأَجْنَبْنَا فَلَمْ نَجِدْ مَاءً فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ، وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فِي التُّرَابِ وَصَلَّيْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ: "إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الْأَرْضَ، ثُمَّ تَنْفَخَ، ثُمَّ تَمَسَّحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَيْكَ"، فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ اللَّهَ يَا عَمَّارُ قَالَ: إِنْ شِئْتَ لَمْ أَحْدَثْ بِهِ. (١)

حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ عَنْ ذَرٍّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ أَبِي عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ: إِنِّي أَجْنَبْتُ فَلَمْ أَصِبِ الْمَاءَ...؟ فَقَالَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَمَا تَذَكُرُ إِنَّا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ، وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فَصَلَّيْتُ، فَذَكَرْتُ لِلنَّبِيِّ | ، فَقَالَ النَّبِيُّ | "إِنَّمَا يَكْفِيكَ هَكَذَا فَضَرَبَ النَّبِيُّ | بِكَفَيْهِ الْأَرْضَ، وَنَفَخَ فِيهِمَا، ثُمَّ مَسَّحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَيْهِ". (٢)

Əziz oxucu, gördüyünüz kimi bu iki hədis sənəd və mətn baxımından eynidir. Onlar namaz qılma” cümləsindən başqa heç bir “لَا تُصَلِّ” arasında Səhihi–Müslimdə gözə dəyən fərq yoxdur. Lakin, Səhihi–Buxaridən bu cümlə silinmişdir

۲. Dəli qadının daşqalaq olunması

Mötəbər kitablarda və Səhihi–Buxarinin şərhlərində, müxtəlif mətnlərdə bir hədis nəql olunmuşdur. Onun məzmunu belədir

Zinaya mürtəkib olmuş dəli bir qadını Ömərən yanına gətirdilər. Xəlifə, o qadının daşqalaq olunmasını əmr etdi. Əmirəl–möminin Əli (ə) bu məsələdən xəbər tutdu və bu

səh: ۱۵۱

–۱ [۱] . “Sunəni–“ . Səhihi–Müslim”, ۱–ci cild, “Kitabut–təharət”, “Təyəmmüm bölümü”;

;Nəσαι”, ۱–ci cild, “Təyəmmüm bölümü”; “Sunəni İbn Macə”, ۱–ci cild, ۹۱–ci bölüm

–۲ [۲] . “əl–Mutəyəmmumu həl yənfəxu” . Səhihi–Buxari”, ۱–ci cild, “Kitabut–təyəmmüm” .

;fihima”, hədis: ۳۳۱

hökmün icra olmasına mane oldu. Ömər hökmün icra olunmamasının səbəbini soruşduqda Həzrət (ə) cavabında buyurdu: Məgər neçə nəfərdən hökmün götürülməsini bilmirsənmi? Dəliddən onun dəliliyi aradan gedincə, uşaqdan yetkinliyə çatınca və həmçinin yuxuda olan şəxsdən oyanınca. [1]

Məsələnin daha aydın olması üçün Sunəni-Davuddan hədisin mətninə diqqət edin.
:Hədisi belə nəql edir

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أُتِيَ عُمَرَ بِمَجْنُونَةٍ قَدْ زَنَتْ فَاسْتَشَارَ فِيهَا أَنَسًا فَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُزَجَّمَ، فَمَرَّبَهَا عَلِيُّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) فَقَالَ: "مَا شَأْنُ هَيْدِهِ؟" قَالُوا: مَجْنُونَةٌ فَلَانَهُ زَنَتْ، فَأَمَرَ بِهَا عُمَرُ أَنْ تُزَجَّمَ قَالَ: فَقَالَ: "إِرْجِعُوا بِهَا" ثُمَّ أَتَاهُ فَقَالَ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ قَدْ رُفِعَ عَنْ ثَلَاثِهِ، عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُبْرَأَ، وَ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَعْقَلَ؟" قَالَ: بَلَى. قَالَ: "فَمَا بَالَ هَذِهِ تُزَجَّمَ" قَالَ: فَأَرْسَلَهَا قَالَ: فَأَرْسَلَهَا، قَالَ: فَجَعَلَ يُكَبِّرُ.

Bu hədis az bir fərqlə Əhməd ibn Hənbəlin müsənədində, birinci cild səhifə yüz əlli dördüdə qeyd olunmuşdur. İbn Əbdul Birr də "İstiab" kitabında bu hədisi gətirmiş və onun aşağısında bu cümləni də nəql edir

فكان عمر يقول لولا على لهلك عمر

"Əgər Əli olmasaydı, Ömər həlak olardı." [2]

Lakin təəssüf ki, Buxari bu hədisi öz kitabında iki yerdə nəql etmiş, hər iki yerdə nəql edərkən Ömərin qəflətinə və ya cəhalətinə pərdə çəkmək üçün və yaxud Əlinin (ə) Ömərin və başqa səhabələrin əleyhinə qəzavət etməsi kimi həqiqəti tapdalamaq üçün o hədisin əvvəlini sənədi ilə bir yerdə kəsib atmışdır. Çünki, Əlinin (ə) qəzavətləri Peyğəmbərin (s) əmri və göstərişləri əsasında idi. Buxari isə həmin hədisi qısa şəkildə çıxardaraq belə nəql etmişdir

səh: 152

İrşadus-sari", 10-cü cild, səh. 9, "Sunən İbn Davud", 2-cü cild; səh. 402, "Sunəni İbn" . [1] -1

;Macə", 2-cü cild; səh. 227

.İstiab", 3-cü cild, səh. 39 vərəqin aşağı hissəsində çap olunmuşdur" . [2] -2

... قَالَ عَلِيٌّ لِعُمَرَ: "أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يُدْرِكَ، وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ؟" (1)

Şərabxorun cəzası .۳

Səhihi-Müslimdə və başqa sihahlarda qeyd olunmuş hədislərin məzmununa əsasən Peyğəmbərin (s) zamanında şərab içməyin cəzası şallaq vurmaq və ədəbləndirmək idi.

(O Həzrət (s) qırx şallaq vururdu. (2)

Əbu Bəkr də öz xilafəti dövründə Peyğəmbərin (s) həmin yolu ilə getmiş və qırx şallaq vurdurmuşdur.

Lakin, Əbu Bəkrin xilafətindən sonra Ömər bu hökmdə başqalarının sözüne baxdı və Əbdur-Rəhman ibn Ovfun məsləhəti ilə şərab içənə ۴۰ şallaq əvəzinə ۸۰ şallaq vurdu.

Bu məsələnin izahına ehtiyac yoxdur. Xilafət məqamında olan və Peyğəmbərin (s) məqamını qəsb etmiş bir kəsin uzun müddət icra olunmuş bir hökmün icrasında başqaları ilə məsləhətləşməsinə, Peyğəmbər (s) və əvvəlki xəlifənin əməlini tərk etməsini dərk etmək çox da çətin deyildir. Özünü müsəlmanların xəlifəsi sayan, lakin əmələ gələndə səhabələrdən birinin hökmünə və əmrinə ehtiyac duyan bir şəxs üçün belə bir sual qarşıya çıxacaq: Görəsən bu hökmü bilmirdimi? Tacirliyimi onu bu hökmü öyrənməkdən saxlamışdır? Yaxud Peyğəmbərinmi (s) əleyhinə əməl etmək istəyirdi?

Necə olursa-olsun bu iş Buxarinin zövqünün əleyhinə olan bir işdir. Xilafət məqamını qorumaq üçün hədisin əvvəl

səh: ۱۵۳

Səhihi-Buxari", ۸-ci cild, "Kitabu əl-Muharibin", "La yərcimul məcnunu vəl" . [۱] -۱ məcnunə" bölümü, "Səhihi-Buxari", ۷-ci cild, "Kitabu ət-Təlaq", "ət-Təlaqu fil əğlaqi ..." ;bölümü

Bu məsələ barədə əhli-sünnə kitablarında bəs qədər bəhs olunub. [۲] -۲ araşdırılmışdır. Burada məqsədimiz, Şiə məzhəbinin bu məsələdə olan nəzərini gətirmək deyildir.

hissəsini, yəni Peyğəmbərin (s) şallaq vurmasını və Əbu Bəkrin o Həzrətdən (s) itaət etməsini nəql etmiş, lakin hədisin axır hissəsini, yəni Ömərin səhabələrlə .məsləhətləşməsini isə hədisdən ixtisar etmişdir

:İndi də mətn və hədisin müqayisəsini əziz oxuculara təqdim edirik

....عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: إِنَّ النَّبِيَّ | أَتَى بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوِ أَرْبَعِينَ، قَالَ: وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ، اسْتَشَارَ النَّاسَ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ عَوْفٍ: أَخْفِ الْهُدُودَ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ. (۱)

... عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ | ضَرَبَ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ، وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ (۲)

...عَنْ أَنَسٍ قَالَ: جَلَدَ النَّبِيُّ | فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ، وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ. (۳)

۴. Sudan soruşmaq əhvalatı

:Buxari “Etisam” kitabında bir hədis nəql etmişdir ki, hədisin mətni belədir

...عن ثابت، عن انس، قال: كنا عند عمر، فقال: نهينا عن التكلف (۴)

Sabit, Ənəs ibn Malikdən nəql etmişdir: “Biz Ömərin yanında idik. O, dedi: Bizi əziyətə ”.düşməkdən çəkəndirmişlər

Bu hədisin Buxari tərəfindən bu cür nəql olunması onun kəsilərək bir miqdarının atılmasını bildirir. Çünki, hər bir kəs onun mətninə azacıq diqqət yetirsə, bu cümlələrin düz olmamasını anlayacaqdır. Bir sözlə, atılmış cümlələrin hədisin

səh:۱۵۴

–۱ [۱] . “Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild, “Kitabul-hudud”, “Həddul-Xəmr”, ۸-ci bölümü, hədis: “; ۱۷۰۷

–۲ [۲] . “Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabul-hudud”, ۲-ci bölüm, “Ma caə fi zərbin Şaribəl“ .; xəmr”, hədis: ۶۳۹۱

–۳ [۳] . “Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabul-hudud”, “əz-Zərbu bil-cəridi vən-nəal“ .

–۴ [۴] . “Səhihi-Buxari”, ۹-cu cild, “Kitabul etisam”, “Ma yəkrihu min kəsərətis-sual və ...” .; bölümü

mətnində olmaması əsassız deyildir. Bu da onu bildirir ki, hədis üzərində dəyişiklik
!!etməklə düzəlişlər aparılmışdır

Şükürlər olsun ki, başqa mühəddis və alimlər bu hədisi bütöv nəql etmişlər. Bununla da
.Buxarinin hədislərə nisbət xəyanətinin üzərindən pərdəni götürmüşlər

.İbn Həcər Səhihi–Buxarinin şərhində hədisin mətnini belə nəql edir

...إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ عُمَرَ بْنَ خَطَّابٍ عَنْ قَوْلِهِ: {وَوَافَاكِهِمْ وَأَبَاءَ} مَا اللَّابُ؟! فَقَالَ عُمَرُ: نَهَيْتَنَا عَنِ التَّعَمُّقِ وَالتَّكْلِيفِ.

Növbənöv) meyvələr və ot (ələf))“ (۱) { وَفَاكِهَهُمْ وَأَبَاءَ } Bir kişi Ömər ibn Xəttabdan
yetişdirdik” ayəsində olan “Əbb” kəlməsinin mənasını soruşdu ki, "Əbb" nədir? Ömər
onun cavabında dedi: Bizi belə məsələləri fikirləşərək əziyyətə düşməkdən
.çəkəndirmişlər

İbn Həcər deyir: Bu hədisin mətni Sabit tərəfindən iki yolla nəql olunmuşdur. Sonra isə
belə deyir: Bu hədis başqa məzmunlarda da nəql olunmuşdur. Lakin bizim Ənəsdən
(nəql etdiyimiz Buxarinin qısaltdığı hədisi yaxşı tamamlaya bilər. (۲)

Əziz oxucu! İbn Həcərin sözlərindən Səhihi–Buxaridə və Fəthul–bari kitabında nəql
:olunmuş hədisin mətnlərinin bir–biri ilə müqayisəsindən belə məlum olur ki

Bu hədis də onlarla başqa hədislər kimi Buxarinin səliqə və zövqü ilə uyğun gəlməmiş
və xəlifəyə olan xüsusi əlaqəsi ilə bir yerə sığmamışdır. Buna görə də Buxari ən gözəl
çıxış yolu hədislərin əvvəllərini və ən mühüm cümlələrini kəsib atmaqla öz əqidəsinə
bu yolla xidmət etmişdir. Ona görə də əvvəli və ya axırı kəsilərək atılmamış belə bir
hədisi oxuyan hər hansı bir

səh: ۱۵۵

–۱ [۱]. “Əbəsə” surəsi, ۳۱–ci ayə

–۲ [۲]. “Fəthul–bari”, ۱۷–ci cild, səh. ۳۱

şəxsin istər-istəməz zehmində bir sual onu düşündürəcəkdir. O da budur ki, əgər Qurani-Kərimin lüğətlərindən bir kəlmə və ya bir lüğətin mənası əziyyətə və zəhmətə səbəb olursa, onda gərək dini mövzuların heç biri barədə soruşulmasın və bundan sonra heç bir kəsin fikirləşməyə və sual etməyə haqqı yoxdur. Bəs elm və təlim barədə olan bu qədər fəzilətlər harada və nə vaxt faydalı olacaqdır? belə bir böyük mənəbə sahib olan şəxs necə ola bilər ki, Müqəddəs Qurani-Kərimin lüğətlərinin mənasını yaxşı
(.bilməsin?! (Nə yaxşı ki, ayənin aşağısında onun izahı gəlmişdir

olan bir şəxs böyük İslam ümmətinin كَيْفًا Kiçik bir sualın qarşısında onun cavabı
!rəhbərliyini necə öhdəsinə götürmüşdür

Bəlkə də belə sualların özü Buxarini vadar etmişdir ki, hədislərin başına oyun açmaqla
.onu qısa və naqis nəql etsin

Bu hədisi bir qədər fərqli ifadələrlə tanınmış təfsirçilərdən Süyuti, İbn Kəsir, Zəməxşəri, Xazen, Bəğəvi və Hakim mustədrəkdə "Əbəsə" surəsinin təfsirində nəql etmişlər. Həmçinin Səhihi-Buxarini şərh edənlərdən İbn Həcər(1), Eyni(2) və Qəstəlani(3), lüğət bilənlərdən İbn Əsir nihayədə(4) gətirmişlər. Biz Allahın köməyi ilə
.kitabın ikinci cildinin xilafət bəhsində bu dörd hədis barədə geniş bəhs edəcəyik

Osman və Səmurət ibn Cundəbin əhvalatı .5-6

Buxari bəzən hədislərdə gələn aşkar adları şəxs əvəzlilikləri, kinayə və ya "filankəs"
.kəlməsi ilə dəyişməklə onların həqiqi məzmununu gizlətməmişdir

səh:156

;Fəthul-bari", 17-ci cild, səh. 31" . [1]-1

;Umdətul-qari", 10-cu cild, səh. 35" . [2]-2

;İrşadus-sari", 10-cu cild, səh. 311" . [3]-3

Əbb" lüğətinin m'nasında" . [4]-4

Usamədən bir hədis nəql olunmuşdur. O, bu hədisdə Osmanın gördüyü işlərə irad . ۱ :etmişdir. Hədisin tərcüməsi belədir

Usaməyə dedilər: Yaxşı olar ki, gedib Osmanla söhbət edəsən və onu bu işlərindən çəkindirəsən. Usamə cavabında dedi: Siz elə düşünürsünüz ki mənim söhbətim sizin qulağınıza çatmalıdır? Hansı ki mən xəlifə ilə ona irad etmədən bu barədə söhbət etmişəm. Usamə dedi: Mən Peyğəmbərdən (s) eşitdiyim məsələdən sonra mənə əmir və hakim olan hər kəsə yaxşı adam deyə bilmərəm. Çünki, Peyğəmbər (s) buyurmuşdur ki, Qiyamət günündə bir nəfəri gətirib cəhənnəm oduna atarlar. Onun bağırsaqları od-alov içində qarnından çölə çıxar. Şiddətli ağrıların çoxluğundan dəyirman uzun qulağı kimi öz başına fırlanar. Cəhənnəm əhli onun ətrafına toplaşaraq deyirlər: Niyə belə edirsən? Məgər yaxşılıqlara dəvət edib pisliklərdən çəkindirən sən deyildinmi? O isə deyər: Bəli! Mən yaxşılıqlara dəvət edirdim lakin özüm yaxşı işlər [görmürdüm. Pis işlərdən çəkindirirdim, amma özüm pis işlər görürdüm.](#)^[۱]

ƏZİZ OXUCU! Aşağıda mətnini yazaraq Səhihi-Müslimdən nəql etdiyimiz bu hədis Usamə ibn Zeydin Osmana olan açıq iradını bildirir. Usamə İslamın mübariz şəxsiyyətlərindən biridir ki, Peyğəmbər (s) vəfatı zamanı İslam bayrağını və qoşun başçılığını ona həvalə etmiş və böyük səhabələrə başçı təyin etmişdir. Üsamə həmin o şəxsdir ki, Peyğəmbər (s) son anlarında belə, onun qoşunundan üz döndərəni .lənətləmişdir

səh:۱۵۷

۱- [۱]. عن شقيق عن اسامه بن زيد قال قيل له الا تدخل على عثمان فتكلمه فقال اترون اني اكلمه الا اسمعكم والله قد كلمته فيما بيني وبينه دون ان افتح امراً لا احب ان اكون اول من فتحه ولا اقول لا حديكون على اميراً انه خير الناس بعدما سمعت رسول الله | يقول يؤتى بارجل يوم القيامة فيلقى في النار فتندلق اقتاب بطنه فيدور بها كما يدور الحمار بالحي فيجتمع اليه اهل النار فيقولون يا فلان! مالك الم تكن تأمر بالمعروف وتنهى عن المنكر فيقول بلى قد كنت آمر بالمعروف ولا آتية وانهى عن المنكر وآتية . "Uqubəti mən yəmurur" , "Kitabu Əz-zohdu və-rəqaiq", ۸-ci cild, "Səhihi-Müslim", ;bil-məruf" bölümü; hədis: ۲۹۸۹

Belə bir böyük şəxsiyyətin Peyğəmbərdən (s) eşitdiyi hədisə əsaslanaraq Osmanı dəyirman uzun qulaqlarından biri və cəhənnəmdə bağırsaqları çölə çıxmış, dəhşətli əzaba tutulmuş bir şəxs kimi tanıtdırmışdır.

Bu hədisi “Müslim” iki yolla nəql etmişdir. Hər ikisində də Osman kəlməsi gözə dəyir. Buxari də həmin hədisi iki müxtəlif yolla nəql etmişdir. Lakin, hədisə başqa don geyindirmək və onun istiqamətini dəyişmək üçün Peyğəmbər (s) və Usamənin belə bir açıq iradını, Osmanın üzərindən götürmüş və hər iki yerdə çox məharətlə قِيلَ لِأَسَامَةَ الْيَمَنِيِّ... davranmışdır. Bir yerdə Osman əvəzinə mətnə şəxs əvəzliyi gətirmiş və تَكَلَّمَ هَذَا... yazmışdır.

Başqa yerdə isə Osman kəlməsini “filankəs” kəlməsi ilə əvəz etməklə فَلَانًا فَكَلَّمْتَهُ... (1) nəql etmişdir.

Yenə də Müslim səhihdə və Əhməd ibn Hənbəl müsəddə Ömər tərəfindən Bəsrəyə ۲ hakim təyin olunmuş Sumərənin şərab satdığını nəql edirlər. Bu hadisənin mətnində Sumərənin adı iki dəfə gəlmişdir. Səhihi-Müslimdən və Müsnədi-Əhməddən bu hədisin mətnini və tərcüməsini burada qeyd edirik

Tavus, İbn Abbasdan nəql edir: Ömərə Sumərənin şərab satdığını xəbər verdilər. Ömər dedi: Allah Sumərəni öldürsün. Məgər o Peyğəmbərin (s) yəhudilər barədə buyurduğu “Allah yəhudiləri öldürsün. Çünki Allah, heyvanların piyini onlara haram etmişdir. Lakin onlar Allahın əmrinin əksinə yağları bazara çıxardaraq satırdılar” (2) kəlamını eşitməyibmi?

səh: ۱۵۸

1- [۱] Səhihi-Buxari ۴-cü cild, bab-sifətun-nar; Səhihi-Buxari ۹-cu cild, Kitabul fetən . [۱] -۱ ;bab- Əlfetnətu əlləti təmucu iəmovcul fəhr

2- [۲] عمرو بن دينار قال اخبرني طاوس انه سمع ابن عباس يقول بلغ عمران سمره باع خمراً فقال قاتل الله سمره الم يعلم ان رسول الله | قال قاتل الله اليهود حرمت عليهم الشحوم فحملوها فباعوها. “Kitabul Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild; “Kitabul buyu` bab-təhrimun beyul xəmri vəl meytə”; “Musnədi Əhməd ibn Hənbəl”, ;“Məsənidi Ömər ibn Xəttab” bölümü, ۱-ci cild, səh. ۲۵

:Bu hədisi Buxari də Sumərənin yerinə "Filankəs" ibarətini gətirməklə nəql etmişdir

... بلغ عمر ان فلاناً باعَ خمرأ، فَقَالَ: قَاتَلَ اللهُ فلاناً أَلَمْ يَعْلَم... (۱)

Səhihi-Buxarini şərh edənlərin çoxu, hətta Səhihi-Müslimü şərh edən Nəvəvinin özü də həmin hədisin şərhində Buxarinin bu hədisə xəyanət etdiyini bildirmişlər. Bu nəzər də .onlar tərəfindən örtülü və gizli qalmamışdır

Səhihi-Buxaridə hədislərin məfhumu

Səhihi-Buxarinin hədislərinin etimadsızlığına beşinci dəlilimiz, bu hədislərin bir qisminin mənalının nəql olunması və Buxarinin hədis nəql edənlərdən eşitdiyi kəlmələrin .yazılmamasıdır

Xətib Bağdadi bu barədə Buxarinin özündən nəql edir ki: Mən Bəsrədə eşitdiyim hədislərin bir çoxunu Şamda və Şamda eşitdiyim bir çox hədisləri də Bəsrədə yazmışam. Ondən soruşdular: Ya Əba Əbdilləh! Bu hədislər bütövmü yazılmışdır?!

(Buxari cavabında sakit qalaraq heç nə demədi. (۲)

İbn Həcər deyir: Səhihi-Buxaridə baş vermiş nadir və təəccüblü işlərdən biri də budur ki, bu kitabda bir hədis bir sənədlə nəql olunmuş, həmin hədis digər bir yerdə həmin sənədlə, lakin başqa mətn və kəlmələrlə nəql olunmuşdur. Belə ki, "Sehrun-nəbiy (s)"

(hədisində bu məsələ çox aydın görünür. (۳)

Müəllif: Əgər ətraflı araşdırılsa görərik ki, Səhihi-Buxarinin hədisləri arasında .hədislərin mənalının nəqli çoxdur

Əziz oxucu! ۱۶ il müddətində yazılmış, öz müəllifi tərəfindən belə kitab barədə çatışmamazlıqları etiraf

səh: ۱۵۹

۱- [۱] . "Səhihi-Buxari", ۳-cü cild, "Kitabul buyu", لا يذاب شحر الميتهولا يبيع

۲- [۲] . "Tarixi Bağdad", ۲-ci cild; səh. ۱۱

۳- [۳] . "Fəthul-bari", ۱۰-cü cild, səh. ۱۸۶

olunmuş, həmçinin hədislərdən birini şəhərlərin birində eşidərək bir müddətdən sonra başqa bir şəhərdə yazılması və s. kimi belə vəziyyətdə olan bir kitab hansı etimadı
!doğrulda bilər

Yəqin ki bu neçə müddət ərzində hədislərin kəlmələri unudulmuş və öz yerini başqa kəlmələrə əvəz etmişdir. Bir sözlə söyləsək, bir çox hədislərin mənası dəyişilmişdir. Belə olduqda hədis öz həqiqətini itirəcək və əvvəlki hədisin mətnində olan nöqtələrin aradan getməsi ehtimalı çoxalacaqdır. Buna görə də, biz “Səhihi-Buxari”nin mövzularının mənasının nəql olunmasını onun hədislərinin zəif olmasının səbəblərindən biri kimi hesaba alırıq

Səhihi-Buxarinin başqaları tərəfindən tamamlanması

Qəstəlani deyir: Bizim əlimizdə olan Səhihi-Buxarinin nüsxələri bablarla(1) ünvanlanmış, lakin bu bablarda heç bir hədis nəql olunmamışdır. Bundan əlavə, bəzi bablarda hədis nəql olunmuşdur ki, babların ünvanı bu hədislə uyğun deyildir. Münəzzəm olmayan bu hədislər və mətləblər bir çoxlarının iradına səbəb olmuşdur.
:Hafiz Əbuzər Hurəvi bu iradları həll etmək üçün belə cavab vermişdir

Buna görə də Əbuzər Hurəvi Hafiz Əbu İshaqdan, o da Əbul Vəlid Bacidən nəql etmişdir ki: Mən Fərbərinin (Buxarinin kitab saxlayanı) yanında olan Səhihi-Buxarinin əsl nüsxəsini üzündən köçürərkən o nüsxədə tamamlanmamış və yazılmamış bir çox hədislər gördüm. Biz onların bəzilərini bir-birlərinə artırmaqla qaydaya saldıq. Bu yolla
(Səhihi-Buxari kamilləşdi və kitab şəklinə düşdü.(2)

Burada belə bir sual qarşıya çıxır: başqaları tərəfindən

səh: ۱۶۰

.Bölüm:- yə`ni başlıq; mövzu . [۱]-۱
.İrşadus-sari”, ۱-ci cild, səh. ۲۳“ . [۲]-۲

nəzmə salınmış və tamamlanmış bu kitabın vəziyyəti qaydaya düşməzdən və tamamlanmazdan qabaq necə idi? Görəsən onu nəzmə salan kim idi? Görəsən bu şəxs özü də buxari kimi bu kitabın hədislərində öz bildiyini etmişdir? Öz səliqəsi ilə hədisləri kitabdan silmiş və başqa hədisləri azaldıb çoxaltmaqla istədiyi hissəsini kəsib atmışdır?! Nə bilmək olar?! Bu məsələlər bizim üçün çox gizlidir. Lakin təkcə bunu deyə bilərik ki, belə olan şəraitdə başqa şəxslər tərəfindən tamamlanmış olan bu kitab hərçənd onun əsl iradli olmasa belə, yenə öz dəyərini itirir və onun məzmununa qarşı .bizim əqidə və etimadımızı zəiflədir. Biz də ürəyimizdə bu kitaba qarşı şəkə edəcəyik

.Bu da Səhihi-Buxarinin hədislərinin zəifliyinə olan altıncı dəlilimiz

:Nəticə

!Əziz oxucu

İndiyə kimi sizə çatdırdığımız mətləblərin xülasəsi budur ki, səhih adı ilə tanınan bu iki kitabın vəziyyəti müəyyən bir həddə aydınlaşdı. Bu kitabların hədis rəvayətləri və rəvayətləri öz iç üzlərini bizə göstərdilər. Bundan əlavə bu iki kitabın müəlliflərinin təəssübkeşliyi məlum oldu. Səhihi-Buxaridə yarımçıq yazılmış və atılmış, mənalı nəql olunmuş hədislər barədə dəlillər açıqlandı. Bir sözlə bu iki kitabın sənəd və müəllif baxımından vəziyyəti aydın oldu. Belə acınacaqlı vəziyyətdə olan bir kitabı necə səhih adlandırmaq olar?! Peyğəmbər (s) tərəfindən necə təsdiq oluna bilər?! Bu hədislərin hamısının nəql !?olunmasına necə icazə verə bilər

Görəsən Peyğəmbər (s) belə təəssübkeş əməl ilə, hədislərin bir hissəsinin silinməsi və mənalılarının dəyişdirilməsi ilə razıdır?! Bununla belə yenə də bu kitabın Peyğəmbər (s) tərəfindən öz kitabı kimi tanıtılması və onu oxumağa rəğbətləndirməsinə inanmaq olarmı?! Bu sualların cavabını

səh:161

.ruhu və fikri azad olan əziz təhqiqatçı oxucunun öz öhdəsinə həvalə edirik

Bunlar, əziz oxucuların ixtiyarında qoyduğumuz “Səhiheyn” hədislərinin zəifliyini
.çatdıran möhkəm dəlillərdir

Yeddinci dəlilimizi tövhid babında, səkkizincini Nubuvvət və doqquzuncu dəlilimizi isə
.müxtəlif bablarda oxuyacaqsınız

səh: ۱۶۲

Tövhid, Səhihi – Buxari və Səhihi – Müslim baxımından

səh: ۱۶۳

Allahı görmək səhiheyn baxımından .1

Səhihi-Buxariyə və Səhihi-Müslimə etimad etməməyimizin səbəblərindən və dəlillərindən biri də iki kitabın mətnlərində səviyyənin aşağı olmasıdır. Çünki, bu iki kitabda elə hədislər vardır ki, dini və əqli qaydalarla heç cür əlaqəsi yoxdur, elə .mətləblər vardır ki, onların tarixi rədd olunmuşdur

:Biz bu mövzunu üç fəsildə bəhs edəcəyik

; Tövhid bəhsi .1

; Nubuvvət bəhsi .2

(Müxtəlif hədislər barədə .1) .3

.Bu fəsildə təkcə “Tövhid, səhiheyn baxımından” mövzusunda bəhs edəcəyik

Tövhid məsələsi bütün ilahi dinlərin əsası və İslam dinində bütün məzhəblərdə çox diqqət olunan və əhəmiyyətli sayılan bir məsələdir. Təəssüflər olsun ki, bu iki kitabda müxtəlif cəhətlərdən təhrif olunmuş və qəbul olunmaz şeylər qəbul olunmuş məsələ kimi tanınmışdır. Başqa sözlə söyləsək, bu iki kitabda tövhid məsələsində çoxlu əsassız və həqiqətlə müxalif

səh:165

Qeyd etmək istəyirik ki, kitabın bu bölümünü fəqət tövhid bəhsi ilə . [1] -1 tamamlayacağıq. Nubuvvət və müxtəlif hədislər barədə səhiheyndə olan mövzuları isə .ikinci cildə açıqlayacağıq

.olan mətləblər nəzərə çarpır . Biz də onları bir-bir burada araşdırmışıq

Tövhid məsələsində mühüm və diqqəti cəlb edən məsələlərdən birincisi budur ki, bu iki kitabda nəql olunmuş hədislərin məzmununda Allah-təala bu aləmdə bir cism kimi .tanıtılmışdır . Bu iki kitab Allahın gözlə görünməsinin mümkün olduğunu açıqlamışdır

:İndi isə bu hədislərdən bir neçə nümunəyə diqqət edin

.1

عن جرير قال: كنا جلوساً عند النبي | فنظر الى القمر ليله، ليلها لبدر فقال: انكم ترون ربكم كما ترون هذا القمر، لا تضامون في رؤيته، فان استطعتم ان لاتغلوا حتى صلاه قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا، ثم قرء: وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ.

Cərir deyir: “Bir gecə (on dördüncü gecə) Peyğəmbərin (s) hüzurunda idim. O Həzrət (s) :aya baxaraq belə buyurdu

Bu ayı gördüyünüz kimi, Allahı da görəcəksiniz və Allahla görüşmək sizə heç bir – çətinlik və narahatçılıq yaratmayacaqdır. Sübh və əsr namazlarında nə qədər bacarırsınızsa çalışın və maneələri aradan aparın. Sonra Peyğəmbər (s) bu ayəni :oxudu

{وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ}

GÜN DOĞMAMIŞDAN əVVƏL, BATMAMIŞDAN əVVƏL RƏBBİNə İBADƏT EDİB ŞƏ NİNə _
(TƏRİFLƏR DE! _1)

Bu hədisi Buxari və Müslim öz səhihində müxtəlif bablarda və müxtəlif sənədlərlə nəql etmişlər

Eyninin şərh: – Bədrüddin Eyni, Səhihi-Buxarini şərh

səh: ۱۶۶

Qaf” surəsi, ۳۹-cu ayə; “Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, Əsr namazının fəziləti; Fəcr“ . [۱] –۱
namazının fəziləti; “Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Qaf” surəsinin təfsiri; “Səhihi-Buxari”, ۹-

cu cild, "Kitabut-tövhid"; "Səhihi-Müslim", 2-ci cild; "Sübh və Əsr namazının fəziləti və
.onların..." bölümü

edənlərdən biridir. Bu hədis Kermandən (o da Səhihi-Buxarini şərh edənlərdəndir)

:nəql edir ki

cümləsində gətirmək, Allahı görmək mövzusunun ardınca فَأَنْ سَتَطَعْتُمْ هَارْفİNİ - فاء - gəlmişdir; Allah-təala ilə görüşməyə nail olmağın dəlili sübh və əsr namazını qoruyub vaxtında qılmaqdır. Hər bir kəsə zəhmət və çətinlik çəkmədən bu görüş mümkün

(1). deyildir.

۲. Əbu Hüreyrə deyir.

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّ أَنَسًا قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَيْلَ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ: قَالَ: "هَيْلَ تَمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَهُ الْيَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: "فَهَلْ تَمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا. قَالَ: "فَأِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ، كَذَلِكَ يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ".

فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ وَتَبَقَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مَنَافِقُهَا، فَيَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي غَيْرِ الصُّورَةِ الَّتِي يَعْرِفُونَ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِينَا رَبُّنَا، فَإِذَا أَتَيْنَا رَبَّنَا عَرَفْنَا، فَيَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي الصُّورَةِ الَّتِي يَعْرِفُونَ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا فَيَتَّبِعُونَهُ، وَيَضْرِبُ جَسَدُ جَهَنَّمَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "فَأَكُونَ أَوَّلُ مَنْ يُجِيزُ مِنَ الرَّسْلِ بِأَمْتِهِ وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرَّسْلُ، وَكَلَامُ الرَّسْلِ يَوْمَئِذٍ: أَللَّهُمَّ! سَلِّمْ، أَللَّهُمَّ! سَلِّمْ، وَبِهِ كَلَالِيبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، أَمَا رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ؟" قَالُوا: بَلَى. قَالَ: "فَأِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهَا لَا يَعْلَمُ عِظْمَهَا إِلَّا اللَّهُ، فَتَخَطَّفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ، مِنْهُمْ الْمَوْبِقِيُّ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ الْمُخْرَدِيُّ ثُمَّ يَنْجُو، حَتَّى إِذَا فَرَغَ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ عِبَادِهِ وَارَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ النَّارِ".

يَخْرُجُ مِمَّنْ كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَمْرُ الْمَلَائِكَةِ أَنْ يُخْرِجُوهُمْ فَيَعْرِفُونَهُمْ بِعَلَامَةِ السُّجُودِ وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكَلَ مِنْ ابْنِ آدَمَ أَثَرَ السُّجُودِ، فَيَخْرِجُونَهُمْ قَدْ امْتَحَشُوا، فَيَصْبُ عَلَيْهِمْ مَاءٌ، يُقَالُ لَهُ: مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحَبِّ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ، وَيَبْقَى رَجُلٌ مَقْبَلٌ وَجْهَهُ عَلَى النَّارِ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ! قَدْ قَشِنِي رِيحَهَا وَأَحْرَقَنِي زَكَوَاهَا فَاصْرِفْ

səh: ۱۶۷

وَجِئِي عَيْنِ النَّارِ، فَلَا يَزَالُ يَدْعُو اللَّهَ، فَيَقُولُ اللَّهُ: لَعَلَّكَ إِنْ أُعْطَيْتُكَ أَنْ تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا- وَعِزَّتِكَ! لَا- أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ. فَيُضِيفُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ ثُمَّ يَقُولُ: بَعْدَ ذَلِكَ يَا رَبِّ! قَرِّبْنِي إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ! فَيَقُولُ: أَلَيْسَ قَدْ زَعَمْتَ أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ وَيَلْكَ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَعْدَرَكُ؟ فَلَا يَزَالُ يَدْعُو فَيَقُولُ: لَعَلِّي إِنْ أُعْطَيْتُكَ ذَلِكَ: تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا- وَعِزَّتِكَ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ. فَيُعْطِي اللَّهُ مِنْ عَهْدٍ وَ مَوَاقِيقَ أَنْ لَا- يَسْأَلُهُ غَيْرَهُ، فَيَقْرَبُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا رَأَى مَا فِيهَا سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْأَلُكَ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ! أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ: أَوْلَيْسَ قَدْ زَعَمْتَ أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهُ؟ وَيَلْكَ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَعْدَرَكُ! فَيَقُولُ: يَا رَبِّ! لَا تَجْعَلْنِي أَشَقَى خَلْقِكَ، فَلَا يَزَالُ يَدْعُو حَتَّى يَضْحَكَ اللَّهُ، فَإِذَا ضَحِكَ مِنْهُ، أَدْنَى لَهُ بِالْدُخُولِ فِيهَا، فَإِذَا دَخَلَ فِيهَا قِيلَ: تَمَنَّ مِنْ كَذَا فَيَتَمَنَّى، ثُمَّ يُقَالُ: تَمَنَّ مِنْ كَذَا، فَيَتَمَنَّى حَتَّى يَنْقَطِعَ بِهِ الْأَمَانِيُّ، فَيَقُولُ اللَّهُ: هَذَا لَكَ وَمِثْلُهُ مِنْهُ."

Bir çoxları Peyğəmbərdən (s) sual etdilər ki, görəsən Allahı qiyamət günündə“
!görəcəyikmi

Peyğəmbər (s) onların cavabında buyurdu: Siz qarşısında bulud olmayan on dörd gecəlik ayı görməkdə şəkkmi edirsiniz! Ərz etdilər: Xeyr, ya Rəsuləllah (s). Bu vaxt Həzrət (s) sual etdi: Əgər qarşısında bulud olmasa günəşi görməkdə də şəkkmi edirsiniz? Ərz etdilər: Xeyr. Buyurdu: Bəli, şübhəsiz ki, Allah-təalanı günəş və ay kimi
!!görəcəksiniz

Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Qiyamət günündə camaat həşrə gətirilərlər. Onlara elan olunur ki: Hər kəs yer üzündə (dünyada) pərəstiş etdiyi hər bir şeyə itaət etsin. Bir
.çoxları günəşə itaət edərlər, bir çoxları isə aya itaət edərlər

Üçüncü tayfa saxta məbudlarının arxasınca düşər. Xülasəsi budur ki, hər bir kəs batil məbuduna itaət edər. Tənha mənim ümmətim onlar arasında olan münafiqlərlə qalarlar. Sonra Allah onu tanıdıqları qiyafəsindən başqa bir qiyafədə üzə çıxar və deyər: Mən sizin Allahınızam. Deyərlər: Biz səndən Allaha pənah aparırıq. Bizim Allahımız gəlməyincə burada qalacağıq və heç bir yerə tərpənməyəcəyik. Biz onu çox
.gözəl tanıyıraq

Sonra Allah onu tanıdıqları qiyafədə gələcək və deyəcək: Mən sizin Allahınızam. Onlar: Bəli, sənsən bizim Allahımız deyəcəklər. Bu vaxt Allahın arxasınca yola düşərlər. Sonra cəhənnəmin ortasından bir körpü çəkiləcəkdir. Peyğəmbərlər arasında ümmətini bu körpüdən keçirən birinci peyğəmbər mən olacağam. O gün ənbiyalardan başqa heç kəs bir söz deyə bilməyəcəkdir. Peyğəmbərlərin sözləri də o gün çətin və qorxulu olacaq. Belə ki: Xudaya öz bəndələrini bu günün narahatçılığından və sıxıntısından saxla və cəhənnəmdə olan (muğilan) tikanlarından saxla

Sonra Allahın elçisi (s): Muğilan tikanı görmüsünüzmü? Ərz etdilər ki: Bəli. Buyurdu: Cəhənnəmin tikanları muğilan tikanları kimidir. Lakin o tikanın böyüklüyünü Allahdan başqa heç kəs bilmir. Camaat öz pis əməllərinin nəticəsinə mübtəla olar, bir çoxları .həlak olar və bir çoxları isə tikə-tikə olaraq atəş içində qalarlar. Sonra nicat taparlar

Allahın elçisi sonra belə əlavə etdi: Allah, öz bəndələri arasında qəzavət edərək, hökm verdikdən sonra bir çoxlarını cəhənnəm odundan xilas edər və onun təkliyinə və yeganəliyinə şahidlik verən hər kəsi bağışlayar. Mələklərə əmr edər ki, onları cəhənnəm atəşindən çıxardın. Mələklər alınlarındakı səcdə əlamətindən onları .tanıyarlar. Allah oda səcdə yerini yandırmağı haram edər

Mələklər onları bədənləri yanmış və qaralmış halda oddan çıxararlar. Onların bədənlərinə həyat suyu çiləyərlər. Onların bədənlərinin ətləri sürətlə yerinə gəlib bitməyə başlayar. Məhşər əhlindən üzü oda tərəf olan bir kişi qalar. Ərz edər: Xudaya! Cəhənnəmin üfunəti məni zəhərlədi, şölələri məni yandırdı, üzümü oddan qaytar. Elə dua edər və Allahdan istəyini israr edər ki, Allah deyər: Əgər sənin istədiyini versəm, başqa bir şey də istəyəcəksən. Ərz edər: Yox, and olsun sən

izzətinə ki, bundan başqa bir şey istəmirəm; Allah onun üzünü oddan döndərər, ondan sonra deyər: Xudaya! Məni behiştin qapısına yaxınlaşdır. Allah onun cavabında deyər: – Məgər sən deyildinmi ki, deyirdin bir həcətdən başqa həcətim və istəyim yoxdur? Və başqa bir şey istəməyəcəksən? Vay olsun sənə ey Adəmin oğlu! Nə qədər ?hiyləgərsən

O kişi öz istəyində və tələbində israr edər. Allah deyər: Əgər sənin istədiyini versəm məndən yenə də bir şey istəyəcəksən? Ərz edər: Yox! And olsun sənin izzətinə ki, bundan başqa bir həcətim və istəyim yoxdur. Allah onunla birgə möhkəm əhd-peyman bağlayar ki, yenidən başqa bir şey istəməsin. Sonra onu behiştin qapısına yaxınlaşdırar. Elə ki o, behiştin içində olanları görər, bir az sükut edər, sonra isə yenidən ərz edər: Xudaya! Məni behiştinə daxil et! Allah buyurar: Sən demirdinmi ki, başqa bir istəyim yoxdur?! Vay olsun sənə ey Adəmin oğlu! Nə qədər hiyləgərsən?! Ərz edər: Xudaya! Məni ən məhrum olunmuş bəndələrindən etmə! İstəyində o qədər israr edər ki, Allahın gülməyi gələr!! Elə ki onun gülməyi gəldi, onun üçün behiştə girmək icazəsi verilir. Behiştə daxil olduğu zaman ona deyilər: Ürəyin bizdən nə istəyirsə .bizdən istə! Sonra ürəyi istədiyini onlara deyər

Yenə də ona deyilər: Bizdən hər nə istəyirsənsə istə! Yenə ürəyi istədiyini deyər. Elə ki, [\(istəkləri qurtarar, Allah deyər: İstədiklərini iki qat sənə yenə verərəm”](#) [.1](#)

.۳

səh:۱۷۰

Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Fəzlus-sucud” bölümü, hədis: ۵۴۷;“ . [۱] –۱ həmin mənbə, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, hədis: ۴۵۷۰; həmin mənbə, ۹-cu cild, “Kitabut-tövhid”; “Vucuhun yəvməizin-nazirəh ilə rəbbiha nazirəh; hədis: ۶۹۹۷-۷۰۰۱; həmin mənbə, ۸-ci cild, “Əs-siratu cisri cəhənnəm” bölümü, hədis: ۶۲۰۴; “Səhihi-Müslim”, ۱-ci ;cild, “Mərifətu təriqur-royə` ” bölümü, hədis: ۱۸۲

عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخَدْرِيِّ: إِنَّ أَنَسًا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ | قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ | "نَعَمْ" قَالَ: "هَلْ تَضَارُونَ فِي رُؤْيِهِ الشَّمْسِ بِالظَّهِيرَةِ ضَوْءٌ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ؟" قَالُوا: لَا. قَالَ النَّبِيُّ: | مَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيِهِ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَلَا كَمَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيِهِ أَحَدَهُمَا، إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذْنٌ مُؤَذِّنٌ لِيَتَّبِعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ، فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ، مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ، إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانُوا يَعْبُدُونَ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغَيْرَاتِ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَيُدْعَى الْيَهُودُ، فَيَقَالُ لَهُمْ: مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: نَعْبُدُ عَزِيزَ ابْنِ اللَّهِ، فَيَقَالُ لَهُمْ: كَذِبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبِهِ وَلا وَلَدٍ، فَمَاذَا تَبْعُونَ؟ قَالُوا: عَطَشْنَا يَا رَبَّنَا! فَاسْقِنَا! فَيُشَارُ: أَلَا تَرَوْنَ فَيَحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ.

ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى، فَيَقَالُ لَهُمْ: مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ: كَذِبْتُمْ، مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبِهِ وَلا وَلَدٍ، فَيَقَالُ لَهُمْ: فَمَا إِذَا تَبْعُونَ؟ فَكَذَلِكَ مِثْلَ الْأَوَّلِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانُوا يَعْبُدُونَ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ، أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فِي أَذْنَى صُورِهِ مِنَ اللَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا، فَيَقَالُ: مَا إِذَا تَنْظُرُونَ؟ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ، قَالُوا: فَارَقْنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا عَلَى أَفْقَرِ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ، وَ لَمْ نَصِاحِبُهُمْ وَ نَحْنُ نَنْتَظِرُ رَبَّنَا الْعَلِيِّ كُنَّا نَعْبُدُ. فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ. فَيَقُولُونَ: لَا- نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئاً مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثاً حَتَّى أَنْ بَعْضُهُمْ لِيَكَادُ أَنْ يَنْقَلِبَ فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُ عَلَامَةٌ فَتَعْرِفُونَهُ بِهَا فَيَقُولُونَ: السَّاقِ، فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقِ...

Əbu Səid Xidri deyir: Bir çoxları Peyğəmbərdən (s) soruşdular ki: –Ya rəsuləllah! Biz Allahı qiyamət günündə görəcəyikmi? Cavab verdi: Bəli! Sonra buyurdu: Başınızın üstündə zöhr vaxtı qarşısında bulud olmayan parlayan günəşi görməkdə sizin aranızda kiçik bir ixtilaf təsəvvür olunmuşdur? Dedilər: Xeyr. Sonra buyurdu: Parıltısı bütün yerləri bürümüş və qarşısında bulud olmayan on dörd gecəlik ayı görməkdə ixtilaf edirsiniz? Dedilər: Xeyr, Ya Rəsuləllah

Buyurdu: Qiyamət günündə də Allahı görməkdə bu cür

kiçik bir ixtilaf və çətinlik olmayacaqdır. (Yəni necə ki günəşi və ayı hamı asanlıqla görə
(.bilir, Allahı da belə görmək mümkün olacaqdır

Sonra Allahın elçisi (s) sözlərinə belə əlavə etdi: qiyamət günündə Allah tərəfindən elan olunacaq: Dünyada hər nəyə itaət edən ümmət bu gün də itaət etsin. Bu vaxt bütün bütperəstlərin hamısı cəhənnəm oduna atılacaqlar. Allaha itaət edənlər günahkar olsalar da və əhli-kitabdan bir çoxları qalacaqlar. Sonra yəhudiləri ilahi məhkəməyə çağıracaqlar. Onlardan soruşacaqlar ki: Dünyada nəyə pərəstiş edirdiniz? Deyəcək: Allahın əziz oğluna! Onlara deyilər: Yalan söyləyərək böhtan atırsınız. Çünki, Allah özünə övlad seçməmişdir. İndi nə istəyirsiniz? Deyəcəklər: İlahi biz susuzuq, bizə su ver!! Cavab verilər: Bir müddət sizə su verilməyəcək. Bir-birinin ardınca qığılıcım .dalğaları kimi şölə saçan cəhənnəm oduna atılarlar

Sonra Məsihiləri İlahi ədalət məhkəməsinə gətirərək soruşarlar: Kimə pərəstiş edirdiniz? Deyərlər: Allahın oğlu Məsihə. Deyilər: Bu yalan və iftiradır. Çünki, Allah özü üçün övlad seçməyibdir. Onlara da deyilər: Nə istəyirsiniz? Bu dəstə də yəhudilər kimi cəhənnəm atəşi içində yerləşərlər. Allaha pərəstiş edən günahkar və yaxşı iş .görənlərdən başqa heç kəs qalmaz

Bu yerdə Allah, onu gördükləri surətdə (və ya nəzərlərində tutduqları surətdə) lap .yaxına onların arasına gələr

Onlara deyilər: Nəyi gözləyirsiniz? Dünyada hər nədən pərəstiş edənlər ondan pərəstiş etsin. Cavabında deyərlər: Biz o dünyada köməyinə çox ehtiyacımız olan camaatdan uzaqlaşdıq və onlarla əlaqələrimizi kəsdik. İndi də pərəstiş etdiyimiz Allahı gözləyirik. Allah deyər: İndi mən sizin Allahınızam. Deyərlər: Biz heç bir şeyi Allahımıza şərikinə qərar vermirik. Bu

cümləni üç-dörd dəfə təkrar edərlər. Allah onlara deyər: Allahı tanımağınız üçün sizinlə Allah arasında heç əlamət varmı? Deyərlər: Bəli, bu əlamət Allahın baldırındır! Sonra Allah baldırını göstərər və onun qarşısında duran hər bir mömin səcdəyə düşər. (1)

"حتى أن بعضهم ليكاد أن ينقلب فيقول هل بينكم وبينه آية فتعرفونه بها فيقولون الساق فيكشف عن ساقه فيسجد الله كل مؤمن....".

Cərir ibn Əbdullah deyir: "Peyğəmbər (s) buyurdu: Siz öz Allahınızı aşkar şəkildə . ۴ gözlərinizlə görə bilərsiniz إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ عَيْنًا" (۲)

əyn hərfi kəsreləli olmaqla "Ayinətuş-şeyi iyanən" "ع", "Qəstəlani deyir: "Əyənən kəlməsindən götürülmüşdür. Gözlə görünən bir şeyə "əyanən" deyilir (۳)

۵.

...عَنْ صَيْهَيْبٍ، عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: "إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ! فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تَبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُجَنِّبْنَا مِنَ النَّارِ؟! قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ.

Suheyb nəql edir ki: Allahın elçisi (s) buyurdu: Qiyamət günü elə ki behişt əhli behiştə daxil olar, Allah deyər: İstəyirsinizmi sizə bundan da çox ehsan edim? Deyərlər: İlahi bizi üz ağ etdiyən ən böyük nemət bəs deyil? Bizi cəhənnəm odundan nicat verməklə .(?behiştə daxil etmədinmi? (Görəsən bundan da böyük bir nemət varmıdır

Allahın elçisi buyurdu: Bu sual və cavabdan sonra maneələr

səh: ۱۷۳

Səhihi-Buxari", ۶-cı cild, "Nisa" surəsinin təfsiri; hədis: ۴۵۸۱; "Səhihi-Müslim", ۱-ci [۱] -۱ cild, "Mərifətu təriqur-royət" bölümü; "Səhihi-Buxari", ۹-cu cild, "Kitabut-tövhid", hədis: ۷۰۱;

;Səhihi-Buxari", ۹-cu cild, "Kitabut-tövhid", "Vucuhun yəvməizin nazirəh" bölümü" [۲] -۲ ;İrşadus-sari"; ۱۰-cu cild, səh. ۳۹۱" [۳] -۳

və pərdələr götürülər və Allahın cəmalı görünər. Behişt əhlinə Allahın cəmalına
[\(baxmaqdan başqa ən böyük , üstün və sevimli bir nemət verilməz. \(1\)](#)

.6

عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ: جَنَّاتٌ مِنْ فَضْلِ آيَاتِهِمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّاتٍ مِنْ ذَهَبٍ آيَاتِهِمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ، الْأَزْدَاءَ الْكَبِيرِيَاءَ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ.

Əbu Bəkr ibn Əbdullah ibn Qeys atasından nəql edir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Binası, qabları və başqa əşyaları gümüşdən olan iki behişt və binası, qabları və başqa əşyaları qızıldan olan başqa iki behişt vardır. Onlarla camaatın arasında allahlarına tamaşa etməkdə, “Ədn” adlı behiştə tutmuş olan Allahın üzündəki Kibriya pərdəsindən başqa
[\(heç bir maneə yoxdur! \(2\)](#)

Allahı görmək barədə olan bu beş hədis səhiheyin kitablarında nəql olunmuşdur. Eyni halda həmin hədislər bəzən də az fərq olmaqla başqa sihahlarda da nəql olunmuşdur.[\(3\)](#) Burada səhiheyndə olmayan, lakin başqa sunənlərdə nəql olunmuş
:daha bir hədisi əziz oxucularımıza təqdim edirik

.7

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ | :بَيْنَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فِي نَعِيمِهِمْ إِذْ سَطَحَ لَهُمْ نُورٌ، فَرَفَعُوا رُؤُسَهُمْ، فَإِذَا الرَّبُّ قَدْ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ مِنْ فَوْقِهِمْ، فَتَعَالَى: أَلَسَلَامٌ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! قَالَ: وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ قَالَ: فَيَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فَلَا يَلْتَفِتُونَ إِلَى شَيْءٍ مِنْ

səh:174

;Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “İsbat və royətul mominin rəbbihim fil axirət”, bölümü“ . [1] –1
Səhihi-Müslüm”, 1-ci cild, “İsbat və royətul mominin rəbbihim fil axirət” bölümü;“ . [2] –2
;“Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabut-tövhid”, “Vəkanə ərşuhu ələl ma` ” bölümü
.Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, “Sunəni-Termizi”, 4-cü cild, “Royətur-rabb” bölümü“ . [3] –3

النَّعِيمِ، مَا دَامُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ حَتَّى يَحْتَجِبَ عَنْهُمْ وَ يَبْقَى نُورُهُ وَ بَرَكَتُهُ عَلَيْهِمْ فِي دِيَارِهِمْ.

Cabir ibn Abdullah Ənsari Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Behişt əhli oranın nemətlərindən bəhrələnməkdən əlavə, onlar üçün bir nur görünər. Behişt əhli başlarını qaldırıqda görərlər ki, bu Allahdır və yuxarıdan baxaraq onlara deyər: Salam olsun
İsizlərə ey behişt əhli

:Allahın elçisi bu vaxt belə buyurdu

{سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ}

ayəsinin mənası budur. Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah behişt əhlinə, behişt əhli isə Allaha tamaşa edəcəklər! Allaha baxdıqları zaman onlar behişt nemətlərindən heç birinə diqqət etməyəcək və Allah pərdə arxasına keçincə heç bir nemətlərə meyl etməyəcəklər. Elə ki Allah qeyb oldu, onun nuru, xeyr və bərəkəti onların mənzillərində
(1) [qalacaqdır.”](#)

Hədislərdən istifadə olunan mətləblər

:Bu hədislərin hamısından belə başa düşülür ki

Allah-təala qiyamət günündə həmin zahiri gözün və cismə vasitəsilə görünər və . 1
insanın gözünün şüasından Allahın vücuduna birləşər və Allahın cismi həmin şüanı
gözdə öz əksini tapar

إِنَّكُمْ سترون ربكم كما ترون هذا القمر

Allahı ancaq seçilmiş bəndələr görməz, bəlkə münafiq bəndələr də Allahı görməyə . 2
nail olacaqlar

و تبقى هذه الأمة فيها منافقوها فيأتيهم الله...

Allah-təala surətə və cismə malikdir. Hadisələr, dəyişmək, əvəz olmaq və hərəkət . 3
onun vücuduna ariz olmuşdur

Allah, bəndələrinin qarşısında dayanır və məxsus məkana . 4

.Sunəni-ibn Macə”, 1-ci cild, “Ərrəddu ələcəhmiyyə” bölümü“ . [1] –1

Allahın müxtəlif qiyafələri və müxtəlif surətləri vardır. Bəzi qiyafələrində bəndələri . ۵
.üçün tanılası deyil. Lakin bəzi qiyafələrdə onu tanıyırlar və onun arxasınca gedirlər

فيأتيهم الله في غير الصورهالتي يعرفون فيقول: اناربكم فيقولون نعوذبالله منك...فيأتيهم الله في الصورهالتي يعرفون...

Bəzən də Allahın məxsus əlaməti olan baldırının vasitəsilə onu tanıyacaqlar. Nə . ۶
.qədər ki, baldırını göstərməyib, Allahın tanınması qeyri-mümkündür

فيقول هل بينكم و بينه علامه فتعرفونه بها فيقولون: الساق فيكشف عن ساق... .

Nəhayət bu hədislərdə ələ gələn və çox gülməli olan axırıncı nöqtə, Allahın Adəm . ۷
.övladı və günahkar bəndəsi tərəfindən aldadılmasıdır

Bunlar Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimdə nəql olunmuş Allahın görünməsi barədə olan
hədislərin xülasəsi idi. Bundan əlavə, bir çox mətləblər də istifadə olunur ki, onların
.bəzilərinə də işarə olundu

Allahın görünməsi bəhsi əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə əhli-sünnə və onların hədis
əhlinin arasında bu məsələnin sabit və başverəcək bir iş olduğu və həmçinin əksinə,
şübhələr və onların rəhbərləri arasında bu məsələnin heç cür qəbul olunmadığı və bu
məsələni onlardan heç bir kəs qəbul etmədiyi üçün bu mövzuda əhli-sünnə və əhli-şübhə
.alimlərinin nəzərlərini araşdırırıq

Əhli-sünnə alimlərinin nəzərində Allahın görünməsi

! ? Əhli-sünnə alimləri nə deyirlər

Əhli-sünnə alimlərinin və onların dörd məzhəb rəhbərlərinin, bəlkə onların bütün
alimlərinin və hədisçilərinin Allahı görmək barədə olan nəzərləri hədislərin söylədiyi
nəzərlərdir. Onlar Allahın nəinki görünməsini, hətta bu məsələni öz əqidələrinin

əslə kimi qəbul edir və onu inkar edənləri isə İslamdan xaric olmuşlardan və kafirlərdən
.hesab edirlər

İmam Əhməd ibn Hənbəl sünni məzhəbinin imamlarından biridir. O, Allahın barəsində
(bu əqidədə olmuş və müxalifləri İslam dinindən xaric olmuş bilir. ۱)

Malik və Şafei də hər ikisi əhli-sünnənin dörd rəhbərlərindən biri sayılırlar. Onlar da
.Allah-təalanın qiyamət günü görünməsində həmin əqidədədirlər

(Əşhəb deyir: İmam Malikə dedim: Ya Əba Əbdillah ! (onun kunyəsidir

{وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ}

ayəsinin mənası budur ki camaat bu iki gözlə Allaha tamaşa edəcəklər? Dedi: Bəli!
:həmin iki gözlə. Dedim: bir çoxu deyirlər ki

cümləsinin mənası budur ki, Allahın savab və əzabını gözləyərlər. Mənim – (إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ)
(cavabımda dedi: Onlar yalan deyirlər, camaat Allahın özünə tamaşa edəcəklər. ۲)

:Mozni ibn Horəmdən nəql edir ki: İmam Şafeidən eşitdim

ayəsinin təfsirində belə dedi: Bu ayə buna dəlildir ki, {كَلَّا- أَنَّهُمْ عَيْنُ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ} Allahın övliyaları onu axirətdə görəcəklər. Həmçinin Rəbi` nəql edir: Günlərin bir günü
.İmam Şafeinin yanında idim. Ona Səiddən bir məktub gəldi

ayəsi barədə sual soruşulmuşdur. Şafei {كَلَّا- أَنَّهُمْ عَيْنُ رَبِّهِمْ} O məktubda
məktubun cavabında belə yazdı: “Allah qəzəb üzünü camaatdan gizlədəcək buna
dəlildir ki, başqaları Allah sevindiyi anda onun üzünü görəcəklər. Rəbi` deyir: Şafeidən
?sual etdim. Sən özün bu məsələyə etiqad bəsləyirsən

səh: ۱۷۷

[۱] – ۱ “Əl-mənar”, ۹-cu cild, səh. ۱۴۵ .

[۲] – ۲ “Təzyinul-məmalik fi mənəqibi Malik”; təlif-Süyuti Məhəmməd Əbu Zohrənin .
.nəqli ilə Malikin öz kitabında, səh. ۸۸

Cavabımda dedi: And olsun Allaha, əgər Məhəmməd ibn İdrisin (Şafei) qiyamət günündə Allahı görməyinə yəqini olmasa bu dünyada ona pərəstiş etməz.^[1]

İsfiraini (vəfatı-429 h.q.) deyir ki: Rə`y və hədis səhabələrindən fiqh imamları Malikin, Şafeinin, Əbu Hənifənin, Əhməd ibn Hənbəlin, Sovərinin, İbn Əbi Leylanın səhabələri hamısı Allahın gözlə görünməsini sübut etmişlər.

Yenə də əlavə edir ki: Əhli-sünnənin hamısı Allahın axirət günündə özünü möminlərə göstərməsini qəbul edirlər və biz bu barədə ayrılıqda geniş şəkildə bəhslər cəm etmişik.^[2]

Əhməd Məhəmməd Şakir Əhməd ibn Hənbəlin müsnədinə yazdığı öz şərhində deyir Allahın görünməsi barəsində olan hədislər təvatir^[3] həddinə və sübut mərhələsinə çatmışdır.

Əgər bir kəs Allahın görünməsini inkar etsə, məzhəbin zəruri məsələlərindən birini inkar etmişdir. Allahın görünməsini tək cəhmiyyə^[4], mötəzilə, imamiyyə və xəvariclər inkar etmişlər.^[5]

Fazil Nəvəvi deyir: Əhli-sünnə məzhəbinin hamısının etiqadı budur ki: Allah-təalanı görmək əqlən mümkündür və mahal bir şey deyildir. Bu məsələni də qəbul edirlər ki, qiyamət günündə möminlər Allahla görüşməyə nail olacaqlar. Tək cə bir çox bidət əhli məsələ, mötəzilə nümayəndələri, xəvaric və murciə məzhəbinin nümayəndələri güman edirlər ki, Allahı

səh:178

[1] – 1 ;Təbəqatü-Şafeiyyə”, 2-ci cild; səh. 81“ .

[2] – 2 ;Əlfərqu beynəl fərq Təbəe Qahirə”, səh. 313 və 335“ .

[3] – 3 Hədis terminalogiyasından biri olub, o hədis toplusuna deyilir ki, onun yalan . (mütərcim .(olması mümkün deyildir.

[4] – 4 İslam məzhəblərindən biri .

[5] – 5 .Musnədə Əhməd ibn Hənbəlin şərh”, 14-ci cild, səh. 137, hədisin şərh: 7703“ .

görmək mümkün olmayan bir işdir. Sonra deyir: Bu qrupun nəzərləri xəta və cahillik
:üzündən olan qorxulu məsələlərdəndir. Sonra yenə deyir

(Lakin Allahın görünməsi, əvvəlcə söylədiyimiz kimi, bu aləmdə də mümkün bir işdir. (1)

:Allah-təalanın görünməsi barədə olan dəlilləri qeyd etdikdən sonra belə nəticə alır

:Səhih və düzü budur ki;- Peyğəmbər (s) merac gecəsi öz gözləri ilə Allahı görmüşdür
Sonra Aişənin sözlərinə rədd cavabı yazmışdır. Çünki, Aişədən nəql **رَأَى رَبَّهُ بِعَيْنِي رَسُولَهُ**
".olunmuşdur ki: "Peyğəmbər (s) merac gecəsi Allahı görməmişdir

Diyar Bəkri deyir: Peyğəmbərin (s) xüsusiyyətlərindən biri bu idi ki, Allah-təalanı iki
(dəfə öz gözləri ilə görmüşdür. (2)

وَرَوَيْتُهُ لِلْبَارِي مَرَّتَيْنِ

:Bədrüddin Eyni Allahı görmək barədə olan hədislərin şərhində belə deyir

Bu hədisin məzmunu Allahı görməyin mümkün olmadığına qail olanların nəzərini rədd
edir. Sonra əlavə edərək bildirir ki: Onların sözləri ən böyük nadanlıq və xətadan
doğur. Çünki, Quran və sünnədən ələ gələn dəlillər Allahın görünməsini sübut edir. Bu
dəlildən əlavə, İslam ümməti qədimdən ta bu günə qədər bu mənada nəzərləri birdir
.ki, Allah-təala qiyamət günündə özünü möminlərə göstərəcəkdir

Sonra əlavə edir: Lakin, Allahın bu aləmdə də görünməsi mümkün bir işdir. Amma
keçmiş və indiki kəlam alimlərinin çoxu buna qail olublar ki, Allahın dünyada görünməsi
mümkün deyildir. Sonra deyir: Əşəri buna qail idi ki, bu dünyada da Allahı görmək
(mümkündür!!! (3)

səh: 179

1- [1] . 5" . [1] -1 ;Səhihi-Müslim" in şərh, 3-cü cild, səh. 5"

2- [2] . 113-114" . [2] -2 ;Tarixul-xəmis", 1-ci cild, səh. 113-114"

3- [3] . 172" . [3] -3 .Umdətul-qari", 18-ci cild, səh. 172"

[Qəstəlani deyir: Bəli, şübhəsiz ki, Allahı açıq-aşkar görəcəyik!!](#)[\(1\)](#)

İbn Həcər Bətaldan nəql edir: Əhli-sünnə, hədis və ümmətinin hamısı Allahı axirətdə [görülməsinin caiz olduğuna qaidirlər.](#)[\(2\)](#)

Şeyx Məhəmməd Əbdüh deyir: Allahı görmək barədə düzgün və aşkar hədislər o [qədər çoxdur ki, bir kəsə şəkk-şübhə və mücadilə üçün bir yer qalmır.](#)[\(3\)](#)

səh: 180

;İrşadus-sari”, 2-ci cild; səh. 109“. [1] –1

;Fəthul-bari”, 18-ci cild, səh. 195“. [2] –2

;Əl-mənar”, 9-cu cild, səh. 144“. [3] –3

Allahı görmək məsələsi ilə bağlı beş sual .۲

İbn Həcər Məkkidən(۱) Allahı görmək məsələsi barədə beş sual qeyd olunmuşdur. O, bu suallara cavab vermişdir. Əziz oxucuların bu beş sual və cavaba diqqət etmələrini .xahiş edirik

Sual: Əgər bir kəs bu dünyada ayıq halda həmin gözləri ilə Allahı gördüyünü iddia . ۱ etsə və ya buna etiqadı olsa, onun iddiası düzdürmü? Bir halda ki, bəzi firqələr Allahı bu .dünyada da görünməsinin mümkün olduğuna etiqad bəsləmişlər

Cavab: Bu məsələ iki cəhətdən bəhs olunmalıdır. Onlardan biri budur ki, əhli-sünnə ardıcılıarı Allahın bu dünyada da görünməsinin mümkün olmasına etiqad bəsləmişlər. İkinci bəhs görünüşün necə baş verməsindədir. Əhli-sünnənin əksəriyyətinin əqidəsi bu barədə belədir ki, Allahın bu dünyada görünməsi başqa şəxslər üçün deyil, tək cə .Peyğəmbər (s) üçün mümkün olmuşdur. O da yalnız merac gecəsində baş vermişdir

Sual: Görəsən keçmiş dinlərə tabe olmuş möminlər də İslam .۲

səh:۱۸۱

İbn Həcər Məkki ۹۷۳-cü hicri tarixində dünyadan getmişdir. O, əhli-sünnə . [۱] –۱ alimlərindən biri və çoxlu kitab sahibi idi. O cümlədən onun yazdığı kitablar şüənin rəddi barədə"Əssəvaiqul Muhriqə" və "Əlfəta vəl hədisə " və s... misal vurmaq olar. Əlfətavəl hədisə kitabını ۱۳۹۰-cı hq tarixində Misrdə yeni çapa verilmiş və beş sual – .cavab ۱۴۷-۱۴۹-۲۱۶-۲۱۸-ci səhifədə geniş şəkildə izah olunmuşdur

?dininin ardıcılıarı kimi Allahı qiyamət günündə görəcəklər

Cavab: İbn Əbi Həmzə Malikinın dediyinə əsasən, keçmiş dinlərə itaət edənlər üçün iki ehtimal vardır. Lakin ən çox ehtimal olunan odur ki, onlar da müsəlmanlar kimi Allahı görəcəklər və hətta deyə bilərik ki, mələklər, cinlər və qadınlar da Allahı görməyə nail olacaqlar. Çünki, rəvayətdə gəlmişdir ki, Allahın bütün düz məxluqları onu görəcəklər.

.Xaliqiyyət ləfzi də ümumiyyətə işarədir. Saydıqlarımızın hamısına da dəlalət edir

?Sual: Nəyə görə Allahı dünyada yox, axirətdə görmək mümkün olacaq .r

Cavab: İmam Malikinın bəyanına əsasən, onun səbəbi axirət əhlinin əksinə olaraq, dünya əhlinə hökumət edən zəif bir qüvvəyə görədir. Axirət əhli həmişəlikdir və yüksək qüvvəyə malikdirlər. Amma Peyğəmbərin (s) merac gecəsində Allahı görməsinə müvəffəq olmasının necəliyinə gəldikdə isə, o da adi bir bəşər kimidir? Sualına cavabda gərək deyək ki, bu, Allahın təkəcə öz Peyğəmbərinə inayət etdiyi .məxsus, fəvqəladə kəramət və lütf idi

?Sual: Behiştə qadınlar da kişilər kimi Allahı görəcəklər .r

Cavab: Xeyr! Çünki, bu məsələyə xüsusi bir dəlil yoxdur. Lakin, alimlərin bəziləri deyirlər ki: Onlar da kişilər kimi behiştə Allahı görəcəklər. Rəvayətlərin məfhumu ümumiyyətə dəlalət etdiyinə görə qadınlara da şamil olur. Bəzən qadınların bayram günlərində, özü də kişilərlə bir yerdə deyil, xüsusi şəkildə Allahı görəcəklərini də söyləyirlər. Bu nəzəriyyə dəlil cəhətindən yüksək qüvvəyə malikdir. Lakin, Cəlaluddin Süyuti "Siddiqat"- (Quranda onların barəsində yaxşı yad olunan qadınlar)-ı istisna etmiş və belə demişdir: Bu qadınlar behiştə kişilərlə bir yerdə də Allahı görəcəklər. Bu, .Allahın belə qadınlara bağışladığı xüsusi lütfü və kəramətidir

Sual: Qadınlar da kişilər kimi durduqları yerdə və behiştə girməzdən qabaq Allahı .s
?görəcəklər

Cavab: – Bəli, əhli-sünnənin bir çox alimlərinin əqidəsinə görə münafiq və kafirlər də durduqları yerdə Allahı görməyə müvəffəq olacaqlar. Lakin, az bir müddətdən sonra görə bilməyəcəklər. Amma behiştə Allahı görmək peyğəmbərlərə, mursəllərə, siddiqlərə, İslam ümmətindən və hər ümmətdən olan möminlərə məxsus olmasında əhli-sünnənin nəzəri eynidir. Təkcə bu ümmətin qadınlarının görməsində ixtilaf vardır

?Bu batil əqidənin mənşəyi nədir

Əvvəlki səhifələrdə işarə olunduğu kimi, əhli-sünnə alimlərinin sözlərindən belə anlaşılır ki, onların bu əqidələrinin sübutunda dəlilləri səhiheyndə və başqa etimad olunan kitablarında nəql olunmuş hədislərdən ibarətdir. Elə buna görə də bu hədislər onları Qurani-Kərimin ayələrində düşünülüb və təfəkkür etmələrindən saxlamışdır. Bəzən bu hədislərin əsərinin təsiri ayələrin bir hissəsini təvil etmiş⁽¹⁾ və hədisin məzmunu ilə uyğun mənada istifadə olunmuşdur

İbn Həcər Allahın görünməsini söyləyən hədislər barədə belə deyir: Daru Qutni Allahın görünməsi barədə olan hədislərin nəql olunan yolunu təqribən iyirmiyə qədər toplamışdır

Sonra deyir: Lakin, İbn Qəyyim bu barədə çox çalışmış və “həvil-ərvah” kitabında ۳۰–dan artıq toplamış və hamısının təriqinin də düzgün və səhih olduğunu bildirmişdir

Sonra İbn Həcər, Daru Qutnidən nəql edir ki: İbn Muin demişdir: Mənim yanımda Allahı görmək barədə yeddi səhih hədis vardır.⁽²⁾

Şeyx Məhəmməd Əbduh deyir: Görməyi inkar edən ayələrin, onu sübut edən ayələrdən daha aşkar olduğu çox deyilmişdir

səh: ۱۸۳

.Dəyişmiş və başqa mənaya yozmuş . [۱] –۱

.Fəthul-bari ۱–ci cild, ۷, səh. ۳۰۹ . [۲] –۲

Məsələn {لَنْ تَرَانِي} ayəsi və {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ} kimi (۱) ayəsi.

Bu iki ayə sərəhətlə Allahın görünməsini inkar edir. Lakin bunu sübut edən ayələr isə bundan ibarətdir

Qiyamət günü bir çoxlarının üzləri sevincdən gülər və {وَجِيهَهُ يَوْمَئِذٍ نَاضِحَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ} "Allahlarına baxarlar" (۲)

lüğəti intizar mənasında, Quranda, danışqda və ərəb kəlmələrində çox-"نظر" Bu ayədə istifadə olunmuşdur. Məsələn

{مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً} və (۳) ayəsi {هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ} kimi (۴) ayəsi.

lüğəti intizar mənasındadır. Mucahid kimi keçmiş təfsirçilər "نظر" Bu ayələrin hamısında "ناظره" – (۵) ni bəhs olunan ayələrdə intizar mənasını daşdığıni bildirmişlər.

Əbdüh yuxarıdakı mətləblərə diqqət edir, amma hədislərlə üz-üzə gəldikdə onlara göz yuma bilmir. Xülasə söyləsək, Quran ayələrinə çox sadə yanaşmışlar. Başqa sözlə söyləsək, Allahı görməyin mümkün olduğunu bildirən hədislərin təsirinə qapılaraq Quran ayələrində təvilə yol vermiş və belə demişdir: Səhih hədisdə Allahı görməyin (۶) sübutuna aşkar hədislər o qədər çoxdur ki, heç kəsə şək-şübhə yeri qalmır.

Beləliklə, aydın oldu ki, Allahın görünməsinə olan əqidənin mənşəyi əhli-sünnə kitablarında gətirilmiş belə hədislərdir. Xüsusilə sihahda nəql olunan cism və oxşatmaq mənşəyi daha təsirli olmuş, belə hədislər Allahı tanımaqda Quranın nəzəri ilə uyğun gəlməyən yolu ötüb keçilməsi ilə nəticələnmişdir

Bəli, bir vaxt bir binanın əyriliyi onun memarının vasitəsi ilə düzəlmiş olarsa, bu əyriliyin əsəri o binada əbədi qalacaqdır

səh: ۱۸۴

–۱ [۱]. "Ənam" surəsi, ۱۰۳-cü ayə

–۲ [۲]. "Qiyamət" surəsi, ۲۲-ci ayə

–۳ [۳]. "Yasin" suərsi, ۴۹-cu ayə

;Əraf" surəsi, 53-cü ayə" . [4] -4
.Əlmənar 9-cu cild, səh. 134 . [5] -5
.Əlmənar 9-cu cild, səh. 144 . [6] -6

!Əziz oxucu

Səhiheyinin ardıcıllarının Allahı görmələri barədə olan əqidələrini mülahizə etdiniz. Yaxşı olar ki əhli-sünnə alimlərinin Allahı yuxuda görmək əqidəsini də burada qeyd edək.

Onlar bu məsələni sübut etməkdən ötrü bir sıra hədislər nəql etmişlər. Bu hədislərin məzmununa əsasən, Peyğəmbər (s) bu nemətə nail olmuş və Allahı yuxuda görmüşdür.

Bu nəzəriyyəni daha da möhkəmlətmək üçün məsələni genişləndirərək, Peyğəmbərin (s) məqamını kiçiltmiş və bəzi alimlərin də yuxuda Allahla görüşməyə və Allahla öz aralarında dərdləşməyə nail olduğunu da bildirmişlər.

.Bu yuxunu ən məşhur yuxu yozanlar maraqlı və şirin yuxu yozma ilə nəql etmişlər.

Belə əqidənin sahibləri Allahı yuxuda görməyə əlaqəsi olanlara yol göstərmiş və bu nemətə nail olmaq üçün onlara iki rəkətli məxsus bir namaz da öyrətmişlər.

Nəhayət, məşhur tarixçi Suheyli və “Rovzul-ənəf” kitabının sahibi (vəfatı-ΔΛ) h.q.) bu barədə “Məsələtu royətillah fil mənami vən-nəbiy”⁽¹⁾ adlı kitab yazmış, Allahı yuxuda görmək mövzusunun geniş açıqlamış və bu barədə olan müxtəlif suallara cavab vermişdir.

Biz yuxarıda qeyd olunan mətləblərin geniş şəkildə araşdırılmasını oxucuların ixtiyarında qoyur, bu barədə mühakimə yürütməyi onların öz öhdələrinə buraxırıq.

.Peyğəmbər (s) Allahı yuxuda görür

Bu barədə Termizi öz sunənində bir neçə hədis nəql etmişdir. Onların hamısının məzmunu Peyğəmbərin (s) yuxuda Allahı gözəl qiyafədə görərək onunla söhbət etdiyini bildirir. İndi isə o hədislərdən birinin mətni və xülasə tərcüməsi ilə tanış olun.

.İbn Hişamin sirəsi, Taha Əbdur-rafun qələmi ilə ; Misr çapı 1391 . [1] -1

... عَنْ مَعَاذِ ابْنِ جَبَلٍ قَالَ: احْتَبَسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ | ذَاتَ غَدَاهِ مِنْ صِيَةِ لَاهِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَاءَى عَيْنَ الشَّمْسِ فَخَرَجَ سَرِيعًا فَتَرَبَّ بِالصِّيَةِ لَاهِ فَصَيَّ لِي رَسُولُ اللَّهِ وَتَجَوَّزَ فِي صِيَةِ لَاتِهِ فَلَمَّا سَلِمَ دَعَا بِصَوْتِهِ فَقَالَ لَنَا عَلَى مَصَافِكُمْ كَمَا أَنْتُمْ ثُمَّ إِنَّتَلَّ إِلَيْنَا فَقَالَ أَمَا إِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمْ الْعِدَاةَ، إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ فَصَيَّ لَيْتُ مَا قَدَرْتُ لِي فَنَعَسْتُ فِي صِيَةِ لَاتِي فَاسْتَقَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورِهِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! قُلْتُ رَبِّي لَيْتِكَ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ: لَا أَدْرِي رَبِّ قَالَهَا: ثَلَاثًا قَالَ: فَرَأَيْتَهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفِي قَدْ وَجَدْتُ بَرْدَ أَنْامِلِهِ بَيْنَ ثَدْيِي...

Məz ibn Cəbəl deyir: “Peyğəmbər (s) bir gün sübh namazına gecikdi. Günəşin çıxmasına az qalmış tələsik halda məscidə daxil oldu. Namazı qıldı və sonra buyurdu: Cərgələrinizi pozmayın. Bu vaxt gecikməyinin səbəbini belə izah etdi: Mən dünən ayıldım. Bir az namaz qıldıqdan sonra yuxuladım. Yuxuda Allahı gözəl bir qiyafədə gördüm. Allah buyurdu: Ya Məhəmməd! Dedim: Ləbbəyk ey mənim Rəbbim! Buyurdu: Muqərrəb mələklər hansı məsələdə bir-biri ilə mübahisə edirlər. Dedim: Bilmirəm. Bu sualı üç dəfə təkrar etdi və mənfə cavab eşitdi. Bir də gördüm ki, əlini mənim kürəyimə qoydu. Mən onun barmaqlarının sərinliyini sinəmdə hiss etdim. Bu vaxt mənə belə (buyurdu: Ya Məhəmməd...” (1)

Buxarinin bu hədisi təsdiq etməsi

Termizi yuxarıdakı hədisi nəql etdikdən sonra deyir: Bu hədis “həsən” (2) və “səhih”-dir. Mən onun səhihliyi barədə

səh: 186

1- [1]. “Sad” surəsinin təfsiri, hədis: 3332. ;Sunəni-Termizi”, 5-ci cild; “Həsən” – şiə məzhəbinin nəzərinə əsasən , o hədisə deyilir ki onun sənədi” . [2] -2 məsum qədər neçə sənədlə birləşsin və hədisin rəvayətləri də imami məzhəbdirlər. Lakin onların ədaləti barədə rical kitablarında bir söz deyilməmişdir. Əhli-sünnə nəzərində isə həsən, o hədislərə deyilir ki, onun rəvayətləri adil, lakin hədisi əzbərləməkdə çox zəifdirlər. (mütərcim

Məhəmməd ibn İsmaildən soruşdum. O da bu hədisi təsdiq etdi və cavabında dedi: Bu
.hədis səhihdir

Əhli–sünnə alimləri də Allahı yuxuda görürlər

Hafiz ibn Ərəbi Maliki (vəfatı 543 h.q.) Sunəni–Termiziyə yazdığı öz şərhində, həmin
:kitabdan nəql etdiyimiz hədisin şərhində belə deyir

Şeyx, alimlərin və zahidlərin rəhbəri, ustad Əbu İshaq İsfəraini də Allahı yuxuda
görmüş və ona demişdir: İlahi otuz, ya qırx ildir səndən bağışlanmağımı diləyirəm,
lakin hələ də duamı qəbul etməmişən. Allah onun cavabında buyurdu: Ey Əba İshaq!
[\(Sən bizdən böyük bir hacəti, bizim dostluğumuzu və məhəbbətimizi istədin!\)](#)

Şərani⁽²⁾, İbn Covzi⁽³⁾ və Şəblənci⁽⁴⁾ Əhməd ibn Hənbəldən nəql edirlər ki, o deyirdi:
Mən Allahı yuxuda gördüm. Dedim: –İlahi, bəndələrinin sənə yaxın olmasına ən gözəl
vasitə nədir? Buyurdu: Mənim sözlərimdir ey Əhməd! Dedim: Düşünərək ya
!düşünməyərək? Buyurdu: – Düşünərək və düşünməyərək

:Ruhul–məani təfsirinin sahibi Alusi Bağdadi (vəfatı–1270 h.q.) deyir

Allaha şükür edirəm ki, həyatımda üç dəfə Allahı yuxuda görmüşəm. Axırınıcı dəfə“
1246–cı ildə, ətrafı nurla bürünmüş və şərqə tərəf diqqət etdiyi halda gördüm. Mənə
[\(neçə cümlə nəsə byurdu. Yuxudan oyandıqdan sonra mən o cümlələri unuttum\)](#)”.

səh:187

1–[1] .Arizətul əhvəzi”, Misr çapı 12–ci cild, səh. 117“ .

2–[2] .Təbəqate Şərani”, Misr çapı, 1316, 1–ci cild, səh. 44“ .

3–[3] .Mənaqəbu Əhməd ibn Hənbəl”, Beyrut çapı, səh. 434“ .

4–[4] ;Nurul–Əbsar”, “Beyrut çapı”, səh. 225“ .

5–[5] ;Ruhul–məani”, 9–cu cild, səh. 46“ .

Darəmi öz “sunən” kitabında nəql edir ki, Peyğəmbər (s) Allahı yuxuda görmüşdür. Sonra bu yuxunu yozmağa başlayır və tanınmış yuxu yozan İbn Sirindən belə nəql [\(1\)](#) edir: – Hər kim Allahı yuxuda görsə behiştə daxil olar.

Allahı yuxuda görmək üçün qılınan namaz

Əhli-sünnə alimləri və hədisçiləri İbn Abbasdan nəql etmişlər ki, hər kim cümə günü zöhr və əsr namazları arasında iki rəkət namaz qılaraq onun birinci rəkətində “Həmd” surəsindən sonra bir dəfə “Ayətul-kursi”-ni və ۲۵ dəfə “Fələq” surəsini, ikinci rəkətində isə “Həmd” surəsindən sonra “İxlas” surəsini və ۲۵ dəfə “NAs” surəsini, salamdan La həvla və la qüvvətə illa billahil-əliyyil-“ لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم” sonra isə ۵۰ dəfə .əzim”deyərsə, yuxuda Allahı görməmiş dünyadan getməz

Süyuti də bu hədisi “Əl-ləaliəl-məsnuə”[\(2\)](#) və İbn Couzi “Əl-mozuat”[\(3\)](#) kitabında bu hədisi Əbu Talib Məkki və Əbu Hamid Qəzalidən nəql edir və bildirir ki, bu hədis qondarma hədisdir. Çünki, onun sənəd silsiləsində olanlar məchul və tanınmayan şəxslərdir

Təəccüblü burasıdır ki, İbn Couzi bu hədisin inkarında onun “Royətullah fil-mənami” mətninə irad etməmişdir. Onun fikrincə hədisin mətni düzdür. Yalnız sənədlərində :iradın olmasını bildirərərək belə demişdir

هذا حديث مجهول وفيه مجاهيل لا يعرفون.

Allah–Təalanı görmək şiə imamlarının nəzərində

Şiə məzhəbinin rəhbərləri, yəni Peyğəmbər (s) sülaləsi Allahı

səh:۱۸۸

–۱ [۱] . “۱۲۶” səh. ۲-cı cild; Darəminin mətni” ;

–۲ [۲] . ۵۲-۱ səh. ;ci cild,

–۳ [۳] . ۱۱۹-۲ səh. ;ci cild,

gözlə görməyin qeyri-mümkün olduğunu bildirirlər. Şiə məzhəbinin nümayəndələri də öz rəhbərlərinin təlim-tərbiyəsinə əsasən, Allah-təalanı bu dünyada və axirət günündə görmək məsələsində onun qeyri-mümkün olduğuna etiqad bəsləmiş və Allahı bu kimi şeylərdən (məsələn: başqa cisimlər kimi günəş, ay və şüanın əksi kimi dərk etməyin .mümkün olması kimi məsələlərdən) münəzzəh və üstün bilirlər

Xülasə, bu, Peyğəmbər (s) Əhli-beytinin sözləri və nəzəriyyələridir. Gərək tək-cə onların sözlərinə etiqad olunsun və qiyamət günündə Allah-təalanın yanında bu kimi şəxslərin və məsum sülalənin nəzərindən başqa heç bir üzürlü səbəb qəbul olunmayacaqdır. Çünki, Allah onları Quranda hər növ çirkinlik və pislikdən pak və hər :cür azgınlıq və bihudə söz danışmaqdan münəzzəh və təmiz tanıtdırmışdır

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

EY ƏHLİ-BEYT! ALLAH SIZDƏN ÇIRKINLIKLƏRI (GÜNAHLARI) YOX ETMƏK VƏ SIZI_
(BÜTÜN PISLIKLƏRDƏN TƏMİZLƏMƏK (PAK) İSTƏYİR!_ (1)

Peyğəmbər (s) da onları Qurani-məcədə yaxın və onunla bərabər, həmçinin hər ikisini
."səqil" (ağır və çiyin sındıran əmanət) qərar vermişdir

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَعِثْرَتِي

MƏN SIZIN ARANIZDA İKİ BÖYÜK VƏ AĞIR ƏMANƏT QOYURAM. ONLARDAN BİRİ _
_ !ALLAHIN MÜQƏDDƏS KİTABI QURAN, DIGƏRI İSƏ MƏNİM ƏHLİ-BEYTIMDİR

Şiə məzhəbinin nəzəri budur ki, Allah-təalanın görünməsinin mümkün olmamasını əqli və nəqli dəlillər sübut edir. Bu barədə Quran ayələrindən əlavə, dini rəhbərlərimizdən nəql olunmuş rəvayətlər həmin əqli və nəqli mətləbləri izah edir və sadə dillə ümumi zehnlərə və fikirlərə onun dərkini aydınlaşdırır

səh: ۱۸۹

:İndi isə əqli və nəqli dəlillərdən ibarət olan bir neçə nümunəni burada qeyd edirik

Əqli və fəlsəfi dəlillər

ƏQLİ VƏ FƏLSƏFİ DƏLİLLƏR

Filosoflar deyirlər: Gözlə bir şeyi görmək və bir şeyin şüasının görünməsi o vaxt . . .
mümkündür ki, bir cəhətdə və müəyyən bir yerdə görünsün. Əgər bu məsafə
.müəyyən həddən az və ya çox olsa, görünən o şeyi görmək mümkün olmayacaqdır

Hər bir mövcudun görünməsinin şərtləri vardır. Onlardan biri də budur ki, görünən şey
.görən şəxsin qarşısında olsun

Məsələ burasındadır ki, bu cəhətlər Allah-təala barəsində keçərli deyildir və bizə onun
mümkün olmamasını anladır. Çünki, bu cəhətlərdən heç birinin həqiqəti Allah-təala
barəsində düzgün deyildir. Allah, heç yerdə və ya heç bir məkanda kimsəyə
görünməmişdir. Allah və yaratdığı varlıqlar arasında məsafə yoxdur. Çünki, məsafənin
lazım olması Allah-təalanın cism və məkana malik olması deməkdir. Allah-təalanın isə
.heç bir cism və məkana ehtiyacı yoxdur

Allahı görmək və onunla görüşmək, əgər onun vücuduna əlaqə tapırsa, onun . . .
vücudunu gözlə görməyin lazımlığı, vücudunun məhdud bir məkanda və müəyyən bir
nöqtədə olmasına və həmçinin başqa bir nöqtələrdə və məkanlarda vücudunun
olmamasına gətirib çıxardır. Çünki, insanın baxışı Allahın vücudunun bütünlüklə deyil,
təkcə bir qismini görür. Bunun da mənası o deməkdir ki, Allahın vücudu ayrı-ayrı
hissələrə malikdir və onlardan da təşkil olunmuşdur. Müəyyən bir nöqtəni tutmuşdur.
Bunların hamısı Allah-təala barəsində mümkün olmayan bir şeydir. Çünki, Allah-təala
məhdud

səh:19.

BU DƏLİLLƏRİN FƏLSƏFİ VƏ ƏQLİ OLDUĞUNA GÖRƏ ƏZİZ OXUCULARIMIZA . [1] -1
.(DIQQƏTLİ OLMALARINI İSTƏYİRİK. (MÜTƏRCİM

deyildir və bir nöqtədə də qərar tutmamışdır. Nə ayrı–ayrı hissələrə malik olmuş və nə də tərkib tapmış, nə də bir məkanda yerləşərək başqa bir məkanı boşaltmışdır

Bundan əlavə, görünən və görülməsi mümkün olan hər bir şeyin rənglərdən birinə malik olması lazımdır ki, görünməsi mümkün olsun. Hər bir rəng növünün Allah–
[təalanın vücuduna nisbət verilməsi özü də mümkün olmayan bir işdir.](#)^[1]

Qurani–Kərimdən dəlillər

Qurani–Kərimdə Allah–təalanın görünməsini inkar edən çoxlu ayələr vardır. Bu ayələr bu məsələnin mümkün olmadığını bəyan etmişdir. Misal olaraq, kitabımızın bu
:səhifəsində bu barədə iki ayəni gətiririk

1. "Ənam" surəsində belə buyurur:

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}

GÖZLƏR ONU (GÖRÜB) DƏRK ETMƏZ. O, GÖZLƏRİ DƏRK EDƏR. O, LƏTİFDİR"
[\(CİSMLİLİKDƏN UZAQDIR\)](#), (HƏR ŞEYDƏN) XƏBƏRDARDIR!"^[2]

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ} Mərhum Təbərsi deyir: – "İdrak" maddəsi "bəsər" kəlməsi ilə qeyd olanda
.görməyin və görünməyin göz vasitəsi ilə olması mənasındadır –

,Məsələ burdadır ki, əgər bir kəs desə ki

أَدْرَكْتُهُ بَبَصَرِي وَمَا رَأَيْتُهُ

cavabında deyərlər ki, bu kəlam ziddiyyətlidir. Çünki, gözlə dərk etmək, həmin görmək deməkdir. Buna görə də "onu gözümlə dərk etdim, lakin görmədim" deyilsə bu doğru
[deyildir.](#)^[3]

səh: 191

Əlavə məlumat əldə etmək üçün Əllamə və Quşçinin Nəsrəddin Tusunun . [1] –1
"Təcridul–etiqaad" kitabına yazdığı şərhinə, həmçinin başqa Kəlami və Fəlsəfi kitablara
!müraciət edə bilərsiniz

.Ənam surəsi ayə – ۱۰۳ . [۲] –۲

.Məcməul-bəyan”; Sudan çapı, səh. ۳۴۴“ . [۳] –۳

{وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِقَوْمِ إِنتُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَ كُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بِيَارِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بِيَارِكُمْ فَتَبَّ عَلَىٰ كُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ * وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنْظُرُونَ }

O VAXTI DA XATIRLAYIN KI, MUSA ÖZ QÖVMÜNƏ: EY QÖVMÜM, SIZ BUZOVA SITAYIŞ _ ETMƏKLƏ, HƏQIQƏTƏN, ÖZÜNÜZƏ ZÜLM ETDİNİZ. BUNA GÖRƏ DƏ YARADANINIZA TƏRƏF ÜZ TUTARAQ TÖVBƏ EDİN, ÖZÜNÜZÜ (BUZOVU TANRI BİLƏN ADAMLARINIZI) ÖLDÜRÜN! BELƏ ETMƏNİZ YARADANINIZIN YANINDA SIZIN ÜÇÜN XEYIRLIDIR! – DEMIŞDI VƏ ALLAH DA TÖVBƏNIZI QƏBUL ETMIŞDI. ƏLBƏTTƏ, O, TÖVBƏLƏRI QƏBUL EDƏNDİR, BAĞIŞLAYANDIR. (VƏ YADINIZA SALIN KI) SIZ: YA MUSA, ALLAHI AŞKAR SURƏTDƏ GÖRMƏYINCƏ, HƏÇ VAXT SƏNƏ INANMAYACAĞIQ ,– DEDIYİNİZ ZAMAN (GÖZÜNÜZ GÖRƏ-GÖRƏ SIZI ILDIRIM VURMUŞDU." _ (۱)

Bu iki ayə bir-birinə birləşir və bir-biri ilə bağlıdır. Allah-təalanın görünməsinin qeyri-mümkün olmasına dəlalət edir. Çünki, birinci ayədə özləri üçün buzova sitayiş etməyi din qərar verən şəxslərin əzaba düçar olduğunu bildirmişdir. Nəticədə isə onların tövbəsinin ən çətin cəzalarla, özlərini öldürməyi şərt bağlamışdır. İkinci ayədə isə əzab, Allah-təalanı görmək istəyənlər üçün qeyd olunmuşdur. Onların da cəzaları .ildirimin nazil olması və asimani bəlaya düçar olmalarına işarədir

Bu mübarək ayə təmamilə aşkar şəkildə bizləri bu həqiqətə çatdırır ki, küfr, mürtəd_ olmaq və əzaba düçar olmağın səbəbi təkəcə buzova pərəstiş etmək deyil, Allah-təalanı görmək istəmək özü də günah və asimani əzabın nazil olmasına səbəbdir. _Məsələn, buzovpərəstlik ən böyük günahdır

Diqqəti cəlb edən budur ki, Quranda Allahı görmək mövzusunda mümkün olmayan Bəni-İsrailin istəklərinə

işarələr olunmuşdur. İşlənmiş ibarətlər və cümlələr bu işin ən böyük günah olduğunu
:və boyun əyməməyi çox aydınlaşdırır. Bir yerdə deyir

{يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ
بِظُلْمِهِمْ}

YA RƏSULUM!) KITAB ƏHLİ (YƏHUDİLƏR) SƏNİN ONLARA GÖYDƏN (BİRDƏFƏLİK) _
BİR KITAB ENDİRMƏYİNİ İSTƏYİRLƏR. HALBUKI ONLAR (VAXTILƏ) MUSADAN
BUNDAN DAHA BÖYÜYÜNÜ İSTƏMİŞ VƏ: BİZƏ ALLAHİ AŞKAR GÖSTƏR! – DEMİŞDİLƏR.

(Və öz ədalətsizlikləri üzündən onları ildirimi vurmuşdu. _[1]

:Başqa bir yerdə isə deyirlər

{وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا}

BİZİMLƏ QARŞILAŞACAQLARINA ÜMİD ETMƏYƏNLƏR (QIYAMƏT GÜNÜ DIRİLİB _
HAQQ-HESAB ÜÇÜN HÜZURUMUZDA DURACAQLARINDA QORXMAYANLAR): "BİZƏ
(MƏHƏMMƏDİN HƏQIQI PEYĞƏMBƏR OLDUĞUNU TƏSDİQ EDƏN) MƏLƏKLƏR
ENDİRİLMƏLİ, YAXUD BİZ (ONUN DOĞRU DANİŞIB-DANİŞMADIĞINI BİLMƏK ÜÇÜN)
RƏBBİMİZİ GÖRMƏLİ İDİK!" – DEDİLƏR. HƏQIQƏTƏN, ONLAR ÖZLƏRİ BARƏSİNDƏ
TƏKƏBBÜRƏ QAPILDILAR VƏ (ALLAHİ BİLAVASİTƏ GÖRMƏK, ONUNLA DANİŞMAQ

(İSTƏMƏYƏ CÜRƏT ETMƏKLƏ) AZĞINLAŞIB HƏDDİ ÇOX AŞDILAR.! _[2]

Əgər Allah-təalanın görünməsi mümkün olsaydı onların istəkləri zülm, həddindən
.çıxmaq və əmrə itaətsizlik sayılmazdı

Xüsusi şəkildə görməyə etiqad edən şəxslər deyirlər: – Allah-təalanın bəndələrinə əta
etdiyi ən gözəl və ləzzətli nemətlərdən biri onun ən böyük inayəti və bəndələrinə
.diqqətinin olması və qiyamət günündə behiştə bəndələrinə camalını göstərməsidir

səh: ۱۹۳

.Nisa surəsi ayə – ۱۵۳ . [۱] – ۱

;Furqan” surəsi, ۲۱–ci ayə“ . [۲] – ۲

Görünməyin inkarı barədə Quranda ayələr çoxdur. Lakin, nümunə olaraq bu iki
.söylənən ayələrlə kifayətlənirik

Hədislərdən dəlillər

.۱

مِنْ كَلَامِهِ لَهُ (ع) وَقَدْ سَأَلَهُ دَعَلْبُ الْيَمَانِي فَقَالَ: هَلْ رَأَيْتَ رَبِّكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ (ع): "أَفَأَعْبُدُ مَا اتَّأْرَى؟" قَالَ: وَكَيْفَ تَرَاهُ؟ قَالَ: "لَا تُدْرِكُهُ الْعُيُونُ بِمُشَاهَدَةِ الْعَيَانِ، وَ لَكِنْ تُدْرِكُهُ الْقُلُوبُ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ..."

Zələb Yəmani Əmirəl-möminin Əli ibn Əbi Talibdən (ə) sual etdi: Allah-təalanı görmüsənmi?! Cavabında Əli (ə) buyurdu: Görəsən mən görmədiyim Allaha ibadətmi ?edirəm

Zələb sual etdi: Necə görürsən? Əmirəl-möminin (ə) buyurdu: Allah-təalanı başda olan gözlə görmək mümkün deyil. Lakin, onu imanın həqiqətindən bəhrələnən qəlbin nuru
(1) ilə dərk etmək olar...

.۲

وسئل الصادق (ع): هَلْ يُرَى اللهُ فِي الْمَعَادِ؟ قَالَ (ع): "سُرِّيْحَانُهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَنْ ذَلِكَ عُلُوقاً كَبِيراً، إِنَّ الْأَبْصَارَ لَا تُدْرِكُ إِلَّا مَالَهُ لَوْ وَكَيْفِيَّتِهِ، وَاللَّهُ خَالِقُ الْأَلْوَانِ وَالْكِفِيَّتِهِ"

İmam Sadiqdən (ə) sual etdilər: Qiyamət günündə Allah-təalanı görmək olarmı? İmam (ə) cavabında buyurdu: Allah-təala belə şeylərdən münəzzəh və üstündür. Çünki, göz tək cə rəng və keyfiyyətə malik olan şeyləri –cismləri görə bilər. Lakin Allah nə rəng, nə
(2) keyfiyyət və nə də necəliyə malikdir. Allah-təala onları vücuda gətirəndir.

.۳

....عن ابى عبدالله (ع) قال: جاء حبر إلى أمير المؤمنين (ع) فقال: يا أمير المؤمنين! هل رأيت

səh: ۱۹۴

۱- [۱]. "Nəhcül-bəlağə", ۱۷۹-cu xütbə

۲- [۲]. "Üsuli-Kafi", ۳-cü cild, "İbtalür-röyə" bölümü, və "Biharul-ənvar", ۴-cü cild,

;“Nəfyur-röyəti” bölümü

رَبِّكَ حِينَ عَيَّدْتَهُ؟ فَقَالَ (ع): وَيْلَكَ! مَا كُنْتُ أَعْيِدُ رِيًّا لَمْ أَرَهُ قَال: وَكَيْفَ رَأَيْتَهُ؟ قَالَ (ع): وَيْلَكَ! لَا تُدْرِكُهُ الْعُيُونُ فِي مَشَاهِدِهِ الْأَبْصَارِ وَلَكِنْ رَأَتْهُ الْقُلُوبُ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ ...

İmam Sadiq (ə) buyurur: “Yəhudi alimlərindən biri Əmirəl-möminin Əlinin (ə) xidmətinə gəldi və ərz etdi: Ya Əli ! Pərəstiş etdiyin Allahı görmüsən? Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurdu: Vay olsun sənə! Mən görünməyən Allaha pərəstiş etmirəm. Yəhudi sual etdi: Allahı necə görmüsən? Əli (ə) buyurdu: Allahı bu gözlərlə görmək mümkün deyil, (ürəklərdə olan imanın həqiqəti ilə onu dərk edirlər. [1](#))

.4

عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ حِيَّاتِمٍ قَالَ: قَالَ: ذُو الرِّئَاسَتَيْنِ: قَلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَاءِ (ع): -جُعِلْتُ فِدَاكَ - أَخْبَرَنِي عَمَّا اخْتَلَفَ فِيهِ النَّاسُ مِنَ الرُّؤْيَا فَقَالَ: "يَا أَيُّهَا الْعَبَّاسُ! مَنْ وَصَفَ اللَّهَ بِخِلَافِ مَا وَصَفَ بِهِ نَفْسُهُ، فَقَدْ إِعْظَمَ الْفَرِيَةَ عَلَى اللَّهِ، قَالَ: {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ...}

Fəzl ibn Səhl Zulriyasəteyn İmam Rzaya (ə) ərz etdi: “Camaatın ixtilaf etdiyi şey barədə, yəni Allahın görünməsi barədə mənə xəbər ver! Bu işin həqiqətini mənim üçün açıqla! Həzrət (ə) da cavabında buyurdu: Hər kəs Allahı, onun tərif etdiyindən başqa :tərif edərsə, ən böyük böhtanı onun təkliyi barədə demişdir. Sonra bu ayəni oxudu

{لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ}

_ .GÖZLƏR ONU (GÖRÜB) DƏRK ETMƏZ. O, GÖZLƏRİ DƏRK EDƏR _

Əhli-beytdən (ə) hədis kitablarında görməyi inkar edən onlarla hədis nəql olunmuşdur.

(Bu bir neçə hədis də kitabımızın bu hissəsində misal olaraq qeyd olunmuşdur. [2](#))

səh:195

Üsuli-Kafi”, 3-cü cild, “İbtalür-röyə” bölümü, və “Biharul-ənvar”, 4-cü cild,“ . [1] -1

;“Nəfyur-röyəti” bölümü

Üsuli-Kafi”, “İbtalür-röyə” bölümü, “Biharul-ənvar”, təzə çapı, 4-cü cild,“ . [2] -2

;“Nəfyur-röyə” bölümü

Səhihi-Müslim və Səhihi-Buxarinin tövhid məsələsində olan ikinci zəif nöqtə budur ki, bu iki kitabda Allah-təala məkana ehtiyacı olan bir varlıq kimi tanıtılmış və onun üçün müxtəlif məkanlar müəyyən edilmişdir.

Allahı görmək” bəhsində işarə etdiyimiz kimi, hər bir mövcudu görmək üçün ona“ müəyyən bir məkan lazımdır. Allahı görmək barədə hədislərə diqqət etdikdə səhiheyn Allahın məkana malik olmasını çatdırır.

Lakin məkan mövzusu sihahda (altı kitabda) ayrıca bəhs kimi qələmə alınmış və əhli-sünnə tərəfindən məkanı sübut etmək üçün bir çox kitablar yazılmışdır.

Səhiheynin (Buxari və Müslim) nəzərinə, Allahın məkanı namaz vaxtı namaz qılanın qarşısında və onun qibləsinə tərəfdir.

Sunənin (yəni Sunəni-Davud, Sunəni-Nəsai, Sunəni-Termizi və s..) nəzərinə isə Allahın məkanı ərşin üstündə, ərş vücuda gəlməzdən öncə isə Allahın buludlar arasında olduğunu bildirirlər.

.İndi də bu mövzuda bir neçə hədisin tərcümə və mətni ilə tanış olaq

.۱

عن عبدالله بن عمر: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | رَأَى بَصَاقًا فِي جِدَارِ الْقِبْلَةِ فَحَكَهُ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَنِ النَّاسِ، فَقَالَ: "إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَبْصُقْ قِبَلَ وَجْهِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ قِبَلَ وَجْهِهِ إِذَا صَلَّى".

Əbdullah ibn Ömər deyir: “Allahın Rəsulu (s) məscidin qibləsi tərəfində ağız suyu gördü və oranı təmizlədi. Sonra üzünü camaata tutaraq buyurdu: Sizlərdən hər biriniz namaz qılan zaman öz qarşınıza ağız suyunu atmamalısınız. Çünki namaz qılan vaxt [\(Allah sizin qarşınızda dayanır.\)](#)”

.۲

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَزَاهُ (قَالَ: بَيْنَا النَّبِيُّ | يُصَلِّي رَأَى فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ نَخَامَةً فَحَكَهَا بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: "إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ اللَّهَ حِيَالًا وَجْهِهِ، فَلَا يَتَحَمَّنْ حِيَالًا وَجْهِهِ فِي الصَّلَاةِ")

Əbdullahdan nəql olunmuşdur: “Peyğəmbər (s) namaz qılarkən məscidin qibləsində ağız suyu gördü. Əli ilə onu

səh: ۱۹۷

Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabus-salat”, Həkkul-bəzaqi bil-yədi minəl-məscid” [۱] -۱ bölmü, hədis: ۳۹۷-۳۹۸; və ۳۹-cu bölmü, və “Kitabus-səlat”, “Əbvabul-əməli fis-səlat”, ۱۲-ci bölmü, “Ma yəcuzu minəl-bəsaq”, hədis: ۱۲۱۳; “Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild, “Kitabul-məsacid”, ۱۳-cü bölmü, “Ənnəhyu ənil busaq fil məscidi fis-səlati və ğeyriha”, hədis:

;۵۴۸

təmizlədi. Onun üzündən qəzəblənməsi və naraht olması bilinirdi. Sonra belə buyurdu: Sizlərdən hər biriniz namaz qılarkən Allah onun qarşısında durur. Namaz qılarkən öz [\[qarşınıza ağızınızın suyunu atmayın.\]](#)⁽¹⁾

.۳

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | يَصَلِي رَأَى نَخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ فَأَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: "مَا بَالِ أَحَدِكُمْ يَقُومُ مُسْتَقْبِلَ رَبِّهِ فَيَتَنَحَّحُ أَمَامَهُ، أُحِبُّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَسْتَقْبِلَ، فَيَتَنَحَّحُ فِي وَجْهِهِ؟! فَإِذَا تَنَحَّحَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَتَنَحَّحْ عَنِ يَسَارِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَفْعَلْ هَكَذَا.

ووصف القاسم، فتفل في ثوبه، ثم مسح بعضه على بعض.

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) məscidin qibləsində ağız suyu gördü. Üzünü camaata tərəf çevirib buyurdu: Nəyə görə sizlərdən biri Allahla üz-üzə durarkən öz qarşısına ağızının və sinəsinin suyunu atır?! Sizin qarşınızda duraraq üzünüzə ağızının və sinəsinin suyunu atan bir kəsin bu əməlini sevirsinizmi?! Əgər sizlərdən hər kəs ağızının, ya sinəsinin suyunu atmaq istəsə, sol ayağının kənarına atsın. Mümkün [\[olmasa əvvəlki kimi etsin.\]](#)⁽²⁾

Hədis ravisı Qasim dedi: Peyğəmbər (s) öz paltarının ətəyini açdı və ağızının suyunu ora .atdı. Sonra ətəyini bir-birinə sürtdü. Ravinin özü də əyani surətdə bu işi gördü

.Bu hədisi Müslim iki yolla Əbu Hüreyrədən nəql edir

?Allah göydəirmi

Altı sihah sahiblərindən üçü, sunən və məsanid müəlliflərinin bir çoxu Müaviyə ibn (Həkəm Səkəmidən Peyğəmbər (s

səh: 198

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Həl yəltəfetil əmru yənzil”, və 8-ci cild, “ [1] –1
; “Kitabul-ədəb”, “Ma yəcuzu minəl-ğəzəbi vəş-şiddəti li əmrillāh” bölümü
Səhihi-Müslim 2-ci cild; bab Ənnəhyu ənil busaqi fil məscidi fis-səlati və ğeyrih- [2] –2
.Sunən İbn Macə Kitabus-səlat bab-61

:tərəfindən onun kənizinin imanının yoxlanması barədə belə nəql etmişdir

Peyğəmbərə (s) ərz etdim: Bu kənizi azad edimmi?! Buyurdu onu mənim yanıma gətir. “
Elə ki kənizi Peyğəmbərin (s) yanına gətirdim, ondan soruşdu: Allah hardadır? Dedi:
.Göydə! Sonra sual etdi: Mən kiməm? Cavab verdi: Sən Allahın elçisisən

”.Bu yerdə Peyğəmbər (s) buyurdu: “Bu kənizi azad et. Çünki onun imanı var

فقال لها أين الله قالت في السماء ، قال: من انا؟ قالت انت رسول الله | قال اعتقها فانهن مؤمنه.(1)

?Allah ərşdəirmi

.1

عن ابن عباس بن عبدالمطلب قال: كنت في البطحاء في عصابه، فيهم رسول الله | فمررت به سحابة فنظرت إليها، فقال: "ما تسمون هذِهِ؟" قالوا: السحاب قال: "والمؤمن؟" قالوا: "والمؤمن قال: "والعنان؟" قالوا: والعنان. قال أبو داود. لم أثن عن العنان جيداً قال | هل تدرون ما بين السماء والأرض؟" قالوا: لا ندري قال: "بعد ما بينهما إما واحدة، أو اثنتان أو ثلاث و سبعون سنة، ثم السماء فوقها كذلك، حتى عدد سبع سموات ثم فوق السابعة بحر بين أسفله وأغلاه مثل ما بين السماء، إلى سماء، ثم فوق ذلك ثمانية أو عيال، بين أظلافهم و ركبهم مثل ما بين سماء إلى سماء إلى سماء ثم على ظهورهم العرش، بين أسفله وأغلاه مثل ما بين سماء إلى سماء، ثم الله تبارك و تعالی، فوق ذلك!!!

:Əhnəf ibn Qeys Abbas ibn Əbdul Muttəlibdən nəql edir

səh:199

Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild; “Kitabus-salat”, “Təhrimul-kəlami tis-səlat” bölmü;“ . [۱] -۱
“Sunəni-Davud”, ۱-ci cild, “Kitabus-səlati”, “Təşmitul atisus-səlat” böülümü; “Sunəni-Nəsai”, ۲-ci cild; “Kitabul-iman”, “Filmərqəbət-il-muminə” bölmü; “Sunəni-Nəsai”, ۳-cü cild, “Kitabus-səhvi”, “Əlkəlamu fis-səlat” bölmü; “Muvəttəi Malik”, ۲-ci cild; “Kitabur-riqab”, “La yəhvəzu minəl itiqi fir-riqab” bölmü; “Musnədi-Əhməd”, ۲-ci cild; səh. ۲۹۱; ;və ۵-ci cild; səh. ۴۴۷, ۴۴۸, ۴۴۹

Bəthada (çay) Peyğəmbər (s) və bir neçə nəfərlə oturmuşdum. Səmada kiçik bulud“
?parçası göründü. Peyğəmbər (s) o buluda baxdı və buyurdu: Sizdə bunun adı nədir

Ərz etdilər: “Səhab”. Buyurdu: “Mozn”da deyirsiniz? Ərz etdilər: Mozn da deyirik.
.Buyurdu: “Ənan” da deyirsiniz? Dedilər: Ənan da deyirik

Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Yerlə göyün arasındakı fasilənin nə qədər olduğunu
?bilirsinizmi

Cavab verdilər: Bilmirik. Buyurdu: Yerdən göyə qədər olan məsafə yetmiş bir, ya yetmiş iki, ya da yetmiş üç ildir. İkinci göyün də məsafəsi o qədərdir. Yeddi göyə qədər saydı. Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Yeddinci göyün üstündə dərinliyi iki göyün arasında olan məsafə qədərində bir dəniz vardır. O dənizin üzərində səkkiz vəhşi bir qoç dayanmışlar. Onların dirnaqlarından dizlərinə qədər olan məsafə iki göyün arasında olan məsafə miqdarı qədərdir. Ərş o qoçların üstündədir. Ərşin aşağısı ilə yuxarı hissəsi arasında olan məsafə iki göyün arasında olan məsafə miqdarı qədərdir.

[\(1\) \(Sonra buyurdu: Allah da o ərşin üstündədir!!\)](#)

.۲

عَنْ جَبْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَبْرِ بْنِ مَطْعَمٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ أَعْرَابِيًّا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! جَهَدْتُ الْأَنْفُسَ، وَضَاعَتِ الْعِيَالُ، وَنَهَكَتِ الْأَمْوَالُ، وَهَلَكَتِ الْأَنْعَامُ، فَاسْتَسْقَى اللَّهُ لَنَا، فَأِنَّا نَسْتَشْفَعُ بِكَ عَلَى اللَّهِ، وَنَسْتَشْفَعُ بِاللَّهِ عَلَيْكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "وَيْحَكَ! أَتَدْرِي مَا تَقُولُ؟" وَسَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ |، فَمَا زَالَ يُسَبِّحُ، حَتَّى عُرِفَ ذَلِكَ فِي وُجُوهِ أَصْحَابِهِ. ثُمَّ قَالَ: "وَيْحَكَ! أَتَدْرِي مَا اللَّهُ! إِنَّ عَرْشَهُ عَلَى سَمَاوَاتِهِ كَهَكَذَا، وَقَالَ بِأَصَابِعِهِ مِثْلَ الْقَبْرِ عَلَيْهِ، وَإِنَّهُ لَيَطُّ بِهَ أَطِيطَ الرَّحْلِ بِالرَّاكِبِ". قَالَ ابْنُ بَشَّارٍ فِي حَدِيثِهِ: "إِنَّ اللَّهَ فَوْقَ عَرْشِهِ، وَعَرْشُهُ فَوْقَ سَمَاوَاتِهِ"، وَسَأَقُ الْحَدِيثَ.

səh:۲۰۰

Sunəni Əbi Davud”, ۴-cü cild, “Fil cəhmiyə” bölümü; “Sunəni ibn Macə”, ۱-ci cild, [۱] -۱ .
; “Fima inkəratil cəhmiyə” bölümü

Cubeyr ibn Məhəmməd atasından, o da atası Cübeyr ibn Mətəmdən nəql etmişdir ki; “Çöl ərəblərindən biri Peyğəmbərin (s) yanına gəldi və ərz etdi: Ya Rəsuləllah! Quraqlığın olması və yağışın yağmaması nəticəsində bizim bədənimiz əziyyətə düşdü. Əhli-əyalımız xəstələndi, sərvətlərimiz əlimizdən çıxdı, mal-qaralarımız isə aradan getdi. Allahdan bizim üçün yağış istə! O ərəb sonra sözlərinə əlavə etdi: Biz səni Allah .yanında və Allahı sənə şəfaətçi tuturuq

?Peyğəmbər (s) buyurdu: Vay olsun sənə! Nə danışdığını bilirsənmi

Bu vaxt Peyğəmbər (s) Allaha həmd və sənə oxudu. O qədər təsbih dedi ki, səhabələrin üzündə yorğunluq göründü. Sonra buyurdu: Vay olsun sənə ! Allahı heç vaxt bəndələrindən birinə şəfaətçi qərar vermirlər. Allah bəndəsi qarşısında şəfaət ?etməkdən üstündür. Vay olsun sənə! Bilirsən Allah kimdir

Peyğəmbər (s) barmaqları ilə künbəzə oxşayan bir şey düzəltdi, sonra isə buyurdu: Allahın ərşi göylərin üstündə mənim əllərim kimidir. Ərş Allaha görə onun ağırlığının təsirindən dəvənin belindəki yük kimi səs salır!! Əbu Davud deyir: İbn Bəşar bu hədisi belə nəql etmişdir: Allah ərşin üstündə və ərş də göyün üstündə yerləşir. Ərş Allahın .altında dəvənin yükü kimi səs salır

Müəllif: Əbu Davud (sunən sahibi) bu hədisi neçə sənədlə nəql etmiş və onu səhih [\(1\)](#) saymışdır.

.۳

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: "بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَمَاءٍ السَّابِعَةِ وَالْكَرْسِيِّ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكَرْسِيِّ وَالْمَاءِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ فَوْقَ الْمَاءِ، وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِكُمْ".

səh:۲۰۱

Sunəni Əbi Davud”, ۴-cü cild, “Filcəhmiyə” bölümü; “Sunəni İbn Macə”, ۱-ci cild, “ [۱] -۱ .
;“Cəhmiyyənin inkar etdiyi şeylər” bölümü

İbn Məsuddan nəql olunmuşdur: “Birinci göy ilə sonrakı göy arasında ۵۰۰ il məsafə vardır. Göylərin hər birinin başqa göy arasındakı məsafə beş yüz ildir. Yeddinci göylə kürsi arasında da ۵۰۰ il və kürsi ilə dəniz suyu arasında olan məsafə də ۵۰۰ ildir. Allahın ərşi suyun üzərində yerləşir. Allah isə ərşin üstündədir. Sizin əməlləriniz onun üçün gizli [\(və örtülü deyildir.”](#) [\(۱\)](#)

!Allah buludlar arasında

عَنْ أَبِي رَزِينٍ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ أَيَّنَ كَانَ رَبَّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ خَلْقًا؟ قَالَ: "كَانَ فِي عَمَاءَ، مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ، وَ مَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَ مَا ثُمَّ خَلَقَ، عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ".

Əbu Rəzin deyir: Peyğəmbərdən (s) soruşdum: Allah bütün mövcudları yaratmazdan ?öncə harda idi

Buyurdu: Altında və üstündə hava olmayan buludlar arasında idi. Yer üzündə heç bir [\(mövcud yox idi. Allahın ərşi suyun üzərində idi.](#) [\(۲\)](#)

Bu hədislərdən çıxarılan nəticələr

۱. ;Allah məkana malikdir və mövcudları yaratmazdan əvvəl buludlar arasında imiş .

Allah mövcudları yaratdıqdan sonra ərşi, özü üçün məskən seçmiş və onun üzərində .۲ ;oturmuşdur. Ərş də Allahın ağırlığından minilmiş dəvənin cihazı kimi səs çıxarırmış

Bir gün buludlar arasında olan Allah sonralar ərşin üzərinə çıxmış, bəndələrinin .۳ namaz qılan vaxtlarında öz məkanını dəyişərək ərşin üstündən yerə enmiş və namaz ;qılanla qiblə arasında dayanmışdır

səh:۲۰۲

Məhəmməd ibn Əbdul Vəhhabın (vəfatı ۱۲۰۶) yazdığı “Kitabut-tövhid”, Qahirə . [۱] –۱ ۱۳۷۶, səh. ۲۱۲; “Fəthul-məcid” (Kitabut-tövhidin şərh), Şərh yazar: Şeyx Abdur-rəhman ;ibn Məhəmməd ibn Əbdul-vəhhab”, səh. ۵۱۴

Sunəni ibn Macə”, ۱–ci cild, “Fima inkərətül cəhmiyə” bölümü; “Sunəni Termizi”, “ . [۲] –۲ ;۴–cü cild, “Hud” surəsinin təfsiri

Allahın cism olduğunu bildirən yuxarıda söylənilən hədislərdən əlavə, göylər, ərş və .۴ kürsi barəsində mətləblər söylənildi. Dırnaqları ilə dizləri arasında beş yüz illik məsafə .olan vəhşi qoçların üstündə ərşin yerləşməsi və onun da suyun üzərində olması və s

?Əziz oxucunun nəzərinə belə məsələlərin dəyəri əsl hədislərin dəyəri qədərdir

Əhli–sünnə alimlərinin məkan barəsində əqidələri

Kəlam və qeyri-kəlam kitablarının bir qismindən əldə olunan məlumatlara görə əhli-sünnə alimləri və həmçinin dörd məzhəb rəhbərləri (Əhməd ibn Hənbəl, İmam Malik, Əbu Hənifə və Şafei)^(۱) başda olmaqla nəql olunmuş hədislərin məzmununa əsasən, Allahın ərşdə olmasına etiqad bəsləmişlər. İndiki əhli-sünnə alimləri də, keçmiş böyük .alimlərinin yolunu gedərək bu əqidədə qalmışlar

Əhməd ibn Hənbəl Allah barədə onun məkana malik olmasına və ərşin üstündə olduğuna etiqad edən şəxslərdən biridir. Allahın məkan sahibi olmamasını sübut edən, onun bütün məkanlara əhatəsinin olduğunu çatdıran və Quranın əqli və nəqli .dəlillərindən biri sayılan

Harda olsanız Allah sizinlədir " ayəsi və bu kimi başqa ayələri isə" – {هُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ} başqa cür təfsir etmişdir. Əhməd ibn Hənbəlin nəzəri ilə uyğun gəlməyən bu ayənin təfsirində Allahın bu ayədən məqsədinin nə olduğunu belə izah edir: Bu ayədən məqsəd budur ki, siz harda olsanız Allah sizin əməllərinizdən xəbərdardır və sizin [\(əməlləriniz onun üçün gizli deyildir.\)](#)^(۲)

səh:۲۰۳

Ad aparılan bu şəxslərin hər biri, dörd məzhəblərdən birinin binasını təşkil . [۱] –۱ .vermiş və bu günlərdə də dünya əhli-sünnə məzhəbi onlardan itaət edirlər

.Əl-mənar", ۹-cu cild, səh. ۱۳۱" . [۲] –۲

Əbu Hənifə də Allahın məkana sahib olmasına və onun ərşin üstündə dayanmasına .etiqaad etmişdir

Zəhəbi "Əl-uluv" adlı kitabında Nuh Camedən nəql edir: Əbu Hənifənin ilk tanınan və məşhur olan dövrlərində Termizdən bir qadın Kufəyə varid oldu. O, Cəhmilərlə həməqidə idi. Əqidə məsələləri barədə camaatla bəhs edirdi. Ona bu şəhərdə əqli elmlərdə hamıdan üstün olan Əbu Hənifə adlı bir nəfərin olduğunu və onunla söhbət etməsini söylədilər. Nuh deyir: Mən Əbu Hənifənin məclisində idim. Həmin qadın məclisə gəldi və Əbu Hənifəyə dedi: Öz əqidəndən uzaqlaşdığın halda camaata əhkam ?məsələlərini öyrədən sənsən? De görüm pərəstiş etdiyin Allah hardadır

Əbu Hənifə o qadının cavabında sakit durdu və yeddi gün heç nə demədi. Yeddi gündən sonra camaat arasında göründü. "Allah yerdə deyil, göydədir " adlı bir kitab da Harda“ {وَهُمْ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ} yazmışdı. Bir kişi ona dedi: Əbu Hənifə! Məgər bu cümləni olsanız Allah sizinlədir " Quranda oxumamısan: Əbu Hənifə cavabında dedi: Bu cümlə səndən uzaqda olan bir kəsin yazdığı "mən sənənləyəm" cümləsi kimidir. Bir halda ki, .sən ona görünmürsən

Zəhəbi bu hadisənin nəqlindən sonra əlavə edərək bildirir ki, Beyhəqi demişdir: Əbu Hənifə Allahın yer üzündə olmamamsı barədə həqiqətə yetişmiş və düz söz demişdir. Ayənin təfsirində sözünün həqiqətini çatdırmaqla Allahın göydə olmasını söyləyən ayə (və rəvayətlərin aid olmasından (yəni bəyanda qeydin olmaması) itaət etmişdir. (1)

səh:۲۰۴

Əluluvvu lil əliyyil ğəffar" kitabından, səh. ۱۰۱, ۱۰۳ və ۱۲۰.-də nəql olunmuşdur. Bu" .[۱]–۱ kitab Allahın ərşin üstündə olmasını isbat etmişdir və İmam Şəmsuddin Zəhəbi (vəfatı– ۷۴۸ h.q) tərəfindən yazılmış və ۱۳۸۸-ci ildə ikinci dəfə Qahirədə və Mədinə şəhərində .Sələfiyyə kitab nəşrinin vasitəsilə çap olunmuşdur

Malik əhli-sünnə məzhəbinin üçüncü rəhbəridir. O da öz növbəsində Allahın ərşdə olmasına etiqad bəsləmişdir. Bu barədə Abdullah öz atası Əhməd ibn Hənbəldən nəql edir: Malik ibn Ənəsin əqidəsi budur ki, Allah göydədir və onun elmi bütün yerləri əhatə [etmişdir](#). Heç bir şey ondan gizli deyildir. [\[1\]](#)

İmam Şafei də bu əqidədə idi. Bu barədə Şeyxul-İslam Əbul Həsən Həkəri və Hafiz Əbu Məhəmməd Müqəddəsi Əbi Surdan və Əbi Şueybdən nəql etmişlər ki: İmam Şafei deyirdi: Mənim əqidəm və görüşdüyüm bütün alimlərin Süfyan, İmam Malik və s. hamısının əqidəsi budur ki, Allahdan başqa haqq olan məbud yoxdur. Məhəmməd (s) onun göndərdiyi peyğəmbəridir. Allah göydə ərşin üstündədir və bəndələrinə istədiyi .kimi yaxınlaşır, istədiyi kimi də göydən yerə enir

İmam Şafeinin vəsiyyətində geniş dərc olunmuş cümlələrdən biri də budur ki, tövhid və Allahın yeganəliyinə şəhadətindən sonra deyir: Mənim əqidəm budur ki, Quran məxluq deyildir və Allah qiyamət günündə aşkar görünəcəkdir. Camaat onun yanında [\(sözlərini eşidəcəkdir](#). Allahın yeri ərşin üstündədir. [\[2\]](#)

İbn Həcər Fəthul-bari kitabında İbn Teymiyyədən nəql edir: Allah bütün mövcudların .və ərşin üstündədir

Əvzaidən nəql edir ki: Biz əhli-sünnənin Allahın ərşin üstündə olması barədə .nəzərlərimiz eynidir. Çünki sünnədə və hədislərdə yazılmışlara imanımız vardır

İbn Həcər Əbu Ömər Təlmənkidən yenə nəql edir: Əhli-sünnə müsəlmanları bu .məsələdə həməqidədirlər ki: – Allah öz zati və vücudu ilə ərşin üzərindədir

səh: 205

.Əl-uluvvu lil əliyyil-ğəffar" kitabından, səh. 101, 103 və 120.-də nəql olunmuşdur". [1] -1

.Həmin mənbə . [2] -2

Başqa bir yerdə bu məsələni belə bir ifadə ilə açıqlamışdır: Əhli-sünnənin əqidəsi budur ki, Allah məcazən yox, həqiqətən ərşin üzərindədir! Həmçinin Quranda və bu kimi digər ayələr Allahın elminin özü ilə yox, {وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ} buyurulan .camaatla olması və onları əhatə etməsi mənasındadır

Hafiz Zəhəbi də Allahın məkana malik olmasına etiqad etmiş və öz əqidəsini sübut etmək üçün kitab da yazmışdır. O deyir: Əhli-sünnə və hədis itaətçiləri, bu məsələdə həmfikir və həməqidədədirlər ki, həqiqətən Allah zatən ərşin üzərindədir. Allahın ərşdə [\(olmasını inkar etmək barədə eşitdiyim ilk söz Cəd ibn Derhəmin sözü idi. ۱\)](#)

Məhəmməd Əşrəfin Sunəni Əbi Davuda yazdığı öz şərhində İbn Abbasdan nəql cümləsinin aşağısında deyir: Bu hədis bunu [ثُمَّ اللَّهُ فَوْقَ ذَٰلِكَ](#), olunmuş hədisin axırında bildirir ki, Allah ərşin üstündədir. Bu məsələnin həqiqətlə uyğun olmasına Quran və hədislər özü şəhadət verir. Keçmiş məzhəb – səhabələrdən və tabeindən- və biz elm əhlinin də əqidəsi budur ki, Allah ərşin üstündədir. Heç bir izah və təfsir etmədən sonra belə deyir: Allahın ərşin üstündə olması məlum məsələdir. Lakin onun necəliyi bizə məlum deyildir. Amma Cəhmiyyə fırqəsi ərşi və Allahın onun üstündə olmasını inkar etmiş, Allahın vücudunun bütün məkanlarda olmasını bildirmişdir. Öz əqidəsinin sübutu üçün batil dəlillər, yersiz və xoşagəlməz sözlər gətirmişdir. Məhəmməd Əşrəf sonra belə deyir: Əgər bizim alimlərimizin dəlillərini bilmək və Cəhmiyyənin sözlərinə rədd cavabları ilə tanış olmaq istəsəniz “Əl-Əsmau vəs-sifat”, “Əf`alul-ibad”, “Kitabul-uluv” [\(və İbn Qəyyimin “Cyuşul-İslam” kitablarına müraciət edə bilərsiniz. ۲\)](#)

səh:۲۰۶

۱- [۱]. “Kitabut-tövhid” – kitabının şərhə Qahirə çapı – ۱۳۷۶, səh. ۲۱۱“ .

۲- [۲]. “Əl-mənar” kitabı, ۹-cu cild, səh. ۱۸۰“ .

?Bu əqidənin mənşəyi nədir

Allahın görünməsi bəhsində işarə olunduğu kimi, belə əqidənin mənşəyi əhli-sünnə kitablarında Əbu Hüreyrə və onun kimi rəvilərən nəql etdikləri bir çox hədislərin yazılması idi. Allahın məkana malik olması əqidəsinin mənşəyi də səhiheyndən və sunən kitablarında olan belə hədislərin yazılmasından irəli gəlmişdir.

Bu əqidədə olan əhli-sünnə alimlərindən bəziləri öz sözlərində bu həqiqətə etiraf etmişlər:

İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabında məkan barədə əqidəni Əvzaidən nəql etdikdən sonra onun “Bütün əhli-sünnə məzhəbinin nümayəndələri Allahın müəyyən bir məkanda olmasına əqidələri vardır” sözlərini izah edir. Bu cümləni də Əvzaidən nəql edir ki, bu məsələ, nəql olunmuş hədislərin məzmunudur. Biz sünnədə nəql olmuş bütün hədislərə iman gətirmişik və bizim əqidəmiz kamildir.

Əhli-sünnənin kəlam alimlərindən biri olan Əllamə Şeyx Əbdur-Rəhman ۱۳۴۷-ci hicri tarixində çap olunmuş “Tövhid” adlı kitabında alimlərin sözlərini və onların əqidələrinin nəqlindən və izahından sonra Allahın müəyyən bir məkana malik olması mövzusunda hədis nəql edir. Sonra belə deyir: Səhiheyndən və səhiheyndən başqa kitablarda bu məsələnin və hədisin məzmunu təsdiq edən çoxlu hədislər vardır. (۱)

! Allah gülürmü. ?

Səhihi-Müslim və Səhihi-Buxaridə tövhid bəhsində olan üçüncü zəif məsələ bu iki kitabda nəql olunmuş “Allahın gülməsi” barədə yazılan hədislərdir. Əziz oxucunu bu hədislərdən bir neçə nümunəyə diqqət etməyə dəvət edirik.

1. Buxari və Müslimün Allahın görünməsi barədə öz

səh: ۲۰۷

kitablarında nəql etdikləri hədisdə Allahın gülməsi diqqəti özünə cəlb edir. Qeyd edirik ki, biz bu hədisi bir dəfə Allahın görünməsi mövzusunda geniş şəkildə gətirmişdik. İndi isə hədisin axır hissəsində olan cümlələri bir daha nəzərinizə çatdırırıq

فيقول الله اوليس قد زعمت ان لا تسألني غيره؟ ويلك يا ابن آدم ما اغدرك! فيقول يا رب لا تجعلني اشقى خلقك، فلا يزال يدعو حتى يضحك الله، فاذا ضحك منه، اذن له بالدخول فيها!!

Allah buyurar: Məgər sən demirdinmi ki, başqa bir istəyim yoxdur. Vay olsun sənə ey Adəmin oğlu! Nə qədər hiyləgərsən?! Ərz edər: Xudaya! Məni ən məhrum olunmuş bəndələrindən qərar vermə! O qədər israr edər ki, Allahın gülməyi gələr. Elə ki onun ”!gülməyi gəldi, onun üçün behiştə girmək icazəsi verilər

.۲

فلما اصبح غداً الى رسول الله | فقال | ضحكك الله الليله او عجب من فعالكما!!

Əbu Hüreyrədən səhabələrin birinin qonaqpərvərliyi barədə nəql olunmuş hədisin axırında olan cümlə diqqəti özünə cəlb edir

Sonrakı gün qonaqpərvər kişi Peyğəmbərin (s) xidmətinə gəldi. Peyğəmbər (s) buyurdu: “Bu gecə sizin qonaqpərvərliyinizə və rəftarınıza Allah-təala gülüb. Sizin (işinizə təəccüb edib... (۱)

.۳

عن ابي هريره: ان رسول الله | قال: يضحكك الله الى رجلين، يقتل احدهما الاخر، فكلاهما يدخل الجنة فقالوا: كيف يا رسول الله؟! قال: يقاتل هذا في سبيل الله عزوجل فيستشهد، ثم يتوب الله على القاتل، فيسلم فيقاتل في سبيل الله.

Əbu Hüreyrədən üç sənədlə iki müxtəlif mətnlərdə nəql olunmuş hədisdə deyilir: “Allah-təala iki nəfərə gülür! Biri

səh:۲۰۸

Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild; “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Vəyu` sirunə əla ənfusihum” [۱] -۱ ;bölümü; hədis: ۳۵۷۸, və ۴-cü cild, “Kitabut-təfsir”, həmin bölümü, hədis: ۴۷۰۷

başqasını öldürdükdən sonra hər ikisi behiştə daxil olduqda. Ərz etdilər: Ey Allahın elçisi! Qatillə öldürülmüş adamın hər ikisinin behiştə daxil olması mümkündürmü?! Buyurdu: Onlardan biri Allah yolunda vuruşaraq şəhadətə yetişir, sonra onun qatili də tövbə edərək İslamı qəbul edir. O da Allah yolunda cihada gedir və şəhadətə nail [\(olur.\)](#)^[۱]

.۴

عن ابن مسعود: ان رسول الله | قال: آخر من يدخل الجنة رجل، فهو يمشى مره، ويكبو مره و تسفعه النار مره، فاذا ماجوزها، التفت اليها فقال: تبارك الذي نجاني منك، لقد اعطاني الله شيئاً، ما اعطاه احداً من الاولين، فترفع له شجره، فيقول: اي رب ادنى من هذه الشجره فلاستظل بظلها واشرب من مائها! فيقول الله عزوجل: يا ابن آدم! لعلى ان عطيتكها سألتنى غيرها؟ فيقول: لا. يا رب! ويعاهده ان لا يسئله غيرها، وربّه يعذره، لانه يرى، مالا صبرله عليه، فيدنيه منها، فيستظل بظلها، ويشرب من مائها، ثم ترفع له شجره، هي أحسن من الاولى، فيقول: اي رب! ادنى من هذه! لاشرب من مائها ويستظل بظلها، لاسئلك غيرها. فيقول: يابن آدم! الم تعاهدنى ان لاتسئلى غيرها؟! فيقول: لعلى ان ادنيتك منها تسئلى غيرها؟ فيعاهده، ان لايسئله غيرها، وربّه يعذره، لانه يرى مالا صبر له عليه، فيدنيه منها، فيظل بظلها، ويشرب من مائها، ثم ترفع له شجره عند باب الجنة، هي أحسن من الاولين، فيقول، اي رب ادنى من هذه لاستظل بظلها، واشرب من مائها! لاسئلك غيرها. فيقول: يابن آدم! الم تعاهدنى ان لاتسئلى غيرها؟! قال: بلى يا رب، هذه لا أسئلك غيرها، وربّه يعذره، لانه يرى، مالا صبرله عليها، فيدنيه منها، فيسمع اصوات اهل الجنة فيقول: اي رب ادخلنيها! فيقول: يابن آدم ما يصبرنى منك؟ ايرضيك ان اعطيتك الدنياومثلها معها؟ قال: يا رب استهزء منى وانت رب العالمين؟ فضحك ابن مسعود فقال: الاتسئلونى مم أضحك؟ فقالوا: مم تضحك؟ قال: هكذا ضحك رسول الله | فقالوا: مم تضحك يا رسول الله؟ قال من ضحكك رب العالمين!! حين قال: اتستهزءنى وانت رب العالمين فيقول: انى لا استهزء منك؛ ولكنى على ماأشاء قدير.

səh:۲۰۹

۱- [۱] . “Bəyanur-rəculəyn” , ۳۵-ci bۆlüm, “Kitabul-əmarə”, ۶-cı cild, “Səhihi-Müslim”, ۱۸۹۰; yəqtulu əhəduhuma əlaxəru yədxulanil cənnəh” , hədis:

* عن ابي رزين، قال، قال رسول الله | ضحك ربنا من قنوت عباده، وقرب غيره قال: قلت: يا رسول الله! أضحك الرب! قال: نعم. قلت: لن نعدم من رب يضحك خيراً.

İbn Məsud Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Behiştə axırını daxil olan şəxs bəzən yol gedən , bəzən isə yerə üzü üstə yıxılan və bəzən üzünü od yandıran bir kişi olacaqdır. Elə ki oddan keçdi ona baxar və Allaha şükürlər edər: –Məni sənin içindən nicat verən Allah böyükdür. Mənə elə bir nemət vermişdir ki, əvvəldən axıra heç bir kəsə bu neməti verməmişdir.

Sonra onun üçün bir ağac görünər. Ərz edər: Xudaya! Məni bu ağaca yaxınlaşdır ki, onun kölgəsindən bəhrələnim və suyundan içim. Allah onun cavabında deyər: Ey Adəm övladı! Bu ağacı sənə versəm mümkündür məndən başqa bir şey də istəyəsən! Ərz edər: Xeyr, İlahi! Allahla ondan başqa bir şey istəməməsinə söz verər və əhd bağlayar.

Allah onun üzrünü qəbul edər. Çünki o şəxs elə bir vəziyyətdə olar ki, nemətləri görər amma səbr etməyə təqəti olmaz. Onu ağacın kölgəsində rahatlanmasına və suyundan bəhrələnməsinə görə ağaca yaxınlaşdırar.

Sonra onun gözlərinə əvvəlkindən gözəl olan başqa bir ağac görünər. Ərz edər: – İlahi! Məni bu ağaca yaxın et ki onun suyundan içim və kölgəsində də rahatlıq tapım. Səndən daha başqa bir şey istəməyəcəm.

Allah deyər: Ey Adəm övladı! Mənimlə əhd-peyman bağlamaqla o ağacdən başqa bir şey istəmədiyinə söz verən sən deyildinmi? Sonra Allah deyər: –Əgər o ağaca səni yaxınlaşdırsam məndən başqa bir şey də istəyərsənmi?! O kişi ikinci ağacdən başqa bir şey istəməyəcəyinə söz verər və Allahla əhd bağlayar. Allah onun üzrünü qəbul edər. Çünki gördüyü nemətin qarşısında səbrini əldən verər. Beləcə kölgə və suyundan bəhrələnməsindən ötrü ikinci ağaca yaxınlaşar.

Sonra behişt qapısının ağzında birinci və ikinci ağacdan daha gözəl və göyçək bir ağac görür. Ərz edər: İlahi! Məni bu ağaca yaxınlaşdır ki, onun kölgəsindən bəhrələnim və suyundan içim. Səndən başqa bir şey istəməyəcəm. Allah onun cavabında deyər: Ey Adəm övladı! O ağacdan başqa bir şey istəməyəcəyinə söz vermədinmi? Ərz edər: Bəli ey mənim Allahım! Səninlə belə bir əhd bağlamışdım. Amma üçüncü ağacı da mənə ver, səndən daha heç nə istəməyəcəm. Allah yenə də onun üzrünü qəbul edər. Çünki o kişi gördüyü nemətin qarşısında səbrini əldən verər. Allah onu ağaca və behişt qapısına yaxınlaşdırar. Elə ki, behişt əhlinin səsini eşidər, ərz edər: İlahi! Məni behiştə daxil et! Allah deyər: Ey Adəm övladı! Səni razı edəcək bir şey nədir? Əgər dünyanı iki qat sənə versəm, razı qalarsanmı? Deyər: İlahi, aləmlərin rəbbi sənsən, məni
!məsxərəyə qoyursan

Bu yerdə İbn Məsud güldü və dedi: Mənim gülməyimin səbəbini soruşmursunuzmu? Dedilər: Sənin gülməyinin səbəbi nədir? Peyğəmbər (s) belə gülmüşdür. Ərz etdilər: Ey Allahın elçisi gülməyinizin səbəbi nədir? Buyurdu: Mənim gülməyim Allahın gülməsinə görədir! Elə ki bəndəsi deyər: İlahi, aləmlərin rəbbi sənsən, mənə məsxərəyə qoyursan?! Allah deyər: Mən səni məsxərəyə qoymuram, istədiyim hər bir şeyə
(qadirəm".[1]

!Yaşasın gülən Allah

Əbu Rəzin deyir: Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah bəndələrinin itaətinə və ondan başqasına yaxınlaşanlara gülür. Əbu Rəzin deyir: Ərz etdim: –Ya Rəsuləllah! Allah da gülür?! Buyurdu: Bəli

!Mən o vaxt bu cümləni dedim: Yaşasın xeyr və yaxşılığa həmişə gülən Allah

səh:۲۱۱

;Saxta olan bu hədislərin hamısından belə anlaşılır ki

;Allah da bəndəsi kimi gülür və təəccüb edir .۱

Qiyamət günündə Allah öz bəndələrindən birinin istəyinə müsbət cavab verirsə, .۲ əvvəlcə onunla Allah qarşısında daha başqa bir şey istəməyəcəyinə əhd bağlayır. Amma bəndəsi aldadaraq ona yalan vədə verir. Elə ki, bəndənin birinci istəyi qəbul olundu, fasiləsiz öz əhdini və vədəsini sındıraraq ikinci dəfə yenə istəyir. Bu dəfə də Allahı aldadaraq öz əhdində səhlənkarlıq edir. Üçüncü dəfə yenə bu işi görür

Biz deyirik: Bu hədisləri səhih sayan şəxslərdən bir nəfər soruşurmu ki, özünü rəhman və rəhim sifəti ilə tanıtdıran Allah, nəyə görə bir neməti bəndəsinə verməkdə onun əl-ayağını bağlayır. Onu istəməkdən çəkindirir. Bu əhd bağlamaq nə məsələsidir?

!Bəndənin öz əhdini sındırmasının mənası nədir

Bağışlanmağa ləyaqəti olan və cəhənnəm odundan nicat tapan mömin, Allahı – .۳ tanıyan bir bəndə özünü o qədər məğrur hiss edir ki, Allah qarşısında cürət taparaq cahil insanların sifətlərindən biri sayılan məsxərə və istehza kimi sifətləri Allaha nisbət verir və deyir

"استهزاء مني وانت رب العالمين"

Bu kimi saxta və uydurma hədislərdən Allahın dərgahına pənah aparır, bu kimi söz deyənlər tərəfindən Allaha istiğfar edərək bağışlanmasını istəyirik

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَصَدُ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا}

EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! ALLAHDAN QORXUN VƏ DOĞRU SÖZ SÖYLƏYİN! (ƏGƏR BELƏ _
_ETSƏNİZ, ALLAH) ƏMƏLLƏRİNİZİ ISLAH EDƏR VƏ

Allahın enməsi” barədə Müslimün öz kitabında nəql etdiyi altı hədisdən birini“ –.۲
:nümünə üçün sizə nəql edirik

ابا هريره يقول: قال رسول الله |: ينزل الله في السماء الدنيا لشطر الليل، اولثلث الليل الاخر، فيقول: من يدعوني فأستجيب له
اويسألني فاعطيه ثم يقول: من يقرض غير عديم ولا ظلوم: حدثنا هارون بن سعيد، بهذا الاسناد... وزاد ثم يبسط يديه تبارك
وتعالى يقول، من يقرض غير عدوم ولا ظلوم.

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Gecənin bir hissəsində ya axır üçdə
birində Allah aşağı asimana enərək deyir: Məni çağıran kimdir? Onun duasını qəbul
edim! Məndən istəyən kimdir? İstədiyini verim! Sonra deyir: Zülm etməyən, sərvətli və
[\(varlı olana borc verən kimdir?!\)](#)”

Müslim deyir: “Bu hədis Harun ibn Səidin vasitəsi ilə nəql olunmuşdur. Hədisin axırında
bu cümlə də vardır: Allah öz əllərini ağır! Sonra deyir: Adil və ehtiyacsız Allaha borc
.”?verən kimdir

.۳

قالت عايشه: ان رسول الله | قال: ما من يوم، اكثر من ان يعتق الله فيه عبداً من النار، من يوم عرفه، وانه ليدنو، ثم يباهى بهم
الملائكة، فيقول: ما اراد هؤلاء؟

Aişə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah-təala Ərəfə gününə qədər heç bir gündə öz
bəndələrini bağışlamır. O gündə Allah öz bəndələrinin yanında olur. Öz bəndələrinə və
mələklərə görə iftixar edər və deyər: Bunlar nə istəyirlər? Yaşayışdan əllərini üzməklə
[\(bu biyabana toplaşmaqda məqsədləri nədir?\)](#)”

:Bu hədislərdən istifadə olunan mətləblər

۱. Allahın cism olması ;

۲. Allahın məkana möhtac olması ;

səh:۲۱۴

–۱ [۱]. “Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild; “Əttərgibu fid duai vəz zikru fi axiril ləyl” bölümü

–۲ [۲]. “Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild; “Kitabul həcc”, “Fi fəzlul həcci vəl omrəti və yəvmin”

Allahın tərəf və cəhətə möhtac olması; əhli-sünnənin İbn Quteybə və İbn Əbdul-Berr kimi kəlam alimləri Allahın tərəf və cəhətə möhtac olmasına inanırlar. Bu hədisləri [\(də öz əqidələri üçün sübut və dəlil bilirlər.](#) [\)](#)

Allahın məhdud olması və məkanını dəyişməsinə, bir yerdən başqa bir yerə köçməyə [.f](#)
;möhtac olması

Kiçik bir araşdırma: Allahın nazil olması hədisi Əbu Hüreyrə tərəfindən nəql olunmuşdur. Mətnlərdə Allahın bəzən gecənin axır üçdə birində, bəzində gecənin üçdə birində, bəzində gecənin üçdə ikisindən sonra, xülasə gecənin bir hissəsi keçdikdən sonra və s. nazil olması ixtilafli müəyyən olunmuşdur. Bundan əlavə, hədisin əsnasında müxtəlif ibarətlər gözə dəyir. Belə ki, bu altı hədisi bir saymaq olmur, hətta [\(bu hədislərin arasında ikisini belə cəm etmək mümkün deyildir.](#) [\)](#)

Lakin, əvvəldə işarə etdiyimiz kimi, bu hədislərin hamısı Əbu Hüreyrədən nəql olunmuşdur. Hədislərə diqqət olursa onların bir-biri ilə ziddiyyəti aydın olar. Yaxşı deyilib: – Yalan danışanın yaddaşı olmaz

Hər halda bu hədislər də ağıl və Qurani-Kərimin xilafına olan tövhid barədə nəql olunmuş hədislərdir

səh: 215

;Umdətul-qari”, 8-ci cild, səh. 196–197“ . [1] –1

Səhihi-Buxari”, 2-ci cild; “Kitabut-təhəccud”; və 9-cu cild, “Kitabut-tövhid” və“ . [2] –2
“Səhihi-Müslim” 2-ci cild; “Əttərgibu fid-duai vəz-zikr” bölümü – kitablarının mətnlərinə
.müraciət olunsun

۴. Allah öz bəndələri ilə çiyin–çiyinə dayanıb .

Səhihi-Buxari, Səhihi-Müslim və Sunəni İbn Macə Allahın öz bəndələri ilə çiyin–çiyinə :və yanaşı dayandığını bildirirlər. Səfvandan belə nəql edirlər ki

عن صفوان بن محرز قال: بينا ابن عمر يطوف، اذ عرض رجل فقال: يا ابا عبد الرحمن! او قال يا ابن عمر! أسمعت النبي | في النجوى؟ فقال: سمعت النبي | يقول: يدنى المؤمن من ربه، وقال هشام: يدنو المؤمن، حتى يضع الله عليه كتفه، فيقرره بذنوبه تعرف ذنب كذا؟! يقول اعرف يقول رب اعرف مرتين، فيقول: سترتها في الدنيا واعفها لك ليوم.

Bir gün Əbdullah ibn Ömər Kəbə evini tavaf edirdi. Bir kişi ona yaxınlaşıb soruşdu: Ey Ömər oğlu! Allahın öz bəndəsi ilə bir kənardə söhbət etməsi barədə Peyğəmbərdən (s) bir şey eşitmişəm? Ömər cavabında dedi: Bəli eşitmişəm ki, Peyğəmbər (s) buyurdu: –Qiyamət günü bəndə Allaha o qədər yaxın olacaqdır ki, onun yanında duraraq bir–biri ilə söhbət edəcəklər. Allah bəndəsindən soruşacaq: Yadındadırmı filan günahı etmişdin? Bəndə deyər: Bəli, bəli. Bu yolla bəndə öz günahlarının hamısına etiraf edəcəkdir. Allah-təala deyər: Arxayın ol! Dünyada sənün günahlarını ifşa [\(1\)](#) etmədiyim kimi, bu gün də onların hamısını bağışlayacağam.

səh: ۲۱۷

1- [۱] . “Kitabul” , ۸-ci cild, “Səhihi-Buxari”, “Hud” surəsinin təfsiri; “Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Səhihi-Buxari”, ۳-cü cild; “Kitabul məzalim vəl qəzəb”; “Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild, “Qəbulu tovbətil qatil” bölümü; “Sunəni İbn Macə”, “Fima inkərətil cəhmiyə” ;bölümü

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimün hədislərinin bir qisminin əsassız olması və beşinci zəif nöqtəsi bu iki kitabın tövhid bəhsində Allah barədə müxtəlif hədislərin olmasıdır. Təəssüflər olsun ki, bu kitablarda Allah və tövhid barədə olan hədislərdən doğru və düzgün tövhidi dərk etmək və Allahı tanıma mümkün olmur. Çünki, bu iki kitabın və hədislərin nəzərinə Allah-təala təbii bir mövcud, maddi bir cism kimi müxtəlif bədən üzvlərindən təşkil olunmuşdur. O cümlədən, kamil bir insan kimi üz, əl, barmaq və .müxtəlif əzalara malikdir

Keçmiş bəhslərdə, xüsusən də Allahı görmək bəhsində bu hədislərin bir qismi ilə tanış oldunuz. İndi də belə hədislərdən bir qisminin mətn və tərcümələrinə diqqət edin. Bu .hədislər Allahın məxsus üzvlərinin olmasını sübut edir

Allahın üzü vardır

Səhihi-Buxari və Səhihi-Müslimdə olan müxtəlif rəvayət və hədislər əsasında insanın .surəti kimi Allah üçün də surət təsəvvür olunmuşdur

:İndi isə onlardan bir neçə nümunəyə diqqət edin

.1

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: "خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ، طُولُهُ سِتُونَ ذِرَاعًا، فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ: إِذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَيَّ أَوْلِيَّكَ الْنَفَرِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسًا، فَاسْمِعْ مَا يُحْيُونَكَ، فَإِنَّهَا تَحْيِيَّتُكَ وَتَحْيِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ. فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ: فَقَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَزَادُوهُ وَ"رَحْمَةُ اللَّهِ"، فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورِهِ آدَمَ، فَلَمْ يَزَلْ الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدُ حَتَّى الْآنَ."

Əbu Hüreyrə Peyğəmbərdən (s) nəql edir: "Allah-təala Adəmi (ə) altmış metr .uzunluğunda və öz surətində xəlq etdi

Sonra ona əmr etdi: – Get! Oturmuş bir dəstə mələklərə salam ver və salamının cavabında sənə deyilənə qulaq as! Onların cavabı sənin və övladlarının salamu olacaqdır. Adəm (ə) mələklərin yanına gəldi və dedi: Əssəlamu ələykum. Mələklər .dedilər: – Əssəlamu ələykum və rəhmətullah

Onlar axırcı cümləni (və rəhmətullah) əlavə etdilər. Bəs hər kəs cənnətə daxil olsa Adəmin (ə) surətində olacaqdır. İnsanlar Adəmdən (ə) sonra bu günümüzə kimi (günbə-gün kiçilərək indiki vəziyyətə düşdülər.)^[1]

.2

..عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ | : "إِذَا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ، فَإِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ".

Əbu Hüreyrə nəql edir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Sizlərdən hər biri qardaşı ilə dalaşdığı zaman dava edənin üzünə sillə vurmaq və Zər`ər yetirməkdən çəkinsin. Çünki Allah–(təala insanı öz surətində yaratmışdır.)^[2]

:Müslim öz səhihində Əbu Hüreyrədən nəql edir: “Peyğəmbər (s) buyurdu .3

"خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورِهِ الرَّحْمَانِ"

__^[3]__ İNSAN, RƏHMAN ALLAHIN SURƏTİNDƏ XƏLQ OLUNMUŞDUR.

:Buxari “Ədəbul–mufərəd” kitabında Əbu Hüreyrədən nəql edir .4

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: "لَا تَقُولَنَّ قَبْحَ اللَّهِ وَجْهَكَ وَ وَجْهَهُ مِنْ أَشْبَهَ وَجْهَكَ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ".

səh:219

1 – [1] . [1] . “Səhihi–Buxari”, 8–ci cild, “Kitabul–istezan”, “Bədəus–səlam” bölümü; hədis: 5873; “

“Səhihi–Müslim”, 8–ci cild, “Kitabul cənnəti və səfətu nəimuha; “Yədxulul cənnətə ;əqvamun əfedəthum mislu əfedətut–tayr”; hədis: 2841

2 – [2] . “Səhihi Müslim”, 8–ci cild, “Ənnəhyu ən zərbil vəch” bölümü“ . [2] –2

3 – [3] . İrşadus–sari 10–cu cild, səh. 491 . [3] –3

Heç vaxt bir kəsə “Allah sənin və sənə oxşayan şəxsin üzünü pis etsin” deməyin. Çünki“
(Allah insanı öz surətində yaratmışdır.”⁽¹⁾

:Hədislərdən istifadə olunan mətləblər

;Allahın cism olması və onun üçün surətin sübut olunması .1

Allahın surəti ilə insanın surətinin oxşarlığı və bu oxşarlığa xatir insanın üzünə sillənin .2
;vurulmaması

:Araşdırma

Mərhum Əllamə Şərafuddinin söylədiyi kimi, bu hədis “israiliyyat⁽²⁾”-dan olub, Tövratin mətnlərindən götürülmüşdür. Sifr təkvininin birinci islahının⁽³⁾ iyirmi yeddinci hissəsində belə yazılmışdır: “Allah insanı öz surətində xəlv etmişdir. İnsanı kişi və qadın
(yaratdı.”⁽⁴⁾

Müəllif: Tövrati diqqətlə mütaliə etdikdə görürük ki, bu məzmun və insanın surətinin Allah surətinə oxşaması Tövratda dəfələrlə qeyd olunmuşdur. Buna görə də Sifr təkvininin beşinci fəslinin birinci hissəsində belə yazılmışdır: “Allah Adəmi (ə) yaradan
”gün onu Allah surətində yaratdı

Pulos Tövratda gəlmiş bu cümlələri və ibarətləri belə təfsir edir: İnsanın Allahla oxşarlığı onun müqəddəsliyində, ədalətində və mənəviyyatındadır. Surətdən məqsəd
(insanın qiyafəsi yox, onun həqiqi simasıdır. ⁽⁵⁾

Biz deyirik ki: Əgər Tövratda olan oxşarlıqdan məqsəd Pulosun söylədiyi mənə olsa, bu
cümlə cism və oxşarlıq

səh:220

;Ədəbul mufred”, “ La təqul qəbbəhəllahu vəchək” bölümü“ . [1] –1
.İsrailiyyat yəhudi mənbələrindən götürülmüş hədislərə deyilir . [2] –2
.Tövratin beş kitabından birinin adıdır . [3] –3
.Əbu Hüreyrə” kitabına müraciət edin“ . [4] –4

.Müqəddəs kitab Qamusa Adəm maddəsinə müraciət olunsun . [۵] -۵

iradını bir miqdar islah edə bilər. Lakin təəssüflər olsun ki, bu mətləbi başqa dildən götürən və onu Tövratdan səhiheyinə nəql edənlər, bu azmış kimi, bütün təfsir və şərh yollarını bağlamışlar. Bu kimi yanlış əhvalatları elə ibarətlərlə don geyindirərək nəql etmişlər ki, onları başqa mənaya yozmaq mümkün deyildir. Buna görə də ikinci hədisin mətnində belə deyilir: “Dalaşan zaman qarşı tərəfə sillə vurmaqdan çəkinin! Çünki Allah insanı öz surətində yaratmışdır.” Bu cümlə surətin qiyafə və məxsus üzv yox, onun mənəvi sima mənasına təfsir etmə ehtimalını aradan aparır

!Həzrət Adəmin (ə) eni neçə metr olmuşdur

Eyni Səhihi-Buxarinin şərhində yazır: Bu hədisdə Adəmin (ə) uzunluğu (altmış metr) təyin olunmuşdur. Lakin Adəmin (ə) eninin nə qədər olmasına işarə edilməmişdir.

(Başqa hədislərdə Adəmin (ə) eninin yeddi metr olması bildirilir. [1](#))

Biz deyirik: Eyninin sözüə əsasən, bu hədislərin nəticəsi və məzmunun (Adəmin qiyafəsi Allaha oxşayır. Onun uzunluğu altmış zira və eni yeddi ziradır) özü də düzəlmə :və saxta olmasına bir dəlidir. Çünki

İnsanın altmış metr olması onun baş sümüyünün iki ziradan çox olması deməkdir. . 1 Lakin qazıntılar nəticəsində tapılan keçmiş insanların baş sümükləri və daşlaşmış qalıqları bu günki insanların baş sümükləri ilə o qədər də fərqlənir. İki metr olan baş sümüklərindən heç bir əsər- əlamət də gözə dəymir. Həmçinin altmış metr olan .insanlardan kiçik bir əlamət olsa belə əldə edilməmişdir

İnsanın altmış metr olması onun bədəninə uyğun olaraq, bədən üzvlərinin eninin . 2 yeddi metr yox, 18,7 metr malik olması deməkdir. Çünki, adətən insanın eni onun uzunluğunun

səh: 221

yeddidə iki hissəsi qədərdir. Əbu Hüreyrənin hədisinə əsasən, (Adəmin (ə) eni yeddi .metrdir) gərək Adəmin (ə) uzunluğu altmış metr yox, iyirmi dörd metr yarım olsun

Buna görə də ya bu iki hədisdən birində Adəmin (ə) uzunluğu və eni barədə səhvə yol verilmiş, ya da Həzrət Adəm (ə) belə qiyafədə (altmış metr uzunluğunu və yeddi metr eni) :pis simalı insan olmuşdur. Lakin Qurani-məcid ikinci ehtimalı rədd edir və belə buyurur

{لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ}

(BİZ İNSANı ƏN GÖZƏL BİÇİMDƏ YARATDIQ! _ (1) _

Allahın gözü vardır

(Allah kor deyil)

.1

عَنْ نَافِعٍ قَالَ: عَبْدُ اللَّهِ: "ذَكَرَ النَّبِيُّ | يَوْمًا، بَيْنَ ظَهْرِي النَّاسِ: "أَلَمْسِيحُ الدَّجَالُ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ، أَلَا إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ، أَعْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى، كَانَ عَيْنُهُ عِنْدَ عُنُقِهِ طَافِيَهُ."

Abdullah deyir: "Bir gün Peyğəmbər (s) camaat arasında Məsih Dəccal barədə söhbət edirdi. Söhbət əsnasında buyurdu: Allah kor deyil! Lakin Məsih Dəccalın sağ gözü

(kordur və öz çuxurundan üzüm dənəsi kimi çölə çıxmışdır)." (2)

.2

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: ذُكِرَ الدَّجَالُ عِنْدَ النَّبِيِّ | . فَقَالَ: "لَا يَخْفَى عَلَيْكُمْ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ"، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى يَمِينِهِ، وَقَالَ: "إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ أَعْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى، كَانَ عَيْنُهُ عِنْدَ عُنُقِهِ طَافِيَهُ."

Abdullah yenə deyir: "Peyğəmbərin (s) huzurunda Dəccal barədə söhbət olundu.

Peyğəmbər (s) buyurdu: Sizə bir şey

səh:222

1- [1] . "Tin" surəsi, 4-cü ayə

2- [2] . "Səhihi-" . "Səhihi-Buxari", 4-cü cild, "Vəzkur fi kitabıl Məryəm", hədis: 3256-3257

"Səhihi-Buxari", 5-ci cild, "Hiccətul-vida", hədis: 4141; "Səhihi-Buxari", 6-cı cild, "Zikrud-dəccal";

;“Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Zikrud-Dəccali və səfətih”, hədis: 2933

aydın olsun ki, Allahın gözləri kor deyildir! Sonra Peyğəmbər (s) sağ əli ilə işarə edərək buyurdu: Lakin Dəccalın sağ gözü kordur və öz çuxurundan üzüm dənəsi kimi çölə [\(çıxmışdır.”](#) [\(1\)](#)

:Bu hədislərdən istifadə olunan mətləblər

Bu iki hədis, Səhiheyinin nəzərində Allahın gözünün olmasını bəyan edir. Çünki bu hədislər bizə Dəccalı kor, Allahı isə görən kimi tanıtdırır. Korluqla görmək arasında olan müqayisə, o sifəti bir mövcud üçün isbat və başqası üçün onu isbat etdikdən sonra [\(inkar edir \(diqqət edin](#)

Başqa sözlə desək, bu hədislərdə Allah və Dəccal arasında olan müqayisə, Dəccalın [.kor və Allahın isə görməsini çatdırır](#)

Allahın əli vardır

.1

أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: "إِنَّ يَمِينََ اللَّهِ مَلْءَى لَا يَغِيضُهَا نَفَقَتُهُ سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مَا فِي يَمِينِهِ، وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ، وَبِيَدِهِ لِأُخْرَى الْفَيْضُ أَوْ الْقَبْضُ. يَرْفَعُ وَيَقْبِضُ."

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Allahın sağ əli doludur. Onun ehsan və nəfəqə verməsindən azalmır və gecə–gündüz ehsanı bəndələrinə tərəf axır. Görmürsünüz ki, yeri və göyü yaratdığı gündən bəndələrinə ehsan edir? Bu daimi ehsan, onun əlində olandan az deyildir. Onun nemətlərində heç bir nöqsan və naqislik [.olmamışdır. Allahın ərşi suyun üzərində qərar tutmuşdur](#)

Onun o biri əlində feyz və ehsan, ya da qəbz etmək və almaqdır. Bir çoxlarına məqam [\(və sərvət verir. Başqalarının məqam və sərvətini onların əlindən alır.”](#) [\(2\)](#)

səh: ۲۲۳

1– [۱]. “Səhihi–Buxari”, ۹–cu cild, “Ma yəzkuru fiz–zati vən–nəut”, hədis: ۶۹۸۳” .
2– [۲]. “Səhihi–Buxari”, ۹–cu cild, “Kitabut–tövhid”, ۲۲–ci bölmə, “Və kanə ərşuhu ələl ma” .
hədis: ۶۹۸۳; “Səhihi–Buxari”, ۶–cı cild, “Kitabut–təfsir”, “Kitabut–tövhid”, ۱۹–cu cild, hədis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: "يَمِينُ اللَّهِ مِلْءُ عَيْنٍ لَا يَغِيضُهَا شَيْءٌ سِوَا سَحَابِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَيَدَا الْأُخْرَى الْمِيزَانِ، يَرْفَعُ الْقِسْطَ وَيُخْفِضُ. قَالَ: أَرَأَيْتَ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، فَإِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مِمَّا فِي يَدَيْهِ شَيْئًا".

Əbu Hürayrə deyir: "Peyğəmbər (s) buyurdu: Alahın sağ əli doludur. Gecə və gündüz ondan heç bir şey azalmır. Nemətləri başdan ayağa kimidir. Başqa əlində tərəzi tutmuşdur. Bir kəsin payını çox və digərinin payını isə az edir. Sonra buyurdu: Görmürsənmi yeri və göyü yaratdığı gündən infaq və ehsan edir? Və əlində olan şey [\(azalmır?\)](#)" [\(۱\)](#)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ: "سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ | وَهُوَ عَلَى الْمِثْبَرِ، يَقُولُ: "يَأْخُذُ الْجَبَّارُ سَمَاوَاتِهِ، وَارْضَهُ، بِيَدِهِ (وَقَبْضَ بِيَدِهِ فَجَعَلَ يَقْبِضُهَا وَيَبْسِطُهَا) ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْجَبَّارُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ وَتَحِيلُ رَسُولُ اللَّهِ | عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى الْمِثْبَرِ يَتَحَرَّكُ مِنْ أَسْفَلِ شَيْءٍ مِنْهُ، حَتَّى أَنِّي أَقُولُ: أُسَاقِطُ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ |!؟"

Abdullah ibn Ömər deyir: "Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, mənbərdə belə buyurdu: "Cabbar olan Allah yerləri və göyləri əli ilə tutub. "Bu vaxt Peyğəmbər (s) əlini yumdu, açdı və yenə də yumdu". Sonra Allah deyir: Mənəm Cabbar olan Allah, hardadır zor deyən və cabbar şəxslər? Hardadır təkəbbür edənlər? Dedi: Bu vaxt Peyğəmbər (s) mənbər başında sağa və sola tərəf meyl etdi. Bir vaxt gördüm ki, mənbərin aşağısı [\(tərpənir. Öz-özümə dedim ki, Peyğəmbər \(s\) mənbərin başından yığılmaz?\)](#)" [\(۲\)](#)

۱- [۱]. "Sunən ibn Macə", ۱-ci cild, ۱۳-cü bölüm, "Cəhmiyyənin inkar etdiyi şeylər"

۲- [۲]. "Sunən ibn Macə", ۱-ci cild, ۱۳-cü bölüm, "Cəhmiyyənin inkar etdiyi şeylər"

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: جَاءَ حَبِيزٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ | فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى أَصْبَعِ وَالْأَرْضِينَ عَلَى أَصْبَعِ وَالشَّجَرَ عَلَى أَصْبَعِ، وَالْمَاءَ عَلَى أَصْبَعِ، وَالثَّرَى عَلَى أَصْبَعِ، وَسَائِرَ الْخَلَائِقِ عَلَى أَصْبَعِ، فَيَقُولُ، أَنَا الْمَلِكُ. فَضَحَكَ النَّبِيُّ | حَتَّى يَدَتْ نَوَاجِذُهُ، تَضِدُّ بِقَا لِقَوْلِهِ الْحَبِيزِ. ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ: "وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْمَأْرُضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ".

Əbdullah deyir: “Yəhudi alimlərindən biri Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəldii. Ərz etdi: Ya Məhəmməd! Biz tövratda oxuyuruq ki, – Qüdrətli və qadir olan Allah qiyamət günündə, göylərdən, yerlərdən, ağaclardan, sulardan və torpaqlardan, xülasə bütün başqa mövcudlardan hər birini öz barmağı ilə götürər, sonra isə deyər: Bütün mövcudların həqiqi maliki və sultanı mənəm. Əbdullah deyir: Elə ki, yəhudinin kəlamı bura çatdı, Peyğəmbər (s) da onun sözlərini təsdiq etmək üçün təbəssüm etdi! Gülərkən o Həzrətin mübarək dişləri görsəndi. Sonra bu ayəni Allahın qüdrətinə işarə edərək :yəhudinin sözlərinə şahid gətirdi

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

MüşRIKLƏR) ALLAHı LAZIMINCA QIYMƏTLƏNDİRMƏDİLƏR (UCA TUTMADILAR.) _ HALBUKI QIYMƏT GÜNÜ YER BÜTÜNLÜKLƏ ONUN OVCUNUN İÇİNDƏ OLACAQ, GÖYLƏR İSƏ ONUN SAĞ ƏLİ İLƏ BÜKÜLƏCƏKDİR (YERİN DƏ, GÖYÜN DƏ HÖKMÜ ANCAQ ALLAHIN ƏLİNDƏDİR, BÜTÜN KAINAT ALLAHIN QÜDRƏTİNƏ TABEDİR). (ALLAH (MüşRIKLƏRİN ONA) AID ETDİKLƏRİ SİFƏTLƏRDƏN TAMAMİLƏ UZAQ VƏ UCADIR! _1

Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Zumər surəsinin təfsiri”, ۲۹۷-cibölüm, “[۱] -۱ hədis: ۴۵۳۳-۴۵۳۴; Həmin mənbə, ۹-cu cild, “Kitabut-tövhid”, ۳۶-cı bölüm (Kəlamur-rəbbi) yəvməl qiyaməti”, hədis: ۷۰۷۵, ۲۶-cı bölüm, “İnnəl-lahə yəmuddus-səməvati vəl-ərzə”, hədis: ۷۰۱۳, ۱۹-cu bölüm “Ləmma xələqtu biyədi”, hədis: ۶۹۷۹-۶۹۸۷, “Ma cəa fi qovlillah innə rəhmətullah...” bölümü; “Səhihi-Buxari”, “Kəlamur-rəbb”; “Səhihi-Müslim”, ۸-ci

;cild, “Kitabu sifätul qiyamäti vël cännäti vënnar”, hədis: ۲۸۸۶; “Zumər” surəsi, ۶۷-ci ayə

Allah üçün barmağın isbatı səhiheyn və digər sunən hədislərində çoxlu nəql olunmuşdur. İndi isə Sunəni ibn Macədən və Termizidən bir hədisi də nəql edirik

.۲

الكلابي قال: سمعتُ رَسُولَ اللَّهِ | يَقُولُ: "مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَانِ، إِنْ شَاءَ أَقَامَهُ، وَإِنْ شَاءَ أَدَاغَهُ".

Kəlabi deyir: “Peyğəmbərdən (s) eşitdim, belə buyurdu: Heç bir qəlb Allahın barmaqlarından olan iki barmaq arasından başqa bir yerdə deyildir. Əgər istəsə onu [\(sabit saxlayar və ya istəsə onu tərpedər.”](#) [\(۱\)](#)

:Allah-təala barədə istifadə olunan, barmağa aid başqa hədislərdən belə başa düşülür

.۱ Allah-təala da başqa mövcudlar kimi, ələ və barmağa malikdir

.۲ Allah-təala da başqa mövcudlar və məxluqlar kimi məhduddur. Buna görə də ətraflara sağ və sol ələ malikdir

Allahın beli

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: "خَلَقَ اللَّهُ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْهُ، قَامَتِ الرَّحْمَ، فَأَخَذَتْ بِحَقْوِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ: مه! قَالَتْ: هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ.

قَالَ: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مِنْ وَصْلِكَ، وَأَقْطَعَ مِنْ قِطْعِكَ؟ قَالَتْ: بَلَى يَا رَبِّ قَالَ فَذَاكَ.

Əbu Hüreyrə deyir: “Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah mövcudatı yaratdıqdan sonra rəhm və qohumluq əlaqəsi qalxaraq Allahın

səh:۲۲۶

–۱ [۱] . “Ma caə fi ənnə qəlbəl-mumini bəynə usbəin...” . Sunəni-Termizi”, ۴-cü cild, “Ənnəl-qulubə bəynə əsbəir-rəhman” bölümü, “Sunəni İbn Macə”, ۱-ci cild, bölümü, “Fima ənkərət-il-cəhmiyyə” ۱۳-cü bölüm, ;

belini tutdu! Allah buyurdu: Sakit ol! Ərz etdi: Bura qohumluqdan əlaqəsini kəsən və sənin dərgahına pənah gətirənlərin yeridir. Allah cavabında buyurdu: Razi deyilsənmi sənin ehsan edənlərinə ehsan və səndən qohumluq əlaqəsini kəsənləri isə öz .rəhmətimdən ümüdsüz edim? Ərz etdi: Bəli Pərvərdigara! Raziyam

Allah buyurdu: Sənə ehsan edənlərlə və qohumluq əlaqəsini kəsənlərlə bu cür rəftar [\(edəcəyəm....” \(1\)](#)

Səhiheyinin Allahı, baldırını göstərir

Əvvəlki bəhslərdə işarə olunduğu kimi, səhiheyndə nəql olunmuş hədislərdə Allahın əli, qolu, barmaqları, ayaqları hətta baldırının da olduğu nəql olunmuşdur. İndi isə :diqqətinizi bu barədə olan bir hədisə yönəldirik

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ | يَقُولُ: يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ، وَ يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَ سَمِعَهُ ...

Əbu Səid deyir: “Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, belə buyurdu: Qiyamət günündə Allah-təala baldırını göstərər! Bütün imanlı kişi və qadınlar Allahın qarşısında səcdəyə [\(düşərlər. Yer üzündə riyə və sumə\(2\) üzündən səcdə edənlər qalarlar” \(3\)](#)

Bu hədisin araşdırılması

Bu hədisdən belə istifadə olunur ki, Allahı tanımağın əlamətlərindən biri də qiyamət günündə onun baldırının görünməsidir. Nə qədər ki Allahın baldırı görsənməyibdir, .möminlər Allahın vücudunda və onu tanımaqda şəkk-şübhəyə düşəcəklər

səh: 227

Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Məhəmməd” surəsinin təfsiri, 1-ci . [1] -1 ;bölüm, hədis: 4552

.Özünü başqası üçün eşitdirmək . [2] -2

Səhihi-Buxari”, 6-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Təfsiru yəvmə yəqşifu ən saqin təfsiri” . [3] -3 bölümü, və həmin mənbə, “kitabut-tövhid” 24-cü bölüm, Qovlu “Vucuhun yəvməizn ;nazirəh”, hədis: 7001, “Nun” surəsinin təfsiri, hədis: 4635

{يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ}

İş çəTINLəşəCəYI (BALDIRLAR AçıLACAĞI, Lüt-üRYAN VəZİYYəTDə QIYAMəTə _ GEDəCəKLəRI, QIYAMəT BütÜN DəHşəTI ILə GÖRÜNəCəYI, HəQIQəT AşKAR OLACAĞI) Və SəCDəYə (NAMAZA) Də VəT OLUNACAQLARı GÜN ONLAR (SəCDə (ETMəYə) QADIR OLMAYACAQLAR. _[1]

Bu ayənin baldırla əlaqəsi olduğu üçün Buxari qeyd olunan ayəni təfsir olunmasına görə yuxarıdakı hədisi gətirmişdir. Çox gözəl olardı ki, təfsirçilərin bu ayənin mənası :barədə olan sözlərinə diqqət edək

ayəsinin mənasında deyir: Yəni, o günki iş şiddətli və qorxulu {يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ} Təbərsi bir mərhələyə çatar. Baldırın görünməsi məsələnin ciddi olduğuna, kinayə və qiyamət .gününün qorxulu olmasına işarədir

Bu məsələ müharibə hadisələrində, qorxu və təhlükə zamanı “paltarları yuxarı qaldırın ki, döyüş vaxtı fəaliyyətdə və təhlükə zamanı qaçdıqda mane olmasın” kimi .məsəllərdən biridir

bu kəlmə hər möhkəm işdə, qorxulu bir şeylə üz-üzə gəldikdə kinayə – {يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ} şəklində işlədilir. Təbərsi deyir: Həmin üstü örtülü məna İbn Abbasdan, Həsəndən, Mucahiddən, Qətaədən və Səid İbn Cübeyrdən nəql olunmuşdur. Təbərsi əlavə edərək bildirir: Əkrəmədən nəql olunmuşdur ki, bu ayənin mənasını İbn Abbasdan soruşdular. İbn Abbas belə cavab verdi: Əgər Qurandan bir məsələ sizin üçün aydın olmasa və bir lüğətin mənasını, onun hədəf və məqsədini bilmədinizsə, onu ərəb şerlərində tapın. Sonra İbn Abbas dedi: Məgər şairlərin sözlərini eşitməmişsiniz ki :deyirlər

bizim müharibəmiz “saqə”-yə çəkildi. Bu cümlə də o yerdə deyilir ki, – وَقَامَتِ الْحَرَبُ بِنَا عَلَى سَاقٍ – qəm-qüssə, müharibənin

səh:۲۲۸

sıxıntısı axıra çatmışdır. Həmin üstü örtülü məna İmam Baqir (ə) və İmam Sadiqdən (ə) [nəql olunmuşdur.](#) [1]

Ayənin mənası barədə, Əl-Mənar sahibinin nəzəri

Şeyx Məhəmməd Əbduh ayənin təfsirində yuxarıda, məcməul bəyan və qədim təfsirçilər tərəfindən söylənilən həmin kinayəli mənanı şərh edir və onu geniş şəkildə məşhur təfsirçi Beyzavidən nəql edir. Sonra deyir: Bəziləri deyirlər: “Saq” kəlməsi burada Allah-təalanın zatıdır! Bu mətləb üçün Həzrət Əlidən (ə) bir cümlə nəql edir ki, “Özüm aradan getsəm də, gərək onlarla vuruşaq” – لَأُبَدَّ مِنْ قِتَالِهِمْ وَلَوْ تَلَفَتْ سَاقِي – buyurmuşdur

Əbduh sonra deyir: Bu mənaya görə desək ki, “saqın (baldırın) görünməsi” və Allah-təalanı görmək, pərdəni aradan götürmək mənasındadır, heç bir irad və şübhə belə olacaqdır: “Allah qiyamət يَوْمَ يَكْشِفُ رُبَّاعِن سِدَاقِهِ olmayacaqdır. Onda hədisin mənası [günündə pərdəni götürəcək və özünü camaata göstərəcəkdir](#)” [2]

Əziz oxucular! Təəssübün həqiqəti və Buxarinin “səhih” hədislərinin yersiz müdafiəsinin mənası, xurafi mətləblərin islahı məhz budur

Allahın ayağı vardır

.1

عن أنس رضى الله عنه: عن النبي | قال: يلقى في النار، وتقول هل من مزيد؟ حتى يضع الله قدمه، فتقول: قط، قط !

Ənəs Peyğəmbərdən (s) nəql edir: “Qiyamət günündə cəhənnəm əhlini oda atarlar. Yenə qaldımı”? Allah– “– هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ؟ :Cəhənnəm yenə də artırılmasını istəyər və deyər təala, ayağını

səh: ۲۲۹

1– [1]. “Məcməul-bəyan”, ۱۰-cu cild, səh. ۳۳۹.

2– [2]. “Əl-mənar”, ۹-cu cild, səh. ۱۴۰.

[\(1\) cəhənnəmə qoyar! Bu vaxt cəhənnəm deyər: Bəsdir, bəsdir!](#)

Əbu Hüreyrə deyir: “Cəhənnəmə deyilər: Doldunmu və doydunmu? Cəhənnəm . ۲
:cavabında deyər

Yenə də varmıdır”? Allah öz ayağını cəhənnəmə qoyar. Cəhənnəm deyər: “ هل من مزید؟ –
[\(2\) Bəsdir, bəsdir!](#)

Bu mətləblər Səhihi-Buxaridə, bir neçə hədis sıra ilə müxtəlif sənəd və mətnlərlə nəql olunmuşdur. Müslim isə bu hədislərin ibarətlərinin bəzində “ricl”, bəzində isə “qədəm” yəni ayaq ifadələri ilə tə`bir olunmuş beş hədisi nəql etmişdir

Şübhə və onun cavabı

Tövhid barəsində hədislərin bir qismi ilə tanış oldunuz. Bu hədislər əhli-sünnənin ən mühüm kitablarından nəql olunmuşdur. Hədislərin mətni onun qondarma olmasına şəhadət verir. Çünki, məkana malik olan Allah bəzən ərşin üzərində, bəzən buludlar arasında və bəzən də namaz qılanın qarşısında qərar tutur. Məxsus gecələrdə göydən yerə enən Allah cism, görünə bilən, gülməyi bacaran və s. kimi şeylərə malik olan bir varlıq və ən nəhayət insanın əzaları kimi əzalara malik olan Allah heç vaxt [\(3\) qəbulolunmaz bir həqiqətdir.](#)

Nəqli dəlillərdən əlavə, əql və fəlsəfə də başdan ayağa kimi özünə möhtac, məhdud, yaradılmış bir mövcudun nişanələrinə malik olan Allahı inkar edərək belə bir varlığı .dünyanın xalığı və yaradanı kimi qəbul etmir

Lakin, hələ əhli-sünnənin əqidələrindən, onların alimlərinin və mühəddislərinin üsulundan hələ dəqiq məlumatı olmayan

səh:۲۳۰

;Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, ۳۳-cü bölüm, hədis: ۴۵۶۷-۴۵۶۸”. [۱] -۱

;Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabul-ımani və nuzur”, hədis: ۶۲۸۴”. [۲] -۲

Mümkündür belə bir şeylər fərzən zehndə təsəvvür olunsun. Lakin, bunların heç . [۳] -۳
birinin zehndən xaricdə həqiqəti yoxdur. Yəni, zehndən xaricdə onun bu kimi sifətlərə

.malik olması qeyri mümkündür

bir çoxları mümkündür belə bir şübhəyə düşsünlər ki: – Hər bir kəlam və cümlə, hər ayə və hədis təvil və təfsir oluna bilər. Söylənən hədislərin də bu kimi ümumi qanuna daxil olmasının nə Zərəri vardır? Mümkündür bu hədislər də həmin qanun çərçivəsində təfsir olunsun. Nəyə görə burada adət və üsuldan istifadə etmirsiniz? Nəyə görə bu ?hədisləri qəbul olunası mənalarda təfsir etmirsiniz

Bu şübhələrin cavabında deyirik ki: Təəssüflər olsun ki, hədislər barədə müxtəlif səbəblər və cəhətlər bizi hər növ təfsir və mənanı yozmaqdan saxlamış və qarşısını almışdır

:Çünki

Təfsir və mənanı yozmağın lazım olan yerləri o yerdə mümkündür ki, səhiheyndə və əhli-sünnənin etimad etdikləri başqa kitablarda Allahın görünməsi, cism olması və s... barədə nəql olunmuş çoxlu hədislərdən əlavə, gərək başqa bu hədislərin mənalari ilə müxalif olan hədislər də olsun ki, Allahın görünməsini, cism olmasını inkar etsin. Lakin, təəssüflər olsun ki, bu kitablarda və hədislər içində belə hədislər hətta misal ünvanında belə gözə dəymir. Axtarış zamanı biz bu kitablardan belə hədisləri tapa bilmədik

Bu hədislərin bir hissəsi bir növ yazanların hədəfində elə bir şəkildə aşkar və aydın, onların deyilişi o qədər ciddidir ki, öz – özünə hər növ təvil və məna yozumunu aradan qaldırır. Belə ki, onun zahiri mənasını tutmaqdan başqa bir yol qalmır. Biz Allahın görünməsi barədə söylənilən “Siz Allahı ay parçası kimi görəcəksiniz” hədisinin ?mətninin mənasını başqa cür yaza bilərmi

Mübahisə vaxtı bir-birinizə sillə vurmayın. Çünki, Allah insanı özünün surətində “?yaratmışdır” hədisinin mənasını başqa cür yaza bilərmi

Həmçinin, “Ərş bütün mövcudların üstündə və Allah da

ərşin üstündə yerləşmişdir” və “Allah mövcudları yaratmazdan əvvəl buludlar arasında yerləşmişdir” kimi söylənilən hədislərdən Allahın cism, məhdud olmasından başqa bir mənə düşünə bilərikmi? Görəsən bu kitabda tövhid barədə nəql olunmuş hədisləri ?qəbul olunmuş bir mənada yaza bilərikmi

Üçüncü cəhəti budur ki, bu hədislər və onların məzmunu bu günlərdə bizim əlimizə .r çatmış təzə məsələlər deyildirki, onları düzgün başa düşək, ya onları başqa mənalara yozmaq və ya təvil edək. Bu məsələlər Peyğəmbərin (s) vəfatından və İlahi elm qapılarının bağlanmasıdan sonra tədricən vücuda gəlmiş çətinliklərdir. Buxarinin dövründən Nəsainin dövrünə kimi bu məsələlər altı sihaha köçürülmüşdür. Araşdırdığımız məsələlər də həmin məsələlərdəndir. Biz bu mövzuların məsum imamların və əziz rəhbərlərimizin huzurunda onlardan sual olunduğunu görürük. Bu hədislərin mətni ya məzmunu İmam Baqir (ə), İmam Sadiq (ə) və Həzrət Rzadan (ə) sual olunmuşdur. Məsum imamlar bu sualların cavabında heç vaxt belə hədisləri nə təvil etmiş və nə də mənalarını başqa yerə yozmuşlar. Onlar bir başa bu hədisləri rədd etmişlər. Sual edənlər də belə hədislərdə təvil və mənə yozumuna ehtimal verirdilərsə sual üçün gəlməz və onların barəsində izah istəməzdilər. Bu hədislərin bir hissəsini .bəhsin axırında diqqətinizə çatdıracağıq

Bu hədislər barədə əhli-sünnə alimlərinin nəzərləri

Müslim .1

Müslim öz səhihində Allahın görünməsinin sübutu üçün bir fəsl açmış və başqa bir fəslə də onu görməyin yolları barədə ayırmışdır. Allahın cism olmasını bildiren, görmək .barədə olan hədislərin bir qismini bu fəsillərin hər ikisində gətirmişdir

Aydındır ki, Müslimün nəzəri bu iki fəsildə gətirdiyi hədislərin hamısının səhih olduğunu və hər bir müsəlmanın

səh:۲۳۲

da onun zahirinə etiqad bəsləməyinin vacib olmasıdır. Həmçinin onun nəzəri budur ki, bu kimi hədislər barədə kiçik bir təvilə(۱) əl atmasına və ya onun cümlələrindən birinin mənasını dəyişərək başqa bir mənaya yozmasına heç bir müsəlmanın haqqı yoxdur

İbn Macə və Əbi Davud .۲-۳

İbn Macə Qəzvini və Əbi Davud Səcəstani əhli-sünnənin etimad olunan alimlərindən və altı siyah müəlliflərindəndirlər. Öz səhihində “Cəhmiyyənin inkar etdiyi məsələlər” adı ilə başlayan məxsus bir fəsilə Cəhmiyyə firqəsinin barəsində bir sıra məsələlər yazmışdır. O cümlədən, bu fəsillərdə Allahı görmək barədə olan hədisləri, məkan və Allahın cism olması – Allahın gülməsi, öz arxasına söykənməsi, Allahın zühuru və pərdə arxasında qalması və s. kimi hədisləri nəql etmişdir

Cəhmiyyə o kəslərdəndir ki, imamiyyə məzhəbi kimi Allah-təala barədə onun görünməsinə və məkan sahibi olmasına etiqadı yoxudur və Allah-təalanı başqa cisimlər kimi bədən üzvlərinə malik olmasına etiqad bəsləmişlər. Həmçinin belə hədislərin zahirinə də etiqadlı deyillər. Bu fəslin “Cəhmiyyənin əqidəsinin rəddi və inkar olunması” adı ilə adlanması bunu göstərir ki, əhli-sünnənin nəzər sahibləri kimi tanınmış və etimad olunan bu iki şəxsin tövhid barəsində olan əqidələri, həmin hədislərin məzmunu və həmin kəlmələrin zahiri ilə uyğundur. Cəhmiyyə kimi bu hədislərə müxalif olanlar və onu təfsir edənlər onların nəzərində rədd olunmuş və hədisləri təfsir etmək isə İbn Macə və Əbi Davudun nəzərincə küfrə və kafirliyə səbəb olur və belə bir şəxs İslam dinindən xaric olmuşdur

səh:۲۳۳

.Tə`vil: – Bir mənanı başqa bir mənaya dəyişmək və ya yozmaq . [۱] –۱

İbn Teymiyyə deyir: “Allahın göydən hər gecə aşağı enməsi və nazil olmasına gəldikdə, bu əhvalat hədis alimlərinin yanında sübuta çatmış məsələlərdən biridir! Həmçinin nüzul dastanı, Allahın şəban ayının ۱۵-ci günündə də nazil olması barədə bir hədis nəql olunmuşdur ki, onun sənədi ixtilaflıdır”.

Sonra İbn Teymiyyə əlavə edərək bildirir ki: “Əhli-sünnənin hamısı bu məsələyə etiqad bəsləyirlər ki, Allah-təala aşağı enir və onun ərşi onsuz boş deyildir! Bu mətləb İshaq ibn Rahəveyhdən, Həmmad ibn Zeyddən və Əhməd ibn Hənbəl tərəfindən də nəql olunmuşdur.”[\(۱\)](#)

Məhəmməd Əşrəf .۵

cümləsinin altında: “Dəvə [أطيع الرجل بالراكب](#) ,وانه ليئط به; ,Əbu Davudun sunənini şərh edən minənin ağırlığının nəticəsində dəvənin yükünün səsi kimi Allahın ərşi də onun ağırlığına görə səs edəcək”. İmam Xitabinin sözlərini nəql etdikdən sonra onu tənqid edərək deyir

İmam Xitabinin sözlərində bir növ təfsir və təvil vardır. Lakin təvil və təfsir zahirin“ xilafıdır və heç cür ona ehtiyacımız yoxdur. Allahın sifətlərinə aid olan hədislərdə etimad olunan səhih yol budur ki, onları öz zahiri mənalarına buraxaq və hər cür təfsir [\(və təvildən, həmçinin məna yozumundan uzaqlaşdıraq.”\(۲\)](#)

Bəğəvi .۶

Bəğəvi “Şərhis-sünnə” kitabında deyir: “Allahın sifətləri barədə kitab və sünnədə gələnələr, məsələn surət, göz, barmaq, ayaq, gəlmək və getmək, asimandan aşağı nazil

səh:۲۳۴

۱- [۱] .Minhacus-sünnə”, ۱-ci cild, səh. ۲۶۲“ .

۲- [۲] . “Kitabus-sunnə”, ۱-ci bölüm, “Fil-cəhmiyyə”, səh. ۳۶۹;“ .
;hədis: ۴۷۲۱

olmaq, ərşin üzərində yerləşmək, gülmək və şadlanmaq və bu kimi şeylər hamısı Allah-təalanın sifətlərindən sayılır. Onların barəsində hədislər yazılmışdır. Gərək bu sifətlərin hamısına imanımız olsun. Hədislərin zahiri mənası gərək hifz olunub saxlansın. O cümlədən, hər növ təvil və təfsir və məna yozumundan da qorunsun.”⁽¹⁾

Biz, ötən bəhslərimizdə Allahın cism olması barədə Nəvəvinin, Eyninin, Qəstəlaninin, Əhməd Məhəmməd Şakirin, Əbduh İsfəhaninin, Əhməd ibn Həmbəlin, İbn Teymiyyənin, Əbu Ömər, Zəhəbinin və Şeyx Əbdur-Rəhmanın nəzərlərini və sözlərini nəql etmişdik. Onların əqidələrini və başqa əhli-sünnə alimlərin belə hədislərin zahirinə etiqad bəsləmələri barədə olan əqidələrini və bu hədislərin təfsir olunması və başqa mənaya yozulmasının caiz olmadığını əziz oxucularımıza bildirmişdik.⁽²⁾ Bu məsələ bir sıra ümumi məsələlərdən biridir ki, müxtəsər şəkildə burada gətirilmişdir. Əgər əhli-sünnənin bütün alimlərinin bu barədə nəzər və sözlərini gətirəsi olsaq, özü ayrıca bir kitab şəklinə düşər

Diqqəti cəlb edən bir məsələ

Bura qədər tövhid barəsində altı səhih kitabdan nəql olunmuş hədislərdən bu məsələlər aydın olur ki, bu hədislərin məzmunu Allahı, onu görməyin mümkün olması, məkana və müxtəlif bədən üzvlərinə malik olması, xülasə şəkildə desək, Allahı təbii və maddi mövcud kimi tanıdır. Şübhəsiz ki, əhli-sünnə alimləri Allahı həmin hədislərin tanıtdığı sifətlərlə tanıyırlar. O cümlədən, öz tərəfdarlarına da Allahı bu cür tanımağı tövsiyə edirlər

Burada bir məsələyə diqqət etmək lazımdır ki, əqidədə belə

səh:235

;Sunəni İbn Macə”, 1-ci cild, səh. 71“ . [1] –1

.Allahı görmə, baldırının görünməsi barədə olan bəhsə müraciət olunsun . [2] –2

yolunu azmağı və düz yoldan uzaqlaşmağı, ən mühüm və həssas olan “Allahı tanımaq” kimi dinin əsaslı bir mövzusunda əyintiləri həmin hədislər əmələ gətirmişdir. Doğru olmayan bu əqidələrin kökü, əhli-sünnə alimlərinin nəzərinə düzgün və səhih .saydıqları hədislərə gedib çıxır

Əhli-sünnə alimlərinin özləri də bu məsələni etiraf etmişlər. Onlar öz əqidələrini .açıqlayarkən sənədlərinin həmin hədislər olduğunu bildirirlər

Biz əvvəlki səhifələrdə və bəhslərimizdə əhli-sünnə alimlərinin sözlərini və onların əqidələrini nəql edərkən həmin hədislərə istinad etdiklərinə işarə etdik. Onları yenidən sadalamağı, dəlil və şahid gətirməyi bu dəfə zəruri saymırıq. Bununla da əziz oxuculara tövsiyə edirik ki, bu məsələdə əhli-sünnənin əqidələrinin hədislərlə uyğun .olub-olmamasına diqqət yetirsinlər

Ötən bəhslərə nəzər saldıqda görürük ki, bu kimi hədislər müsəlmanları öz əqidələrindən azdırmış və əsrlər boyu onların əməllərində öz təsirini qoymuşdur. Buradan aydın olur ki, belə hədislərin olması və belə kitabların səhihliyinə etiqad bəsləmək və onların mənalılarına inanmaq beləcə məzhəkəli, xurafi əqidəni .müsəlmanlar arasında yaratmış və həqiqətdən uzaqlaşdırmışdı

Məsələ burdadır ki, Muqatil ibn Süleyman, Davud Cəvaribi və onların tərəfdarları Allah-təala üçün tək cinsiyyət üzvünü istisna etməklə əl, ayaq, dil və iki gözün olmasına etiqad bəsləmişlər. Lakin, Məaz Ənbəri Allah-təala üçün kişilik cinsiyyət orqanının olmasına da etiqad bəsləmiş, öz əqidəsini və Allahın kişi olmasını sübut etmək üçün .ayəsini dəlil gətirmişdir } { وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنثَى }

Əhli-sünnənin bir çox kəlam və qeyri-kəlam alimləri Allahın insan kimi ətə, dəriyə və .sümüyə malik olduğunu fərz etmişlər

Bəzən Allahı kəcavədə oturmuş və qırmızı tükli dəvənin

.üstündə əyləşmiş halda ərəfə gecələrində yer kürəsinə gətirirlər

Bəzən deyirlər: “Allah elə gülür ki, gülərkən onun dişləri görünür.” Deyirlər: “Allah qiyamət günündə insan surətində mücəssəm olacaq və bəndələrinin hesabını çəkəcək.” Başqa yerdə nəql edirlər: “Şəban ayının ۱۵-ci gecəsində göydən yerə enir və onun oturduğu yer ərşdədir. Həmişə də ərşin üstündə əyləşmişdir”. “Qiyamət günündə də bəndələrinin yanına gələr və özünü tanıtdırır. Öz bəndələrinə xitab edərək deyər: Mən sizin Allahınızam! Deyərlər: Biz səndən Allahımıza pənah aparırıq”. Yenə də .”deyilər: “Əgər Allahı görsəniz onu həqiqətən tanıyarsınız

Başqa yerdə əlavə edərək deyirlər: “Bizim və Allahın arasında bir əlamət var ki, o əlamət vasitəsi ilə onu tanıyarıq”. “Sonra Allah öz baldırını aşkar edər və o, tanına bilən başqa bir qiyafədə gələr, özünü tanıtdırır və onu tanıyarlər, qarşısında səcdəyə .düşərlər

Nəql etmişlər ki, “cəhənnəmin od-alovu şölə saçar və nə qədər ki, Allah ayağını cəhənnəmə qoymayıb sakit olmaz. Elə ki, ayağını cəhənnəmə qoyar, cəhənnəmin od- !alovu deyər: Bəsdir, bəsdir

Bu, sünni məzhəbinin kəlam alimlərinin bir çoxlarının tövhid və Allahı tanıma barədə olan nəzər və əqidələridir. Bu əqidənin bir qismi Allahla görüşmək, qiyamət günündə camaat arasına onun gəlməsi və s. kimi məsələlərdir ki, sünnilərin hamısının buna .etiqaqları vardır. Bu əqidələrin hamısını əziz oxucularımıza açıqladıq

İbn Əbil-Hədid Mötəzili nəql edir ki: “Bu əqidənin kökü, sihahda nəql olunmuş çox [\(təəccüblü hədislərdən ibarətdir.”](#)^[۱]

O, bu sözləri ilə (necə ki əvvəlcə də işarə olunmuşdur) batil

səh:۲۳۷

və xurafi əqidənin nəqlindən sonra bildirir ki, bu əqidəni belə hədislər arasında olan bağlılıq əmələ gətirmişdir. Həmçinin bu əqidənin əmələ gəlməsinin səbəblərini və onun .kökünü də bəyan etmişdir

(İbn Əbil-Hədid, Əmirəl-möminin Əlinin (ə

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى فِيهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا اسْمُهُ

xütbəsinin altında yenə bildirir: “Bu gün məscidlərdə oturan və tövhid bəhsində Allah-təalanın təşbihə, təcəssümə, onun surətə, nazil olmasına, bədən üzvlərinə malik olmasına qail olan şəxslər Allah-təalaya küframız və cahilanə mətləbləri nisbət verirlər. Bunların hamısı fitnədir. Bu məsələlərdən uzaq olanları da onlara tərəf [\(çəkirlər”](#) [\[1\]](#)

Müəllif: İbn Əbil Hədidin açıq və aydın olan bu sözlərindən məlum olur ki, bu əqidə onun zamanında da mövcud imiş və məscid sakinlərinin çoxları da belə xurafi .əqidələrdə olmuşlar

{وَأَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ}

RəBBİNİZDƏN BAĞIŞLANMAĞINIZI DİLƏYİN VƏ ONA TÖVBƏ EDİN. HƏQIQƏTƏN, [\(RəBBİM \(BəNDƏLƏRİNƏ\) RəHM EDƏNDİR, \(ONLARI ÇOX\) SEVƏNDİR!”](#) [\[2\]](#)

səh: ۲۳۸

.Həmin mənbə ۱۹-ci cild, səh. ۲۹۹ . [۱] – ۱

;Hud” surəsi, ۹۰-cı ayə“ . [۲] – ۲

Şiə hədislərinə bir baxış .♠

:Bir suala cavab

Mümkündür ki, oxucularımız arasında kimlərsə kitabın "səhiheyndə tövhid" bölməsini müəllif etdikdən sonra, bizə etiraz edərək belə bir sual versinlər

Baxmayaraq ki, əhli-sünnənin tövhid barədə hədis və rəvayətlərini nəql etdiniz, bu kitabların qiyməti və əhli-sünnə alimlərinin belə hədislərin məzmununa olan əqidələri bunu bildirir ki, əgər bir şəxs tövhid və Allahı tanımaq məsələlərində bu kimi kitablara müraciət etmək istəsə, həmçinin bu kitabların və belə əqidədə olan kəlam və qeyri-kəlam alimlərinin göstərişlərinə nəzər salsın, Allahı tanıma yolunu araşdırsa bir çox əsas olmayan etiqadi məsələlərlə üz-üzə gələcəkdir

Lakin, burada belə bir şübhə qarşıya çıxır və o da budur ki, şiə məzhəbinin də kitabları arasında onların tövhid bəhslərinə aid olan bir miqdar hədisləri də gözə dəyir. Bu hədislər də Allahın cism və görünməsini bildirir. O cümlədən, səhiheyndə və başqa kitablarda tövhid barədə gətirdiyiniz hədislərin başqa nümunələrinə şiə kitablarının bəzilərinə də rast gəlmək olur. Buna görə də sizin etirazınız tək cəmiyyətin əhli-sünnə məzhəbinə deyil, şiə məzhəbinin özünə də aid edilir

səh: ۲۳۹

:Cavab: Bu sualın cavabında bir neçə mətləbə diqqət olunması lazım görülür

;Hədis kitabları barədə nəzərlərin müxtəlif olması .1

Şiə və sünni alimlərinin arasında hədis kitablarına və onların məzmunlarına yanaşmaqda çox mühüm fərqlər və ixtilaflar vardır. Çünki, əhli-sünnə iddia edirlər ki; Buxarinin səhihinin bütün hədisləri səhihdir. (Əgər bir kəs and içsə ki, səhiheyinin bütün hədisləri həqiqətə uyğun və bu iki kitabın bütün möhtəvaları Peyğəmbərin (s) (buyurduqlarıdır, onun andı düzdür və kəffarə də ona lazım deyildir. (1

Bəli, bu nəzəriyyənin əksinə, şiə alimlərinin heç biri öz hədis kitabları barədə belə bir nəzəriyyə və əqidəyə malik deyillər. Hətta “dörd kitab”-ın tək-tək hədislərinin də istər mətn, istərsə də sənəd baxımından araşdırılmasını və bəhs olunmasını zəruri hesab edirlər. Şiə alimlərinin nəzərində bu kitablardan yalnız müəyyən bir miqdarı səhih sayılmış və qəbul edilmişdir. Yerdə qalan hissələrini isə “Muvəssəq”, “Həsən”, “Zəif” (2) .hədislər təşkil etdiyini bildirirlər

Bu, şiə məzhəbinin və onun alimlərinin öz hədisləri, kitablarının məzmunu barədə olan (nəzəriyyələri. (3

Buna görə də şiə alimlərinin nəzərində şiə kitablarında bir hədisin olması nə qədər ki, səhih deyildir, onun səhihliyinə və

səh: 24.

.Kitabın əvvəl hissələrinə müraciət edə bilərsiniz . [1] –1

Muvəssəq” – başqa məzhəbdən olan lakin imami olmayan, şiə ricalı tərəfindən“ . [2] –2
təriflənən, yalan danışmayan ravilərin nəql etdikləri hədisə deyilir. “Həsən”– Raviləri bütün təbəqələrdə təriflənmiş olan və rəvayətinin sənədi məsumlara yetişən hədisə deyilir. “Zəif” – Həsən, muvəssəq və səhih hədislərin şəraitini özündə cəm etməyən .(hədisə deyilir. (mütərcim

Miratul-uqul vəz-zəriə”; Kafinin sözləri və Ayətullah Xoinin rical kitabının“ . [3] –3
.müqəddəməsinə müraciət olunsun

qəbul olunmasına dəlalət etmir. Qeyd etməliyik ki, şiə məzhəbinin alimləri və mühəddisləri öz hədis kitablarında bəzi hədislər barədə iradları və şübhələri vardır

;Şiə kitablarında tövhid barədə olan hədislər .ʔ

Birinci mətləbi nəzərə alaraq bir məsələyə diqqət olunmalıdır. Əhli-sünnə kitablarında tövhid barədə nəql olunmuş hədislərin hamısında Allahın təcəssümünün (cism olmasına) sübutuna birbaşa dəlillər vardır. Bunların hamısının qarşısında hətta bir dənə də nümunə olsun, bu hədislərin məzmun və məhfumuna zidd olan və Allahın cism olmasını inkar edən hədislər gözə dəymir. Qeyd olunduğu kimi, bu kitablarda və hədislərdə Allahı tanımaq onun cism olmasına etiqad bəsləməkdən başqa bir şey deyildir. Lakin, şiə kitablarında və hədislərində əgər belə bir hədis küncdə – bucaqda tapılırsa, onunla üz-üzə yüzlərlə mötəbər və etimad olunmuş hədislər, onların əsas və mötəbər kitablarında mövcuddur. Bu hədislər də Allahın cism olmasını bildirən hədisləri kəskin şəkildə tənqid edərək onları rədd edir

İbtalur-royət”; “Ənnəhyu ənil cismi vəs-surət”; “Nəfyul hərəkəti vəl intiqa;” “Nəfyut-“ təşbih” və s. başqaları da, fəsillərdə və mövzularda gətirilərək bu kitablarda qeyd olunmuş və açıq şəkildə həqiqəti çatdırmışdır. [\(1\)](#)

Bu da şiə və əhli-sünnənin hədis kitabları və hədisləri arasında olan ən böyük və həssas dəyərlərdən biridir ki, bu mövzuda nəzərdə olan başqa şübhə və iradlara da cavab verə bilər

; Tövhid barədə olan hədislərə şiə alimlərinin nəzəri .ʔ

Şiə kitablarında nəql olunan Allahın görünməsini, təşbih və hər növ cism olmasını inkar və batil edən hədis və rəvayətlər o qədər aydın, sənəd baxımından o qədər möhkəmdir ki, onların məzmununu şiə

səh: ۲۴۱

məzhəbinin kəlam alimləri bütünlüklə qəbul etmişlər. Bu hədislər şiə məzhəbinin kəlam elmində ən mühüm bəhslərin bir qisminin sütunlarını təşkil edir. Hər bir hədis və rəvayətin məzmunu birbaşa və səhih olan hədislərlə zidd olarsa, alimlərin nəzərində müxalif hədislərin heç bir elmi dəyəri yoxdur. Bu kimi hədislərə də irad və şübhə etmək .yersiz və mənasız sayılır

;Qondarma və saxta rəvayətlər .f

:Dördüncü diqqət olunası nöqtə budur

Mümkündür etiraz edənlərin gətirəcəkləri dəlil bu kimi rəvayətlərin çoxunun sənəd silsiləsi barədə təhqiq olunması olsun. Aydınır ki, bu rəvayətlər sənəd cəhətindən zəif və onu nəql edənlər isə şiə rical tanıyanları tərəfindən etimad olunmayan, yalançı və .saxta hədis uyduran şəxslər kimi tanınmışlar

Bəli, bu növ rəvayətləri Məqatil ibn Süleyman kimi Allahın cism olmasına qail olan şəxslər öz yanlış əqidəsini genişləndirmək üçün uydurmuşlar. Bu rəvayətlər üçün .özlərindən sənəd silsiləsi də düzəltmiş və şiə rəhbərlərindən birinə nisbət vermişlər

Yuxarıda söylənilən mətləblərə diqqət edərək, allahşünaslıq barədə şiə əqidələri :aşağıdakı sənədlərdən əldə edilməlidir

Əhli-sünnənin etimad etdikləri kitablara müraciət olunduğu kimi, bu mövzuda . onların etimad etdikləri səhih hədislər və altı sihah kitablarına da müraciət etməklə .onlar ətrafında da bəhs olunsun

Onların kəlam alimlərinin sözlərinə diqqət yetirildiyi kimi, şiə alimlərinin də sözlərinə . diqqət olunmalıdır

Tövhid barədə şiə hədislərindən bir neçə nümunə

Biz Allahın görünməsini inkar edən bəhslərdə şiə sənədlərindən bir neçə hədis qeyd etmişdik. İndi isə şiə

məzhəbinin allahşünaslıq əqidələrinin əsasını təşkil edən və onların etimad etdikləri rəvayətlərdən bir neçəsini yenə bu bəhisdə gətiririk ki, qeyd olunmuş şübhəyə cavab verilsin və həm də bu rəvayətlərin məzmunu əhli-sünnə məzhəbinin kitablarında gələn hədislərlə müqayisə olunaraq bu iki yolun elmi təfəkkürünün qiyməti və üstünlüyü məlum olsun. Əziz oxucularımızın özləri də bu iki allahşünaslıq məktəbi arasında insafla mühakimə yürütsünlər

.۱

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يُوصَفُ بِزَمَانٍ وَلَا مَكَانٍ، وَلَا حَرَكَهٍ وَلَا إِنْتِقَالٍ، وَلَا سَكُونٍ. بَلْ هُوَ خَالِقُ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ وَالْحَرَكَهٍ وَالسُّكُونِ، تَعَالَى عَمَّا يَقُولُ الظَّالِمُونَ علواً كبيراً..."

Əbu Bəsir İmam Sadiqdən (ə) nəql edir ki; o Həzrət (ə) Allahın sifətlərini tərif etdikdə belə buyurdu: “Mütəal Allah zaman və məkanla tərif olunmaz. “Allah nə vaxt və harda idi” deyib soruşmaq düzgün deyildir. Hərəkət, dəyişmək, sakit qalmaqla da gərək tərif olunmasın. Həmçinin “Allah hardadır və məkanını haraya dəyişir“ deyilməsin. Çünki, bunların hamısına varlıq verən odur

Zaman, məkan, hərəkət və sabitliyi yaradan da odur. O, zalımların onun barəsində ilahilik məqamına münasib olmayan sifətləri ona nisbət verməklərindən üstün və [\(ucadır.”\[۱\]](#)

.۲

عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، {وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ} فَقَالَ: "مَا يَقُولُونَ؟" قُلْتُ: يَقُولُونَ: إِنَّ الْعَرْشَ كَانَ عَلَى الْمَاءِ وَالرَّبُّ فَوْقَهُ، فَقَالَ: "كَذَّبُوا عَنْ زَعْمِ هَذَا، فَقَدْ صَيَّرَ اللَّهُ مَحْمُولاً وَوَصَّيْفَهُ بِصِفَةِ الْمَخْلُوقِ، وَلَزِمَهُ أَنَّ الشَّيْءَ الَّذِي يَحْمِلُهُ أَقْوَى مِنْهُ..."

səh:۲۴۳

Ət-tovhid”, Şeyx Səduq; ۱-ci cild, ۲-ci bölüm, “ət-Tövhidu vət-təşbih”, və“ [۱] –۱ “Ənnəhu ləysə bicismın” bölümü, və ۸-ci bölüm, səh. ۷-۳۱ və ۹-۱۰۷; “Biharul ənvar”, ۱۳-cü cild, və ۱۴-cü bölüm, “Nəfyu cismu vəs-surəti vət-təşbih”, səh. ۲۸۷; “Nəfyuz-zəmanu ;vəl hərəkət” səh. ۳۰۹

İmam Sadiqdən (ə) _ ALLAHIN ƏRŞİ SUYUN {وكان عرشه على الماء} :Davud Reqqi deyir üzƏRINDƏDIR _ ayəsinin təfsiri barədə sual etdim ki, su və ərş dedikdə məqsəd nədir? Həzrət (ə) buyurdu: Camaat bu ayənin təfsiri barədə nə deyirlər. Dedim: Deyirlər ki, ərş suyun üzərində, Allah da ərşin üstündə oturub. İmam Sadiq (ə) buyurdu: Yalan deyirlər! Allahın barəsində belə şeylər fikirləşənlər iki şeydən uzaqdırlar. Çünki, birincisi – Allahı daşınılan bir mövcud kimi güman etmişlər və onu öz məxluqlarının sifəti ilə tərif etmişlər. İkincisi – xəyal və güman etdikdə belə lazım gəlir ki, Allahı daşıyan ərş Allahın (özündən çox güclü imiş... (1)

.۳

عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ × إِنَّ بَعْضَ أَصِيحَابِنَا يَزْعَمُ أَنَّ لِلَّهِ صُورَةً مِثْلَ الْإِنْسَانِ، وَقَالَ آخَرُ: إِنَّهُ فِي صُورِهِ إِمْرِيٌّ جَعَدٍ قَطَطٌ، فَحَزَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) سَاجِدًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: "سَيُبْحَنُ اللَّهُ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ، وَلَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ، وَلَا يُحِيطُ بِهِ عِلْمٌ، لَمْ يَلِدْ لَأَنَّ الْوَالِدَ يَشْبَهُ أَبَاهُ، وَ لَمْ يُولَدْ فَيُشَبَّهُ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ خَلْقِهِ كُفُوًا أَحَدٌ، تَعَالَى عَنْ صِفَةٍ مِنْ سِوَاهِ، عَلَوًّا كَبِيرًا".

Yəqub Sərrac deyir: “İmam Sadiqə (ə) ərz etdim ki, bizim səhabələr və dostlarımız arasında elə şəxslər var ki, Allahın insan kimi üzünün olmasını xəyal edirlər. Elə kəslər var ki, xəyal edirlər Allah cavan surətindədir ki, üzünə hələ tük çıxmayıb və başının tükləri az, bir-birinə qarışıq və düyünlüdür. Yəqub deyir: İmam mənim sözlərimi eşitdikdə, səcdəyə düşdü və sonra başını qaldırdı və dedi: Allah münəzzəh və pakdır. Heç bir şey onun kimi, ya ona oxşar deyildir. Gözlər onu görməkdə acizdir. Bəşərin elmi və biliyi onun həqiqətinə və zatının necəliyinə yetişə bilməz. Allah özü

səh:۲۴۴

Tohidu Səduq”, Həmin mənbə – və “əl-Kafi”, “Kitabut-tövhid”, “Babul ərşi vəl “ . [۱] –۱
;”kursi

kimisin yaratmamışdır ki, kimsə ona oxşasın. Çünki, hər bir kəs öz atasına oxşarlığı var. O ata-anadan dünyaya gəlməyibdir ki, ondan qabaq olan şəxslərə oxşasın. Məxluqlar və yaranmışlar içində onunla müqayisə oluna bilən bir mövcud yoxdur. O, bu kimi (1) "məxluq sifətlərindən uzaq, uca və üstündür".

.۴

...عَنْ يُونُسَ بْنِ زَبْيَانَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع)، فَقُلْتُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! إِنِّي دَخَلْتُ عَلَى مَالِكٍ وَ أَصْحَابِهِ، فَسَمِعْتُ بَعْضَهُمْ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ وَجْهًا كَالْوُجُوهِ، وَ بَعْضُهُمْ يَقُولُ لَهُ يَدَانِ، وَ اخْتَجُوا لِدَلِكَ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: "بِيَدِي اسْتَكْبَرْتُ".

وَ بَعْضَهُمْ يَقُولُ: هُوَ كَالشَّابِّ مِنْ أَبْنَاءِ ثَلَاثِينَ سَنَةً، فَمَا عِنْدَكَ فِي هَذَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ؟ قَالَ: "وَ كَانَ مُتَكِنًا فَاسْتَوَى جَالِسًا، وَ قَالَ: "اللَّهُمَّ عَفْوِكَ عَفْوِكَ"، ثُمَّ قَالَ: "يَا يُونُسُ! مَنْ زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ وَجْهًا كَالْوُجُوهِ، فَقَدْ أَشْرَكَ، وَ مَنْ زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ جَوَارِحَ كَجَوَارِحِ الْمَخْلُوقِينَ، فَهُوَ كَافِرٌ بِاللَّهِ، فَلَا تَقْبَلُوا شَهَادَتَهُ، وَلَا تَأْكُلُوا ذَبِيحَتَهُ، تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يَصِفُهُ الْمُشْبِّهُونَ بِصِفَةِ الْمَخْلُوقِينَ، فَوَجْهُ اللَّهِ أَنْبِيَاءُهُ وَ أَوْلِيَائُهُ وَ قَالَ: "خَلَقْتُ بِيَدِي اسْتَكْبَرْتُ" أَلَيْدُ: أَلْقَدْرَةُ، كَقَوْلِهِ وَ أَيْدِكُمْ بِنَصِيرِهِ. فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ فِي شَيْءٍ، أَوْ عَلَى شَيْءٍ أَوْ يَحُولُ مِنْ شَيْءٍ إِلَى شَيْءٍ، أَوْ يَخْلُو مِنْهُ شَيْءٌ، أَوْ يَشْغَلُ بِهِ شَيْءٌ، فَقَدْ وَصَفَهُ بِصِفَةِ الْمَخْلُوقِينَ، وَاللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ، لَا يُقَاسُ بِالْقِيَاسِ، وَلَا يَشْبَهُ بِالنَّاسِ، لَا يَخْلُو مِنْهُ مَكَانٌ، وَلَا يَشْتَعِلُ بِهِ مَكَانٌ، قَرِيبٌ فِي بُعْدِهِ، بَعِيدٌ فِي قُرْبِهِ، ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّنَا، لَا إِلَهَ غَيْرُهُ، فَمَنْ أَرَادَ اللَّهُ وَ أَحَبَّهُ بِهَذِهِ الصِّفَةِ، فَهُوَ مِنَ الْمُؤَحِّدِينَ، وَ مَنْ أَحَبَّهُ بِغَيْرِ هَذِهِ الصِّفَةِ، فَاللَّهُ مِنْهُ بَرِيءٌ وَ نَحْنُ مِنْهُ بَرَاءٌ".

Yunis ibn Zebyan deyir: “Həzrət İmam Sadiqin (ə) yanına getdim və ərz etdim: Yəbnə Rəsulillah! Mən Malikin(2) yanında səhabələri ilə birgə oturmuşdum. Məclisdə olanların bəziləri deyirdilər ki, Allahın da mövcudlar kimi üzü və surəti vardır

səh: ۲۴۵

۱- [۱]. "Tövhidü Səduq" və "Biharul-Ənvar", "Nəfyul cismi vəs-surət" bölümü

۲- [۲]. ۱۷۸-ci ildə vəfat etmişdir. Malik, əhli təsənnün məzhəbinin dörd imamlarından biridir.

və Bəqi qəbirsanlıqında dəfn olunmuşdur

Bəziləri də deyirlər ki, Allahın iki əli vardır. Sübut üçün Allahın buyurduqlarını dəlil :gətirirdilər ki, şeytana xitab edərək belə buyurmuşdur

{قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ أَتُكِنُّ مِنَ الْعَالِيْنَ}

ALLAH) BUYURDU: EY İBLIS! SəNə MəNİM öZ əLİMLə YARATDIĞIMA SəCDə) _
ETMəYə Nə MANE OLDU?. TəKəBBÜR GöSTəRDİN, YOXSƏ öZÜNÜ YUXARı TUTDUN?

[\(1\)](#)

.Bəziləri isə deyirlər ki, Allah otuz yaşlı kişi surətindədir

Sizin bu məsələlər barədə əqidəniz nədir? Yunis deyir: İmam bir yerə söykənmişdir.

:Elə ki, mənim sözlərimi eşitdi, oturdu və dedi

İlahi bu iftira və töhmətlərin qarşısında səndən rəhmət və “اللَّهُمَّ عَفْوَكْ عَفْوَكْ – bağışlanmağımı istəyirəm”. Sonra dedi: Yunis! Allah barədə, “O, başqa mövcudlar kimi surətə malikdir” və s. belə xəyalda olan hər bir kəs Allaha şəriq qoşmuşdur. Hər kəs Allah barədə xəyal edə ki, Allah da başqa mövcudlar kimidir və əzalara malikdir, Allaha küfr etmişdir. Belə şəxsin şahidliyini qəbul etməyin. Əgər bir heyvan kəsərsə, onun kəsdiyi heyvanın ətindən yeməyin. Allah onu məxluqlarının sifətlərinə oxşatmaqdan və .bu kimi şeylərdən uca və üstündür

İmam sonra buyurdu: Amma Allahı tanıtdıran, onun üzünün olmasına gəldikdə, ayəsinə gəldikdə isə, “əl” {خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ} .məqsəd Peyğəmbər (s) və ənbialardır Öz köməyi“ {وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ} burada qüdrət və güc mənasındadır. Necə ki, başqa ayədə də .ilə sizə qüdrət və güc bəxş etdi." Məqsəd “güc, qüvvə və qüdrət” –dir

Yunis! Hər kəs Allah barədə xəyal edə ki, O, nəyinsə

səh:۲۴۶

üzərində və ya arasındadır, ya da bir yerdən başqa bir yerə hərəkət edir, yaxud xəyal edə ki, Allahdan uzaq və Allahsız və ya Allahla qarışmış, Allah və xaliqui, xəlq olunmuşların sifəti ilə tərif etmişdir. Bir halda ki, Allah bütün məxluqları xəlq edən və heç bir mövcudla müqayisə olunması deyil və cammaata oxşarlığı yoxdur. Heç bir məkan onsuz boş deyil, heç bir məkanı da doldurmur. Bu bizim Allahımızdır və ondan başqası bizim Allahımız deyildir.

Yunis! Hər kəs Allahi belə sifətlərlə tanımağı sevirsə, müvəhhid və Allaha itaət edəndir. Lakin, Allahı bundan başqa sifətlərlə tanımağı sevən şəxsdən Allah uzaqdır və biz Əhli-
(beyt (ə) də belə şəxslərdən uzaq gəzirik.” (1)

.۴

...عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ جَعْفَرِ الْجَعْفَرِيِّ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ (ع) قَالَ: ذَكَرَ عِنْدَهُ قَوْمٌ يَزْعَمُونَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا. فَقَالَ: "إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْزِلُ وَلَا يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَنْزَلَ، إِنَّمَا مَنْظَرُهُ فِي الْقُرْبِ وَالْبُعْدِ سَوَاءٌ، لَمْ يَبْعُدْ مِنْهُ قَرِيبٌ، وَ لَمْ يَقْرُبْ مِنْهُ بَعِيدٌ، وَ لَمْ يَحْتَاجْ إِلَى شَيْءٍ، بَلْ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ، وَ هُوَ ذُو الطُّولِ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

أَمَّا قَوْلُ الْوَاصِيِّينَ: إِنَّهُ يَنْزِلُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَإِنَّمَا يَقُولُ ذَلِكَ، مَنْ يَنْسِبُهُ إِلَى نَقْصٍ، أَوْ زِيَادَةٍ، وَ كُلُّ مُتَحَرِّكٍ مُحْتَاجٌ إِلَى مَنْ يُحَرِّكُهُ أَوْ يَنْحَرِّكُهُ بِهِ، فَمَنْ ظَنَّ بِاللَّهِ الظُّنُونَ هَلَكَكَ، فَاحْذَرُوا فِي صِفَاتِهِ مَنْ أَنْ تَقْفُوا لَهُ عَلَى حِدٍّ تَحِدُّوهُ بِنَقْصٍ أَوْ زِيَادَةٍ، أَوْ تَحْرِيكِ أَوْ تَحْرِيكِ، أَوْ زَوَالٍ أَوْ اسْتِنزَالٍ، أَوْ نَهْوِضٍ أَوْ قُعُودٍ، فَإِنَّ اللَّهَ حَيْلٌ وَ عَزٌّ عَنْ صِفَةِ الْوَاصِيِّينَ، وَ نَعْتِ النَّاعِيَتَيْنِ، وَ تَوَهُّمِ الْمُتَوَهُّمِينَ وَ تَوَكُّلِ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ، الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ."

Yəqub ibn Cəfər deyir: “Yeddinci İmam Musa ibn Cəfərin (ə) hüzurunda, Allahın göydən yerə endiyini düşünən camaat barədə söhbət düşdü. İmam (ə) buyurdu: Alah yerə enmir və enməyə də ehtiyacı yoxdur. Çünki, mövcudlar yaxın və uzaq olmaqda ona nisbət bərabərdirlər. Nə yaxın ona uzaqdır və nə də uzaq ona yaxındır. Allah nəinki yerə enməyə möhtac deyil, bəlkə

səh:۲۴۷

۱- [۱] .”Biharul-əнвар”, “Kitabut-tövhid”, ۱۴-cü böüm, “Nəfyul-cismi vəs-surət“ .

heç bir işə ehtiyacı yoxdur. Vücuda gəlmiş hər bir şeyin ona ehtiyacı var. Qüdrətə malik olan, zatən ehtiyacsız olan da odur. Ondan başqa məbud və Allah yoxdur. O, güclü və həkimdir. İmam (ə) sözlərinə belə əlavə etdi: Amma söz, Allahı yerə enən və nazil olan kimi sifətlərlə tərif edən şəxslərə gəldikdə, onlar Allah barədə naqislik və çoxluğa qail olmuşlar. Çünki, hərəkət edən hər bir mövcudun, onu hərəkətə gətirə bilən bir vücuda ehtiyacı vardır və yaxud onun vasitəsi ilə hərəkətə gəlsin. Yəqub! Hər kəs Allah barədə belə batil şeyləri ağına salsa, həlakətə düşər. Allahın vəsfində, onun üçün bir hədd olduğuna etiqad etmək, ona naqislik və çoxluğu nisbət verməkdən qorxun. Ona hərəkət və hərəkətə gəlmə və ya dəyişmək, oturmaq və durmaq kimi şeyləri nisbət verməkdən qorxun və çəkinin. Çünki, Allah belə vəsf edənlərin vəsfindən, xəyal pərəstlərin xəyalından üstündür. Əziz və mehriban olan Allaha təvəkkül et! O Allaha ki, hər halda səni görür. Sənin tənhalıqda Pərvərdigarına üz tutaraq namaz qılmağa [qalxdığını](#) və Allahı tanıyanlar və sitayiş edənlər arasında olmağını da görür” [\[1\]](#)

səh: 248

Usuli-Kafi”; “Kitabut-tövhid”, “İbtalür-röyət, ən-Nəhyu ən-il-cism, səh. 95;” . [1] –1 bölümü; “ət-Tövhidu Şeyx Səduq”, 1-ci cild, 12-ci bölüm, “ət-Tövhidu və nəfyut-təşbih” və 2-ci bölüm, “Ənnəhu ləysə bicismın”; 8-ci bölüm, səh. 31, 97, 107; “Ehticace-Təbəri”, 3-cü cild, səh. 383; “Biharul ənvar”, 3-cü cild, 13-cü və 14-cü bölümlər, “Nəfyus-surəti ;”vət-təşbih”, və “Nəfyuz-zamani vəl-məkani vəl-hərəkəti

Nübuvvət "Səhihəyn" kitablarının nəzərində

səh: ۲۴۹

"Quran baxımından peyğəmbərin məqamı" .1

:Nübuvvət və ləyaqət

Nübuvvət və risalət məqamı elə bir yüksək məqamdır ki, onu bəşər fikri ilə ölçmək mümkün deyildir. Bu məqam ruhi, əxlaqi və əqli baxımdan yüksək hazırlıq və ləyaqətin olmasını lazım bilir. İnsani kəmalata yetişməyən bir şəxs belə bir ilahi və asimani məqama nail ola bilməz. Qurani-Kərimin bir çox ayələrində bu məsələ öz əksini tapmışdır. Bu ayələrdə peyğəmbərlərin yüksək məqama sahib olmaları, həmçinin İslam peyğəmbəri barədə xüsusi dəyərlər və gözəl nümunələr qeyd olunmuşdur. İndi isə Qurani-Məcidi baxımından nübuvvət məqamını tanımaq üçün belə ayələrdən bir neçəsini qeyd edirik

.1

{اللَّهُ يَضْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ}

ALLAH MƏLƏKLƏRDƏN DƏ ELÇİLƏR (PEYĞƏMBƏRLƏR) SEÇƏR, İNSANLARDAN DA." _
 __ (HƏQIQƏTƏN,, ALLAH (HƏR ŞEYİ) EŞİDƏNDİR, GÖRƏNDİR! _ (1)

Bu ayədən belə istifadə olunur ki, peyğəmbərlər bəşər övladları arasından seçilmiş şəxslərdir və İlahi məmuriyyət onlara həvalə olunmuşdur

səh: 251

{اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}

__ (ALLAH PEYĞƏMBƏRLİYİ HARA (KİMƏ) GÖNDƏRƏCƏYİNİ ÖZÜ DAHA YAXŞI BİLİR. __ (۱) __

Bu ayə bunu bildirir ki, peyğəmbərlərdə şücaət, təmiz və saf nəfsin olması, əzəmətə və güclü ruh sahibi olmaları baxımından, qısa ibarətlə söyləsək, Allahı tanımaqda İlahi maarif və əxlaqi baxımdan elə hazırlanmışlar ki, İlahi risalət və nübuvvət məqamına seçilərək bu seçimi qəbul etməklə camaatı hidayət etməyi özlərində ləyaqət yaratmışlar. Bununla onlar insaniyyət və səadət yolunu camaata göstərir, zülmət və qaranlıqdan nura və işıqlığa tərəf hidayət edirlər. Bu mənanı Saleh (ə) peyğəmbərin qövmünün sözü də təsdiq edir. Onlar deyirdilər

{يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا}

EY SALEH! SƏN BUNDAN ƏVVƏL İÇƏRİMİZDƏ (BÖYÜYÜMÜZ, AĞSAQQALIMIZ" __ (OLMAĞA) ÜMİD EDİLƏN BİR ADAM IDİN." __ (۲) __

Səməd qövmü səndə müşahidə etdiyi kəmalat və inkişafın təsirilə camaata İlahi və “tərəqqi yolunda rəhbərlik etmək və öz ictimai xidmətlərinlə onlara fayda verməyinin” intizarında idilər

Bu ayə bunu bildirir ki, peyğəmbərlər besətdən öncə öz qövləri və qəbilələri arasında, yaşadıkları mühitdə belə yüksək əxlaqi dəyərlərə malik olmuşlar. Beləki, cəmiyyət arasında camaat onları adi bir şəxs kimi tanımırdılar. Bəlkə peyğəmbərlərin əxlaqi, ruhi hazırlığı, ibadəti, pərəstişi və daha artıq bir qüvvəyə və məqama malik olmaları camaatın intizarına səbəb olmuşdur. “Sən bundan əvvəl içərimizdə” (böyüyümüz, ağsaqqalımız olmağa) ümid edilən bir adam idin

1- [1]. "Ənam" surəsi, 124-cü ayə

2- 1. "Hud" surəsi, 62-ci ayə

.cümləsilə bu intizar öz əksini tapmışdır

Nübuvvət məqamından öncəki hazırlıq və bir çox müqəddimələr təəssüb, inadkar və ləcacətə tutulmayan şəxslər tərəfindən peyğəmbərlərin ilk dəvətlərini müsbət cavablandırmış və onların əmrlərinə tabe olmuşlar

Nübuvvət və ismət

Qurani-Kərimin bir çox ayələridən belə anlaşılır ki, peyğəmbərlər hər növ günah və xətalardan uzaq, hər cür səhv, azğın fikirlərdən və əməllərdən də pak olmuşlar. Buna aid Qurani-Kərimin ayələrindən bir neçə nümunəyə diqqət edin

.1

{أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمُ اقْتَدِهْ}

Qeyd olunan bu ayədə Allah təala peyğəmbərlərdən on səkkiz nəfərin adlarını bəyan edərək, onların atalarından, övladlarından və qardaşlarından da peyğəmbərlər göndərdiyini belə söyləyir

Onlar (adları çəkilən peyğəmbərlər)[\(1\)](#) Allahın doğru yola yönəltdiyi kimsələrdir. Sən“
[\(2\)](#)”də onların haqq yolunu tutub get”

Sən də onların haqq yolunu tutub get” cümləsində qərinəyə əsasən onların hidayət yoluna itaət edilməsini əmr edir. Belə məlum olur ki, söylənilən bu hidayət ümumi hidayətlə fərqlidir. Bu növ hidayət peyğəmbərlərə və nəbilərə aid olunur. Şübhəsiz ki, belə bir xüsusiyyətin və üstünlüyün olması onlarda kiçik də olsa belə düz yoldan sapınmağa, günah və məsiyyət etməyə yol verməyəcəkdir

Başqa ibarətlə söyləsək, bu növ hidayət başqa bir ayənin

səh:253

İbrahim (ə) , İshaq (ə) , Yə'qub (ə) , Nuh (ə) , Davud (ə) , Süleyman (ə) , Əyyub (ə) , 1-2 .
Yusif (ə) , Musa (ə) , Harun (ə) , Zəkəriyyə (ə) , Yəhya (ə) , İsa (ə) , İlyas (ə) , İsmail (ə) ,
; Əlyəsə' (ə) , Yunis (ə) , Lut (ə)

.Ənam” surəsi, ۹۰-çı ayə“ .۳-۲

.mənasını da öz üzərində daşıyacaqdır

{وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ}

“Allahın doğru yola saldığı kimsəni də heç kəs yoldan çıxara bilməz.” (1)

Belə olduqda isə bəhs olunan ayənin məfhumu qeyd olunan ayə ilə birgə belə
:olacaqdır

Allah peyğəmbərləri elə hidayət etmişdir ki, kiçik də olsa belə onlara zəlalət, azğınlıq, günah, səhv, xəta və s.. yol tapmaz. Bu məbnaya əsasən başqaları da hidayətdə və .düz yolda gerek onlara itaət etsinlər

İndi isə Quran ayələrinin məzmununa əsasən sözü gedən hansı zəlalət və azğınlığın .peyğəmbərlərə yol tapa bilmədiyinə nəzər salaq

:Qurani-Kərim özü bu mənanı açıqlayaraq belə buyurur

{أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ}

EY ADƏM ÖVLADı! MəGƏR MƏN SIZDƏN əHD ALMADıMMı KI, ÖEYTANA İBADƏT _
__ (ETMƏYİN, O SIZIN AçıQ-AŞKAR DüşMƏNİNİZDİR. (2)

Diqqət etdiyiniz kimi Şeytana itaət və pərəstişin nəhy olunması onun Şeytan vasitəsilə vucuda gələn hər növ məsiyyət və günahı zəlalət və azğınlıq adlandırmışdır. Bu üç ayənin məfhumunu nəzərə almaqla məlum olur ki, peyğəmbərlər və ənbialar Qurani-Kərimdə zəlalət adlanan hər növ günah və azğınlıqdan pak və uzaqdırlar

:Xülasə

1. ;Peyğəmbərlər hidayətdə xüsusi məqama və rütbəyə malikdirlər .

2. ;Zəlalət və azğınlıq belə hidayət tapmış şəxslərə yol tapmaz .

səh: ۲۵۴

Qurani-Kərimin şəhadətinə əsasən hər növ günah, məsiyyət və Allah təalanın . ۳
;əmrinə itaətsizlik zəlalət və azgınlıq adlanır

Nəticə: Yuxarıda söylənilən üç məsələni əsas tutaraq bunu deməliyik ki, Qurani-Kərim baxımından peyğəmbərlər hər növ günah iş görməkdən uzaq olmuş və onların .məqamları hər növ məsiyyət, xəta və səhvlərdən pak və münəzzəhdir

.۲

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ...}

BIZ HƏR BİR PEYĞƏMBƏRI, ANCAQ ONA ALLAHIN IZNİLƏ İTƏT OLUNSUN DEYƏ, _
(GÖNDƏRDİK. _۱)

Bu ayədə peyğəmbərlərin göndərilməsindən hədəfin və məqsədin bir başa onların Allah təalanın əmrlərinə itaət olunması açıqlanır. Ayədən belə başa düşülür ki, .peyğəmbərlər hər cəhətdən danışıqda və əməldə Allaha itaətkar olmuşlar

Buna görə də, Allah təalanın iradə və istəyi məhz belədir. Çünki onların sözləri və əməlləri təbliğ üçün bir vasitədir. Bu səbəbdən də, qeyd olunan ayəyə əsasən .peyğəmbərlərin sözlərinə və əməllərinə gərək itaət olunsun

Əgər peyğəmbərlərdən kiçik bir günah, səhv və xəta baş verərsə bir tərəfdən bu əməl Allahın bəyəndiyi və istəyib razı qaldığı kimi başa düşülür. Çünki Allah təala Özü onlara .itaət olunmasını vacib və fərz buyurmuşdur

Digər tərəfdən isə onlara itaət qadağan sayılacaqdır. Çünki Allah təala hər kəsi günah .etməkdən çəkəndirmişdir

Başqa ibarətlə söyləsək, peyğəmbərlərin məsum olmalarının nəticəsi budur ki, Allah bir şeyə əmr etsin və eyni halda ondan çəkəndirmiş olsun. Bir əməl onun sevmədiyini bir iş olsun və eyni halda sevdiyini və razı qaldığı iş kimi başa düşülsün. Bu da batil və qəbul .olunmaz bir məsələdir

{قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغَوِّيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ}

İblis) dedi: _"SƏNİN İZZƏTİNƏ AND OLSUN KI, ONLARIN (ADƏM ÖVLADININ) HAMISINI)
(HAQQ YOLDAN) AZDIRACAĞAM.YALNIZ SƏNİN SADIQ BƏNDƏLƏRİNDƏN BAŞQA! _(1)

Bu ayədə Şeytanın sözləri nəql olunmuşdur. O, Allahın seçilmiş və saleh bəndələrindən başqa bütün bəndələri aldadaraq yoldan azdıracağına and içmişdir. Əgər ənbiyalar kiçik bir günaha mürtəkib olsalar nəinki saleh və seçilmiş bəndələrdən bəlkə həmin aldanılmış və düz yoldan çıxmışlardan sayırlar. Hansı ki, aləmlərin Rəbbi əvvəlki bir neçə ayədə peyğəmbərləri özünün saleh və seçilmiş bəndələri kimi tanıtdırmışdır. Bir ayədə belə buyurur

{إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصِهِ ذِكْرَى الدَّارِ}

BIZ YURDU (AXİRƏT YURDUNU) ANMAQ XİSLƏTİNİ ONLARA MƏXSUS ELƏDİK. _
(ONLAR NAZ-NE MƏTƏ, ŞAN-ŞÖHRƏTƏ UYMAYIB ÖMÜRLƏRİNİ ALLAHA İBADƏT VƏ İTƏT İÇİNDƏ KEÇİRƏR, DÜNYALARINDAN DAHA ÇOX AXİRƏTLƏRİ HAQINDA
(Düşünərdilər). _(2)

Müşahidə olunduğu kimi Şeytan Allahın saleh bəndələrini aldadaraq, düz yoldan çıxara bilməyəcəyinə özü iqrar etmişdir. Həmçinin Allah təala da seçdiyi peyğəmbərlərin xalis və saleh olmasına özü şəhadət vermiş, onların ixlas məqamını öz öhdəsinə götürmüş və təsiq etmişdir

Bundan belə aydın olur ki, Şeytanın yalan və aldadıcı vəsvəsələri peyğəmbərləri öz toruna sala bilməz. Bunula da peyğəmbərlərdə günah və hər növ xətanın baş verməsinin düzgün olmaması bizə aydın olur

Qarşıya çıxan bəzi ayələrdə peyğəmbərlərə günah nisbəti verilmişdirsə, qeyd olunan açıq-aydın ayələrin məzmunu ilə

səh:۲۵۶

.Sad” surəsi, ayə ۸۲-۸۳“. [۱]-۱

.Sad” surəsi, ayə ۴۶“. [۲]-۲

uyğun olmadığı üçün belə ayələrin gərək zahiri mənalərini açıq-aydın olan ayələrlə yanaşı qoyulub, rəvayətlərdə olduğu kimi – necə ki bu zəminədə müxtəlif kitablar da yazılmışdır – ayələrin hamısı ilə uyğun gələn mənalarla açıqlanmalıdır

İslam Peyğəmbəri Məhəmməd (s) Quran ayələrində və hədislərdə

:Quran baxımından İslam Peyğəmbərinin (s) hazırlığı

Qurani-Kərimin bəzi ayələrindən belə aydın olur ki, Həzrət Məhəmməd (s) besətdən öncə iman, əqidə və əxlaqi nöqtəyi nəzərdən başqalarından fərqlənmiş və xas üstünlüyə malik olmuşdur. Onun əcdadı və ata-babaları peyğəmbərlərdən sayılmış, əsl tövhidçi və büt pərəstliyə, şirkə tapınmayan, tək Allaha pərəstiş, ibadət və səcdə edən kəslərdən olmuşlar. İndi isə nümunə üçün söylədiklərimizə bir neçə ayəni misal gətiririk

.1

{الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ}

O ALLAH KI, SƏNI NAMAZA DURANDA VƏ SƏCDƏ EDƏNLƏR İÇİNDƏ DOLANANDA DA _
_ _ (GÖRÜR. _ (1)

cümlədəki məqsədi belə {وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ} İbn Abbas bu ayənin təfsirində axıncı
:açıqlayır

Ey peyğəmbər! Allah səni peyğəmbərlərin sülbündən başqa peyğəmbərlərin sülbünə "köçürərək yaratdı və peyğəmbərliyə ləyaqətli bilərək seçdi." (2)

İbn Abbasın təfsirini nəzərə alaraq, qeyd olunan ayədən belə başa düşülür ki, İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) pak

səh: 257

.Şüəra" surəsi, ayə – 218–219" . [1] –1

Təbəqatil Kubra, 1–ci cild; səh. 25; "Məhəmməd ibn Səd", "Təfsiri ibn Kəsir", 3–cü . [2] –2
cild; "Nəml" surəsinin təfsiri; səh. 352 (Misr çapı), "Davud və Suleyman"–in dastanı səh.

nütfəsi Həzrət Adəmin (ə) dövründən atası Abdullaha kimi ənbiaların və pak insanların sülbündən Allaha səcdə edən başqa pak insanların sülbünə köçürülmüşdür. Bu hazırlıq peyğəmbərimizin nəinki tənha uşaqlıq dövründən həтта ondan da çox öncə .Həzrət Adəmin (ə) zamanından başlanmışdır

Əziz peyğəmbərimizin besətindən öncə vücudunda peyğəmbərliyə olan hazırlığı və .۲ həqiqətə işarə edən bu kimi bir çox ayələr bunu bildirir ki, həmin ayə Məkkə dövründə nazil olmuşdur. O zamanda Qureyş tayfasının böyükləri İslam peyğəmbəri Həzrət :Məhəmmədə (s) irad tutaraq belə deyirdilər

{قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى تُؤْتِيَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ رَسُولُ اللَّهِ}

ONLARA BİR AYƏ GƏLDİYİ ZAMAN: "ALLAHIN PEYĞƏMBƏRLƏRİNƏ VERİLDİYİNİN _ (NÜBÜVVƏTİN, MÖ CÜZƏLƏRİN) MISLI BİZƏ VERİLMƏYİNCƏ BİZ İMAN (GƏTİRMƏYƏCƏYİK!)" – DEYƏRLƏR. _ (1)

.Gərək biz də risalət və vəhy məqamına malik olaq

:Onların cavabında isə belə bir ayə nazil oldu

{اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}

(ALLAH PEYĞƏMBƏRLİYİ HARA (KİMƏ) GÖNDƏRƏCƏYİNİ ÖZÜ DAHA YAXŞI BİLİR. _ (2) _

Bu ayə, peyğəmbərlərin göndərilməsini ümumi şəkildə həmçinin İslam peyğəmbərinin seçilməsini xüsusi şəkildə açıqlayır. Vəhy və risalət məqamı əvvəldən heç bir hazırlıq olmadan hər kəsin nail ola biləcəyi bir məqam deyildir.Əksinə, bu məqam və vəzifə hazırlığı və şəraiti olan şəxslərin ixtiyarında olmalıdır. Belə hazırlıq onların vücudunda .yaranmalıdır. Allah da belə şəraitə uyğun gələn şəxsləri bilən və tanıyandır

.۳

{وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ}

səh:۲۵۸

.Ənam" surəsi, ayə-۱۲۴" . [۱] -۱

.Həmin ayə . [۲] -۲

Bir şox təfsirçilər bu ayənin besətin əvvəl günlərində İslam peyğəmbəri Həzrəti
﴿Məhəmmədə (s) nazil olduğunu bildirirlər. (۲)

Ayə çox gözəl şəkildə İslam peyğəmbərinin hər tərəfli ruhunun vəziyyəti barədə onun
necəliyini bizə çatdırır. Tam şəkildə aşiqcasına Həzrət Məhəmmədin (s) əxlaqını,
.istedadını, ruhi hazırlığını ümumi surətdə bizə açıqlayır

INNƏKƏ LƏ-ƏLA XULQİN _ {وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ} . Ayənin nazil olma tarixinə əsaslanaraq
ƏZİM _ cümləsi əziz peyğəmbərimizin besətdən və risalət məqamına seçilməzdən
əvvəl Həzrət Məhəmmədin (s) vücudunu əhatə etmiş, gözəl əxlaq və istedadlar onun
pak ruhu ilə qarışmışdır. Şübhəsiz ki, qeyd olunan ayədən başqa heç bir ayə aydın,
geniş və hər tərəfli təmiz bir mənanı bu şəkildə çatdırmamışdır. Həmçinin heç bir ayə
“xulqin əzim” kəlməsinin mənasını açıqladığı kimi başqa bir ayə ona üstün bir tərif
.verməmişdir

Çünki “Xulq” məzhəbi, ailəvi, insani, ictimai və hər şəxsi sifətə, yaxşı adətə, qiymətə və
hər əmələ şamil olur. Allah təalanın İslam Peyğəmbərini insani sifətlə, ən üstün və uca
_ } { اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ } . əzəmət kəlməsinə işarə etməklə tanıtdırır (عَظِيمٍ) məqama
ALLAH PEYĞƏMBƏRLİYİ HARA (KİMƏ) GÖNDƏRƏCƏYİNİ ÖZÜ DAHA YAXŞI BİLİR. _
ayəsi ilə də ikinci dəfə onun əxlaqi xislətlərinə, əzəmətli məqamına bir daha imza atmış
.və təsdiqləmişdir

:İmam Sadiq (ə) bu mənanı təsdiq etmək üçün belə buyurur

səh: ۲۵۹

۱- [۱] . “-۴” surəsi, ayə . Qələm”

Əllamə Cəlaluddin Siyuti, “Əl-İtqan”, ۷-ci cild; Cabirin nəqlinə əsasən; Diyar . [۲] -۲
Bekrinin “Tarixul-Xəmis”ində, ۱-ci cild; səh. ۱۰; nəzərinə əsasən, “Nun vəl qələm”
surəsi nazil olan ikinci surədir”. Həmin nəzəriyyəni Əllamə Təbatəbai “Əl-Mizan”
kitabında ۱۳-cü cild, səh. ۲۵۰.-də, Beyhəqidən və o da İbn Abbasdan və Mucahiddən
.nəql etmişlər

{إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَدَّبَ نَبِيَّهُ فَاحْسَنَ أَدَبِهِ فَلَمَّا أَكْمَلَ لَهُ الْأَدَبَ قَالَ: وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ}

UCA ALLAH PEYğəMBƏRİN TƏRBIYƏLƏNMƏSİNİ ÖZ ÖHDƏSİNƏ GÖTÜRMÜŞDÜR. ƏN _
GÖZƏL VƏ BƏYƏNİLMİŞ YOLLA TƏRBIYYƏ ETDİ. ONUN TƏRBIYYƏSİNİ KAMIL DƏRCƏYƏ
ÇATDIRDIĞI ZAMAN BELƏ BUYURDU:- ÖÜBHƏSİZ KI, SƏN BÖYÜK BİR əXLAQ
[\(SAHIBISƏN! _1\)](#)

.۴

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

EY ƏHLİ-BEYT! ALLAH SIZDƏN ÇIRKINLIYI (GÜNAHI) YOX ETMƏK VƏ SIZI TƏRTƏMİZ _
[\(\(PAK\) ETMƏK İSTƏR! _2\)](#)

Bu ayə Həzrət Məhəmmədə (s) və onun pak Əhli-beytinin barəsində nazil olmuşdur. Ayə, onların şirk və küfrdən pak və hər növ çirkinlikdən uzaq olmalarına dəlalət edir. Onların paklığını hər növ kiçik və böyük günahlardan uzaq olmalarını öz öhdəsinə .götürmüşdür

Çünki kiçik və böyük günaha, xətaya və səhvə mürtəkib olmaq “rics və mənəvi çirkinlik” sayılır. Bu ayənin məzmununa əsasən peyğəmbər (s) və onun Əhli-beyti bu .kimi sifətlərdən pak olmuşlar

:Təbəri öz təfsirində Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edərək belə deyir

نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي خَمْسَةِ فِئٍ وَعَلَى وَحَسَنَ وَحُسَيْنَ وَفَاطِمَةَ

ayəsi beş nəfər – Mən, Əli, Həsən, Hüseyin və Fatimə barədə nazil {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ} [\(olmuşdur. _3\)](#)

Bu hədisi Muhibbuddin Təbəri “Zəxairul üqəba” kitabında, Siyuti “Dürrul mənsur” təfsir [\(kitabında da Həzrət Məhəmməddən \(s\) nəql etmişlər. _4\)](#)

səh:۲۶۰

2- [2]. "Əhzab" surəsi, ayə-33

3- [3]. "Təbərinin təfsiri", 22-ci cild, "Əhzab" surəsinin təfsiri, səh. 5

4- [4]. "Zəxairul-Üqba", səh. 24; "Dürrul-Mənsur" təfsiri 5-ci cild; "Əhzab" surəsinin

(təfsiri) (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ 198; ayəsi səh.

Əradə” kəlməsinin mənası budur ki, Allah bir işin həyata “أَرَادَ” (:Rağib İsfəhani deyir :keçib və ya keçməməsinə hökm etsin. Məsələn

{أَرَادَ بِكُمْ سُؤاً أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً} (۱)

hər növ istər zahiri və ya istərsə də batini pisliyə və) (الرَّجْسِ ;Yenə də Rağib deyir ki çirkinliyə deyilir. Pislik və çirkinliklər dörd növdür. Çünki bəzən pislik və çirkinlik insanın öz təbəyətidir. Bəzən də bir şeyin pisliyinə ağıl özü hökm edir. Bəzən isə pislik və çirkinlik şəriət baxımından , bəzən də şəriət və ağıl hər ikisinin hökmünə əsasən olur.

(Məsələn; Qumar oynamaq, meyit əti yemək və Allaha şərik qoşmaq kimi. (۲)

Bu izahatdan sonra belə aydın olur ki, ayə, Peyğəmbər (s) və onun Əhli-beytini hər növ çirkin sifətlərdən və pis əxlaqdan uzaqlaşdırır. Çünki bu kimi sifətlər Allah təalanın bəyənmədiyi və razı qalmadığı sifətlərdir. Yəni “rics”-dir. Allahın hökmü və iradəsi ilə pislik və çirkinlikdən (۳) pak və münəzzəh tanınan şəxslər bu kimi sifətlərin onlarda .olması mümkün deyil

Bu mübarək ayədən belə də başa düşmək olar ki, bu ailə hətta səhv üzündən olsa belə haram işlər görməkdən uzaqdırlar. Çünki haram işlər (şia və mötəzilə firqəsinin əqidəsinə görə) fəsadlara malikdir. Həmin fəsadlar, onların haram olmasına səbəb olmuşdur. Baxmayaraq ki, səhv və xəta qüdrət və iradə ilə şərtlənən vəzifəni aradan götürür, amma hər halda haram işin qəbahətinin qoyduğu təsiri və onun zatında olan .pisliyi aradan apara bilməz

.۵

{...أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى}

_(GÖRDÜN MÜ O KİMSƏNİ (ƏBU CƏHLİ) Kİ, BİR BƏNDƏYƏ (SƏNƏ _

səh:۲۶۱

;Mufrədati-Rağib”, “Rəvədə” maddəsi“ . [۱]-۱

.Həmin mənbə “Rics” maddəsi . [۲]-۲

(Söhbət “zahiri və batini çirkinlik”dən gedir. (Mütərcim . [۳]-۳

NAMAZ QILDİĞI VAXT MANE OLUR? [\(1\)](#) Bu ayə, peyğəmbərin (s) mədh və tərif_ edərək eyni zamanda xudpəsənd bir kişinin rəftarını pisləyərək irad tutduğunu bəyan edir. Bu şəxs həmişə peyğəmbər (s) namaz qıldıqda ona mane olurdu. Bu ayədən iki ;nöqtə əldə etmək olar

;Peyğəmbər (s) besət dövründən əvvəl .1

Həzrət Məhəmməd (s) besət və risalət məqamına nail olmazdan öncə nəinki tövhid məqamına malik olmuş, hətta uca və böyük Allaha ibadət və pərəstiş də etmişdir. Çünki bu ayə “Ələq” surəsinin aylərindəndir. Məsum imamlardan (ə) nəql olunmuş bir çox rəvayətlərin məzmununa və bir çox təfsirçilərin nəzərinə əsasən “Ələq” surəsi [\(2\)](#) peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədə (s) nazil olan ilk surədir.

Bu ibadət, ərəb yarımadasında yaşayan camaatın ibadətinə və adət- ənənələrinə .2 məxsus olmayan bir ibadət idi. Buna görə də onlar peyğəmbərin (s) bu əməli ilə .müxalifət edib ona narahatçılıq törətməklə ibadətinə mane olurdular

Ayə barədə qeyd olunan bu nəzəri əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) besət dövründən əvvəl bəzən aşkar və bəzən də məxfi hallarda etdiyi ibadətləri barədə bir .çox hədislər nəql etmək olar. Lakin biz burada onlardan fəqət biri ilə kifayətlənirik

...السراير من جامع البزنطى عن زراره؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ وَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولَانِ: "حَجَّ رَسُولُ اللَّهِ | عِشْرِينَ حِجَّةً مُسْتَسْرًا مِنْهَا عَشْرَةَ حِجَجٍ، أَوْ قَالَ: تِسْعَةَ (الوهم من الراوى) قَبْلَ التُّبُوهِ، وَ قَدْ كَانَ صَلَّى قَبْلَ ذَلِكَ وَ هُوَ ابْنُ أَرْبَعِ سِنِينَ وَ هُوَ مَعَ أَبِي طَالِبٍ فِي أَرْضِ بَصْرَى".

Sahibi Sərair Camei Bəzəntidən və o da Zuarədən nəql edir ki; “Mən bu mövzunu həm imam Baqirdən (ə) və həm də imam

səh:262

;Ələq” surəsi, ayə: 9-10 . [1] -1

Rəvayət barədə “Nurus-səqəlyn” və “Əlborhan” təfsir kitablarına, Təfsirçilərin . [2] -2 nəzərləri barədə “Tibyan”, “Durrul-mənsur”, “Məcməul bəyan”, “Əlmizan”, Xazen və .Bəğəvinin təfsirlərinə müraciət edə bilərsiniz

Sadiqdən (ə) eşitdim ki belə buyurdular: Allahın rəsulu Həzrət Məhəmməd (s) həcc əməllərini iyirmi dəfə gizli və məxfi yerinə yetirmişdir. Bu əməllərdən on və ya on doqquzunu (şəkk ravinin özündəndir) besət dövründən əvvəl yerinə yetirmişdir. Amma peyğəmbərin namaz qılmasına gəldikdə isə o, bu əməllərdən də qabaq var idi. Çünki o Həzrət (s) dörd yaşında ikən əmisi Əbu Taliblə Bəsrəyə səfər etdiyi vaxt namaz [qılırdı.”](#)^[1]

Rəvayət baxımından islam Peyğəmbərinin hazırlığı

Həzrət peyğəmbərimizdən (s) və Əhli-beyt (ə) nəql olunmuş bir çox rəvayətlər Qurani-Kərimin ayələrindən istifadə olunan mətləbləri təsdiq edir. Bu hədislər düzgün sənədlərə əsasən qeyd olunmuşdur. Hədislər İslam peyğəmbərinin (s) besətdən əvvəl hazırlığının olmasını onun ibadət və pərəstiş etməsini sübut edir. İndi isə bu kimi rəvayətlərdən bir neçəsini burada qeyd edirik

.1

(خرجت من لدن آدم من نكاح غير سفاح)

İbn Səd “Təbəqat” kitabında Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edir ki; “Mənim nütfəm asimani şəriətin buyurduğu evlənmə yolu ilə düzəlmişdir. Şəriətin buyurmadiğı yolla [yox.”](#)^[2]

Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talib (ə) öz Nəhcül-bəlağəsində buyurduğu “Qasiə” adlı .2 geniş və fəsih xütbəsində peyğəmərimiz Məhəmməd (s) barədə belə buyurur

... و لقد قرن الله به من لدن أن كان فطيماً أعظم ملك من ملائكته يسلك به طريق المكارم، و محاسن اخلاق العالم، ليله ونهاره، و لقد كنت معه أتبعه أتباع الفصيلة أثرأمة، يرفع لي في كل يوم علما من اخلاقه، ويأمرني بالافتداء به، و لقد كان يجاور في كل سنة بحراء، فأراه ولا يراه غيري... .

səh:۲۶۳

.Biharul-ənvār”, ۱۵-ci cild; səh. ۳۶۱” . [۱] –۱

.Təbəqat”, ۱-ci cild; səh. ۳۲” . [۲] –۲

Həzrət Peyğəmbər (s) sütdən ayrılan zaman Allah təala öz mələklərindən birini“ peyğəmbərə (s) yaxın və onu qorumaq üçün məmur etdi. O, gecə–gündüz peyğəmbərə (s) gözəl və bəyənilmiş əxlaqi sifətləri, onun əldə etmə yollarını öyrədirdi. Mən də kölgə kimi ondan ayrılmırdım. Hər gün mənə əxlaq və elmin bir mərhələsini öyrədirdi. Məni öz fikirlərinə və yoluna itaət etməyə dəvət edirdi. Hər il Həra dağında tənha qalıb və başqalarının gözərindən uzaq olmaqla Allaha pərəstiş edirdi. Bunları (məndən başqa heç bir kəs görmürdü...”^[1]

:İmam Məhəmməd Baqirin (ə) səhabələrindən biri buyurur .۳

{إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

BəYƏNİB SEÇDIYI PEYĞƏMBƏRDƏN BAŞQA! (QEYBI Nə BİR MƏLƏK, Nə Də BİR _ PEYĞƏMBƏR BİLƏR. ONUN AÇARLARI ANCAQ ALLAHIN ƏLİNDƏDİR. LAKIN ALLAH İSTƏDIYI PEYĞƏMBƏRƏ BİR MÖ CÜZƏ OLARAQ VƏHY YOLU İLƏ QEYBDƏN Bə Zİ XƏBƏRLƏR BİLDİRƏR). ALLAH ONLARIN ÖNÜNDƏ VƏ ARXASINDA (MƏLƏKLƏRDƏN İBARƏT) GÖZƏTÇİLƏR QOYAR. (۲) ayəsinin təfsiri barədə o Həzrətə (ə) sual verdi. İmam (ə) onun cavabında belə buyurdu

Allah təala öz peyğəmbərlərinə bir neçə mələk göndərir. Bu mələklər onların“ əməllərinə və rəftarlarına nəzarət edir və təbliğ etmə yolunu onlara öyrədirlər. Həzrət Məhəmmədə (s) də ana südündən ayrılan kimi Allah təala onun üçün də böyük bir mələyi məmur edərək, həmişə ona gözəl və bəyənilmiş əxlaqi sifətləri öyrənməkdə yol göstərsin. Pis və bəyənilməyən əxlaqi sifətlərdən isə qorusun. Hələ peyğəmbər (s) cavan ikən, risalət və nübuvvət məqamına seçilməzdən qabaq həmin mələk :peyğəmbəri (s) belə çağırırdı

səh:۲۶۴

İbn Əbil Hədidin “Nəhcül–bəlağə”–yə yazdığı şərhində, ۱۹۲–ci xütbə; “Fəzlul– . [۱] –۱ ;vəhy” ۲۳۸–ci cild ;əl–Cin” surəsi, ۲۷–ci ayə“ . [۲] –۲

(Əssəlamu-ələykə ya Məhəmməd ya rəsul-Allah)

Həzrət Məhəmməd (s) elə bilirdi ki, bu ucalan səs qarı və divardan gəlir. Səbr edirdi və [\(1\)](#) heç nə görmürdü.

4. Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talib (ə) buyurur:

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ وَ أَنَا الصِّدِّقُ الْأَكْبَرُ لَا يَقُولُهَا بَعْدِي إِلَّا كَاذِبٌ مُفْتِرٌ صَلَّيْتُ قَبْلَ النَّاسِ بِسَبْعِ سِنِينَ

Mən Allahın bəndəsi, Allah elçisinin qardaşyam. Mən, “Siddiqul-əkbərəm.” [\(2\)](#) “Yalançılardan və fitnə salanlardan başqa heç kəs bu iddianı məndən sonra edə bilməz. ”.Mən yeddi il hamıdan əvvəl namaz qılmışam

.Bu rəvayəti İbn Macə öz “Sünənində” [\(3\)](#) gətirmişdir

عَبَدْتُ لِلَّهِ قَبْلَ أَنْ يَعْْبُدَهُ أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ تِسْعَ سِنِينَ

4. “Yeddi il hamıdan öncə Allaha ibadət və itaət etdim” [\(4\)](#)

İbn Əbil Hədid deyir: Həzrət Əlinin (ə) bu cümləsində məqsədi budur ki, O, yeddi yaşından on beş yaşına kimi, hələ əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) tərəfindən nübuvvət və risalət iddiasından xəbər olmayan zamanda belə səliqəli şagird kimi həmişə Allah rəsulunun (s) kənarında idi. Həzrət Məhəmməd (s) bu dövrlərdə Həzrət İbrahimin (ə) dininə itaət edirdi və “hənəfiyyə” yolunu getməklə camaatdan uzaq bir yerdə ibadətlə məşğul olurdu. Bəzən bir neçə günü Həra dağında keçirirdi. Bəli, bütün bu dövrlərin hamısında Həzrət Əli

səh: ۲۶۵

1- [۱] İbn Əbil Hədidin “Nəhcul-bəlağə”-yə yazdığı şərhində ۱۳-cü cild, səh. ۲۰۰. ۱۹۲-ci . ;xütbə

2- [۲] İmam Əlinin (ə) ləqəblərindən biri .

3- [۳] Müqəddimə, ۱۱-ci bölüm; ۱۲۰-ci hədis; “Musnədi-Əhməd” ibn Hənbəl, ۱-ci cild; .
4- [۴] “Musnədi-Əli ibn Əbi Talib”, səh. ۹۹; “Təbərinin tarixi”ndə, ۲-ci cild; “Zikrul-xəbəri ənma

;kanə əmrün-nəbiy” (s) səh. ۳۱۰
;Nəsainin “Xəsais” kitabı ۳-cü cild . [۴] -۴

[\(ə\)](#) peyğəmbərimiz Məhəmməd (s) kimi Allaha ibadət edirdi.[\(1\)](#)

Müəllif: İbn Əbil Hədidin Əmirəl möminin Əlinin (ə) sözləri barədə etdiyi təfsir tam surətdə səhih və doğrudur. Lakin peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) besətdən əvvəl Həzrət İbrahimin (ə) dininə itaət etməsi barədə söylədikləri şiə təhqiqatçıları tərəfindən qəbul olunmazdır. Çünki onlar peyğəmbərimizin (s) ilk gündən öz dininin əmrlərinə əməl etməsinə etiqadları vardır. Sadəcə olaraq, qırx yaşına kimi ona bu .hökmlərin təbliğ olunması Allah tərəfindən əmr olunmamışdır

Həzrət Məhəmmədin (s) əxlaqı

Bura qədər ayə və hədislər əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) uşaqlıq dövründən ta nübuvvət və risalət məqamına yetişmək üçün hazırlığı barədə bizə aydınlıq gətirdi. İndi isə insani və əxlaqi fəzilətlərdən yüksək bir dərəcəyə nail olması, ilk hazırlığın sonrakı kamilliyə yetişməyin nəticəsi olduğu barədə söhbət edəcəyik. İslam peyğəmbərinin gözəl və heyvətə salan əxlaqına xülasə şəkildə işarə edəcəyik ki, onun əzəmət və böyüklüyü qabaqcadan bəlli olsun. Bu yolla fikir və düşüncələrimiz .sonrakı bəhslərə hazır olsun

Həzrət Məhəmməd (s) gözəl həyatı, onun əxlaqının səviyyəsi, camaatla əlaqə və yaşayış tərzini barədə Qurani-Kərimin ayələrindən ələ gətirmək mümkündür. Belə :ayələrdən üçünü nümunə üçün burada gətiririk

.1

{لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ}

SIZə ÖZÜNÜZDƏN BİR PEYğƏMBƏR GƏLDİ KI, SIZIN əZİYYƏTə (MəşəQQƏTə) _
DüşMəYİNİZ ONA AĞIR GƏLİR, O SIZDƏN (SIZIN İMAN GƏTİRMƏYİNİZDƏN) ÖTRÜ
[\(TəşNəDIR, Mö MINLƏRLƏ ŞƏFQƏTLİ, MƏRHƏMƏTLİDİR! _\[\\(2\\)\]\(#\)](#)

səh:266

.İbn Əbil Hədidin "Nəhcül-bəlağəyə" yazdığı şərhini, 13-cü cild; səh. 248 . [1] -1

.Tövbə" surəsi, 128-ci ayə". [2] -2

Bu ayə, Həzrət Məhəmmədin (s) müsəlmanlara qarşı atifəli, mehriban və məhəbbətinin olmasına dəlalət edir. Həmçinin peyğəmbərin müsəlmanlara olan məhəbbətinin təsirindən onların başına gələn narahatçılığın və qarşıdurmanın o .Həzrətə (s) nə qədər ağır və çətin olduğunu açıqlayır

.۲

{فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ}

YA RƏSULUM!) ALLAHIN MƏRHƏMƏTI SƏBƏBINƏ SƏN ONLARLA (DÖYÜŞDƏN QAÇIB,) _ SONRA YANINA QAYIDANLARLA) YUMŞAQ RƏFTAR ETDİN. ƏGƏR SƏRTÜRƏKLI OLSAYDIN, əLBƏTTƏ, ONLAR SƏNİN ƏTRAFINDAN DAĞILIB GEDƏRDİLƏR. ARTIQQ SƏN (ONLARI ƏFV ET, ONLAR ÜÇÜN (ALLAHDAN) BAĞIŞLANMAQ DİLƏ. (۱)

Bu ayə də İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) gözəl və bəyənilmiş əxlaqından söhbət açır. Onun gözəl əxlaqı və mülayim davranışı aləmlərin Rəbbi olan Allahın .rəhmətindən bariz bir nümunə olduğuna işarə olunur

ləuv)) لَوْ “Əgər sərt ürəkli olsaydın“ – (وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا) Əgər ikinci cümləyə diqqət etsək kəlməsi ilə işlədiyini görürük. Bununla ayədə peyğəmbər (s) üçün tünd xasiyyətin, sərt ləuv) kəlməsi ərəb) لَوْ ürəyin və pis əxlaqın olmasının mümkün olmadığı bildirilir. Çünki .dilidə adətən bir şeyin baş vermədiyi yerdə işlənilir

.۳

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَبِإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ}

_EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! PEYĞƏMBƏRİN EVLƏRİNƏ SİZƏ YEMƏYƏ İCAZƏ _

səh:۲۶۷

VERİLMƏDƏN (YEMƏYƏ DƏ VƏT OLUMADAN) GIRİB ONUN BİŞMƏSİNİ GÖZLƏMƏYİN. LAKİN DƏ VƏT OLUNDUQDA GEDİN VƏ (YEMƏYİNİZİ) YEDİKDƏN SONRA (ORADA BİR-BİRİNİZLƏ) SÖHBƏTƏ QAPILMADAN DAĞILIN. BU (SİZİN ÇOX OTURMAĞINIZ), PEYĞƏMBƏRƏ ƏZİYYƏT VERİR, AMMA O SİZDƏN (BUNU SİZƏ DEMƏKDƏN) UTANIRDI.

LAKİN ALLAH DOĞRU SÖZDƏN ÇƏKİNMƏZ. (1)

Yenə də bu ayə Həzrət Məhəmmədin (s) səhabələrindən nə qədər həyalı, utancaq olması və onun (s) əxlaqının gözəlliyindən söhbət açır. Çünki səhabələrin bir çoxu icazəsiz o Həzrətin (s) evinə daxil olaraq, onunla yeməkdən əvvəl və sonra oturaraq, söhbət edirdilər. Baxmayaraq ki, səhabələrin bu əməlinə görə narahat olurdu lakin, bu əziyyət və narahılığa qatlaşaraq səbr və təhəmmül edirdi, onların qəlblərini sındırmasın deyə öz məhəbbətini onlardan kəsmirdi. Bu qədər səbr və dözüm əxlaqi xüsusiyyətlərin ən şərəfətli sifətlərindəndir. Belə xüsusiyyəti İlahi peyğəmbərlərdən və rəhbərlərdən başqa dünyada qüdrətə və nüfuza sahib olanlar arasında tapmaq mümkün deyildir.

Vəhy və ictihad məsələsi

Qurani-Kərimin bir çox ayələrindən belə başa düşülür ki, Allah təala nübuvvət və risalət məqamına seçdiyi bir çox şəxslərə öz xitabı və vəhyinin vasitəsi ilə üstünlük bəxş etmişdir. Vəhyin və xitabın müxtəlif yolları vardır. (2) Bəlkə bu müxtəlif yolların hamısına Şura surəsində işarə olunmuşdur

{وَمَا كَانَ لِيُبَشِّرَ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بَأْذَنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيُّ حَكِيمٌ}

səh: ۲۶۸

– [۱] . “Əhzab” surəsi, ۵۳-cü ayə

– [۲] . “Şüəra” surəsi, ۱۹۳-cü ayələr; “Nəhl” surəsi, ۲-ci və ۱۰۲-ci ayələr; “Bəqərə” surəsi, ۹۷-ci ayə; “Fatir” surəsi, ۱-ci ayə; “Nəcm” surəsi, ayə ۱–۱۰; və “Təkvir” surəsi, ۱۹–۲۱-ci ayələrdə vəhyin növü barədə zikr olunmuşdur

HEÇ BİR BƏŞƏR ÖVLADINA ALLAHLA DANİŞMAQ MÜMKÜN OLMAZ, ÇÜNKİ BƏŞƏR) _
ÖVLADI OLAN PEYĞƏMBƏRLƏR MADDİ ALƏMDƏ, ZAMAN VƏ MƏKAN DAXİLİNDƏ
OLDUQLARI HALDA, ALLAH QEYRİ-MADDİDİR, ZAMAN VƏ MƏKAN XARİCİNDƏDİR.
ALLAHLA ONLAR ARASINDA MİNLƏRLƏ ZÜLMƏT VƏ NUR PƏRDƏSİ VARDIR. BUNA
GÖRƏ DƏ ALLAHIN PEYĞƏMBƏRLƏRLƏ BİR YERDƏ QARŞI-QARŞIYA DURUB DANİŞMASI
QEYRİ-MÜMKÜNDÜR). ALLAH BƏŞƏR ÖVLADI İLƏ (MUSANIN ANASI İLƏ OLDUĞU KİMİ)
ANCAQ VƏHYLƏ (İLHAM VƏ RÖ YA İLƏ), YAXUD (MUSA KİMİ) PƏRDƏ ARXASINDAN
DANİŞAR (ALLAHIN KƏLAMİ EŞİDİLƏR, AMMA ÖZÜ GÖRÜNMEZ). VƏ YA BİR ELÇİ
(MƏLƏK) GÖNDƏRƏR Kİ, O DA ALLAHIN İZNI İLƏ (GÖNDƏRİLDİYİ KİMSƏYƏ) ONUN
İSTƏDİYİNİ VƏHY EDƏR. HƏQİQƏTƏN,, O (HƏR ŞEYDƏN) UCADIR, HİKMƏT SAHİBİDİR!

[\(1\)](#)

İlham yolu ilə nazil olan vəhy .1

Bütün Quran təfsirçilərinin bu ayə barədə olan nəzərlərindən belə başa düşülür ki,
ayənin əvvəlində qeyd olunan vəhydən məqsəd ilham yolu ilə gələn vəhydir. Bu vəhyi
Allah heç bir mələyin vasitəsi olmadan və ya səs icad etmədən, ayıq və yuxu halında
bir çox məsələləri əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) qəlbinə nazil etmişdir.
Peyğəmbər (s) də bu növ söz və ya əmrin vəhy olduğunu dərk edib və həmin əmrə
əsasən rəftar edir. Məsələn: Həzrət İbrahimin (ə) oğlunun qurban kəsilməsi kimi

.Quranın açıq aşkar ayələrinə görə bu vəhy ona yuxu halında olarkən əmr olunmuşdur

Pərdə arxasında olunan vəhy .2

İkinci növdən məqsəd səs icad etmə yolu ilə vəhyin göndərilməsidir. Məsələn: Birinci
hissədə mələk vasitəsi olmadan yerinə yetirilirdi. Lakin bəşər aləmində zehnin varlığı

səh:۲۶۹

.Şura” surəsi, ۵۱-ci ayə“ . [۱] –۱

bu ehtimalı belə düşünür; bu növ söhbətin nəticəsi budur ki, hər iki tərəf söhbət edərkən bir-birilərini müşahidə etsinlər və görsünlər. Buna görə də pərdə arxasında .olmaq söhbət zamanı Allahı görməyin mümkün olmamasına bir işarədir

Bu səbəbdən peyğəmbərlərdən Həzrət Musaya (ə) olan vəhy çox vaxt həmin ikinci .yolla, yəni səs icad etmə yolu ilə nazil olurdu

Mələk vasitəsi ilə .۲

İşarə

Üçüncü növ vəhyin mövzusu, mələyin göndərilməsidir. Allah təala öz peyğəmbərlərinə istədiyi məsələləri mələk vasitəsi ilə çatdırırdı. Peyğəmbərlər üçün vəhy bəzən bu üç .yolla bəzən isə bu üç yollardan birinin vasitəsi ilə baş tuturdu

:Başqa etibara görə vəhyi belə də bölmək olur

:Qurani vəhy .1

Bəzən peyğəmbər Həzrət Məhəmmədə (s) Allah tərəfindən vəhy olunan ayələrin sözləri və tərkibləri Allah tərəfindən idi. Bu növ vəhyin mənası və məfhumu “Qurani .vəhy” adlanır. Quran bu növ vəhyin vasitəsi ilə əmələ gəlmişdir

:Qurani olmayan vəhy .۲

Bəzən isə vəhyin məna və məfhumu Allah tərəfindən, lakin sözlər və tərkiblərin özü isə peyğəmbər (s) tərəfindən olmuşdur. Yəni, mətləb Allah tərəfindən peyğəmbərə vəhy olunmuş və o da onu öz bəyanı və cümlələri ilə camaata çatdırmışdır. Vəhyin belə .növünə Qurani olmayan vəhy deyilir

Peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) hədisləri və sünnəsinin kökünü məhz bu kimi .vəhylər təşkil edir

Qurani olmayan vəhy

Qurani-Kərimin ayələrinə diqqət etməklə, mutaliə etdikdə görürük ki, əziz İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədə (s) Qurani vəhy nazil olduğu kimi bəzən Qurani

olmayan vəhyələr də nazil olmuşdur. Yuxu və ya oyaq hallarında da Allah

səh:۲۷۰

tərəfindən əziz Peyğəmbərimizə (s) əmrlər olunmuşdur. Allahın elçisi də həmin əmrlərə və göstərişlərə əsasən onları yerinə yetirmişdir. Bəzi yerlərdə Allah təala Qurani olmayan vəhyin möhkəmlənməsi və təsdiqi üçün və yaxud başqa .münasibətlərə görə Qurani vəhy də nazil edirdi

Belə vəhyələrdən bir neçəsini nümunə olaraq əziz oxucularımızın nəzər diqqətinə :çatdırırıq

Belə yerlərdən biri “Ənfal” surəsidir. Bu surə Bədr döyüşündə baş verən bəzi . ۱ hadisələrdən bəhs edir. Ayələr bu döyüşün şənində (haqqında) nazil olmuşdur. .Təfsirçilərin hamısı bu surənin “Bədr” döyüşündən sonra nazil olduğunu bildirirlər

{كَمَآ أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِن بَيْتِكَ بِالْحَقِّ} * {وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشُّوْكَهِ تَكُونُ لَكُمْ}

NECƏ KI, RƏBBİN SƏNİ HAQQ (CIHAD) UĞRUNDA ÖZ EVİNDƏN ÇIXARTDI... O ZAMAN _ ALLAH SİZƏ İKİ DƏSTƏDƏN BİRİNİN SİZİN OLMASINI VƏ D EDİRDİ. SİZ SILAHSIZ ((QÜVVƏTSİZ) KARVANIN SİZİN OLMASINI ARZU EDİRDİNİZ. _ (۱)

Bu ayələrdə Qurani olmayan vəhy və əmrin döyüşə başlamazdan öncə olduğunu (təsdiq edir. (۲)

Peyğəmbərin (s) öz səhabələri ilə hicrətin altıncı ilində Məkkəyə ziyarət qəsdı ilə . ۲ çıxması da bu nümunələrdən biridir. Bu əmr peyğəmbərə ilham və yuxu surətində çatdırılmışdır. Əziz peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) də bu əmrə əsasən hərəkət etmişdir. Bu hərəkət Hüdeybiyyə sülhü ilə nəticələndiyi üçün həmin il peyğəmbər (s) həcc əməllərinin hamısını yerinə yetirə bilmədi. Həzrətin (s) səhabələrindən bir

səh:۲۷۱

;Ənfal” surəsi, ۵-ci və ۷-ci ayələr“ . [۱] –۱

Bu məsələnin izahı üçün “Ənfal” surəsinin təfsirinə, Təbərinin təfsir kitabına, . [۲] –۲ Bəğəvinin təfsir kitabına, “Məcməul-bəyan”a, “İbn Kəsir”in və “Xazi”nin təfsir .kitablarına müraciət edə bilərsiniz

:çoxunun dedi-qoduları bu ayənin nazil olmasına səbəb oldu

{اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ }

AND OLSUN KI, ALLAH-TƏALA ÖZ PEYĞƏMBƏRİNİN (MƏKKƏ FƏTHİ) RÖ YASININ ÇİN _
OLDUĞUNU TƏSDİQ ETDİ. (EY MÖ MINLƏR!) SİZ, İNŞALLAH, ƏMIN-AMANLIQLA, (BƏ
ZİNİZ) BAŞINIZI QIRXDIRMIŞ, (BƏ ZİNİZ SAÇINIZI) QISALTMIŞ HALDA VƏ
(MÜŞRIKLƏRDƏN) QORXMADAN MƏSCİDÜLHƏRAMA DAXİL OLACAQSINIZ. [\(1\)](#)

Qurani olmayan vəhyin nümunələrindən biri də Cümə surəsində qeyd olunmuşdur. ۳
:Bu surədə Allah belə buyurur

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ }

EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! CÜMƏ GÜNÜ NAMAZA ÇAĞIRILDIĞINIZ ZAMAN ALLAHİ ZIKR _
[\(ETMƏYƏ TƏLƏSİN VƏ ALIŞ-VERİŞİ BURAXIN. \(2\)](#)

Bu ayənin məzmunundan və onun şəni nüzulu barədə söylənilən bir çox rəvayətlərdən, həmçinin onun təfsirindən belə aydın olur ki, bu ayə nazil olmazdan əvvəl cümə namazı vacib buyurulmuşdur. Müsəlmanlar da onu qılırdılar. Lakin bu ayə cümə namazının əhəmiyyətinə görə nazil olmuşdur. Çünki müsəlmanların bəziləri səhv edirdilər. Onların sərvətə və ticarətə olan hədsiz meyl və həvəsləri nəticəsində onlar namazdan qafil olurdular. Bu ayə onların namaza diqqətsiz yanaşdıqlarına təhdid edərək cümə namazı hazır olan vaxtda alış-veriş, kəsb və ticarətdən əl çəkmələrini və Allahı yad edərək, zikr etməkdə çalışmalarını tələb edir

Aydındır ki, cümə namazı barədə bu ayədən başqa bir ayə Quranda mövcud deyildir .və bu namazın qılınması barədə olunan əmr Qurani olmayan vəhy olmuşdur

Sadaladığımız nümunələr Qurani və qeyri-Qurani vəhyin

səh:۲۷۲

.Fəth” surəsi, ۲۷-ci ayə“ . [۱] –۱

.Cümə” surəsi, ۹-cu ayə“ . [۲] –۲

izahına aid idi. Yoxsa İslam qanunları barədə Qurani-Kərimdə ona heç bir işarə olunmayan onlarca hökm və əmrləri qeyd etmək olar. Bunların hamısı ilham və qeyri-Qurani vəhy yolu ilə gəlmişdir

?Görəsən Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi

Şiə məzhəbinin əqidəsi budur ki, peyğəmbərimiz (s) öz əmr, qanunlar və hökmlərində ictihad etmirdi. Bəlkə vəhyə əsaslanaraq bu yolla əməl edir və vəhy almadıqda isə vəhyin və İlahi əmrin nazil olmasını gözləyirdi. Qurani-Kərimdə bəzi ayələr və bir çox rəvayətlər bu nəzəriyyəni təsdiq edir. İndi isə nümunə üçün bir neçə ayəni burada :qeyd edirik

.1

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

O, üRƏYİ İSTƏYƏNİ DANİŞMIR. BU, ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZIL OLAN BİR _
(VƏHYDİR. _1)

Bu ayə peyğəmbərin (s) bir başa vəhyə və İlahi əmrlərə söykəndiyini təsdiq edir. Hər .növ həvəs və istəkdən olan danışmalarını və ya ictihadı ondan uzaqlaşdırır

.2

{وَإِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا اِنَّتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هٰذَا اَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُوْنُ لِيْ اَنْ اُبَدِّلَهٗ مِنْ تَلٰقَاءِ نَفْسِيْ ۗ اِنْ اَتَّبِعْ اِلَّا مَا يُوْحٰى اِلَيَّ ... }

MüşRIKLƏRƏ) AYƏLƏRİMİZ AÇIQ-AYDIN OXUNDUĞU ZAMAN (QIYAMƏT GÜNÜ) _
HAQQ-HESAB üçün) BIZIMLƏ QARŞILAŞACAQLARINA ÜMİD ETMƏYƏNLƏR: "BUNDAN AYRİ BİR QUR AN GƏTİR VƏ YA ONU DƏYİŞDİR!" – DEYƏRLƏR. ONLARA DE: "MƏN ONU ÖZBAŞINA (İSTƏDİYİM KİMİ) DƏYİŞƏ BİLMƏRƏM. MƏN ANCAQ MƏNƏ GƏLƏN VƏHYƏ
(TABE OLURAM. _2)

:Fəxri Razi geniş şəkildə bu ayənin təfsiri barədə belə deyir

İN اَتَّبِعْ اِلَّا مَا يُوْحٰى اِلَيَّ (Mən ancaq mənə gələn vəhyə tabe)

.Nəcm" surəsi, ۳-cü və ۴-cü ayələr" . [۱] -۱

.Yunus" surəsi, ۱۵-ci ayə" . [۲] -۲

oluram) cümləsi peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmmədin (s) vəhy olmadan əmr etmədiyini və öz-özünə ictihad edərək rəy vermədiyini və öz nəzərindən istifadə etmədiyini çatdırır. [\(1\)](#)

.۳

{ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنِ اتَّبَعِ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ }

DE: "MƏN SİZƏ DEMİRƏM KI, MƏNİM YANIMDA ALLAHIN XƏZİNƏLƏRİ VARDIR. MƏN _ QEYBİ BILMİRƏM Və SİZƏ Də DEMİRƏM KI, MƏN MƏLƏYƏM. MƏN YALNIZ ÖZÜMƏ [\(GƏLƏN VƏHYƏ TABE OLURAM\)" \(2\)](#)

Fəxri Razi yenə öz təfsirində bu ayə barədə belə deyir:– Ayədən başa düşülən mətləb budur ki, bu ayə açıq aşkar Peyğəmbərin (s) əhkamlardan və İlahi əmrlərdən heç birində ictihad etməmiş və özündən heç bir söz də deməmişdir. Əksinə, onun verdiyi bütün göstərişlərin hamısı İlahi vəhydən ibarət olub

O, ÜRƏYİ İSTƏYƏNİ DANİŞMİR. BU, (_) { وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ } Bu məsələ ANCAQ (ALLAH DƏRGAHINDAN) NAZIL OLAN BİR VƏHYDİR [\(3\)](#) ayəsi ilə təsdiq [\(4\)](#) olunmuşdur.

.۴

{ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ }

YA RƏSULUM!) HƏQIQƏTƏN,, BİZ SƏNƏ QUR ANI HAQQ OLARAQ NAZIL ETDİK KI,) _ ALLAHIN SƏNƏ GÖSTƏRDIYI (ÖYRƏTDİYI, BILDIRDIYI) İLƏ İNSANLAR ARASINDA [\(HÖKM EDƏSƏN. \(5\)](#)

:Fəxri Razi bu ayənin təfsirində belə deyir

cümləsinin mənası [بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ](#), Əvvəldə söylədiyimiz kimi aydın olur ki “Allahın sənə göstərdiyi (öyrətdiyi, bildirdiyi) ilə

səh:۲۷۴

- ;Fəxri Razinin təfsiri”, 1-ci çap; 17-ci cild; səh. 56“ . [1] –1
- .Ənam” surəsi, 50-ci ayə“ . [2] –2
- .Nəcm” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr“ . [3] –3
- .Fəxri Razinin təfsiri”, 1-ci çap; 12-ci cild; səh. 231“ . [4] –4
- .Nisa” surəsi, 105-ci ayə“ . [5] –5

insanlar arasında hökm edəsən.” mənasındadır. Buna görə də alimə "görən" deyirlər. Çünki hər növ şək və şübhədən boş olan yəqini elm o qədər güclü və aşkardır ki elə bil .insan gözü ilə hər şeyi görür

Buna görə də Ömər deyirdi ki:- Heç kəsin “Mən Allah deyən kimi hökumət edəcəm” deməyə haqqı yoxdur. Çünki bu mərhələ peyğəmbərlərə Allah tərəfindən verilən bir .məqamdır və peyğəmbərlərdən savayı heç kəsə inayət olunmamışdır

Fəxri Razi yenə də deyir: “Həqiqət aydınlaşdıqdan sonra belə deyirik:-Alimlər və təhqiqatçılar deyirlər ki, bu ayə Peyğəmbərin (s) vəhydən başqa heç bir əmrin vermədiyinə və heç bir yerdə İlahi göstəriş olmadan əmr vermədiyinə dəlalət edir. Çünki peyğəmbərin vəhydən başqa bir əmr vermədiyindən aydın olur ki, ictihad etmək ”(və şəxsi rəyi izhar etmək peyğəmbərə (s) caiz deyildir. [1](#))

Həmin mətləbi Buxari də öz Səhihində təsdiq etmişdir. Lakin Peyğəmbərin (s) sözlərinin və əməllərinin vəhydən sərçəsmə tutduğuna gəldikdə isə belə bir xüsusi :ünvanda mövzu açmışdır

Əgər Peyğəmbərdən (s) ona vəhyi nazil olmayan bir şey barəd, sual olunsaydı O (s), “ cavab verməzdi və yaxud "bilmirəm, onun hökmü hələ sabit olmayıb" deyə cavab ərakəl-lahu)) أَرَاكَ اللَّهُ ,verərdi. Ta həmin mövzuda Peyğəmbərə (s) vəhy nazil olardı. O [2](#) (ayəsinə dəlil olaraq qiyas və ya şəxsi rəyi ilə bir söz deməzdi.”

səh: ۲۷۵

;Fəxr Razinin təfsiri” ۱۱-ci cild; səh. ۳۳۴ . [۱] -۱

Səhihi-Buxari” ۹-cü cild; “Kitabul-etisamu bil kitabi və sunnə”, mövzu -۸; “Ma” . [۲] -۲ kanən-Nəbiyyu yusəl”, hədis: ۸۷۹; ۶۸۸۰. “Səhihi-Buxari” ۹-cu cild, “Kitabul-etisamu bil kitabi və sunnə”; ۹-cu və ۳-cü bölmə; hədis: ۶۸۶. “Kitabul fəraiz” ۶-cı cild, ۱-ci bölmə, hədis: ۶۳۴۴; “Kitabut-tövhid”, ۲۹-cu bölmə, hədis: ۷۰۲۴; “Kitabul-mərza” ۵-ci bölmə, hədis: ۵۳۲۷; ۱-ci cild, “Kitabul-elm”, “Qovlullah” bölmə, “Və ma utitum min elmin illa qalilən”, hədis: ۱۲۵; ۴-cü cild, “Kitabut-təfsir”, “İsra” surəsinin təfsiri, ۸۵۰-ci bölmə, “Və ;yəşəlunəkə ənir-Ruh” hədis: ۴۴۴۴

NÜBUVVƏT" SƏHIHEYİN VƏ ƏHDEYN(1) KITABLARI BAXIMINDAN"

Nübuvvət Tövrət və İncil baxımından

Əziz oxucu! Keçən fəsillərdə oxuduğunuz, Qurani-Kərimdə peyğəmbərlər xüsusilə İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (s) barədə gələn ayələrin və imamlarımızdan nəql olunan rəvayətlərin xülasəsi idi. Bu mötəbər ayələrdə və rəvayətlərdə peyğəmbərlərin əsil əxlaqi, imani, ictimai və siyasi çöhrəsini görürük. Bu ayələr və rəvayətlər vasitəsilə onların nübuvvətdən əvvəl və sonrakı şəxsiyyət və fəaliyyətlərinə nəzər salır, onların böyük şəxsiyyətini və xüsusi mövqeyini zehnimizdə canlandırır, müqəddəsliyini, böyüklüyünü, ismətini və hər növ günahdan uzaq olduğunu isbat edir.

Lakin müəyyən səbələr üzündən (bu səbələri burada şərh etmək bəhsimizin mövzusunda xaricdir) Tövrət və İncili təhrif edənlər, peyğəmbərləri tamamilə başqa sima və çöhrə ilə bizə təqdim edirlər. Tövrət və İncildə nəinki peyğəmbərlər üçün ismət (günahsızlıq) sübut olunmayıb və peyğəmbərlər

səh:177

ƏHDEYN- ƏHDI QƏDİM VƏ ƏHDI CƏDİD ADLANAN İKİ KITABA DEYİLİR. BU . [1] -1
.KITABLARDAN MƏQSƏD TÖVRAT VƏ İNCİLDİR

paklıq, zahidlik, müqəddəslik və itaətkar kimi də təqdim olunmayıb. Bəlkə, bu iki kitabda peyğəmbərlik məqamı o qədər kiçildilib və peyğəmbərlərə yaraşmayan elə sifətlər sadalanıb ki, onların həqiqi çöhrəsini eybəcərləşdirmiş, hətta adi insanlardan da aşağı səviyyədə təqdim olunmuşdur. Bu kitablarda peyğəmbərləri əyyaş, kefcil, istək və şəhvətlərinin qarşısını ala bilməyən, heç bir əxlaqi və mənəvi dəyərləri olmayan şəxslər kimi təqdim etmişlər. İndi isə bu barədə Tövrat və İncildən bir neçə .nümunə gətiririk

.Zəmanəmizdə olan Tövrat Həzrət Lut (ə) və onun qızları barədə belə deyir .1

:Elə ki Lut (ə) iki qızı ilə dağda sakin oldular, böyük qız bacısına dedi“–

Atamız Lut qocalıb. Burada heç bir kişi xeylağı da yoxdur ki, bizimlə evlənsin. Gəl – atamızı içirdək və onunla yatağa girək ta atamızın nəslini qoruyaq. O gecə öz atalarına şərab verdilər və böyük qız onunla cinsi əlaqəyə girdi. Lutun (ə) bu işdən xəbəri olmadı.

:Ertəsi gün böyük qız kiçik bacıya dedi

Dünən mən atamızla cinsi əlaqəyə girdim. Bu gecə də ona şərab verək sən də gəl – .onunla yat

Həmin gecə yenə də ona şərab içirdilər və kiçik qız da atası ilə cinsi əlaqəyə girdi. Lutun (ə) bu işdən yenə də xəbəri olmadı. Beləliklə, qızların ikisi də öz atalarından .hamilə qaldı

Böyük qız bir oğlan uşağı dünyaya gətirdi. Onun adını “Muab” qoydular. O, Muabilərin atası sayılırdı. Kiçik qız da bir oğlan uşağı dünyaya gətirdi. Onun adını “İbn İma” qoydular. O, isə “Bəni Əmun”-luların atası sayılırdı”.1

.Yenə də həmin Tövratda belə oxuyuruq .2

Həzrət Davud (ə) imanlı döyüşçü “Üryanın” arvadı ilə zina“

səh:178

etdi. Üryanın arvadı bu zinadan uşağa qaldı. Davud (ə) biabır olmamaq üçün Üryanı döyüş meydanından çağırdı və ona öz evinə getməyi əmr etdi. “Ürya” imtina etdi və :dedi

Mənim sərkərdəm “Yuab” öz əsgərləri ilə döyüşdə ikən mən öz evimdə yeyib-İçib, arvadımla yata bilmərəm. Sənin canına and olsun ki, belə işi heç vaxt görmərəm. Davud (ə), onu evə göndərməkdən məyus oldu və Üryanı bir gün öz yanında saxladı. Onunla yemək yeyib şərab içdi. Üryaya şərab içirdib onu məst etdi. Ertəsi gün “Yuaba” məktub yazıb “ Ürya ilə göndərdi ki, “Yuab” Üryanı müharibənin ən şiddətli yerinə, ön cərgəyə göndərsin və onun arxasını boş qoyun ki, nizələr və oxlar onu məhv etsin. Yuab, Davudun fərmanına uyğun olaraq hərəkət etdi. Beləliklə, Ürya öldürüldü. Üryanın ölüm xəbəri elə ki, onun arvadına çatdı, Ürya üçün matəm saxladı. Matəm günləri qurtardıqdan sonra Davud onu öz evinə apardı və rəsmən özünə arvad etdi. O [zinadan bir oğlan uşağı dünyaya gəldi. Davudun bu işi Allahın xoşuna gəlmədi.](#)[\(1\)](#)

İncildə gəlmişdir ki, Davudun başqa oğlu Suleyman peyğəmbər də bu qadından [dünyaya gəlmişdir.](#)[\(2\)](#)

:Yuhənnanın İncilində belə oxuyuruq [\(3\)](#)

Həzrət İsa Məsih (ə) bir gün toy məclisində idi. Onların şərabı qurtardı. İsa (ə) möcüzə “[göstərərək onlar üçün altı çəllək şərab hazırladı.](#)[\(4\)](#)

;Həmçinin Luqanın İncilində belə oxuyuruq ki

Həzrət İsa Məsih (ə) nəinki şərab içərdi hətta sərxoşluğa qurşanmış insanlardan biri“ [\(idi\).](#)[\(5\)](#)

Bunlar Tövrət və İncildə peyğəmbərlər haqqında yazılmış

səh: 179

.Tövrət, ikinci Samuel ishah – 11-12 . [1]-1

.İncil Məttə, ishah hədis:-1 . [2]-2

.Yuhənna 2-ci bölüm . [3]-3

.Luqa 7-ci bölüm, Məttə 11-ci bölüm . [4] -4

iftiralardan bir neçə nümunə idi ki, bir peyğəmbəri məst edir və qızları ilə zina etdirirlər, onlardan oğlan uşağı dünyaya gətirirlər, gah da Davud kimi bir peyğəmbərin öz əsgərlərindən birinin arvadı ilə zina etdirirlər və o qadın uşağa qaldıqdan sonra rüsvayçılığın qarşısını almaq üçün Davud çıxış yolunu o zabiti öldürtdürməkdə görür. Nəhayət, o əsgər Davudun əmri ilə öldürülür. Öldürüldükdən sonra isə Davud onun .arvadını ələ keçirir və Suleyman (ə) kimi peyğəmbər belə bir qadından dünyaya gəlir

Başqa bir yerdə şərab düzəltməyi bir peyğəmbərin ən böyük möcüzəsi kimi qələmə .verir və bu peyğəmbəri şərab içən və içkiyə qurşanan bir şəxs kimi təqdim edirlər

Nübuvvət, Səhiheyn kitablarında

Təəssüflər olsun ki, “Səhihi Buxari və Səhihi Müslim” kitablarında da (əsl hədəfimiz bu iki kitabı araşdırmaqdır) həqiqətlər Tövrat və İncildəki kimi təhrif olunmuşdur. Bu iki kitabda da peyğəmbərlərin həqiqi çöhrəsi eybəcərləşdirilmiş və keçmiş peyğəmbərlərdən söz getdikdə, yəhudi və qeyri-yəhudi dastan yazarları və hekayə yazarları tərəfindən uydurulmuş, əfsanələr bu iki kitaba daxil edilmiş və müsəlmanlara .səhih hədis adı ilə təqdim olunmuşdur

Ən mühüm olanı budur ki, ancaq adı “Səhih” olan bu iki kitabda nəinki keçmiş peyğəmbərlərin həqiqi şəxsiyyəti dəyişdirilmiş, gülünc və təhqiramiz formaya salınmış hətta əziz İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) də həqiqi, mübarək, gözəl .siması dəyişdirilmiş, Quran ayələri ilə və həqiqətlə uyuşma vəziyyətə salınmışdır

Yalan uydurmağın tarixi

İslam peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) həyatı barədə “Səhiheyn”-də gəlmiş hədisləri araşdırarkən bu həqiqət

.bizim üçün aydın olur ki, həqiqət təhrif edilib və dəyişdirilmişdir

İslam peyğəmbəri haqqında yalan uydurmaq və şaiyə yaratmaq elə peyğəmbərimizin öz dövründən başlanmışdır. Peyğəmbər (s) hələ həyatda ikən bir çox insanlar o Həzrəti (s) çox sevdikləri üçün və bir çoxları da ona nifrət etdikləri üçün və bir qisim də başqa səbəblərdən peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) haqqında yalanlar uydurmuş və həqiqətə uyğun olmayan şaiyələr yaymışlar. İş o yerə çatmışdır ki, peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) mənber üstə ümumi surətdə camaatı belə yalan uyduran şəxslərin varlığından agah etmiş və yalan uyduranları qorxudaraq bu nalayiq və təhlükəli işin nəticəsində çəkindirərək belə buyurmuşdur

لا تَكْذِبُوا عَلَيَّ مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ فَلْيَلِجِ النَّارَ

EY CAMAAT! MƏNİM ünVANıMA Və MƏNİM ADıMDAN YALAN UYDURMAYIN. HƏR _
(KəS MƏNİM DILIMDƏN YALAN UYDURSA ONUN YERİ CəHƏNNəMDİR. (1)

Bir gün Səlim ibn Qeys Əmirəl möminin Əlidən (ə) camaat arasında peyğəmbər haqqında gözəl hədislərin doğruluğu və səhvliyi barədə soruşdu. O Həzrət (ə) bu sualın cavabında maraqlı bir xütbə söylədi. (2) Və bu gözəl xütbəsində hədisləri və onları nəql edənləri neçə dəstəyə ayıraraq buyurdu və o xütbənin əvvəl cümlələri belədir

إِنَّ فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقًّا وَبَاطِلًا وَصِدْقًا وَكِذْبًا وَنَاسِيحًا وَمُنْسُوخًا وَمُحْكَمًا وَمُتَشَابِهًا وَحِفْظًا وَوَهْمًا وَلَقَدْ كَذَبَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ | عَلَيَّ عَهْدِهِ... .

səh: 281

1- [1] . "İsmun mən kəzzəbə ələn-Nəbiyy" (s) bölümü; hədis: "Səhihi-Buxari" 1-ci cild; "Mən sumiyə biəsmail-ənbiya", hədis: 5844; və 110-106, və 5-ci cild, 109-cu bölüm, "Tuhəful-uqul", səh. 45; Çıxış etdi . [2] -2

Camaatın əlində olan hədislərin arasında haqla batil, doğru ilə yalan, nəsxlə“
mənsux(۱), möhkəm və mütəşabih(۲), həqiqətlərlə

səh:۲۸۲

Mütərcim: Nəsx, ərəb sözü olub, lüğətdə “bir şeyi yoxa çıxarmaq”, aradan . [۱] –۱
aparmaq”, “dəyişdirmək” və “məhv etmək” mənalarına malikdir. Əllamə Təbatəbai bu
barədə yazmışdır ki; “Quranın (şəriət) hökmlərinə aid olan ayələr arasında sonradan
nazil olub əvvəllər nazil və əməl olunmuş hökmün yerini tutan və əvvəlki hökmü
qüvvədən salan müəyyən ayələr mövcuddur. (Belə olan halda) əvəlki ayələrə
“Mənsux” (qüvvədən düşmüş), sonradan gələn ayələrə isə “Nasix” (qüvvəyə minmiş
yeni hökm və ayə) deyilir... . Qurani-Kərimdə “nəsx”, “mənsux” hökmün etibar
müddətinin sona çatdığını bildirir. Belə ki, birinci hökmün verilməsi məhdud və
müvəqqəti bir məsləhət olduğu üçün onun hökm təsiri (qüvvədə olması) da məhdud və
müvəqqəti olacaq. İkinci hökmün qüvvəyə minməsi ilə (öz yerini ona verəcəkdir).
Qurani-Kərimin iyirmi üç il ərzində tədricən nazil olmasını ağılabatan saymaq olar. (
“Quran dər İslam” Əllamə Təbatəbai, səh. ۴۸–۴۹. Əllamə Mərifət isə bu barədə belə
yazır: “Nəsx” zahiri baxımdan davam etməsi lazım olan keçmiş bir hökmün aradan
qaldırılmasına deyilir. Belə ki, onların bir yerdə cəm olması (uyğunlaşması) mümkün
.olmasın...(“Ət-Tibyan fi ulumil-Quran”) ۲/۲۷۷

Mütərcim: “Möhkəm və mütəşabih” – Ərəb dilinin lüğət alimləri “möhkəm” . [۲] –۲
sözünün aydın, əsaslı, dayaq, başqasının dayaq nöqtəsi, ayrılık və azgınlıqdan
saxlayan kimi mənalara malik olduğunu bildirmişlər. (Lisanul ərəb, İbn Mənzur, ۳۲۷۲,
“Əqrəbul-məvarid”, Seruni , ۱/۶۹۷–۶۹۸, “Müfrədatu əlfazil-Quran”, Rağib İsfəhani,
səh:۲۴۸–۲۵۱, “Ət-Tərifat”, Corcani, səh:۸۹, “Qamusul-Quran”, Qurəşi, ۲/۱۶۵,۴/۲–۳; Rağib
sözünün əsl islah üçün (müəyyən (حَكْم) İsfəhani bu barədə belə yazmışdır: “Həkəmə
şeylərin) qarşısını almaq mənasındadır... Möhkəm isə istər ləfz, istərsə də mənasında
heç bir şübhə olmayan sözə deyilir.”(“Müfrədatu əlfazil-Quran”, Rağib İsfəhani,
səh:۲۴۸–۲۵۱;) “Mütəşabih” sözü isə oxşar, misli, mənə və ya ləfz baxımından digər bir
sözünün əsl keyfiyyət (الشبه) ”şeyə bənzər və qeyri-aydın mənalarına malikdir. “Şəbəh
baxımından oxşarlıq mənasına malikdir. Mütəşabih isə istər ləfz, istərsə də mənə
baxımından bir-birinə bənzəyən və buna görə də izah və təfsiri çətin olan sözlərə

deyilir.” (“Müfrədatu əlfazil-Quran”, Rağib İsfəhani, səh.:۴۴۳;) Hər dörd mənanı (Nasix, mənsuz , möhkəm və mütəşabih) Qurani-Kərim “Ali İmran”surəsinin ۷-ci ayəsində {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ } gözəl şəkildə açıqlamışdır (Kitabın) bir hissəsi (Qur’anın əslini, əsasını təşkil edən) möhkəm (mə’nası aydın, hökmü bəlli olan), digər qismi isə mütəşabih (çətin anlaşılan, dəqiq mə’nası bilinməyən, məğzi bəlli olmayan) ayələrdir. Ürəklərində ayrılık (şəkk-şübhə) olanlar fitnə-fəsad salmaq və istədikləri kimi mə’na vermək məqsədilə mütəşabih ayələrə uyarlar (tabe olurlar). Halbuki onların yozumunu (həqiqi mə’nasını) Allahdan (yaxud Allahdan və elmdə qüvvətli olanlardan) başqa heç kəs bilməz. Elmdə qüvvətli olanlar isə: " Biz onlara iman gətirdik, onların hamısı Rəbbimizin dərgahındandır", – deyərlər. Bunları ancaq ağıllı adamlar dərk edərlər.” Mütərcim: Bu mənalər hədislərdə də öz əksini .tapmaqdadır

qaranlıqlar bir-birinə qarışmışdır. Hətta, Allahın Rəsulunun (s) yaşadığı dövrdə onun
(adına yalan uydururdular.”^[1]

O Həzrətin vəfatından sonra bu səbəblər get-gedə artmağa başladı və yavaş-yavaş camaatla peyğəmbər dövründə olan əsassız yalanların və şaiyələrin əsl səbəbləri arasında zaman məsafəsi yarandı. Bu zaman fasiləsi getdikcə çoxalır, camaat peyğəmbər dövrünün həqiqətlərindən uzaq düşməyə başladı. Peyğəmbərin (s) nübuvvətdən əvvəlki həyatı, vəhyin necə başlanmağı, peyğəmbərin daxili və ailə həyatı, müsəlmanlarla davranış və rəftarı, xülasə desək o Həzrətin (s) bütün həyat tərzini camaatın hədəf və istəklərinə uyğun olaraq rəngləyib dəyişdirildi. Hər kəs öz xüsusi hədəf və məqsədlərini təmin etməkdən ötrü o Həzrətin dilindən yalan hədis uydururdu. Bu əqidə, hədəf və məqsədlərini sübut etməkdən ötrü Həzrət peyğəmbərin (s) həyatını nümunə gətirərək o həzrətdən hədis nəql edirdilər. Müaviyyənin vaxtına kimi ümumi vəziyyət belə davam edirdi. Müaviyyənin xilafəti dövründə hədis uydurma işi əsaslı və təhlükəli xarakter almağa başladı

Onun əmri ilə hədis düzəltmə fabrikləri işə düşdü. Müaviyyə bu saxta hədisləri özünün cürbə-cür və gizli hədəfləri üçün istifadə edirdi. O cümlədən özünün qeyri

səh:۲۸۳

İbn Əbil Hədid Mötəzilinin Nəhcul-bəlağəyə yazdığı şərhində; ۱-ci cild ۱, səh. ۳۸; . [۱] –۱
;Xütbə–۲۰۳; Səlim ibn Qeysin kitabı səh. ۱۰۴

İslami hərəketlərinə bəraət qazandırmaq üçün və oğlunun gələcəkdə müsəlmanların rəisliyinə çatması üçün ötrü heç bir fəaliyyətdən çəkinmirdi. Bu hədəf və qərəzinə çatmaqdan ötrü o, hədis düzəltmə fabriklərindən bacardıqca çox istifadə edirdi. Saxta hədislərdə peyğəmbərin (s) böyük şəxsiyyətini kiçiltmək istəyirdi. Çalışdı ki, peyğəmbərin (s) ulu şəxsiyyətini özü və oğlu Yezidin səviyyəsinə endirsin. Peyğəmbərin (s) şəxsiyyətini o qədər kiçiltsin ki, ta camaat gələcəkdə onun oğlu Yezidin cinayətkar şəxsiyyətini xəlifəliyə qəbul etməyə hazır olsunlar və Yezidin xilafətə gedən yolu hamarlansın. O, öz müxaliflərini müxtəlif böhtanlarla günahlandırır və məhv edirdi. Başqa bir tərəfdən istəyirdi güc vasitəsilə özünün və ailəsinin təhqir olunmuş və kiçik şəxsiyyətini ucaltsın və xilafəti dövründə etdiyi cinayətlərinə bəraət [\(qazandırın.\)](#)

Müaviyyədən sonrakı dövrdə də dövlət başına gələnlər hazırkı vəziyyəti öz xeyrləri üçün belə saxta hədislərin öz hakimiyyətlərinin və xilafətlərinin möhkəmlənməsində böyük təsirinin olduğunu görüb bu hədislərin qorunub saxlanması üçün əllərindən .gələni əsirgəmədilər və belə hədislərin çoxalması üçün şərait yaratdılar

Bu hədislər əldən-ələ və sinədən-sinəyə keçərək kitablara düşdü. Hamısından tez Səhihi Buxari və Səhihi Müslimdə özünə yer tutdu. Bu iki kitabdan da, hədis, tarix, təfsir hətta şiə kitablarına belə yol tapdı. Şiə müəlliflərindən bəziləri də, bu hədislərin bir qismini diqqət edib araşdırmadan hədis nəqli, tarix, ayələrin təfsiri adı ilə öz .kitablarında gətirmişlər

İndi isə dediklərimizə şahid olaraq Səhiheyin kitablarında keçmiş peyğəmbərlər barədə yalandan uydurulmuş hədislərdən

səh:۲۸۴

beşini nümunə olaraq gətiririk. Sonra Allahın izni ilə bu iki kitabda İslam peyğəmbəri .Həzrət Məhəmməd (s) haqqında gələn hədisləri tənqid etmək və araşdırmaq istəyirik

...İbrahim Peyğəmbərin yalan danışması və .1

İBRAHİM PEYĞƏMBƏRİN YALAN DANİŞMASI Və ŞƏFAƏT MƏQAMINDAN MƏHRUM . 1
OLUNMASI

.1

".....عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّ النَّبِيَّ | قَالَ: "لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ × قَطَّ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ: ثُنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ قَوْلَهُ: -"إِنِّي سَيِّئِيمٌ" وَ قَوْلُهُ: "بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا"، وَ وَاحِدَهُ فِي شَأْنِ سَارَةَ فَإِنَّهُ قَدِمَ أَرْضَ جَبَّارٍ، وَمَعَهُ سَارَةُ، وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ، فَقَالَ لَهَا: إِنَّ هَذَا الْجَبَّارُ إِنْ يَعْلَمَ إِنَّكَ إِمْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكَ، فَإِنْ سَأَلْتِ فَأَخْبِرِيهِ إِنَّكَ أختِي، فِي الْإِسْلَامِ، فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرَكَ وَعَغِيرِي، فَلَمَّا دَخَلَ أَرْضَهُ رَأَاهَا بَعْضَ أَهْلِ الْجَبَّارِ، فَأَتَاهُ، فَقَالَ: لَقَدْ قَدِمَ أَرْضَكَ إِمْرَأَةً لَا يَتَّبِعِي لَهَا أَنْ تَكُونَ إِلَّا لَكَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا، فَأَتَتْ بِهَا، فَقَامَ إِبْرَاهِيمُ إِلَى الصَّلَاةِ، فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ لَمْ يَتَمَّاكَ أَنْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا، فَقَبَضَتْ قَبْضَهُ شَدِيدَةً، فَقَالَ لَهَا: ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطَلِّقَ يَدِي وَلَا أَضْرُكَ ...".

Əbu Hürayrə Peyğəmbərdən (s) belə nəql edir ki, "İbrahim (ə) üç yerdə yalan {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ} "Mən xəstəyəm"– (1) (إِنِّي سَيِّئِيمٌ), danışmışdır. Onların ikisini Allaha Bəlkə, onların bu böyüyü bunu etmişdir!", üçüncüsü isə zəmanəsində qadınlardan–(2) gözəl olan həyat yoldaşı "Sara" barəsində söyləmişdi. Eləki zalim bir padşahın ölkəsinə daxil oldular İbrahim (ə) orada Saraya dedi

Əgər bu zalim padşah bilsə ki, sən mənim həyat yoldaşımsan, səni zorla və əziyyətlə–mənim əlimdən alacaq. Əgər sənin mənimlə olan əlaqəmi soruşsa deki, "Mən onun bacisiyam". Çünki İslam baxımından və İslam əqidəsinə görə

səh:۲۸۵

۱- [۱] . "Saffat" surəsi, ayə-۸۹

۲- [۲] . "Ənbiya" surəsi, ayə-۶۳

sən mənim bacımsan. Mən yer üzündə səndən və özümdən başqa müsəlman bir kəs tanımıram. Təsadüfən şahın məmurları Saranı gördülər və padşaha xəbər verdilər ki, .sənin şəhərinə bir gözəl qadın gəlmişdir. Gərək o, səndən başqasına qismət olmasın

O, əmr etdi ki, Saranı onun hüzuruna gətirsinlər. Şahın məmurları onu gətirmək istəyərkən Həzrət İbrahim (ə) dua və namazla məşğul idi. Şah Saranın gözəlliyini gördükdə özünü saxlaya bilmədi və əlini Saraya tərəf uzatdı. Elə o anda şahın əli :qurudu. Şah Saraya dedi

«Allahdan istə ki, mənim əlim əvvəlki vəziyyətə qayıtsın.» [1]

İbrahim Peyğəmbərin şəfaət məqamından məhrum olunması . ۲

Yenə də Səhiheyndə Həzrət İbrahimin şəfaət etməsi barədə Əbu Hüreyrə müxtəlif məzmunlarda peyğəmbərdən belə nəql edir: Məşhər əhli öz günahlarının bağışlanmağı və kömək üçün peyğəmbərlərin yanına gedərlər. O peyğəmbərlərin hər biri öz günahlarından və səhvlərindən birini yada salarlar və onlara şəfaət etməkdən çəkinib camaatı başqa bir peyğəmbərin yanına göndərərlər. Belə-belə camaat axırncı peyğəmbərin yanına gələrlər. O həzrət də camaatın istəklərinə müsbət cavab verər

;Bu hədisdə belə gəlmişdir ki

فَيَقُولُونَ: أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَحَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، إِسْمَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ الْاِتْرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ، فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَدْ كُنْتُ كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ، نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي.

Məşhər əhli, İbrahimin (ə) yanına gələrək ondan şəfaət istəyərlər. İbrahim (ə) onların cavabında belə deyər: – Mənim

səh:۲۸۶

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild; “Qovlullah vət-təxəzəl-lahu İbrahimə Xalilə” bölümü;“ . [۱] –۱
;“Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild; “Kitabul-fəzail”; “Min fəzaili İbrahimul-Xəlil” bölümü

[Şəfaət məqamım yoxdur. Çünki üç dəfə yalan danışmışam.](#)”^[1]

Bu İbrahim peyğəmbərin yalan danışması və yalan danışmağına görə şəfaətdən məhrum olunması barədə Səhiheyndə nəql olunmuş iki hədis idi ki, diqqətinizə çatdırdıq. Amma təhqiqat göstərir ki, bu iki hədis Qurani-Məcidlə və Əhli-beytin (ə) hədisləri ilə uyğun gəlmir. Eləcə də bu mətləb, yəhudilərin tövratından götürülərək .Quran ayələrilə qarışdırılmış və müsəlmanlara təqdim olunmuşdur

Mən xəstəyəm!”, və “ – [\(۲\)](#) ” اِنِّى سَقِيمٌ (Çünki İbrahimin (ə)

Bəlkə, onların böyüyü bunu etmişdir!” söyləməsi, mübahisə və cidal “[\(۳\)](#)” – اِنِّى لَفِعْلَةٌ كَبِيْرُهُمْ və bütprəstləri qınamaqdan ötrü xüsusi bir üsuldur ki, onların əqidələrinin batilliyini və tutduqları yolun səhvliyini etiraf etmələri üçün deyilmişdir. Həzrət İbrahimin (ə) başqa bir yerdə günəşin, ayın, ulduzların çıxdığı zaman dediyi “Bu mənim Allahımdır”^(۴) və onların

səh:۲۸۷

Səhihi-Buxari” cild-۶; “Bəni İsrail” surəsinin təfsiri. ۲۰۳-cü bölüm; “Zabitu mən” . [۱] –۱ ,həməlna məə Nuh” hədis ۴۴۳۵; “Səhihi-Buxari” ۳-cü cild; “Kitabul-ənbiya”, ۱۲-ci bölüm ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Sifətul cinnəti vən-nar” bölümü, hədis: ۶۱۹۷; ۶-CI-۵ .۳۱۸۲ ” يَزْفُونَ ” cild, “Kitabut-tövhid”, ۱۹-cu və ۲۴-cü bölümlər, hədis: ۶۹۷۵-۷۰۰۲; “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Kitabul-iman”; ۸۴-cü bölüm; “Ədna əhlul cənnəti mənzilətu fiha”, hədis: ۱۹۴. (yeni ;(nüsxələrdə

.Saffat” surəsi, ayə-۸۹” . [۲] –۲

.Ənbiya” surəsi, ayə-۶۳” . [۳] –۳

–۴ [۴] . [۴] –۴ .Ənam” surəsi, ayə-۷۶-۷۸” . { فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ } “Gecə qaranlığı (onu) bürüdükdə o, bir ulduz” görüb: "Bu mənim Rəbbimdir!" dedi. (Ulduz) batdıqda isə: "Mən batanları sevmirəm", söylədi. (Sonra) doğan ayı görüb: "Bu mənim Rəbbimdir!" – dedi. (Ay) batdıqda isə: "Doğrudan da, əgər Rəbbim məni doğru yola yönəltməsəydi, mən zəlalətə düşənlərdən olardım", – söylədi. (Daha sonra) doğan günəşi görüb: "Bu mənim

Rəbbimdir, bu, daha böyükdür!" – dedi. (Günəş) batdıqda isə dedi: "Ey camaatım, mən, həqiqətən, sizin Allaha şərikinizdən (bütərdən, səma cismlərindən) .!"uzağam

batdığı zaman “Bu sabit olmayan və batan mövcudları sevmirəm. Çünki bunlar ibadətə layiq deyillər” dediyi kimi. Bu elə bir həqiqətdir ki, Quran ayələrini oxuyarkən onu başa düşürük. Çünki Qurani-Məcidi ayələri onu aydınlaşdırır

Bundan əlavə, ikinci hədisdə Həzrət İbrahim (ə) bu üç mövzunu (iki dəfə Allaha və bir dəfə Saraya yalan deməsi) özü üçün günah və şəfaətdən uzaq saymış və bu üç yalana görə şəfaət məqamından məhrum olmuşdur. Bu səbəbdən doğru nəzərə gəlmir. Fərz etsək ki, Həzrət İbrahim (ə) bu üç cümləni zəruri halda demiş olsa da yenə onun şəfaət məqamı ilə heç bir ziddiyyəti yoxdur. Çünki o zaman onun vəzifəsi bu olub. Bəlkə bu üç vəziyyət Həzrət İbrahimin (ə) imtahanlarından sayılır ki, din yolunda Pərvərdigarının əmrini icra etməkdən ötrü belə yalanlar danışmışdır. Belə müsibət və narahatlıqlar şəfaətə mane olmur, əksinə, peyğəmbərlərin şəfaət məqamını daha da ucaldır

“بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ” (۲) – “Burada bu nöqtəni də qeyd etmək lazımdır ki, əgər Bəlkə, onların bu böyüyü bunu etmişdir!” cümləsi yalan sayılsa onda gərək “إِنِّي سَقِيمٌ” (۱) – “Mən xəstəyəm”, “بَلْ فَعَلَهُ” İbrahimin (ə) yalanlarının sayı üç yox altıya çatsın. Çünki Qurani – Məcidi ayələrinə görə “O, ulduz, ay və günəşin hər birini gördükdə deyirdi “هَذَا رَبِّي” (۳) “Bu mənim Rəbbimdir”

Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi

Bu iki hədisin Tövratla əlaqəsi çox aydındır. Çünki Həzrət İbrahim (ə) haqqında olan rəvayət Tövratda geniş surətdə

səh: ۲۸۸

۱- [۱] . “Saffat” surəsi, ayə-۸۹

۲- [۲] . “Ənbiya” surəsi, ayə-۶۳

۳- [۳] . “Ənam” surəsi, ayə-۷۶-۷۸

gəlmişdir. Elə ki, Sara ilə o zalım padşahın qəziyyəsinə çatdıqda İslamın səhih rəvayətlərinin ziddinə olaraq bu qəziyyəni Əbu Hüreyrənin hədisində yazıldığı kimi :gətirmişdir. Orada belə deyilir

və gəlib Misirə yaxınlaşdılar. Misirə girməzdən əvvəl Həzrət İbrahim (ə) öz həyat...“ :yoldaşı Saraya dedi

Sən çox gözəlsən. Əgər Misir camaatı səni görsələr deyərlər ki, “Onun arvadıdır”.– Sənə görə mənə öldürərlər. Əgər səndən soruşsalar de ki, mənim bacımsan. Onda .sənə görə mənə yaxşılıq edərlər və canım da salamat qalar

Onlar Misirə girən kimi Misir camaatı onları gördü . Camaat və Fironun məmurları (Saranın çox gözəl olduğunu görüb onu Fironun yanında tərifləyib saraya apardılar...[1](#))

Hədisin zəifliyi bəhsimizin mövzudur

Əziz oxucu! Deyilmiş hədisin zəif olması daha çox nəzərə çarpır. Bu nöqtəyə də diqqət etməliyik ki, yuxarıdakı hədisin məzmununa görə Həzrət İbrahim (ə) həyat yoldaşı Saraya əmr edir, özünü onun bacısı kimi təqdim etsin ki, o zalım padşah Sara ilə evlənə bilsin. Bu yolla Həzrət İbrahim (ə) sağ qalsın və zalım padşahın əzab- əziyyətindən amanda qalsın. Həzrət İbrahim (ə) padşaha yaxınlaşaraq, onun yanında hörmət, məqam və sərvətə nail olsun. Belə çıxır ki, Həzrət İbrahim (ə) bu yalan sözü ilə öz xeyrinə çatmaqdan ötrü başqalarının onun qadınına sahiblənməsi üçün şərait yaratmışdır. (Peyğəmbərlərin müqəddəs sayılan nübuvvət məqamı bu kimi sifətlərdən uzaqdır. Həzrət İbrahim (ə) və başqa peyğəmbərlərin ünvanına deyilmiş belə (!!!böhtanlardan Allaha pənah aparırıq

səh:۲۸۹

Əbu Hüreyrənin hədisində bu məsələ Tövratda olduğu kimi ifrata varılmasa da ondan çox da fərqlənir. Bilirik ki, əvvəla həyat yoldaşını bacı kimi təqdim etməyin yuxarıda qeyd etdiyimiz məqsəddən başqa (hörmət, məqam və sərvətə çatmaq) məqsədi ola bilməz.

İkincisi, Əbu Hüreyrənin hədisinin məzmunu Tövratda gələn rəvayətin məzmunu ilə eynidir. İntəhası biraz yığcam və xülasə şəkildədir.

Əbu Hüreyrənin hədisi ilə Tövratdakı rəvayətin müqayisəsini və hakimliyini agah və təhqiqatçı oxucunun öhdəsinə buraxırıq. Bu bəhsi, Fəxri Razinin bu barədə olan incə bir nöqtəsi ilə başa çatdırırıq.

O, öz təfsirində⁽¹⁾ deyir

Həşviyyə⁽²⁾ məzhəbindən olan bəziləri nəql edirlər ki, Həzrət İbrahim (ə) üç dəfə “yalan danışmışdır. Mən, bu cür hədislərin davamçılarına dedim:– Daha yaxşı olar ki, bu hədisləri qəbul etməyək. Onlar inkar edib mənə dedilər:–“Əgər bu hədisləri qəbul etməsək əslində onları nəql edənlərini və ravilərini qəbul etməmiş oluruq.” Onların cavabında belə dedim:–“Ey biçarələr! Əgər belə xəbər və hədisləri qəbul edib Həzrət İbrahim (ə) kimi peyğəmbəri yalançı kimi təqdim etməkdirsə, bu hədisləri rədd edib, təkzib etmək, onların ravilərini təkzib və rədd etməkdirsə, onda peyğəmlərin nübuvvət məqamını qoruyub– saxlamaq yaxşıdır? Yoxsa bir dəstə cahil, nadan və yalançının mövqeyini qoruyub saxlamaq daha yaxşıdır

Həzrət Süleymanın (ə) doxsan doqquz arvadı ilə yatması

...عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانَ بْنِ هُرْمَزٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي أَهْرِيْرَهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ: لَا طَوْفَنَ اللَّيْلَةَ عَلَى مَائِهِ امْرَأَهُ أَوْ تَشَعَّ وَ تَسْعِينَ، كُلُّهُنَّ يَأْتِينَ بِفَارِسٍ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ

səh: ۲۹۰

۱- [۱] . “Yusif” surəsinin ۲۴-cü ayəsinin aşağısında

۲- [۲] . “Həşviyyə” – Əhli-sünnə məzhəblərindən biridir

اللَّهُ، فَقَالَ لَهُ الْمَلَكُ (صَاحِبِهِ) قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ تَحْمِلْ مِنْهُنَّ إِلَّا إِمْرَأَةً وَاحِدَةً جَاءَتْ بِشِقِّ رَجُلٍ، وَالَّذِي
نَفْسٌ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، لَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَرِسَانًا أَجْمَعُونَ.

Əbu Hüreyrə peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edir ki; “Suleyman
:peyğəmbər bir gün dedi

Allaha and olsun ki, bu gecə arvadlarımın döxsan doqquzu ya da yüzü ilə cinsi-
əlaqədə olacam ki, onların hər birindən cəngavər övlad dünyaya gəlsin və bu
övladların hamısı Allah yolunda cihad etsinlər. Süleymanın yanında olan mələk ona
dedi ki, inşaallah de

Həzrət Süleyman bu sözü deməkdən çəkindi. Nəticədə o arvadlardan yalnız biri uşağa
.qaldı. O da hələ insan olmamış ət parçası dünyaya gətirdi

Allahın peyğəmbəri bu dastanı söylədikdən sonra belə buyurdu: Məhəmmədin Allahına
and olsun! Əgər Süleyman “inşaallah” desəydi mütləq öz məqsədinə nail olardı və onun
[\(üçün mücahid və cəngavər övladlar dünyaya gələrdi\)](#).^[1]

:Səhiheyndə səhih adı ilə təqdim olunmuş bu dastanda neçə dənə eyb nəzərə çarpır

:Hədisin mətnində olan ziddiyyət .1

Bu hədislərin bəzilərində Həzrət Süleyman peyğəmbərin (ə) bir gecədə cinsi əlaqədə
olduğu arvadlarının sayı altmış, bəzisində yetmiş, doxsan, doxsan doqquz və bəzən də
yüz

səh:291

Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabul-cihad, bölüm-23; “Mən tələbul vələdi lilcihad”“. [1] –1
hədis: 2664. 7-ci cild; “Kitabun-nikah”, 118-ci bölüm, “Qəvlur-rəculi gəuvvitənnəl-ləylə”
bölümü, hədis: 4944; 8-ci cild, “Kitabul-i`mani vən-nuzur”, 3-cü bölüm, “Kəyfə kanət
yəminuln-nəbiy” hədis:-6263. “Kitabu kəffarətul i`man”, 9-cu bölüm, hədis:-341, 9-cu
cild, “Kitabut-tövhid”, 31-ci bölüm, hədis:-7031. “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; Kitabul ənbiya,
bölüm-41, hədis: 3244; “Səhihi-Müslim” 5-ci cild, “Kitabul-iman”, 5-ci bölüm; “Əlistisna”
.hədis: 1654

olduğu qeyd olunmuşdur. Bu hədislərin hamısı Səhihi Müslim və Səhihi Buxaridə gəlmişdir. Hədislərdə olan ixtilaf bu hədislərin saxta və uydurma olduğuna ən böyük dəlildir. Bu ziddiyyət onu göstərir ki, dastanların ravisi Həzrət Süleymanın arvadlarının sayını öz nəzər və istəklərinə uyğun yazmışdır. Səhiheyn kitablarının şərhçilərinin (bəziləri də bu ziddiyyətləri başa düşmüşlər.)

İnsan fiziki cəhətdən nə qədər güclü olsa da belə bir işi bacarmaz. Əgər belə bir iş .ı baş verərsə bu işi möcüzə və xariquladə bir iş saymaq lazımdır. Möcüzə və xariquladə işlərin bəhsindən burada vaz keçirik

.Zaman baxımından, bir gecə yüz qadınla yatmaq üçün kifayət etməz .ı

Həzrət Süleyman (ə) peyğəmbər Allahın seçilmiş bəndələrindən idi və nübuvvət .ı məqamının sahibi idi heç cür ağıla sığmır “inşəllah” deməyi bilərəkdən tərək etsin. Fərz etsək ki, unudub və ya yaddan çıxarıb necə ola bilər ki, mələikə onun yadına salandan sonra da Həzrət Süleyman (ə) kimi bir peyğəmbər ki, xalqın hidayətçisidir, bilərəkdən !?“inşəllah” deməsin

Bu hərəkət o kəslərin hərəkətinə oxşayır ki, özlərini Allahdan müstəqil bilirlər və bütün işlərin öz əllərində olduğunu zənn edirlər və qadir Allahdan qəflətdədirlər

səh:۲۹۲

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَرْسَلَ مَلِكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى، فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَهُ، فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ، فَقَالَ: أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ، فَرَدَّ اللَّهُ عَيْنَهُ، وَقَالَ: إِرْجِعْ، فَقُلْ لَهُ: يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَتْنِ ثَوْرٍ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ، قَالَ: أَيُّ رَبِّ تُمْ مَاذَا؟ قَالَ: تُمْ الْمَوْتَ. قَالَ: فَلَا تَنْ، فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْمَارِضِ الْمُتَقَدِّسَةِ رَمِيَهُ بِحَجَرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ | : "فَلَوْ كُنْتُ تُمْ لَأَرْيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ."

:Əbu Hüreyrə deyir: "Allahın peyğəmbəri (s) buyurdu

Əzrail Musanın canını almaq üçün onun yanına gəldi. Musa (ə) özünü müdafiə etməyə başladı. Əzrailin üzünə möhkəm bir şillə vurdu. Bu şillənin təsirindən Əzrail kor oldu.

:Allaha tərəf qayıdaraq ərz etdi

İlahi! Məni elə bəndənin yanına göndərmisən ki, ölmək istəmir. Allah onun gözünü–sağaldıb Musanın yanına qayıtmağı əmr etdi. Get ona de! Əlini inəyin belinə qoysun.

.Əlinin altındakı tüklərin sayı qədər ona ömür verirəm

:Əzrail Musanın (ə) yanına qayıtdı. Hadisəni ona danışdı. Musa (ə) belə dedi

?İlahi! Bu qədər ömrün axırı nədir–

:Buyurdu:– axırı ölümdür!. Musa ərz(۱) etdi

səh:۲۹۳

İlahi! Axırı ölüm olduğuna görə elə indi ölmək üçün hazırım. Allahdan istədi ki, onu – Beytul-müqəddəs torpağına yaxınlaşdırıb orada onun canını alsın. Bu vaxt Məhəmməd :peyğmbər (s) belə buyurdu

Əgər Beytul-müqəddəsdə olsaydım Musanın qəbrini sizə göstərərdim. Qırmızı – [\(1\)](#) (qumları olan təpənin kənarında küçə tərəfdə yerləşir.)

Bu hədis də Səhihi Buxari və Səhihi Müslimdə vardır. Bu fərqlə ki, Səhihi Müslimdə belə [\(2\)](#) ;gəlmişdir

ünvanı altında bu dastanı ” لَطْمَةُ مُوسَى ” Səaləbi özünün “Əlmuzaf vəl mənsub” kitabında :nəql edib sonra deyir

Bu hədis qədim əfsanələrdən və yalanlardandır ki, avam camaatın arasında məşhurlaşmışdır. Bu üzdən də avam camaat arasında deyirlər ki, “Əzrail kordur”. Bu :haqda hətta şer də deyilmişdir. O şerin məzmunu belədir

ياملك الموت لقيت مكرهاً

لطمه موسى تركتك اعورا

__EY ƏZRAİL! PİS HADİSƏ İLƏ QARŞILAŞDIN SƏN__

__MUSANIN ŞİLLƏSİ KOR ETDİ SƏNİ__ !

Səaləbi öz sözünü bu cümlə ilə qurtarır; “Mən bu dastanın doğru və yalan olma [\(3\)](#) (məsuliyyətini öz üzərimə götürmürəm.”)

Müəllif: Səaləbi bu hədisi avamların əfsanəsi və dastanı kimi təqdim etmişdir. Biz də, aşağıdakı dəlillərə əsasən, sonradan hörmətli oxucuların nəzərinə çatdırılacaq, o .hədisləri qoca nənələrin nəvələrinə danışdığı əfsanələrdən başqa bir şey saymırıq

səh: ۲۹۴

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild; “Kitabul-cənaiz”, ۶۷-ci bölüm, “Mən əhəbbud-dəfnə fil” [۱] –۱ arzil-muqəddəsə”, hədis:-۱۲۷۴; ۴-cü cild; “Kitabu bədul-xəlq”, ۳۲-ci bölüm; “Vəfatu

Musa” hədis: ۳۲۶; “Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild; “Kitabul-fəzail”, “Fəzailu Musa” bölümü,
;hədis: ۲۳۷۲

.Şillə ilə vurdu, gözü içəri girdi . [۲] -۲

.Mərhum Əllamə Seyyid Şərafuddinin “Əbu Hüreyrə” adlı kitabında . [۳] -۳

Bu hədisi bisavad dastan yazarlar avam camaatın öhdəsinə buraxmışlar. Ona görə də bu hədisdə elə məsələlər var ki, uluhiyyət məqamı ilə uzlaşmır və nə də mələklərin və ;peyğəmbərlərin yüksək məqamı ilə uyğun gəlmir, ona görə ki

Necə ola bilər ki, Allah, təkəbbürlü və heç bir səbəb olmadan vurub bir nəfərin . ۱
gözünü çıxartmış bir şəxsi peyğəmbərlik məqamına seçsin və onu “Kəlimullah”^(۱)
dərəcəsinə ucaltsın. Belə bir adam Allahın məmuru kimi Allahın əmrini ona çatdırıb,
:desin

“أَجِبْ رَبُّكَ” (əcib rəbbükə).

İmranın oğlu Musa (ə) belə bir cinayəti törətdi cəzalanmaq əvəzinə Allah tərəfindən . ۲
daha çox mükafata layiq görüldü və minlərlə il, ömür ona verildi. Bu qədər zülmün
!?! qarşısında bu qədər mükafat

Allahın peyğəmbərlik məqamına seçdiyi, vəhyin əmini qərar verdiyi, münacat üçün . ۳
seçdiyi, onu Ulul-əzm peyğəmbərlərdən biri qərar verdiyi Musa kimi bir peyğəmbərə
:belə bir şeyi necə nisbət vermək olar. Allah onu tərifləyərkən belə buyurmuşdur

{ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا }

YA RƏSULUM!) XATIRLA KI, BIZ BİR ZAMAN PEYĞƏMBƏRLƏRDƏN ƏHD ALMIŞDIQ:) _
SəNDƏN Də, NUHDAN DA, İBRAHİMDƏN Də, MUSADAN DA, MəRYƏM OĞLU İSADAN
(DA! BIZ ONLARDAN MÖHKƏM BİR ƏHD ALMIŞDIQ. _ (۲)

{ وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۖ وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا }

səh: ۲۹۵

۱- [۱]. Musa peyğəmbərin ləqəblərindən biri, mənası Allahın kəlamı deməkdir .

۲- [۲]. “Əhzab” surəsi, ayə-۷ .

YA RƏSULUM!) KITABDA (QUR ANDA) MUSANı DA YAD ET! HƏQIQƏTƏN, O, (ÖZ) _
IBADƏTİNDƏ) ÇOX SƏMİMİ İDİ. O (BİZİM TƏRƏFİMİZDƏN İSRAİL OĞULLARINA
GÖNDƏRİLMİŞ) BİR ELÇİ, BİR PEYĞƏMBƏR İDİ. BİZ (MUSANı) TUR DAĞININ SAĞ
TƏRƏFİNDƏN ÇAĞIRDıQ VƏ (ALLAHLA DANıŞMAQ ÜÇÜN YALVARıB) GİZLİ DUA
__ (EDƏRKƏN ÖZÜMÜZƏ YAXINLAŞDIRDıQ. _ (1)

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا }

EY İMAN GƏTİRƏNLƏR! MUSAYA əZİYYƏT VERƏN KƏSLƏR KİMİ OLMAYIN. ALLAH _
(MUSANı) ONLARIN DEDİKLƏRİNDƏN (BÖHTANLARINDAN) TƏMİZƏ ÇIXARTDı. O,
(ALLAH YANINDA ÇOX HÖRMƏTLİ (QƏDİR-QIYMƏTLİ) İDİ. _ (2)

Ənbiya və Ulul-əzm peyğəmbərlərin Allahın əmrlərini təbliğ etməkdə olan mələkləri –۴
təhqir etməsi məsələsini qəbul etmək olarmı?! Biz, “Firon”, “Nəmrud”, “Əbu Cəhl” kimi
kafir, müşrik, mütəkəbbir şəxsləri belə mənfi cəhətlərinə görə qınayır və onları Allahın
düşməni sayırıq. Onlar Allah və əmrləri qarşısında və Allah peyğəmbərlərinin qarşısında
inadkar və dikbaşlıq etdilər. Peyğəmbərləri rədd edib, onları təhqir etdilər. Əgər bu
hədisi olduğu kimi qəbul etsək, o zaman “Musa (ə)” ilə “Firon” arasında heç bir fərq
olmaz. Firon Allahın peyğəmbəri ilə necə davranmışdısa Musa da Allahın göndərdiyi
.mələklə elə davranaraq Allahın göndərdiyi mələyə təhqirlə rədd cavabı verdi

Bunların hamısını bir kənara qoysaq, görəsən mələklərin həqiqəti nədir? və əslində –۵
mələklər necədirlər?! Görəsən mələklərin də cismi varmı? Onların da insanlar kimi
!/? gözü varmı ki, bir şillə ilə kor olsun

Əlbəttə,, bu qondarma hədisləri nəql edənlərə bu iradlara

səh:۲۹۶

.Məryəm” surəsi, i ayə-۵۱-۵۲“ . [۱]-۱

.Əhzab” surəsi, ayə-۶۹“ . [۲]-۲

cavab vermək üçün qondarma rəvayət və hədis uydurmaq çox da çətin bir şey deyil. Hər yerdə çətinliyə rast gəlsələr istədikləri vaxt öz kisələrindən hədis çıxarıb öz canlarını irad və tənqidlərdən qurtarırlar.

Baxanda görürük ki, bu dastanın müəllifi Əbu Hüreyrə axırncı eybi gördükdə ona :cavab vermək üçün belə demişdir

إِنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ كَمَا يَأْتِي النَّاسَ عَيَانًا حَتَّى أَتَى مُوسَى فَلَطَمَهُ فَفَقَأَ عَيْنَهُ... إِنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ إِنَّمَا جَاءَ إِلَى النَّاسِ خَفِيًّا بَعِيدَ مَوْتِ مُوسَى

Musanın dövrünə qədər Əzrail insanların canını almaq üçün gələndə aşkar, insan“ surətində gələrdi. Musanın şilləsini görəndən sonra yəni, Musa öləndən sonra can [\(almaq üçün gələrkən gizlin və gözlərdən uzaq gəlir.”](#)

Bu hədisdə olan bu qədər iradlarla bərabər hər halda maraqlı burasıdır ki, Müslim, öz “Səhih” adlı kitabında bu hədisi “Musanın fəzilətləri babında” gətirmişdir. Burada bir şeyi başa düşmək olmur ki, bir peyğəmbər üçün bu nə fəzilətdir ki, vurub bir mələyin !!? gözünü kor etsin

Musanın daşla yarışa çıxması

....عن ابى هريره،قال:قال رسول الله:| إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيِيًّا، سَتِيرًا لَا يُرَى مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتَحْيَاءً مِنْهُ، فَأَذَاهُ مِنْ آذَاهِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَقَالُوا: مَا يَسْتَتِرُ هَذَا التَّسْتُرُ إِلَّا مِنْ عَيْبِ بَجَلْدِهِ؛ إِمَّا بَرَصٌ، وَإِمَّا أَدْرَهُ وَإِمَّا آفَهُ، وَإِنْ لَمْ يَرَهُ مِمَّا قَالُوا لِمُوسَى، فَخَلَا يَوْمًا وَحْدَهُ، فَوَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى الْحَجَرِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ فَلَمَّا فَرَّغَ أَقْبَلَ إِلَى ثِيَابِهِ لِيَأْخُذَهَا، وَإِنَّ الْحَجَرَ عَدَا بِثُوبِهِ، فَأَخَذَ مُوسَى عَصَاهُ، وَطَلَبَ الْحَجَرَ، فَجَعَلَ يَقُولُ: ثُوبِي حَجْرًا! ثُوبِي حَجْرًا! حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَلَأَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَرَأَوْهُ عَرِيانًا أَحْسَنَ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ، وَابْرَأَهُ مِمَّا يَقُولُونَ،

səh:۲۹۷

Musnədi Əhməd ibn Hənbəl”, ۲-ci cild; “Musnədi Əbi Hüreyrə” səh. ۵۳۳,“ . [۱] –۱
“Mustədrəki Səhiheyn” ۲-ci cild; “Kitabu təvarixul mutəqəddiminə minəl ənbiya vəl mursəlin...” (Bəyanu kanə məlikul mövti yətin-nas...) səh. ۵۷۸, “Tarixi Təbəri” ۱-ci cild, .“Musanın tarixi”, səh. ۳۰۵

وقام الحجرُ وفاخذ بثوبه، فلبسه، وطفق بالحجر ضرباً بعصاه، فوالله أن بالحجر لندباً من اثر ضربه ثلاثاً او أربعاً او خمساً، فذالك قوله تعالى:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا}

Əbu Hüreyrə peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməddən (s) nəql edir ki; “Həzrət Musa (ə) çox həyalı adam idi. Çox həyalı olduğu üçün, elə geyinirdi ki, bədəninin heç yeri görünməsin. Hələ heç kəs onun bədənini görə bilməmişdi. Bəni İsraildən bir qrup şəxslər bu məsələni görüb Musa (ə) barədə şəkkə düşdülər. Bu üzdən Musaya əziyyət edib, deyirdilər

Çox güman ki, onun bədənində bir eybi və ya bərəs(1) və fətəq(2) kimi xəstəliyi var ki, “
”öz bədənini belə gizlədir

Allah təala onu bu böhtanlardan təmizləmək istədi. Bu səbəbdən də, bir gün Həzrət Musa (ə) qusl etmək üçün xəlvət bir yerdə öz paltarlarını soyunaraq daşın üzərinə qoydu. Elə ki, qusl edib qurtardı, istədi ki, paltarını geyinsin. O daş onun paltarını götürüb qaçdı. Həzrət Musa (ə) öz əsasını götürüb daşın arxasıya qaçaraq, qışqırırdı

”Ey daş! Mənim paltarımı qaytar. Ey daş! Mənim paltarımı qaytar“–

Çılpaq vəziyyətdə gəlib Bəni İsrail camaatının arasına çıxdı. Onu çılpaq vəziyyətdə müşahidə edib, gördülər ki, Həzrət Musanın (ə) nəinki eyib və nöqsanı yoxdur, bəlkə çox gözəl və kamil xilqətə malikdir. Beləcə Allah təala Musanı onların böhtanlarından qorudu. Bu yarışdan sonra daş yerində durdu. Musa (ə) öz paltarını götürərək əyninə geyindi. Daşa qəzəblənərək öz əsasını ona möhkəm vurdu. And olsun Allaha

səh:298

;Bərəs – qotur və səpkilərə aid xəstəlik növü . [1] –1

;Fətəq– cinsiyyət orqanının şişməsilə yaranan xəstəlik (qrija) . [2] –2

ki, daşın üzərində zərbənin izi görünürdü. Camaatın Musaya (ə) əziyyəti barədə olan
:ayənin mənası belədir ki, buyurulur

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا}

EY IMAN GƏTİRƏNLƏR! MUSAYA ƏZİYYƏT VERƏN KƏSLƏR KİMİ OLMAYIN. ALLAH _
(MUSANİ) ONLARIN DEDİKLƏRİNDƏN__ (BÖHTANLARINDAN) TƏMİZƏ ÇIXARTDI. O,
(ALLAH YANINDA ÇOX HÖRMƏTLİ (QƏDİR-QIYMƏTLİ) IDİ. (1) - (2)

Hədisi araşdırmazdan əvvəl hörmətli oxucuların diqqətini “Səhiheyini” şərh edən iki
.nəfərin bu hədis barədə olan nəzərinə cəlb etmək istəyirik

:Bədrüddin Eyni “Səhihi-Buxari”nin şərhində belə deyir

;Bu hədisdən belə düşünürük ki“

.Lazım gəldikdə soyunub çıpaq olmaq və cinsi orqanlara baxmağın eybi yoxdur .1

Bu hədis, Həzrət Musanın (ə) böyük möcüzə göstərməyini sübut edir. Xüsusən daş .2
üzərində onun əsasının izinin qalması ən böyük möcüzədir. Baxmayaraq ki, Həzrət
Musa (ə) daşın, onun paltarlarını öz iradəsilə aparmadığını, bəlkə Allahın əmri ilə
(olduğunu bilirdi. (2)

səh:299

. [1] -1 “Əhzab” surəsi ayə-69 .

“Səhihi-Buxari” 1-ci cild, “Kitabul-qüsl”; bölüm-20, “Mən iğtəsələ uryanən vəhdəi” . [2] -2
fil xəlvəti” hədis: 274, 3-cü cild; Kitabul ənbiya, 29-cu bölüm; ”Hədisul xəzəri mə-ə Musa”
hədis:-2332. “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabut-təfsir”, 283-cü bölüm, “Və qovluhu təala
Kəlləzinə azu Musa”...hədis:-4521.; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-heyz”, 8-ci bölüm,
“Cəvazul iğtisali uryanən fil xəlvəti”, hədis: 339; 7-ci cild; “Kitabul fəzail”, 42-ci bölüm;
;”“Fəzailu Musa

Umdətul-Qari”, 15-ci cild; səh. 302; “Kitabul-ğusl”, 20-ci bölüm; “Mən iğtəsələ” . [3] -3
uryanən vəhdəh fil xəlvəti”, hədis: 274; 3-cü cild; “Kitabul-ənbiya”, 29-cu bölüm;
“Hədisul-Xəzəri mə`ə Musa” hədis: 2332; “Səhihi-Buxari” 4-cü cild; “Kitabut-təfsir”, 283-

.;cü bölüm; “Və qovluhu təala Kəlləzinə azu Musa”...hədis: ۴۵۲۱; ۳۰۲-ci cild

:Nəvəvi də Səhihi Müslimin şərhində belə deyir

:Bu hədisdən Həzrət Musanın (ə) iki böyük möcüzə göstərməsi başa düşülür

;Daşın hərəkət etməsi və Musanın (ə) paltarlarını aparması .1

Daşın üzərində əsanın izinin qalması;2 .2

:Müəllif: Səhih adı ilə təqdim olunmuş bu hədis barədə aşağıdakı suallar meydana çıxır

Görəsən “Kəlimullah”-ı soyundurmaq və onun bütün bədən üzvlərini hətta cinsiyyət .1
orqanlarını camaata göstərmək onun mövqeyini sarsıdıb peyğəmbərlik məqamını və
şəxsiyyətini sual altına almırmı

Xüsusən gülməli şəkildə, dərk edib, eşitməyən cansız bir daşın arxasınca qaçaraq
qışqıraraq desin ki

”Ey daş! Mənim paltarımı qaytar. Ey daş! Mənim paltarımı qaytar“! (ثوبى حجر! ثوبى حجر!)

Əgər bu hədisin doğru olduğunu fərz etsək, görəsən daşın hərəkət etməsi Allahın .2
əmrinə deyildimi? O zaman Həzrət Musanın (ə) daşa qəzəblənməsini necə başa
! düşmək olar ? Eləcə də daşı cəzalandırmağın nə faydası var

Görəsən daşın Musanın (ə) paltarını qaçırması, ona öz ayıb yerlərini göstərərək günah .3
etməyə icazə verir mi ?! Yoxsa ağıl və şəriətin hökmünə əsasən lazım gəlir ki, Musa (ə)
! xəlvət bir yerdə gizlənərək özünü örtsün

Eyninin və Nəvəvinin bu mövzunu Musanın möcüzəsi kimi qələmə vermələri əgər
doğrudursa, bu işi möcüzə və xariquladə bir iş saymaq olar. Lakin diqqət etmək
lazımdır ki, möcüzə Allah yoluna dəvət və ətrafdakıları aciz etməkdən ötrü

səh:300

Nəvəvinin şərhində 15-ci cild; Kitabul heyz; bölüm-8, “Cəvazul iğtisali uryanən fil . [1] -1
xəlvəti” hədis: 339; 7-ci cild; Kitabul fəzail, 42-ci bölüm; ”Fəzailu Musa”.səh. 127.
(((Nəvəvinin şərhində 1-ci cild; səh. 127; Köhnə çap

peyğəmbərlər tərəfindən göstərilir. Hansı ki, burada göstərdiyi möcüzə heç də dəvət .və təbliğ üçün deyildi

Musanın (ə) bu xəstəlik böhtanından qurtarması onun hörmətsizliyinə icazə vermir, ayənin və möcüzənin nazil olmasına səbəb ola bilməz. Bir peyğəmbərin hər hansı bir xəstəliyə tutulmasının nə eybi vardır?. Məgər Şueyb peyğəmbər kor deyildirmi?! Əyyub peyğəmbər xəsləliyə tutulmamışdırmı?! Məgər başqa peyğəmbərlərdən heç biri xəstələnib, o xəstəlik üzündən dünyadan köçməmişdilərmi?! Bunu nəzərə alaq ki, bu xəstəlik daxili səbəblər üzündən yaranmış və gizləndə qalmışdır. Camaatın çoxunun da .ondan xəbəri olmamışdır

Amma həzrət Musaya (ə) olunan əziyyət mövzusunda gəldikdə, Əbu Hüreyrə Quran ayəsini öz nəzərinə uyğun olaraq, özünün uydurduğu hədisə uyğun təfsir etmişdir. Bədrüddin Eyninin(1) işarə etdiyi kimi, Əmirəl möminin Əli (ə) və İbn Abbasdan da nəql olunan hədisə görə bu töhmətli əziyyətdən məqsəd “Harunun qətli” barədədir. Təfsirçilərdən bəziləri “Qarun və əxlaqsız qadın” bəziləri isə bunu “sehr və dəlilik”olduğunu bildirmişlər.(2) Bu dastanda gələn Quran ayəsi barədə olan bu təfsir, .yalnız Əbu Hüreyrənin kisəsindən çıxmışdır və ona məxsusdur

Musanın qarışqaların yuvasına od vurması

...قرصت نمله نبياً من الانبياء فامر بقرية النمل، فاحرقت، فاوحى الله اليه: ان قرصتك نمله احرقته امه من الامم تسبح الله

səh:301

Umdətul-Qari” 15-ci cild; səh. 302; “Kitabul-ğusl”, 20-ci bölüm; “Mən iğtəsələ” . [1] –1 uryanən vəhdəh fil xəlvəti” hədis:-274. 3-cü cild; “Kitabul-ənbiya”, 29-cu bölüm; “Hədisul-Xəzəri mə`ə Musa” hədis: 2332. “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild; “Kitabut-təfsir”, 28-ci bölüm; “Və qovluhu təala: “Kəlləzinə azu Musa”... hədis: 2145; “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-heyz”, “Cəvazul-iğtisali uryanən fil-xəlvəti” bölümü, hədis: 339; “Fəzailu ;Musa” bölümü

.Təfsir kitablarına müraciət edin . [2] –2

Əbu Hüreyrə nəql edir ki; “Bir gün qarışqalardan biri peyğəmbərlərdən birinin ayağını dişlədi. O peyğəmbər acıqlanaraq əmr etdi ki, qarışqaların yuvasına od vursunlar. Bu :anda Allah tərəfindən belə bir fərman gəldi

Ey mənim peyğəmbərim! Bir qarışqanın dişləməsindən ötrü mənə təsbih deyən bir – ”!ümmətə odmu vurursan

[\(Buxari və Müslim bu hədisi də öz səhihində nəql etmişlər. 1\)](#)

Səhihi-Termizidə gələn başqa bir hədisin məzmununa görə Qəstəlani və İbn Həcər də onu təsdiq etmişlər, bir dişləməyə görə minlərlə canlı qarışqaya od vuran o daş ürəkli [\(peyğəmbər, Allahın peyğəmbəri Musa \(ə\) imiş. 2\)](#)

Bu qəribə hədis, məlum deyil Əbu Hüreyrə onu hansı dastan və əfsanədən götürmüşdür, belə başa düşülür ki İmran oğlu Həzrət Musa (ə) bir qarışqanın günahı ücbatından minlərlə günahsız qarışqadan intiqam aldı. Halbuki, Əmirəl möminin Əli (ə) :buyurur

والله لو أعطيت الأقاليم السبعة بمئات تحت أفلākها على أن أعصي الله في نملها أسلبها جلب شعييره ما فعلته (وإن دنياكم عندي لأهون من ورقه في فم جراده تقضمها)

And olsun Allaha ki, yeddi iqlimi mənim ixtiyarıma versələr ki, qarışqanın ağzında“ apardığı ruzisini almaqla günaha batım heç vaxt belə bir iş görmərəm. Əli ibn Əbi [\(Talibin əlindən kiçik qarışqaya belə zülm olunmaz.” 3\)](#)

Yuxarıda sözü gedən məsələ Allahın böyük peyğəmbərlərindən birinə nisbət verilmişdir və bu məsələ Allahın qadağan etdiyi və qəzəbləndiyi işlərdən biridir. O hədisin özünə görə də, bu məsələ Allah tərəfdən şiddətlə

səh: 302

Səhihi-Buxari 4-cü cild; “Kitabul cihadi vəs-seyr”, 50-ci bölüm, hədis: 2856; və 4- . [1] -1
cü cild, “Kitabu bədul-xəlq”, 16-cı bölüm, hədis: 314; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild; “Kitabu ;qətlul-həyat”, hədis: 2241; bölüm-39
;İrşadus-sari cild-6, səh. 114; “Fəthul-bari”, 7-ci cild; səh. 168 . [2] -2

;Nəhcul Bəlağə”, İbn Əbil Hədidin şərhı, səh. 138, 224-cü xütbə“ . [3] -3

qınanmışdır. Bu iş heç cür peyğəmbərlərin bəşərə olan məhəbbəti, şəfqəti, dostluğu xüsusilə də incə ruhiyyələri ilə uzlaşmır. Bu əfsanəyə oxşar dastanda Əbu Hüreyrə Musa peyğəmbəri elə daş ürəkli və qəlbi paslanmış insan kimi tanıtdırmışdır ki, bu böyük peyğəmbəri fars dilli bir şair Firdovsinin səviyyəsindən də endirərək onun şəxsiyyətini kiçiltmişdir. Necə ki Firdovsinin şerində belə deyilir

میازار موری که دانه کش است

که جان دارد و جان شیرین و خوش است

,MəYAZAR MURI KE DANE KEŞ AST

KE CAN DARƏD VƏ CAN ŞIRIN VƏ XOŞ ƏST

İNCİTMƏ O QARIŞQANI KI, RUZI DALINCADIR, O DA CANLIDIR HAMININ CANI ÖZÜNƏ _
_ ŞIRINDIR

Diqqəti cəlb edən bir məqam

Bu beş dastan barədə diqqət olunmalı nöqtə budur ki, Əbu Hüreyrədən başqa onların heç birinin ravisi yoxdur. Peyğəmbərlərin məqamına vurulan bütün bu nisbətlər və iftiralar Şeyxul-muzirənin (Əbu Hüreyrənin) öz kisəsindən və onun hədis bazarından çıxmışdır. Bu yerdə təhqiqatçı alim Fəqid Misri “Əbu Riyə”nin sözü yadımıza düşür. O belə deyir: Əbu Hüreyrə Bəhreynə başçılığından çıxarıldıqdan və Mədinəyə qayıtdıqdan sonra Yəhudilərin böyük alimi “Kəəbul-əhbar” onu öz qanadları altına alaraq İsrailiyyəti⁽¹⁾ ona təlqin edirdi. Öz xurafalarını ona öyrədir və bəzən isə müsəlmanlar bilmədikləri şeylərdə “Kəəbul-əhbara” müraciət edirdilər. Xüsusilə də elə ki, “Qeys ibn Xurşə”nin söylədiyi “Yer kürəsində Musanın Tövratında həтта bir qarış qədəri belə yer yoxdur ki, onda baş verəcəklərdən danışılmasın və xəbər verilməsin” bu yalandan sonra müsəlmanların Kəəbul-əhbara olan diqqəti daha da çoxaldı. Əbu Hüreyrə də ondan bir şey

səh:۳۰۳

öyrənmək və onun fəxr olunacaq bir tələbəsi olması üçün onun yanına tələsirdi. Beləliklə,, Kəəb və Əbu Hüreyrədən hədislər və rəvayətlərin axını müsəlmanlara üz tutdu. Xüsusilə də Ömər in vəfatından və taziyanəsinin itməsi ilə onlara hazır bir mühüt düzəldi. Bu hədislərin axını Kəəb və Əbu Hüreyrə sağ olunca müsəlmanlar arasında .çox tez yayılmağa başladı

Əburyə” əlavə edir ki; Təhqiqatçı və alimlərdən biri deyir: Əbu Hüreyrə və Kəəbul-“ əhbar əl-ələ verib xurafaların və uydurma hədislərin vasitəsi ilə İslamı alt-üst edərək .onun həqiqi simasını dəyişdilər

Sonra belə deyir: Təəccüblüsü budur ki, Əbu Hüreyrə və Kəəb barədə edilən iradlara və onların yalançı olmaları barədə əsasların isbata keçməsinə baxmayaraq yenə də müsəlmanların əksəriyyətini təşkil edən “əhli-sünnə” məzhəbi bu iki nəfərə etimad göstərir və onlara inanırlar. Onların hədislərini qəbul edirlər. Hansı ki, bu kimi rəvayətlərin arasında ağılla və doğru rəvayətlərlə uyğun gəlməyən bir çox məsələlərə inanırlar və onları təsdiq edirlər. Bu vaxt Kəəbi, səhabəyə tabe olanların ən yaxşısı düzəldir və Əbu Hüreyrəni Raviyətü İslam (çox rəvayət nəql edən kəs) kimi [\(tanıtırlar.\)](#)

səh: ۳۰۴

;Şeyxul-muzirə” səh. ۹۰“ . [۱] –۱

Peyğəmbərin (s) atasının və anasının imanı .۴

Əvvəlki fəsillərdə, “Səhiheyn” kitabları baxımından keçmiş Peyğəmbərlərin simaları ilə tanış olduq. Bu fəslə isə bu iki kitabların hədislərindən İslam Peyğəmbərinin (s) siması ilə tanış olacağıq. Belə ki, məqsədimiz Peyğəmbərin yaşayış dövrünü iki hissəyə: “Besətdən öncə” və “besətdən sonra”-kı dövrlərə bölməkdir

Besətdən əvvəlki dövr

Bu dövrdə Rəsuli-Əkrəmə (s) “Səhiheyn” kitablarının vurduğu rəva olmayan nisbətlərin hər biri üçün ayrıca bəhsə və izaha ehtiyac vardır

Bu mövzumuzda “Müslimün” öz səhih adlı kitabında Peyğəmbərin anasının və atasının :müşrik kimi tanıtılması barədə söhbət açacağıq. O öz kitabında belə nəql edir

.۱

عَنْ أَنَسٍ: إِنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَ أَبِي؟ قَالَ: "فِي النَّارِ"، فَلَمَّا قَفِيَ دَعَاهُ، فَقَالَ: "إِنَّ أَبِي وَ أَبَاكَ فِي النَّارِ".

Ənəs deyir: “Bir kişi Peyğəmbərin (s) yanına gəlib soruşdu: Ya Rəsulullah! Mənim atam haradadır? Peyğəmbər (s) buyurdu: Sənin atan (cəhənnəm) odun içindədir. Elə ki, o

səh:۳۰۵

kişi getdi, Peyğəmbər onu çağırdı və buyurdu: Mənim və sənin atan hər ikisi cəhənnəm
odundadır.”^[۱]

.۲

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ | قَبْرَ أُمِّهِ فَبَكَى مِنْ حَوْلِهِ. فَقَالَ: "إِسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَعْفِفَ لَهَا، فَلَمْ يُؤْذِنْ لِي وَإِسْتَأْذَنْتُهُ فِي أَنْ
أَزُورَ قَبْرَهَا فَأَذِنَ لِي، فَزُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكَّرُ الْمَوْتِ."

Əbu Hürayrə deyir: “Peyğəmbər (s) anasının qəbrini ziyarət etdi və ağladı. O həzrətin yanında kim vardısıa hamısını ağlatdı. Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Mən Allahımdan anamın bağışlanmasını istəməyim üçün icazə istəmişdim. Ancaq mənə belə bir icazə verilmədi. Allahdan onun qəbrini ziyarət etməyimə icazə istədim. Bu istəyimi qəbul etdi. Sizlər də qəbrləri ziyarət edin ki, qəbrləri ziyarət etmək ölümü yada salmaq deməkdir.”^[۲]

Bu iki hədisi uyduranlar Peyğəmbərin (s) öz dili ilə atasının və anasının cəhənnəm əhlindən və müşriklərdən olduğunu sübut etmək istəmişlər. Peyğəmbərin (s) və möminlərin müşriklərə dua edib onların bağışlanmasını istəməyə haqları olmadığı üçün, o Həzrətin (s) anasına da dua edib, bağışlanmaq tələbinə icazə yoxdur.

Bu iki hədisin yalan və qondarma olması açıq aydındır. Çünki əvvəldə işarə etdiyimiz dəlillərdən başqa səhih hədislərin məzmununa və tarixi sənədlərə əsasən cahiliyyət dövründə başda Əbdul-Müttəlibin, Əbi Talibin və Peyğəmbərin

səh: ۳۰۶

Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Kitabul-İman”, ۸۸-cı bölmə, “Bəyanu ənnə mən matə” . [۱] -۱
əl-əl-kufri fəhuvə fin-nar”, hədis: ۲۰۳; “Sünəni-İbn Macə”, ۱-ci cild, hədis: ۱۵۷۲; və
“Sünəni-Əbi Davud”, ۲-ci cild, ۱۸-cı bölmə, “Fi zərər-il-muşrikin”, “Kitabus-sunnə”, hədis:
;۴۷۱۸; səh. ۵۳۲

Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Kitabul-cənaiz”, ۳۶-cı bölmə, “İstezanun-Nəbiy (s) “ . [۲] -۲
rəbbəhu fi ziyarəti qəbri ummihi”, hədis: ۹۷۶; “Sünəni Əbi Davud”, ۲-ci cild, “Ziyarətul-
;qubur”, hədis: ۳۲۳۴; səh. ۱۹۵

s) atası Abdullahın ailəsi olmaqla ərəb yarımadasının camaatının bir çoxu xalis Tövhid) dininə pərəstiş edir və tək Allahçılıq əqidəsində idilər. Onlar büt pərəstlikdən və ərəb yarımadasında yaşayan əksər camaatın əqidəsindən uzaq idilər. Bu dəstə bəzən Məkkə camaatı arasında və bəzən də dağlarda ibadətlə məşğul olurdular.⁽¹⁾

:Peyğəmbərin (s) ailəsi barədə burada təkcə iki hədisi sizə nəql edirik

.1

عَنِ الْأَضَيْبِ بْنِ نَبَاتَةَ، قَالَ سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ: "وَاللَّهِ مَا عَبَدَ أَبِي وَلَا حَيْدِي عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَلَا هَاشِمٌ وَلَا عَبْدُ مَنَاةٍ صَنَمًا قَطُّ. قِيلَ: فَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ؟ قَالَ: كَانُوا يُصَلُّونَ إِلَى الْبَيْتِ عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ مُتَمَسِّكِينَ بِهِ."

Əsbə` ibn Nəbatə deyir: "Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurur: "Allaha and olsun ki, mənim atam Əbu Talib, əcdadım Əbdul-Müttəlib və Haşimlə Əbdu Mənaf heç vaxt bütə pərəstiş etməmişlər. Soruşdular: Ya Əmirəl-möminin (ə) bəs nəyə pərəstiş edirdilər? Buyurdu: Onlar İbrahimin (ə) dinində olub, onun məzhəbinə itaət edərək Kəbəyə (tərəf namaz qılırdılar.)⁽²⁾

.2

"يَا عَلِيُّ إِنَّ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ كَمَا نَ لَا يَسْتَتَقِسُّمُ بِالْأَزْلَامِ، وَلَا يَعْبُدُ الْأَصْنَامَ، وَلَا يَأْكُلُ مَا ذُبِحَ عَلَى النَّصْبِ، وَيَقُولُ: أَضْنَا عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ."

Allahın Rəsulu (s) sülaləsinin rəisi Əbdul-Müttəlibin barəsində Əmirəl-mömininə belə buyurur: "O, cahil camaatın əməllərindən, büt pərəstlikdən və bütlərin adına kəsilmiş heyvanların ətini yeməkdən uzaq idi və deyirdi ki, "Mən cəddim İbrahimin dininə itaət (edənəm.)⁽³⁾

səh:307

Müraciət edin: "İbn Hişamın sirəsi", 1-ci cild, səh. 252; "Nəhcül-bəlağənin şərh", . [1] -1

;İbn Əbil Hədid, 1-ci cild, səh. 1,20; "əl-Muhbir" Bağdadi, səh. 171

;Kəmalud-din", "Biharul-ənvar"ın nəqlinə əsasən, 15-ci cild, səh. 144" . [2] -2

Xisal", "Biharul-ənvar"ın nəqlinə əsasən, 15-ci cild, səh. 127 və "Mən la" . [3] -3

;yəhzuruhul-fəqih", "ən-Nəvadir" bölümü

Əhməd ibn Hənbəlin “Müsnəd”ində, ibn Sədin “Təbəqat”ında olan nəqlə əsasən Əbuzər Qəffari də cahiliyyət dövründə Tövhid dininə və təkpərəstliyə itaət edənlərdən [\(idi.1\)](#)

Bu iki hədisi düzəldənlər bütperəst və şirk dinlərini qorumaq üçün Quranın hökmlərinə və Peyğəmbərə (s) qarşı çıxaraq cəbhə meydanlarında onunla döyüşən və ya dünyaya hərislik üzündən məcbur olub zahirdə iman gətirən ancaq həqiqətdə isə şirk və bütperəst dinində ölən atalarının ləyaqətsiz işlərinə pərdə asmaq istəyiblər. Onlar hədislər vasitəsilə gözdən pərdə asmaq üçün Peyğəmbərin (s) anasını ataları (babaları) ilə birgə bir sırada qoyaraq onlara böhtan atıb bütperəst və müşrik olduğunu söyləmişlər.

Ancaq ən təəccüblüsü budur ki, müsəlmanların əksəriyyəti bu hədisləri səhih və doğru sayır, ona söykənərək məzmunlarına etiqad bəsləyirlər.

?Allahın elçisi haram olan ət yeyibmi

Əziz oxucu, İslam Peyğəmbərimizin (s) atası və anasının müşrik olması barədə söylənilən qondarma hədislərə diqqət etməklə, o həzrətin (s) özü barəsində uydurulmuş və besətdən öncə bütperəst dininə pərəstiş etməsi kimi tanınması məsələsinə də nəzər salsaq, belə hədislərin nə qədər də dəyərsiz, qiymətsiz və yalan olduğunu başa düşərik.

...أَخْبَرَنِي سَالِمُ أَنَّ سَمِعَ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ | أَنَّهُ لَقِيَ زَيْدَ بْنَ عَمْرٍو بْنِ نُفَيْلٍ بِأَسْفَلِ بَلَدِ حِمْيَرَ قَبْلَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ | الْوَحْيَ، فَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ | سَفْرَتًا فِيهَا لَحْمٌ، فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَا آكُلُ مِمَّا تَذْبُحُونَ عَلَى أَنْصَابِكُمْ، وَلَا آكُلُ إِلَّا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ.

Abdullah ibn Ömər Peyğəmbərdən (s) nəql edərək belə deyir: “O həzrət nübuvvət dövründən və besətdən əvvəl “Zeyd

səh: ۳۰۸

ibn Əmr ibn Nofəl”-lə Bəldəh dağının ətəyində görüşdü. Onun üçün bir süfrə açdı. O süfrədə ət də var idi. “Zeyd” o ətə yeməkdən çəkindi və özünü qorudu. Səbəbini isə belə izah etdi: Mən, sizin bütlərin(۱) adına kəsdiyiniz ətlərdən yemirəm. Təkcə Allahın adına ”.kəsilmiş heyvanların ətindən yeyirəm

Bu hədisi Buxari öz səhihinin yeddinci cildində “Ma zubihe ələn-nusubi vəl əsnam” bölümündə nəql etmişdir

Yenə həmin mövzuda Abdullah ibn Ömərdən başqa bir hədisi kitabın beşinci cildində əlavələri ilə birgə Zeyd ibn Əmr ibn Nofəlin hədisi bölümündə nəql etmişdir. Bu ;hədisdən belə istifadə olunur ki

Zeyd ibn Əmr cahiliyyət dövründən və besətdən əvvəl, Peyğəmbərimiz həzrət – ۱ .Məhəmmədə (s) nisbət tövhid məsələlərini çox yaxşı bilirmiş

İslam Peyğəmbəri (s) də cahiliyyət dövrünün adamları kimi bütə və “ənsaba” malik – ۲ .idi və öz kəsdiyi heyvanlarını da bütələrin adı ilə kəsmişdir

فَإِنِّي لَا آكُلُ مِمَّا تَذْبُحُونَ عَلَيَّ أَنْصَابِكُمْ

Lakin Zeyd, büt və bütperəstlikdən uzaq, tövhid və yeganəperəstliyə addım atanlardan idi

Bu hədisdən daha açıq və aydın başa düşülən başqa bir hədis “Əhməd ibn Hənbəlin” öz müsənədində Nofəl ibn Hişam ibn Səd ibn Zeydən nəql olunan hədisidir

عَنْ نُفَلِ بْنِ هِشَامِ بْنِ سَعْدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ... وَمَرَّ بِالنَّبِيِّ (يَعْنِي زَيْدَ بْنَ عَمْرٍو بْنِ نَفِيلٍ) وَمَعَهُ أَبُو سُفْيَانَ بْنِ الْحَرِثِ يَأْكُلَانِ مِنْ سَفَرِهِ لُهُمَا فَدَعَاوَاهُ إِلَى الْغَدَاءِ، فَقَالَ: يَا بْنَ أَخِي

səh:۳۰۹

Cahiliyyət dövründə ərəblər bəzən mücəssəmələrə sitayiş edirdilər. Lüğətdə . [۱] –۱ ona “sənəm” deyilir. Onun cəm forması isə “əsnam” adlanır. Bəzən isə ağac və daşdan düzəlmiş bütələri torpağa basdırıb və onun qarşısında ibadət və sitayiş edirdilər. Belə mücəssəmələrə “Nusub və Ənsab” deyilir

إِنِّي لَا أَكُلُ مَا ذُبِحَ عَلَى النَّصْبِ، قَالَ: فَمَا رَأَى النَّبِيُّ | مِنْ يَوْمِهِ ذَاكَ يَأْكُلُ مِمَّا ذُبِحَ عَلَى النَّصْبِ حَتَّى بُعِثَ.

Peyğəmbər (s) Əbu Süfyanla ət yeyirdi. Onlar Zeydi ət yeməyə dəvət etdilər. Ancaq “Zeyd, nəinki o əti yeməkdən çəkindi, hətta Peyğəmbər (s) özü də Zeydin bu əməlini görüb ona itaət etdi. O gündən ta besətə kimi həzrət Peyğəmbər (s) “əncab və əsnam”, həmçinin başqa bütlərin adına kəsilmiş olan heyvanların ətindən yeməyi və [\(1\)](#) (kəsməyi tərk etdi.”

Sonraki əsrlərin tarixçiləri və tərcümeyi hal yazarları da bu mətləbi mötəbər və səhih saydılar bu iki sənəddən götürmüş və öz kitablarında nəql etmişlər. Məsələn: İbn Əbdul Birr [\(2\)](#), Əhmədin müsnədindən və Əbul Fərəc İsfəhani [\(3\)](#) də Buxarinin səhih adlı kitabından bu məsələni qeyd etmişlər

?Zeyd ibn Əmr ibn Nofəl kimdir

Yüksək titul və məqama sahib çıxmış bu şəxs, yəni Zey ibn Əmr ibn Nofəl, Buxarinin Allahı tanıma mövzusunda əsasən elə bir dərəcəyə çatmışdır ki, hətta Allahın elçisi Məhəmməd (s) besət və Peyğəmbərlik dövründən əvvəl bu məqamı və ali rütbəni dərk etməmişdir. İkinci xəlifə ilə yaxın qohumluğu vardır. Onun əmisi oğlu, həmçinin arvadının atası sayılırdı. [\(4\)](#) Tarixçilər və tərcümeyi hal yazarları onun barəsində çox yazmışlar. O cümlədən, demişlər ki; O, cahiliyyət dövründə “Hünəfa” və təkallahçı, tövhid məzhəbçisi və Allahı tanıma məsələsində isə Həzrət İbrahim Xəlil Peyğəmbərin (ə) ardıcıllarından idi. O, Ərəbistan yarımadasının müxtəlif əqidələrə malik olan camaatının əqidələrindən və bütperəstlikdən uzaq olan bir şəxs

səh: 310

1- [1] -1 .Musnədi-Əhməd”, 1-ci cild; səh. 189

2- [2] -2 .İsti`ab”, 2-ci cild, səh. 4. “Əl-isabə” lüğətinin vərəqaltısında çap olmuşdur

3- [3] -3 .Əğani”, 3-cü cild; səh. 120

4- [4] -4 .Usdul-ğabə” , 4-cü cild; səh. 78; Atikə Zeydin qızı, Ömər in isə arvadı idi

idi. Yeganə Allaha pərəstiş edib, namaz qılır, ibadət edirdi. Səcdələrində dilinə gətirdiyi (cümlələri onun İbrahimin (ə) dininə itaət edən və təkallahlığına dəlil və sübutdur. (1)

Peyğəmbərlər barədə o cümlədən həzrət Peyğəmbərimiz Məhəmməd (s) barədə qeyd olunan Qur`an ayələrindən və rəvayətlərindən aydın olan məsələləri kitabın əvvəlində qısa şəkildə açıqladıq. Əvvəlki bəhsdə də Peyğəmbərin ailəsinin getdiyi yolu və onların əqidələrini açıqlayaraq söylədik ki, düzgün, möhkəm və doğru rəvayətlərin və sənədlərin məzmununa əsasən əziz Peyğəmbərimizin ailəsi başda Əbdul Müttəlib və Əbu Talib olmaqla tövhid dinində idi. O cümlədən bütlərin adı ilə kəsilmiş heyvanların ətini yeməkdən çəkinmişlər. Əvvəlki səhifələrimizdə qeyd etdiyimiz kimi Peyğəmbərin nübuvvətə hazırlığı və belə bir ailədə böyüməsi, tərbiyə alması və s.. inkar olunmaz bir məsələdir. İnanmaq olarmı ki, İslam Peyğəmbəri (s) belə bir ailənin və öz atalarından öyrəndiyi əqidə və tə`limlərini qorumaq əvəzinə bütperəstlik əqidəsinə inansın və ona itaət etsin?! Görəsən Allahın elçisi tövhid baxımından Zeyd ibn Əmr və başqaları qədər belə bir məqama nail olmamışdır?! O həzrətin (s), öz heyvanlarını bütlərin adına kəsib yeməsi, lakin Zeyd ibn Əmr isə, İbrahimin dinində qalıb Allaha ibadət edib və Allahı, Peyğəmbərimizdən (s) yaxşı tanıyaraq, bütlərin adına kəsilmiş heyvanların ətini yeməməsi nə dərəcədə doğrudur? Bununla belə Peyğəmbərimizi (s) Allahın xoşuna gələn bir işə yə`ni haram ət yeməməsinə dəvət edib, yol göstərməsi çox gülünc nəzərə çarpmırmı? Nəticədə Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmməd (s) bu dəvəti qə`bul edir və be`sət dövrünə qədər

səh: ۳۱۱

Bu barədə geniş məlumat almaq üçün “Usdul-ğabə” kitabının ۲-ci cildi; səh.-۲۳۷- . [۱] – ۱ .۲۳۹ və “Əğani” kitabının ۳-cü cildi; ۲۹-cu səhifəsinə müraciət edə bilərsiniz

!gözəl və bəyənilmiş bir sünnəti əməl kimi onu yerinə yetirir

Bizim əqidəmizə əsasən, xəlifələr və onların ailələri barədə uydurulmuş yüzlərcə hədislərdən sayılan bu iki hədis, ikinci xəlifənin əmisi oğlu və onun ailəsinin xeyrinə düzəldilmiş və qəbilə təəssüblü xarakter daşıyan hədislərdən biri sayılır. Sözüümüzü təsdiq edən əsas, bu iki hədisin Ömər oğlu Abdullaha və Zeyd ibn Nofəlin nəvəsi Nofəl ibn Hişam ibn Sə`ddən nəql olunmasıdır. Çünki bu iki nəfərdən başqa bu .hədisləri söyləyən olmamışdır

Lakin bu iki hədisi uyduran və düzüb-qoşan onu nəql edənlər bunu yaddan çıxarmışlar ki, hədislər məzmun baxımından Qur`an və səhih hədislərlə uyğun gəlmir. Bu iftiralar və böhtanlar, nübuvvət məqamına ən böyük xəyanət və əziz Peyğəmbərimizin (s) .müqəddəsliyinə vurulan bağışlanmaz ləkələrdən sayılır

Biz, Zeydin cahiliyyət dövründə tövhidçi və yeganə pərəst olmadığını söyləmişdik. Onun bütperəst dinində olmasını da söyləmirik. Zeyd, Əhli-beyt aşıqlarının sənədlərində(1) nəql olunan rəvayətlərin məzmununa əsasən tövhid və yeganəpərəstliyin bərpası üçün çalışan şəxslərdən biri olub bütperəstlikdən uzaq bir şəxs idi. Bəlkə, biz bunu söyləmək istəyirik ki; həzrət Peyğəmbər Məhəmməd (s) və onun barədə söylənilən bu iki hədis, həmçinin Zeyd barədə təəccüb doğuran bu şişirtmələr uydurulmuş hədislərdir. Bu iki hədisi düzəldənlər, xüsusi hədəflərinə və məqsədlərinə çatmaq üçün düzəltmişlər. Beləcə də bu kimi hədislər əhli-sünnə kitablarında və sənədlərində səhih adı ilə möhürlənərək müsəlmanlara ötürülmüş və .onların qəbul etdikləri doğru hədislər kimi qələmə verilmişdir

səh:312

.Kəmalud-din”, səh.-115; “Biharul ənvar” 15-ci cild, səh. 205-də olan nəqlə əsasən“. [1]-1

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ أَبُو ذَرٍّ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ: فَرِحَ عَنْ سَيْقِفِ بَيْتِي وَأَنَا بَمَكَّةَ، فَنَزَلَ جِبْرَائِيلُ فَفَرِحَ صِدْرِي، ثُمَّ غَسَلَهُ بِمَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِيٍّ حِكْمَةً وَإِيمَانًا، فَأَفْرَغَهُ فِي صِدْرِي، ثُمَّ أَطْبَقَهُ، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَعَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا.

Ənəs ibn Malik Əbuzərdən, o da həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edir: Mən Məkkədə olarkən evin tavanı parçalandı. Cəbrail (ə) nazil oldu. O, mənim sinəmi parçaladı və zənzəm suyu ilə yudu. Sonra hikmət və imanla dolu qızıl bir təst gətirdi. Onu mənim sinəmə tökdü. Sonra sinənin yaralarını sağaltdı. Bu vaxt mənim əlimi tutaraq birinci ”.asimana qədər qaldırdı

Buxari bu hədisi müxtəlif və bir-birinə zidd olan məzmunlarda nəql etmişdir. Səhihi-Müslimdə də bu hədis, azacıq fərqlə başqa cür qeyd olunmuşdur

:Yenə də Ənəs ibn Malik deyir

...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | أَتَاهُ جِبْرَائِيلُ وَهُوَ يَلْعَبُ مَعَ الْغُلَمَانِ، فَأَخَذَهُ، فَصَدَّرَعَهُ، فَسَقَّ عَنْ قَلْبِهِ، فَاسْتَخْرَجَ الْقَلْبَ مِنْهُ عُلْقَةً، فَقَالَ: هَذَا حِطُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ، ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ أَمَّهُ: ثُمَّ أَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ، وَجَاءَ الْغُلَمَانُ يَسْتَعِينُونَ إِلَى أُمَّهِ يَعْينِي ظَنُّهُ، فَقَالُوا: إِنَّ مُحَمَّدًا | قَدْ قُتِلَ، فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَفِعٌ اللَّوْنِ. قَالَ أَنَسٌ: وَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَثْرَ ذَلِكَ الْمَخِيطِ فِي صَدْرِهِ.

İslam peyğəmbəri uşaqlıq dövründə, uşaqlarla oynayarkən Cəbrail (ə) gəldi. O, həzrəti“ (s) tutaraq yerə uzatdı. Sonra onun sol tərəfini (1)yardı və ürəyini çıxartdı. Onun arasından laxta qanı təmizlədi və dedi: Bu, şeytanın sənin vucudunda olan ağalığının təsiri idi. Sonra Peyğəmbərin (s) ürəyini qızıl bir teştin içində zənzəm suyu ilə yudu və yarasını sağaltdı. Bu vaxt Peyğəmbəri (s) öz yerinə qaytardı. Həzrət Peyğəmbərlə (s) oynayan uşaqlar o həzrətin (s) dayəsi Bəni Sə`d qəbiləsindən olan Həlimənin yanına qaçdılar və Məhəmmədin (s) ölüm xəbərini ona dedilər. Onlar Peyğəmbərin yanına qayıtdılar. Onun rəngi dəyişmişdi. Ənəs (hədisi nəql edən) deyir: Mən, Allahın elçisinin (s) sinəsində əməl yerini görürdüm.” (2)

Bu hədis, səhiheyndə nəql olunan və təəccüb doğuran hədislərdən biridir. Bir çox (tarixçilər də bu hədisləri öz kitablarında gətirmişlər. (3)

{ Bir çox təfsirçilər də səhiheyndə olan istək və məhəbbətlərini aşkar edərək bu dastanı (ayəsinin izahında öz təfsir kitablarında qeyd etmişlər. (4) (5) } أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ

Lakin bizim əqidəmizə əsasən bu hədis, müxtəlif cəhətlərə görə araşdırılmalı və üzərində bəhs olunmalı bir hədisdir. Bu

səh:314

1- [1] .Qolun alt tərəfi , qabırğaların yan hissəsi .

2- [2] . “Səhihi-Müslim”, 1-ci cild; “İsrau bi-Rəsulillah” bölümü, hədis: 163” .

3- [3] . Təbərinin “Tarix” kitabı; “Tarixul-xəmis” və İbn Sə`din “Təbəqat” kitabında;

; “Murucuz-zəhəb” və İbn Hişam öz kitabında

4- [4] . “Ya Peyğəmbər!) Məgər Biz (haqqı bilmək, elm və hikmət dəryası etmək üçün)” .

5- [5] . “Sənin köksünü (qəlbini) açıb genişlətmədikmi?! (Allahın öz lütfü ilə köksünü açıb genişlətdiyi kimsənin qəlbinə Şeytan vəsvəsə sala bilməz. O, qüdsiyyət kəsb edər, vəhy qəbul etməyə layiq olar!)” Şərh surəsi ayə-1

6- [6] . “Təfsiri Xazin ibn Kəsir”; “Təfsiri Əd-dürul-mənsur”; “Təfsiri Alusi”; “Təfsiri” .

;”Nişaburi

kimi cəhətlərə diqqət etmək onun həqiqətini işıqlandırır və həqiqətin üzərindən .pərdəni götürər

Zaman baxımından ziddiyyətli olması .1

Bu hədis, zaman və Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmmədin (s) yaşı baxımından bir çox fərqlərlə nəql olunmuş və heç bir ortaq nöqtəyə malik deyildir. Buna görə bu kimi bə`zi hədislərdə “sinənin yarılması və ya açılması məsələsini Peyğəmbərimizin (s) uşaqlıq dövrünə, uşaqlarla oynayan dövrünə nisbət verilir. Ancaq, bə`zi başqa hədislər bu hadisənin Peyğəmbərimizin (s) be`səti dövrünə aid olduğunu və bu cərrahi əməldən sonra bir başa me`rac mövzusunun baş verməsi vurğulanır. Buna görə də, zaman baxımından bu mövzular (uşaqlıq dövrü və Peyğəmbərlik dövrü) qırx il müddətində .ixtilafli olduğu meydana çıxır

Məkan baxımından ziddiyyətli olması .2

Bu hədis, məkan və hədisin baş verdiyi yer baxımından da bir-birinə çox ziddiyyətli nəql olunmuşdur. Çünki bu hədislərin bə`zisində həzrət Məhəmmədin (s) Məscidul-həram və Hətim ya Hicri İsmaildə olması bildirilir. Bə`zisində isə o həzrətin (s) biyabanlıqda, bəzisində isə Peyğəmbərimizin (s) öz evində baş verdiyini və evinin tavanının yırtılması nəzər diqqəti özünə cəlb edir. Həmçinin bə`zi hədislərdə həzrət Məhəmmədin (s) ürəyini götürərək qızıl testdə zənzəm suyu ilə yuyulması və başqa hədislərdə isə həzrətin (s) ürəyini yumaq üçün zənzəm quyusunun kənarına [\(aparılması açıqca bəyan olunmuşdur.\)](#)

Görəsən belə ziddiyyətli və biri-birinin əksini çatdıran bir çox hədisləri doğru saymaq olarmı? Görəsən bunların hansı

səh:315

.Qeyd olunan birinci hədisin altındakı ünvanlarda tətbiq olunsun . [1] –1

birinin məzmununu qə`bul edək? Biri–birinə zidd olan bu hədislərin hansı birini seçib
!?doğru sayaq

Bu mövzu, Peyğəmbərimizin (s) isməti ilə uyğun deyildir .۳

Ənəs ibn Malikin nəql etdiyi bu hədisin mövzusu çox zəif və “mərdud”^(۱) hədislərdən sayılır. Çünki İslam Peyğəmbəri (s) hər növ şeytani pisləklərdən və çirkinliklərdən uzaq və pak idi. Buna görə də o həzrətin (s) mübarək cismində şeytan üçün bir pay və ya yer yox idi ki, o həzrətin (s) sinəsini parçalayaraq o hissəsini onun cismindən götürüb .təmizləsinlər

Şərlər cismə aid deyildir .۴

Söylədiklərimizdən əlavə, ümumiyyətlə şərlər, fəsad və bu kimi şeylər cismə aid olmayan şeylərdir. Onları cisimdən kəsməklə qurtaran deyildir. Həmçinin xeyr və yaxşılıq açıq–aşkar bir maddə deyildir. Məsələn: Qida maddələri kimi iynə vasitəsi ilə insanın cisminə köçürülən bir maddə deyildir. Yaxud elm və hikmət, xarici baxımdan bir qabdan başqa .bir qaba köçürülən^(۲) cismi maddələrdən sayılmır

?Sinənin açılmasından məqsəd nədir

Amma, Qurani Kərimdə qeyd olunmuş “Sədr” kəlməsinin şərhinə gəlincə “şəqqus–sədr” “sinənin parçalanması və ya açılması” məsələsi ilə heç bir rəbitəsi yoxdur. Bəlkə ondan məqsədin genişlik, Peyğəmbərin (s) qəlbini genişləndirməkdir. Dini vəzifəsini düzgün və doğru çatdırmaqda bütün çətinlikləri və narahatlıqları qə`bul edib ona dözmək üçün

səh:۳۱۶

Mərdud” – hədisin bütün və ya bə`zi rəvayətləri adil və Cə`fəri məzhəbində olması,“. [۱] –۱
bir sənədlə məşhurun rəvayətinin qarşısında nəql etdikləri münkər və ya mərdud
(kənara atılmış) hədislərə deyilir

.Bu iradı Fəxri Razi Qazı Əbdul Cabbardan nəql etmişdir . [۲] –۲

hazırlıq deməkdir. Bu, həmin qəlbin genişlənməsidir ki, həzrət Musa (ə) Allahın :dərgahına üz tutaraq öz dualarında istəyirdi və belə söyləyirdi

{وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي* قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي}

MUSA) DEDI: "EY RəBBİM! (PEYğəMBƏRLİYİ YERİNə YERİNə YETİRMəYə QADIR) _ OLMAQ, FIRONLA DANİŞMAĞA CÜR əT ETMəK Və BU YOLDA BütÜN MəşəQQəTLəRə (TAB GəTİRə BİLMəK üçÜN) KöKSüMü AçıB GENİŞLəT. İŞİMİ YüNGÜLLəŞDIR; _ (1)

Tarix və hədis kitablarında “şəqqus – sədr” rəvayətlərinə bir baxış

Qeyd olunan şübhələrə əsasən belə hədislərin məzmununa bel bağlamaq olmaz. “Şəqqus-sədr” mövzusunun həqiqətə uyğun və doğru saymaq olmaz. Hər nə olsa da söylədiyimiz kimi bu hədislərin, əhli-sünnənin tarix və hədis kitablarına düşməsi, sənədlər arasında özünə yer tapması və həmçinin həqiqətən baş vermiş kimi qələmə alınması nəzər diqqəti özünə cəlb edir

Şiə məzhəbinin bə`zi alimləri və təhqiqatçılarının bu barədə ehtiyatla danışmağının səbəbi bəlkə də həmin hədislərin çox nəql olunması olmuşdur. Bununla belə e`tiraf edirlər ki, bu hədis şiə məzhəbinin hədis kitablarında doğru və inandırıcı yolla nəql olunmamışdır

Mərhum Əllamə Məclisi (Allah ondan razı olsun) belə deyir: “Həzrət Peyğəmbərin (s) uşaqlıq dövründə baş vermiş şəqqus-sədr dastanı, əhli sünnə rəvayətlərində çoxlu və geniş şəkildə qeyd olunmuşdur. Lakin bizim (şi`ə məzhəbinin) rəvayətlərimizdə bununla belə inandırıcı və doğru sənədlər əsasında nəql olunmamışdır. Ancaq onun mənfi hədis olması da söylənilməmişdir. Bu işin baş verməsini ağıl özü də inkar

səh:۳۱۷

etmir. Buna görə də biz, onun doğru və yalan olmasında susanlardıyıq. Lakin keçmiş alimlərimizin əksəriyyəti bu məsələdən üz çevirmişlər.” Sonra belə deyir: Hərçənd bu [hadisənin baş verməsi ehtimalı çoxdur.](#)”⁽¹⁾

:Qətiyyətlə gərək deyək

Qeyd olunan dörd dəlilə əsasən və həmçinin keçmiş alimlərin bu məsələyə biganə yanaşmasına nəzər salmaqla bir daha bu hadisənin olması ehtimalına yer qalmır. Əgər belə bir mühüm hadisə baş versəydi məsum imamlar (ə) da bu məsələni açıqlayardılar. Çünki əziz Peyğəmbərimiz (s) bu mövzudan da çox kiçik və az əhəmiyyətli sayılan mövzularda hədislər söyləmişlər. Əgər bu mövzunu da zikr etsəydilər hədis kitablarında⁽²⁾ zəbt olub bizlərə nəql olunardı. Hansı ki, Əllamə Məclisinin söylədiklərinə əsasən bu hadisə doğru və inandırıcı sənəd əsasında nəql olunmamışdır.

Əsrimizin böyük təhqiqatçılarından biri də bu hədisləri öz təfsirində bir növ məcazi mənaya alıb. Bu yolla rəvayətin əslini səhih və doğru olduğunu bildirmiş və mövzunu maddi aləmdən xaricdə olduğunu bildirmişdir. Ancaq bu yol hədislərin zahiri mə`nası ilə uyğun deyildir.

Bu hədislərdə həzrət Peyğəmbərimizlə (s) bir yerdə oynayan uşaqların . 1 Məhəmmədin (s) ölüm xəbərini Sə`d qəbiləsindən olan Həliməyə⁽³⁾ çatdırmaları və o həzrətin yanına qayıdarkən onun rənginin dəyişməsi və pərişan halda olması zikr olunmuşdur.

Ənəs, (hədisi nəql edən) belə deyir: “Mən uzun illər mütəmaddi olaraq həzrət . 2 Peyğəmbərimiz Məhəmmədin (s) sinəsində olan mələklərin yarıq və tikiş yerini ”!!görürdüm

səh:۳۱۸

.Biharul ənvar” ۱۶-cı cild; səh. ۱۴۰“ . [۱]-۱

. Came” hədis kitablarında“ . [۲]-۲

;Həzrət peyğəmbərimizin (s) dayəsi . [۳]-۳

Diqqət etdiyiniz kimi bu iki mətləb hədislərin məcazi mənada olması mövzusu ilə düz gəlmir. Bəs, açıq söyləməliyə ki, bu dastanın əsl və əsaslı kökü yoxdur. Həmçinin Musa (ə) ilə daşın müsabiqəsi, Əzrailin (ə) kor olması dastanları da buna oxşar dastanlardandır.

?Görəsən Peyğəmbər (s) öz nübuvvətində şəkk edirdimi

Vəhyin başlanması dastanı

ابن شهاب، عن عروه بن الزبير، عن عياشه أم المؤمنين إنها قالت: أول ما يدأ به رسول الله | من الوحي الرؤيا الصالحة في النوم، لا يرى رؤيا إلا جاءت مثل فلق الصبح، ثم حُبب إليه الخلاء، وكان يخلو بغار حراء فيتحنث فيه وهو التعبد الليالي ذوات العدد قبل أن ينزع إلى أهله ويتزوّد لذلك، ثم يرجع إلى خديجه فيتزوّد لمثلها حتى جاءه الحق وهو في غار حراء فجاءه الملك، فقال: اقرأ، قال ما أنا بقارئ قال: فأخذني الثانية حتى بلغ من الجهد.

ثم أرسى لي فقال: اقرأ. قلت: ما أنا بقارئ قال فأخذني فغطني الثانية حتى بلغ مني الجهد ثم أرسى لي فقال: اقرأ، فقلت: ما أنا بقارئ فأخذني فغطني الثالثة، ثم أرسى لي، فقال اقرأ بسم ربك الذي خلق الإنسان من علق اقرأ وربك الأكرم، فرجع بها رسول الله | يرجف فؤاده، فدخل خديجه بنت خويلد، فقال:

زملوني زملوني، فزملوه حتى ذهب عنه الروع، فقال للخديجه: وأخبرها الخبر، لقد خشيت على نفسي، فقالت خديجه: كلا والله ما يخزيك الله أبداً، إنك لتصل الرحم وتحمل الكل، وتكسب المعدوم، وتقرئ الضيف وتعين على نوائب الحق.

فانطلقت به خديجه حتى أتت ورقة بن نوفل بن أسيد بن عبد العزى ابن عم خديجه وكان امرأ تنصر في الجاهلية وكان يكتب الكتاب العبراني، فيكتب من الإنجيل بالعبرانية ماشاء الله أن يكتب، وكان شيخاً كبيراً قد عمى، فقالت له خديجه: يا بن عم اسمع من ابن أخيك، فقال له ورقة: يا بن أخي ماذا ترى؟ فأخبره رسول الله خبر ما رأى، فقال له ورقة: هذا الناموس الذي نزل الله على موسى، يا ليتني فيها جذعاً، ليتني أكون حياً، إذ يخرجك قومك، فقال له رسول الله |: أو

مخرجى هم قال: نَعَمْ، لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ بِمِثْلِ مَا جِئْتُ بِهِ إِلَّا عَوْدَى وَ إِنِ يُدْرِكْنِي يَوْمُكَ أَنْصُرَكَ نَصْرًا، مُؤَزَّرًا، ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَهُ أَنْ تَوْفَى وَ فِترَ الْوَحَى.

İbn Şəhab^(۱) Ürvət ibni Zubeyrdən və o da Aişədən nəql edir ki; Vəhy mövzusu Rəsuli-Əkrəmə (s) doğru yuxunun görülməsilə başladı. Çünki Peyğəmbərin (s) gördüyü yuxular sübh kimi aydın idi. Sonra camaatdan uzaqlaşaraq Həra mağarasında tək və tənha ibadətlə məşğul olmağa başladı. O həzrət (s), bir müddət özünə yemək tədarükü görmüşdü. Yemək qurtardıqdan sonra isə Xədicənin yanına gələrdi. Həra dağında qalib ibadətlə məşğul olmaq üçün yemək tədarükü götürdükdən sonra yenə oraya qayıdırdı. Bir gün Həra dağında mağarada olarkən ona vəhy nazil oldu. Vaxt başında mələk nazil olaraq ona dedi: Məhəmməd oxu! Allahın elçisi (s): "Mən oxuya bilmirəm" söylədi. Bu vaxt Peyğəmbər (s) belə buyurdu: O mələk məni tutdu və elə sıxdı ki, narahat oldum. Sonra məni azad etdi və dedi:– Oxu! Mənsə, oxuya bilmədiyimi söylədim. Mələk yenə məni tutaraq elə möhkəm sıxdı ki, narahat oldum. Yenə dedi: .Oxu! Mənsə: – Oxuya bilmirəm dedim

:Mələk üçüncü dəfə də məni tutaraq möhkəm sıxdı və mənə dedi

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ}

Ya Peyğəmbər! Qur’ani-Kərimi bütün məxluqatı) yoxdan yaradan Rəbbinin adı ilə)“ (bismillah deyərək) oxu! O, insanı laxtalanmış qandan yaratdı. (Ya Peyğəmbər!) Oxu! Sənin Rəbbin

səh:۳۲۰

Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Bəd`ul-vəhyi” bölümü; ۴-cü cild; “Bəd`ul-xəlq” kitabı,“ . [۱] –۱ hədis: ۳۰۶۶; ۶-cı cild, “Ət-təfsir” kitabı; “Ələq” surəsinin təfsiri; hədis: ۶۳۷۰; və ۹-cu cild, “Tə`bir” bölümü, hədis: ۶۵۸۱; “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild; “Bəd`ul-vəhyi bi-Rəsulillah ” ;bölümü; hədis: ۱۶۰

ən böyük kərəm sahibidir! O Rəbbin ki, qələmlə (yazmağı) öyrətdi. (O Rəbbin ki,) insana
(bilmədiklərini öyrətdi.”[1]

.Allahın elçisi (s) bu dəfə izzirab və həyəcanla bu ayəni oxudu

Sonra həzrət Peyğəmbər (s) narahat halda, ürəyi döyünərək Xədicənin evinə getdi və ona dedi: – Mənim üstümü örtün! Mənim üstümü örtün.! O həzrətin (s) üstünə bir libas örtülər. Bir az sakitləşdikdən sonra baş vermiş hadisəni Xədicəyə açıqladı və ona dedi: – Xədicə! Mən qarşıma çıxan bu məsələ barədə qorxuram. Xədicə dedi: – Xeyr, belə deyil. And olsun Allaha ki, Allah səni heç vaxt xar və peşman etməyəcəkdir. Çünki sən sileyi-rəhm edirsən, zəiflərə əl tutur və dara düşənlərə yardım edirsən. Sən, qayğıkeş, .haqq və ədalət tərəfdarısən

Sonra Xədicə Allahın elçisini (s) öz əmisi oğlu Vərəqət ibni Nofəlin yanına apardı. Vərəqə qocalıqdan öz gözlərinin nurunu itirmişdi. O, hələ cahiliyyə və büt-pərəst dövründə məsihiyyət dininə itaət edirdi. İbri yazı xətti ilə yaxından tanış idi. Qədim .kitabları oxumuş və İncilin müxtəlif nüsxələrini ibri yazı xətti ilə yazmışdır

Xədicə Vərəqəyə xitab etdi və dedi: – Əmi oğlu! Qardaşın oğlu Məhəmmədin .söylədiklərini dinlə

Vərəqə dedi: Qardaş oğlu nə görmüsən? Allahın elçisi (s) də gördüklərini və başına gələnləri Vərəqəyə anlatdı. Vərəqə Allahın elçisinə (s) belə dedi: Məhəmməd! Bu, Allahın Musaya göndərdiyi həmin namus və şəriətdir. Ey kaş mən cavan olaydım və ey .kaş sənin qohumların səni öz şəhərindən və diyarından çıxardan zaman sağ olaydım

Allahın elçisi (s) buyurdu: – Məni öz şəhərimdən qovacaqlarmı? Vərəqə cavab verdi: – Bəli, çünki heç kəs sənin gətirdiyini gətirməmişdir. Əgər mən o gün sağ olsam sənə .kömək və xidmət edəcəm

səh: ۳۲۱

.Sonra çox keçmədi ki, Vərəqə dünyasını dəyişdi və vəhy kəsildi

mən özümə görə qorxuram” cümləsi açıq “وَإِنِّي خِفْتُ عَلَى نَفْسِي” Səhiheyndə zikr olunan .şəkildə nəql olumuş və “xovf” kəlməsinin əlaqələndiyi kəlmə düşmüşdür

Lakin İbn Sə`d Təbəqat kitabında hadisəni bundan da açıq yazmış və qorxunun .səbəbinin nə olduğunu iki hədisdə qeyd etmişdir

وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ أَكُونَ كَاهِنًا وَأَنْ أَخْشَى أَنْ يَكُونَ فِيَّ جِنَّ

(Yəni: “Kahin və dəli olmaqdan qorxuram.”)^[1]

Təbəri də “Vəhyin başlanması” dastanını və sözü gedən hədisin məzmunu barədə .Əbdullah ibn Zubeyrdən hədis nəql etmişdir

وَلَمْ يَكُنْ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ أَبْغَضَ عَلَيَّ مِنْ شَاعِرٍ أَوْ مَجْنُونٍ كُنْتُ لَا أَطِيقُ أَنْ أَنْظُرَ إِلَيْهِمَا قُلْتُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ يَعْنِي نَفْسَهُ لَشَاعِرٍ أَوْ مَجْنُونٍ لَا تَحِيدُتْ بِهَا عَنِّي أَبَدًا لِأَعْمَدَنَّ إِلَى حَالِقٍ مِنَ الْجِبَلِ، فَلَأَطْرَحَنَّ نَفْسِي مِنْهُ، فَلَأَقْتُلُهَا وَلَا أُسْتَرِيحَنَّ، قَالَ: فَخَرَجْتُ أُرِيدُ بِمَذَلِكُ حَتَّى إِذَا كُنْتُ فِي وَسْطِ الْجِبَلِ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ يَقُولُ: يَا مُحَمَّدَ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ.

Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mənim nəzərimdə camaatın ən pisi onların şairləri və dəliləri idi. Beləki, onların üzünə baxdıqda onlara nifrət edirdim. Elə ki, mələk mənə nazil olub oxumağıma əmr etdi, fikirləşdim ki, mən də çarəsiz şair və dəli olacam. Qohum və əqrəbalarım olan Qureyş tayfası, mənə gələcəkdə dəli və şair deməsinlər deyə yaxşı olar ki, özümü dağın başından ataraq öldürüm. Ta rahat olum. Bu niyyətlə hərəkət (etdim. Dağın ortasında bir səs eşitdim: – Ey Məhəmməd ! Sən Allahın elçisisən “^[2]

səh: ۳۲۲

Təbəqat”, ۱–ci cild, “Zikru nuzulul vəhyi əla Rəsulillah” (səlləllahu əleyhi və alihi“ . [۱] –۱ .və səlləm); səh. ۱۲۹ və ۱۳۰

Təbərinin “Tarix” kitab, ۳–cü cild, səh.–۱۱۴۱; “Zikru vəl xəbəri ən ma kanə min . [۲] –۲ ;(əmrü Rəsulillah” (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm

وَإِنِّي مَأْمُورٌ وَإِنِّي أَنذِرُكُمْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ أَسْفُودٍ فَالَّذِينَ سَوَّغُوا لِقَوْلِهِمْ سَأَوْأَدَّبُكُمْ فَلَمَّا كَسَفَا السَّمَاءُ تَوَلَّوْا الْكَاذِبِينَ وَإِنِّي لَأَشِدُّ إِلَيْكُمُ الْعَذَابَ وَإِنِّي أَهْلِي عَزِيزٌ وَإِنِّي أَنذِرُكُمْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ أَسْفُودٍ فَالَّذِينَ سَوَّغُوا لِقَوْلِهِمْ سَأَوْأَدَّبُكُمْ فَلَمَّا كَسَفَا السَّمَاءُ تَوَلَّوْا الْكَاذِبِينَ وَإِنِّي لَأَشِدُّ إِلَيْكُمُ الْعَذَابَ وَإِنِّي أَهْلِي عَزِيزٌ

İbn Sə`din və Təbərinin nəql etdikləri hədisdən belə başa düşülür ki, bu cümlənin mə`nası, hədisin özündə zikr olunan “Mən kahin , şair və dəli olmaqdan خِفْتُ عَلَى نَفْسِي .qorxuram” deməkdir

Vəhyin başlanması dastanına olan şübhələr

Tarixçilər bu hədisin qondarma olmasına baxmayaraq yenə də onu tarix kitablarında nəql etmişlər. Lakin Buxari və Müslimün bu hədisi səhih və doğru hədis sırasında öz kitablarında qeyd etmələri, bizim e`tiraz və şübhəmizə səbəb sayılır

;Bu hədisdən belə başa düşülür ki

Əziz İslam Peyğəmbəri həzrət Məhəmməd (s) vəhy və Qur`anın nazil olmasından . . 1 və Cəbrailin (ə) enməsindən sonra öz nübuvvətində tərddüddə idi. O, belə düşünürdü ki, cinlər onun bədəninə girib. Onlar cahiliyyət dövründə camaatın əqidəsi kimi kahinliyi və şairliyi o həzrətə nisbət vermək istəyirlər. Hansı ki, o həzrət (s) kahinlərdən, şairlərdən və dəlillərdən uzaq qaçaraq özünü dağdan atmağı düşünürdü. Ancaq, Xədicə və Vərəqə onu belə fikirlərdən daşındıraraq kömək etdilər. Qorxu və iztirablarını aradan qaldırmaqla bu məsələnin cinlərlə heç bir əlaqəsinin olmadığını, bəlkə vəhy və nübuvvət olduğunu söylədilər

Necə mümkündür ki, Peyğəmbərin (s) özü vəhy nazil olan anda öz risalət və nübuvvətindən xəbərsiz olsun? Hansı ki, neçə illər öncə kahinlər və rahiblər o həzrətin risalətindən və nübuvvətindən xəbərdar idilər?! Ola bilərmə Allah bir kəsi Peyğəmbərliyə seçsin halbuki, Peyğəmbər bu asimani məsuliyyətdən xəbərsiz olsun və onun İlahi vəhy və şeytani ilhamla fərqi bilməsin?! Bir halda ki, həzrət İsa (ə) O mənə { } { وَجَعَلَنِي نَبِيًّا } beşikdə ikən Peyğəmbərliyindən açıq şəkildə söz açır və kitab (İncil) verdi, özümü də

Peyğəmbər seçdi.”(۱) – deyir. İlk mərhələdə həzrət Musaya (ə) vəhy nazil olarkən nübuvvət məqamına seçildikdə

{وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ}

__ (MƏN SƏNİ (PEYĞƏMBƏR) SEÇDIM. (SƏNƏ) VƏHY OLUNANI DINLƏ! __ (۲) __

:bu məsələ ona günəş kimi aydın olur və məsuliyyətini yerinə yetirmək üçün belə deyir

{وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي*رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي}

EY RƏBBİM! (PEYĞƏMBƏRLİYİ YERİNƏ YETİRMƏYƏ QADIR OLMAQ, FIR ONLA" _
DANIŞMAĞA CÜR ƏT ETMƏK VƏ BU YOLDA BÜTÜN MƏŞƏQQƏTLƏRƏ TAB GƏTİRƏ
(BİLMƏK ÜÇÜN) KÖKSÜMÜ AÇIB GENİŞLƏT. İŞİMİ YÜNGÜLLƏŞDİR; __ (۳) __

Bu peyğəmbərimizə verilən hansı nübuvvət və risalət məqamı idi ki, onun vücuduna qorxu salmışdır? Bu hansı risalət məqamıdır ki, öz həyat yoldaşının və məsihi bir şəxsin sözləri ilə sabit olmuş və onun bütün narahatçılığı aradan getmişdir?! Gərək belə deyək ki, bu cür qadın və belə bir məsihi şəxs nübuvvət məqamına Allahın elçisi həzrət Məhəmməddən (s) daha da çox layiqlidirlər. Bu hədisin məzmununa əsasən Xədicə və .Vərəqə İslam dinini qə`bul etməkdə Peyğəmbərin özündən çox öndədirlər

Mən oxuya“ ”مَآ أَنَا بِقَارِي“ (Cəbrailin (ə) “Oxu” sözüne həzrət Peyğəmbərimizin (s – ۲ . bilmirəm” söyləməsi bunu çatdırır ki, əziz Peyğəmbərimiz mələyin məqsədini ya hədəfini başa düşməmişdir. Çünki mələyin məqsədi bu idi ki, (Ya Məhəmməd (s)) mən söylədiyimi mənimlə birgə dilinə gətir və söylə. Lakin Allahın elçisi birinci dəfə elə başa düşmüşdür ki, əmrə əsasən hasısa lövhə üzərindəki yazıları

səh:۳۲۴

.Məryəm” surəsi ayə: ۳۰“ . [۱] –۱

.Taha” surəsi ayə: ۱۳“ . [۲] –۲

.Taha” surəsi ayə: ۲۵–۲۶“ . [۳] –۳

oxumalıdır. Nəhayət üçüncü dəfə məsələ aydın oldu. Həzrət Cəbrailin (ə) söylədiyini .Peyğəmbərimiz Rəsuli-Əkrəm (s) dilinə gətirdi və məsələ bitdi

Görəsən Cəbrail (ə) öz məqsədini yaxşı çatdırma bilməmişdir, yoxsa həzrət Peyğəmbər ((s) onun hədəfini başa düşməmişdir?!(1)

Həzrət Cəbrail (ə) Allahın elçisini üç dəfə tutaraq sıxmışdı. Bu da Peyğəmbərin çox – ۳ narahat olmasına səbəb olmuşdur. Qəstəlani öz kitabında bu sıxıntı və narahatlığı belə açıqlayır ki, vəhy məqamında keçmiş Peyğəmbərlərdən heç birinin başına belə bir (şey gəlməmiş və heç bir Peyğəmbər barədə belə bir şey söylənilməmişdir. (۲

Görəsən həzrət Peyğəmbərimiz (s) barədə bu sıxıntının anlamı və mə`nası nədir? Görəsən həzrət Peyğəmbərin (s) yerinə yetirməsində aciz olduğu bir işin müqabilində həzrət Cəbrail (ə) tərəfindən Peyğəmbərə olunan bu qorxu və həyəcanlar doğrudurmu?! Görəsən həzrət Cəbrail (ə) zor tətbiq edib Peyğəmbərə öz gücünü !?göstərmək istəyirdimi

Görəsən bu hədisləri söyləyənlərin fikrincə həzrət Məhəmməd (s) Musanın (ə) söylənilən gücünə malik deyildirmi ki, bir şillə ilə Cəbrailin (ə) cavabını versin və bu !?sıxıntı və çətinliklərə təslim olmasın

Vəhyin başlanması” hədisi də elə səhiheyndə nəql olunan “Şəqqus-sədr” dastanı” kimidir. Şübhə və e`tiraz olmadan bu hədislər tarix kitablarında və bir çox qədim və təzə(۳) təfsir kitablarında “ələq” surəsinin təfsirində yazılmış

səh:۳۲۵

Bu şübhənin ortaya gəlməsi “Vəhyin başlanması” barədə əhli-sünnənin nəql . [۱] –۱ etdiyi hədislərin məzmunu əsasında. Yoxsa bizim əqidəmizə görə, həzrət Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) be`sətinin birinci mərhələsində .vəzifəsi hər hansı bir sözü oxumaq deyil, elə vəhyi almaqdır

Səhihi-Buxari”-nin şərh; “İrşadusəh.sari”, ۱-ci cild; səh. ۱۷۱. “Bəd`ul-vəhy” . [۲] –۲ .”kitabı, ۱-ci bölüm; “Vəhy necə başlandı

Əd-dur-rul mənsur”, “Məhasinut-tə`vil”, “Ruhul mə`ani”, eləcə də İbn Kəsir,“ . [۳] –۳

.Təbəri, Xazin və Mərağinin təfsir kitablarında

və qə`bul olunmuşdur. Bə`zən də bu məsələ şüa məzhəbinin kitablarının bə`zisinə də yol tapmışdır.^[1] Tanıdığımız təfsirçilərdən yalnız bu hədisi rədd edən və qə`bul etməyən şəxs Əllamə Təbatəbaidir. O, “Əl-mizan” adlı öz təfsir kitabında bu məsələni .açıqlamışdır

Allahın rəsulunun namazda olan səhvi

Səhihi Buxaridə və Səhihi-Müslimin kitablarında müxtəlif hədislər zikr olunmuşdur. :Onların məzmunu belədir

Həzrət Məhəmməd Peyğəmbər (s) bə`zən namazda səhv edir və bə`zən də namazın rükətlərinin sayını azaldıb, çoxaldırdı. Bə`zən öz səhvini başa düşmədən dörd rükətli namazı iki rükət qılırdı. Ona iqtida edənlər o həzrətə səhvini başa salırdılar. Peyğəmbər (s) də səhvini bilib namazın artıq və əksikliyi düzəldirdi

Biz burada Peyğəmbərlərin səhv və xəta edib, etməməsi barədə əqidə məsələlərindən söhbət etmək istəmirik. O cümlədən bu hədislərin hamısını sübut etmək fikrində də deyilik. Çünki belə bir iş üçün ayrıca bir kitab yazmağa ehtiyac .olacaqdır

Bizim hədəfimiz bə`zi hədislərin əsassız olduğunu əziz oxucularımızın nəzər və diqqətinə çatdırmaqdır. Biz, istəyirik ki, bu iki kitabda yazılan hədislərin müxtəlif mövzularda uydurulması, o cümlədən İslam Peyğəmbərinin (s) həyat tərzi və onun .ibadəti barədə olan hədislərin necə də əsassız olduğunu çatdıraq

Əsrlər boyu Qur`an ardıcılıarı və müsəlmanların əksəriyyəti bu hədislərin hamısını .doğru saymış və ona iman gətirərək məzmunu əsasında əməl etmişlər

səh: ۳۲۶

İndi isə, Peyğəmbərimizin (s) namazda etdiyi səhvi barədə Əbu Hüreyrədən nəql olunmuş hədisi burada gətiririk

عَنْ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ إِحْدَى صَلَاتِي الْعَشِيِّ، قَالَ ابْنُ سِيرِينَ: سَمَّا هُمَا أَبُو هُرَيْرَةَ، وَلَيْكُنْ نَسِيْتُ أَنَا قَالًا: فَصَلَّيْتُ بِنَا رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمْتُ، فَقَامَ إِلَيَّ خَشْبَةٌ مَعْرُوضَةٌ فِي الْمَسْجِدِ، فَاتَّكَأَ عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضْبَانٌ، وَوَضَعَ يَدَهُ الِيمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، وَوَضَعَ خَدَّهُ الْأَيْمَنَ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى، وَخَرَجْتُ السَّرْعَانَ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالُوا: قَصَّرْتَ الصَّلَاةَ؟ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرٌ فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طَوْلٌ يَقَالُ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْسَيْتَ أَمْ قَصَّرْتَ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تَقْصُرْ. فَقَالَ: أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ، فَتَقَدَّمَ، فَصَلَّيْتُ مَا تَرَكَ، ثُمَّ سَلَّمْتُ، ثُمَّ كَبَّرْتُ وَسَجَدْتُ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ، ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسَهُ وَكَبَّرْتُ... .

İbn Sirin Əbu Hüreyrədən nəql edir ki: “Həzrət Məhəmməd Peyğəmbər (s) məğrib və ya i`şa namazlarından birini (səhv ibn Sirinin özündəndir) bizimlə birgə qıldı. İkinci rükətdə “salamı” deyib, ayağa qalxdı. Adəm (ə) kimi qəzəbli və narahat məscidin həyətinin ortasına atılmış quru ağaca söykəndi. Sağ əlinin barmaqlarını sol əlinin barmaqlarına keçirərək, sağ üzünü sol əlinin üzərinə qoydu. Tələsən camaat sür`ətlə məscidin qapısından çölə çıxdılar. Camaat biri-birindən: Görəsən namaz iki rükətli olub? – soruşurdular. Əbu Bəkr və Ömər də camaat arasında idi. Ancaq bu barədə Peyğəmbərlə (s) söhbət etməyə heç kəs cürət edə bilmirdi. Qolları bir miqdar uzun olan “Zul-yədəyn” adlı bir nəfər camaat arasından həzrət Peyğəmbərə (s) ərz etdi

Ey Allahın rəsulu! Namazı unutmusunuz, yoxsa namaz qısalmışdır? Allahın elçisi buyurdu: Nə namaz qısalıb, nə də mən namazı unutmuşam! Bu vaxt həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) soruşdu: Məgər hadisə Zul-yədəyn söyləyən kimidirmi? Hamı bir ağızla dedi:

!– Bəli

Bu vaxt həzrət Peyğəmbər (s) ön səfdə dayandı və qılmadıği

səh: ۳۲۷

rükətləri qıldı və namazın salamını oxudu. Sonra təkbiir deyib, namazın səcdəsi kimi
(uzun bir səcdəni yerinə yetirdi. Daha sonra səcdədən başını qaldırıb təkbiir dedi.)

Səhihi Buxari kitabının bir çox yerlərində gəlmiş bu hədis, Səhihi-Müslimdə və başqa səhih adlanan kitablarda da zikr olunmuşdur. Bu hədis neçə cəhətə görə bəhs
:olunmalıdır. Çünki

Bu hədisdən belə başa düşülür ki, həzrət Peyğəmbərin (s) səhv qıldığı və Zul- - .1
yədəyn adlı bir şəxsin e`tirazına səbəb olan bu namazda Əbu Hüreyrənin özü də
iştirak etmişdir. Buna görə də Peyğəmbərimizin necə oturduğunu, namazın
keyfiyyətini və baş vermiş hadisəni xırdalığına qədər nəql etmişdir ki: “ O həzrət (s)
narahat və qəzəbli halda məscidin həyətinə olan ağacın üstündə oturdu və
”...barmaqlarını bir-birinə keçirdərək sağ üzünü sol əlinin üzərinə qoydu və s

Lakin diqqət olunmalıdır ki, bə`zən “Zuş-şimaləyn” adı ilə tanınan “Zul-yədəyn”(2)Bədr
döyüşündə və Əbu Hüreyrənin İslamı qə`bul etməsindən təqribən beş il öncə şəhid
olmuşdur.(3) Belə bir uzun fasilədə Əbu Hüreyrə necə bu hadisəni gördüyünü iddia
.edir hələ də mə`lum deyil

səh:328

Səhihi-Buxari” , 1-ci cild, “Kitabusəh.səlat”, “Təşbikul əsabi`i fil məscid”bölümü;“ . [1] -1
“Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “İza səlimə fi rukətəyn əv fi səlas” bölümü; Yenə orada, “Mən
ləm yətəşəhhədə fi səcdətis-səhv” bölümü; Yenə orada, “Mən yukəb-biru fi səcdətis-
səhvi; bölümü; 8-ci cild, “Kitabul adab”, “Ma yəcuzu min zikrin-nasi nəhvu qəuvlihimut-
tə`vil vəl qəsir”, bölümü; hədis: 5703; Yenə orada, 9-cu cild, “Ma caə fi icazəti xəbər il
vahid” bölümü; “Əs-səduqu fil azan”, hədis: 6823. və 2-ci cild, “Əs-səhvu fis-səlat vəs-
;sucudu ləh” bölümü; hədis: 573

Malikin “Muvət-t`ə” adlı kitabında 1-ci cild, səh.-88; “Sunəni-Nəsai”, 3-cü cild, . [2] -2
“Kitabus-səhv” 11-ci bölüm, səh. 24; və “Sunəni-Darəmi”, 1-ci cild, səh.-352-də zikr
olunan Əbu Hüreyrənin bu hədisində “Zul-yədəyn və Zuş-şimaləyn” hər ikisi zikr
.olunmuşdur

Təbəqat”, 2-ci cild, səh.-119; “Əl-İsabə”, 3-cü cild, səh.-204, (Misr çapı) və“ . [3] -3

“İsti`ab”, “Zuş-şimaləyn” adının tərcüməsinə müraciət edin

Bu hədisin məzmunu bunu çatdırır ki, həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) və müsəlmanlar – .۲ namazın surətini qarışdırıblar. Bir çoxları hələ məsciddən də çölə çıxmışlar. Allahın .elçisi də mehrabdan çıxaraq məsciddə olan ağacın üstündə oturmuşdur

Görəsən bütün bu vəziyyət namazın surətini pozmur? Peyğəmbər (s) öz səhvini başa düşdükdən sonra qılınmayan həmin miqdara səcdəni əlavə etməklə yerinə yetirməsi ?namazı batil etmir

Lakin bunu bilməliyik ki, namazın surətini pozan hər bir şey namazı batil edir. [\(Peyğəmbərin bu əməli onun buyurduğu hökmün ziddindədir.\)](#)

Belə səhvlər və namazın yarısını unutmaq adətən elə şəxslərdə baş verir ki, tam – .۳ mənada namaza olan diqqətini kəsmişdir və namazın mə`nəvi məqamı sayılan Allah təala ilə söhbət etməkdə qəflətə düşmüşdür. Təvazökarlığın tam əksinə olan bu qəflətin miqdarı seçilmiş bəndələrin və Peyğəmbərlərin xüsusən də İslam Peyğəmbəri həzrət Məhəmmədin (s) məqamına yaraşmır. Bu kimi səhv o kəslərdə baş verir ki, :məruf olan bu şe`rin bariz nümunəsi sayılır. Şe`rin məzmunu belədir

Zöhr namazını qılıram. Ancaq məhbubumu yada salanda bilmirəm görəsən iki rükət“ [\(qıldım, yoxsa səkkiz rükət?!\)](#)

Bu hədisdə Peyğəmbərin birinci mərhələdə öz səhvini inkar etməsi açıq şəkildə qeyd .۴ [\(olunmuşdur və buyurulmuşdur ki: “Nə namaz qısalıb və nə də mən unutmuşam!”\)](#)

səh:۳۲۹

:İbn Ruşd “Bidayətul muctəhid” kitabının ۱–ci cildi, səh. ۱۷۹; ۱–ci bölümündə deyir . [۱] –۱
Bütün icma bu “ قَدْ انْتَعَدَ الْأَجْمَاعُ عَلَى أَنَّ الْمَصْلَى إِذَا انْصَرَفَ إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ أَنَّهُ قَدْ خَرَجَ مِنَ الصَّلَاةِ .
əqidədədirlər ki, əgər namaz qılan qiblədən başqa yerə dönərsə o, namazdan çıxmış
” sayılır

–۲ [۲] . أَصْلَى فَمَا أُدْرَى إِذَا مَا ذَكَرْتَهَا اثْنَتَيْنِ صَلَّى الضَّحَى أَمْ ثَمَانِيَا

Diqqət edin: Həzrət peyğəmbər (s) namazı səhv qılmadığını və onu unutmadığını . [۳] –۳ bildirir. Peyğəmbərin (s) söylədiyinin əksinə əməl etməsi və yaxud öz səhvini qə`bul etməməsi hər iki cəhətdən nöqsan sayılır. Birinci halda onun səhvə yol verməsi və

sözündə dura bilməməsi, ikinci halda isə yə`ni səhvini qə`bul etməməsi onun .təkəbbürlü olduğunu çatdırır

Bu hökm qətiyyətlə bunu bildirir ki, səhv və xəta Peyğəmbərə yol tapa bilməz. Əgər unutmamanın Peyğəmbərdə baş verdiyini qə`bul etsək və Peyğəmbərləri hər növ səhv və xətalardan mə`sum və pak saymasaq, onların məqamına nöqsan gətirmiş olarıq. Lakin onlar belə nöqsanlardan uzaqdırlar. Görəsən Peyğəmbərlər təkəbbür kimi sifətlərdən, sözünün əksini söyləməkdən mə`sum olmamalıdır? Halbuki, bu məsələ .müsəlmanlar arasında sabit olunmuş və aydın bir məsələdir

Nə namaz qısalıb“ – “كَمْ أَنَسَ وَ لَمْ تَقْصُرْ” Bu vəziyyətlə həzrət Peyğəmbər necə buyumuşdur və nə də mən unutmuşam !” Lakin sonradan neçə nəfərin sözünə görə əvvəlki unutmamışam” sözü “لَمْ أَنَسْ” sözündən daşındı və mə`lum oldu ki, Peyğəmbərin !!həqiqətin tam əksi imiş

Cəlaləddin Siyuti “Sunəni Nəsainin” şərhində bu şübhəni Qirtibidən belə nəql edir ki;– Həzrət Peyğəmbərin (səllahu ələyhi və alihi və səlləm) yaşayış tərzini sübut etmişdir ki, onun yaşadığı bütün dövrlərdə ondan heç vaxt kiçik bir ixtilaf və ziddiyyətli bir iş baş verməmişdir. Üzrə səbəb olan bir əməl və ya bir söz o həzrətdə aşkar olunmamışdır.

(Onun ziddiyyətli söz deməsi və üzr istəməsi mümkün olmayan bir işdir. [1])

Cənabətli halda Peyğəmbərin (s) namaz qılması

Əziz oxucu! Əbu Hüreyrədən nəql olunan Peyğəmbərin (s) səhvi hədisini diqqətlə araşdırdıqda onun yalan və uydurma olduğu aydın oldu. Səhiheyn kitablarında Əbu Hüreyrədən nəql olunan başqa hədislərin də yalan və qondarma olmasına diqqət :edəcəksiz. Bu hədisi yenə Əbu Hüreyrə nəql edir

عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أُقِيمَتُ الصَّلَاةُ وَ عَدَلَتِ الصَّفُوفُ قِيَامًا، فَخَرَجَ إِلَيْنَا

səh:۳۳۰

رَسُولُ اللَّهِ |، فَلَمَّا قَامَ فِي مِصْلَاهُ ذَكَرَ أَنَّهُ جُنُبٌ، فَقَالَ: "مَكَانَكُمْ"، ثُمَّ رَجَعَ فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ، فَكَبَّرَ فَصَلَّيْنَا مَعَهُ.

Namazın iqaməsi deyildi. Camaat namazının sıraları bərpa oldu. Həzrət Peyğəmbər“ (s) namaz qılmaq üçün məsciddə hazır oldu. Elə ki, mehrabda dayanıb namaz qılmağa başladı, cənabətli olduğu yadına düşdü və bizə belə buyurdu : “Siz yerinizdə durun və sıraları dağıtmayın”.

Evə qayıtdı və qüsul verdi. Başından və üzündən qüsl suyunun damçıları tökül-tökülə (məscidə gəldi və namaza başladı. Biz də, namazı onunla qıldıq.)

Yaxşı olar ki, Əbu Hüreyrənin həzrət Peyğəmbərin (s) barəsində nəql etdiyi bu iki hədisin kənarında, onun özü və uydurduğu hədislərin qondarma olması barədə e` tirafını burada qeyd edək

Buxari öz səhihində nəql edir ki, Əbu Hüreyrə həzrət Peyğəmbərdən (s) nəfəqə barədə bir hədis nəql etmişdir.(Buxari həmin hədisin mətnini öz kitabında qeyd : etmişdir). Bu hədis dinləyicilər üçün qə` bul ediləcək olmadığı üçün belə dedilər

Əbu Hüreyrə! Doğrudan da sən bu hədisi Peyğəmbərdən eşitmisən?! Əbu Hüreyrə əsaslandığı həqiqəti açıqlamağa məcbur oldu və öz yalanını e` tiraf etdi. Buna görə də :belə dedi

لا هذا من كيس أبي هريره !

“ (۲) !” Bu hədis Əbu Hüreyrənin öz kisəsindən və cibindəndir !”

Bu e` tirafa əsasən, Əbu Hüreyrə söylədiyi hədisləri öz

səh:۳۳۱

Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabul ğüs”, “İza zukirə fil məscidi ən-nəhu cunubun” . [۱] –۱ bölümü; Yenə orada, “Bəd` ul əzan”, “Ən-nəhu həl yəxrucu minəl məscidi li il-lətin” bölümü; Yenə orada, “Bədə` əl əzan” kitabı, “İza qaləl imamu məkanikum hətta rəcə` ə” bölümü; “Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Məta yəqumun-nasu lis-səlat” bölümü; və “Sünəni-İbn Davud”, ۱-ci cild; “Fil cunubi yusəlli bil qovmi və huvə

;nasun” bölümü

.Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nəfəqat” 1-ci bölüm, hədis: 504 . [2] – 2

kisəsindən çıxardırdı. Bununla da Peyğəmbərimizin sözləri və onun əməlləri ünvanı
.altında camaata nəql edirdi

Biz nə bilirik! Bəlkə bu iki hədis də onun kisəsindən çıxmışdır. Birinci hədisi araşdırarkən
.söylədiyimiz qərinə və şahidlər bir daha bu nəzəriyyəni təsdiqləyir

Amma ikinci hədisə gəldikdə isə, əgər belə bir məsələ doğru və səhih olsaydı, başqa
səhabələr və rəvayətçilər də bu hədisi çox nəql edərdilər. Lakin bu hədisi Əbu Hüreyrə
[1] və Əbu Bəkrədən başqa heç kəs nəql etməmişdir.

Lakin ən təəccüblüsü burasıdır ki, əhli-sünnə alimləri bu kimi yalan və düzəlmə
hədislərin tə`siri altına o qədər düşmüşlər ki, bütün əqidə və şəriət hökmlərini, belə
əsassız və uydurulmuş hədislərdən əldə edirlər. Beləcə də bu hədislərin hamısını
müsəlmanlara doğru və səhihliyinə şəkk şübhə edilməyən hədislər kimi tanıtdırırlar

Əsl məsələ budur ki, Bədrüddin Eyni bəhs olunan hədisin barəsində (Həzrət
:Peyğəmbərin (s) cənabətli halda namazda olması) belə deyir

Bu hədisdən belə başa düşülür ki, Peyğəmbərlər üçün ibadətində unutmazlıq və
[2] "yaddaşsızlığın baş verməsi caizdir".

!?! Həzrət Peyğəmbər (s) möminləri lənətləyib onlara əziyyət edirdimi

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ |: أَلَلَّهَمَّ إِنَّمَا مُحَمَّدٌ بَشَرٌ يَغْضَبُ كَمَا يَغْضَبُ الْبَشَرُ، وَإِنِّي قَدْ اتَّخَذْتُ عِنْدَكَ عَهْدًا لَمْ تُخْلَفْنِيهِ، فَأَيُّمَا
عَبْدٍ آذَيْتَهُ أَوْ سَبَبْتَهُ أَوْ لَعَنْتَهُ أَوْ جلدتَهُ، فَاجْعَلْهَا كَفَّارَةً وَ

səh: ۳۳۲

Bu hədis "Səhihi-Buxari"-də, "Səhihi-Müslim"-də və "Sunən İbn Macə"-də. [1] –
"Kitabu iqamətus-səlat" və "Sunən-Nəsa`i"-də "Kitabul-imamə", "Musnədi-Əhməd ibn
Hənbəl" ۲-ci cild; ۲۳۷, ۲۸۳, ۳۳۹, ۴۴۸ və ۵۱۸-də təkcə Əbu Hüreyrədən nəql olunmuşdur.
Təkcə "Sunən-Əbi Davud" ۱-ci cildində, həm Əbu Hüreyrədən, həm də Əbu Bəkrədən
.nəql olunduğu zikr olunmuşdur

–۲ [2]. "Umdətul qari", ۵-ci cild; səh. ۱۵۶.

Əbu Hüreyrə deyir: Həzrət Peyğəmbər (s) Allah dərgahına üz tutub buyurdu: –“Ey mənim Allahım! Başqaları kimi Məhəmməd də bir bəşərdir və onlar kimi də qəzəblənir. Mən səninlə əhd-peyman bağlamışam və yəqin ki, mənim əhdimi pozmayacaqsan. Mən hər hansı bir mö`minə əziyyət etsəm, onu söysəm, lənətləsəm və ya şallaq ilə vursam bu əməli, onun günahlarının kəffarəsi və sənin dərgahına yaxınlaşması üçün [vasitə qərar ver.](#)”

Başqa bir hədisdə gəlmişdir ki, həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurmuşdur: “İlahi ! Mən hər mö`mini söysəm və onu lənətləsəm, onun üçün yaxşı mükafat və paklığı vasitə .”qərar ver

Həmçinin üçüncü hədisdə də belə zikr olunmuşdur. Peyğəmbər (s) belə buyurdu: “Mən də başqa bəşər övladları kimi sevinən və qəzəblənən bi kəsəm. Bəs, əgər ümmətimdən hər kəsi haqsız yerə lə`nətləsəm, onu öz dərgahına yaxınlaşdır və .”paklığı ona vasitə qərar ver

Bu hədislərdən belə başa düşülür ki, həzrət Peyğəmbərimiz (s) başqaları kimi qəzəblənir, səbəbsiz yerə müsəlmanları incidir və onlara pis, nalayiq sözlər deyib .lə`nətləyirmiş

Hədislər Səhihi Buxaridə müxtəlif yerlərdə və Səhihi-Müslimdə isə aşağıdakı məxsus :bir ünvanla nəql olunmuşdur

“باب من لعنه النبي و ليس هو أهلاً-” ni: “un mən lə`ənəhun-nəbiyyu və ləysə huvə əhlən” yə`ni: “Haqsız yerə Peyğəmbərin bir kəsi lə`nətləməsi” bölümü

:Bu hədislərə cavab

Qur`ani Kərim bizə həzrət Peyğəmbərimizin (s) gözəl əxlaq

səh:۳۳۳

bölümü, hədis – ۶۰۰; və “Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild; “Kitabul birri vəs-silə”, “Mən
;lə`ənəhun-nəbiyyu və ləysə huvə əhlən” bölümü, hədis – ۲۶۰۱

sahibi olduğunu söyləmişdir. Bu üzdən nəql olunan hədislərin məzmunu Qur`an ayələri ilə uyğun deyildir. (1) Həmçinin Buxari və Müslimin özü və başqa “Sihah” sahiblərinin də nəql etdikləri bir çox hədislərlə də ziddiyyətlidir

İndi isə onların nəql etdikləri başqa üç hədisi şahid və nümunə üçün oxucularımızın nəzərinə çatdırırıq

Buxari öz səhih adlı kitabının səkkizinci cildində “Kitabul ədəb” “Ləm yəkunin-nəbiyyu .1 fahişən və la mutəfəhhişən” – yə`i “Peyğəmbər (s) söyməz, pis söz danışmaz” adlı məxsus bir bölüm açmış və Peyğəmbərin gözəl əxlaqı barədə olan bütün hədisləri bu :bölümdə toplamışdır. Onlardan birinin məzmunu belədir

İbn Əbi Məlikə deyir: Bir dəstə yəhudi Peyğəmbərin hüzuruna gəldilər və dedilər: “Əs-sam ələykum” dedilər. (Bə`zən yəhudilər müsəlmanlara “Əssəlamu ələykum” yəni sizə salam olsun əvəzinə “Əs-samu ələykum” yə`ni “sizə ölüm olsun” deyirdilər.) Aişə onların cavabında dedi: “Ələykum” yə`ni ölüm sizin özünüzə olsun. Bu cümlənin üzərinə, Allahın lə`nəti və qəzəbi də sizə gəlsin cümləsini də artırdı

Peyğəmbər (s) Aişəyə buyurdu: Aişə sakit ol. Mülayim olmağı unutma! Pis söz .söyləməkdən də çəkin

Aişə dedi: Məgər onların salam əvəzinə söylədiklərini eşitmədin? Görmədin səni necə ?lə`nətlədilər

Peyğəmbər (s) buyurdu: Aişə! Sənə dediyimi eşitmədinmi? Əgər mən onlara nifrin etsəm, mənim bu nifrinim qə`bul olar. Ancaq, onların sözləri kiçik də belə olsa mənə (tə`sir etmir. (2)

Müslim öz Səhihində bir çox hədislərdə nəql edir ki: “Peyğəmbər (s) camaatı . 2 ,lə`nətləməkdən və heyvanlara

səh: ۳۳۴

Qur`an baxımından peyğəmbərlər” (ələyhumus-səlam) kitabın əvvəlinə“ . [۱] –۱ .müraciət et

Səhihi-Buxari”, 8 –ci cild, “Kitabul ədəb”, “Ləm yəkunin-nəbiyyu (s) fahişən və la“ . [۲] –۲
.mutəfəhhişən” bölümü, hədis: ۵۶۸۲. ۵۶۸۳

«səvarilərə pis söz deməkdən çəkəndirmişdir» .[1]

Yenə də Müslim nəql edir ki: «Peyğəmbərə (s) dedilər: Ya rəsuləllah! Kafirləri və .3
müşrikləri lə`nətlə

:Peyğəmbər (s) buyurdu

إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ لَعْنًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

«Mən nifrin etmək və lə`nətləmək üçün deyil, rəhmət üçün göndərilmişəm.»[2]

Bəli, həzrət Peyğəmbər (s) xırda bir bəhanəyə görə qəzəblənən və möminlərə söyüş
söyərək lə`nət oxuyan bəşərdən biri deyildir. Görəsən başqalarına zülm edib, onlara
əziyyət verən, şallaq ilə haqsızcasına vuran bir şəxsin bəşəriyyəti düzgünlüyə, saflığa,
!? doğruluğa və ədalətə çağırması və onlara rəhbərlik etməsi necə mümkündür

Yəhudilər, islam dininin qatı düşmənləri və bu pak dinin inkişafına əngəl törədənlərdir.
Aişə onlara cavab qaytararkən Peyğəmbərin (s) bu işdən onu çəkəndirməsi, o həzrətin
gözəl əxlaq sahibi olmasına aşkar bir nümunədir. Elə ki, Peyğəmbərə və onun
ardıcıllarına «Əs-sam» yə`ni ölüm deyilir, Aişə eyni sözlə onları cavablandırır. Lakin
həzrət Peyğəmbər (s) Aişəni bu əməldən çəkəndirir və onu belə düşmənçiliyin və
ədavətin qarşısında səbrə, dostluğa və şəfqətə də`vət edərək belə buyurur: «Mən
.”nifrin və lə`nətləmək üçün deyil, rəhmət üçün göndərilmişəm

Həzrət Peyğəmbər (s) elə bir şəxs idi ki, camaatı heyvanlara pis söz deməkdən də
çəkəndirirdi. Buna görə də Peyğəmbərin mö`minlərə əziyyət verməsi və onları
.lə`nətləməsi, söyməsi qə`bul olunacaq deyildir

səh:335

Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-birri vəs-silə”, “Ən-nəhyu ən lə`nid-dəvab-bi” . [1] -1

.və ğəyriha” bölümü; hədis: 2595 – 2596

.Həmin ünvan . [2] -2

?Bu hədislərin düzəlməsində məqsəd nədir

Peyğəmbərimiz həzrət Məhəmmədin (s) yaşayış tərzini barədə tarixin bizə verdiyi faktlara əsasən məlum olmuşdur ki, o həzrət (s) xüsusi yerlərdə müəyyən şəxsləri Allahın izni və əmri ilə lənətləmişdir. Bəzən də bəzi şəxsləri ucqar və əl çatmaz yerlərə sürgün etdirmişdi.

Belə şəxslər, İslam dininin inkişafına, Peyğəmbərə (s) və müsəlmanlara qarşı ədavət və düşmənçilikdə yəhudilərdən və müşriklərdən daha çox təhlükəli idilər. Peyğəmbərin onlara olan nifrini və lənəti, onların cəmiyyət arasında olan vəzifələri və şəxsiyyətləri üçün ən böyük ləkə idi. Buna görə də, bu ləkələri təmizləmək üçün Əbu Hüreyrə kimi şəxslərin vasitəsi ilə yalan hədislər düzəltməyə başlamışlar. Sonralar bu şəxslərin tərəfdarları yalan hədisləri qoruyub saxlamış və onları öz əqidələrinin və ağalarının xeyrinə istifadə edib, bəhrələnmişlər.

Burada onların bəhrələnib sui-istifadə etdikləri hədislərdən bir neçəsini nümunə olaraq gətiririk:

Müslim öz Səhih adlı kitabında sayı ona çatan hədislərin nəqlindən sonra başqa bir .1 mövzu və ünvan açmadan bu hədisi İbn Abbasdan nəql edir ki, o belə deyir:

Mən kiçik idim. Uşaqlarla bir yerdə oynayırdım. Həzrət Peyğəmbər (s) bizim yanımızdan keçirdi. Mən utandığımından divarın arxasında gizləndim. Peyğəmbər (s) mənim yanıma gəldi və məhəbbətlə əlini mənim başıma qoydu və buyurdu: Abdullah! Get Müaviyyəyə de ki, mənim yanıma gəlsin. Mən Müaviyənin yanına getdim. Qayıdıb ərz etdim ki, o yemək yeyir. Həzrət (s) ikinci dəfə buyurdu: Ona deki, mənim yanıma gəlsin. Mən yenə Müaviyyənin yanına getdim. Qayıdıb ərz etdim: O, yeməklə məşğuldur. Peyğəmbər (s) buyurdu: لا أَشْبَعُ اللَّهُ بَطْنَهُ _ALLAH ONUN

Əziz oxucu ! Şübhəsiz ki, Nişapurlu Müslimin nəql etdiyi, sayı ondan artıq olan hədislər, Qur`an ayələri və başqa doğru hədislərlə uyğun gəlmir. Məqsəd budur ki, müsəlmanlar arasında mə`ruf olan və Müaviyyə üçün ləkə sayılan bu hədisin mə`nası, öz həqiqi mə`nasından yayınsın və Müaviyyə üçün nifrinin əvəzinə, Allaha yaxınlaşmaq üçün vasitə, günahlarının kəffarəsi və onun cinayətləri üçün isə mükafat hazırlasın.

İbn Həcər Məkki “Təthirul-cinan” adlı öz kitabını Müaviyyənin fəzilətləri barədə . ۲ yə`ni “Allah onun qarnını doyuzdurmasın” hədisinin “ لاَ أَشْبَحُ اللهُ بَطْنَهُ ” yazmışdır .yozumunda bir çox cavablar qeyd edərək, belə deyir :

Bu lə`nəti həzrət Peyğəmbərimiz (s) bilmədən söyləmişdir. Bundan əlavə, Müslim də“ bu mə`naya işarə etmişdir ki; əslində Müaviyyə bu lə`nətə heç də layiq deyildi. Çünki o öz səhihində bu hədisi “Lə`nət və söyüşə layiq olmayan şəxsi Peyğəmbərin söyməsi .”və lə`nətləməsi”(۲) adlı bir bölümdə gətirmişdir

Şəmsud-din Zəhəbi “təzkiratul hifaz” adlı öz kitabında “Səhih” sahibi olan Nəsainin . ۳ tərcümeyi halında nəql edir ki, ona dedilər: “Müaviyyənin fəzilətlərini niyə nəql Allah“ لاَ أَشْبَحُ اللهُ بَطْنَهُ ” etmirsən?” O cavabında dedi: “Müaviyyənin hansı fəziləni söyləyim ”?sənin qarnını doyuzdurmasın” hədisinimi

Zəhəbi sonra belə deyir: “Nəsainin Müaviyyəni pisləyərək söylədiyi bu hədis, mənim əqidəmə görə nəinki Müaviyyəni ləkələyir əksinə onun fəzilətlərindən biri kimi sayılır. !Çünki həzrət Peyğəmbər (s) özü belə buyurmuşdur ki; “Ey mənim Allahım

səh:۳۳۷

Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild; “Kitabul-birri vəs-silə”, “Mən lə`ənəhun-nəbiyyu və” . [۱] -۱ ;ləysə huvə əhlən lizalik” bölümü; hədis: ۲۵۹۹

Təthirul-cinan”, “Səvaiqul muhriqə”-nin haşiyəsində, ۵۹-cu səhfəsində çap“ . [۲] -۲ .olmuşdur

Mənim hər kimə olan lə`nət və qarğışımı onlar üçün günahlarının kəffarəsi,
(paklanması və rəhmət vasitəsi qərar ver” (1)

İbn Həcər Məkki əhli-sünnənin mö`təbər kitablarından müxtəlif sənədlərlə bir çox . ۴
rəvayət nəql etmişdir. Həzrət Peyğəmbərin (s) “Həkəmə və onun oğlu Mərvana” olan
lə`nət və qarğışlarını da bu kitabda söyləyərək, belə deyir: “Bu iki nəfərə qarşı olan
Peyğəmbərin (səlləllahu ələyi və alihi vəs əlləm) lə`nət və qarğışı, onlara heç bir
zərər yetirmir. Çünki Peyğəmbərimiz (s) lə`nət və qarğışını başqa bir sözləri ilə əvəz
edərək düzəltmiş və belə buyurmuşdur: “Məhəmməd başqaları kimi bir bəşərdir. Hər
kəsi lə`nətləsə və qarğış etsə ona rəhmət, paklıq və günahlarının kəffarəsinə vasitə
(olacaqdır!” (2)

Müəllif: İbn Həcərin bu sözləri nübuvvət məqamını kiçiltmiş və risalət sahibini adi bir
şəxs kimi qələmə verir. İbn Həcər öz təəssüb doğuran əməlləri və iki nəfər Əməvinin
himayət etməsilə günaha mürtəkib olmuşdur. Hansı ki, bu məsələ Qur`an ayəsi ilə
uzlaşmır

{وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ}

O, KEFI İSTƏYƏNİ (HAVADAN) DANİŞMIR. BU, ANCAQ (ALLAH DƏRGƏHİNDAN) NAZIL _
(OLAN BİR VƏHYDİR. (3)

.Bəli, Peyğəmbər (s) də bir bəşərdir. Lakin elə bir bəşərdir ki, ona vəhy nazil olur

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ}

YA RƏSULUM!) DE: "MƏN DƏ ANCAQ SIZIN KİMİ BİR İNSANAM. MƏNƏ VƏHY) _
(OLUNUR". (4)

Bəs belə olduqda, yə`ni vəhy məzmununda ona kimisə lə`nətləmək əmri verilərsə,
İlahi əmr əsasında lə`nətləyəcəkdir. Belə

səh: ۳۳۸

- .Əs-səvaiqul muhriqə”, səh. ۱۰۸“ . [۲] -۲
- ;Nəcm” surəsi, ۳-cü və ۴-cü ayələr“ . [۳] -۳
- .Fussilət” surəsi ayə: ۶“ . [۴] -۴

halda, əgər hər kəs Peyğəmbərin (s) lə`nətinə və qarğışına tutulsa heç bir müdafiəçi
! bu kimi şəxslərin halına fayda verə bilməz

Həzrət Peyğəmbərin (s) ağacları bir–biri ilə tozlandırılmasından çəkəndirməsi

:Dastanın əsli

Səhihi-Müslimdə və Sunəni-İbn Macədə belə bir məzmununda üç hədis nəql
:olunmuşdur

عَيْنُ عَائِشَةَ، وَ عَنْ ثَابِتِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ | مَرَّ بِقَوْمٍ يَلْقَحُونَ، فَقَالَ: لَوْ لَمْ تَفْعَلُوا لَصُلِحَ، قَالَ: فَخَرَجَ شَيْصًا فَمَرَّ بِهِمْ، فَقَالَ:
مَا لِنَخْلِكُمْ، قَالُوا: قُلْتَ: كَذَا وَ كَذَا، قَالَ: أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأُمُورِ دُنْيَاكُمْ.

Həzrət Peyğəmbər (s) bir dəstənin xurma ağaclarını tozlandırıdığını gördü. Peyğəmbər“
(s) bu işin səbəbini soruşdu. Onlar cavab verdilər: Bu xurma ağaclarının üzərində
apardığımız tozlanma işidir. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Bu işi tərək etsəniz
.yaxşıdır. Onlar da Peyğəmbərin (s) əmri ilə bu işdən əl çəkdilər

Nəticədə, həmin il xurma ağacları məhsul vermədi. Məsələni Peyğəmbərə (s)
çatdırdılar. Həzrət (s) buyurdu: Sizə xurma ağaclarını tozlandırarkən söylədiyim söz öz
şəxsi fikrim idi. Belə işlərdə məni cəzalandırmayın. Ancaq əgər Allah tərəfindən bir əmr
gətirsəm onu yerinə yetirin. Çünki mən Allahıma heç vaxt yalan bağlamıram.^[1]

İkinci hədisdə belə gəlmişdir: Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Mən bəşərdən artıq bir
şey deyiləm. Əgər sizə din barədə əmr versəm, ona əməl edin. Laki, öz nəzərimi
söyləsəm mən də sizin

səh:۳۳۹

Səhihi-Müslim” ۷-ci cild; “Kitabul-fəzail”, “Vucudu imtisali ma qaləhu şər`ən“ . [۱] –۱
dunə ma zəkərəhu min mə`ayişin-nası əla səbilir-rə`y” bölümü, hədis: ۲۳۶۱–۲۳۶۳;
.“Sünəni-İbn Macə”, ۲-ci cild, “Təlqihun-nəxl” bölümü

.(kimi bir bəşərəm (buna əməl etməkdə məcbur deyilsiniz

Üçüncü hədisdə isə belə gəlmişdir: Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Siz dünya işlərini və
.yaşayış tərzinizi məndən daha yaxşı bilirsiniz

Dastanın uydurulma əlamətləri

Bu dastanın uydurma və qondarma olması o qədər aydındır ki, onun əhatəsində hər növ araşdırma və mübahisə aparmağa ehtiyac duyulmur. Çünki bu hədislərdən birinin mətnində belə qeyd olunmuşdur ki, bu hadisə Mədinədə baş vermişdir. Ömrünün əlli ilindən artıq Ərəbistan mühitində və hər il xurma ağaclarını tozlandırılmasında əməyi olan camaatla işi-gücü olan bir Peyğəmbərin Mədinəyə girərkən bu məsələdən heç xəbərdar olmaması və yaxud unutması necə mümkündür? Tozlanmanın xurma ağaclarına nə qədər əhəmiyyətli və tə`sirli olmasını bilməməsi necə mümkündür ki, bu işi görməkdən çəkindirsin? İş əksinə olduqda və nəticə vermədikdə isə, peşman olduğunu bildirmiş, camaatı dünya və mə`işət işlərində özündən daha çox aqah
!?olduqlarını söyləmiş olsun

Hər halda hədisin uydurulmasından məqsəd budur ki, əgər bir gün qüdrət sahibləri həzrət Peyğəmbərin (s) əmrinin xilafına hökm vermək istəsələr və o həzrətin əmrlərinə asi çıxsalar özlərinə bəra`ət qazandırsınlar. Bu üzdən dəlil və sübut üçün belə desinlər ki; Peyğəmbər (s) xurmaların tozlandırılması dastanında səhv etdiyinə
."e` tiraf etmiş və buyurmuşdur ki: "Siz mə`işət işlərinizi məndən daha yaxşı bilirsiniz

Əlbəttə, diqqət olunmalıdır ki, sonralar bu məsələnin elmi izahı üçün ona "ictihad" adı verərək belə dedilər: "Əgər həzrət Peyğəmbərin (s) bir yerdə hökm verdiyini görsək və bu hökm Qur`anda olmasa mə`lum olacaq ki, onun vəhy ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.

."Deməli,, Peyğəmbərin (s) öz ictihadı və nəzəridir

Açıq aydındır ki, elmi bir məsələlərdə bir müctəhidin başqa bir müctəhidlə olan fikir ayrılığının heç bir eybi yoxdur

.İndi isə əhli-sünnə alimlərinin bu mövzuda olan nəzərlərinə işarə edirik

! ? Görəsən həzrət Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi

Amədi deyir: “Bu bəhs alimlər arasında ixtilafli bir bəhstir. Yə`ni, görəsən Qur`anın bir başa açıq hökmü olmasaydı Peyğəmbər (s) öz rə`yi və ictihadı üzündən itaət edərdimi

O, öz sualının cavabında belə deyir: “Əhməd-İbn Hənbəl, Qazi Əbu Yusif, İmam Şafei və bir çox başqa şafei məzhəbinin alimləri, o cümlədən Qazi Əbdul-Cəbbar, Əbu Hüseyin Bəsri bu əqidədədirlər ki, Həzrət Peyğəmbər (s) ayə olmayan yerdə öz ictihadı üzündən itaət edirdi

Sonra belə deyir: “Bizim əqidəmiz də elə budur. Çünki bu mövzu həm ağıl baxımından mümkündür, həm də o həzrətin barəsində belə ictihadın olduğu nəql olunmuşdur.”^[1]

Neçə səhifə sonra isə belə deyir: “Həzrət Peyğəmbərin (s) ictihad etməsinə əqidəsi olanların nəzəri müxtəlifdir. Bu mə`nada ki, görəsən onun ictihadı səhv və xətalı olmuşdur, yoxsa yox

Bir çoxları Peyğəmbərin (s) ictihadında səhvin olmadığını söyləyirlər. Lakin bizim səhabələrimizin əksəriyyəti o cümlədən Hənbəlilər, Əxbarilər^[2] və hədisə tabe olanlar, Cubbayi və Mö`təziləlilərin bir çoxunun əqidəsi budur ki, həzrət Peyğəmbərin (s) ictihadında səhv və xəta olmuşdur”^[3]

Doktor Musa Təvana “Əl-ictihadu və məda hacətuna iləyhi

səh: 341

Əl-əhkamu fi usulil-əhkam”, 4-cü cild, səh. 134, “Əlməs`ələtul-ula: Həl kanən-“ . [1] -1

“...Nəbiyyu (s) mutə`əb-bidən bil-ictihadi fima la nəssu fih

(Əxbarilər: Yalnız hədisi höccət bilib ona əməl edənlər. (Mütərcim . [2] -2

fi hazəl-əsr”^[1] adlı öz kitabında yazır: “İslamda ictihad məsələsi həzrət Peyğəmbərimizin (s) özündən başladı. O həzrət (s) risalətə aid olmayan məsələlərdə ictihad edib öz nəzər və rə`yini bildirərdi”. Bu vaxt mövzunu sübut etmək üçün “xurma ağaclarının tozlanması” dastanını zikr etmişdir

Şeyx Əbduh deyir: “Bizim Peyğəmbərimiz (s) və başqa Peyğəmbərlər vəhy almadıqda özləri ictihad edib, fətva vermişlər. Bu ictihad da xəta və səhvdən amanda qalmamışlar. Müsəlmanlar arasında Peyğəmbərlər barədə hamının qə`bul etdiyi nəzər budur ki, Peyğəmbərlərə aid olan işlər vəhyin təbliğ olunması və ona əməl edilməsidir. Bu nəzəriyyəni, “Xurma ağaclarının tozlanması” haqqında olan Təlhənin (nəql etdiyi hədis təsdiq edir”^[2]

Kəlam elmləri üzrə təhqiqatçı və alim “Quşçi” Ömər in mut`ədən çək indirməsi və :həzrət Peyğəmbərlə (s) müxalifətçiliyini belə açıqlayır

Bu mövzuya belə də cavab verilib ki, Ömər in müxalifətçiliyinə heç cür irad tutub və “onu tənqid etmək olmaz. Çünki bir müctəhidə ictihadi məsələlərdə müxalif olması yeni (bir şey deyildir”^[3]

Nəhayət “Qazil-qozat” da “Muğni” kitabında belə deyir: “Həzrət Peyğəmbər (s) dünya işlərində özü ictihad edərək əmr verirdi. Peyğəmbərlərin əmrlərinin hamısını vəhyə əsasən söyəndiyini demək olmaz. Belə ki, şəri`ət və əhkam məsələlərində bizim ;əqidəmiz də belədir”. Sonra əlavə edir ki

səh: ۳۴۲

Yə`ni “Əsrimizdə ictihada nə qədər ehtiyac duyulur”. Doktor Musa Təvana . [1] – 1 Əfqanıstan ustadlarından və əhli-sünnə alimlərindən biridir. Bu kitabı ictihadın əhəmiyyəti barəsində yazmışdır. Doktorluq ünvanında yazılan bu kitab, Camei-Əzhər Universitetində yazılmış və bu Universitet tərəfindən yüksək dəyərlə qə`bul olunmuş, .altı yüz iyirmi altı səhfədə çap edilmişdir

.(Əl-mənar”, ۱۰ – cu cild, səh. ۴۶۵–۴۶۶; (Bəra`ət surəsinin təfsiri“ . [۲] – ۲

.Quşçinin “Şərhi-təcrid” kitabının İmamət fəslı . [۳] – ۳

Peyğəmbər (s) vəfat etdikdən sonra başqa şəxslər onun nəzəriyyələri ilə müxalif ola bilirlər. Hərçənd o həzrətin (s) həyatı dövründə olan ictihadı və şəxsi nəzərləri .”başqalarının nəzərlərindən daha fərqli və üstündür

Sonra belə söyləyir: “Ömər in Üsamənin qoşunundan kənara çəkilməsi də belə ictihadın nəticəsi idi. Çünki o, belə müəyyən etmişdir ki, o şəraitdə məzhəbi baxımdan orduya qatılmaması, orduya qatılmasından daha əhəmiyyətli və üstündür” .(1)

Müəllif: Biz kitabımızın əvvəlki səhifələrində “Görəsən Peyğəmbər (s) ictihad edirdimi” adlı bir fəslə bu mövzunu açıqlamışdıq. O cümlədən Qur`ani-Kərimin bir çox ayələri ilə Peyğəmbərin ictihad etmədiyini sübut etmişdik. Həmçinin bu mövzuda bizimlə həmfikir olan əhli-sünnə təfsircilərindən və hədisçilərindən bə`zilərinin nəzərlərini də qeyd etmişdik. Qur`ana söykənərək vəhyin başqa növünün yə`ni, Qur`an olmayan vəhyin olduğunu da sübut etmişdik. Buna görə də, əgər həzrət Peyğəmbər (s) Qur`anda ayə şəklində mövcud olmayan hər hansı bir əmri verirdisə, bunun vəhy olmadığına dəlil deyildir. Bəlkə, belə yerdə Qur`andan sayılmayan vəhyin olması da .mümkündür

Buna görə də, “Xurma ağaclarının tozlanması” dastanı kökündən düzgün və doğru olmadığı kimi əhli-sünnə alimlərinin bir çoxunun fikri də yə`ni həzrət Peyğəmbərin (s) müqəddəs məqamına ictihad nisbətinin verilməsi, hətta bu ictihadda səhvin və xətanın .olması və s.. əsassız və batildir

Bu əqidədən bəhrələnərək, “Xurma ağaclarının tozlandırılması” və bu kimi başqa dastanlardan istifadə edib dəlil gətirməyin heç bir elmi dəyəri yoxdur. Qur`ani-Kərimdə bir hökmün olmaması, o hökmün barəsində İlahi bir əmrin və ya vəhyin .olmadığına dəlalət etmir

səh: ۳۴۳

Amma o ki, qaldı Fazil “Quşçı”-nin ictihad məsələsini ikinci xəlifəyə üzürlü saymasına və onun barəsində söylədiklərinə, təhqiqatçı və dindarlıq baxımından qə`bul olunmazdır. Çünki bir halda ki, həzrət Peyğəmbərin (s) buyurduqları eynilə lövhi-BU, ANCAQ (ALLAH _ {إِنَّهُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ} * ,məhfuzda yazılanlardır DƏRGAHINDAN) NAZIL OLAN BİR VƏHYDİR. ONU (MƏHƏMMƏD ƏLEYHISSƏLAMA) ÇOX QÜVVƏTLİ OLAN (CƏBRAİL) ÖYRƏTDİ. (1)- ümmətindən bir nəfərlə o həzrəti (s) bərabər və müqayisə edən kimdir? Ayədə buyurulan məqam və rütbə hara, ictihad !?məsələsi hara

Amma o ki, qaldı ictihad məsələsində ixtilafın düzgün olduğunu söyləyənlərə, bu o vaxt ola bilər ki, müctəhid başqa bir müctəhidin və ictihad da başqa bir ictihadın qarşısında olsun. Daha Peyğəmbərin (s) aşkar və müqəddəs kəlamının və ya İlahi vəhyin və .qanunun qarşısında kimsə ictihad edərək, öz şəxsi nəzərini bildirməsin

Həzrət Peyğəmbər (s) və müsəlmanlara əziyyət vermək

Keçən bölümlərdə söylədiyimiz uydurma və yalan hədislər kimi bu hədis də, əhli-sünnə məzhəbinin “Səhiheyn” və başqa mö`təbər kitablarında mətni və müxtəlif sənədləri ilə zikr olunan hədislərdən biridir. Belə ki, hədisdə həzrət Peyğəmbərimizin (s) ömrünün axır vaxtlarında bir dəstənin günahsız yerə cəzalandırmışdır. Nə qədər də .gülməli və ağılsız bir cəzalandırmadır

:Sözün qıyası, “Lədud” hədisi adı ilə tanınan bu dastan belədir

Həzrət Peyğəmbər (s) ömrünün axır günlərində və xəstəliyinin ən ağır və hüşsuzluq“ vaxtlarında həyat yoldaşları və ya səhabələrinin məsləhəti ilə sinəsi tutulan xəstələrə verilən

səh: ۳۴۴

acı dərmanı ona içirdilər. Elə ki, həzrət (s) özünə gəldi, ağzına dərman töküldüyünü hiss etdi. And içdi ki, Abbasdan başqa məclisdə olanların hamısının ağzına gərək bu acı dərmandan tökülsün. Peyğəmbərin (s) tə`kidi və andına əsasən Abbasdan başqa təkbətək məclisdə olanların hamısının ağzına dərman töküldü. Elə ki, növbə həzrətin (s) həyat yoldaşlarına yetişdi, olardan biri – Məymunə – israrla oruc tutduğunu bildirdi. Lakin onun sözlərini eşitmədilər. Çünki Peyğəmbər (s) bu əmrə tə`kid etmiş və and

”içmişdir

Lədud” hədisi “Səhihi-Buxari”-də və “Səhihi-Müslim”-də xülasə şəklində Aişədən belə“
:nəql olunmuşdur

قَالَتْ عَائِشَةُ: لَدَدْنَا فِي مَرَضِهِ، فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ لَا تَلْدُونِي، فَقُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ، فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَنهَكُم أَنْ تَلْدُونِي؟ قُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ، فَقَالَ: لَا يَبْقَى أَحَدٌ فِي الْبَيْتِ إِلَّا لُدَّ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَّا الْعَبَّاسَ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ.

Həzrət Peyğəmbər (s) xəstə olan dövrdə onun ağzına “Lədud” dərmanı tökdük. O“ həzrət (s) işarə ilə içirməyin deyirdi. Biz dedik ki, o həzrət xəstədir və dərmanı içməkdən imtina edir. Lakin elə ki, özünə gəld,i belə buyurdu: Məgər mən sizi dərmanı içirməkdən çəkəndirmədimmi ? Biz dedik: Biz elə fikirləşdik ki, siz xəstəliyinizə görə dərmanı içmək istəmirsiniz. Bu vaxt o həzrət (s) belə buyurdu: Bu evdə Abbasdan
(başqa gözlərimin önündə hər kəsin ağzına həmin dərmandan tökülsün.”[\[1\]](#)

Lədud” hədisinin araşdırılması“

Lədud” dastanına aid olan bütün hədisləri mətn və sənəd“

səh: ۳۴۵

Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “Kitabut-tibb”, “Əl-lədud” bölümü; və ۹-cu cild,“ . [۱] –۱
“Kitabud-diyat”, “İza əsabə qovmu min rəculin həl yuaqibu minhüm kulluhüm” bölümü;
;və “Səhihi-Müslim” ۷-ci cild, “Kitabus-səlam”, “Kərahyyəttut-tədavü bil-lədud” bölümü

baxımından hətta onun hər tərəfli təfsilatı ilə araşdırılması kitabımıza uyğun deyildir. Təkcə bu hədislərin mətnini və sənədlərini araşdıraraq, lazım olan nöqtələri qeyd etməklə kifayət edirik

Birinci mərhələdə bu hədislərin mətnində hamını özünə cəlb edən və onun uydurma olmasını təsdiq edən onların bir-birinə ziddiyyətli olan mə`nalarıdır. Biz bu ziddiyyətli olan yerlərdən üçünü sizə açıqlayırıq

1. Həzrət Peyğəmbər (s) bu hadisəni nə vaxt bildi .

Bir çox rəvayətlərdə aydın şəkildə Peyğəmbər (s) özünə gəldikdən sonra öz ağzında dərmanın acılığını, onun tə`sirini və ağzına tökülməsini hiss etdiyini və bildiyini açıqlayır

وَ أَفَاقَ فَعَرَفَ أَنَّهُ قَدْ لَدَّ وَ وَجَدَ أَثَرَ اللَّدُّودِ (۱)

Lakin bu bəhsin əvvəlində “Səhiheyn”-dən zikr etdiyimiz həmin hədisin məzmununa əsasən Peyğəmbərimiz Rəsuli-Əkrəm (s) dərman ağzına töküldüyü zaman onu hiss edib və işarə ilə hamını bu işdən çəkəndirmişdir

فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ لَا تَلْدُونِي... فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَنهَكُم أَنْ تَلْدُونِي؟

2. Abbasın bu hadisədə mövqeyi .

Termizinin və əhli-sünnə alimlərinin nəql etdikləri hədisin məzmununa görə həzrət Peyğəmbərin (s) əmisi oğlu Abbas, Peyğəmbərin ağzına dərman tökənlərdən biri idi

لَدَّهُ الْعَبَسُ وَ أَصْحَابُهُ (۲)

Lakin İbn Əbil Hədidin Aişədən nəql etdiyi hədisə görə “Abbasın məclisdə olmasına baxmayaraq o, Peyğəmbərə dərman

səh: ۳۴۶

1- [۱] . “Musnədi-Əhməd”, ۶-cı cild, səh. ۱۱۸, “Aişənin hədisi”

2- [۲] . “Sunəni-Termizi”, ۳-cü cild, “Əbvabüt-tələb”, ۱۲-ci bölüm, “Ma ca`ə fil-hicab”,

.۲۳۵–ci xütbə, səh. ۲۶۵, Faiq, Zəməxşəri, ۳–cü cild, səh. ۳۱۳

verməkdən çəkindirirdi: فَجَمَعُوا عَلَيَّ أَنْ يَلِدُوهُ فَقَالَ الْعَبَّاسُ لَا ذَهَبَ... (۱)

Hansı ki, “Səhiheyn”-də nəql olan hədisin məzmununa görə Abbas hadisənin özündə olmayıb əksinə iş-ışdən keçəndən sonra məclisə daxil olduğu bildirilir

يَشْهَدُكُمْ

۳. Kimlər cəzalanmağa məhkum olundu.

Əhməd İbn Hənbəlin nəqlinə görə, səhabələrin bir dəstəsi o məclisdə idilər. Növbə

(۲) Peyğəmbərin (s) xanımlarına çatana qədər onların hər birinə dərman verildi.

Lakin yenə Əhməd İbn Hənbəlin nəql etdiyi başqa bir hədisinin məzmununa əsasən, həzrət Peyğəmbərin (s) həyat yoldaşlarından başqa orada heç kəsin iştirak etmədiyi və dərmanın da tək onlara verildiyi bildirilir

عَنْ الْعَبَّاسِ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ | وَعِنْدَهُ أَرْوَاجُهُ فَاسْتَتَرَنَ مِنْهُ إِلَّا مِيمُونَةَ فَقَالَ: لَا يَبْقَى فِي الْبَيْتِ أَحَدٌ شَهِدَ اللَّهُ إِلَّا لَدِّي. (۳)

Mətnində müşahidə etdiyiniz ziddiyyət təşkil edən bu üç hədisdən əlavə “Lədu” hədisi barədə bir sual açıqlanmışdır. O da budur ki, görəsən belə bir hökmün verilməsi və Peyğəmbərin (s) belə bir cəza əmrini verməsi o həzrətin nübuvvət məqamına və şəxsiyyətinə uyğundurmu !?

Çünki bu hədislərin hamısının zahiri məzmunu və onların bə`zisinin açıq mə`nası budur ki, məclis iştirakçılarının hamısının dərman içməsi barədə Peyğəmbərin (s) andı və ciddi əmri, onların əməllərinin qarşısında baş vermiş olan cəza metodudur

لقسم رسول الله | عقوبه لهم بما صنعوا (۴)

;Bir halda ki

səh: ۳۴۷

۱- [۱]. “İbn Əbil Hədid”, “Nəhcul-bəlağənin şərh”, ۱۳-cü cild, ۲۳۵-ci xütbə, səh. ۳۱.

۲- [۲]. “Musnədi-Əhməd”, ۶-cı cild, Aişənin hədisi, səh. ۱۱۸.

۳- [۳]. “Musnədi-Əhməd”, ۱-ci cild, “Abbas ibn Əbdul-Müttəlibin hədisi”, səh. ۲۰۹.

۴- [۴]. “İbn Əbil Hədid”, “Nəhcul-bəlağənin şərh”, ۱۳-cü cild, səh. ۳۲, ۲۳۵-ci xütbə.

Qeyd olunduğu kimi hədislərin mühüm hissələrinin məzmununa əsasən, Peyğəmbər .1 (s) özünə gəldikdən sonra dərmanın ağzına töküldüyünü bildi. Buna görə də əmrin yerinə yetirilməməsinə və günahkarların cəzalandırılmasına səbəb olan o həzrət (s) .tərəfindən heç bir nəhy olunmamışdı

Əgər biz qə`bul etsək ki, o həzrət (s) əvvəlcədən diqqətli olub və işarə ilə nəhy .2 etmişsə və dərmanı içməkdən imtina etmişsə yenə də belə, müxalifətçiliyi günah və cəzalanma ilə məhkum etmək olmaz. Çünki bir xəstənin dərman içməkdən imtina .etməsi təbii bir haldır

Fərz edək ki, məclisdə iştirak edənlərin hamısı əsl mövzu ilə razı idilər. Ancaq onların .3 hamısının bu əməlin həyata keçməsində birbaşa rolu olmadığı da bizə məlumdur. Buna görə nə üçün məclisdəkilərin hamısını cəzalandırılmalıdır? Nə üçün bir nəfər və yaxud iki nəfərin gördüyü işə görə onların hamısı cəzalandırılsın?! Hansı ki, Quran baxımından heç bir kəs başqasının günahı qarşısında məsuliyyət daşımır.[\(1\)](#) Bu hökm buna bənzəmir ki, qisas məqamında bir şəxsin qətlinə razı olduğuna görə bir qrupu eyni .qatil şəxs kimi qətlə məhkum etsinlər

Görəsən hansı aqil bir şəxs belə şəxsləri təşəkkür etmək əvəzinə cəzalandırır? Hansı ki, onlar bu əməli öz dini və insanlıq borcu bilib və ölümdən qurtarmaq məqsədi ilə yerinə yetirmişlər. Heç bir aqil şəxs bu işi görməz o ki, qaldı Peyğəmbərin özünə. İbn Həcərin nəlqinə görə Peyğəmbər (s) bütün ömrü boyu hətta öz şəxsi hüquqlarına qarşı heç kəsdən hətta düşmənlərindən belə intiqam almadı və onları cəzalandırmadı.

[\(2\)](#) Əksinə onları bağışlayıb mehriban davranmışdır.

səh:348

1- [1] . وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ } { “ən-Nəhl” “Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz.” ;surəsi, 164-cü ayə

2- [2] . (“Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-Nəbiy” bölümü” ;(Fəthul-bari”, 8-ci cild. Səh. 112;

Bu hədisin qondarılmasının səbəbləri

Keçən iki fəsildə müxtəlif yerlərdə Peyğəmbərin (s) lənətini qazanmış Usamənin ordusuna qoşulmayan şəxslər kimi(1) şəxslərə bəraət qazandırmaq üçün qondarılan hədisin şahidi olduq. Bu hədisin məzmununa əsasən Peyğəmbərin (s) bütün bu lənətlərini onlar üçün uca məqam və (duadan, məhdən və sənadan daha artıq) iftixar hesab etdilər.

Xurma ağacının tozlanması barədə dastan düzəldilər. Bu dastanda Peyğəmbər (s) bir hökm verib sonra öz hökmünün səhv olduğunu başa düşüb, verdiyi təklifdən peşman olduğunu bildirmişdir. Bu dastanın da qondarılmasının səbəbi Peyğəmbərin (s) də ictihad etməsini və ictihadında səhvə yol verməsini sübuta yetirmək olmuşdur. Nəhayətdə o həzrətdən (s) sonra onun sünnəsi və qoyduğu qanunları ilə olunan müxalifətçiliyə bəraət qazandırılıb deyilsin ki, bir müctəhidin başqa bir müctəhidlə olan ixtilafının heç bir eybi yoxdur.

O ki qaldı müqəddəs risalət məqamına yaraşmayan və İslam düşmənlərinin əlinə bəhanə verən “Lədud” hədisinə, aşağıda göstərilən iki səbəb bu hədisin qondarma olmasına daha çox ehtimal verir.

Abbasilər nəslinə fəzilət düzəltmək: Abbasilər nəslə hətta öz hakimiyyətləri. 1 dövründən də qabaq iqtidara gəlmək məqsədi ilə belə bir siyasət həyata keçirirdilər ki, Peyğəmbərin (s) məqamına yaraşmasa da belə öz nəsiləri (Abbasdan tutmuş nəslin digər üzvləri) barədə cürbə-cür fəzilətlər qoşsunlar. “Lədud” dastanında da bu məqsəd gözə çarpmaqdadır. Belə ki, bu hədisdə nəslin banisinə bir fəzilət və iftixar verilmişdir. Çünki bütün “Lədud” hədislərinin ziddiyyətli məzmunlarla nəql olunmasına baxmayaraq, bu nöqtə hamısında eynidir. Bu

səh:349

1- [1]. "لَعَنَ اللَّهُ مَنْ تَخَلَّفَ مِنْ جَيْشِ أُسَامَةَ".

hadisədə yalnız Abbasın cəzalandırılmaması məsələsinə çox təkid olunmuşdur. Yəni Peyğəmbərin (s) bütün səhabələri və köməkçiləri, həmçinin o həzrətin xanımları hətta həmin günü oruc tutan “Məymunə”, bəlkə də Peyğəmbərin övladları və Əhli-beyti də bu cəza ilə cəzalandırılmışlar. Çünki əgər bu dastan doğru olsaydı şübhəsiz ki, Əmirəlmöminin, Həzrət Zəhra və onların övladları da məclisdə iştirak edərdilər. Halbuki, onların barəsində bu hədislərdə heç bir söhbət açılmamışdır. Dastanın zahiri mənası bunu göstərir ki, onlar da məcbur şəkildə Peyğəmbərin (s) əmrilə acı dərmandan dadmışlar! Bəli, səhabələrin və Peyğəmbərin (s) nəslinin arasında təkəcə İbn Abbas cəzalandırılmadı

İkinci xəlifənin nəzəriyyəsinin təsdiqi: İkinci ehtimal budur ki, hədis uyduranlar bu əfsanəni uydurmaqla Peyğəmbərin (s) ömrünün axır anlarında ikinci xəlifənin ona cümləsini sübut etmək istəmələridir. Onlar demək [\(۱\)](#) “إِنَّهُ لَيَهْجُرُ” ”söylədiyi “O sayıqlayır istəyirlər ki, ömrünün axır günlərində Peyğəmbərin (s) davranışı xəlifənin bu nəzərini təsdiq edir. Çünki o həzrət həmin günlərdə elə əmrlər verirdi ki, onun düşüncə qüvvəsini əldən verməsinə dəlalət edirdi. Buna görə də bəzən “Məclisdəkilərin hamısının ağızına bu acı dərmandan tökün mən də tamaşa edim!” bəzən də “Kazğız və qələm gətirin! Bir məsələni yazım ki, məndən sonra yolunuzu azmayasınız!” söyləyirdi

Nəqib Əbu Cəfər və “Lədud” hədisi

Əhli-sünnə alimlərindən və təhqiqatçılarından təkəcə bir nəfər “Lədud” hədisinin qondarma və uydurma olduğunu bildirmişdir. O, İbn Əbil Hədidin ustası Nəqib Əbu Cəfərdir

səh:۳۵۰

Bu mövzunu kitabın ikinci hissəsində “Yazılmayan vəsiyyətnamə” mövzusunda [۱] –۱ .mütaliə edə bilərsiniz

İbn Əbil Hədidin bu qondarma hədisi qəbul edib və ustadının nəzəriyyəsinə müxalif olmasına baxmayaraq, belə söyləyir: “Mən, ustadım Əbu Cəfər Nəqibin məclisində “Lədud” hədisini açıqladım və onun nəzərini bilmək istədim ki, görəsən həmin hadisədə Əli ibn Əbi Talibin (ə) də ağzına dərman tökdülərmi?! O cavabımda belə dedi: “Məzəllah! Əgər belə bir şey baş versəydi Aişə bunu söyləyərdi. Çünki o, həmişə Əlidə (ə) zəif bir nöqtəni tapıb onu ifşa etmək istəyirdi.” Əbu Cəfər sonra belə dedi: “Bəli, şübhəsiz ki o həssas anlarda və saatlarda nəinki Əli (ə) və Həzrət Zəhra (səlamullahi ələyha) hətta Həsən və Hüseyin (ələyhumas-səlam) da Peyğəmbərin (s) çarpayısının kənarında idilər. Görəsən ehtimal etmək olarmı ki, həmin acı dərmandan onların da ağzına tökülmüşdür ya yox? Allah and olsun ki, belə bir şey olmamışdır.” İbn Əbil Hədid deyir: “Əbu Cəfər sözlərini bu cümlələrlə tamamladı: “Lədud” dastanı kökündən batıl, yalan və qondarmadır. Bu yalanı sırf yüksək vəzifə sahiblərinə yaxın olmaq üçün [qondarmışdır.”](#)^[1]

Şiə alimlərinin nəzərində bu hədisin yalan və qondarma olmasında heç bir şübhə yoxdur. Çünki bu hədis Peyğəmbərin məqamı ilə təzaddadır. Amma əhli-sünnə alimləri nəinki bu hədisi nəql etməyiblər hətta bu mövzuda olan şübhələri cavabsız qoyub və .bu məsələyə etinasız yanaşıblar

?Görəsən həzrət Peyğəmbər (s) Qur`an ayələrini unudurdumu

عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعَ النَّبِيَّ | رَجُلًا يَقْرَأُ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: رَحِمَهُ اللَّهُ أَذْكَرَنِي كَذًا وَكَذَا آيَةً أَسَيَّقُطُّهَا فِي سُورَةِ كَذًا وَكَذَا.

Hişam atasından və o da Aişədən nəql edərək söyləyir ki, Rəsuli-Əkrəm (s) məsciddə Qur`an oxuyan bir kişinin səsini eşitdi

səh:۳۵۱

[۱] - “;Nəhcül-bəlağənin şərh”, İbn Əbil Hədid, ۱۳-cü cild, səh. ۳۲; ۲۳۵-ci xütbə“ .

və belə buyurdu: “Allah ona rəhm etsin ki, filan və filan surədə unutduğum filan və filan
.”ayələri mənim yadıma saldı

(Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslimdə” gəlmişdir. (1)

əsqat-tuha)) أَشَقَّطُهَا :Səhiheyndə zikr olunan başqa bir hədisdə yenə də belə gəlmişdir
ənsəytuha) kəlməsi işlədilmişdir. Yə`ni, filan ayəni) أُنْسَ يُمُتُّهَا kəlməsinin yerinə
(unutmuşdum, O mənim yadıma saldı. (2)

Bu hədis də, açıq-aşkar yalandan ibarət olan başqa bir hədisdir ki, nə ağıl onu qə`bul
;edir, nə də Qur`an və sünənə onu təsdiqləyir. Çünki

Nübuət məqamında olub ona nazil olan ayələri unudan, din və məzhəbinin əbədi
mö`cüzəsini qoruya bilməyən bir kəsin risalətinin təbliğində e`timad olunmadığı və
belə şəxsin risalət məqamına layiq olmayacağı aydın bir məsələdir. Bundan başa düşə
bilərik ki, bəhs olunan hədisin məzmunu, nübuət məqamına ən böyük tə`nə və irad
sayılır. Elə bu mövzu əhəmiyyətli olduğu üçün Qur`ani-Məciddə unutqanlıığı
:Peyğəmbərdən (s) inkar edən bir çox ayələr buyurulmuşdur. O cümlədən

{سُنُّرُوكَ فَلَا تَنْسَى}

YA PEYğəMBƏR!) BİZ SəNə (QUR ANı) OXUDACAğIQ Və SəN (ONU)) _
(UNUTMAYACAQSAN . (3)

Bəli, bu ayə də bəhs olunan hədisi məhkum etmiş və Peyğəmbərin (s) Qur`ani-Kərimin
.ayələrini hifz etdiyinə zəmanət vermişdir

səh:۳۵۲

bölümü və (وصل عَلَيْهَمْ) Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabud-də`əvat”, “Qovlullah“ . [۱] -۱
həmin ünvan, ۳-cü cild, “Kitabuş-şəhadət”, “Şəhadətul-ə`ma və nikahuh” bölümü,
۵۹۷۶-cı hədis

Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild, “Kitabu fəzailul-Qur`an”, “Əl-əmru bi-tə`əh-hudil“ . [۲] -۲
Qur`ani və kərahətu qəvli nəsitü” bölümü, və “Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Kitabu fəzailul-
.Qur`an”, “Nisyanul-Qur`an” bölümü, ۷۸۸-ci və ۷۹۰-cı hədislər

;Ə`la” surəsi, 6-cı ayə“ . [۳] -۳

Bundan əlavə Müslimin özü həmin hədisi öz kitabının”Qur`anla əhd və ünsiyyət bağlamaq əmri və mən flan ayəni unutmuşam deməkdən çəkinmək” adlı bölümündə zikr etmişdir. Həmin bölümdə Peyğəmbərdən (s) bu məzmununda belə bir hədis nəql edir ki, o həzrət (s) buyurur: “Müsəlmanlardan birinin “Mən filan surəni və filan ayəni .”unutmuşam” söyləməsi nə qədər də pisdir

Görəsən Peyğəmbərin (s) özü bu sifətlə tanındığı halda başqalarını məzəmmət etməsi
!? necə təsəvvür olunur

Bir şeyi xoşlamadığı və onu pis bilib ondan çəkindirdiyi bir halda özü mübtəla ola ?! Çox
! təcəccüblü və gülməlidir

!Görəsən Rəsuli—Əkrəm (s) ayaq üstə bövl edirdimi

:Rəva olmayan başqa bir böhtan

عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ حَدِيثِهِ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ | سَبَاطُهُ قَوْمٌ خَلْفَ حَائِطٍ فَبَالَ قَائِمًا.

Buxari” və “Müslim” Huzeyfədən nəql edirlər ki: “Həzrət Peyğəmbər (s) divarın“ arxasında olan “zibilliyə” gəldi və ayaq üstə duraraq bövl etdi. Sonra isə su istədi və
”.dəstəmaz aldı

...عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: كَانَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ يُشَدُّ فِي الْبَوْلِ وَيَقُولُ: إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا أَصَابَ ثَوْبَ أَحَدِهِمْ قَرَّضَهُ، فَقَالَ حَدِيثُهُ: لَوَدِدْتُ أَنَّ صَاحِبِكُمْ لَا يُشَدُّ هَذَا الشَّدِيدَ، فَلَقَدْ رَأَيْتَنِي أَنَا وَرَسُولَ اللَّهِ نَتَمَاشَا، فَأَتَى سَبَاطُهُ خَلْفَ حَائِطٍ، فَقَامَ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ، فَبَالَ فَانْتَبَذْتُ مِنْهُ، فَأَشَارَ إِلَيَّ، فَجِئْتُ، فَقُمْتُ عَقَبَهُ حَتَّى فَرَّغَ.

Yenə də Əbu Vaildən belə nəql edirlər ki; “Əbu Musa Əş`əri sidiyin nəcis olmasında çox israrlı idi və deyirdi: Bəni İsrail arasında təharət qanunu belədir ki, əgər paltarlarına sidik dəyərsə yumaq əvəzinə o yeri qayçı ilə kəsirdilər. Huzeyfə dedi: Ey kaş Əbu Musa bu israrından çəkinsəydi. Çünki mən Peyğəmbərlə birgə gəzirdim. Bu zaman o həzrət (s) divarın arxasında olan zibilliyə yaxınlaşdı və sizlərdən biri kimi dayanaraq, ayaq üstə bövl etdi. Özüm ondan aralı durdum. O həzrətin (s) işi bitdi.

Onun

yanına qayıtdım və işini qurtarıncə arxasında dayandım.”^[1]

;Buxari və Müslimin nəql etdikləri bu iki hədisdən belə başa düşülür ki

Allahın elçisi həzrət Məhəmməd (s)– məqamından uzaq, cahiliyyətdə dövrünün mühitində tərbiyələnməmiş və hələ İslam dininin gözəl təlim və qanunları ilə tanış olmayan, etimad olunmaz şəxslərdən biri idi. Bəli, həzrət Peyğəmbər (s) də belə şəxslər kimi zibilliyə və

فَامَ رَسُولُ اللَّهِ كَمَا يَقُومُ أَحَدِكُمْ فَيَالٍ قَائِمًا: divarların arxasına ayaq üstə durub bövl (sidik) edirdi

!!Çox təəccüblüdür

Bu nisbətə qəbahətli olmasına e`tiraf

Biz, həzrət Peyğəmbərə (s) aid edilən bu nisbət barədə dəqiq elmi bir nəzər vermirik .və nəzafətin fitri bir məsələ olmasını da söyləmirik

Biz, bövldən təmiz olmağın o qədər aydın olduğunu və Əbu Musa Əş`ərinin bunu dərk etdiyini və bu mövzuda çox diqqətli olduğunu da demirik

Həmçinin Əbu Musa Əş`ərinin nəqlinə əsasən bu məsələnin o qədər də mühüm olub ta Bəni İsrail arasında sidiyin bulaşdırdığı yeri qayçı ilə kəsib atdıqlarını da söyləmək .istəmirik

Əksinə, biz bütün bu kimi məsələləri bir tərəfə qoyuruq. Çünki bu məsələni “əhli-sünnə” alimləri və “səhiheyn” kitablarının şərhçiləri çox qəbahətli olduğunu e`tiraf etmişlər. Onlar bu nisbətə nübuvvət məqamına xəyanət olduğunu və bu məsələnin .pisliyini anlamışlar

səh:۳۵۴

Səhihi Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabul-vuzui”, “Əlbövlü ində sahibih” bölümü və . [۱] –۱ “Əlbövlü qaimən və qaidən” bölümü, “Əlbövlü ində səbatəti qovmin” bölümü, hədis: ۲۲۲; “Səhihi-Buxari”, ۳-cü cild, “Əlvuqufu və bövlü ində sibatəti qovmin” bölümü, ۲۲۳-cü .hədis və ۱-ci cild, “Əlməşu ələl-xəffin” bölümü ۲۳۹-cu hədis

Buna baxmayaraq hədisi nübuvvət məqamına aid edilməsin deyə quru və nifrətamiz müxtəlif sözlərlə mə`nasını cürbəcür yerlərə yozmuş və günahdan daha pis olan .üzürlərini söyləmişlər

Günahdan daha pis üzrlər

Səhihi-Müslim” və “Səhihi-Buxari” kitablarının şərh yazarları zikr olunmuş bu iki hədis“ :barədə belə söyləyirlər

Cahiliyyət dövründə ərəb yarımadasında yaşayan camaat ayaq üstə bövl etməyin .1 bel ağrısına xeyirli və dərman olmasını bildirirdilər. Mümkündür ki, həzrət Peyğəmbər (s) də bel ağrısına mübtəla olmuşdur və cahil ərəb camaatı kimi şəfa tapması üçün .ayaq üstə bövl etmişdir

Bəlkə də Peyğəmbərin yanına (ayağının bud hissəsinə) hər hansı bir yara və yaxud .2 .çıban var imiş. Bu da onun oturaraq bövl etməsinə mane olmuş

Ayaq üstə bövl edən şəxs bağırsağ yolundan nəcisin xaric olmasından amandadır. .3 Lakin oturaq vəziyyətində belə iş amanda olmur. Buna görə də “Ömər” də belə demişdir ki: Ayaq üstə bövl etmək ğaitin məxrəcini (bağırsaqdan nəcisin xaric olan yerini) qoruyur. Həzrət Peyğəmbər (s) də bu səbəbdən ayaq üstə bövl etməsi ehtimal .olunur

Bəlkə də Peyğəmbər (s) yumağa yer tapmamış və çarəsizlik üzündən ayaq üstə bövl .4 .etmişdir

Həzrət Peyğəmbərimiz (s) ayaq üstə bövl etməyin icazəli olduğunu əməli surətdə .5 .camaata göstərmişdir. Hərdən özü də ayaq üstə bövl edirdi

Söylədiklərimizi “Səhihi-Buxari”-nin şərh yazarlarından biri olan İbn Həcər, öz “Fəthul- bari”[\(1\)](#) adlı kitabında və həmçinin

səh:355

Qəstəlani “İrşadus-sari”⁽¹⁾ adlı kitabında nəql etmişlər. O cümlədən, bu nəzərləri Nəvəvi “Səhihi-Müslim” kitabının şərhində Xitabi, Beyhəqi və əhli-sunnə məzhəbinin alimlərindən nəql etmişdir

...إِنَّمَا بَالَ قَائِمًا لِأَنَّهَا حَالَةٌ يُؤْمِنُ مَعَهَا خُرُوجَ الرِّيحِ بِصُوتٍ وَفَعَلَ ذَلِكَ لِكَوْنِهِ قَرِيبًا مِنَ الدِّيَارِ

:Başqa bir yerdə isə belə zikr olunmuşdur

أَنَّ الْعَرَبَ كَانَتْ تَسْتَشْفِي لَوْجَعِ الصَّلْبِ بِالْبُؤْلِ قَائِمًا⁽²⁾

Cəlaləddin Siyuti də həmin sözləri “Sünəni-Nəsai”-nin şərhində əlavələri ilə birgə zikr etmişdir.⁽³⁾

?Bu yozumlar nəyə lazımdır

Söylənilən yozumlar gülməli və günahdanda pis sayılan üzürlərdir. Peyğəmbər (s) barədə söylənilən bu sözlərin özü o həzrətə nisbət verilən əməldən daha çirkin və əxlaqsızlıqdır.

Bizim nəzərimizcə bu kimi hədisi qə`bul edib, sonra onu belə quru və nifrətamiz fikirlərlə yazmağın iki səbəbi vardır

1. Nübuvvət məqamını tanımamaq və dərk etməmək

2. Buxari və Müslimün kitablarında zikr olunan hər hansı bir hədisin səhihliyinə və doğruluğuna əqidənin olması

Hafiz “Cəlaləddin Siyuti”-nin nəqlinə görə, sünni məzhəbinin tərəfdarları bu iki hədisə əsaslanaraq ayaq üstə bövl etməyi İslam qanunlarının bir hissəsi kimi qə`bul etmişlər və bu gözəl sünənin tərk olunmamasına və “Səhiheyn” kitablarına qarşı e`tiraz yaranmasın deyə ardıcıl olaraq bütün dövrlərdə azı ildə bir dəfə ayaq üstə bövl edirdilər!.. Nüasir alimlərdən biri də mənə İraq

səh:۳۵۶

.Nəvəvinin şərhi", 3-cü cild, səh. 165" . [2] -2
.Sünəni-Nəsəinin şərhi", 1-ci cild, səh. 20" . [3] -3

dindarlarından sünnilərdən bə`zisinin qondarma olan belə hədislərə əqidə bəsləyib .ona əməl etməsini və bu günlərdə də ayaq üstə bövl etdiklərini söyləmişdir

!Belə hadisələr bizim üçün qə`bul olunmazdır

Əgər onlar nübuvvət məqamını tanısaydılar və bütün bu sadələvhlüyü, təəssübü və “Səhiheyn” kitabları barədə yersiz olan xoş baxışlarını kənara qoyardılar. Azacıq bir diqqətlə bu mövzunun nəinki nübuvvət məqamına uyğun gəlmədiyini hətta bu məsələni İslam qanunları ilə tanış olan adi bir şəxsə və ya özünü şəxsiyyət sayan bir .kəsə nisbət vermək doğru və düzgün olmadığını dərk edərdilər

Biz, həzrət Peyğəmbər (s) barədə olan belə hədisləri qə`bul etmir, “Buxari” və “Müslimin” söylədiklərini doğru saymırıq. Əksinə, biz həzrət Peyğəmbər (s) barədə o :hədisi qə`bul edirik ki, deyir

”Elə ki, həzrət Peyğəmbər (s) bövl etmək istəyirdi, camaatdan aralanırdı“

كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ فِي سَفَرٍ فَاتَى النَّبِيَّ حَاجَتَهُ فَأَبْعَدَ فِي الْمَذْهَبِ (۱)

:Biz o hədisləri qə`bul edirik ki, belə deyir

إِنَّهُ كَانَ يَزِتَادُ لِبَوْلِهِ مَكَانًا كَمَا يَزِتَادُ مَنْزِلًا

Allahın elçisi, əgər səhrada bövl etməyə məcbur olurdusa kənara sıçramasın deyə,“
([özüne münasib bir yer seçirdi.](#))”

Biz, Rəsuli-Əkrəmin (s) qanun və sünnəsində bu hədisi qə`bul edirik. Elə ki, o həzrət (s)
:iki qəbrin kənarından keçirdi belə buyurdu

Bu iki qəbrin sahibləri hər ikisi əzabdadırlar.” Sonra belə əlavə etdi: “Hər ikisinin əzabı“
.nəzərinizdə tutduğunuz böyük günahın nəticəsi deyildir

səh:۳۵۷

–۱ [۱]. “Sunəni-Termizi”, ۱-ci cild, səh. ۱۷; və “Sunəni-Nəsai”, ۱-ci cild, səh. ۲۱;

–۲ [۲]. “Sunəni-Termizi”, ۱-ci cild, səh. ۱۷;

بَلَىٰ أَمَّا أَحَدُ هُمَا فَاَكَانَ يَسْعَىٰ بِالنَّمِيمَةِ أَحَدُ هُمَا فَاَكَانَ لَا يَسْتَنْزِعُهُ مِنْ بَوْلِهِ

Onlardan biri bövl edərkən onun kənara sıçramasının qarşısını almaması və digərinin
(isə xəbərçi olduğu üçündür.”[\[1\]](#))

Görəsən ayaq üstə bövl edən kəs onun sıçrayışından və ona bulaşmasından amanda“
”?qalarmı? Belə olduqda bu hədis ona aid deyilmi

?Bu kimi hədislərin düzəlməsinin səbəbi nədir

Biz belə düşünürük ki, həzrət Peyğəmbərimizin (s) səhabələrindən bəziləri İslamdan
.qabaqki adətlərini yəni, ayaq üstə bövl etmələrini kamil şəkildə tərk edə bilməmişlər

Onlara e`tiraz olunmamasına görə, bu işin pisliyini azaltmaq və belə şəxslərin hörməti
qorunsun deyə, şəxsiyyətlərinin alçalmamasına xatir məcbur olmuşlar ki, bu kimi
hədisləri Allahın elçisi barədə uydurmağa başlasınlar. Bununla da İslam Peyğəmbərini
.bu kimi şəxslərlə bərabər və şərikin sayıb, onu bu əməllə müttəhim etsinlər

Bu nəzəriyyəni əhli-sünnənin mənbələrində bu barədə zikr olunmuş müxtəlif
.məsələlərdə və rəvayətlərin mənalərindən başa düşmək olar

;İbn Macə öz “Sunən” adlı kitabında nəql edir ki

وَ كَانَ مِنْ شَأْنِ الْعَرَبِ الْبَوْلُ قَائِمًا

(Cahiliyyət dövründə ərəblərin adət və ənənəsi ayaq üstə bövl etmək idi”[\[1\]](#))

;Malik, “Əl-müvəttə` ” adlı kitabında Abdullah ibn Dinardan belə nəql edir ki

səh:۳۵۸

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-cənayiz”, “Əzabul qəbri minəl-fitnəti vəl-bövl” . [۱] –۱
bölümü; “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Əd-dəlilu əla nəcasətil-bəvli” bölümü, “Sünəni-Əbi

;Davud”, ۱-ci cild, səh. ۵; və “Sunəni-Nəsai”, ۱-ci cild, səh. ۲۸

;Sunəni-İbn Macə”, ۱-ci cild, səh. ۱۱۲” . [۲] –۲

«Mən, Abdullah ibn Öməri (Ömər in oğlu Abdullahı) ayaq üstə bövl edərkən gördüm.»^[۱]

;Yenə də Ömər barədə iki rəvayətin belə nəql olunduğunu görürük ki

.۱

عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ | وَأَنَا أَبُولُ قَائِمًا، فَقَالَ: يَا عُمَرُ لَا تَبُولُ قَائِمًا، فَمَا بُلْتَ قَائِمًا بَعْدَ.

Ömər in oğlu Abdullah atasından nəql edir ki; «Mən ayaq üstə bövl edirdim. Allahın elçisi məni bu halda gördü və buyurdu: Ey Ömər! Ayaq üstə bövl etmə. Ondan sonra mən ayaq üstə bövl etmədim.»^[۲]

.۲

عَنْ أَبِي عُمَرَ، قَالَ عُمَرُ: مَا بُلْتُ قَائِمًا مُذْ أَسْلَمْتُ

Abdullah ibn Ömər atasından nəql etmişdir ki, o belə deyir: Mən İslam dinini qə`bul` etdiyim gündən ayaq üstə bövl etməmişəm.»^[۳]

Bir tərəfdənsə səhabələr arasında tək cə Ömər in ayaq üstə bövl etmək barədə əqli baxımdan icazəli olmasını, onun səbəbini və fəlsəfəsinin söylədiyini də görürük ki, belə deyir:

الْبُؤْلُ قَائِمًا أَحْفَظُ لِلدُّبْرِ

«Yəni, «Ayaq üstə bövl etmək, ǧaitin məxrəcini çox yaxşı qoruyur.»^[۴]

Hər halda Abdullah ibn Ömər in barəsində Abdullah ibn Dinarın bu sözləri və mövzunu Ömərə deyil, həzrət

səh:۳۵۹

[۱]–۱. «Muvəttə`i-Malik», ۱–ci cild, «Ma caə fil-bəvli qaimən» bölümü» .

[۲]–۲. «Sunəni-Termizi», ۱–ci cild, səh. ۱۰; «Sunəni-İbn Macə», ۱–ci cild, səh. ۱۱۲» .

[۳]–۳. «Sunəni-Termizi», ۱–ci cild, səh. ۱۰» .

Fəthul-bari", 1-ci cild, səh. 343; "İrşadus-sari", 1-ci cild, səh. 177; və 4-cü cild, səh. [4] -4
.265; "Nəvəvinin şərhi", səh. 165

Peyğəmbərə (s) isbatlanması, o cümlədən Ömərdən bu barədə əqli dəlilin söylənilməsi bizi bir daha bu nəticəyə gətirib çıxardır ki, söylənilən məsələlər arasında bağlılıqlar vardır.

Bunu da bildirməliyik ki, bu mövzu həzrət Peyğəmbərimizin (s) dövründən sonra, Aişənin yaşayışı zaman ortaya çıxmış, müsbət və mənfi dedi-qodular həmin dövrdə meydana gəlmişdir. Aişə də Peyğəmbərə (s) tərəf çıxmış, bu pis və şiddətli töhmət və iftiralara qarşı çıxaraq belə söyləmişdir:

مَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ النَّبِيَّ | كَانَ يَبُولُ قَائِمًا فَلَا تُصَدِّقُوهُ مَا كَانَ يَبُولُ إِلَّا قَاعِدًا

Hər kəs söyləsə Peyğəmbər ayaq üstə bövl edib, onu təsdiq etməyin. Çünki “[Peyğəmbər həmişə oturaq vəziyyətdə bövl edərdi.](#)”

Termizi bu hədisin nəqlindən sonra deyir: “Bu hədis sənəd baxımından ən doğru və ən yaxşı hədisdir ki, bu bölümdə nəql olunmuşdur

[İbn Həcər də bu hədisin doğru və səhih olduğunu təsdiqləmişdir.](#)”

“Sehrun–nəbiy” dastanı

Həqiqəti doğru olmayan məsələlərdən biri də “Səhiheyndə” həzrət Peyğəmbər (s) barədə tək cə Aişədən nəql olunan və bu günlərdə İslam düşmənlərinin əlində ən böyük zərbəsi sayılan tutarlı dəlillərindən biri “Sehrun–nəbiy” dastanıdır. Bu dastanın xülasəsi belədir:

Zərriq” sülaləsindən Lubeyd ibn Əsəm adlı yəhudi bir kişi həzrət Peyğəmbəri (s) sehləmişdir. O həzrət elə sehlənmişdir ki, onun tə`siri nəticəsində həzrət Peyğəmbər (s) xəyal edirdi ki, bir iş görür. Hansı ki, o işi yerinə yetirmirdi. Bə`zən də xəyal

səh: ۳۶۰

edirdi ki, öz həyat yoldaşlarının biri ilə yatmışdır. Bir halda ki, belə bir şey baş .verməmişdir

:İndi isə bu hədislərdən birinin mətnini və tərcüməsini nümunə üçün burada zikr edirik

عَنْ عَايِشَةَ، قَالَتْ: سَـجَرَ رَسُولُ اللَّهِ | حَتَّى أَنَّهُ يُحَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَ مَا فَعَلَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ عِنْدِي دَعَا اللَّهَ وَ دَعَا، ثُمَّ قَالَ: أَشْعَرْتَ يَا عَايِشَةُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ، قُلْتُ: وَ مَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: جَاءَنِي رَجُلَانِ فَجَلَسَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَ الْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَا وَجَعَ الرَّجُلِ، قَالَ: مَطْبُوبٌ، قَالَ: وَ مَنْ طَبَّه؟ قَالَ لِبَيْدِ بْنِ الْأَعْصَمِ الْيَهُودِيِّ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ، قَالَ فِيمَا إِذَا؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَ مَشَاطِهِ، وَ جَفَّ طَلْعَهُ ذَكَرَ قَالَ: فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بَيْتِ ذِي أَرْوَانَ، قَالَ: فَذَهَبَ النَّبِيُّ فِي أَنْاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِلَى الْبَيْتِ، فَنَظَرَ إِلَيْهَا وَ عَلَيْهَا نَخْلٌ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى عَيْشَةَ، فَقَالَ: وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نَقَاعُهَا لِحَنَاءٍ، وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُؤْسُ الشَّيَاطِينِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَأَخْرَجْتَهُ؟ قَالَ: لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَافَيْتُ اللَّهَ وَ شِصْفَانِي، وَ حَشِيَّتِي أَنْ أَثُورَ عَلَى النَّاسِ مِنْهُ شَرًّا وَ أَمَرَ بِهَا فَدُفِنَتْ.

Aişə deyir: Həzrət Peyğəmbər (s) sehr olunmuş və bu sehr də ona öz tə`sirini“ qoymuşdur. Belə ki, o xəyalən bir işi görür, bir halda ki, o işi yerinə yetirmirdi. Bu o vaxta qədər baş verdi ki, günlərin birində mənim yanımda dua edirdi. O öz duasına davam etdi. Sonra dedi: Aişə! Allahın mənim istəklərimə müsbət cavab verdiyini başa düşdünmü? Dedim: Necə? Ya Rəsuləllah! Buyurdu:– İki kişi mənim yanıma gəldilər. Biri başımın yuxarı tərəfində, digəri isə aşağı tərəfimdə oturdu. Sonra biri o birisinə dedi: Bu kişinin nə xəstəliyi vardır? Cavab verdi: Sehlənmişdir! Dedi: Onu kim sehirləmişdir? .Cavab verdi: Zərriq sülaləsindən olan Lubeyd ibn Ə`səm adlı bir Yəhudi

Soruşdu:–Nə ilə? Dedi: Daraq, baş tükü və təzə çiçək açmış cavan ağacın qabığı ilə.

.Dedi:–Haradadır? Cavab verdi:–Zi-Ərvan quyusunda

Sonra həzrət Peyğəmbər (s) bir neçə səhabələri ilə birgə həmin quyuya tərəf getdilər. Quyuya baxdıqda orada bir xurma ağacının olduğunu gördü. Bu vaxt Aişənin yanına qayıtdı və dedi: And olsun Allaha ki, o quyunun suyunun rəngi (zəhərin tə`sirindən) dəyişmiş və xına rəngdə suya dönmüşdür. Oranın xurma ağacları şeytanların başları .kimidir

Aişə deyir ki; Mən soruşdum: Ya Rəsuləllah sehri çıxarda bildin? Buyurdu: “Yox! Çünki Allah mənə şəfa verdi. Qorxdum ki, onu çıxardığım zaman camaat arasında ixtilafa [\(səbəb olsun.” O an əmr etdi ki, o quyunu doldursunlar.](#) [1]

.Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslimin” kitablarında Aişədən nəql olunmuşdur

;Səhihi-Buxaridə” Aişədən yenə bu mövzuda başqa hədis nəql olunmuşdur ki“

سِحْرَ رَسُولِ اللَّهِ | حَتَّى كَانَ يَرَى يَأْتِي النِّسَاءَ وَلَا يَأْتِيَهُنَّ، قَالَ سُفْيَانُ: وَهَذَا أَشَدُّ مَا يَكُونُ مِنَ السُّحْرِ إِذَا كَانَ.

Həzrət Peyğəmbərə (s) sehr etmişlər. Bu sehrin tə`sirindən Peyğəmbər (s) elə“ fikirləşirdi ki, öz xanımları ilə yaxınlıq edir. Hansı ki, belə bir iş görmürdü.” Bu hədisdə bu cümlədən sonra belə deyilir:“Sufyan deyirdi: Bu növ sehrlər ən çətin və ağır [\(sehrlərdəndir.”](#) [2]

Biz, bu cərəyanın cavabını və dərin araşdırmalarımızı münasib bir yerə və vaxta ayırırıq. Təəssüflər olsun ki, bir çox tarix və təfsir kitablarında, hətta bə`zən şi`ə məzhəbinin kitablarının bə`zində də bu kimi hədislərə rast gəlirik. Burada

səh:۳۶۲

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabu Bəd`ul-xəlqi”, “Sifətul İblisi və cunudihi” . [1] –1
bölümü, ۷-ci cild, “Kitabut-tibb”, “Həl yəstəxricəs-sehr” bölümü; “Kitabut-tibb”, “Əs-
sehr” bölümü, ۸-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “İn-nəllahə yə`muru bil-ədli” bölümü, və
“Kitabud-də`əvat” “Təkrirud-dua” bölümü; “Səhihi-Müslim”. ۷-ci cild, “Əs-sehr”
;bölümü

;Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “Kitabut-tibb”, “Əs-sehr” bölümü“ . [2] –۲

[\(biz, yazıçılardan birinin araşdıraraq bu barədə verdiyi cavabla kifayətlənirik:\)](#)

Aişənin “sehrun-nəbiyy” barədə nəql etdiyi bu cərəyanın mə`nası budur ki, Allahın .rəsulu öz aqlını itirmiş və sehrin tə`sirindən ayırmaq və seçmək hissini qarışdırmış

Buna görə də, namaz qılmadığı halda namaz qıldığını xəyal etməsi mümkündür. Yenə də mümkündür ki, həmin halda nübuvvət məqamına zidd və həmçinin onun insanlıq şə`ninə müxalif və zərər olan bir məsələni təsəvvür edib yerinə yetirsin. Nəhayət, ona vəhy nazil olduğunu və Allah tərəfindən əmr gəldiyini və s.. düşünməsi də mümkündür.

.Hansı ki, bunların heç biri baş verməmişdir

Baxmayaraq ki, bu kitabda bir kəsə həmlə etməyəcəyimə və heç kəsə irad tutmayacağıma söz vermişəm, bu yerdə özümə vacib bilirəm ki, açıq şəkildə irad tutam və sözümlü deyəm. Bu kimi hədisləri nəql edənlər və ya öz kitablarında yazanlar özləri sehrlənmiş və dəlidirlər. Çünki onlar öz yazdıqları və söylədikləri haqda heç də düşünməyiblər. Təkcə nəqlinə qənaət etməklə öz söylədiklərinin yalan və ya doğru .olmaması barədə az da olsa belə araşdırma işi aparmayıblar

Təkcə vəhy yolu ilə söz danışan (Allahın buyurduğu kimi) bir Peyğəmbərin (s) öz aqlını !?itirməsi necə mümkündür

Allah bütün dünyaya, dilinə bə`zən batil sözlər gətirən, başqalarının xoşlamadığı bir iş görən və bə`zən isə öz şüurunu, təfəkkürünü təməmilə itirən, aqlını əldən verən, sehrlənmiş bir şəxsin sözlərinə və əməlində ona itaət etməyi necə əmr edərək vacib !?saya bilər

səh:۳۶۳

Əlhəsən adı ilə məruf olan Haşim “Dirasətu fil kafi və əs-səhihul-Buxari” adlı . [۱] -۱ .kitabında, səh.۲۴۷

Kitabımızın əvvəlki səhifələrində işarə olunduğu kimi, tarix boyu ənbiaların həqiqi sifətlərini Tövratda və İncildə məxfi və xain əllər tərəfindən dəyişdirildiyinin şahidi olmuşuq. Hər zaman zəmanənin tələbinə əsasən Peyğəmbərləri bir dəstə cinayətkarların fikir və əməlləri ilə uyğunlaşması üçün əyyaş, şərابخor və zinakar şəxslər kimi tanıtılmışlar. Bir yerdə böyük Peyğəmbərlərdən birini əri olan qadınla zina etdiyini və onun qeyri-şər`i yolla hamilə qalması və bu cinayəti ört-basdır edib, .abrını qorumaq üçün həmin qadının ərinin qatili adı ilə müttəhim etmişlər

Yaxud böyük Peyğəmbərlərdən başqa birisinin məst olaraq iki qızları ilə zina etməsi və hər ikisinin də öz atalarından uşağa qalması, dünyaya oğlan uşağı gətirməsi ilə .müttəhim etmişlər

Yenə də böyük Peyğəmbərlərdən başqa birinin mö`cüzə yolu ilə əyyaşlığını qələməalaraq onu alkaqolçulardan sayıb tanıtılması və s

Əlbəttə, İslam Peyğəmbəri (s) də, bu kimi rəva olmayan və həqiqətin əksinə olan töhmətlərdən amanda qala bilmədi. Hakimiyyətdə olanlar bacardıqları qədər İslam Peyğəmbərinə həqiqətdən uzaq olan töhmət və iftiraları nisbət verdilər. Lakin Qur`ani-Kərimi hər növ təhrifdən və məxfi əllərin xəyanətindən saxlayan Allah, onun qorunmasını öz öhdəsinə götürmüşdür. Bu kimi rəva olmayan nisbətlər və həqiqətdən uzaq olan məsələlər indiki Tövrat və İncildə yazılan yazılar kimi Qur`ani-Kərimin ayələrində deyil, səhih hədis surətində camaatın ixtiyarına qoyulmuşdur. Müsəlmanların bir çoxunun əqidəsi (Əhli-sünnə) bu hədislərin doğru və səhih olduğuna rəğmən, əsrlər boyunca onlara inanmış və onların məzmununa, mə`nalarına e`tiqad .bəsləmişlər

Biz həqiqəti olmayan bu kimi rəva sayılmayan töhmətləri

dörd hissədə gətirəcəyik. Sonra isə xülasə şəkilində bu hədislərin uydurulmasının səbəblərini açıqlayacağıq.

1. Peyğəmbərin (s) evində mahnı oxunması!?

Səhiheyn” kitablarında nəql olunan hədislərin məzmununa əsasən həzrət Peyğəmbərin (s) evində və onun hüzurunda bə`zən qızlar xoş avazla mahnılar oxuyurdular. Əbu Bəkr də Peyğəmbərin (s) evinə daxil olarkən bu səhnəni görüb çox narahat olurdu. Hətta bu işin qarşısını da alırdı. Lakin həzrət peyğəmbər (s) Əbu Bəkrə belə buyururdu: “Bayram və şənlik günləridir. Qoy öz işləri ilə məşğul olsunlar

Aişə xanımın gəlincikləri vardı. Həzrət Peyğəmbərin (s) hüzurunda onlarla oynayır və onula birgə oynayan qızlar da Peyğəmbərin (s) evində Aişə ilə oynayırdılar. Elə ki, həzrət Peyğəmbər (s) evə daxil olurdu, Aişə ilə oynayan qızlar Peyğəmbərdən utanaraq evin bir küncündə əyləşərdilər. Ancaq, Peyğəmbər (s) onları həvəsləndirərdi və bir-birinin ardınca onları Aişə ilə oynamağa göndərərdi.

İndi isə bu hədislərin mətni və tərcüməsi ilə tanış olaq

1.

...عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَالنَّبِيَّ عِنْدَهَا يَوْمَ فِطْرِ أَوْ أَضْحَىٰ وَعِنْدَهَا قَيْتَانِ تُغَنِّيَانِ بِمَا تَقَاذَفَتِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بَعَاثَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: مَزْمَارُ الشَّيْطَانِ؟ مَرَّتَيْنِ، فَقَالَ النَّبِيُّ دَعُهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ، إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَإِنَّ عِيدَنَا هَذَا الْيَوْمَ.

Aişə deyir: “Qurban və ya Fitr bayramı günü idi. İki nəfər mahnı oxuyan qız mənim evimdə Buğas cənginin şe`rlərini oxuyurdular. Bu şe`rlərdə ənsar bir-birinə söylədikləri və nisbət verdikləri pis sözlər və nalayiq söyüşlər vardı. Həmin vaxt Allahın elçisi (s) evdə idi. Əbu Bəkr evə daxil oldu (və bu səhnəni görüb çox narahat oldu) dedi:

!?!Musiqi?! Musiqi

!Peyğəmbər (s) buyurdu: Əbu Bəkr, onlarla işin olmasın

﴿Çünki hər bir millətin bir bayramı var. Biz müsəlmanların da bayramı bu gündür.﴾^[۱]

Qinə” lüğəti işlənmişdir. İbn Əsir “Nəhayət” adlı “ قَيْنَه ” İzahı: Bu hədisin mətnində ”.kitabında deyir: “Qinə, peşəsi xanəndə olan qızlara deyilir

cümləsi işlənmişdir. Yə`ni o şe`rlərdə olan ” بِمَا تَقَاذَفَتِ الْأَنْصَارُ ” Yenə də hədisin mətnində .ənsarın bir–birinə nisbət verdiyi söyüşlər və pis sözləri oxuyurdular

:Lakin bu hədis Aişə xanımdan başqa cür də nəql olunmuşdur

.۲

...عَنْ عَيَّاشَةَ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ أَبُو بَكْرٍ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِي الْأَنْصَارِ تَغْنِيَانِ بِمَا تَقَاوَلَتِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بُغَاثٍ قَالَتْ وَلَيْسَتَا بِمُغْنِيَتَيْنِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمْزَامِيرُ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ وَذَلِكَ فِي يَوْمِ عِيدِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ يَا أَبَا بَكْرٍ؛ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَهَذَا عِيدُنَا.

Aişə deyir: Ənsar qızlarından ikisi mənim evimdə avazla Buğas cənginin şe`rlərini“ oxuyurdular. Ancaq onlar peşəkar oxuyan deyildilər. Bu vaxt Əbu Bəkr gəldi və dedi: Görəsən Şeytanın musiqisinin Peyğəmbərin (s) evində oxunması rəvadırmı?! Bu hadisə bayram günü idi. O üzdən həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Ey Əbu Bəkr! Hər bir millətin bayramı vardır. Bizim də bayramımız bu gündür.”^[۲]

;Yenə də Aişədən nəql olunmuşdur ki .۳

...عَنْ عَيَّاشَةَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا جَارِيَتَانِ فِي أَيَّامِ مَنْى تَدْفَانِ وَتَضْرِبَانِ وَالنَّبِيُّ مَتَغَشٌّ بِثَوْبِهِ، فَاتْتَهَرَهُمَا أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ عَنْهُمَا وَجْهَهُ، فَقَالَ: دَعُهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ، فَإِنَّهَا أَيَّامُ عِيدٍ، وَتِلْكَ الْأَيَّامُ أَيَّامُ مَنْى.

səh:۳۶۶

Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild, “Kitabu fəzaili əshabın-nəbiyy”, ۷۵-ci bölmə; [۱] –۱
“Məqdəmun-nəbiyyi və əshabihil-mədinə”, hədis: ۳۷۱۶

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-eydəyn”, ۳-cü bölmə; “Sinətul-eydəyni li-əhlil-“ . [۲] –۲
İslam”, ۹۰۹-cu hədis

Qurban bayramı günləri idi. Allahın elçisi evdə, çarpayının üzərində istirahət edirdi. İki qız mənim yanımda qaval vurub əl çalırdı. Bu vaxt Əbu Bəkr gəldi və qızları bu işi görməkdən çəkirdi. Həzrət Peyğəmbər (s) örtüyü üzündən götürdü və buyurdu: Ey Əbu Bəkr! Onları öz hallarına burax! Çünki bayram, şənlik və Qurban bayramı günüdür.”^[1]

:Bu dastanı Ürvə Aişədən bu cür nəql edir

.۴

...عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تَغْنِيَانِ بَغَاءِ بَغَاثٍ فَاضَ طَجَعِ عَلَى الْفَرَايشِ وَ حَوْلَ وَجْهَهُ، وَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ، فَانْتَهَرَنِي، وَقَالَ: مَرَمَارَةُ الشَّيْطَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ؟ فَأَقْبَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ، وَقَالَ: دَعُهُمَا، فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزْتُهُمَا فَخَرَجَتَا.

İki qız mənim evimdə avazla Buğas müharibəsinin şe`rlərindən oxuyurdu. Həzrət“ Peyğəmbər (s) gəldi və çarpayıya tərəf getdi. Üzünü o tərəfə çevirdi. Bu vaxt Əbu Bəkr daxil oldu. Mahnı oxuyanları görünə üzünü mənə tursutdu və dedi: Peyğəmbərin yanında qına və musiqi?! Peyğəmbər (s) üzünü Əbu Bəkrə tərəf tutub buyurdu: Onları öz başına burax! Aişə deyir: Əbu Bəkrin diqqəti dağıldı və mən o iki qıza işarə etdim, (evdən çıxıb getdilər.”^[2]

səh:۳۶۷

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Qissətul-həbəş” bölümü, ۳۳۳۷-“ . [1] -1
۳۳۳۸-ci hədislər və ۲-ci cild, “Kitabul-eydəyn”, “İza fatəhul eydi yusəlli rukətəyn” bölümü, ۹۴۴-۹۴۵-ci hədislər. “Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”, “Ər-ruxsətu fil-lə`bi əlləzi la mə`siyətə ləh” bölümü, ۴۸۹۲-ci hədis

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Səlatul-eydəyn” bölümü; “Fil-eydəyn və təcəmmuli fihi”“. [2] -2
bölümü; (Əlhərabu vəd-dərq ???), ۹۰۷-۹۰۸-ci hədislər; “Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-cihad”, “Əd-dərq” ??? bölümü, ۲۷۵۰-۲۷۵۱-ci hədislər. “Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Səlatul-eydəyn” bölümü, “Ər-ruxsətu fil-ləəbi əlləzi la mə`siyəh” bölümü, ۴۸۹۲-ci .hədis

...عَنْ عَيْشَةَ قَالَتْ كُنْتُ الْعُبُّ بِالْبَنَاتِ عِنْدَ النَّبِيِّ | وَكَانَ لِي صَوَاحِبٌ يَلْعَبْنَ مَعِيَ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا دَخَلَ يَتَّقَمَعَنَّ مِنْهُ فَيَسِرُّ بِهِنَّ إِلَى فَيَلْعَبْنَ مَعِيَ.

Aişə deyir: “Mən həzrət Peyğəmbərin (s) yanında öz gəlinciklərimlə oynayırdım. Mənimlə oynayan qızlar da yanımda idilər. Bir yerdə oynayırdıq. Elə ki, Peyğəmbər (s) gəldi onlar utandılar və evin bir küncündə gizləndilər. Ancaq həzrət Peyğəmbər (s) [\(onları həvəsləndirərək bir-bir mənim yanıma oynamağa göndərdi.\)](#) [\[1\]](#)

[\(Bu hədisi, Buxari “Ədəbul-mufrəd” adlı başqa bir kitabında iki yerdə gətirmişdir.\)](#) [\[2\]](#)

İzahı: Bəğəvinin “Məsabih” (“Kitabun-nikah”, “Əşərətun-nisa” bölümü) adlı kitabında yazdığı başqa bir hədisin məzmununa görə Aişədən nəql etmişdir ki; Aişə, Peyğəmbərin Təbuk və ya Hüneyn döyüşündən qayıdarkən gəlincikləri var idi! Bu iki döyüş Məkkə fəth olunduqdan sonra təqribən Peyğəmbərin (s) ömrünün axır vaxtlarında baş vermişdi. Bu hədis doğrudursa, o dövrdə Aişənin on beşdən iyirmiye .kimi yaşı vardı

[Peyğəmbərin öz həyat yoldaşını rəqqasələrə baxmağa dəvət etməsi](#) [\[3\]](#)

Səhihi Buxari” və “Səhihi Müslim”də qeyd olunmuşdur ki, Həbəşədən hicrət edənlərin“ bir qurupu Peyğəmbər (s) məscidinin yaxınlığında rəqs edirdilər. Allahın elçisi də Aişəni onların rəqsinə baxmağa dəvət etdi. Bəzən isə Aişə özü Peyğəmbərdən (s) belə şeylərə tamaşa etmək üçün getməsinə icazə istəyirdi. Lakin

səh:368

1- [1] . “Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “Əlinbisatu ilən-nas” bölümü, 5779-cu hədis; “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzlu Aişə” bölümü, 2440-cı .hədis

2- [2] . “Ədəbul-mufrəd”, 368 və 1297-ci nömrəli hədis.

naməhrəm kişilər Aişənin üzünü görməsinlər deyə, bəzən Rəsuli-Əkrəm (s) əbasını Aişə ilə məsciddə olan camaat arasında tutardı. Bəzən isə özü Aişənin qarşısında durardı və Aişə də Peyğəmbərin (s) çiyindən rəqs edən Həbəşilərə baxırdı.

Ancaq onların rəqs etməsi və oynaması ikinci xəlifənin xoşuna gəlmirdi. Hətta bir dəfə məscidin həyətində olan xırda daşları götürüb rəqs edənlərin üzünə atmaqla onları oynamağa qoymadı. Amma Peyğəmbər (s) xəlifənin bu işinə mane oldu və Həbəşilərə xitab edərək, belə buyurdu:

"أَمَّا بَنِي أَرْفَدَةَ"

.Bu cümləni söyləməklə onları rəqsə daha da həvəsləndirdi.

.İndi isə bu barədə "Səhiheyndə" bir neçə hədisin mətni və tərcüməsini burada gətiririk.

.1

"...إِنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَوْمًا عَلَى بَابِ حُجْرَتِي وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ وَرَسُولُ اللَّهِ يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ لِكَيْ أَنْظُرَ إِلَيْ لَعِبِهِمْ ثُمَّ يَقُومُ مِنْ عَجَلِي حَتَّى أَكُونَ أَنَا لَتِي أَنْصَرِفُ. فَاقْدِرُوا قَدْرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثِ السَّنِّ حَرِيصَةً عَلَى اللَّهِ"

Aişə deyir: Bir gün Həbəşilər məsciddə oynayırdılar. Həzrət Peyğəmbər (s) mənim...“ otağımın qapısının arxasında dayanmışdı. Öz əbası ilə məni örtdü ta onların rəqs edib, oynamalarına tamaşa edim.” Aişə əlavə edir: “Həzrət Peyğəmbər (s) mənim baxmağıma görə o qədər dayandı ki, özüm də yoruldu və evə qayıtdım. Siz də Peyğəmbər (s) kimi rəqs etməyə meyilli olan cavan qızlarınızın qədrini bilin və onlarla

[\(mehriban olun.\)](#)

səh:۳۶۹

Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabus-səlat”, ۶۹-cu bölüm, “Əshabul-hərabi fil” . [۱] -۱ məscid”, hədis: ۴۵۴ (۴۴۳); “Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “Kitabun-nikah”, ۱۱۳-cü bölüm, “Nəzərul mərəti iləl-hənşi və nəhvəhum min ğeyri ribətin”, hədis: ۴۹۳۸; Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Ər-ruxsətu fil-ləbil-ləzi la məsiyətə fih” bölümü, hədis: ۸۹۲

"...وَقَالَتْ عَيْشَةُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ | يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ وَ أَنَا أَنْ عَظُرْتُ إِلَى الْحَبَشَةِ وَهُمْ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ فَزَجَرَهُمْ عُمَرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ دَعَهُمْ
أَمْنَا بِنِي أَرْفَدَهُ يَعْنِي مِنَ الْأَمْنِ وَ أَنَا جَارِيَةٌ فَاقْدِرُوا الْجَارِيَةَ الْعَرَبَةَ الْحَدِيثَةَ السَّنَّ."

:Səhiheyndə zikr olunmuş başqa bir rəvayətdə yenə Aişə deyir

Həbəşəlilər məsciddə rəqs edirdilər. Həzrət Peyğəmbər (s) öz əbası ilə məni örtdü ki, “
mən onlara tamaşa edim. Ömər onları oynamağa qoymadı. Allahın elçisi belə buyurdu:
:“Onları öz hallarına burax.” Sonra Həbəşəliyə belə buyurdu

"أَمْنَا بِنِي أَرْفَدَهُ"

“Səhihi-Müslim”də bu hədis barədə Aişədən bu cümlənin də söyləndiyi zikr olunub
Mən cavan idim. Siz də cavan və rəqs etməyə meyilli “ ”. “جَارِيَةٌ فَاقْدِرُوا الْجَارِيَةَ الْعَرَبَةَ الْحَدِيثَةَ السَّنَّ.”
olan qızların fikrində olun

:Buxarinin nəql etdiyi başqa bir rəvayətin axırında isə belə gəlmişdir

"فَاقْدِرُوا الْجَارِيَةَ الْحَدِيثَةَ السَّنَّ تَسْمَعُ اللَّهُ"

“[\(Siz də cavan qızların fikrində olun ta onlar da musiqi dinləsinlər\)](#)”

"...وَكَانَ يَوْمَ عَيْدِ يَلْعَبُ السُّودَانِ بِالدَّرَقِ وَالْحَرَابِ فِيمَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ | وَإِمَّا قَالَ تَشْتَهِيَنَّ تَنْظِيرِينَ فَقُلْتُ: نَعَمْ فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ خَدِي
عَلَى خَدِهِ وَهُوَ يَقُولُ: دُونَكُمْ يَا بِنِي أَرْفَدَهُ حَتَّى مَلَلْتُ قَالَ حَسْبُكَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَادْهَبِي."

Ürvə Aişədən nəql edir ki; “Bayram günü idi. Sudanlılar qalxan və qılıncla rəqs edirdilər.
Ya mən özüm Peyğəmbərdən (s) xahiş etdim ya da Peyğəmbər özü mənə “onlara
baxmaq istəyirsənmi?” soruşdu. Dedim: Bəli, Peyğəmbər (s) məni öz

səh:۳۷۰

arxasına aldı. Belə ki, mənim üzüm onun mübarək üzünə dəyirdi. Həzrət Peyğəmbər cümləsi ilə mən yorulana qədər rəqs etməyə həvəsləndirdi. Elə دُونُكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَةَ (s) onları ki, mən yoruldum Peyğəmbər (s) buyurdu: “Bəsdir?” Dedim:–“Bəli”. Buyurdu: “Yaxşı [\(onda get.”](#) [۱]

.۴

"عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: جَاءَ حَبَشٌ يَزِفُّونَ فِي يَوْمِ عَيْدٍ فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي النَّبِيُّ | فَوَضَعْتُ رَأْسِي عَلَى مِنْءِ كَبِيهِ فَجَعَلْتُ أَنْظُرَ إِلَى لُعْبِهِمْ حَتَّى كُنْتُ أَنَا لَتِي أَنْصَرِفُ عَنِ النَّظَرِ إِلَيْهِمْ."

Yenə də Aişədən nəql olunmuşdur ki; “Elə ki, Həbəşlilər Mədinəyə daxil oldular, bayram günləri məscidin yanında rəqs edib, oynayırdılar. Peyğəmbər (s) məni onlara tamaşa etməyə çağırırdı. Mən də başımı Peyğəmbərin (s) siznəsinin üzərinə qoyub, onların rəqs etməsinə tamaşa edirdim. Sonra baxmaqdan yoruldum və geri [\(qayıtdım.”](#) [۲]

cümləsi işlənmişdir. Nəvəvi “Səhihi-Müslimün” “يزفنون” İzahı: Bu hədisin mətnində ”.şərhində deyir: “Zəfənə” rəqs etmək mənasıdır

“İbn ma Yəbi” “Fəthul-munim” [۳] kitabında bu hədisin şərhində deyir “ وَأَصْرُفَدَهُمْ أَجْدَادَ الْحَبَشِ ” yəni: “Ey “Ərfidəh” övladları ayağınızı yerə vuraraq oynamağınızda ”.olun və davam edin

Qəstəlani “Səhihi-Buxari”nin şərhində deyir: “Çox güman

səh:۳۷۱

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-eydeyn”, “Əlhərabu vəl-duruq”, ۲-ci bölmə,“ . [۱] –۱ hədis: ۹۵۰; “Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “kitabul-cihad”, ۸۱-ci bölmə “Ədduruq”, hədis: ۲۹۰۷; “Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Kitabus-səlatul eydeyn”, “Ər-ruxsətu fil-ləibil-ləzi la məsiyətə fih” bölmə, hədis: ۸۹۲

Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”, “Ər-ruxsətu fil-ləibil-ləzi la“ . [۲] –۲ .məsiyətə fih” bölmə

Fəthul-munim” kitabı “Zadəl muslimu fima ittəfəqə ələyhi əl-Buxari və Muslim”“ . [۳] –۳

.kitabına olan şərhdır . Bu kitab Qahirədə 8 cildde çap olunmuşdur

ki, bu rəqs və oynamaq mühacirlərin Mədinəyə gəlişindən neçə il sonra olmuşdur.

[\(1\)](#) Yəni, hicrətin yeddinci ilində baş vermişdir. Həmin vaxtlar Aişənin on altı yaşı vardı.

Aişənin söylədiyi “Peyğəmbər (s) mənə arxasına almışdı. Həbəşəlilərin rəqsinə tamaşa edəndə qədər mənim üzüm onun üzünə dəyirdi” hədisdə belə bir sual qarşıya çıxır ki, görəsən Aişənin boyu Peyğəmbərin (s) boyundan çox hündür idi ki, Ümmül-mömininin üzü Peyğəmbərin üzünə dəyirdi? Və yaxud ayağının altına bir şey qoyurdumu? Və ya da Peyğəmbərin (s) qucağında otururdu ki, belə bir vəziyyət alınırdı?! (yəni üzü o (?həzrətin üzünə dəyirdi

Çünki Aişə xanımın özü bu məsələdə susub. Biz də belə bir hadisənin baş verdiyinin şahidi olmamışıq. Bu suala açıq cavab verməkdə biz üzrlüyük

.5

"...أَخْبَرْتَنِي عَائِشَةُ أَنَّهَا قَالَتْ لِلْعَائِبِينَ وَدِدْتُ أَنِّي أَرَاهُمْ قَالَتْ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ | عَلَى الْبَابِ أَنْظُرُ بَيْنَ أُذُنَيْهِ وَعَانِقِهِ."

Aişə deyir: “Həzrət Peyğəmbərə (s) məsciddə oynayan və rəqs edənlərə tamaşa etmək istədiyimi söylədim. Həzrət Peyğəmbər (s) otağın qapısının ortasında durdu və mən Peyğəmbərin (s) çiyinin üstündən onların rəqs edib, oynamalarına tamaşa [\(edirdim.”](#) [\(2\)](#)

.6

"...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: بَيْنَمَا الْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ | بِحَرَائِبِهِمْ إِذْ دَخَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَأَهْوَى إِلَى الْحَصْبَاءِ يَخْصِبُهُمْ بِهَا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ | : دَعُهُمْ يَا عُمَرُ."

Əbu Hüreyrə deyir: “Həbəşəlilər Həzrət Peyğəmbərin (s) hüzurunda qılinc oynadırdılar. Bu vaxt Ömər gəldi və yerdəki

səh:372

Səhihi-Buxari”nin şərh, “İrşadus-sari” kitablı; Həmin “Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “ . [1] –1 ;səh. 113

Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”, “Ər-ruxsətu fil-ləibil-ləzi la“ . [2] –2

xırda daşlardan götürüb onların üzünə atmaq üçün yerə əyildi. Peyğəmbər (s) [buyurdu: “Onları öz hallarına burax!”](#)^[1]

Həzrət Peyğəmbərin (s) qadın toy məclisində iştirak etməsi .۳

Sihah” kitablarında yazılmış başqa hədislərin bəzisindən belə başa düşülür ki, Həzrət Peyğəmbər (s) bəzən qadınların toy məclislərində iştirak etmiş və bu məclisdə öz gözəl səsləri ilə eşidənlərin ürəklərini ovsunlayan qızların səslərinə qulaq asırdı. Bəzən isə kişi toy məclislərində iştirak edərdi və orada qonaqların gəlinin qarşılığını və xidmət göstərdiyini görərdi. Bu barədə də bir neçə hədis nəql edirik

"خَالِدُ بْنُ ذَكْوَانَ قَالَ: قَالَتْ الرَّبِيعُ بِنْتُ مَعُوذِ بْنِ عَفْرَاءَ: حِجَاءُ النَّبِيِّ | فَدَخَلَ حِينَ بَنَى عَلِيٌّ فَجَلَسَ عَلَيَّ فَرَأَيْتَنِي كَمَا جَلَسَ كَمَا مِنِّي فَجَعَلْتُ جَوِيرِيَاتٍ لَنَا يَضْرِبْنَ بِالذَّفِ وَيُنْدِبْنَ مِنْ قَتْلِ مَنْ أَبِي يَوْمَ بَدْرٍ إِذْ قَالَتْ إِحْدَاهُنَّ: وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ فَقَالَ | دَعِيَ هَذِهِ وَقَوْلِي بِالَّذِي كُنْتُ تَقُولِينَ."

Xalid ibn Zəkvan deyir: Rəbi, Məuz ibn Əfranın qızı dedi: Mənim toy məclisim olan“ günü Həzrət Peyğəmbər (s) bu toyda iştirak etdi. Sən oturduğun kimi Peyğəmbər (s) də, mənə məxsus döşənmiş olan xalçanın üzərində mənə yaxın əyləşmişdi. Qızlar qaval çalıb, oxuyurdular. O cümlədən Bədr döyüşündə öldürülmüş ata-babalarım barədə bəstələnmiş şerləri oxuyurdular. Təsadüfən o qızlardan biri bu kəlmələri oxudu yəni; gələcəkdə nə baş verəcəyini bilən Peyğəmbər (s) bizim [bizim غَدٍ مَا فِي غَدٍ](#) aramızdadır. Həzrət Peyğəmbər (s) bu cümləni eşitdikdə belə buyurdu:”Bu sözləri [kənara qoyub əvvəldə oxuduqlarınızı oxuyun!”](#)^[2]

səh:۳۷۳

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Əl-ləhvü bilhərab”, ۷۹-cu“ . [۱] -۱
bölüm, hədis: ۲۹۰۱

Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Əd-dəffu fin-nikah vəl vəlimə”“ . [۲] -۲
bölümü hədis: ۴۸۵۲; və ۵-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Şuhudul-məlaikəti bədrən”
;bölümünün hissəsində, hədis: ۳۷۷۹

Bu hədisi iki yerdə Buxari öz səhihində gətirmişdir. Bəzi tarixçilər və tərcümeyi-hal yazarları da ondan götürüb Rəbinin tərcümeyi-halında zikr etmişlər. [\[1\]](#)

Təəccüblü üzrlər

Bu hədislərin təhqiramiz olan məzmunları və nübuvvət məqamı ilə olan ziddiyyətli mənaları çox açıq-aydındır. Çünki ruhani bir alimin və ya məzhəbi bir kişinin aşağı təbəqədən olsa belə özünü cürbəcür paltarlarla bəzəyib şən-lənən qadınların toy məclisində iştirak etməsi, oturub qızların oxuduqları musiqiləri dinləməsi, bəzən isə onların oxuduqları mahnılar barədə öz nəzərini bildirməsi heç də təsəvvür olunacaq deyildir. Bəli, azacıq da olsa ruhani və ya mənəviyyəti olan adi bir kəsdən belə bir şeyin baş verməsi uzaq nəzərə çarpır, o ki, qaldı nübuvvət məqamına, düzü heç yaraşan bir şey deyildir.

Buna görə də İbn Həcər Kermanidən bu hədis üçün təəccüblü üzrlər və ya günahdan daha pis üzrlər açıqlamışdır.

Kermani belə demişdir: Bu hədisdə neçə dənə ehtimal vardır. Biri budur ki, Həzrət Peyğəmbər (s) qadınların toy məclisində pərdə arxasında iştirak etmişdir. Ya da deyə bilərik ki, hicab ayəsi hələ nazil olmamışdır. Yaxud da ehtiyac olanda və ya əgər fitnə fəsad təhlükəsi olmadıqda naməhrəmə baxmağın heç bir eybi olmadığını söyləyək.

Bu vaxt İbn Həcər bu sözlərə əlavə edərək belə deyir: Bu məsələ qəti dəlillərə əsasən sübut olunmuşdur ki, Peyğəmbərin (s) xüsusiyyətlərindən biri, başqalarından fərqli olaraq onun naməhrəm qadınla xəlvət etməsinin və naməhrəm qadının

səh: ۳۷۴

İbn Səd öz “Təbəqat” kitabında, ۸-ci cild, və “Minən nisa İbn Malik ibnil Nəccar . [۱] –۱ Ərrəbi binti Məuz”, səh. ۳۲۸, və “Əlisabə fi təmyizis-səhabə”, ۴-cü cild, səh. ۲۹۳, “Rəbi binti Məuz ibn Əfra”nın tərcümeyi-halı, nömrə ۴۱۵ (“Ra” hərfi), ۴-cü cild, Rəbi bint ;Məuzun tərcümeyi-halı

Amma birinci ehtimala gəldikdə, yəni o Həzrətin (s) pərdə arxasında toy məclisində iştirak etməsi, bu rəvayətin məzmununun və mənasının əksinədir. Çünki belə deyir Sən oturduğun kimi Peyğəmbər (s) də, mənə məxsus “ فَجَلَسَ عَلَى فَرَاشِهِ كَمَجْلِسِ كَمَنْ مَنِي ”.döşənmiş olan xalçanın üzərində mənə yaxın əyləşmişdi

Lakin ikinci ehtimalda bəhs burasındadır ki, görəsən Həzrət Peyğəmbər (s) də !başqaları kimi hicab ayəsi nazil olmazdan qabaq özünü pis işlərə bulaşdırmışdı

Söylədiklərimizdən əlavə, “Rəbinin” nəql etdiyi bu məsələnin harasından məlum olur ki, ?əsas olmayan bu dastan hicab ayəsindən əvvəl ya da sonra nazil olmuşdur

Amma o ki, qaldı üçüncü ehtimala, yəni Allah rəsulunun xüsusiyyətlərindən biri də naməhrəm qadınlarla oturması dastanına, bu məsələ Əhli-beyt (səlamullahi ələykum əcməin) tərəfdarları tərəfindən çox əsassız və qəbul olunmazdır. İctimai baxımdan isə belə dastanlar İslamın ziddinə və əziz İslam Peyğəmbərimizin (s) şəninə zidd olan ən böyük məğlubedici hücumlardır

.۲

"...عَنْ سَيْهَلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: دَعَا أَبُو أُسَيْدِ السَّاعِدِيِّ رَسُولَ اللَّهِ | فِي عَرْسِهِ وَكَانَتْ إِمْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَدِمَتْهُمْ وَ هِيَ الْعَرُوسُ، قَالَ سَهْلٌ: تَدْرُونَ مَا سَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ | أَنْقَعَتْ لَهُ تَمْرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ."

Səhl ibn Səd deyir: “Əbu Usəyd Saedi öz toy məclisinə Peyğəmbəri (s) də dəvət etmişdi. Məclisin xidmətçisi həmin gəlin, Useydin xanımı idi.” Səhl əlavə etdi: “Bilirsiz o gəlin Peyğəmbərə (s) nə şərbəti verdi? Gecədən suya tökdüyü

səh:۳۷۵

xurmalardan hazırladığı şərbəti. Elə ki, Peyğəmbər (s) yemək yedi həmin xurma şərbəti ilə o həzrəti sirab etdi. [\[1\]](#)

;Bu hədisi Buxari Səhldən belə də nəql etmişdir ki

"أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَيِّهِلٍ قَالَ: لَمَّا عَرَسَ أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ دَعَا النَّبِيَّ | وَ أَصْحَابَهُ فَمَا صَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا وَلَا قَرَبَةً إِلَيْهِمْ إِلَّا امْرَأَتُهُ أُمُّ أُسَيْدٍ بَلَّتْ تَمْرَاتٍ فِي تَوْرِ مِنْ حِجَارِهِ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا فَرَغَ النَّبِيُّ | مِنَ الطَّعَامِ أَمَاتَتْهُ لَهُ فُسُقْتُهُ، تَتَحَفُّهُ بِذَلِكَ."

Əbu Usəyd Saidi Peyğəmbəri (s) və onun səhabələrini öz toy məclisinə dəvət etmişdi. "Əbu Usəyidin xanımından başqa heç kəs bu məclis üçün yemək hazırlamadı və ondan başqa da heç kəs qonaqlara xidmət etmədi. Elə ki, Peyğəmbər (s) yeməyini yeyib, qurtardı Usəyidin xanımı gecədən qabda islatdığı xurmaların suyundan bir qədər götürüb Peyğəmbəri (s) sirab etdi və bu əməli ilə Peyğəmbərə (s) öz məhəbbətini [\[2\]](#) göstərdi."

Peyğəmbərin musiqiyə olan həvəsi .f

Belə hədislərin dördüncü qrupunda oxuyuruq ki, Həzrət Peyğəmbər (s) xanəndəliyə və toy məclislərində musiqi alətlərinin ifa olunmasına xüsusi rəğbət və həvəsi vardır. Əgər bir toy məclisində xanəndəlik və qinadan xəbər olmazdısa o həzrət şəxsən bu məsələyə müdaxilə edərək, bu məclisdə xanəndəyə və xanəndəliyə ehtiyac olduğuna öz təkidini bildirərdi. Hətta bəzən xanəndə qızlara və toy məclisinə gəlib-gedən qadınlara öz məhəbbətini izhar edərdi və onların

səh: ۳۷۶

Səhihi-Buxari" ۷-ci cild, "Kitabun-nikah", "Həqqu icabətil-vəlimə vəd-dəvət" . [1] -1
bölümü; "Kitabun-nikah", "Ənnəqiu vəş-şərabil-ləzi la yəskuru; "Kitabul-əşribə", "Əl-intibazu fil-əviyəti vət-turi" bölümü. "Səhihi-Müslim", ۶-cı cild, "Kitabul-əşribə",
;"İbahətun-nəbiziil-ləzi ləm yəştəddə və ləm yəsir muskirən" bölümü
Səhihi-Buxari", ۷-ci cild, "Kitabun-nikah", "Qiyamul-mərəti əlar-ricali fil-ərusi və" . [2] -2
;xədəməthum binnəfsi" bölümü

qarşısında dayanaraq belə buyurardı: “Allaha and olsun ki, sizə qarşı məhəbbətim
”.çoxdur

:İndisə belə növ hədislərdən bir neçə nümunəni burada zikr edirik

.1

"...عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَيَّاشَةَ أَنَّهَا زَفَّتْ إِمْرَأَةً إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ: يَا عَائِشَةُ مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهُوَ فَإِنَّ الْأَنْصَارَ
يُعْجِبُهُمُ اللَّهُ."

Aişədən nəql olunmuşdur ki; “O (Aişə) ənsardan olan bir kişinin evinə gəlin aparırdı.
Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Aişə! Saz və avazınız yoxdur? Axı ənsarın saz və
(1) [\(avazdan xoşları gəlir?!\)](#)

Bu hədis, “Səhihi-Buxari”də gəlmişdir. Ancaq İbn Macə öz səhihində İbn Abbasdan
;belə nəql etmişdir ki

"عَنْ أَبِي الزَّبِيرِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أَنْكَحْتُ عَيْشَةَ ذَاتَ قُرَابِهِ لَهَا مِنَ الْأَنْصَارِ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ | فَقَالَ: أَهَيْدَيْتُمُ الْفَتَاهُ؟ قَالُوا: نَعَمْ.
قَالَ: أُرْسِلْتُمْ مَعَهَا مِنْ يُعْنَى؟ قَالَتْ: لَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: | إِنَّ الْأَنْصَارَ قَوْمٌ فِيهِمْ غَزْلٌ، فَلَوْ بَعَثْتُمْ مَعَهَا مَنْ يَقُولُ: أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ
فَحَيَّنَا وَحَيَّكُمْ."

Aişə, öz qohumlarından olan bir qızı ənsardan olan bir kişinin evinə gəlin aparırdı.“
Həzrət Peyğəmbər (s) daxil oldu və soruşdu: “Gəlini ərinin evinə göndərdinizmi?”
Dedilər: – Bəli, ya Rəsulullah! Buyurdu: “Gəlinlə birgə xanəndə də getdimi?” Aişə dedi: –
Xeyr! Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Ənsar qrupunun arasında qadınların oxuması
adətdir. Gəlinlə birgə bir nəfər də göndərsəydiniz və o da bu şeri oxusaydı çox yaxşı
.olardı

أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ فَحَيَّنَا وَحَيَّكُمْ (۲)

:Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir .۲

"عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: أَبْصَرَ النَّبِيُّ | نِسَاءً مَقْبَلِينَ مِنْعَرَسٍ فَقَامَ مُمْتِنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ."

səh:۳۷۷

Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Ən-nusvətul-lati yəhdinəl-mərətə ilə“ . [1] –1
zəvciha” bölümü, hədis: 4867

Sunəni-İbn Macə”, 1-ci cild, “Kitabun-nikah”, 21-ci bölüm, “Əl-qina vəd-dəffu”, “ . [2] –2
.hədis: 1900

Allahın elçisi, toy məclisindən gələn bir qrup qadınları və uşaqları gördü. Onları çox“ sevdiyinə görə dayandı və belə buyurdu: “Allah bilir ki, camaat içində mənim ən sevimli [\(və əzizlərim sizlərsiniz.”](#) [\(1\)](#)

;İbn Macə də Ənəs ibn Malikdən bu hədisə oxşar başqa bir hədisi belə nəql edir ki

"...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ مَرَّ بِبَعْضِ الْمَدِينَةِ فَإِذَا هُوَ بِجَوَارٍ يَضْرِبْنَ بِدَفَّهِنَّ يَتَغَنَّيْنَ وَ يُقْلَنَ: نَحْنُ جَوَارٌ مِنْ بَنِي نَجَّارٍ يَأْتِي دَا مُحَمَّدٌ مِنْ جَارٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ: | اللَّهُ يَعْلَمُ أَنِّي لِأَحْبَبِكُنَّ."

Həzrət Peyğəmbər (s) bir küçədən keçirdi. Əlç şalıb, xoşavazla bu şeri oxuyan qızları“ .gördü

نَحْنُ جَوَارٌ مِنْ بَنِي نَجَّارٍ يَا حَبْدَا مُحَمَّدٍ مِنْ جَارٍ

”Biz Nəccar qəbiləsinin qızlarıyıq, Məhəmməd nə gözəl bir qonşudur“

Ənəs ibn Malik deyir: “Elə ki, Həzrət Peyğəmbər (s) bu qızları gördü, onlara belə [\(buyurdu: “Allah bilir ki, mən sizi çox sevirəm”](#) [\(2\)](#)

Qeyd olunan hədislərin araşdırılması

Rəva olmayan nisbətlər” ünvanı altında qeyd etdiyimiz hədislər dörd hissədən ibarət“ idi. Bunların bir hissəsi əziz İslam Peyğəmbərimizə (s) nisbət verilən çirkin və ləyaqətsiz töhmətlərdir. Bu töhmətlərlə o Həzrətin (s) pak və müqəddəsliyini ləkələmişlər. Təəssüflər olsun ki, bunların hamısı “Səhiheyn” kitablarında və əhli-sünnənin etiqad bəslədikləri başqa səhih kitablarda da İslamın əsl hədisləri kimi nəql olunmuşdur. Bununla da əsl olaraq çapa verilib yayılmışdır. Belə ki, onların bu kitablara olan xoşbinliyi

səh: ۳۷۸

Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Zihabun-nisai vəs-sibyani iləl-ərus”“ . [1] –1 bölümü; ۵-ci cild, “Kitabu fəzailu əshabın-nəca”, “Qovlun-nəca lil-ənsar” bölümü, və ;“səhihi-Müslim”, ۷-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzailul-ənsar” bölümü .Sunəni-İbn Macə”, ۱-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Əl-qina vəd-dəffu” bölümü“ . [2] –2

nəticəsində bu hədislərin məzmunları qəbul edilmiş və onların əsasında da fətva
.vermişlər

:Biz belə hədisləri dörd yerə bölmüşük

;Peyğəmbərin (s) evində mahnı oxumaq .1

;Peyğəmbərin (s) öz xanımını rəqs məclislərinə dəvət etməsi .2

;Qadın toy məclislərində Həzrət Peyğəmbərin (s) iştirak etməsi .3

;Həzrət Peyğəmbərin (s) saz və avaza çox olan meyli və istəyi .4

;İndi isə burada tərtiblə hədisləri araşdıraraq, cavab veririk

Bu hədislərin ravilərindən izahat vermələrini istəyirik

Əvəlcə bu hədisləri nəql edənlərdən soruşuruq: – Sözün düzü, görəsən evində və gözələri önündə xanəndə qızlar olan, məzmunu nalayiq və pis sözlərdən ibarət olan bir–birinə qarşı ləyaqətsiz nisbətlər verən iki qrupun şerlərini dinləyən, onları bu işə rəğbətləndirərək həvəsə gətirən və ən nəhayət Əbu Bəkr bunların qarşısını almaq istədikdə ona “Onlarla işin olmasın!” – deyən peyğəmbər hansı peyğəmbərdir

Onun məscidinin yanında rəqs edənlərə mane olmayan, əksinə onları həvəsə gətirən, əgər Ömər də, bu işin qarşısını almaq istədikdə ona –“Ömər! Onlarla işin ?yoxdur!” – deyən peyğəmbər hansı peyğəmbərdir

Bu hansı peyğəmbərdir ki, cavan həyat yoldaşını rəqqasələrə və naməhrəmlərə baxmağa həvəsləndirir? Və o qədər gözləyir ki, həyat yoldaşının gözü naməhrəmlərə !?baxmaqdan doysun

Bu hansı peyğəmbərdir ki, qadınların şənliklərində iştirak edir və qadınların yanında, !?məclisin yuxarı başında əyləşir və nəğmə oxuyan qızlara qulaq asır

!Bu hansı peyğəmbərdir ki, onların oxuduqları nəğmələrə öz fikrini bildirir

Bu necə peyğəmbərdir ki, kişi toy məclisində əyləşdiyi zaman təzə gəlin ona qulluq
?etməyi öz öhdəsinə götürür

Nübuvvətin ağır məsuliyyətini unudaraq hansısa toy məclisində xanəndənin olub-
olmadığına öz iradəni bildirən və olmadığı halda belə məclisdə xanəndənin olmasını
deyən **أَتَيْنَاكُمْ فَحَيَّيْنَا وَحَيَّاكُمْ** vacib sayan, nəğməni və şeri də özü təyin edən
?peyğəmbər hansı peyğəmbərdir

Bu hansı peyğəmbərdir ki, qız toy məclisindən qayıdanların və qaval vurub dairə
quran, nəğmə oxuyan cavan-cavan qızların qarşısında durur və “And olsun Allaha mən
!sizi çox istəyirəm və sizlər mənim nəzərimdə camaatın ən sevimlisisiniz” deyir

Bu hadisələr hədis surətində əziz İslam Peyğəmbəri (s) barədə düzəldilmiş və əsrlər
boyu nəql olunmuşdur. Səhih hədislər adı altında da əsrlər boyu nəql olunacaqdır. Bu
:hədislər məruf bir şerin mənasını dirildir

إِذَا كَانَ رَبُّ الْبَيْتِ بِالْدَّفِّ مَوْلَعًا

فَشِيمُهُ أَهْلَ الْبَيْتِ كُلَّهُمُ الرِّقْصُ

Elə ki, evin böyüyü qaval vurub dairə qurmağa həvəsləndi, rəqqasəlik evin başqa“
.”üzvləri üçün adi bir işdir

Möhkəm və sarsılmaz dəlillər

Şübhəsiz ki, kitabın ilk səhifələrində Peyğəmbərlər barədə, xüsusilə də İslam
Peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədə (s) aid bir çox məsələlər barəsində söhbət edərkən
istifadə etdiyimiz Quran ayələri və səhih rəvayətlər bu hədislərin qondarma və
uydurma olduğunu açıq-aydın bizə bildirir. Hətta İslam Peyğəmbərinin (s) besətdən
əvvəl biruzə verdiyi əməlləri və rəftarı, barəsində geniş söhbət etdiyimiz onun tutduğu
yolu

belə hədisləri, vurulan töhmətləri və iftiraları təkzib edir. Lakin bu hədislərin yalan, uydurma olmasını, vurulan töhmətlərin və iftiraların əsassız olmasına aydınlıq gətirmək üçün İslam Peyğəmbərinin (s) rəftarı, İslam dini baxımından məscidlərin əhəmiyyəti və hamısından daha mühüm olan əhli-sünnə kitablarında qinanın və .naməhrəmə baxmağın haram olması barədə nəql olunan hədisləri burada gətiririk

Mötəbər tarix kitablarında Məhəmməd Hənəfiyyədən nəql olunmuşdur ki, o, atası Əmirəl möminin Əlidən (ə) nəql edir ki, Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mən uşaqlıq dövründə iki dəfə cahil camaatın işlərini görmək istədim. Bu üzdən Allah təalanın məni bu işləri görməkdən çəkindirdiyini anladım. Buna görə də peyğəmbərliyə seçilənə qədər cahiliyyət dövrünün faydasız işlərini görmək istəmədim.” Həzrət Peyğəmbər (s) belə əlavə etdi: “Bir gecə Məkkə ətrafında birgə qoyun otardığım Qureyş qəbiləsindən olan bir oğlan uşağına dedim:– Mənim qoyunlarıma baxa bilərsənmi? Mən Məkkəyə .qayıdıb Məkkə cavanlarının gecə məclisində iştirak etmək istəyirəm

O mənim xahişimi qəbul etdi və mən Məkkəyə tərəf yollandım. Elə ki, şəhərin birinci evinə çatdım ney və yumru qaval səslərini eşitdim. Soruşdum ki:–Nə xəbərdir? Dedilər:–Toy məclisidir. Mən də o məclisdə iştirak etdim və onlara baxmaq üçün cəmiyyətin içində əyləşdim. Bu vaxt Allah mənə yuxu verdi. O məclisdən heç bir şey başa düşmədim. Günəşin istiliyini hiss edib, ayıldım və oğlana tərəf qoyunlarıma yanına qayıtdım. Qureyş qəbiləsindən olan o oğlan məndən soruşdu:– Gecə necə .keçdi? Hansı məclisdə iştirak etdin? Başıma gələnləri ona izah etdim

İkinci gecə yenə də əvvəlki gecə kimi o oğlandan qoyunlarıma baxmasını xahiş elədim. O da qəbul etdi. Elə ki, Məkkəyə gəldim, ötən gecədəki səsləri yenə eşitdim. Özümü o məclisə yetirib cəmiyyətə qatıldım və oturdum. Allah yenə mənə yuxu verdi. Günəş yandırıcı istisilə mənə oyatdı və mən çöllüyə qayıdıb başıma gələnləri dostuma anlatdım. Bu hadisədən sonra cahil camaatın işlərini Allah risalət və peyğəmbərlik [\(tacını mənə başıma qoyduğu andan bir daha görmək istəmədim.\)](#)⁽¹⁾

Uşaqılıq dövründə Allahın xüsusi lütfündə böyüyərək keyf məclislərində iştirak etməkdən əməli surətdə çəkindirilən, öz besətindən əvvəl hətta cahil camaatın əməllərini yerinə yetirməsini heç fikrinə belə gətirməyən bir peyğəmbər necə ola bilər ki, risalət məqamına nail olduqdan sonra qoca yaşında öz çöhrəsini dəyişsin və qadınların toy məclisində iştirak etsin, təzə gəlinlər isə ona xidmət edib, qulluq göstərsinlər?! Yaxud da, öz xanımını naməhrəmlərə baxmağa vadar etsin?! Məgər bunların hamısı cahiliyyət dövrünün əməlləri deyildir? Məgər bu əməllərin hamısı İslam !?baxımında və əziz Peyğəmbərimiz (s) tərəfindən qadağan və haram buyurulmayıbmı

Qina” Quran baxımından”

Təfsirçilərin nəqlinə görə Qurani-Kərimdə qina və musiqinin haram olmasına aid bir çox ayələr nazil olmuşdur. Nümunə üçün onlardan üçünü burada gətiririk

.1

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ }

səh:۳۸۴

Mustədrəku Səhiheyn”, ۴-cü cild, səh. ۲۴۵; “Təbərinin tarxi”, ۲-ci cild, səh. ۲۷۹;“ . [۱] –۱
“Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, ۱۳-cü cild, səh. ۲۰۷; və “Kamilu İbn Əsir”, ۲-ci
;cild, səh. ۱۴; “İbn Kəsirin tarixi”, ۲-ci cild, səh. ۲۸۷; “Sireyi Hələbiyyə”, ۱-ci cild, səh. ۱۳۲

İnsanlar içərisində eləsi də vardır ki, nadanlığı üzündən (tutduğu işin günahını“ _ anlamadan xalqı) Allah yolundan (islam dinindən) döndərmək və bu minvalla onu məsxərəyə qoymaq üçün mə'nasız (oyun–oyuncaq) sözləri satın alırlar. Məhz [\(belələrini alçalıcı bir əzab gözləyir” _\[1\]](#)

İbn Məsuddan “ləhvül hədis”dən məqsəd nədir? deyə soruşdular. Cavabında dedi: “Allaha and olsun ki, o həmin xanəndəlik və musiqidir.” Başqa bir nəqlə əsasən belə dedi: “Ləhvul–hədis”dən məqsəd qına və xanəndəlik və ona qulaq asmaqdır. Allaha and olsun ki, ondan başqa bir Allah yoxdur

Tanınmış təfsirçilərdən İbn Abbas, Abdullah ibn Ömər, Əkrəmə, Səid ibn Cubeyr, Mucahid, Məymun ibn Mehran, Qutadə, Nəxəi, Əta və Həsən Bəsri bu şərif ayədə [\(“ləhvul–hədis”i həmin oxumaq və musiqiyə işarə olduğunu bildirmişlər. \[2\]](#)

.2

{وَأَسْتَفْزِرُ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ}

Allah Şeytana xitab etdi və buyurdu): “_(Allah Şeytana xitab etdi və buyurdu):) “Onlardan kimi bacarırsansa, səsinlə (vəsvəsənlə) yerindən oynat və azdır” _” [\[3\]](#) İbn Abbas və Mucahid bu ayədə “Şeytanın səsi”–ni qinaya və musiqi alətlərinə təfsir [\[etmişlər. \[4\]](#)

.3

{أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ * وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ * وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ}

Allah–Təala öz bəndələrini qorxudaraq danlayır və belə buyurur): “_İndi siz bu kəlama) _?(Qur’ana) təəccübmü edirsiniz

səh:385

[1]–1 .Loğman” surəsi, 6–cı ayə“

Təbərinin təfsiri” 21–ci cild, səh. 39–40; “Qurtubinin təfsiri”, 14–cü cild, səh. 51–52–“ [2]–2 53; “İbn Kəsirin təfsiri”, 3–cü cild, səh. 441–442; “Əd–durrul–Mənsur”, 6–cı cild, səh. 159–

; 160; "irşadus-sari", 9-cu cild, səh. 163

.əl-İsra" surəsi, 64-cü ayə" . [3] -3

Təbərinin təfsiri", 15-ci cild, səh. 81; "Qurtubinin təfsiri", 10-cu cild, səh. 288; "İbn" . [4] -4

;Kəsinin təfsiri", 3-cü cild, səh. 49; "Alusin təfsiri", 15-ci cild, səh. 111

Həm də gülürsünüz, heç ağlamırsınız! Siz (qəflət içində) oynayır–əylənirsiniz (ona_
(e'tina etmirsiniz).”_.”(1)

samidun” kəlməsindən“ ”سَامِدُونَ“ ,Bu ayə barədə Əkrəmə İbn Abbasdan nəql edir ki səməd” Huməyr qəbiləsinin lüğətində“ ”سَمِدٌ“ məqsəd qına, avaz və oxumaqdır. Çünki (səmidləna” yəni, “bizim üçün qına və mahnı oxu.”(2) “سَمِدْنَا” ;qına deməkdir. Deyirlər ki

Qina" hədislər baxımından"

Hədis kitablarında qina və musiqinin haram olması barədə bir çox rəvayətlər qeyd ;olunmuşdur. Nümunə üçün bir neçəsini burada qeyd edirik

.1

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ مَرْفُوعًا: «مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى صَوْتِ غَنَاءٍ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ أَنْ يَسْتَمَعَ الرُّوحَانِيِّينَ، فَقِيلَ، وَمِنَ الرُّوحَانِيِّينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: قِرَاءَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

Əbu Musa Əşəri Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki; “Hər kəs, qina və musiqiyə qulaq asarsa, ona ruhanilərin səsinə qulaq asmağa icazə verilməyəcək.” Ərz etdilər: Ya (Rəsuləllah ruhanilər kimlərdir? Buyurdu: “Behişt əhlinin qariləri.”(3)

.2

«عَنْ عَلِيِّ مَرْفُوعًا: «تُمْسِخُ طَائِفَةٍ مِنْ أُمَّتِي قَرْدَةً وَطَائِفَةٍ خَنَازِيرَ وَيُخَسِفُ بِطَائِفَةٍ وَيُرْسِلُ عَلَى طَائِفَةٍ الرِّيحَ الْعَقِيمَ بِأَنَّهُمْ شَرِبُوا الْخَمْرَ وَكَبَسُوا الْحَرِيرَ وَاتَّخَذُوا الْقِيَانَ وَضَرَبُوا بِالذُّفُوفِ».

Əmirəl möminin Əli (ə) Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki, o belə buyurdu: “Mənim ;ümmətimdən bir çoxu məsx olub meymuna

səh:386

–1 [1] . “Ən-Nəcm” surəsi, 59–60–61–ci ayələr

–2 [2] . “İbn Təbərinin təfsiri”, 17–ci cild, səh. 122; “Kəsirin təfsiri”, 4–cü cild, səh. 260; “Əd-durrul-Mənsur təfsiri”, 6–cı cild, səh. 132

–3 [3] . “Qurtubinin təfsiri”, 14–ci cild, səh. 54

bir çoxu isə donuza çevriləcəklər (bu iki heyvanın sifəti və xüsusiyyətləri onlarda görünər). Başqa bir dəstəsi yerə girəcək, bir dəstəsi isə şiddətli tufanlara məruz qalacaqlar. Bu bələlərin səbəbi neçə əmələ görədir ki, mürtəkib olacaqlar

Şərab içmək, ipək paltar geyinmək və xanəndə qadınlara və musiqi alətlərinə meyilli [\(olmaq.\)](#)^[1]

.۳

«عَنْ أَنَسٍ مَرْفُوعًا: بَعَثَنِي اللَّهُ رَحْمَةً وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ وَبَعَثَنِي بِمَحَقِّ الْعَازِفِ وَالْمَزَامِيرِ وَالْجَاهِلِيَّةِ».

Ənəs Həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki, belə buyurdu: “Allahu Təala məni bütün dünyaya rəhmət və hidayət üçün göndərdi ki, musiqi alətlərini və cahiliyyət dövrünün [\(işlərini aradan aparım.\)](#)^[2]

.۴

«عَنْ مُجَاهِدٍ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ، فَسَمِعَ صَوْتَ طَبْلِ فَأَدْخُلُ أَصْبَعُهُ فِي أُذُنِهِ ثُمَّ تَنَحَّى حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ».

İbn Macə öz “Sünən” adlı kitabında Mucahiddən nəql edir ki; “Mən Abdullah ibn Ömər ilə bir yerdə idim. Baraban səsinə eşitdi və barmağını qulağına tutdu. O yerdən uzaqlaşdı və bu işi səs gələn yerdən uzaqlaşınca üç dəfə təkrar etdi. Bu vaxt mənə bel dedi: [\(Allahın elçisi də belə edərdi.\)](#)^[3]

Həmin məzmununda başqa bir hədis Əbi Davudun “sunən” adlı kitabında da nəql [\(olunmuşdur.\)](#)^[4]

İndi isə belə bir sual meydana çıxır: Bir Peyğəmbər ki, bu ayələr ona nazil olmuşdur və qinanın haram olmasını

səh:۳۸۷

–۱ [۱]. “Əd-durrul-Mənsur” ۲-ci cild, səh. ۳۲۴.

–۲ [۲]. “Əd-durrul-Mənsur”, ۲-ci cild, (“Maidə” surəsinin təfsiri), səh. ۳۲۳.

–۳ [۳]. “Sunəni İbn Macə”, ۱-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Əlqina vəd-dəff” bölümü, hədis:“ .

Sunəni Əbi Davud”, 2-ci cild, səh. 304; (“Kitabul-ədəb”, 60-cı bölüm,“ . [4] -4
.“Kərahyyətul-qina”, hədis: 4924

buyurmuşdur. Bir Peyğəmbər ki, “qinaya qulaq asanlar behişt qarilərini səsini eşitməkdən məhrumdurlar” deyər buyurur. Bir Peyğəmbər ki, qina və musiqiyə qulaq asmağı insanın əxlaqının məsx olması amillərindən biri kimi tanıtdırır. Bir Peyğəmbər ki, baraban və bu kimi şeylərin səsini eşitdikdə qulaqlarını barmaqları ilə tutur və həmin qina səsi olan yerdən sürətlə uzaqlaşır. Necə ola bilər ki, öz evində qızlar qina və musiqi oxuyub, qaval çalaraq dairə qursunlar?! Əgər başqa biri bunun qarşısını almaq istədikdə isə “onlarla işin olmasın” deyər buyursun

Məscid barədə

Müqəddəs İslam dinində, məscidlərin hörmətini saxlamaq vacibdir. Yer üzündə hansı bir nöqtə məscid kimi tanınarsa oranı nəcis etməyə heç bir müsəlmanın haqqı yoxdur. Həmçinin cənabətli halda məsciddə dayanmaq haram və qadağandır

Həzrət Peyğəmbərin (s) buyurduğu əmrlər, o həzrətin məscidlərə qoyduğu hörmətin nişanələridir. O həzrət (s) belə buyurur

.1

«قَالَ (ع) «جَبُّوا مَسَاجِدَكُمْ صَبِيَانَكُمْ وَشَرَارُكُمْ وَبَيْعُكُمْ وَرَفَعَ أَصْوَاتِكُمْ وَإِقَامَهُ حُدُودَكُمْ وَسَلَّ سِيُوفَكُمْ...».

Uşaqları, dəliləri və şərr adamları (məscidin hörmətini və nəzmini pozanları)“ məscidlərə buraxmayın. Məscidlərdə alış-veriş və dava-dalaş etməyin. Səslərinizi məsciddə ucaltmayın. Məsciddə hədd vurmayın və özünüzlə qılıncları qını olmadan [\(gəzdirməyin... ”1\)](#)

səh:۳۸۸

Sunəni İbn Macə”, ۱-ci cild, səh. ۲۴۷; (“Kitabul məsacidi vəl cəməə”, ۵-ci bölüm,“ . [۱] –۱ “Ma yəkrəhu fil-məscid”, hədis: ۷۵۰;). Məqsəd, bunlardan təmkinli olmaqdır. Əgər uşaqlar ibadət etmək üçün söhbət edərlərsə və onlara diqqət olunarsa bu əməl, bəyənilmiş təlim və təbliğin bir növü kimi hesaba alınmaqdadır

«مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنْشِدُ ضَالَّهُ فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ لَا أَدَّاهَا اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِذَالِكَ»

Yenə də o Həzrət (ələyhi səlləm) məscidlərin hörmətini saxlamaq üçün belə buyurmuşdur: “Əgər məsciddə birinin itmiş bir şeyi elan etdiyini görsəniz, deyin ki, Allah itirdiyini qaytarmasın. Çünki məscidlər ibadət yeridir və bu kimi işlər üçün [\(düzəldilməmişdir...” \[۱\]](#)

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَجْلِسَ حَتَّى يُصَلِّيَ رُكْعَتَيْنِ»

Həzrət Peyğəmbər (s) əmr etdi: “Hər kəs məscidə daxil olsa oturmazdan öncə [\(\(məscidə hörmət alaməti olaraq\) iki rikət namaz qılsın.” \[۲\]](#)

Peyğəmbər məscidi

Bunlar və yüzlərlə belə rəvayətlər, dünyanın müxtəlif yerlərində olan məscidlərin hörmətini saxlanması barədə buyururlar idi. Amma Həzrət Peyğəmbərin (s) öz məscidi fəzilət və şərəfət baxımından başqa məscidlərlə müqayisə olunmazdır. Çünki müsəlmanlardan bir qrupunun əqidəsinə görə Peyğəmbər (s) məscidi şərəfət və fəzilət baxımından ikinci və Məscidul-hərəmin isə birinci olduğunu bilirik. Lakin

səh:۳۸۹

Sunəni Əbi Davud”, ۱-ci cild, səh. ۱۱۱, (“Kitabus-səlat” “Kərahyyətu inşaiz-zallə” . [۱] –۱ ;bölümündə, hədis: ۴۷۳); “Sunəni Beyhəqi”, ۲-ci cild, səh. ۴۴۷
Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabus-səlat”, “İza dəxələl-məscidə təlyəsəl rikətəyn” . [۲] –۲
bölümü, hədis: ۴۳۳; “Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əbvabüt-təhəccud”, ۲۵-ci
bölüm, “Ma caə fit-tətəvvui musənnə musənnə”, hədis: ۱۱۶۳; “Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild,
“Kitabus-səlatil-musafirin”, ۱۱-ci bölüm, “İstihbölümü təhiyyətil-məscid”, hədis: ۷۱۴-۷۱۵
;və ۱۳-cü bölüm, hədis: ۷۱۶; “Sunəni Termizi”, ۲-ci cild, səh. ۱۲۹, ۲۳۲-ci bölüm, hədis: ۳۱۵

bəzilərinin əqidəsinə əsasən Peyğəmbər (s) məscidi bütün məscidlərdən hətta
[\(Məscidul-hərəmdən də fəzilətlidir və Məscidul-hərəm də ikinci yerdədir. \[1\]\)](#)

Bu üzdən Peyğəmbər (s) aləmdə ən şərəfətli olan öz məscidində dua və minacatla çox məşğul olurdu və bu bərəkətli yerdə Allahın rəhmət və vəhy nazil etdiyi yer olduğu üçün mehriban Allahdan bağışlanmaq istəyirdi. Həmçinin girib-çıxarkən məxsus
.dualar oxuyardı

Tirmizi öz sünənində Həzrət Zəhradan (səlamullahi ələyha) nəql edir ki, Həzrət Peyğəmbər (s) məscidə girmək istədikdə Muhəmmədə və onun Əhli-beytinə salam
:göndərərdi və bu duanı oxuyardı

«رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ»

Ey mənim Pərvərdigarım! Günahlarımı bağışla və mənim üzümə öz rəhmət qapılarını“
”.aç

Məsciddən xaric olmaq istədikdə isə yenə Məhəmmədə və onun Əhli-beytinə salam
:göndərərdi və bu duanı oxuyurdu

«رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ»

Ey mənim Pərvərdigarım! Mənim günahlarımı bağışla və mənim üzümə öz fəzilət“
[\(qapılarını aç.” \[2\]\)](#)

Buxari öz “Səhih” adlı kitabında nəql edir: “Həzrət Peyğəmbər (s) səfərdən qayıtdığı zaman əvvəlcə məscidə girərdi. İki rikət namaz qıldıqdan sonra isə öz evinə
[\(gedərdi.” \[3\]\)](#)

Burada söylədiyimiz və nümunə üçün Peyğəmbər (s) məscidinin və başqa məscidlərin
əhəmiyyəti barədə qeyd

səh: ۳۹۰

Sunəni-Tirmizi”, 2-ci cild, səh. 128; (231)-ci bölüm, “Ma caə biqovlin ində duxulil-“ . [2] -2
. (məscid”, hədis: 313

Səhihi-Buxari” 4-cü cild, “Kitabul-cihad”, “Əs-səlatu izaqudimə min səfərin”“ . [3] -3
.bölümü

etdiyimiz hədislərin məzmununa, həmçinin məscidlərin hökmlərinə diqqət yetirdikdə, sonuncu peyğəmbərin Həbəşəyə onun məscidində rəqs edib oynamağa icazə verməsinə heç inanmaq olarmı?! Məscidə hər girib və çıxanda dilində məxsus duası olan, məscidlərdə itmiş adi bir şeyin elan olunmasına icazə verməyən, hörmət əlaməti olaraq hər məscidə girdikdə iki rikat namaz qılmağı əmr edən, məscidin hörmətinin qorunması üçün ədəb qaydalarına riayət etməyən uşaq, dəli və niyyəti şərr olan insanların məscidə gəlişini qadağan edən bir Peyğəmbərin öz məscidinin yanında, hansı ki, məscidlərin ən şərəfətlisidir və o həzrətin huzurunda bir qrup insanlar rəqs etsinlər və bir qrupu da tamaşaya yaxınlaşsınlar?! Allahın Rəsulu (s) da rəqqasələri Bu nəqədər də doğrudur? Əgər ikinci!? «دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَةَ»: həvəsləndirsin və desin ki xəlifə buna mane olmaq istəyirsə və məscidin xırda daşlarıyla onları bu işdən çəkindirirsə o an Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur ki; “Onlarla işin olmasın”?! Görəsən !? bunlar qəbul olunulmasıdır mı

Naməhrəmlərə baxmaq

Müqəddəs İslam dinində məhrəm və naməhrəm, kişilərin məhrəm olmayan qadınlara və həmçinin qadınların məhrəm sayılmayan kişilərə baxmasının haram olması mövzusu o qədər açıq və aydındır ki, ayə və hədis gətiməklə sübuta ehtiyac qalmır. Lakin yenə də nümunə olaraq əhli-sünnə sənədlərindən və kitablarından iki hədisi :burada gətiririk

.۱

«أَخْرَجَ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ النَّسَائِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي سُنَنِهِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهَا كَانَتْ عِنْدَ النَّبِيِّ | وَ هَيَّمَنَهُ فَقَالَتْ: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ أَقْبَلَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ | : اِحْتَجِبِيَا عَنْهُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ أَعْمَى لَا يُبْصِرُنَا، فَقَالَ | : أَعْمِيَاوَانِ أَنْتُمَا أَلَسْتُمَا تُبْصِرَانِهِ »

səh:۳۹۱

Siyuti “Əd-durrul mənsur” adlı kitabında Sunəni-İbn Davuddan, Tirmizidən, Nəsaidən, Beyhəqidən nəql edir ki, Ümmi Sələmə belə deyir ki; “Mən və Məymunə Allah Rəsulunun (s) yanında idik. Bu vaxt Abdullah ibn Ummi Məktum daxil oldu. Həzrət Peyğəmbər (s) bizə belə buyurdu: “Özünüzü ondan örtün!” Ümmi Sələmə deyir: “Mən Peyğəmbərdən soruşdum: Ya Rəsuləllah (s) o ki kordur, bizi görmür. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Sizin də gözləriniz görmür? O sizi görmürsə siz də onu [görmürsünüzmü?!”](#)^[1]

.۲

...إِنَّا كُمْ وَالذُّخُولِ عَلَى النِّسَاءِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَرِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ الْحَمَو؟ فَقَالَ: «الْحَمَوِ الْمَوْتِ».

Səhihi-Buxaridə və Səhihi-Müslimdə belə qeyd olunmuşdur: “Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Camaat! Naməhrəm qadınlar olan yerdən daxil olmayın. Ənsardan bir kişi soruşdu: Ey Peyğəmbər (s)! Əgər öz qardaşlarımızın xanımları olsa necə? Peyğəmbər (s) cavab verdi: Qardaşlarınızın xanımları həlak olmaq vasitələridirlər və onları [görməklə günaha düşməyiniz də mümkündür.”](#)^[2]

Əziz oxucumuz bu mövzunun əhəmiyyət kəsb etdiyinə və naməhrəmin üzünə baxmağın haram olmasını bildirən hədislərin söylədiyi – Peyğəmbər (s) qadın toy məclislərində iştirak edirdi, təzə gəlinlər toy məclisində ona xidmət edirdi və ya cavan xanımı rəqs edən naməhrəm kişilərə tamaşa etməyə vadar edirdi və s.. dəyər .qiymətinə diqqət edərək, düşünə bilər

Ümmü Sələmə, Məymənə kimi əldən düşmüş və qocalmış xanımlarına gözləri kor kişiyə baxmasın deyər kor kişinin

səh:۳۹۲

[۱] – “Əd-durrul mənsur”, ۵-ci cild, səh. ۴۲ (“Şüəra” surəsinin təfsiri).

[۲] – Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “kitabun-nikah” ۱۱۱-ci bölüm, “La yədxulunə rəculu” . ;biimrəətin”, hədis ۵۲۳۲

yanında özlərini örtməsinə əmr etdiyi halda necə ola bilər ki, cavan xanımına rəqs
!?edən kişilərə baxmasına icazə versin

Müsəlmanların naməhrəm qadınların hətta qardaş arvadı olsa belə onların arasına
girməyi qadağan və haram olduğunu buyuran bir Peyğəmbər (s) necə ola bilər ki, özü
qadınların toy məclisində və naməhrəm qadınların arasında əyləşsin?! Və yaxud təzə
!?gəlinlərin ona və səhabələrinə xidmət etməsinə necə icazə verə bilər

Aişənin Peyğəmbər (s) yanında gəlinciklə oynaması

Əhli-sünnənin mötəbər kitablarında cism və cansız cism düzəldilməsi barədə çoxlu
hədislər yazılmışdır. Bu hədislərin məzmunu, Peyğəmbərin (s) evində və hüzurunda
Aişənin gəlinciklə oynaması hədisini inkar edir. Nümunə olaraq bir neçə hədisi nəql
:etməklə kifayətlənirik

.1

«عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَ تَصَاوِيرٌ».

Səhihi-Buxaridə və Səhihi-Müslimdə qeyd olunmuşdur ki: “Rəhmət mələkləri
.”mücəssəmə və it olan evə gəlməzlər

.2

«...عَنْ أَعْمَشٍ، عَنْ مُسْلِمٍ، كُنَّا مَعَ مَشْرِوْقٍ فِي دَارِ يَسَارِ بْنِ نَمِيرٍ فَرَأَى فِي صَفْتِهِ فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ | يَقُولُ: «إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا
يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوِّرُونَ».

Səhihi-Buxaridə qeyd olunmuşdur ki, Əməş Müslimdən nəql edir ki; “Mən Məsrüqlə
Yəsar ibn Numəyrin evində idik. Məsrüqun gözü otağın taxçalarında olan bir neçə
mücəssəməyə sataşdı. O belə dedi: Abdullah Allahın Rəsulundan nəql edir ki, qiyamət
günündə mücəssəmə düzəldənlərin əzabı başqa günahlardan çox ağır olacaqdır.”^[1]

səh:393

«عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا اشْتَرَتْ نَمْرَقَةَ فِيهَا تَصَيَّأُوَيْرُ فَقَامَ النَّبِيُّ | بِالْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ، فَقُلْتُ: أَتُوبُ مِمَّا أَذْنَبْتُ، قَالَ: مَا هَذِهِ النَّمْرَقَةُ؟ قُلْتُ: لَتَجْلِسَ عَلَيْهَا وَتُوسِدَهَا. قَالَ: إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ وَ أَنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورَةُ.»

Yenə də Səhihi-Buxaridə və Səhihi-Müsülmədə Aişədən nəql olunmuşdur ki, “Mən şəkli olan balıq və döşəkcə almışdım. Peyğəmbər (s) onları görən kimi qapının ağzında durdu və evə girmədi. Dedim ki, əgər bir günah iş görmüşəmsə tövbə edirəm. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: Bu balıqlar nədir belə? Ərz etdim: Bunları sizin istirahətiniz üçün istifadə etməyə görə almışam

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Şəkilləri çəkənlər qiyamət günündə əzaba düçar olacaqlar. Onlara düzəltdiyiniz şeyləri dirildin deyiləcək.” Bu vaxt Həzrət Peyğəmbər (s) əlavə edərək “rəhmət mələkləri şəkil olan evə gəlməzlər” deyərək buyurdu.”^[1]

səh:۳۹۴

Səhihi-Buxari”, ۳-cü cild, “Kitabul-buyu` ” “Ət-ticarətu fima yəkrəhu lubsihli lir-“ . [۱] –۱ ricali vəz-zər”; bölümü, ۷-ci cild, “Kitabul-libas”, “Kərihəl-quudi əlas-surəti” bölümü; ۱-ci cild ۷-ci cild, “Kitabul-libas, “La tədxulul-məlaikətu bəytən fihi surətu” bölümü; “Səhihi-Müslim”, ۶-cı cild, “Kitabul-libasi vəz-zinəti”, “la tədxulul-məlaikətu bəytən fihi ;kəlbu vəs-surətu” bölümü

?Bu hədislərin uydurulmasından məqsəd nədir .Y

İşarə

Bura qədər əhli-sünnə kitablarında nəql olunmuş İslam Peyğəmbərinin müqəddəsliyinə yaraşmayan nisbətlər barədə və sözü gedən hədislərin qarşısında .duran Quran ayələrinin və hədislərin bir hissəsini qeyd etdik

İndi isə bu hədislərin uydurulmasından məqsədin və rəva olmayan bu iftiralарın səbəblərini kitabın tutumu qədəri araşdırıb və burada bu hədisəri düzəltməyə məcbur :olanların məqsədlərinin və səbəblərindən üç amilini sizə qeyd edirik

Hakimiyyətdə olanların əxlaqi pozğunluğu .1

İşarə

Tarixi araşdırmalar bunu göstərir ki, Osmanın xilafəti dövründən İslam hökməti və xilafəti güclü hərc-mərc və əxlaqi pozğunluğa düşər oldu. Osmanın vilayətlərə təyin etdiyi vilayət başçıları və qohumları, sarayda olan əlaltıları heç də əxlaqi və məzhəbi əməllərlə tanış deyildilər. Əyyaşlıq və şərəbxorluq, gecə məclisləri, qına və xanəndəlik çox geniş şəkildə yayılmışdı. Musiqi və qına, İslam dininin mərkəzi olan iki mühüm şəhərlərində – Məkkə və Mədinə – başqa şəhərlərə nisbətən çox yayılmışdı. Bu iki şəhərdən başqa yerlərə də yayılmışdır. Lakin İslam hökməti və xilafəti adına camaata başçılıq edən hökumət adamları camaatın işlərini öz əllərinə

alıb, Peyğəmbər (s) canişini və xəlifəsinin nümayəndəsi adı ilə idarə edirdilər. Eys-ışrət, xoşgüzaranlıq məclislərində iştirak etdiklərinə görə camaatın məzhəbi problemlərini və məsələlərini də öz aralarında həll edirdilər. Şərab məclisləri qurmalarına baxmayaraq, Cümə namazının imamlığını və müsəlman camaatın imamlığını da işğal edirdilər. Bu üzdən rəva olmayan məsələləri, iftiraları və yalanları Peyğəmbərin (s) özünə nisbət verir və onun nübuvvət məqamını aşağı salırdılar. Bu yolla öz əməllərinə və cinayətlərinə çıxış bir yol düzəldib, müsəlmanların fikirlərində elə bir peyğəmbər canlandırirdılar ki, bu peyğəmbərlə tanış olanlar irad və şübhə etmədən belə .canişinləri qəbul etsinlər

Əgər bir peyğəmbər öz evində mahnı oxumağa həvəsləndirirsə onun canişinlərinin gecə məclislərində iştirak edərək xanəndə qadınların səslərinə qulaq asmalarının nə !?iradı var

Əgər bir peyğəmbər qadın toy məclislərində iştirak edib xanəndə qızları oxuyaraq rəqs etməyə, göbək atmağa həvəsləndirirsə və ya öz cavan arvadını rəqs edən naməhrəm kişilərə baxmasına dəvət edirsə, yaxud da öz səhabələri ilə toy məclisində iştirak edirsə və ona bu məclisdə qulluq etməyi təzə gəlin öhdəsinə alırsa, belə halda hər növ əyyaşlığın və əxlaqi pozğunluğun yolu, əyyaşlıq və müsəlmanlara rəhbərlik etmək istəyən kəslərin üzünə açılacaqdır. Bununla da onlara kiçik bir irad tutmaq yersiz olacaqdır. Bəli, bu hədəf və məqsədlər Həzrət Peyğəmbərimizin (s) müqəddəsliyinə və nübuvvətinə vurulan iftira və yalanların nisbət verilməsinə səbəb .olmuşdur

Xilafət sarayında əxlaqi pozğunluğun nümunələri

Tarixçilər və hədisçilər bacardıqları qədər Peyğəmbər (s) səhabələrinin zəif nöqtələrini məxfiləşdirmiş, onların nöqsan və eyiblərini örtməyə çalışmışlar. Lakin buna baxmayaraq yenə də bu pozğunluqlardan aşkar və cəlb edici nümunələri əldə etmək

olar. Burada söylədiklərimizi təsdiq etmək üçün tarix və hədis kitablarında Osman və Muaviyyənin xilafəti dövründəki vəziyyətlərdən xəbər verən bu növ nümunələrdən bir neçəsini burada nəql edirik

Osmanın və Muaviyyənin xilafəti dövrlərində sayı ondan yuxarı olan xanəndə və İbn Sihan, Tuveys, İbn Aişə, Zil-Əsbə, Saini Xasər və s.. kimi tanınmış musiqi bəstəkarları meydana gəlmişdir. Onları gərək saray bəstəkarları adlandırmaq. Çünki bu bəstəkarlar bəzən saray məmurları üçün və bəzən də xəlifənin özü üçün xüsusi vaxt ayırırdılar.

Əbul-Fərəc İsfəhani tanınmış xanəndə olan İbn Sihanın tərcümeyi-halında belə deyir

O, daim şərab içən, içki alqaqolçularından, Bəni Üməyyə və Əbu Süfyan övladları ilə həmçinin Osmanın övladları ilə xüsusi əlaqəsi olan kəslərdən biridir. Lakin başqalarından daha çox Vəlidlə (Osmanın oğlanlarından biri) ünsiyyətdə idi

.Çünki İbn Sihan və Vəlid həmişə şərab məclislərində birgə iştirak edən iki dost idilər

Əbul-Fərəc yazır: “Vəlid ibn Osman, Vəlid ibn Ötbə ibn Əbi Süfyan və İbn Sihanla birgə şərab içirdilər. Vəlid ibn Osman həddindən artıq sərxoş və halsız oldu. Belə ki, qadınlar onun öldüyünü zənn edib, ağlamağa başladılar. Bu vaxt İbn Sihan onun başının üstünə gəldi. Vəziyyəti görcək qadınları məclisdən çıxartdı və Vəlidin başı tərəfdə əyləşdi. Əssəbuh ya Əba Əbdullah indi sübh” «الصباح يا ابا عبد الله»: Onun qulağına bu cümləni söylədi şərabinin vaxtıdır. Ayağa qalx!” Vəlid bu cümləni Əbdur-Rəhman ibn Sihanın dilindən eşidən kimi yavaş-yavaş təbii halına qayıtdı və durub oturdu. İbn Sihan, bu

səh: ۳۹۷

Mütaliə üçün bu oxuyanların tərcümeyi halına müraciət edin. “Əl-əğani”, “Əbul-Fərəc İsfəhaninin yazısı”

:hadisə üçün öz məşhur şerlərini oxumağa başladı

بِأَبِي الْوَلِيدِ وَأُمِّ نَفْسِي كُلَّمَا

بَدَتِ النُّجُومَ وَ ذَرَّ قَرْنُ الشَّارِقِ (۱)

Əbu Fərəc Müaviyənin öz oğlu Yəzidin məclisində iştirak etdiyini və bu məclisdə . ۳ Mədinənin məşhur xanəndəsi olan “Saibi Xasərin” də olduğunu nəql edir. Bu hadisənin axırında belə əlavə edir: “Müaviyə, oğlu Yəzidə təkidlə sifariş etdi ki, həmin şərəbxor Saibi Xasərinə həmişə ziyarət etsin və çoxlu hədiyyə verməyi də heç unutmasın.

«Onunla oturub durmağı özünə qənimət hesab etsin.» (۲)

İbni Əlkəlbə Müaviyə barədə geniş bir hadisəni nəql edərək belə buyurur: “O, . ۴ (Müaviyə) Mədinə şəhərinə olan səfərlərinin birində Saibi Xasərin xanəndəlik məclisində iştirak etmişdi. Tanınmış xanəndənin ürək ovsunlayan səsinə

«nəşələndi.» (۳)

.۵

«عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرِيدٍ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبِي إِلَى مُعَاوِيَةَ فَأَجْلَسَنَا عَلَى الْفَرْشِ ثُمَّ أَتَيْنَا بِالطَّعَامِ فَأَكَلْنَا بِالشَّرَابِ فَشَرِبَ مُعَاوِيَةُ ثُمَّ نَاولَ أَبِي فَقَالَ: مَا شَرِبْتُهُ مُنْذُ حَرَّمَهُ رَسُولُ اللَّهِ»

Əhməd ibn Hənbəli öz “Müsnəd” adlı kitabında Abdullah ibn Bureyddən nəql edir ki; “Mən atamla Müaviyənin məclisinə gəldik. Yemək-ıçmək süfrəsi açıldı. Müaviyə ilə birgə yemək yedik. Bu vaxt məclisə içki gətirdilər. Müaviyə özü içməsinə baxmayaraq mənə atama da təklif etdi. Atam dedi: Peyğəmbər şərəbini haram etdiyi gündən bu

«günə qədər mən dilimi ona vurmamışam.» (۴)

Məsudi “Murucuz-zəhəb” kitabında deyir: “Yəzid ibn Müaviyənin xilafəti dövründə . ۶ İslamın mərkəzi sayılan iki şəhərdə – Məkkə və Mədinədə – musiqi, saz və avaz çoxalmağa

səh: ۳۹۸

;əl-Əğani”, 1-ci cild, səh. 326“ . [2] –2

;Həmin mənbə, 7-ci cild, səh. 387 . [3] –3

.(Çüsnədi Əhməd”, 5-ci cild, səh. 347; (Bureydə Əsləminin hədisi“ . [4] –4

başladı. Bu iki şəhərin camaatı arasında musiqi alətlərinin istifadəsi yayıldı və [\(şərabxorluq adı hala çevrildi.\)](#)⁽¹⁾

Vəlid ibn Öqbə Osmanın anadan bir atadan ayrı olan ögey qardaşı və Kufəyə onun .v tərəfindən göndərilmiş valisi idi. Zina və şərabxorluqda məşhur adam idi. Bir gün məst halda məscidə gəldi və sübh namazını dörd rikət qıldı. Sonra üzünü namaz qılanlara çevirərək, dedi: Əgər istəyirsinizsə bundan da artıq qılaq. O, namazda musiqi ləhni ilə :bu aşiqanə şeri oxudu

عَلَقَ الْقَلْبُ الرُّبَابَا بَعْدَ مَا شَابَتْ وَ شَابَا

”Mən və Rubab cavanlığımızı əldən verdikdən sonra ona ürəkdən aşiq oldum“

.Bu vaxt mehrabda qusdu. Bu hadisə Mədinəyə çatdırıldı

Əmirəl möminin Əli (ə) ona şərab içməyin cəzasını verdi (Ona yetmiş şəllaq vurdu). Elə ki, Səd ibn As onun yerinə Kufənin icra başçısı oldu əmr etdi ki, minbəri yusunlar. Sonra dedi: Vəlid alçaq və nəcis bir kişi idi. Nə qədər ki, minbər yuyulmayıb mən onun [üzərində oturmayacam](#): «فَلَمَّا قَدِمَ سَعِيدُ الْكُوفَةَ غَسَلَ الْمُنْبَرِ...»⁽²⁾

Bəli, əgər xəlifənin oğlu şənlik və içki məclisində iştirak etmək istəyirsə, yaxud xəlifənin qardaşı və Mədinənin icra hakimi məst halda Kufənin came məscidinin imamlığını öhdəsinə götürərsə, əgər xəlifə olan bir kəs İslamın paytaxtı və Quran nazil olan yerdə, Peyğəmbər (s) məscidinin kənarında gecələri xanəndəlik məclislərində iştirak edirsə və xanəndələrin ürək ovsunlayan səslərindən nəşələnirsə, yaxud süfrə başında içki içib, qonaqlarına da içki təklif edirsə bunlar, ümumi

səh:399

[1] –1 .(Murucuz-zəhəb” 3-cü cild, səh. 77; (Zikru ləməi min əxbari Yəzid və sirətuh“ . [2] –2 Musnədi Əhməd”, 1-ci cild, səh. 144; (Muscədi Əli ibn Əbi Talib (ə)); “İnsanul- “ . [2] –2 əşraf”, Bilazəri, 5-ci cild, səh. 33; (Vəlid ibn Öqbənin əmri); “Murucuz-zəhəb”, 2-ci cild, səh. 336-344, “Əl-əğani” 4-cü cild, səh. 360, (Zikru ma fil-xəbər il Vəlid ibn Öqbətə və .(nəsəbihi

fikirlərdə bu kimi əməlləri yavaş-yavaş qəbul etməyə hazırlıqdan və bu məsələlərin camaat arasında çox sadə qəbul olunmasından başqa bir şey deyildir. Bu hədəfə çatmaqda ən yaxşı yol, məhz bu yoldur ki, bəzən Peyğəmbərin (s) özünün də bu kimi məsələlərdə şərik və öz payı olduğu kimi tanıtırılsın.

Həzrət Peyğəmbərə (s) şərab hədiyyəsi

Vurulan bu töhmətlər, rəva olmayan bu nisbətlər və hökumətin əməlləri və rəftarı barədə mutaliə edən yazıçı belə bir fikrə düşdü ki, dövrün hakimiyyətdə olan hakim təbəqələrində şərabxorluq və şərab məclisləri geniş yayılmışdırsa gərək rəva olmayan başqa nisbətlər kimi şərabxorluq nisbəti də Həzrət Peyğəmbərimizə (s) verilmiş olsun. Bu üzdən yazıçı, zaman çərçivəsində bacardığı qədər hədis kitablarının bir hissəsini araşdırdı və Əhməd ibn Hənbəlin “Musnəd”-ində bu barədə nəql olunan bir rəvayəti axtarıb tapdı. Məlum oldu ki, əziz İslam Peyğəmbərimiz (s) şərabxorluq töhmətindən də amanda qalmamışdır. Ancaq, bu hədisi düzəldənlər Qurani-Kərimdə şərabın haram olmasının açıq və aydın məsələlərdən biri olduğunu bilirdilər. Buna görə də "ömrünün axırlarında Peyğəmbər (s) şərab içirdi" deyilməsi doğru və düzgün deyildir. Bu üzdən Peyğəmbərin (s) şərab içməsinə, şərabın haram olmazdan öncəki dövrlərinə aid olduğunu bildirmişlər. Bununla da, Nafedən belə rəvayət nəql etmişlər ki

«عَنْ نَافِعِ بْنِ كَيْسَانَ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ يَتَجَرَّ فِي أَحْمَرَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ وَ أَنَّهُ أَقْبَلَ مِنَ الشَّامِ وَمَعَهُ خَمْرٌ فِي زِقَاقٍ يُرِيدُ بِهَا التِّجَارَةَ، فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ | فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتِكَ بِشَرَابٍ جَيِّدٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: يَا كَيْسَانَ إِنَّهَا حُرْمَةٌ بَعْدَكَ»

Nafenin atası Kiysan Peyğəmbər zamanında şərab və içki ticarəti ilə məşğul olurdu. “Səfərlərinin birində Şam şəhərindən Mədinəyə satmaq üçün bir neçə şərab məşki gətirmişdi. Həzrət Peyğəmbərin (s) xidmətinə yetişib, ərz etdi: “Ya Rəsulullah

sənin üçün gözəl və yaxşı şərab gətirmişəm.” Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Ey [\(Kıyan! Sən səfərə çıxandan sonra şərab içmək haram və qadağan olundu...”](#) [\(1\)](#)

Aişənin sözünün keçərli olması üçün .2

Həzrət Peyğəmbərin (s) məqamına rəva olmayan nisbətlərin verilməsinin və bəhs olunan hədislərin uydurulmasının ikinci amili Aişənin sözünün keçərli olmasıdır. Çünki Aişənin yaşadığı dövrdə bir çox hadisələr baş vermişdir. Bir xəlifə öz evinin içində qətlə yetirilmiş və digər xəlifənin əleyhinə isə böyük müharibə başlamışdır. Müsəlmanlar arasında o günə qədər hələ İslam tarixində misli yaşanmayan qırğınlar meydana gəlmişdir. [\(2\)](#) Bu müharibənin qaynağı, müharibə və qırğınla nəticələnməsinin əsl səbəbkarı Həzrət Peyğəmbərin (s) xanımı Aişə idi

Bu hadisələrə başçılıq, xəlifənin qətlinə fərman, camaatı özünə itaətçi etmək, zəmanənin rəhbərinə və imamına qarşı camaatı təhrik edən, Əli ibn Əbu Talib (ə) kimi şəxsin müqabilində yeni bir cəbhə açmaq və s... bunların hamısı bunu tələb edir ki, Aişənin şəxsiyyət və mövqeyi camaatın gözündə o qədər böyük görünsün ki, verdiyi əmrlər ürəklərdə öz dərin təsirini qoysun. Müsəlmanlar isə onu himayət etməyi özlərinə vacib və lazım əməl kimi, bəlkə bundan da daha artıq Allah yolunda cihad etmək kimi hesab etsinlər

Həmçinin onun şəxsiyyəti və mövqeyi elə cəlvələnsin ki, onun

səh:401

Musnədi Əhməd İbn Hənbəl”, 4-cü cild, səh. 335, (Hədisu Əd-deyləmi, Hədisu“ . [1] –1

.(Kıyan

Əl-əqduf fərid”-in sahibi Cəməl müharibəsində ölənlərin sayını 20500 nəfər və“ . [2] –2
tanınmış tarixçi Yəqubinin yazısına görə 30000-dən daha çox olduğunu bildirmişlər. Belə ki, bütün İslam müharibələrindən Cəməl müharibəsinə kimi ölənlərin hamısının sayı bu sayə çatmamışdır. Cəməl müharibəsinin nəticəsindən xəbərdar olmaq üçün müəllifin tərcümə etdiyi “Aişə, Əlinin (ə) dövründə” adlı kitabına müraciət edin

Quranın açıq ayəsi(۱) və Peyğəmbərin (s) əmri ilə(۲) müxalif olması kölgə altında qalsın. Beləcə də, hər növ irad və nöqsanlardan uzaq olsun. Bu hədəfin təmin olması üçün ən gözəl yol, bu idi ki, onun şəxsiyyət və məqamı beləcə göstərsin və elə tanıtırsın ki, hətta Peyğəmbər (s) də onun mövqeyi qarşısında baş əyirdi və onun bütün istəklərini təmin etmək üçün öz əziz vücudunu zəhmətə salırdı ki, Aişə rəqs edənlərə tamaşa etməkdən çox ləzzət və zövq alsın. Aişənin başı Peyğəmbərimizin (s) sinəsində və o .Həzrət ona görə dayanırdı və Aişə yorulub qayıtmayınca yorulduğunu da bildirmirdi

Onlar demək istəyirlər ki, Allahın elçisi (s) Aişəni o qədər sevirdi və onun istəklərini yerinə yetirirdi ki, on səkkiz yaşında Peyğəmbərin evində gəlinciklərlə oynasa da belə Peyğəmbər (s) onun bu işlərinin müqabilində gözün üstə qaşın var demirdi. Beləcə də Aişənin qəlbini sındırmasın deyər qızları və onunla oynayanları Aişə ilə oynamağa dəvət .edib həvəsləndirirdi

Bu tanışlıqla daha hansı bir müsəlmanın Aişənin Osman barəsində verdiyi tarixi əmrinin(۳) qarşısında müxalifət etməyə və Osmanı öldürməkdə şəkkə və şübhəyə !?düşməyə haqqı qalar

Yenə də bir neçə aydan sonra səhnə əvəz oldu. Ummul-möminin Osmanın qanının tələbkarı kimi və Əlinin (ə) qoşunları ilə müharibəni, əvvəlki əmrin əksinə olaraq başqa bir tarixi

səh:۴۰۲

–۱ [۱]. (وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى) “İlkin Cahiliyyət” Evlərinizdə qərar tutun. (Bər-bəzəyinizi taxaraq evdən çıxıb özünüzü, .gözəlliyinizi yad kişilərə göstərməyin!)” “əl-Əhzab” surəsi, ۳۳-cü ayə

–۲ [۲]. “Peyğəmbər (s) hədisi” “Həvəb itləri ona hürərlər” تَبَّحُّهَا كَلَابُ الْحَوَائِبِ

–۳ [۳]. « أَقْتُلُوا نَعْتَالًا - فَقَدْ كَفَرُوا » “Təbərini” Bu qoca yəhudini öldürün ki, dindən çıxmışdır”; “İbn Əsəmin tarixi”, səh. ۱۵۵; “İbn Əsirin tarixi”, Qahirə çapı, ۱۳۵۷; ۴-cü cild, səh. ۴۷۷; “İbn Əbil Hədid”, ۲-ci cild, ۳۰-cu xütbə, və ۱۳-cü cild, səh. ۷۲; ;“Nəhayət”, “İbn Əsir”, ۴-cü cild, səh. ۱۵۶

Agah olun!“ **«أَلِمَا إِنَّ عُثْمَانَ قَتَلَ مَظْلُومًا فَطَابَ لِيَوْمَا فَطَابُوا قَتْلَيْهِ فَاذَا ظَفَرْتُمْ بِهِمْ فَأَقِءْ تُلُوهُمْ»**“
Həqiqətən, Osman məzlum öldürüldü. Onu öldürəni təqib etmək sizə vacibdir. Elə ki,
[\(onları tapdınız hamısını öldürün\)](#).^[1]

Daha bir kəsin haqqı vardır ki, Əli (ə) ilə müharibə etməkdə geriyə addım atsın. Ummul-möminin Aişənin əmri qarşısında bir ləhzə dayansın, ona etiraz etsin və desin
!?ki, dünənə kimi Osmanın qətlinə fərman verirdin bu gün nəyə görə belə

Aişənin sözünün keçərli olması adı ilə burada gətirdiyimiz bu fikir elə bir məsələdir ki, ötən hədislərə diqqət etdikdə bu məsələ aydın olur. Bundan əlavə bir çox belə hədislərdə bu nöqtə açıq şəkildə diqqət mərkəzində olunmuşdur. Nümunə üçün biri “Səhiheyndə” və digəri isə “Sunəni-Termizi”-də qeyd olunan iki hədisi burada qeyd edirik

.1

«عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ | أَنَّهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَنَا مَبِينَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ | وَرَجُلَايَ فِي قِبَلَتِهِ فَاذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَضْتُ رِجْلَيْ فَاذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا».

Səhiheyndə”-də Aişədən nəql olunmuşdur: “Elə ki, Peyğəmbər (s) namaza başlayırdı“ mən onun qarşısında yatırdım. Ayaqlarımı onun qibləsinə tərəf uzadırdım (onun səcdə etməsinə mane olurdum). Elə ki, Allahın Rəsulu (s) səcdə etmək istəyirdi mənim ayağımı sıxırdı (çimdikləyirdi). Mən də ayaqlarımı yığırdım. Elə ki, başını səcdədən [\(qaldırardı mən yenə də ayaqlarımı uzadardım.\)](#)^[2]

səh:403

[1]-1. “Əl-İmamətu vəs-siyasət”, 1-ci cild, səh. 8; “İbn Əbil Hədid”, 2-ci cild, səh. 499; Yə” . [1]-1
Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əssəlatu ələl-firaş” bölümü; həmin” . [2]-2
mənəbə, “Kitabus-səlat”, “ət-Tətəvui xəlfəl-mərəti”. “Kitabus-səlat”, “əl-Mərətu təturuhu ənil-musəlli şəyən”; həmin mənəbə, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Ma yəcuzu minəl-əməli fis-səlat”; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlat”, “əl-Etirazu bəynə yədəyil-musəlli”;
;və “Sunəni-Nəsaı”, 1-ci cild, səh. 102

İbn Səd “Təbəqat”-da Aişədən nəql edir ki; “Mənim Peyğəmbərin (s) evində on dənə üstünlüyüm vardır ki başqa həyat yoldaşlarında bu xüsusiyyətlər yox idi. Onlardan biri budur ki, Peyğəmbər (s) namaz qıldığı zaman onun qarşısında yatırdım. Ancaq Allahın ...elçisi başqa xanımlarına belə bir icazəni vermirdi

«وَأَنَا مُعْتَرِضَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لَمْ يَكُنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ بِأَحَدٍ مِنْ نِسَائِهِ غَيْرِي» (1)

:Aişənin bu iki rəvayətindən belə istifadə olunur ki

a) Aişənin Peyğəmbərin (s) namaz qılarkən qarşısında yatması və o Həzrətin bu işə göz yumması, qeyri-adi və təsadüfi deyildir əksinə, ardıcıl olaraq həmişə baş vermişdir. Çünki təsadüfən baş vermiş bir məsələni üstünlük və gözəl bir xüsusiyyət kimi .tanıtmaq olmaz

b) Bu əməl, bir tərəfdən nübuvvət məqamına etinasızlıq və namaza, ibadətə olan hörmətsizlikdir. Başqa bir tərəfdən isə nübuvvət və risalət məqamını alçaltmaqdır. Çünki namaz möminin meracı və Allahla minacat etməyin ən gözəl məqamı sayılır. Söylənən bu iftiralar hələ adi bir ruhani və mömin şəxsdən çox-çox uzaqdır ki, zarafata salaraq səcdəyə gedərkən öz arvadının ayağını çimdikləsin. O ki, qaldı bu işi İslam Peyğəmbərinin (s) özü görmüş olsun. Bəli, bununla belə o həzrətə atılmış bu iftiranı onun üçün bir üstünlük saymış, Peyğəmbərə (s) hörmətsizlik edərək onun bu .əməlini Aişəyə olan fəvqəladə məhəbbəti və istəyinin olduğunu bildirmişlər

;Termizi sənəd vasitəsilə Urvədən və o da Aişədən nəql edir ki .۲

«عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ | جَالِسًا فَسَمِعْنَا لَغَطًا وَ صَوْتِ صَبِيَّانِ فَقَامَ

səh:۴۰۴

۱- [۱] . “Aişənin şərhli halı” , ۹-cu cild, səh. ۴۳; və ۸-cı cild, “Təbəqat” ;

رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا حَبَشِيَّتُهُ تَزْفَنُ وَالصَّبِيَّانَ حَوْلَهَا فَقَالَ: يَا عَائِشَةَ تَعَالَى فَأَنْظُرِي، فَجِئْتُ فَوَضَعْتُ لِحْيِي عَلَى مَنْكَبِ رَسُولِ اللَّهِ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا مَا بَيْنَ الْمَنْكَبِ إِلَى رَأْسِهِ فَقَالَ لِي أَمَا شَبِعْتَ أَمَا شَبِعْتَ قَالَتْ: فَجَعَلْتُ أَقُولُ: لَا. لِأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ عَمْرٌ قَالَتْ فَأَنْفَضَ النَّاسُ عَنْهَا قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ | إِنِّي لَأَنْظُرُ إِلَى شَيْطَانِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ قَدْ قَرُّوا مِنْ عَمْرِ قَلْتُ: فَجِئْتُ».

Allahın elçisi (s) oturmuşdu. Uşaqların səs-küylərini eşitdik. Həzrət Peyğəmbər (s)“ ayağa qalxdı və gördü ki, Həbəşili olan bir qadın rəqs edir və uşaqlar da onun ətrafına .sarılıblar

Buyurdu: Aişə gəl tamaşa et! Mən də gəldim və çənəmi Həzrətin (s) sinəsinə qoydum və sinəsilə başının arasından rəqs edən qadına baxırdım. Peyğəmbər (s) mənə belə buyurdu: Doymadın? Doymadın? Aişə deyir: Mən də dedim ki; Xeyr! “İstəyirdim ki, Peyğəmbərin (s) yanında öz mövqeyimi imtahan eləyim. Bu vaxt Ömər gəldi. Camaat o qadının ətrafından dağıldılar. Allahın elçisi (s) buyurdu: Görürəm İns və cinnin Şeytanı Ömərdən qaçırlar. Aişə deyir: Mən də qayıtdım.”^[1]

Qondarma olan bu rəvayətdə iki məsələyə toxunulub: Biri Aişənin Allah Rəsulunun (s) yanında olan mövqeyinin imtahanına. Çünki o Həzrət Aişəyə hər nə qəqdər buyurdusa ki, rəqqasələrə baxmaqdan doymamısan? O da cavab verdi ki; Xeyr! Bununla da istədi İkincisi isə . “لَأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي عِنْدَهُ” .ki, öz mövqeyini Peyğəmbərin (s) yanında imtahan etsin ikinci xəlifə üçün fəzilət qurub-qoşmaqdır ki, onun gəlişi ilə camaat hamısı dağıldılar və Peyğəmbər (s) də hörmət əlaməti olaraq ona belə buyurdu: “Görürəm İns və cinnin ”.Şeytanı Ömərdən qaçırlar

.Bu məsələnin izahına üçüncü hissədə oxuyacaqsınız

səh: ۴۰۵

Sünəni Termizi”, ۵-ci cild, “Əbvabul-mənaqib”, “Mənaqibu Ömər ibnil-Xəttab” “ . [۱] –۱
;bölümü, hədis: ۳۷۷۵, səh. ۲۸۵

Rəsuli Əkrəmin (s) müqəddəsliyinə vurulan bu töhmətlərin və qondarma hədislərin uydurulmasının üçüncü amili və səbəbi xəlifələrə fəzilətlər düzəltmək və onların üstünlüyünü göstərməkdir.

Belə ki, Müaviyə (Allahın lənəti olsun ona və onun soyuna) öz xilafəti dövrü boyunca bir çox şəxslərə xəlifələrin xeyrinə hədis uydurmaq üçün əmr etmişdir. Həmçinin vilayət başçılarına, xütbə oxuyanlara və xəbər yayanlara da əmr etmişdir ki, camaat arasında çox ünsiyyətdə olub bu uydurma fəzilətləri yaysınlar. O cümlədən Cümə namazlarında xütbələrdə də bütün müsəlmanlara çatdırınsınlar.

O bu yolda əlindən gələni əsirgəmədi və çətinlikləri aradan qaldırdı. Onun cəllad və qanıçən saray köməkçiləri də bu hədəfin təmin olunmasında öz köməklərini əsirgəmədilər və Peyğəmbərin (s) nübuvvət məqamına xəyanət olsa belə, onun müqəddəsliyini dost və düşmən qarşısında tənəzzülə uğratmalarına baxmayaraq uydurma fəzilətləri bacardıqları qədər xəlifələrə nisbət verdilər.

Bu işdən məqsəd bu idi ki, qondarma hədislər və xəlifələr barədə uydurulmuş fəzilətlərlə Rəsuli Əkrəmin (s) Əmirəl möminin Əlinin (ə) fəzilətləri barəsində buyurduğu hədislərlə yerlərini dəyişdirməsinlər. Bu proqram əsasında da birinci xəlifəni pak və müqəddəs şəxs kimi tanıtdırmaq üçün, onun mənəvi məqamını nə qədər artıq cilvələndirsinlər deyə pak olanlardan və yaxşı əməl görənlərdən biri kimi tanıtdırmaq üçün Peyğəmbərin (s) evində – qızların qına oxuduqları yerdə – hazır edib və onun qına və oxumaqla müxalif olduğunu elan etmişlər ki öz qızına əsəbi və narahat halda demişdir:

Peyğəmbərin evində də sazla avaz?” Peyğəmbərin (s) onun “ «أَمْزَارَةُ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ؟» ” cavabında söylədiyi “Onları öz

hallarına burax” cümləsinə baxmayaraq yenə də güclü məzhəbi təəssübünün əsəri nəticəsində qızların mahnı oxumasına ruhən narahat idi. Sonra Aişə münasib bir vaxt taparaq onları evdən çıxardı. Hansı ki, Peyğəmbər (s) bu proqrama rəğbət göstərənlərdən idi.

Yenə də həmin hədəfi təmin etmək üçün belə demişlər ki, ikinci xəlifə peyğəmbər məscidinin yanında rəqs edənləri gördü və sakit qala bilmədi. Bu üzdən rəqs edənlərlə öz etirazını bildirdi və məsciddə olan xırda daşları əlinə alıb onların üzlərinə atmağa
”!yəni: “Onlarla işin olmasın «دَعُوهُمْ» :başladı. Ancaq Peyğəmbər (s) ona belə buyurdu

Görəsən yeri deyilmi ki, Peyğəmbəri Əkrəm (s) bu müqəddəs, pak, iman, əqidə, vüqar :və mətanət sahibi olan bu kəslərin barəsində belə buyursun

Ey camaat! Mənim sünnətimə və Xüləfai-Raşidinin“ «عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَ سُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ»
(sünnətinə itaət etmək sizlərə vacibdir!” (1)

Görəsən yeri deyilmi Peyğəmbər (s) ikinci xəlifəyə təşəkkür elətsin və onun mövqeyini, :mənəviyyat və şəxsiyyatını nübuvvət məqamından üstün tanıtdırın və buyurun ki

«إِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ!»

(Həqiqətən,, Şeytan səndən qorxur ey Ömər!” (2)

Bəli, ötən hədisləri mutaliə etməklə bu hədisləri qondarmaqla onların məqsədinin “xəlifələr üçün fəzilət

səh:407

Sünəni-İbn Macə”, 42-43-cü hədislərin müqəddiməsində; “Sünəni-Əbi Davud”, “ [1] -1
2-ci cild, “Kitabus-sünnə”, “Lüzumus-sünnə” bölümü; “Müstədrək” 1-ci cild, “Kitabul-
elm”, səh. 46; “Sünəni-Darəmi”, müqəddimə, “İttibaus-sünnə”, bölümü, “Müsnədi-
;Əhməd ibn Hənbəl”, 4-cü hədis, səh.126

Sünəni-Termizi”, 5-ci cild, “Əbvabul-mənaqib”, “Mənaqibu Əbi Həfs Ömər” “ [2] -2
;bölümü

düzəltmək” olduğunu başa düşmək olar. Ancaq bu hədəf belə hədislərin bir hissəsində aşkarcasına nifrəti nümayiş etdirir və onu uyduranın çox təəssübkeş olduğunu aşkar edir ki, ötən səhifələrdə bunların bir neçə nümunəsini oxudunuz. Burada isə o .hədislərdən başqa birisini qeyd etməklə kifayətlənirik

Termizi öz “Sünən” adlı kitabında və Əhməd ibn Hənbəl də öz “müsnəd” adlı kitabında ;belə nəql edirlər ki

«...فَقَالَ سَمِعْتُ بُرَيْدَةَ يَقُولُ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ | فِي بَعْضِ مَعَاذِيهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ جَاءَتْ جَارِيَةٌ سَوْدَاءٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ أَنْ أَرُدَّكَ اللَّهُ سَالِمًا أَنْ أَضْرِبَ بَيْنَ يَدَيْكَ بِالذِّفِّ وَ أَتَعْنَى فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ |: إِنْ كُنْتِ نَذَرْتِ فَاضْرِبِي وَ إِلَّا فَلَا. فَجَعَلَتْ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَأَلْقَتْ الذِّفَّ تَحْتَ إِسْتِهَا ثُمَّ قَعَدَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ |: إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ إِنِّي كُنْتُ جَالِسًا وَ هِيَ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَ هِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَ هِيَ تَضْرِبُ فَلَمَّا دَخَلَتْ أَنْتَ يَا عُمَرُ أَلْقَتْ الذِّفَّ.»

Allahın Rəsulu (s) müharibələrin birində iştirak edirdi. Qara bir kəviz onun hüzuruna“ yetişdi və ərz etdi: Ya Rəsulullah! Mən nəzr etmişdim ki, əgər Allah səni sağ-salamat geri qaytarsa sənin hüzurunda qaval çalaraq oxuyacam. Həzrət Peyğəmbər səlləllahu ələyhi və alihi və səlləm) buyurdu: Əgər nəzr etmisənsə heç bir maneəsi yoxdur. O kəviz qaval vurub, oxumağa başladı. Əbu Bəkr daxil oldu və o çalib oxumaqda idi. Sonra Əli daxil oldu. O yenə öz işində idi. Ösmən da daxil oldu. O yenə də öz işində idi. Elə ki, Ömər daxil oldu, o kəviz qavalı öz altına qoydu və onun üstündə oturdu. Həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurdu: “Ömər! Şeytan səndən qorxur Çünki mən əyləşmişdim. Bu kəviz qaval çalırdı. Əbu Bəkr, Əli və Osman daxil oldular. Ancaq oyenə də məşğul idi

(Lakin elə ki, sən daxil oldun qavalı atdı” .[1]

Bu hədisləri düzəldənlər ikinci xəlifənin mənəvi məqamını Həzrət Peyğəmbərin (s) mənəvi məqamından ləyaqətli və üstün olduğunu bildirmək istəmişlər ki, Allahın elçisi (s) bəzən şeytani əməllərin icrasına icazə verirdi və şeytanlar onun huzurunda hazır olurdular. Lakin Ömər daxil olduğu zaman şeytan qaçmağa və geri çəkilməyə məcbur olurdu. Şeytani olan bu əməlin qarşısını alırdı

səh: ۴۰۹

Sunəni_Termizi”, ۵-ci cild, “Əbvəbul-mənaqib”, “Ömər in fəzilətləri” bölümü,“ . [1] –1
.hədis: ۳۷۷۳; “Müsnədi-Əhməd”, ۵-ci cild, “Bureydə Əsləminin hədisi”, səh. ۳۵۳

Dedik ki, Allahın elçisi Həzrət Peyğəmbərin (s) müqəddəsliyinə verilən nalayiq nisbətlərin səbəblərindən biri xəlifələrə fəzilət uydurmaq və onların ləyaqətsiz işlərini və əməllərini gizlətməkdir. Lakin burada söylənilməsi lazım olan bir nöqtə budur ki, indiyə kimi araşdırılaraq bəhs olunan nisbətlər avam, fasid və dəyərsiz şəxslərin fikir tərzi səthində və aludələnmiş mühitin təfəkkür tərzinin məhsuludur. Lakin indi hörmətli mühəqqiq və əziz oxucumuz yeni bir uydurulmuş fəzilətlə tanış olacaqdır. Elə bir uydurulmuş fəzilət ki, ən uca yerdə, “elmi səthdə” özünə yer tutmuş, hədis və tarix .kitablarında “Ömər in istəyi və razılığı” adı ilə tanınmışdır

Ömər in istəyi” dastanının xülasəsi budur ki, Ömər tərəfindən bir çox məsələlər və“ fikirlər Allah və onun Peyğəmbəri Həzrət Məhəmmədin (s) hüzuruna bildirilirdi və bu fikir və məsləhətlər üzrə Allah tərəfindən vəhy mələyi Cəbrail (ə) ayə nazil edirdi və .onun məsləhətini Allah tərəfindən bəyənilərək imzalandığı bildirilirdi

Biz, bu uyduranların işlərinə “elmi bir fəzilətin uydurulması” adını qoymuşuq. Çünki onlar belə hədisləri uydurmaqla xəlifənin məqamını Peyğəmbərin (s) məqamına yaxınlaşdırmaq istəmiş və onun vəhydə payının olması kimi

qələmə vermişlər. Lakin Qurandan sayılan bu vəhyin xəlifəyə istinad olunacağı mümkün deyildi və vəhydə bu növ şərik olmaq qəbul olunacaq olmadığından məsələni ;bu yerə çəkib gətirdilər ki

Bəzən yeni bir şəriət hökmünün nazil olmasına ehtiyac duyulduqda, ilk növbədə bu hökm Ömər zəhminə gəlirdi və sonra isə Allah onunla razılaşırdı. Onun fikrində olanları təsdiq etməklə bir ayə nazil edirdi. Bəzi məsələlər barədə göndərilməsi lazım olan vəhylərdən o (Ömər) əvvəlcədən xəbərdar və ona hazır idi. Bəzən də vəhyin nazil .olacağı cümlələri o özü oxuyurdu

Buna görə də əgər xəlifəyə Quran ayələri nazil olmurdusa, ən azı heç olmasa Quran ayələrinin necə nazil olacağından məlumatı və anlayışı vardı.⁽¹⁾ İndi də belə :hədislərdən bir neçəsini nümunə olaraq burada gətiririk

Allahın Rəsulu (s) münafiq bir şəxsə meyit namazı qıldı. Xəlifə onu bu işdən . 1 çəkirdi. Ancaq Həzrət Peyğəmbər (s) onun sözlərini dinləmədi. Bu vaxt xəlifənin bu əməlinin təsdiq olunmasına və Peyğəmbərin (s) bu işdən çəkinməsi üçün ayə nazil :oldu

{وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا}

“Onlardan (münafiqlərdən) ölən heç bir kəsə heç vaxt namaz qılma”⁽²⁾

Ramazan ayının gecələrində, gündüz vaxtlarında olduğu kimi, bir kəsin xanımı ilə bir . 2 yatağa girməsi haram idi. Ancaq xəlifə bir gecə öz xanımı ilə yatağa girdi bu vaxt, bu :ayə nazil oldu

səh:412

Qurandan sayılan və sayılmayan vəhyin fərqi”, Kitabın birinci fəslində zikr“ . [1] –1 .olunmuşdur

.Tövbə” surəsi, 84-cü ayə“ . [2] –2

{أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثِ إِلَى نِسَائِكُمْ}

“[\(۱\)](#) Oruc gecəsi qadınlarınıza yaxınlaşmaq sizə halal edildi.”

Allah-Təala bu əmrə, onun gördüyü işi təsdiq etdi və Ramazan ayının gecələrində xanımlarla əlaqədə olmasına icazə verdi

Ömər qulamı onun evinə icazəsiz daxil oldu. Onun bu işdən xoşu gəlmədi və ۳ narahat oldu. Ərz etdi ki, “İlahi! Qulamların öz sahiblərinin evinə icazəsiz daxil olmasını qadağan və haram etginən.” Buna görə də “[\(۲\)](#) istizan” ayəsi nazil oldu

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسِيَ تَأْذِنُكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صِيَامِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صِيَامِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَ هُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ}

Ey iman gətirənlər! Sahib olduqlarınız (kölə və kənzilər), həddi-bülüğa çatmayanlar“ (yanınıza daxil olmaq istədikdə) bu üç vaxtda sizdən icazə alsınlar: səhər namazından əvvəl, günorta (yatıb dincəlmək, istirahət etmək üçün) paltarınızı çıxartdığınız zaman və gecə namazından sonra. (Bu vaxtlar insan paltarını çıxarda bilər, zövcəsi ilə bir yerdə uzanıb ixtilat edə bilər və i. a.) bu üç vaxt sizin üçün xəlvət vaxtdır (paltarsız ola bilərsiniz). Qalan vaxtlarda bir-birinizin yanına (icazəsiz) girib-çıxmaqda sizə də, onlara da heç bir günah yoxdur. Allah ayələri sizə belə izah edir. Allah (hər şeyi) biləndir, [\(hikmət sahibidir!” \(۳\)](#)

:İslam Peyğəmbəri (s) bir çox münafıqlardan ötrü çoxlu istiğfar edirdi. Ömər dedi

səh:۴۱۳

–۱ [۱]. “əl-Bəqərə” surəsi, ۱۸۷-ci ayə

–۲ [۲]. İzn almaq, icazə istəmək

–۳ [۳]. “Nur” surəsi, ۵۸-ci ayə

Sən onların bağışlanmasını diləsən də, diləməsən də, fərqi (سَيَوَاءٌ عَلَيْهِمْ) !Ya Rəsulullah“
:yoxdur.” Bu vaxt ayə nazil oldu

{سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ}

Sən onların bağışlanmasını diləsən də, diləməsən də, fərqi yoxdur. Onsuz da Allah“
(onları bağışlamayacaqdır. Şübhəsiz ki, Allah fasiq qövmü doğru yola yönəltməz!”[\(1\)](#)

.Xəlifənin fikrini onun söylədiyi kəlmələrlə təsdiq etdi

Həmçinin, əhli-sünnənin hədislərinin məzmununa əsasən Allah, Ömər in istəyi ilə
.əvvəlcə dilinə gətirib söylədiyi ləfz və cümlələrdə bir çox başqa ayələri də nazil edirdi

Bu razılıqlar və istəklər hədis, tarix və təfsir kitablarında müxtəlif şəkildə qeyd
olunmuşdur.[\(2\)](#) Belə hədislərin çoxluğu və bu fəsildə artıq yer tutduğuna görə biz
.onlardan bir neçəsinin nümunəsini burada gətirdik

İbn Həcər Əsqəlani deyir: “Hökmlər barədə Ömər in istəyi və razılığı həddindən artıq
çox olmuşdur. Lakin bizim əlimizə gəlib çatan o cümlədən müxtəlif mənbələrdə qeyd
[\(olunanlar on dörd yerdədir.”](#)[\(3\)](#)

[\(İbn Həcər Məkki də onların on yeddisini cəm etmişdir.](#)[\(4\)](#)

[\(Siyuti deyir: “Alimlərdən bəziləri Ömər in istəklərinin iyirmiyə çatdığını bildirmişlər.”](#)[\(5\)](#)

Əsqəlani yenə belə deyir: “Termizi səhih hədisdə Abdullah ibn Ömər dən belə nəql edir:
Ömər , qarşıya çıxan hər bir yeni məsələlərdə camaatın ümumi fikri ilə müxalifət edirdi
-və Allah

səh:414

1- [1] .əl-Münafiqun” surəsi, 6-cı ayə“ .

2- [2] . Musnədi Hənbəl”, 1-ci cild, səh. 24“ .

3- [3] . Fəthul-Bari”, 1-ci cild, səh. 423“ .

4- [4] . əs-Səvaiqul-Muhriqə”, səh. 57-58“ .

5- [5] . Tarixul-xuləfa”, səh. 114“ .

”Təala da ayə nazil etməklə onun fikrini təsdiqləyirdi

Vafəqtu rəbbi“ «وَأَفَقْتُ رَبِّي» Həmçinin bu cümləni də əlavə edir: “Ömərdən nəql olunan cümləsinin mənası budur ki, Allah mənimlə razılaşdı və mənim nəzərim əsasında da Lakin ədəbə riayət etsin deyə razılığı Allaha deyil, özünə nisbət «وَأَفَقَنِي رَبِّي» ayə nazil etdi [\(vermişdir!” \(1\)](#)

Hər halda “Ömər in istəkləri” adı ilə tanınan bu nisbətlərlə, İslam Peyğəmbərinin (s) məqamına xəyanət etmək və nübuvvətlə vəhyin mərhələlərinə sayğısızlıq göstərməklə əvvəldə söylədiyimiz rəva olmayan nisbətlər arasında heç bir fərq yoxdur. Həmçinin bu nisbətlərin heç biri Peyğəmbərin məqamı ilə uyğun gəlmir. Nə o Həzrətin (s) qadın toy məclislərində iştirak etməsi, nə Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması, nə Peyğəmbərin (s) xanəndə qızları həvəsləndirməsi və Ömər in istəyi ilə “istizan” ayəsinin nazil olması, nə Peyğəmbərin (s) öz xanımına rəqs edən {وَأَتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى} “İbrahimin durduğu yeri (özünüzə) namazgah)“ Ey mö'minlər! Sizə də:) ...edin!” – (dedik).”(2) ayəsinin Ömər in istəyi ilə nazil olması

Çünki bunların hamısının araşdırılması, mövzumuzdan kənardır və ayrıca bir kitaba ehtiyac vardır. Burada təkcə “Səhiheyndə” və iki hədis barəsində qeyd olunmuş “Ömər in istəkləri” hədislərini gətiririk və qısa şəkildə də cavablandırırıq

Üç ayə

«هَشِيمٌ، عَنْ حَمِيدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ عُمَرُ، وَأَفَقْتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَتَّخَذْنَا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى فَنَزَلَتْ {وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى} وَآيَةُ الْحِجَابِ،

səh:415

1- [1]. “Fəthul-bari”, 1-ci cild, səh. 423.

2- [2]. “Bəqərə” surəsi, 125-ci ayə.

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَمَرْتَ نِسَائِكَ أَنْ يَحْتَجِبْنَ فَإِنَّهُ يُكَلِّمُهُنَّ الْبُرِّ وَالْفَاجِرُ فَتَزَلَّتْ آيَةُ الْحِجَابِ، وَاجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ فِي الْغَيْرِ عَلَيْهِ، فَقُلْتُ لَهُنَّ: {عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَنَّ} فَتَزَلَّتْ هَدِيهِ الْآيَةِ».

Həmid Ənəsdən nəql edir ki, Ömər deyirdi: “Mən Allahla üç mövzuda razılaşmışam: Allahın Peyğəmbərinə (s) ərz etdim ki, Ya Rəsulullah İbrahimin məqamını yaxşı olardı Ey mö'minlər! Sizə də:” { وَأَتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ } ki, namazgah qərar verərdik”. Bu vaxt) "İbrahimin durduğu yeri (özünüzə) namazgah edin!" – (dedik)”(۱) ayəsi nazil oldu. Biri də hicab ayəsi idi. Ərz etdim: “Ya Rəsulullah! Yaxşı olar ki, xanımlarına əmr edəsən özlərini naməhrəmlərdən örtsünlər. Çünki yaxşı və pis adamlar onlarla söhbət edirlər”.
.Bu vaxt “hicab ayəsi” nazil oldu

Peyğəmbərin (s) xanımlarının bir-biri ilə rəqabətinin nəticəsində Peyğəmbərə (s) Əgər o sizi boşasa,“ (عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَنَّ) əziyyət edirdilər. Onlara dedim ola bilsin ki, Rəbbi sizin əvəzinizə ona sizdən daha yaxşı zövcələr versin!”(۲) bu ayə ((həmin kəlmələrlə) nazil oldu.(۳)

Bu hədisi Buxari öz səhih adlı kitabında “kitab-səlat” bölümündə(۴) nəql etmişdir. O ((həmin hədisi qısa bir fərqlə təfsir kitabında gətirmişdir.(۵)

.Həmin hədis müxtəsər və azacıq fərqlə “Səhihi-Müslim”də də gəlmişdir

Bu hədisdə Qurani-Kərimdən nazil olan üç ayə Ömər in istəyi və xahişi ilə :sənədləşdirilmiş və yazılmışdır

;Hicab ayəsi . ۱

səh:۴۱۶

-
- .Bəqərə” surəsi, ۱۲۵-ci ayə“ . [۱] –۱
.ət-Təhrim” surəsi, ۵-ci ayə“ . [۲] –۲
;Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabus-səlat”, hədis: ۳۹۳-۳۹۴“ . [۳] –۳
.Kitabus-səlat”, ۱-ci cild, “Ma caə fil-qiblə” bölümü“ . [۴] –۴
.Kitabus-səlat”, ۶-cı cild, “Bəqərə” surəsinin təfsiri“ . [۵] –۵

.۲ İbrahimin (ə) məqamının namazgah edilməsi

.۳ ;Əsa Rəbbuhu in talləqəkunnə” ayəsi

Biz bu hədis barədə tək cə “Hicab” ayəsinə aid olan hissəni araşdırmağa başlayacağıq. Hədisin başqa iki hissəsini və onun doğru və yalan olması barədə hökmü əziz və təhqiqatçı oxucunun öz öhdəsinə qoyacağıq. Çünki hədisin bir hissəsinin zəif olması və .büdrəməsi onun digər hissələrinin də dəyərsiz olduğunu bildirir

Hicab ayəsində Ömər in istəyinin araşdırılması

İşarə

Bu hədisdə Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması bildirilməsə də, bu zəminədə ,və Ömər in fəzilətləri barədə başqa rəvayətlər nəql olunmuş və bu ayənin mətni yeni

Onlardan (Peyğəmbər in zövcələrindən) bir şey “ {وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ} soruşduqda, pərdə arxasından soruşun (evlərinə daxil olmayın)”^(۱) ayəsi (göstərilmişdir. ۲)

Ancaq söyləyəcəyimiz dəlillərlə hicab ayəsinin ikinci xəlifənin istəyi və razılığı ilə heç bir əlaqəsi olmadığı aydın olacaq. Məlum olacaqdır ki, bu hədis, ikinci xəlifənin fəzilətləri .adı altında onun üçün uydurulmuş və düzəldilmiş saxta hədislərdir

Hədislərdə olan ziddiyyətlər .۱

Hicab ayəsinin Ömər in istəyi ilə nazil olmasının əsassız və zəif olmasının birinci səbəbi, :hədislərin mətnində görülən ziddiyyətlərdir. Çünki

;Aişədən nəql olunan hədisdə belə gəlmişdir ki

səh:۴۱۷

۱- [۱] .əl-Əhzab” surəsi, ۳۳-cü ayə

۲- [۲] . “Nəhcül-bəlağənin şərh”, İbn Əbil Hədid, “ Musnədi-Əhməd”, ۱-ci cild, səh. ۴۵۶;

۲۶۳ səh. ۵۷; və “ər-Riyazun-nəzrə; ۱-ci cild, səh.

«عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَكَلُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ حَيْسًا قَبْلَ أَنْ تُنَزَّلَ آيَةُ الْحِجَابِ وَ مَرَّ عُمَرُ فَدَعَاهُ فَأَكَلَ فَأَصَابَتْ يَدَهُ أَصْبِيعِي فَقَالَ: حَسَّ لَوْ أَطَاعَ فَيُكُنَّ مَا رَأَيْتُكَ عَيْنٌ فَتَنَزَّلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ.»

Hicab ayəsi nazil olmazdan qabaq mən Allahın Rəsulu (s) ilə “hiss”^[۱] yeyirdik. Ömər“ keçirdi. Peyğəmbər (s) onu bizimlə yemək yeməyə dəvət etdi. Yemək yeyərkən :Ömərin əli mənim barmağıma dəydi. Dedi

Ax! Əgər mən siz qadınların itaətkarı olsaydım və mənim “ (حَسَّ لَوْ أَطَاعَ فَيُكُنَّ مَا رَأَيْتُكَ عَيْنٌ) ” istəklərimə müsbət cavab verilsəydi naməhrəmin gözü sizləri görə bilməzdi” Aişə ^[۲] deyir: “Bu vaxt hicab ayəsi nazil oldu.”

Başqa bir hədisdə Urvət ibn Zubeyr hicab ayəsinin müqəddiməsini Aişədən belə nəql edir

«...عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ | قَالَتْ كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ: إِحْجِبْ نِسَائِكَ قَالَتْ: فَلَمْ يَفْعَلْ وَ كَانَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ يَخْرُجْنَ لَيْلًا إِلَى لَيْلٍ قَبْلَ الْمَنَاصِعِ خَرَجَتْ سُودَةَ بِنْتُ زَمْعَةَ وَ كَانَتْ امْرَأَةً طَوِيلَةً فَرَأَاهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَ هُوَ فِي الْمَجْلِسِ فَقَالَ: عُرْفَتُكَ يَا سُودَةَ حِرْصًا عَلَيَّ أَنْ يَنْزَلَ الْحِجَابُ، قَالَتْ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ الْحِجَابِ.»

:Ömər Allahın Rəsuluna (s) deyirdi“

ihcib nisaək” – “Qadınlarını naməhrəmlərdən gizlət.” Ancaq Həzrət“ (نِسَائِكَ إِحْجِبْ) Peyğəmbər (s) onun sözlərinə qulaq asmırdı. Peyğəmbərin xanımları öz hacətlərini aradan qaldırmaq üçün hər gecə çölə çıxırdılar. Bir gecə Peyğəmbərin xanımı ucaboynu olan “Sudə” çölə çıxdı. Ömər ibn Xəttab bir neçə nəfərlə oturmuşdu. O Sudəni gördü və

səh:۴۱۸

[۱] – ۱. Məxsus bir yemək adıdır .

[۲] – ۲. Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, ۱۲-ci cild, səh. ۵۸, və “Riyazun-nəzrə”, “ . [۲] – ۲ ۱-ci cild, səh. ۲۶۳; Muhibbud-din Təbəri bu hədisin nəqlindən sonra bel deyir: “Hiss” kəlməsi (kəsreləli və təşdidli sin hərfi) insana qəfil narahatçılıq üz verərkən deyilir.

”.Məsələn: Od insanın əlinə dəyəndə

dedi: “Sudə! Mən səni tanıdım”. Ömər in bu sözləri onun hicab hökmünün nazil olmasına
olan çox istəyinin nəticəsi idi. Bu vaxt hicab ayəsi nazil oldu

(Bu hədis “Səhihi Buxari və Səhihi-Müslimdə” də gəlmişdir. [1](#))

Bu iki hədisdən məlum olur ki, Ömər hicab ayəsinin nazil olması barədə əvvəlcədən
.xəbərdar idi və ona hazırlığı vardı. Bu ayənin tez nazil olmasını Allahdan çox istəyirdi

Burada belə bir sual qarşıya çıxır ki, görəsən Ömər in istəyi ilə hicab ayəsi harada nazil
olmuşdur? Bəhs etdiyimiz hədisin məzmununa əsasən elə ki, Peyğəmbərə “sənin
evinə müxtəlif adamlar gəlirlər. Yaxşı olar ki, xanımlarını örtürəsən!” cümləsini
deyərkən, yoxsa Peyğəmbər in (s) yeməyə dəvəti zamanı əli Aişənin əlinə dəyərkən o
cümləni dedikdə? və yaxud bir gecə Sudəni öz hacətini aradan aparmaq üçün çölə
çıxdığında Ömər in onu görməsilə və hicab hökmünün tez nazil olmasına olan şiddətli
!istəyilə Sudəyə “Mən səni tanıdım!” söylədikdə

Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil olması” dastanında müşahidə olunan bu“
ziddiyyətlər məruf bir məsələ bizim yadımıza salır. Yaxşı deyiblər “Yalançının hafizəsi
.olmaz”. Bu məsələnin nümunəsi elə sözü gedən bu hədislərdir

Başqa hədislər bu hədisi təkzib edir .2

Hicab ayəsinin nazil olması barədə əhli-sünnə məzhəbinin kitablarında və
sənədlərində nəql olunmuşdur. Bu hədislər “Ömər in istəyi ilə hicab ayəsinin nazil
.olması” hədisini təkzib edir və onun saxta və uydurma olduğunu təsdiqləyir

Biz, bu barədə tək cə “Səhihi-Buxari”də və “Səhihi-Müslim”də Ənəs ibn Malikdən nəql
:olunan bir hədisə kifayət edirik

səh: 419

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Hicab ayəsi” bölümü, hədis: 1; həmin mənbə, 1-ci cild,“ . [1] –1
“Xurucun-nisai iləl-bəraz”, hədis: 5886; və “Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “İbahətul-xuruci
.lin-nisai liqəzai hacətul-insan”, hədis: 2170

«أَبُو مَجْلَزٍ عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجَ النَّبِيُّ | زَيْنَبَ دَخَلَ الْقَوْمُ فَطَعَمُوا ثُمَّ جَلَسُوا يَتَحَدَّثُونَ فَأَخَذَ كَأَنَّهُ يَتَهَيَّأُ لِلْقِيَامِ، فَلَمْ يَتَقَمَّوْا فَلَمَّا رَأَى قِيَامَ مَنْ قَامَ مِنَ الْقَوْمِ وَقَعِيدَ بَقِيَّةِ الْقَوْمِ وَ أَنَّ النَّبِيَّ حِيَاءً لِيَدْخُلَ فَإِذَا الْقَوْمُ جُلُوسٌ ثُمَّ إِنَّهُمْ قَامُوا فَانْطَلَقُوا فَأَخْبَرْتُ النَّبِيَّ | فَجَاءَ حَتَّى دَخَلَ فَذَهَبَتْ أَدْخُلَ فَأَلْقَى الْحِجَابَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ وَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ نَاطِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا } .»

Əbu Məcliz(۱) Ənəsdən nəql edir: “Elə ki, Peyğəmbər (s) Cəhəşin qızı Zeynəblə evləndi, camaat həmin münasibətlə Peyğəmbər (s) tərəfindən tərtib olunmuş qonaqlığa gedirdilər. Yemək yedikdən sonra isə oturub öz söhbətlərinə davam edirdilər. Allahın Rəsulu (s) məclisdən durmağa hazırlaşırıdı ki, camaat da dağılsınlar. Ancaq onlar (bu məsələyə) diqqət etmirdilər. Yenə də öz oturmaqlarına davam edirdilər

Nəhayət Allahın Rəsulu (s) məclisdən qalxdı. Camaatın bir hissəsi də ayağa durdular və dağıldılar. Ancaq bəziləri hələ də əyləşmişdilər. Peyğəmbər (s) öz mənzilinə qayıtdıqda bəzilərinin hələ də orada oturduqlarını gördü. Nəhayət bir neçə müddətdən sonra hamı çıxıb getdi. Mən də evin boşaldığını Peyğəmbərə (s) xəbər verdim

Allahın Rəsulu (s) evə gəldi və daxil olmaq istədikdə mən də

səh: ۴۲۰

Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Əhzab” surəsinin təfsiri, hədis: ۴۱۵۶; həmin mənbə, ۸-ci” . [۱] -۱ cild, “Kitabul-istizan”, “Hicab ayəsi” bölümü, hədis: ۳۸۸۴ və “Səhihi-Müslim”, ۴-cü cild, “Kitabun-nikah”, “Zivacu Zeynəbi binti Cəhəş” bölümü, hədis: ۱۴۲۸

istədim ki onunla birgə evə daxil olam. Bu vaxt mənim evə girməyimə mane oldu və həmin vaxt Allah-Təala bu ayəni nazil etdi: (Ey iman gətirənlər! Peyğəmbərin evlərinə sizə yeməyə icazə verilmədən (yeməyə də'vət olunmadan) girib onun bişməsinə gözləməyin. Lakin də'vət olunduqda gedin və (yeməyinizi) yedikdən sonra (orada bir-birinizlə) söhbətə qapılmayıb dağılın. Bu (sizin çox oturmağınız), Peyğəmbərə əziyyət verir, amma o sizdən (bunu sizə deməkdən) utanırdı. Lakin Allah doğru sözdən çəkinməz. Onlardan (Peyğəmbərin zövcələrindən) bir şey soruşduqda, pərdə arxasından soruşun (evlərinə daxil olmayın). Bu həm sizin, həm də onların ürəklərinə daha çox təmizlik bəxş edər. Sizə Allahın Peyğəmbərini incitmək, özündən sonra onun zövcələri ilə evlənmək əsla yaraşmaz. Həqiqətən,, bu, Allah yanında böyük [\(günahdır!\)\(1\),\(2\)](#)

Buxari yenə Ənəsdən başqa bir hədisdə belə nəql edir ki; “Həzrət Peyğəmbər (s) Mədinəyə daxil olanda mənim on yaşım var idi. On il də onun kənarında ona xidmət etmək fəxrinə yiyələnmişəm. Hicab ayəsinin nazil olması hadisəsini hamıdan daha artıq bilirəm. Hətta Ubəy ibn Kəəb də bu mövzunu məndən soruşdu. Onda hicab ayəsinin nazil olması hadisəsini (əvvəlki hədisdə söylənilməyi kimi) ona söylədim. Bu ayə [\(Peyğəmbərin zifaf gecəsində nazil olmuşdur.”\)\(3\)](#)

Ənəsin bu sözlərindən belə istifadə etmək olar ki, hicab ayəsinin nazil olmasının nisbəti xəlifənin istəyi ilə Ənəsin vaxtında [\(4\)](#) baş vermişdir ki, o özü də bu nisbəti təkzib etmiş və

səh:421

;əl-Əhzab” surəsi, 53-cü ayə“ . [1] -1

Bu hədisi Buxaridən başqa Siyuti “əd-Durrul-Mənsur”da, 5-ci cild, səh. 213-də . [2] -2
Əhməd ibn Hənbəldən, Müslimdən, Nasaidən, İbn Cəiridən, İbn Munzirdən, İbn Əbi
.Hatəmdən, Beyhəqidən nəql etmişdir

.Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Hicab ayəsi” bölümü“ . [3] -3

Təhzibut-təhzib” kitabında İbn Həcərin nəqlinə əsasən, Ənəs ibn Malik 93-cü“ . [4] -4
.hicri qəməri tarixində vəfat etmişdir

bunu belə söyləyənlərlə mübarizəyə qalxmışdır. Yoxsa, hədisi nəql etməsinə və hicab ayəsinin nazil olma səbəbinin açıqlanmasına bu qədər ciddi və kəskin cümlələrlə “Mən bu ayənin nazil olma səbəblərini başqalarından daha yaxşı bilirəm. Çünki on il Peyğəmbərin (s) yanında xidmət etmişəm. Hətta özünü Quran ayələrində mütəxəssis sayan Ubəy ibn Kəəb bu ayənin necə nazil olduğunu məndən soruşmuşdur!” deməsinə .ehtiyac olmazdı

Bu müqayisəmizin nəticəsi bundan ibarətdir: Ənəs ibn Malik deyir: “Hicab ayəsi xəlifənin Peyğəmbərə hicabı məsləhət verməsilə və ya yemək yeyərkən əli Aişənin barmağına dəydikdə, ya da gecə vaxtı Sudə xanımı gördükdə və hicab ayəsinin nazil olmasına olan çox istəyi nəticəsində “Sudə, mən səni tanıdım!” deməsi ilə deyil, əksinə ”.Peyğəmbərin (s) Zeynəblə evləndiyi gecəsi nazil olmuşdur

Ayənin siyağı

[\(Ayənin siyağı \(1\)\)](#)

Hicab ayəsinin özündən əvvəl və sonra gələn ayələri də onun nazil olma səbəblərini Ənəs ibn Malikin söylədikləri kimi təsdiqləyir və bunu bildirir ki; bu ayənin hicaba aid olan axırncı hissəsi ilə əvvəlinci hissəsi arasında bütöv bir bağlılıq vardır. Bu ayə Peyğəmbərin (s) zifaf gecəsində nazil olmuşdur. Həmin ayədə Peyğəmbərlə onun xanımlarına aid olan bir sıra məsələlər açıqlanmışdır. Möminlərə bir çox əmrlər verilmiş, onların Peyğəmbərlə (s) və onun xanımları ilə necə davranılmasını başa ;salmışdır. Buyurmuşdur ki

Ey iman gətirənlər! Peyğəmbərin evlərinə sizə yeməyə icazə verilmədən (yeməyə(_
_də’vət olunmadan) girib onun bişməsini

səh:422

Siyaq”– bir ayənin özündən qabaq gələn ayələrə və özündən sonra gələn“. [1] –1
ayələrə diqqət yetirməklə ayənin mənasını düşünmək deməkdir

gözləməyin. Lakin də'vət olunduqda gedin və (yeməyinizi) yedikdən sonra (orada bir–_ birinizlə) söhbətə qapılmayıb dağılın. Bu (sizin çox oturmağınız), Peyğəmbərə əziyyət verir, amma o sizdən (bunu sizə deməkdən) utanırdı. Lakin Allah doğru sözdən çəkinməz. Onlardan (Peyğəmbərin zövcələrindən) bir şey soruşduqda, pərdə .(arxasından soruşun (evlərinə daxil olmayın

Bu həm sizin, həm də onların ürəklərinə daha çox təmizlik bəxş edər. Sizə Allahın Peyğəmbərini incitmək, özündən sonra onun zövcələri ilə evlənmək əsla yaraşmaz. Həqiqətən,, bu, Allah yanında böyük günahdır!_(۱) Diqqət etdiyiniz kimi, ayənin hicab barədə olan axırıncı hissəsi özündən əvvəl gələn hissəsi ilə tam əlaqəlidir. Bu ayədə Peyğəmbərin (s) məclisində iştirak etmək barədə əxlaqi məsələlər və öyüdlər qeyd olunmuş, hamısı da Ənəs ibn Malikin sözlərinin təsdiqləmişdir

Münafiqə namaz qılmağın haram olması haqda ayə

Ömər in istəkləri barədə qeyd olunan başqa bir hədis Münafiqə namaz qılınmasının nəhy olunmasıdır. Həzrət Peyğəmbər (s) Abdullahın övladının xahişi ilə onun atası Abdullah ibn Ubəyə – məşhur olan münafiqə – namaz qılmaq istəyirdi. Ömər ibn Xəttab, Peyğəmbəri (s) bu nazmazı qılmaqdan çəkirdi. Ancaq Allahın elçisi (s) onun sözlərinə qulaq asmadı və bilafasilə Ömər in bu nəzərini təsdiq etmək üçün Allah-Təala :Peyğəmbəri münafiqə namaz qılmasından çəkirdi və bu ayəni nazil etdi

{وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ}

səh:۴۲۳

Onlardan (münafiqlərdən) ölən heç bir kəsə heç vaxt namaz qılma, qəbrinin başında durma. Çünki onlar Allahı, Onun Peyğəmbərini dandılar və fasiq olaraq öldülər.” (1)

:Bu barədə nəql olunan hədis budur

«...عَيْنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي لَمَّا تُوفِّيَ حِيَاءَ النَّبِيِّ | فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطِنِي قَمِيصِي كَأَكْفَنُهُ فِيهِ، وَصَلِّ عَلَيَّ، وَاسْتَغْفِرْ لَهُ، فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ | قَمِيصَهُ، وَقَالَ: «إِذَا فَرَعْتَ فَادْنَا» فَلَمَّا فَرَعَ آذَنَهُ فَجَاءَ لِيُصَلِّيَ عَلَيَّ، فَجَذَبَهُ عُمَرُ، فَقَالَ: أَلَيْسَ قَدْ نَهَاكَ اللَّهُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ، فَقَالَ: «أَنَا بَيْنَ حَيْرَتَيْنِ قَالَ {أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ فَصَلَّى عَلَيْهِ، فَزَلَّتْ وَوَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ}».

Abdullah ibn Ömər deyir: Elə ki, Abdullah ibn Ubəy dünyasını dəyişdi onun övladı“ Peyğəmbərin (s) yanına gəldi və ərz etdi: “Ya Rəsuləllah köynəyinizi verin atamın cənazəsini onunla kəfən edim və onun namazını da siz qılın, onun bağışlanmasını istəyin.” Allahın Rəsulu (s) köynəyini ona verdi və buyurdu: “Eləki qüsul verib kəfən etdiniz, mənə xəbər verin.” Qüsl və kəfəndən sonra Həzrət Peyğəmbər (s) Abdullahın cənazəsinə namaz qılmağa gəldi. Ömər o Həzrəti (s) arxadan dartaraq çəkdi və dedi: “Allah səni münafiqə namaz qılmaqdan çəkəndirməyibmi?!” Peyğəmbər (s) buyurdu: “Xeyr, əksinə mənə ixtiyar verib və buyurub ki: (Ya Peyğəmbərim!) Onlar (o münafiqlər) üçün istər bağışlanma dilə, istər diləmə; onlar üçün yetmiş dəfə bağışlanma diləsəndə, yenə Allah onları bağışlamayacaq. (2)Eləki Peyğəmbər (s) Abdullaha namaz qıldı o an bu ayə nazil oldu: Onlardan (münafiqlərdən) ölən heç bir kəsə heç vaxt namaz qılma, qəbrinin başında durma. (3)

səh:424

1- [1] . “ət-Tövbə” surəsi, 84-cü ayə

2- [2] . “ət-Tövbə” surəsi 80-cü ayə

3- [3] . “Səhihi-Buxari”. 2-ci cild, “Kitabul-cənayiz”, “əl-Kəfənu fil-qəmisil-ləzi yəkiffu” . “əl-Kəfənu fil-qəmisil-ləzi yəkiffu” bölümü, hədis: 1210; həmin mənbə, 6-cı cild, “ət-Tövbə” surəsinin təfsiri, hədis: 4393; həmin mənbə, 7-cü cild, “Kitabul-libas”, “lubsul-qəmis” bölümü, hədis: 5460; “Səhihi-Müslim”, 7-cü cild, “Fəzailu Ömər ibn Xəttab”, bölümü, hədis: 2400; və “Səhihi-Müslim”, 8-cü cild, “Kitabu sifatil münafiqin və əhkamuhum”, hədis: 2774

Bu hədis Ömər in özündən nəql olunmuşdur və əvvəlki hədislə fərqi çox azdır. Ömər deyir:

«عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بِنِ سَلُولٍ دَعَى لَهُ رَسُولُ اللَّهِ لِيُصَلِّيَ عَلَيْهِ، فَلَمَّا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ وَثَبْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُصَلِّي عَلَى ابْنِ أَبِي وَقَدْ قَالَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا أَعَدَّدَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ...».

Peyğəmbər (s) Abdullah ibn Ubəyyin cənazəsinə namaz qılmaq istəyəndə mən“ Peyğəmbərin yanına getdim və dedim: “Filan və filan gün belə-belə sözləri söyləyən Ubəyyin oğlunamı namaz qılırsan? Onun münafiqcəsinə söylədiyi sözləri Peyğəmbər üçün saydım. Allahın Rəsulu (s) gülümsədi və dedi: “Ömər keç kənara.” Mən çox israr etdiyim üçün Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mən bu barədə ixtiyar sahibiyəm və namaz qılmağı seçdim. Əgər yetmiş dəfə istiğfar etməklə onun günahlarının bağışlana biləcəyini bilsəm, ondan daha artıq da qeyd edərdəm.” Ömər deyir: “Allahın Rəsulu Abdullah ibn Ubəyyə namaz qıldı və qayıtdı. Çox keçmədi ki, “Tövbə” surəsindən bu iki ayə nazil oldu

{وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا}... {وَهُمْ فَاسِقُونَ}

Ömər deyir: “_Sonralar Peyğəmbərə (s) etdiyim öz hərəkətlərimə təəccüb elədim. Bir (hal daki, Allah və onun Rəsulu hər şeyi hamıdan yaxşı biləndirlər.”_”[\[1\]](#)

:Bu iki hədisdən belə başa düşülür

1. Allahın Rəsulu (s) münafiq olan Abdullah ibn Ubəyyin

səh: 425

1- [1] . “Ma yəkrəhu minəs-“ 83-cü bölüm, “Kitabul-cənayiz”, 2-ci cild, “Səhihi-Buxari”,
;səlati ələl-münafiqin”, hədis: 1300

cənazəsinə namaz qılmış və Ömər ibn Xəttab demişdir ki; “Sənə münafiqə namaz
”.qılmaq qadağandır

Həzrət Peyğəmbərin (s) Ömərə verdiyi cavab bu oldu ki; “Allah məni münafiqin . ۲
günahlarını bağışlandırmaqda ixtiyar sahibi etdiyi üçün mən də onun müsbət tərəfini
”.seçdim

Lakin aşağıda gətirəcəyimiz dəlillər vasitəsi ilə bu hədisin yalan və qondarma olduğu
.aydın və məlum olur

Ağıl bu hədisi rədd edir. Çünki bu hədisin məzmununu qəbul etməklə gərək adi bir . ۱
şəxsin İlahi hökm və qanunlarına Peyğəmbərdən (s) daha artıq şəkildə məlumata
malik olmasına etiqad bağlasın. İlahi qanunların sirlərinə və dini göstərişlərin fəsada
qarşı və məsləhətə uyğun olmalarının hikmətinə Peyğəmbərdən (s) daha artıq agah
olsun. Necə ki, bu hədisin məzmunu əsasında bu şəxsin fikrinin Allah tərəfindən təsdiq
olunduğunu görürük. Lakin Peyğəmbərin (s) əməli xəta sayılıb və o əməldən
.çəkindirilmişdir

Belə halda görəsən məsləhət deyildirmi ki, vəhy Allahın Rəsuluna (s) deyil belə bir
!şəxsə nazil olsun

Bu ayələr Abdullah ibn Ubəyyin ölümündən qabaq nazil olmuşdur. Ayənin siyaqı və . ۲
ayəsi hicrətin səkkizində və {وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُمْ} ,nəqli dəlillər bunu göstərir ki
Peyğəmbərin (s) Təbuk muharibəsinə səfəri zamanı nazil olmuşdur. Ancaq Abdullah
{وَلَا} { ibn Ubəy hicrətin doqquzunda dünyadan getmişdir. (۱) Buna görə də, bəhs olunan
.ayəsinin Abdullah ibn Ubəyyin ölümü ilə heç bir əlaqəsi yoxdur تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُمْ

.Hədisin mətni onun saxta və qondarma olduğuna başqa bir dəlildir . ۳

səh:۴۲۶

Birinci: Bu hədisdə gəlmişdir ki, “Elə ki, Allahın Rəsulu (s) Abdullah ibn Ubəyyin cənazəsinə namaz qılmaq istədi Ömər dedi: “Ətusəl-li ələyh?” “Filan və filan sözləri söyləyən Ubəyyin oğluna sən namaz qılırsanmı? Görəsən Allah səni münafıqlərə
”?namaz qılmaqdan çəkəndirməyibmi

Hədisin məzmununa görə münafiqə namaz qılınmasının qadağan edilməsi bu hədisdən sonra baş vermişdir və “la təsəl” ayəsi bu söhbətlərdən sonra nazil olmuşdur. Görəsən Ömər bu iddianı necə edə bilər və bu qadağanı haradan
!gətirmişdir

Əhli-sünnə alimləri bu şübhələrə müxtəlif cavablar vermişlər; o cümlədən Qurtubi
(deyir: “Bəlkə də bu qadağa Ömər qəlbinə qabaqcadan düşən ilhamlardan biridir.”) [\[1\]](#)

İkinci: Bu hədisdə Allahın Rəsulunun (s) Ömərə verdiyi cavabda buyurduğu “Allah
:onlara istiğfar edib etməməkdə mənə ixtiyar vermişdir

{أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ...} [\[2\]](#)

Hansı ki, çox açıq və aydındır ki, bu ayə istiğfarda ixtiyarın olub-olmaması mənasına deyil, əksinə münafıqlər üçün istiğfarın faydasız olduğu və Allahın da onları heç vaxt bağışlamayacağı mənasındadır. Bu ayə, münafıqlərə ümitsizliyi və məyusluğu çatdırır.
.Çünki onların haqqında istiğfarın heç bir anlamı və təsiri yoxdur

Ayədə qeyd olunan yetmiş ədədi də ədədin təyin olması üçün deyildir, əksinə təkid və çoxluq anlamındadır. Yəni, münafıqələrə hər nə qədər dua edib, bağışlanmalarını tələb eləsən də bu əməl faydasız və təsirsizdir. Bu səbəbdən H.Peyğəmbərimizin (s) bu

səh:427

–1 [1] . “Bəraət” surəsinin təfsiri” , Fəthul-bari”, 8-ci cild, səh. 252; (أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ
;ayəsi

–2 [2] . “ət-Tövbə” surəsi, 80-cı ayə” .

ayənin mənasını ixtiyar mənasına yozub “Allah mənə ixtiyar vermişdir” söyləməsi necə
!?!mümkündür

:Ayənin axırncı cümlələri də mənanın ixtiyar mənasına olmadığını təkid və təsdiq edir

{أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِقِينَ }

Ya Peyğəmbərim!) Onlar (o münafıqlar) üçün istər bağışlanma dilə, istər diləmə;)“ _
onlar üçün yetmiş dəfə bağışlanma diləsən də, yenə Allah onları bağışlamayacaq. Bu
onların Allahı və Onun Peyğəmbərini inkar etmələrinə görədir. Allah fasiq tayfanı
(doğru yola yönəltməz!” (1)

Deməli,, istiğfar və bağışlanmaq tələbi münafıqlar üçün faydasızdır. Bu dəlil də
istiğfarın münafıqlar üçün Peyğəmbərin (s) ixtiyarında olduğunu deyil, əksinə onlar
üçün faydasız olduğunu bildirir

Bu hədis barədə əhli–sünnə alimlərinin nəzərləri

Səhiheyn” kitablarında bu hədisin qeyd olunmasına baxmayaraq əhli–sünnə“
.alimlərinin bir çoxu onu rədd olunmuş hədis kimi tanımışlar

Qazi Əbu Bəkr Baqilani deyir: “Bu hədis doğru deyildir. Onun mənasını qəbul etmək
ayəsindən {أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ...} (2) (olmaz və Həzrət Peyğəmbərin (s
(ixtiyar mənasını başa düşməsinə də söyləmək yanlışdır.” (3)

İmamul–Hərəməyn deyir: “Alimlər və hədisçilər, bu hədisi

səh:428

–1 [1] . “ət–Tövbə” surəsi 80–ci ayə

–2 [2] . “ət–Tövbə” surəsi, 80–ci ayə

–3 [3] . “Bəraət” surəsinin təfsiri” . Fəthul–bari”, 8–ci cild, səh. 252; (Astəğfiru لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ

تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ...) ayəsi ;

doğru saymırlar.”^[1] İmam Qəzali və Davudi də bu hədisi rədd olunmuş hədislərdən
saymışlar.^[2]

Bu əfsanələrin bəzi şiə kitablarında da nəql olunması

Təəssüflər olsun ki, bu yalançı əfsanələrdən bəzisi savadsız insanların zövqlərinə uyğun gəldiyinə görə və onlara şirin və maraqlı olduğu üçün “Peyğəmbərlər dastanı” şəklində nağıl və dastan qoşarların dillərində gəzir, hətta şiə məzhəbinin ön planda olmayan bəzi kitablarında da nəql olunmuşdur. Sözsüz ki, belə kitabların müəlliflərinin məqsədləri doğru və yalnış olmasına baxmayaraq, sadəcə nəql olunanları bir yerə toplamaq olmuşdur. Bəzən “Zül-yədəyn” və “Peyğəmbərin səhvi” kimi qondarma dastanlar, bəzi mənbələrdə yerləşdirilib, hətta bu dastanları sübut etmək üçün imamlara istinad verilmişdir. Belə dastanlara sənəd silsilələrinin düzəldiyinin də şahidi oluruq. Bu bəhs geniş olduğu üçün, bu haqda qarşıda gələn münasib yerlərdə söhbət
açacağıq

səh: ۴۲۹

1. “Fəthul-Bari”, ۸-ci cild, səh. ۳۵۵; (“La təsəl əla əhədin minhum matə” . [۱] – ۱

.Həmin mənbə . [۲] – ۲

Xilafət məsələsi Səhiheyn kitablarında

səh: 431

Xilafət .1

«عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ ×»

زَرَعُوا الْفُجُورَ، وَ سَيَقُوهُ الْعُرُورَ، وَ حَصَّيْهُمُ الشُّبُورَ، لَا يُقَاسُ بِآلِ مُحَمَّدٍ | مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدٌ، وَلَا يُسَوَّى بِهِمْ مِنْ جَرَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ
أَيِّدًا، هُمْ أَسْيَاسُ الدِّينِ، وَ عِمَادُ الْيَقِينِ، إِلَيْهِمْ يَفِيءُ الْعَالِي، وَ بِهِمْ يَلْحَقُ النَّالِي، وَ لَهُمْ حَصِيصَةُ حَقِّ الْوِلَايَةِ، وَ فِيهِمُ الْوَصِيَّةُ وَ
الْوَرَاةُ، الْآنَ إِذْ رَجَعَ الْحَقُّ إِلَى أَهْلِهِ، وَ نُقِلَ إِلَى مُتَّقِلِهِ.

Xəvaric ya münafiqlər ya Müaviyənin tərəfdarları və ya başqaları ürəklərində)“ itaətsizlik (toxumu) əkərək, onu yalan və qəflətlə sulayıb, həlakət biçdilər. (1) (Deməli,) bu ümmətdən heç kim Məhəmməd (s) Əhli-beyti ilə müqayisə oluna bilməz və həmişə onların nemət və bəxşisindən (elm və maariflərindən) bəhrələnənlər, onlarla eyni deyildirlər (belə isə, necə özlərini onlardan üstün bilərək, xalqı öz tərəflərinə çağırırlar, hal bu ki,) Məhəmmədin (s) Əhli-beyti dinin əsası və təməli, iman və yəqinliyin dirəyidir. (Çünki onların hidayəti və yol göstərmələri sayəsində İslam dini mövcuddur ,və Məhəmmədin (s) Əhli-beyti onlardır ki,) Haqq yoldan uzaq düşənlər onlara üz tutar

səh:433

Dünya və axirət səadətini əldən verdilər. Rəsulullahın (s) Əhli-beyti isə yolunu . [1] –1
.azmısları doğru yola yönəldir, həlak olmaqdan və bədbəxtlikdən xilas edirlər

əlacsızlar onlara qoşularlar. İmamətin xüsusiyyətləri (haqq elmlər, ayələr və möcüzələr) onlarda cəm olmuşdur və onların haqqıdır. Onlar barəsində (Allah Rəsulunun) vəsiyyəti və (O hörmətli vücuddan) irs aparmaq sabit olmuşdur. (Onlar hər bir baxımdan o Həzrətə daha yaxın və layiqdirlər. Buna baxmayaraq, ümmətdən bəziləri o böyük şəxsiyyətin vəsiyyətinə əməl etməyərək, onun irsini tapdalmış, yer üzündə fəsad toxumu səpmişlər.) İndi (çünki bundan əvvəl əmirlik və xilafəti qəsb, bu mənəbə layiqli olanı isə dustaq etmişdilər) haqq öz əhlinə tərəf qayıtmış, tərک etmiş (olduğu yerə dönmüşdür.)^[1]

səh:۴۳۴

.(Nəhcül-Bəlağənin şərhı” kitabı, İbn Əbil Hədid, ۱–ci cild, səh. ۱۳۸ (۲–ci xütbə“ . [۱] –۱

Bəhsin adından məlum olduğu kimi kitabımızın bu hissəsində qeyd edəcəyimiz məsələlər “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarının müxtəlif bölümlərindən əldə olunmuş xilafət mövzusunda aid olan hədislərdir.

Məqsədimiz xilafət məsələsini araşdırmaq deyil əksinə bu barədə nəql olunan hədisləri qeyd etməkdir. Başqa sözlə desək bu əsər etiqadi bir kitab deyildir. Biz də bu əsərimizdə xilafət məsələsini tədqiq və təhlil edərək bir qrupun əqidəsini dəlil üzündən sübut edib başqa bir qrupun isə əqidəsinə irad etmirik. Əksinə bizim istəyimiz xilafət məsələsi ilə bir başa əlaqəsi olan və Əhli-sünnənin ən mötəbər saydıqları “Səhiheyn” kitablarında yazılmış olan o hədisləri qeyd etməkdir.

Buna görə də bu hədislərə aid olan tarixi cərəyanları nəql etmək və ya bu mövzu ətrafında geniş və dərin araşdırma işi aparıb, bu bəhsin nöqsanlarını açıqlamaq istəmirik. Buna görə də bu yol bəhsimizdən və mövzumuzdan kənar olduğuna görə ayrıca bir kitaba ehtiyac vardır ki, bu barədə də bir çox kitablar yazılmışdır. Əgər bəzi yerlərdə məsələ qeyd etmiş olsaq bu, sadəcə olaraq hədislərin mənasının və məzmununun izahı və aydın olması üçündür.

Xilafət, müsəlmanlar arasında ən mühüm və əsas sayılan ixtilafli bir məsələdir. Bu ixtilafın yaranma tarixi qısa bir zamana aid deyildir əksinə Həzrət Peyğəmbərimizin (s) vəfatından və nübuvvət günəşinin batmasından sonra müsəlmanlar arasında baş .vermişdir

:Şəhristanı “Miləl və Nihəl” adlı kitabında bu barədə belə deyir

وَ أَعْظَمُ خِلَافٌ بَيْنَ الْأُمَّةِ خِلَافُ الْإِمَامَةِ إِذْ مَا سَلَّ سَيْفٌ فِي الْإِسْلَامِ عَلَى قَاعِدِهِ دِيْبِيَّةٌ مِثْلُ مَا سَلَّ عَلَى الْإِمَامَةِ فِي كُلِّ زَمَانٍ ...

İslam ümmətinin arasında ən böyük münaqişə və ixtilaf “İmamət” mövzudur. Bu“ üzdən İslamın bütün dövrlərində bu münaqişədən başqa heç bir mövzu barədə bu [\(1\)](#) qədər çox qanlar axıdılmamışdır.”

Bizim bu ixtilafın necə meydana gəlişinin tarixi ilə işimiz yoxdur. Lakin gələcək :hədislərə müqəddimə olsun deyə burada üç məsələni sual şəklində gətiririk

Allah Təaladan (cəllə-cəlaluh) Peyğəmbərimiz Rəsuli-Əkrəm (s) vasitəsi ilə İslam . ۱ ümmətinə əsas mövzulardan tutmuş kiçik mövzulara kimi dini hökmlərin – qisas, ehtiram, hüquq və əmvalın dəyəri, bir an da olsa naməhrəmə baxmağın hökmü, bir kəlmə belə olsa başqasının qiybətini etmək, və s...- hamısı çatdırılmışdır. Bunların sayı vacib, müstəhəb, məkruh və haram olan məsələlərdə daha çoxdur. Bəs necə ola bilər ki, Allah və onun Rəsulu mühüm olan imamət və xilafət məsələsi barədə heç bir söz ?deməyiblər

Əgər əhəmiyyətli və əzəmətli sayılan bu məsələni müsəlmanların öhdəsinə buraxmışlarsa, bəs nəyə görə sadə və xırda məsələlərdə etməmiş və hər xırda ?mövzuda belə özləri əmr buyurmuşlar

səh:۴۳۶

۱- [۱]. (“Miləlu və Nihəl”, səh. ۱۴; (Dördüncü müqəddimə: “Beşinci fəsil” . [۱]-۱)

Əgər həcdə baş qırmaq və dirnaq tutmaq, yaxud ayaqyoluna aid olan ədəblər və hökmlər, habelə cinsi yaxınlığa və qadınlara aid olan bəzi hökmlər kimi cüzi məsələlərdə Allah-təala və onun Peyğəmbəri bəşəriyyətə lütfkarlıq edib, bu cür hökmləri onlara söyləyirlərsə, xilafət kimi əhəmiyyət kəsb edən əzəmətli bir məsələni !?bəşəriyyətə söyləməməyi özlərinə necə icazə verə bilərlər

?Yox əgər deyiblərsə onda bu xəlifə kimdir və hansı sifətlərə malikdir

Tarixi əsaslar, Həzrət Peyğəmbərimizin (s) yaşayış tərzini, Qurani-Kərimin . 2 ayələrindən və hədislərdən belə başa düşülür ki, camaat Peyğəmbərdən (s) öyrəndikləri əhkam məsələlərindən əlavə Qurani-Kərimin ayələrinin təfsiri və şərhini üçün o Həzrətə müraciət edirdilər. Həmçinin qarşıya gələn məsələlərdə və dünya işlərində də ona müraciət edib suallar soruşurdular. Hətta bəzi vaxtlar öz narahatçılıqlarından və xəstəliklərindən o Həzrətə şikayət edib müalicə üsullarını (ondan soruşurdular. (1)

Burada belə bir sual qarşıya çıxır. O da budur ki, Peyğəmbərin (s) iyirmi üç illik nübuvvəti dövründə görəsən heç bir müsəlmanın zəhnindən keçmədimi və ya onun yaxın sirdaşlarının və səhabələrinin heç biri bu məsələyə diqqət etmədimi ki Peyğəmbərdən (s) onun canişini və xəlifəsi barədə sual soruşsunlar? Hansı ki, Qurani-Kərimin verdiyi şəhadətə əsasən o da bir bəşər olub və başqa bir aləmə köçməlidir və :bu ayəni də eşidib oxuyurdular

səh:437

Tibb” kitabında “Sünəni-Termizi”dən və “Səhihi-Müslim”dən 2217 nömrəli“ . [1] –1 hədisdə belə zikr olunmuşdur ki; “Bir kişi Peyğəmbərə (s) ərz etdi: Qardaşım ishala mübtəla olub. Həzrət (s) əmr etdi ki, bal yesin. İkinci dəfə müraciət etdikdə ərz etdi ki, xəstəliyi sağalmayıb. O həzrət (s) bal yeməsini tövsiyə etdi. Üçüncü dəfə yenə o kişi müraciət etdikdə O həzrət (s) həmin nüsxəni əmr etdi və o müalicə olundu.” Bu hədis qısa bir fərqlə “Səhihi-Buxari”nin 4-cü cildində “Kitabut-tibb” bölümündə zikr olunmuşdur

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ} {أَفَايُن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ}

Ya Peyğəmbər!) Şübhəsiz ki, sən də öləcəksən, onlar da öləcəklər! ۱ Əgər o, ölsə və)“_
ya öldürülsə, siz gerimi dönəcəksiniz? (Dininizdən dönəcək və ya döyüşdən
(qaçacaqsınız?)” _۱)

Başqa bir tərəfdən onlar bilirdilər ki, xilafət və canişinlik məsələsi onların bu dünyalarının gələcəklərinin və axirət dünyalarının aqibətilə əlaqəsi vardır və bu məsələ
.nübuvvət məsələsi kimi onlara dərin və tam təsiri vardır

Bu məsələlərə diqqət yetirməklə görənsən bu iyirmi üç il sürən nübuvvət dövründə
Rəsuli-Əkrəmdən (s) bir nəfər də olsun tapılmadı ki, canişinlik məsələsi barədə o
?həzrətdən sual soruşsun

:Allah-Təala öz peyğəmbərinə vəsiyyəət etməsi barədə, belə əmr edir ۳.

{كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ}.

Sizin hər birinizi ölüm haqlayan zaman qoyub gedəcəyiniz maldan valideynlərinizə,“_
yaxın qohumlarınıza verilməsi üçün ədalət üzrə vəsiyyəət etməyiniz zəruridir.
:Müttəqilərə (bu) vacibdir.”۳_۲) Həzrət Peyğəmbər (s) özü bu məsələni açıqlamışdır

مَا حَقَّ إِمْرِي مُسْلِمًا لَهُ شَيْءٌ يُوصَىٰ فِيهِ بَيْتَ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتِهِ مَكْتُبَةً عِنْدَهُ

Müsəlman kişinin ən mühüm vəzifəsi budur ki, onun vəsiyyətnaməsi yanında olmamış“
(iki gecə ardıcıl çox yuxulamasın.”۲)

səh:۴۳۸

۱- [۲] . “Ali-İmran” surəsi, ۱۴۴-cü ayə

۲- [۳] . “əl-Bəqərə” surəsi, ۱۸۰-cı ayə

۳- [۴] . “Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-vəsaya”, hədis: ۲۵۸۷; “Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild, “
“Kitabul-vəsiyyə”, “Sünəni Əbi Davud”, “Sünəni-Nəsai”, “Sünəni İbn Macə”, Darəmi”, və
;“Termizi”, “Kitabul vəsiyyə”də və “Müsnədi-Əhməd”, ۲-ci cild, səh. ۲, ۴, ۵۷, ۸۰

Abdullah ibn Ömər deyir: “Həzrət Peyğəmbərdən (s) vəsiyyət haqqında söylədiklərini əşitdikdən sonra hətta bir gecə də olsun vəsiyyətnaməsiz gecəni yatmırdıq” 1

Baxmayaraq ki, Quran bu məsələ barədə öz ciddi sözünü söyləmiş, Peyğəmbər (s) də bu qədər təkid və tövsiyələrini bildirmişdir, necə ola bilər ki bunların hamısının qarşısında hamıdan daha çox vəsiyyət etməsinə ehtiyacı olan Peyğəmbərin özünə növbə yetişdikdə o, bu məsələyə səhlənkər yanaşmış və əmrə tabe olmamışdır? Bunu ağıl necə qəbul edir? Buna görə də Peyğəmbərin (s) özündən sonra qoyduğu sərvətini idarə edə bilənə ehtiyacı olduğu halda, onun yetimlərinə sahib çıxma bilənə və sərpərəstə ehtiyac duyulduğu halda, ağıl və vicdan bunu necə qəbul edə bilər ki, onlar bu qədər sərvəti, özlərindən sonra qoyduqları qayda-qanunları, məzhəbi proqramları, bütün dünyadan ibarət olan öz yetimlərini öz başına buraxsınlar? Bu qədər çox əhəmiyyət kəsb edən bu məsələni uzaqqörən və dərin təfəkkürlü insanlardan !qizlətsinlər

Vicdanı və ağılı kənara qoysaq, tarixi baxımdan sübut olunmuşdur ki, Həzrət Peyğəmbər (s) xırda və sadə məsələlərdə məsələni: qoşuna başçı təyin etməsi kimi, bir neçə nəfəri baş verəcək hadisələrdə biri digərindən sonra birbaşa həmin postu və .məqamı öz öhdəsinə götürməsinə əmr etmişdir

Yenə də sağlam dəlillər əsasında sübut olunmuşdur ki, Həzrət Rəsul (s) özünün qüsl edilib dəfn olunmasını və borclarının qaytarılmasını Həzrət Əliyə (ə) vəsiyyət etmişdir .və bu xırda məsələlər onun nəzərindən qaçmamışdır

Bəs necə ola bilər ki, bu qədər əhəmiyyətli olan xilafət və canişinlik məsələsi o həzrətin !yadından çıxsın

Bu sualların cavabı şii məzhəbinin və onun rəhbərlərinin

səh:۴۳۹

baxımından o qədər açıq və aydındır ki, kiçik bir bəhsə və sübuta belə ehtiyac yoxdur. Çünki şiə məzhəbinin əqidəsi budur ki, Peyğəmbərin (s) dövründə mühüm olan bu məsələ barədə nə camaat susmuş, nə də Allah və onun Rəsulu (s) bu mövzunu açıqlamaqdan imtina etmişdir. Əksinə Həzrət Peyğəmbərimiz (s) peyğəmbərliyini elan etməsinə əmr olunduğu gündən xilafət və canişinlik məsələsini açıqlamasına və camaata çatdırmasına əmr olunmuşdur. O da bu mühüm məsələdə heç bir kəsə sual və şübhə yeri qoymamışdır. Hətta müxtəlif yerlərdə cürbəcür mövzularda xilafət və canişinlik məsələsini hamıya eşitdirmiş, özündən sonra bu məqama layiq olacaq :şəxsləri tanıtdırmışdır. Biz onların bir neçə nümunəsini burada qeyd edirik

ƏN YAXŞIN QOHUMLARINI QORXUT! _ (1) _ “ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} Besətin əvvəllərində ayəsi nazil olarkən Həzrət Peyğəmbər (s) Qureyşin böyüklerini və öz əmilərini evinə dəvət etdi. Yemək yedikdən sonra söhbət edib vəhy və nübuvvət mövzusunı açıqlamaq istəyirdi. Ancaq Əbuləhəb o Həzrətin söhbətinə mane oldu. Lakin ikinci məclisdə Allahın Rəsulu (s) başqalarına möhlət vermədən özü söhbətə başladı. Söhbət əsnasında vəhy və İlahi tərəfdən peyğəmbərliyə seçildiyini, o cümlədən Əmirəl-möminin Əlinin (ə) də xəlifəsi və canişini olduğunu bildirdi. Bu söhbətdən açıqlanarkən məclisdə iştirak edənlər tərəfindən gülünc və məsxərə ilə qarşılandı. Məclisdə iştirak edənlər gülə-gülə “özünün nübuvvətini qəbul etmirik hələ canişinini də bizə tanıtdırır” (deyərək Peyğəmbəri (s) ələ salırdılar. (2)

Ya da axırncı həcc səfərindən qayıtdıqda Cöhfənin isti və

səh: ۴۴۰

əş-Şüəra” surəsi, ۲۱۴-cü ayə” . [۱] -۱

Kamilu İbn Əsir”, ۲-ci cild, səh. ۴۲ (Zikru əmərə-lahu təala nəbiyyəhu biizhari” . [۲] -۲
.”dəvətih); “Tarixi-Təbəri”, “Hicrətin üçüncü ilinin hadisəsi

yandırıcı “Qədir Xum” adlı çöllüyündə bütün hacılara dayanmaq əmrini verdi. Öndə gedənlər o həzrətin yanına qayıtdılar. Geridə qalanlar da özlərini ona yetirdilər. Sonra Mən, hər kəsin “مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ” o qədər cəmiyyətin içində Əlini (ə) tanıtdırdı və .ağasıyamsa, Əli də onun ağasıdır” deyə buyurdu

Ya da ömrünün axır anlarını yaşayarkən, ölüm təri onun mübarək alnında muncuq kimi düzüləndə yenə də Peyğəmbər (s) bu mühüm məsələni unutmamışdı. Gətirdiyi dinin və qayda qanunların gələcəyini fikrindən qaçırmamış və bu qədər əzab-əziyyətə dözdükdən sonra ümmətinin hidayəti üçün onların aqibətini öz gözləri önündə canlandırır. Buna görə də əmr etdi ki, “sizə mühüm bir məsələni yazmağım üçün ”qələm və kağız gətirin ki məndən sonra heç vaxt azmayasınız

:Bəzən minbərdə belə buyurardı

إِنِّي مُخَلِّفٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَعِزَّتِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا

Həqiqətən, mən sizin aranızda iki ağır yük qoyuram. Onlardan biri Allahın kitabı“ (Quran), digəri isə mənim itrətim (Əhli-beytim)dir. Əgər onların hər ikisindən ”.yapışsanız heç vaxt yolunuzdan azmazsınız

Hər vaxt, özündən sonra olan xəlifə və canişinlərinin adları ilə nişanələrini :tanıtdırıqda onların sayını da açıqlayırdı

”Məndən sonra on iki xəlifə olacaqdır“ الخلفاء بعدي اثنا عشر

Bəzən də onun canişinləri barədə nazil olmuş ayələri camaata oxuyaraq belə :buyurardı

يَا عَلِيُّ أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

.”Ya Əli! Sən mənə nisbətdə Harunun Musaya olan nisbəti kimisən“

Bəzən də özündən sonra İslamda baş verəcək dəyişiklərdən və təhriflərdən danışaraq öz dərin təəssüflərini bildirərdi. Əslində, bütün bu təhriflərin bünövrəsini və əsasını təşkil

.edən də məhz xilafət məsələsi idi

On dörd əsr boyu mümkün olan qədəri hökumətlər var gücləri ilə çalışmışlar ki, həqiqəti örtbasdır edib bu məsələyə başqa bir don geyindirsinlər. Lakin eyni halda şiənin əqidəsilə uyğun gələn, “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında öz əksini .tapmış bu hədisləri və həqiqətləri ələ gətirmək olar

İndi isə kitabın bu hissəsində Həzrət Peyğəmbərimizin (s) “Səhiheyn” kitablarında nəql olunmuş pak və ismət sahibi olan Əhli-beytinin (səlamullahi ələyhim əcməin) barəsində buyurduğu hədisləri burada gətirərək, bu iki kitabda qeyd olunan hədislərin .məzmunu əsasında xəlifələrlə sizləri tanış edirik

səh:442

Təthir"ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi" .۱

...قَالَتْ عَائِشَةُ: خَرَجَ النَّبِيُّ | غَدَاةً وَ عَلَيْهِ مَرَطٌ مَرَحَلٌ مِنْ شَعْرِ أَسْوَدٍ، فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَدَخَلَ مَعَهُ ثُمَّ جَاءَتْ فَاطِمَةُ فَأَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيُّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ قَالَ: {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}.

Aişə deyir: Allahın Rəsulu (s) sübh çağı evdən çıxdı. Qara sapdan naxışları olan əbası“ çiyində idi. Bu vaxt Həsən ibn Əli (ə) onun yanına gəldi. Həzrəti Rəsul (s) Həsəni əbasının arasına saldı. Sonra Hüseyin (ə) gəlib əbanın arasına girdi. Ondan sonra Fatimə (səlamullahi ələyha) gəldi və o da əbanın arasına daxil oldu. Daha sonra isə Əli (ə) da gəldi Rəsuli-Əkrəm (s) onu da əbanın arasına daxil etdi. Bu vaxt bu ayə nazil oldu: (Ey Əhli-beyt! Allah sizdən bütün çirkinliyi (günahı) yox etmək və sizi tərtəmiz ((pak) etmək istər!)(۱) (۲

Bu hədisi “Səhihi-Müslim” kitabından nəql etməyimizə baxmayaraq, o cümlədən əhli-sünnənin başqa hədis və təfsir kitablarında da çoxlu qeyd olunmuşdur. Bu ayənin
-Rəsuli
səh:۴۴۳

۱- [۱] . “əl-Əhzab” surəsi, ۳۳-cü ayə

۲- [۲] . “Fəzailu Əhli-beytin-Nəbiyy” . [۲] -۲
; (s)”, hədis: ۲۴۲۴

Əkrəm (s) və onun Əhli-beyti (səlamullahi ələyhim əcməin) barədə nazil olmasına şübhə də yoxdur. Biz “İslam Peyğəmbəri ayələrdə və hədislərdə” adlı bəhsimizdə həmin ayənin zilində bəzi sənədlərə işarə etmişik. Qeyd etmişdik ki, bu mübarək ayə, Əhli-beytin (səlamullahi ələyhim əcməin) hər növ günahdan və bütün çirkinlikdən pak olmalarına zəmanət vermişdir. Onları hər növ kiçik və böyük günahlardan –hansı ki, .Quranda onu “rics” adlandırılmışdır– təmiz və pakizə tanıtdırmışdır

Həmçinin Əhli-beytin (səlamullahi ələyhim əcməin) səhv və xəta üzündən günah etmədiyinə dəlalət edən bu ayəni də qeyd etmişdik. Çünki səhv və xəta əzab və təkliyin hökmünü ardan qaldırarsa da zati çirkinliyin, ricsin, haramın qoyduğu əsəri və pisliyi (aradan apara bilmir.)

۲. “Mübahilə” ayəsi və Peyğəmbərin ailəsi

...عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَمَرَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ سَعْدًا فَقَالَ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسُبَّ أَبَا التَّرَابِ؟ فَقَالَ: أَمَّا ذَكَرْتُ ثَلَاثًا قَالَهُنَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ فَلَنْ أَسْبَهُ فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ، فَقَالَ عَلِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! حَلَفْتَنِي مَعَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ: أَمَّا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا تُبَوَّهَ بَعْدِي. وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ يَوْمَ حَيْبَرٍ: لِأَعْطِينَ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولَهُ، قَالَ: فَتَطَاوَلْنَا لَهَا فَقَالَ: أَدْعُوا لِي عَلِيًّا فَأُتِيَ بِهِ أَرْمَدٌ، فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ وَدَفَعَ الرَّايَةَ إِلَيْهِ فَفَتِّحَ اللَّهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: {فَقُلُّوا تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ} دَعَا رَسُولُ اللَّهِ عَلِيًّا وَ فَاطِمَةَ وَ حَسَنًا وَ حُسَيْنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي.

Müslim öz sənədi ilə Amir ibn Səd ibn Əbi Vəqqasdan, o da atası Səddən nəql edir ki, Müaviyə ibn Əbi Süfyan ona dedi: “Əbu Turabı söyməməyinə nə mane olur? Səd ibn Vəqqas

səh:۴۴۴

Müraciət et: həmin kitabın “İslam Peyğəmbəri Quranda və hədislərdə” adlı . [۸] –۱
bölümündə

Müaviyənin cavabında dedi: Rəsuli-Əkrəm (s) onun barəsində üç fəzilət açıqlamışdır. Hər dəfə bu fəzilətlər mənim yadıma düşdükdə onu söylə bilmirəm. Əgər bu fəzilətlərdən biri məndə olsaydı qırmızı tüklü dəvələrdən qat-qat üstün olardı. O üç fəzilət bunlardır

Müharibələrin birində Allahın Rəsulu (s) Əlini öz canişini seçdi. Əli ərz etdi: Ya – Rəsulullah məni qadınların və uşaqların yanında qoyursan? Özüm eşitdim ki, Həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurdu: Ya Əli! Mənə nisbət Harunun Musaya olan nisbəti kimi olmağa razı deyilsənmi? Hansı ki, sən peyğəmbər deyilsən. Çünki məndən sonra .nübuvvət və peyğəmbərlik yoxdur

Xeybər döyüşündə Rəsuli-Əkrəmdən (s) eşitdim ki belə buyurdu: “Sabah bayrağı elə – bir kəsin əlinə verəcəm ki, Allahı və onun Rəsulunu çox sevir və Allah və onun Rəsulu da onu çox sevirlər.” Səd əlavə etdi: Müaviyə, bu vaxt belə dedi: Hamımız arzu edirdik ki Peyğəmbər (s) o bayrağı bizim əlimizə versin. Lakin Allahın Rəsulu buyurdu ki; “Əlini mənim yanıma çağırın.” Əlini gözləri möhkəm ağrıdığı halda gətirdilər. Peyğəmbər (s) ağzının suyundan onun gözlərinin üstünə sürtdü və bayrağı onun əlinə verdi. Allah– .Təala da onun əli ilə müsəlmanlara qələbə nəsib etdi

Peyğəmbərdən Əli barəsində eşitdiyim başqa fəzilət isə bu idi: (Ya Peyğəmbər! de: – Gəlin biz də oğlanlarımızı, siz də oğlanlarınızı; biz də qadınlarımızı, siz də qadınlarınızı; biz də özümüzü, siz də özünüzü (bura) çağıraq!) [\(1\)](#) ayəsi nazil olduqda Peyğəmbər (s) Əlini, Fatiməni, Həsəni və Hüseyini çağırdı və buyurdu: “İlahi! Bunlar mənim Əhli- [\(2\)](#) [\(beytimdirlər.”](#)

səh:445

Ali-İmran” surəsi, 61-ci ayə“ . [1] –1
Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzailu Əli ibn Əbi Talib” “ . [2] –2
;bölümü, hədis: 2404–2407

...يَزِيدُ بْنُ حَيَّانٍ قَالَ: انْطَلَقْتُ أَنَا وَ حَصِينُ بْنُ سَبْرَةَ وَ عُمَرُ بْنُ مُسْلِمٍ إِلَى زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ، فَلَمَّا جَلَسْنَا إِلَيْهِ قَالَ لَهُ حَصِينُ: يَا زَيْدُ لَقَدْ لَقَيْتَ خَيْرًا كَثِيرًا، رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ، وَ سَمِعْتَ حَدِيثَهُ، وَ عَزَوْتَ مَعَهُ، وَ صَدَلَيْتَ خَلْفَهُ، لَقَدْ لَقَيْتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا حَدَّثْنَا يَا زَيْدُ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ، قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي وَاللَّهِ! لَقَدْ كَبُرَ سِتِّي وَ قَدِمْتُ عَهْدِي، وَ نَسَيْتُ بَعْضَ الَّذِي أَعَى مِنْ رَسُولِ اللَّهِ، فَمَا حَدَّثْتُمْ فَأَقْبَلُوهُ وَ مَا لَا تُكَلِّفُونِيهِ.

ثُمَّ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى حَمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ، وَ وَعَظَ وَ ذَكَرَ، ثُمَّ قَالَ: أَمَا بَعْدُ، أَلَا- يَا أَيُّهَا النَّاسُ! فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأَجِيبْ وَ أَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ تَفَلِّينَ: أَوْلِهَمَا كِتَابَ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَ النَّوْرُ، فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَ السَّمْسِيَّةِ كُوا بِهِ، فَحَثَّ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ رَغَّبَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: وَ أَهْلَ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي ثَلَاثًا، فَقَالَ: لَهُ حَصِينُ: وَ مَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ يَا زَيْدُ؟ أَلَيْسَ نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، قَالَ: نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ لَكِنَّ أَهْلَ بَيْتِهِ مِنْ حُرِّمِ الصَّدَقَةِ بَعْدَهُ، قَالَ: وَ مَنْ هُمْ؟ قَالَ: هُمْ آلُ عَلِيٍّ، وَ آلُ عَقِيلٍ، وَ آلُ جَعْفَرٍ، وَ آلُ عَبَّاسٍ. قَالَ: كُلُّ هَؤُلَاءِ حُرِّمُوا الصَّدَقَةَ، قَالَ: نَعَمْ.

Yəzid ibn Həyyan deyir: “Mən və Həsin ibn Sirə və Ömər ibn Müslim Zeyd ibn Ərqəmin yanına getdik. Onun məclisində əyləşdik. Həsin dedi: Ya Zeyd, sən bir çox xeyirli şeylərə nail olmusan. Çünki Həzrət Peyğəmbərin (s) xidmətində olub onu görmüsən və onun buyurduqlarını eşidib onunla birgə döyüşlərdə iştirak etmisən. O həzrətin (s) arxasında namaz da qılımsan. Sən yaşadığın bu dövrdə bu qədər gözəl günlər görmüsən. Həzrət Peyğəmbərdən (s) eşitdiklərindən bizə də nəql et.” Zeyd ib Ərqəm dedi: “Qardaş oğlu! Mən qocalmışam və ömrümü başa vurmuşam. Peyğəmbərin buyurduqlarından bir hissəsini unutmuşam. Söylədiklərimi qəbul edin və sükut etdiyim yerdə məni sıxışdırmayın”. Sonra Zeyd ibn Ərqəm dedi: “Bir gün Allahın Rəsulu (s) ”Məkkə və Mədinə arasında “Xum

adlı çöllükdə ayağa qalxdı. Allah-Təalaya həmd və sənalar söylədikdən sonra camaata
:moizə və nəsihət etməyə başladı

Camaat! Mən də sizin kimi bir bəşərəm. Ölüm mələyi mənim də sorağıma gələcək və
mən də dünyamı dəyişəcəm. İndi sizin aranızda iki ağır əmanəti yadigar olaraq
qoyuram: Biri insanları hidayət edən və bəşərin səadət yolunu göstərən Allahın kitabı
Qurandır. Allahın kitabına əhəmiyyət verin və ondan bəhrələnin.... Digəri isə mənim
Əhli-beytimdir. Mənim Əhli-beytimə (hörmətsizlik etsəniz) Allahdan qorxun.” Bu
!cümləni üç dəfə təkrar etdi

Zeyd dedi: Bəli, Peyğəmbərin xanımları da onun Əhli-beytindən sayılır. Ancaq hədisdə
tövsiyə və sifariş olunan Əhli-beyt deyillər, əksinə Peyğəmbərin (s) Əhli-beytdən
məqsədi sədəqə onlara haram olan kəslərdir.” Həsin soruşdu: “Sədəqə onlara haram
olan kəslər kimlərdir?” Zeyd cavab verdi: “Əlinin övladları, Əqilin övladları, Cəfərin
övladları və Abbasın övladları.” Həsin soruşdu: Bunların hamısına sədəqə haramdır mı?
[\(Zeyd cavab verdi: “Bəli” .\[1\]](#)

Bu hədisi Müslim öz “səhih”ində bir çox sənədlərlə nəql etmişdir. Ancaq təəssüflər
olsun ki, “Qədir-Xum”a aid olan axır hissəsini nəql etməmişdir. “Qədir Xum” hədisinin
yüzlərcə ravisə vardır. O cümlədən Zeyd ibn Ərqəm belə deyir: “Bu vaxt Allahın Rəsulu
(s) buyurdu: Hər kimin mövlası və ağası mənəmsə, Əli də onun ağasıdır. İlahi! Onu
[\(sevənləri sev, düşmənçilik edənlərlə düşmən ol.”\[2\]](#)

Bununla belə, Zeyd ibn Ərqəm bu hədisin əsl mənasında

səh:447

;Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Fəzailu-Əli” (ə) , hədis: 2408 . [1] –1
Hakim “Müstədrək”in 3-cü cildinin 533-cü səhifəsində “Zikru-Zeyd ibn Ərqəm” və . [2] –2
Əhməd ibn Hənbəl “Müsnəd” adlı kitabının 4-cü cildində, “Zeyd ibn Ərqəm”in hədisində
.372-ci səhifədə bu hədisi Zeyd ibn Ərqəmdən nəql etmişlər

dəyişiklik edərək öz şəxsi fikrini irəli sürmüş və Əqilin, Cəfərin və Abbasın övladlarını da Əhli-beytdən saymışdır. Halbuki “Təthir” və “Mübahilə” ayəsinin şərhində qeyd olunmuş keçmiş iki hədisin məzmununa əsasən Peyğəmbərin (ə səlləlləhuləyhi və alihi və səlləm) özü Əhli-beytin kim olduğunu açıqlamış, Zeyd ibn Ərqəm kimilərinin fikir irəli .sürmələrinə yer qoymamışdır

Güclü təəssübkeşlik

Qədir-Xum” və “Səqəleyn” hədisinin mövzusu mühüm bir hadisə olduğundan əhli-“sünnə kitablarında və sənədlərində geniş şəkildə qeyd olunmuşdur.^[1] Əhli-sünnə alimləri bu barədə yüzlərcə hədis, tarix və təfsir kitabları yazmış və sayı ondan yuxarı olan sənədlərdə qeyd etmişlər. Ancaq bu kitabın keçmiş səhifələrində dediyimiz kimi, təəssüflər olsun ki, “Səhiheyn” kitablarının müəllifləri təəssübləri üzündən Əmirəl möminin Əlinin (ə) mühüm və əsaslı olan fəzilətlərini, ocümlədən haqqında söhbət etdiyimiz hədisi qeyd etməmişlər. “Səhihi-Müslim” kitabında “Qədir Xum” kimi tarixi .hadisədən tək-cə bir hissəsi naqis və təhrif olunmuş surətdə qeyd olunmuşdur

Yaxşı olar ki, bu hissədə Əbu Hamid Qəzalinin “Qədir-Xum” mövzusunda söylədiyi :sözləri burada yada salaq

Alimlərin əksəriyyəti Həzrət Peyğəmbərin (s) müsəlman cəmiyyətinin içində “Mən hər kəsin ağasıyamsa, Əli də onun ağasıdır” “ « مَنِ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ » buyurduğu kəlamını nəql etmişlər. Həmçinin qeyd etmişlər ki, Ömər Peyğəmbərin (s) bu :xütbəsindən sonra belə dedi

«بَخِّ لَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ: أَصْبَحْتَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَاءِ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ»

səh:448

Yazıçı, Qum şəhərində ərəb dilində çap olunmuş “Əlhadi” adlı jurnalın ikinci . [1] -1 nömrəsində bu hədisi əhli-sünnənin iyirmi üç hədis və tarix kitablarından dəqiq .ünvanları və müəlliflərinin adı ilə bir yerdə zikr etmişdir

Mübarək olsun, mübarək olsun sənə ya Əmirəlmöminin! Sən mənim və bütün mömin“
”.və möminələrin ağası oldun

Bu sözün mənası Əlinin (ə) hakimiyyətinə təslim və razı olmaq deməkdir. Ancaq sonralar hakimiyyətə olan meyllik, xilafətin bayrağını daşımağa olan istək onun nəfsinə qələbə çaldı. Qoşuna sərkərdəlik etmək və fəthlər, onları nəfslərinə tabr etdi. Bu yolla İslamdan əvvəlki dövrə qayıtdılar və bu əhdi-peymanları unudaraq ucuz
(qiymətə satdılar.”[1]

Rəsuli–Əkrəm (s) Əhli–beyti öz yaxınları kimi tanıtdırıb .f

Əhli–sünnə kitablarında nəql olunan çoxlu rəvayətlərin məzmununa əsasən Həzrət Peyğəmbər (s) müsəlmanlara əmr etmişdir ki, ona salam və salavat göndərdikdə övladlarına da onunla birgə salam söyləsinlər. Nübuvvət məqamına hörmət bəslədikdə Peyğəmbərin (s) övladlarına da hörmət bəsləsinlər. Onunla övladları arasında ayrılıq və fasilə salmasınlar. “Səhiheyn” kitablarından bir neçə hədisi burada
:gətiririk

.1

...إِنَّا نَحْمَدُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فَكَيْفَ نُصَلِّيْ عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ.

Həkəm Əbdur–Rəhman ibn Əbi Leylidən nəql olur ki; “ Kəəb ibn Ucrə məni görüb dedi: İstəyirsən sənə bir töhfə və hədiyyə bağışlayım? O töhfə budur: Bir gün Allahın Rəsulu (s) bizim yanımıza gəldi. Mən soruşdum ki, “Ya Rəsulullah! Sizə necə salam verməyi bilirik, sizə necə salam və səlavət göndərəcəyimizi

səh:449

Sirrul–aləmin”, (Nəcəf çapı), səh. ۲۱, “Fi məqalətir–rabie fi tərbiyətil–xilafə” . [۱] –۱
;bölümü

:bizə söyləyin.” Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

İlahi! İbrahimin övladlarına salam göndərdiyin kimi Məhəmmədə və onun övladlarına“ da salam göndər ki, həqiqətən sən həmd və sənaya layiqsən. İlahi! İbrahimin övladlarına bərəkət nazil etdiyən kimi Məhəmmədə və onun övladlarına da salam göndər ki, həqiqətən sən həmd və sənaya layiqsən.”^[1]

Buxari bu hədisin məzmununa oxşar başqa bir hədisi Əbi Səid Xidridən nəql edir.^[2]

۳.

...عَنْ أَضِيٍّ مَسِيْعُوْدِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ | وَنَحْنُ فِي مَجْلِسِ سَعْدِ بْنِ عِبَادَةَ، قَالَ لَهُ بَشْرُ بْنُ سَعْدٍ: أَمَرَنَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ: فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ حَتَّى تَمَنَيْنَا أَنَّهُ لَمْ يَسْأَلْهُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَالسَّلَامُ كَمَا عَلَّمْتُمْ.

Müslim də Əbu Məsuddan bu barədə belə nəql etmişdir ki; “Biz Səd ibn İbadənin məclisində idik. Allahın Rəsulu (s) da bu məclisə gəldi. Bişr ibn Səd ərz etdi: Ya Rəsulullah! Allah-Təala sənə salavat göndərməyi bizə əmr edib. Sənə necə salavat göndərək? Əbu Məsud deyir: Allahın Rəsulu (s) elə sükuta daldı ki biz bir an istədik ki, Bişr bu sualı bir də açıqlasın. Bu

səh: ۴۵۰

Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabud-dəəvat”, “Əs-sələvatu ələn-Nəbiy” bölümü,“ . [1] –1 hədis: ۵۹۹۶–۵۹۹۷; ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Təfsiru surətil Əhzab”, ۱۰-cu bölüm, hədis: ۵۴۱۹–۵۴۲۰; ۴-cü cild, “Kitabul-ənbiya” “Yəzifunən-nəslan” bölümü, hədis: ۳۰۹۰; “Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild, “Kitabus-səlat ələn-nəbiy”, hədis: ۴۰۵–۴۰۷

Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Əhzab” surəsinin təfsiri, ۱۰-cu bölüm,“ . [2] –2 ;hədis: ۵۴۱۹–۵۴۲۰

:vaxt Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

(.Sizin salam söyləməyiniz öyrəndiyiniz kimidir.”^(۱) (Yəni yuxarıda söylənilən qaydada“

Əhli-sünnənin sihah, məsanid və təfsir kitablarında^(۲) sayı ondan çox olan belə hədislər Peyğəmbərin əmri ilə onun adının kənarında Əhli-beytinə də salavatın necə söylənilməsi qeyd olunmuşdur. Bu kitabların ən kamili isə Cəlaləddin Siyutinin yazdığı
“əd-Dürrul-Mənsur” adlı təfsir kitabıdır.^(۳)

Peyğəmbərdən sonra bəziləri həmin illərin siyasətinə görə, O həzrətin ailəsinin (səlamullahi ələyhim əcməcin) fəzilətlərini gizlətməyə məcbur qaldılar. Bu üzdən salavatdan Peyğəmbər övladlarının adları tədricən silindi və təkcə Peyğəmbərin (s) adı ilə qısa – naqis – salavat göndərməklə kifayət etdilər. Baxmayaraq ki, əhli-sünnə alimlərinin gözü qarşısında həmin hədislər yenə də mövcuddur və öz kitablarında bu hədisləri qeyd edirlər ancaq təəssüflər olsun ki, onlara baxdıqda görürük ki, onlar öz ata-babalarının qoyduğu yolu gedirlər. Öz yazılarında və sözlərində salavat söyləməkdə Peyğəmbərin (s) əmrinə qarşı çıxaraq onunla müxalifət edirlər. Bu hədisin məzmununa itaət etmək əvəzinə, öz ata və babalarının irs qoyduğu bu yoldan itaət edirlər.

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ كَانُوا لَشَيْطَانٍ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ}

səh:۴۵۱

۱- [۱] . “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əs-sələvatu ələn-Nəbiyy (s) ” hədis:“

;۴۰۵-۴۰۷

۲- [۲] . Mütərcim: Sihah və Məsanid əhli-sünnənin mötəbər kitablarına deyilir. Bu

.barədə kitabın əvvəl səhifələrində bəhs etmişik

۳- [۳] . “Əhzab” surəsinin təfsiri“

Onlara: "Allahın nazil etdiyinə (Qur'ana) tabe olun!" deyildikdə, onlar: "Xeyr, biz_ atalarımızın getdiyi yolla (ibadət etdiyi dinə) tabe olacağıq!" – deyə cavab verərlər. Bəs Şeytan onları cəhənnəm odunun əzabına çağırırsa necə? (Yenədəmi həmin yolla gedəcəklər?)” [1]

On iki rəhbər .5

Əhli-sünnənin kitablarında İslam Peyğəmbərindən (s) on iki xəlifə və Həzrət Mehdi (əccəlallahu fi fərəcih) sifətləri barədə çoxlu rəvayətlər nəql olunmuşdur. Həmin hədislərə görə əhli-sünnə alimlərinin bəzisi öz kitablarında Həzrət Mehdi (əccəlallahu fi fərəcih) barədə xüsusi bir fəsl açmışlar. Bəziləri isə, bu zəminədə ayrıca bir kitab yazmışlar. Biz burada tək-cə “Səhiheyndə” qeyd olunmuş hədisləri nəql edirik

.1

...عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ | يَقُولُ: «يَكُونُ إِثْنَا عَشَرَ أَمِيرًا، فَقَالَ كَلِمَةً لَمْ أَسْمَعْهَا، فَقَالَ أَبِي إِنَّهُ قَالَ: كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ.»

Əbdul Məlik Cabir ibn Səmurədən nəql edir ki; “Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, belə buyurdu: “On iki nəfər xəlifə və başçı olacaqlar.” Cabir deyir: “Peyğəmbər bir cümlə dedi, ancaq mən onu eşitmədim. Atam söylədi ki, sən eşitmədiyiniz cümlə budur ki, (Peyğəmbər buyurdu: “Onların on ikisi də Qureyş ailəsindəndir.”)” [2]

Bu hədis “Səhihi-Buxari”də qeyd olunmuşdur. Müslim də onu səkkiz müxtəlif sənədlərlə öz kitabında yazmışdır. Bu

səh:452

–1 [1]. “Loğman” surəsi, 21-ci ayə” .
–2 [2]. “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, “əl-İstixlaf” bölümü; həmin mənbə, “
“Kitabul əhkam”, 52-ci bölüm, “İstixlaf”, hədisI 6796; “Səhihi-Müslim”, 6-cı cild, “Kitabul-
;imarə”, 11-ci bölüm, ən-Nasu təbiəl-Qurəyş vəl-xilafətu fi Qurəyşin”, hədis: 1821

:hədislərdən birində belə gəlmişdir

... عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ انْطَلَقْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ مَعِيَ أَبِي فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «لَا يَزَالُ هَذَا الدِّينُ عَزِيزًا مُنْعًا، إِلَى اثْنَيْ عَشَرَ خَلِيفَةً فَقَالَ كَلِمَةً صَمْنِيهَا النَّاسُ فَقُلْتُ لِأَبِي: مَا قَالَ؟ قَالَ: كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ.»

Cabir ibn Səmurə deyir: “Mən atamla Peyğəmbərin hüzuruna getdik. Peyğəmbərdən“ eşitdim ki, belə buyurdu: “Bu din on iki əziz və qüdrətli xəlifələrə qədər diri qalacaq”. Bu vaxt başqa bir cümlə söylədi. Məclis əhlinin səs-küyündən onu eşidə bilmədim. Atamdan, Peyğəmbər axırncı cümlədə nə buyurdu– deyə soruşdum. O belə dedi:

﴿Həzrət buyurdu: “Bu on iki xəlifələrin hamısı Qureyş ailəsindəndir.”﴾^[1]

Əhli-sünnə mənbələrində müxtəlif məzmunlarda qeyd olunan bir çox belə hədislər bir daha on iki imamı qəbul edən şiə məzhəbinin əqidəsinin doğru və haq olduğuna, o cümlədən İslam dinində digər məzhəblərin batil olmasına dəlalət edir. Buna görə də bu hədisin mənası əhli-sünnənin əqidəsi ilə uyğun gəlmir. Çünki onlar ya dörd nəfərin xilafətinə (xüləfai rəşidin) və yaxud da İmam Həsən Müctəba (ə) daxil olmaqla beş nəfərin xəlifəliyini qəbul edirlər. Belə olduqda xəlifələrin sayı on ikidən az olur. Yaxud da Bəni Üməyyə və Bəni Abbasi kimi başqa xəlifələrin xilafətinə etiqad bəsləyirlər ki, belə halda onların sayı on iki nəfərdən çox olur. Əməvi və Abbasi xəlifələrinin çoxu şərəbxorluqla, qan tökməklə və başqa günah işləri həyata keçirərək ömür sürdükləri halda Həzrət Peyğəmbərin (s) onları öz xəlifəsi və canişini kimi tanıtdırması necə ?mümkündür

Bu hədis şiənin Zeydiyyə, İsmailiyyə, Fəthiyyə kimi başqa məzhəblərinin əqidəsi ilə də uyğun deyildir. Çünki onların rəhbərlərinin sayı on ikidən daha azdır

səh: ۴۵۳

[۱] – ۱ . “Səhihi-Müslim”, ۶-cı cild, “Kitabul-İmarə”, ۱-ci bölüm, hədis: ۱۸۲۱

Buna görə də sözü gedən hədis təkcə on iki imama etiqadı olan şianin əqidəsi ilə üst-üstə düşür. Bu imamların birincisi Əmirəl möminin Əli (ə) və axıncısı isə Həzrət Mehdi .Höccət ibnil-Əsgəri (əccəlallahu fi fərəcih)—dir

.۲

...جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ أَبُو سَعِيدٍ قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: «يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ خَلِيفَةٌ يُقَسِّمُ الْمَالَ وَلَا يَعْدُهُ».

Cabir ibn Abdullah və Əbu Səid Həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edirlər ki, belə buyurdu: “Zəmanənin sonunda bir xəlifə və imam olacaqdır ki, sərvəti və pulu saymamış (çəkisi [\(və kilosu ilə\) böləcəkdir.](#)” [\[۱\]](#)

.۳

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ: «مَنْ خُلِفَائِكُمْ خَلِيفَةٌ يَحْشُو الْمَالَ حَشِيًّا وَلَا يَعْدُهُ عَدًّا».

Yenə Əbu Səid Peyğəmbərdən (s) belə nəql edir ki; “Sizin xəlifə və imamlarınızdan biri [\(o kəs olacaqdır ki, pulu sizə sayaraq deyil, ovuc dolusu ilə verəcək.](#)” [\[۲\]](#)

Nəvəvi, “Səhihi-Müslim” kitabının şərhçisi, bu hədisin lüğətlərini açıqladıqdan sonra deyir: “Qızıl və gümüşü bu şəkildə paylamaq fəthlərin, qənimətlərin, sərvətin çox .olmasının və o dahi şəxsin səxavətli və ehtiyacsızlığa olan xislətinin nəticəsindəndir

Sonra deyir: “Sünəni-Termizi”də və Əbi Davudun “Sünən” adlı kitabında qeyd olunan hədisdə bu xəlifənin adı gəlmişdir. Onun “Mehdi” olduğu bildirilir. Bu vaxt həmin hədisi “Sünəni-Termizi”dən nəql edir və Peyğəmbərin (s) belə buyurduğunu söyləyir: “Nə qədər ki, mənim Əhli-beytimdən

səh:۴۵۴

Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild, “Kitabul-fitən”, “La təqumus-saətə hətta yəmurur-“ . [۱] –۱
.rəcul” bölümü, hədis: ۲۹۱۳–۲۹۱۴

;Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild, “Kitabul-fitən”, hədis: ۲۹۱۳ və ۲۹۱۴“ . [۲] –۲

və ailəmdən adı mənim adım olan biri ərəbə hakim olmayıbdır qiyamət baş
”verməyəcək

Yenə əlavə edir ki, Termizi bu hədisi səhih və doğru hədislərdən saymışdır. “Sünəni-Əbi Davud” kitabında həmin hədisin axırında bu cümlə də qeyd olunmuşdur: “O xəlifə
”.yer üzünü zülmə necə dolacağsa eləcə də ədalətlə dolduracaq

Buxari öz “Səhih”ində Əbu Hüreyrədən nəql edir ki; “Allahın rəsulu (s) buyurdu: . ۴
“Məryəmin oğlu sizin yanınıza gəldikdə və sizin imamınız və rəhbəriniz özünüzdən
[\(۱\)](#) «كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَ إِمَامِكُمْ مِنْكُمْ» olduqda necə olacaqsınız

İbn Həcər bu hədisin şərhində deyir: “İmam Şafii “Mənaqib” adlı kitabda belə deyir:
“Mehdinin bu ümmətdən olması və İsa ibn Məryəmin (səlamu-İlahi ələyh) onun
[\(۲\)](#) arxasında namaz qılması xəbərləri bir-birnin ardınca təvatür həddinə yetişmişdir.”

Bədrüddin Eyni bu hədisin şərhində uzun bəhsdən sonra belə nəticə alır: “İsa ibn Məryəmin (səlamu-İlahi ələyh) bu ümmətdən birinin arxasında namaz qılması (baxmayaraq ki, zəmannənin axırında və qiyamətə yaxın olacaq) “Yer üzü heç vaxt haqqa qaimsiz və höccətsiz deyildir” [\(۳\)](#) sözlərinə etiqadı olan kəslərin doğru olmasına .dəlidir

Nəvəvi “Təhzibul-əsmə” kitabında “İsa” kəlməsinin izahında deyir: “Həzrət İsanın (səlamul-lahi ələyh) axır zamanda olan zühuru, öz peyğəmbərliyini və Məsihiyyət dininin haqq olduğunu açıqlamaq üçün deyil, əksinə İslam

səh:۴۵۵

۱- [۱] . “Nüzulu İsa bn Məryəm”, hədis: ۳۲۶۵ .;Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-ənbiya”,
۲- [۲] . “Ənbiya” kitabı, Allahın buyurduğu“ . Fəthul-Bari”, ۷-ci cild, səh. ۳۰۵; وَذُكِرَ فِي الْكِتَابِ
مَرْيَمَ () (ayəsi bölümündə).
۳- [۳] . “Ənbiya” kitabı, Allahın buyurduğu“ . Umdətul-qari”, (وَذُكِرَ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ) ayəsi
;bölümündə) ۱۶-cı cild, səh. ۴۰

dininin sübutu üçündür. Allah-Təala Həzrət İsanın (səlamul-lahi ələyh) bu ümmətin imamının və rəhbərinin arxasında namaz qılması ilə istəyir ki, Rəsuli-Əkrəmin (s) sayğı [\(və hörmətinə xatir bu ümməti başı uca və şərəf sahibi etsin.\)](#)^[1]

Səhiheyn”də gələn və şianin əqidəsindən xəbər verən bu bir neçə hədis, bir çox“ tərəfkeş “səhiheyn” şərhçilərinin və günün əhli-sünnə yazarları üçün bir problemə çevrilmişdir. Bu bir çox hədislərin qarşısında öz vicdanlarına cavab verməkdən ötrü .cürbə-cür qəbul olunmaz ziddiyyətli izahlara və məna yozumlarına başlamışlar

Lakin əhli-sünnənin müasir yazıçılarından biri mənasız olan bu yozumlara diqqət etmiş və başqa çıxış yolu axtarıb tapmışdır. O belə deyir: “Bu hədislərin həqiqi mənalərini başa düşmək bizə çox çətindir. Buna görə də bu hədislərə vaxt sərf etməkdən çəkinib, [\(qiymətli ömrü faydalı olan başqa elmlərdə istifadə etmək lazımdır.\)](#)^[2]

Bəli, bu növ hədislər belə yazıçıların istək və əqidələrinin ziddinədir. Buna görə də bəhs .olunmamış və onların həqiqi mənalərini dərk etmək mümkün olmamışdır

səh:456

;əl-İsabə”, 3-cü cild, səh. 54“ . [1] –1

Şeyx Məhmud Əbu Riyə “Əzvaun ələs-sünnətil-Məhəmmədiyyə” adlı öz . [2] –2
;kitabında

İşarə

Bura qədər “Səhiheyndə” kitablarında gəlmiş Əhli-beytin (səlamul-laahi ələyhim əcməin) və Həzrət Peyğəmbərin (s) sülaləsinin fəzilətləri, ümumi qeyd olunan on iki xəlifələr barədə hədislərdən bəhs etdik. İndi isə “Səhiheyndə”də gəlmiş Peyğəmbərin sülaləsinin .və Əhli-beytin hər birinin fəzilətləri barədə qeyd olunan hədisləri burada qeyd edirik

Əliyə (ə) düşmən olanlar Allaha düşməndir .۱

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: نَزَلَتْ {هَذَا خِصْمَانِ اخْتَصِمُوا فِي رَبِّهِمْ} فِي سَنَةِ مَنْ قُرَيْشٍ: عَلِيٌّ، وَ حَمْزَةٌ، وَ عُيَيْدَةُ بْنُ الْحَارِثِ، وَ شُعَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَ عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَالْوَلِيدُ بْنُ عُتْبَةَ.

Əbuzər deyir: “(Rəbbi barəsində mübahisə aparan bu iki zümrə (mö'minlər və kafirlər... bir-birinə) düşməndir) (۱) ayəsi, Qureyş tayfasından olan üç nəfər xalis mömin və üç nəfər kafir barəsində nazil olmuşdur. Bu altı nəfər bir-birinə qarşı cəbhədə mübarizə aparırdılar: Əli, Həmzə, Ubeydə ibn Haris tövhid cəbhəsində, Şöybə, Ötbə və Vəlid isə ”.şirk və büt pərəst cəbhəsində

...قَيْسِ بْنِ عَبَادٍ عَنْ عَلِيٍّ: فِينَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {هَذَا خِصْمَانِ اخْتَصِمُوا فِي رَبِّهِمْ}.

səh:۴۵۷

Yenə də Qeys Əmirəl möminindən (ə) nəql edir ki; “(Rəbbi barəsində mübahisə apararı bu iki zümrə (mö'minlər və kafirlər bir-birinə) düşməndir)ayəsi, bizim barəmizdə nazil [\(olmuşdur.1\)](#)

Əlini (ə) sevmək iman, onunla düşmənlik isə nifaq əlamətidir .2

عَنْ عَيْدِي بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ زُرِّ قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ: «وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسْمَةَ إِنَّهُ لَعَهْدِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ إِلَيَّ أَنْ لَا يُجَنِّبُنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يَبْغِضُنِي إِلَّا مُنَافِقٌ.»

Ədi ibn Sabit Zərrdən nəql edir ki, Əmirəl möminin Əli (ə) buyurdu: “Dənəni... parçalayan və insanları yaradan Allaha and olsun ki, Allahın Rəsulundan (s) nəql olub ki, “məni mömindən başqası sevməz və münafiqdən başqa bir kəs mənimlə düşmən [\(olmaz” .2\)](#)

.Bu hədisi Müslim öz “Səhih” adlı kitabında girmişdir

Əmirəl mömininin (ə) namazı .3

عَنْ مَطْرَفٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَصَبَةَ بْنِ، قَالَ: صَلَّى مَعَ عَلِيٍّ بِالْبَصْرَةِ فَقَالَ: ذَكَرْنَا هَذَا الرَّجُلَ صَلَاةً نُصَلِّيْهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، فَذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ كُلَّمَا رَفَعَ وَكُلَّمَا وَضَعَ.

Mutrif ibn Abdullah deyir: “İmran ibn Həsin Bəsrədə Əmirəl möminin Əlinin (ə) arxasında namaz qıldı. Bu vaxt mənə dedi: “Mutrif! Bu kişi bizə Peyğəmbərlə (s) qıldığımız namazı yadımıza saldı. Çünki Allahın Rəsulu (s) da hər rükuda, səcdədə, [\(oturub qalxarkən təkbir deyirdi.”.3\)](#)

.Bu hədis “Səhihi-Buxaridə” və “Səhihi-Müslimdə” qısa fərqlə nəql olunmuşdur

səh:458

Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Qətlü Əbi Cəhl” bölümü və 6-cı cild, “əl-Həcc” surəsinin“ . [1] –1

.təfsiri, hədis: 3747, 3750, 3751

Səhihi-Müslim”, 1-ci cild, “Kitabul-İman”, “Ənnə hubbul-ənsar və Əli minəl iman”“ . [2] –2

.bölümü, hədis: 78

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, “İtmamut-təkbiri fir-rükui” bölümü;“ . [3] –3

həmin mənbə, “Kitabus-səlat”, “İtmamut-təkbiri fis-sücuti” bölümü, və “Səhihi-
;Müslim”, 7-ci cild, “Kitabus-səlat”, “İsbatu-təkbiri fi kulli xəfzin və rəfin” bölümü

Əbu Turab Peyğəmbərin hədiyyə etdiyi ləqəbdir .۴

...عَنْ أَبِي حَزْمٍ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى سَيْهَلِ بْنِ سَعْدٍ، فَقَالَ: هَذَا فُلَانٌ (أَمِيرُ الْمَدِينَةِ) يَدْعُو عَلِيًّا عِنْدَ الْمِئْبَرِ، قَالَ: فَيَقُولُ: مَاذَا؟ قَالَ: يَقُولُ لَهُ، أَبُو تَرَابٍ، فَضَحِكَ، قَالَ: وَاللَّهِ مَا سَمَاءُ إِلَّا النَّبِيِّ وَ مَا كَانَ لَهُ اسْمٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْهُ.

Əbu Hazim deyir: “Bir kişi Səhl ibn Sədin yanına gəldi və dedi: İndi filan şəxs (Mədinənin hakimi) Peyğəmbər minbərinin yanında Əliyə pis söz deyir. Səhl soruşdu: Nə deyir? Dedi:– Onu Əbu Turab səsləndirir. Əbu Hazim deyir ki; Səhl güldü və dedi: Allaha and olsun bu adı və künyəni Əliyə Allahın Rəsulundan başqa heç kəs verməmişdir. Əli bu [\(adı başqa adlarından daha çox sevir...\)](#)”

Bu hədisin mətnində qeyd olunan “Əbu Turab” ləqəbi, Əmirəl möminin Əlinin (ə) fəxrlərindəndir. Bütün ləqəblərindən və başqa adlarından daha çox onun bu ləqəbdən xoşu gəlidi. Bu fəxri düşmənləri inkar edə bilməzlər. Lakin onlar hədisi təhrif etmiş və həqiqi mənasını dyışdirmişlər. Biz bu hədisi Allahın köməyi ilə kitabımızın sonrakı cildində Əlinin (ə) barəsində uydurulmuş başqa pis hədislərlə birgə araşdıracağıq

Əli (ə) qəzavəti hamıdan yaxşı bilirdi .۵

Buxari öz “Səhih”ində İbn Abbasdan nəql edir ki, Ömər ibn Xəttab deyirdi: [\(وَأَفْضَانَا عَلِيٌّ\)](#) (۲). “Hamımızdan yaxşı qəzavəti bilən Əli ibn Əbi Talibdir

İkinci xəlifədən Əlinin (ə) barəsində nəql və etiraf olunan bu cümlə onun özündən deyildir. Bu cümləni dəfələrcə Həzrət Peyğəmbərimiz (s) eşitdirmiş və bu ibarətlərlə Əlini bəzən

səh:۴۵۹

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, Kitabu “Mənaqibu Əli ibn Əbi Talib”; həmin mənbə, ۱-ci [۱] . “-۱ cild, “Kitabus-səlat”, “Nəvmur-rəculi fil məscid” bölümü, ۴-cü cild, “Kitabul-ədəb”, “ət-Təkənni bi Əbi Turab” bölümü, ۸-ci cild, Kitabu “İstizan”, “əl-Qailətu fil-məscid” bölümü; və “Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild, Kitabu “Fəzailus-səhabə”, “Fəzailu Əli ibn Əbi Talib” bölümü

;hədis: ۴۲۱۱, (نسخ من آية), Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, təfsiru ma” [۲] -۲ .

[\(1\)](#) «أَقْضَاهُمْ عَلَيَّ» : səhabələrinin və ümmətinin qəzavət elminin ən bilicisi kimi tanıtdırmışdır

[\(2\)](#) «أَقْضَاهَا عَلَيَّ»

Aydındır ki, qəzavət məsələsində təqvalı olmaqla yanaşı geniş bilik və elm sahibi olmağa da ehtiyac vardır. O elmlərlə tanış olmadan qəzavət doğru deyil və qəbul olunmazdır.

Buna görə də, Əlinin (ə) Peyğəmbərin təsdiqi ilə qəzavət elmini hamıdan yaxşı bilməsi onun bir çox başqa elmlərlə tanış olduğunu bildirir. “Əli onların ən yaxşı qəzavət edənidir” cümləsi “Əli onların ən savadlısı, təqvalısı və...” cümləsinin yerinə işlədilmişdir.

6. Əli (ə) Allah və onun Rəsulunu sevir, Allah və onun Rəsulu da Əlini (ə) sevir.

...عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ | يَوْمَ خَيْبَرَ: «لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ عِدًّا رَجُلًا- يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ» فَبَاتَ النَّاسُ لَيْلَتَهُمْ أَتَيْتُهُمْ يُعْطَى، فَعَدُّوا كُلَّهُمْ يَرْجُوهُ، فَقَالَ: « أَيْنَ عَلِيٍّ فَقِيلَ: يَشْتَكِي عَيْنَهُ فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ وَ دَعَا لَهُ فَبَرَأَ كَأَن لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ فَقَالَ: أَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ فَقَالَ: أَنْفِذْ عَلَيَّ رِسَالَكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَحْتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ عَلَى الْإِسْلَامِ وَ أَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّمْلِ.»

Səhl ibn Səd deyir: Allahın Rəsulu (s) Xeybər döyüşündə buyurdu: “Sabah bayrağı elə bir kəsin əlinə verəcəm ki, fəth və qələbə onun əli ilə nəşibimiz olacaq. O, Allahını və onun Rəsulunu sevir. Allah və onun Rəsulu da onu sevirlər.” Səhl deyir: “O gecə orduda heç kəsin gözünə yuxu getmədi. Çünki hər biri bayrağın ona veriləcəyini gözləyirdi. Allahın Rəsulu (s) buyurdu: “Əli haradadır?” Dedilər ki;– Gözləri ağrıyır. Peyğəmbər (s) mübarək ağzının suyundan onun gözlərinə çəkdi

səh: 460

1- [1]. «Sünəni İbn Macə», 1- ci cild

2- [2]. «İstiab», 1- ci cild, səh. 8; (Eyn hərfi, Əli bölümü; Bu kitabda “əqza” cümləsi də” .
; (gəlmişdir

və ona dua etdi. Əlinin (ə) gözləri Peyğəmbərin ağzının suyu və duası ilə yaxşılaşdı. Elə bil ki, belə bir göz ağrısı olmayıb. Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) bayrağı onun əlinə verdi. Əli (ə) soruşdu: Ya Rəsuləllah! (imanda və əməldə) bizim kimi olana qədər onlarla döyüşümmü? Peyğəmbər (s) buyurdu: Onlara sarı hərəkət et və onları İslama dəvət et. İslamın proqramlarını onlara başa sal. Çünki Allaha and olsun ki, əgər Allah fəqət bir nəfəri sənin əlinlə hidayət edərsə sənin üçün qırmızı tükli dəvələrdən üstündür.”^[1]

Bu hədis “Səhihi-Buxari”də və “Səhihi-Müslim”də gəlmişdir. Lakin “Səhihi-Müslim”də :bu hədis başqa cürə də qeyd olunmuşdur

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: «لَأُعْطِينَ هَذِهِ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، يَفْتِيحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ» قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: مَا أَحْبَبْتُ الْإِمْرَةَ إِلَّا يَوْمَئِذٍ: فَتَسَاوَرَتْ لَهَا رَجَاءً أَنْ أَدْعَى لَهَا، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهَا، وَقَالَ: «امشِ وَلَا تَلْتَفِتْ حَتَّى يَفْتِيحَ اللَّهُ عَلَيْكَ» قَالَ: فَسَارَ شَيْئًا ثُمَّ وَقَفَ وَلَمْ يَلْتَفِتْ، فَصَرَخَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَلَى مَاذَا أَقَاتِلُ النَّاسَ؟ قَالَ: وَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَصَدَّ مَنْعُوا مِنْكَ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَحَسَابِهِمْ عَلَى اللَّهِ.»

Əbu Hüreyrə deyir: Allahın Rəsulu (s) Xeybər döyüşündə belə buyurdu: “Bu bayrağı elə bir kəsin əlinə verəcəm ki, Allah və onun Rəsulunu sevir. Allah onun əli ilə zəfər və qələbəni bizə nəsib edəcəkdir.” Ömər deyirdi: “Mən o günə qədər bayrağa sahib olmağı arzulamamışdım. Allahın Rəsulu (s) onu mənə verəcək ümüdü ilə bayrağın ətrafında gəzirdim. Ancaq bu fəxr Əliyə qismət oldu. Rəsulullah (s) onu çağırdı və bayrağı onun əlinə verib buyurdu: “Əli! Düşməyə tərəf hərəkət et ki, Allah onları sənin ”.əlinlə fəth eləsin

səh:461

Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Ma qilə fi ləvain-Nəbiyy (s)” . [1] –1 ;bölümü, hədis: 2812

Əli bir az hərəkət etdi və Peyğəmbərin yanına qayıtmadan ondan soruşdu: “Ya Rəsulullah! Bu camaatla hansı həddə döyüşüm?” Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Allahın vəhdaniyyətinə və mənim Peyğəmbərliyimə şəhadət verənə qədər onlarla döyüş. Eləki bunların ikisini də qəbul etdilər onların canları və malları amandadır.

[\(Hesabları isə Allahlardır.”](#) [1]

Ya Əli sən mənə nisbətdə Harunun Musaya olan nisbəti kimisən .v

...عَنْ مِصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | خَرَجَ إِلَى تَبُوكَ وَاسْتَخْلَفَ عَلِيًّا، فَقَالَ: «أَتُخْلِفُنِي فِي الصَّبِيَّانِ وَالنِّسَاءِ؟» قَالَ: «أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ نَبِيَّ بَعْدِي.»

Musəb ibn Səd atasından nəql edir ki; “Allahın Rəsulu (s) Təbuk döyüşünə getmək istəyirdi. Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talibi (ə) Mədinədə özünə canişin seçdi. Əli (ə) dedi: “Ya Rəsulullah! Məni qadınların və uşaqların arasında qoyursan? (Məni döyüşdə iştirak etməkdən məhrum edirsənmi?). Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Mənə nisbətdə Harunun Musaya nisbəti kimi olmağa razı deyilsənmi? Sadəcə sən [peyğəmbər deyilsən. Çünki məndən sonra peyğəmbər olmayacaq.”](#) [2]

Şiə və sünni məzhəbləri arasında qəbul olunmuş bu hədisi hətta Həzrət Əlinin (ə) qəddar və zalım düşməni Müaviyyə də inkar edə bilmədi. Allahın Rəsulu (s) Əlinin xilafət və canişinliyini Harunun Musaya olan nisbətinə oxşatmaqla tək-cə nübuvvət mövzusunu istisna etmişdir. Buna görə də aşağıda sonradan qeyd edəcəyimiz bu oxşarlıq Harunun sahib olduğu bütün məqamların və rütbələrin Həzrət Əmirəl möminin Əlidə

səh: 462

Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul fəzail”, “Əli ibn Əbi Talibin (ə) fəzilətləri” . [1] –1
;bölümü

Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “Qəzvətu-Təbuk” bölümü, . [2] –2
hədis: 4154; həmin mənbə, “Kitabu bədəəl-xəlq”, “Mənaqibu Əli ibn Əbi Talib (ə)
;bölümü, hədis: 2404

:ə) olduğunu isbat edir)

Vəzirlik məqamı: Qurani-Kərimdə belə oxuyuruq ki, Həzrət Musa bu məqamı . ۱
:Allahından Harun üçün istəmişdir

{وَأَجْعَلْ لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي} ...هَارُونَ أَخِي ...

(MƏNƏ ÖZ AILƏMDƏN BİR VƏZİR (KÖMƏKÇİ) VER. QARDAŞIM HARUNU! _ (۱) _

və Əli (ə) da (هـَـارُونَ أَخِي) Qardaşlıq məqamı: Harun (ə) Musanın (ə) qardaşı . ۲
.Peyğəmbərə nisbətdə Harun (ə) kimi idi

Xilafət məqamı: Həzrət Musa (ə) Allahın miqatına gedərkən Harunu (ə) özünə canişin . ۳
:və xəlifə seçdi

{وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي}

(MUSA QARDAŞI HARUNA DEDİ: SƏN TAYFAM İÇİNDƏ MƏNİM XƏLİFƏM OL! _ (۲) _

Harun (ə) Bəni İsrailin arasında Həzrət Musanın (ə) canişini oldu. Həzrət Musa (ə)
Haruna (ə) itaəti İsrail övladlarına vacib etmişdir. Ona da tövsiyə etdi ki, hər vaxt onun
.dəvətini yayaraq risalətini genişləndirsin

Bəhs olunan hədisin məzmununa əsasən, Əmirəl möminin (ə) də Allahın Rəsulunun (s)
.xəlifəsi və nümayəndəsidir

Vəsiylik məqamı: Söylədiyimiz kimi Həzrət Musa (ə) sağlığında və bir yerə getmək . ۴
istədikdə Harun (ə) onun xəlifəliyini və canişinliyini öz öhdəsinə götürürdü. Əgər
Həzrət Musadan (ə) sonra Harun (ə) sağ olsaydı şübhəsiz ki onun xəlifəsi olacaq və
canişinliyini də öz öhdəsinə götürəcəkdə. Ancaq Harun (ə) Musadan (ə) qabaq vəfat
.etdi

Buradan Həzrət Peyğəmbərin (s) vəsi və canişin məqamının Əmirəl möminin Əlinin (ə)
.haqqı olduğu aydın olur

;Taha” surəsi, 29-cu və 30-cu ayələr“ . [1] -1

;əl-Əraf” surəsi, 142-ci ayə“ . [2] -2

Müavin və arxa olmaq: Qeyd etdiyimiz kimi, Harunun (ə) məqamlarından biri də . ۵ qardaşının risalətində ona şərikin olmaq idi. Həzrət Musa (ə) bu vəzifəni Allah-Təaladan :qardaşı Harun (ə) üçün istəmişdir

{أَشُدُّ بِهِ أَزْرِي * وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي}

ONUNLA ARXAMI MÖHKƏMLƏNDİR VƏ ONU İŞİMƏ ORTAQ ET (ONA DA _
(PEYĞƏMBƏRLİK VER) _ (۱)

:Musanın (ə) bu istəyinə belə müsbət cavab verildi

{قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى}

(ALLAH) BUYURDU: "DİLƏDİYİN SƏNƏ VERİLDİ, YA MUSA! _ (۲) _

Açıq və aydın şəkildə başa düşülən bu ayələrə və bəhs olunan hədisə əsasən, Əmirəl möminin Əli (ə) Harun (ə) kimi Peyğəmbərin (s) risalət işində ona şərikin olmuşdur. Sadəcə bu şərikinlik nübuvvətdə deyil əksinə xilafət və canişinlikdə idi

Bu hədisdən belə qənaətə gəlmək olar ki, Həzrət Əli (ə) Rəsuli-Əkrəmin (s) sağlığında və onun vəfatından sonra ümmətin içində ən üstünü və Allahın Rəsuluna (s) nisbət isə hamıdan yaxın idi. Bəni İsrailin Haruna itaət etməsi vacib olduğu kimi peyğəmbərin zamanında Əlinin (ə) hörmətini saxlamaq və o həzrətin (s) vəfatından sonra isə ona itaət etmək müsəlmanlara vacibdir. Həzrət Əmirəl möminin Əli ibn Əbi Talib (ə) ümmətin ən ləyaqətli, Allah Rəsulunun (s) arxası və köməkçisi, onun olmadığı vaxtlarda hətta vəfatından sonra da xəlifəsi və canişinidir

:Diqqət

«أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلِهِ» (Əhli-sünnənin bir çox yazıçıları belə təsəvvür etmişlər ki, Allahın Rəsulu (s) HƏRُونَ مِنْ مُوسَى... cümləsini tək cə bir dəfə Təbuk müharibəsinə gedərkən buyurmuşdur. Buna görə

səh:۴۶۴

;Taha” surəsi, ۳۶-cı ayə“ . [۲] -۲

də xilafət məqamını məxsus bir zamana aid edildiyini bildirərək onun mənasından boyun qaçırmışlar. Halbuki bir çox dəlillərə və əldə olunan sənədlərə əsasən Rəsulullah (s) bu cümləni yaşadığı müddətdə nəinki bir dəfə, hətta altı yerdə Əlinin (ə) .barəsində buyurmuşdur. (1)“Mənzilət hədisi” də Təbuk müharibəsinə aid deyildir

səh: 465

Müraciət et: “əl-Müraciət”, Əllamə Seyyid Şərafuddin; və “Kifayətut-Talib”, (1390 . [1] –1 ;), səh. 281

1. Fatimə qadınların ülgüsü

...عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: أَقْبَلْتُ فَاطِمَةَ تَمْشِي كَمَا مَشِيََتْهَا مَشَى النَّبِيِّ |، فَقَالَ: النَّبِيُّ «مَرْحَبًا بِابْنَتِي» ثُمَّ اجْلَسَهَا عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ، ثُمَّ أَسْرَّ إِلَيْهَا حَيْدِيثًا فَبَكَتْ، فَقُلْتُ لَهَا: لِمَ تَبْكِينَ، ثُمَّ أَسْرَرَ إِلَيْهَا حَيْدِيثًا فَضَحِكْتُ، فَقُلْتُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ فَرِحًا أَقْرَبَ مِنْ حَزَنِ، فَسَأَلْتُهَا عَمَّا قَالَتْ: «مَا كُنْتُ لِأُفْشِي سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى قُبِضَ النَّبِيُّ |»، فَسَأَلْتُهَا فَقَالَتْ: «أَسْرَرَ إِلَيَّ أَنْ جَبْرَيْلَ كَانَ يُعَارِضُنِي الْقُرْآنَ كُلَّ سَنَةٍ مَرَّةً وَ أَنَّهُ عَارِضُنِي الْعَامَ مَرَّتَيْنِ وَ لَا أَرَاهُ إِلَّا حَضَرَ أَجْلِي وَ إِنَّكَ أَوْلُ أَهْلِ بَيْتِي لِحَاقًا بِي فَبَكَيْتُ، فَقَالَ: أَمَا تَرْضِينَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَوْ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ، فَضَحِكْتُ لِذَلِكَ».

Aişə deyir: “Fatimə Peyğəmbərin yanına gəldi. O Peyğəmbər (s) kimi yol gedirdi. Peyğəmbər (s) ona: “Xoş gəldin qızım!” – deyə buyurdu və onu öz kənarında oturtdu. Sonra sakitcə ona bir məsələ söylədi. Fatimə ağladı. Ondan ağlamağının səbəbini soruşdum.

Sonra Allahın Rəsulu (s) yenə sakitcə ona bir sirri açıqladı. Fatimə sevindi və gülümsədi. Mən Fatiməyə dedim ki, bu günə qədər hüzn və kədərli olduğdan sonra birbaşa şad olub sevindiğini görməmişdim.

Bu vaxt onunla Peyğəmbərin arasında olan söhbəti

soruşdum. Fatimə cavabımda mənə dedi: “Mən atamın sirrini açıqlamaram.” Allahın Rəsulu (s) dünyasını dəyişdikdən sonra, hüzn və kədərli olduğdan sonra sevindiyyənin səbəbini bir də soruşdum. Fatimə cavab verdi: “Aişə! Atam birinci söhbətində mənə söylədi ki; “Cəbrayıl (ə) hər il Qurani bir dəfə mənə təqdim edirdi. Ancaq bu il iki dəfə təqdim etmişdir. Bunun səbəbini əcəlimin yaxın olmasından başqa bir şeyin olduğunu bilmirəm. Ailəmdən birinci mənim yanıma gələn də sən olacaqsan. Bu üzədən mən də ”.ağladım

Sonra atam belə buyurdu: “Behişt xanımlarının xanımı ya möminlərin xanımlarının (xanımı olmağa razı deyilsənmi?” Bu an mən sevindim və təbəssüm etdim.”^[1]

Həzrət Fatimə (s) Peyğəmbərin yanına gedən birinci kəsdir .۲

:Buxari və Müslim Aişədən nəql edirlər

...عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: دَعَا النَّبِيَّ | فَاطِمَةَ ابْنَتَهُ فِي شَكْوَاهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ فَسَارَّهَا بِشَيْءٍ فَبَكَتْ، ثُمَّ دَعَاَهَا فَسَارَّهَا فَضَحِكَتْ، قَالَتْ: فَسَأَلْتُهَا عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَتْ: «سَارَّرَنِي النَّبِيُّ | فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُقْبَضُ فِي وَجَعِهِ الَّذِي تُوفِّي فِيهِ فَبَكَيتُ، ثُمَّ سَارَّرَنِي فَأَخْبَرَنِي أَنِّي أَوَّلَ أَهْلِ بَيْتِهِ اتَّبَعُهُ فَضَحِكَتُ.»

Peyğəmbər (s) ölüm yatağında xəstə halında Fatiməni yanına çağırırdı. Ona bir sirr dedi “ və Fatimə ağlamağa başladı. Sonra onu yanına çağıraraq başqa bir sirri açıqladı. Həzrət Zəhra gülümsədi. Aişə deyir: Mən ağlamağın və gülümsəməyinin səbəbini Fatimədən soruşdum. O dedi: Peyğəmbər (s) birinci dəfə mənə: “Bu xəstəliklə dünyadan

səh:۴۶۸

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, ۲۲-ci bölüm, “Əlamatun-Nubuvvəti” . [۱] -۱
fil-İslam”, hədis: ۳۴۲۶; “Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabul-İstizan”, ۴۳-cü bölüm, “Mən
naci bəynə yədəyin-nas”, hədis: ۵۹۲۸; “Səhihi-Müslim”, ۷-ci cid, “Kitabu fəzailus-
;səhabə”, ۱۵-ci bölüm, “Fəzailu Fatimə”, hədis: ۲۴۴۹ və ۲۴۵۰

gedəcəm” dedi. Ona görə də mən ağladım. Sonra isə mənə xəbər verərək buyurdu ki; “Onun ailəsindən və sülaləsindən birinci kəs onun yanına gedəcək olan mənəm”. Bu [\(üzdən mən sevindim və gülümsədim.” \(1\)](#)

Həzrət Fatimə (s) Allah Rəsulunun ciyərparasıdır .۳

:Buxari Musəvvir ibn Muxrimədən nəql edir ki; “Allahın Rəsulu (s) buyurdu

فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي فَمَنْ أَغْضَبَهَا أَغْضَبَنِي

Fatimə mənim bədənimin parasıdır hər kəs onu qəzəbləndirərsə məni“ [\(qəzəbləndirmişdir.” \(2\)](#)

:Buxari yenə Musəvvir ibn Muxrimədən nəql edir ki; “Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu

فَإِنَّمَا هِيَ بِضْعَةٌ مِنِّي يُرِيْبُنِي مَا أَرَابَهَا وَ يُؤْذِينِي مَا آذَاهَا

Fatimə mənim bədənimin tən yarısıdır. Onu narahat edən məni narahat etmişdir və“ [\(ona əziyyət verən mənə əziyyət vermişdir.” \(3\)](#)

[\(Müslim də bu hədisi azacıq fərqlə nəql etmişdir. \(4\)](#)

Həzrət Fatimeyi–Zəhranı (s) təsbih zikri .۴

...عَنْ عَلِيٍّ (ع): « إِنَّ فَاطِمَةَ شَكَتْ مَا تَلَقَى مِنْ أَثْرِ الرَّحَى فَأَتَى النَّبِيَّ | سَبَّيْتُ، فَانْطَلَقَتْ فَلَمْ تَجِدْهُ، فَوَجَدَتْ عَائِشَةَ فَأَخْبَرَتْهَا، فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ | أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةَ

səh:۴۶۹

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Əlamatun-Nubuvvəti fil-İslam”, “ [۱] -۱ hədis: ۳۴۲۶; həmin mənbə, ۵-ci cild, “Kitabu Fəzailu əshabin-Nəbiyy”, “Mənaqibu qərabətir-Rəsul”, hədis: ۳۵۱۱; həmin mənbə, ۴-cü cild, “Kitabul məqazi”, “Mərəzun-Nəbiyy (s) ”, hədis: ۴۱۷۰; “Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Fəzailu Fatimə” ;bölümü, hədis: ۲۴۵۰

Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild, “Kitabu fəzailu əshabin-Nəbiyy (s) ”, “Mənaqibu“ [۲] -۲ qərabətur-Rəsul” bölümü, hədis: ۳۵۱ və ۱۶-cı bölüm “zikru əshabin-Nəbiyy (s) ”, hədis:

;Həmin mənbə, ۷-ci cild, “Kitabun-nikah”, “Zəbbur-rəculi ənibnətihi”, hədis: ۴۱۳۲ . [۳] -۳

;Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild, “Fəzailu Fatimə bintin-Nəbiyy (s)” hədis: ۲۴۴۹“ . [۴] -۴

بِمَجِيءِ فَاطِمَةَ، فَجَاءَ النَّبِيُّ | إِلَيْنَا وَ قَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا، فَدَهَبْنَا نَقُومُ، فَقَالَ: عَلَيَّ مَكَانِكُمْ، فَفَعَدَّ بَيْنَنَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمِيهِ عَلَيَّ صِدْرِي وَقَالَ: أَلَا- أُعَلِّمُنِي خَيْرًا مِمَّا سَأَلْتُمَانِي إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمْ تَكْبِيرًا أَرْبَعًا وَ ثَلَاثِينَ، وَ تَسْبِيحًا ثَلَاثًا وَ ثَلَاثِينَ، وَ تَحِيَّةً ثَلَاثِينَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ خَادِمٍ».

Buxari və Müslim öz “Səhih” adlı kitablarında Əmirəl möminin Əlidən (əliyhis-səlam) :nəql edirlər ki, o həzrət belə buyurur

Dəyirman daşı Fatimeyi-Zəhranın (səlamullahi ələyha) əlini yaralamışdı. Həmin“ günlərdə bir neçə əsiri Peyğəmbərin (s) yanına gətirdilər. Fatimə (səlamullahi ələyha) atasının yanına gedib ondan kömək üçün kənz istəyəcəkdi. Ancaq Peyğəmbəri (s) evdə tapa bilmədi. Məsələni Aişəyə söylədi. Eləki Peyğəmbər (s) evə qayıtdı Aişə ”.Fatimənin (səlamullahi ələyha) gəldiyini ona söylədi

Əmirəl möminin (əliyhis-səlam) deyir: “Allahın Rəsulu (s) bu hadisəni eşitdikdən sonra bizim evə gəldi. Bu vaxt biz uzanıb istirahət edirdik. Peyğəmbərə hörmət əlaməti olaraq ayağa durmaq istəyirdik. O həzrət durmamağımıza əmr etdi və buyurdu: “Sizə ?istədiyinizdən daha yaxşısını öyrətməyimi istəyirsinizmi

Yatağınızda uzandığınız zaman otuz dörd dəfə “Təkbir”, otuz üç dəfə “Təsbih” (yəni “sübhanəllah”) və otuz üç dəfə “Əllahu əkbər” deyin. Bu əməl səzə xidmətçidən [\(yaxşıdır.”](#)

۵. Həzrət Fatimeyi-Zəhranın (s) atasına olan məhəbbəti

۱.

...عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: « بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ | يُصَلِّي عِنْدَ الْبَيْتِ وَ أَبُو جَهْلٌ وَ أَصْحَابٌ لَهُ

səh:۴۷۰

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-xums”, “əd-Dəlilu əla innəl-xumsə linəvaibi“ . [۱] -۱ Rəsulillah” bölümü, hədis: ۲۹۴۵; “Səhihi-Buxari, ۵-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “mənaqibu Əli ibn Əbi Talib” bölümü, hədis: ۳۵۰۲; “Səhihi-Buxari”, ۷-ci cild, “Kitabun-Nəfəqat”, “Əməlul-Mərə”, altıncı bölüm, hədis: ۵۰۴۶ – və ۷-ci bölüm, hədis: ۵۰۴۷; “Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild, “Təsbiहुल əvvəlin-Nəhar və indən-nəvm”, hədis: ۷۲۷۲

جُلُوسٌ وَقَدْ نُحِرَتْ جِزُورٌ بِالْأَمْسِ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ أُيُّكُمْ يَقُومُ إِلَى سَلَاجُورِ بَنِي فُلَانٍ، فَيَأْخُذُهُ، فَيَضَعُهُ فِي كَتْفِي مُحَمَّدٌ إِذَا سَجَدَ، فَأَنْبَعَثَ أَشَقَى الْقَوْمِ، فَأَخَذَهُ، فَلَمَّا سَجَدَ النَّبِيُّ | وَضَعَهُ بَيْنَ كَتْفَيْهِ، قَالَ: فَاسْتَضْحَكُوا وَجَعَلَ بَعْضُهُمْ يَمِيلُ عَلَى بَعْضٍ وَ أَنَا قَائِمٌ أَنْظُرُ لَوْ كَانَتْ لِي مِنْهُ طَرَحَتُهُ عَنْ ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ النَّبِيُّ سَاجِدٌ مَيَّازِفَعُ رَأْسُهُ حَتَّى انْطَلَقَ انْسِيَانُ، فَأَخْبَرَ فَاطِمَةَ فَجَاءَتْ وَ هِيَ جَوِيرِيَةٌ، فَطَرَحَتْهُ عَنْهُ، ثُمَّ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِمْ تَشْتَمُهُمْ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَاتَهُ رَفَعَ صَوْتَهُ ثُمَّ دَعَا عَلَيْهِمْ...».

:Buxari və Müslim öz “Səhih”lərində Abdullah ibn Məsuddan belə nəql edirlər

Həzrət Peyğəmbər (s) Kəbə evinin kənarında namaz qılarkən, Əbu Cəhl də öz“ tərəfdarları ilə orada oturmuşdular. Əbu Cəhl yanındakılara dedi: Sizlərdən hansınız filan kəsin dəvəsinin qarnını gətirib Məhəmməd səcdəyə gedərkən onun belinə qoya ?bilər

Onların arasında ən pisi qalxaraq (kəsilmiş) dəvənin qarnını tez gətirdi. Peyğəmbər (s) səcdəyə gedən zaman dəvənin qarnını onun belinə qoydu. Əbu Cəhl və tərəfdarları bu !mənzərəyə baxaraq ucadan gülürdülər

İbn Məsud deyir: “Mən də bu hadisəni görənlərdən idim. Arzu edirdim ki, ey kaş dəvənin qarnını onun belindən götürməyə qüdrətim olaydı və Peyğəmbəri bu əziyyətdən qurtaraydım. Həmin gün Fatimə (səlamullahi ələyha) bu hadisəni bildi. Hələ kiçik bir qız ikən gəlib dəvənin qarnını Peyğəmbərin belindən götürdü və üzünü düşmənlərə tutaraq uşaq dili ilə onları danladı. Həzrət Peyğəmbər (s) namazı [\(qurtardıqdan sonra uca səslə onları nifrin etdi.”](#) [\(1\)](#)

.۲

عَنْ ابْنِ أَبِي حَزْمٍ عَنْ أَبِيهِ إِنَّهُ سَمِعَ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ يَسْأَلُ عَنْ خَرَجِ رَسُولِ اللَّهِ | يَوْمَ أَحَدٍ فَقَالَ:

səh:۴۷۱

Səhihi-Buxari”, ۱–ci cild, “Kitabul-vuzu”, “İzəl-qa əla zəhril-musəlli qəzrən” . [۱] –۱
bölümü, hədis: ۶۹; və “Səhihi-Müslim”, ۵–ci cild, “Ma ləqən-Nəbiyyu (s) min azal-
;muşrikin” bölümü, həds: ۱۷۹۴

جُرِحَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ رِبَاعِيَّتَهُ وَ حَشْمَتَهُ الْبَيْضَةَ عَلَى رَأْسِهِ. فَكَانَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ تَغْسِلُ الدَّمَ وَكَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يَسِيرُ عَلَيْهَا بِالْمَجْنِ فَلَمَّا رَأَتْ فَاطِمَةَ أَنَّ الْمَاءَ لَا يَزِيدُ الدَّمَ إِلَّا كَثْرَةً أَخَذَتْ قِطْعَةً حَصِيرٍ فَأَخْرَجَتْهُ حَتَّى صَارَ وَ مَا دَائِمُ الصِّقْمَةِ بِالْجِرْحِ فَاسْتَسَكَ الدَّمَ.

Yenə Müslim öz sənədi ilə Əbu Hazimdən nəql edir ki; “Səhl ibn Səddən Peyğəmbərin :Ühüd döyüşündə aldığı bədən yaralarından soruşdum. Səhl belə cavab verdi

Bəli, o gün Peyğəmbər (s) yaralandı. Dişləri sındı və başında olan dəmir papağı da sınımışdı. Onda Əli ibn Əbi Talib (ə) öz qalxanı ilə su töküdü və Fatimə (səlamullahi ələyha) atasının üz-gözünün qanını silib təmizləyirdi. Eləki Fatimeyi-Zəhra (səlamullahi ələyha) qanı su ilə kəsməyin mümkün olmadığını gördü, həzir parçasından biraz götürüb yandırdı və onun külünü Peyğəmbərin (s) yaralarının üzərinə qoydu. Bu yolla [\[qanın axmasının qarşısını aldı.\]](#)

۶. Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (s) Peyğəmbərin halına yanması

...عَنْ أَنَسٍ قَالَ: لَمَّا ثَقَلَ النَّبِيُّ | جَعَلَ يَتَغَشَّاهُ. فَقَالَتْ فَاطِمَةُ: « وَ أَكْرَبَ أَبَاهُ فَقَالَ لَهَا: لَيْسَ عَلَيَّ أَيْبُكَ كَرَبٌ بَعْدَ الْيَوْمِ، فَلَمَّا مَاتَ: قَالَتْ يَا أَبَتِياهَ أَحِبَّابَ رَبِّيَا دَعَوَاهُ يَا أَبَتِياهَ مِنْ جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ مَأْوَاهُ يَا أَبَتَاهُ إِلَى جَبْرِئِيلَ نِنْعَاهُ، فَلَمَّا دُفِنَ قَالَتْ فَاطِمَةُ: يَا أَنَسُ أَطَابَتْ أَنْفُسَكُمْ أَنْ تَحْثُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ التُّرَابَ.»

Buxari öz sənədləri ilə Ənəsdən belə nəql edir: “Eləki Peyğəmbərin (s) xəstəliyi ağırlaşdı və narahatçılığı çoxaldı Fatimeyi-Zəhra (səlamullahi ələyha) öz qəm-kədərini ”bu cümlələrlə bildirdi: “Vay ata qəm-qüssəsindən

Həzrət Peyğəmbər buyurdu: Qızım, bu gündən sonra daha atana qəm və qüssə .yoxdur

səh:۴۷۲

Səhihi-Buxari”, “Kitabul-vuzu”, “Qüslul-mərə” bölümü, “Əbaha ən vəchi”, hədis: “ [۱] -۱
۲۳۰, və ۴-cü cild, “Kitabu fəzlul-cihad”, “Lubsul-beyzə”, hədis: ۲۷۵۳; “Səhihi-Müslim”,
;“Qəzvətul-Uhud”, hədis: ۱۷۹۰

Ənəs əlavə edərək deyir: Eləki, Peyğəmbər (s) dünyadan getdi, Fatimə (səlamullahi ələyha) belə növhə deyirdi

Allahın dəvətinə ləbbeyk deyən adam, “Bərin” behiştində yeri olan adam”, “Ölümünü”
.”!Cəbrailə baş sağlığı veririk atacan

Eləki Peyğəmbərin cəsədi dəfn olundu, Fatimə (səlamullahi ələyha) mənə dedi: “Ey
(Ənəs! Peyğəmbərin bədəninə torpağın tökülməsinə necə razı oldunuz?!”[\[1\]](#)

səh:۴۷۳

;Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Mərəzun-Nəbiy və vəfatih” bölümü“ . [۱] -۱

İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseyinə (ə) sədəqə haramdır .1

:Səhihi-Buxaridə gəlmişdir

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ | يُؤْتِي بِالْتَمْرِ عِنْدَ صِرَامِ النَّخْلِ فَيَجِيءُ هَذَا بِتَمْرِهِ وَ هَذَا مِنْ تَمْرِهِ حَتَّى يَصِيرَ عِنْدَهُ كَوْمًا مِنْ تَمْرٍ، فَجَعَلَ الْحَسَيْنُ وَالْحُسَيْنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَلْعَبَانِ بِذَلِكَ التَّمْرِ، فَأَخَذَ أَحَدُهُمَا تَمْرَةً، فَجَعَلَهُ فِي فِيهِ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ فَأَخْرَجَهَا مِنْ فِيهِ، فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ آلَ مُحَمَّدٍ لَا يَأْكُلُونَ الصَّدَقَةَ.

Xurmaların dərilib yığılan vaxtı hər təfəfdən Allahın Rəsuluna xurma (zəkətdən)“ gətirirdilər. Buna görə də xurmaların çoxluğundan təpə düzəlirdi. Həsən və Hüseyin (ələyhumas-səlam) bu xurmaların ətrafında oynayırdılar. Bir gün onlardan biri, bir xurmanı götürdü və ağızına qoydu. Rəsulullah onu gördü. Xurmanı onun ağızından çıxartdı və buyurdu: “Məhəmmədin sülaləsinə sədəqə (zəkət) yemədiyini [\(bilmirsənmi?\)”\(1\)](#)

:Buxari Əbu Hüreyrədən nəql edir

səh:475

1- [1] . “Əxzu sədəqətut-təmr” bölümü, “Kitabuz-zəkət”, 2-ci cild, “Səhihi-Buxari”,

;1414

...إِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ أَخَذَ تَمْرَةَ مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ | كَخِ كَخِ لِيَطْرَحَهَا ثُمَّ قَالَ: أَمَا شَعَرْتَ إِنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ.

Həsən ibn Əli (səlamullahi ələyh) zəkat xurmalarından birini ağzına qoydu. O, xurmanı“ ağzından çıxartsın deyə Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: “Çıxart-çıxart!” Bu vaxt Peyğəmbər (s) buyurdu: Bizim sədəqə yemədiyimizi bilmirsənmi?!”^[1]

İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərə oxşayırlar .2

:A) Buxari öz səhih adlı kitabında Ənəs ibn malikdən nəql edir

...عَنْ أَنَسٍ قَالَ: لَمْ يَكُنْ أَحَدًا أَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ | مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ

“Camaat içində Peyğəmbərə ən çox oxşayan şəxs Həsən ibn Əlidir (ə)”^[2]

:b) Buxari ibn Cəhfədən nəql edir

رَأَيْتُ النَّبِيَّ | وَكَانَ الْحَسَنُ يَشْبَهُهُ

“Mən Allahın Rəsulunu görmüşdüm və Həsən ibn Əli (ə) ona oxşayırdı.”^[3]

:c) Buxari Uqbət ibni Harisdən nəql edir

...عَنْ عَقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبِي بَكْرًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَحَمَلَ الْحَسَنَ وَهُوَ يَقُولُ بِأَبِي شَبِيهِ بِالنَّبِيِّ لَيْسَ شَبِيهِ بِعَلِيٍّ وَ عَلِيٍّ يَضْحَكُ.

Mən Əbu Bəkri Həsəni qucağına götürüb belə dediyini e: Əliyə deyil, Peyğəmbərə“
“oxşayana atam qurban olsun.” Əli də bunua gülürdü.”^[4]

səh:476

–1 [1] . “Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabuz-zəkat”, “Ma yəzkuru fis-sədəqəti lin-Nəbiyy”
bölümü, hədis: 1420 və həmin mənbə, 4-cü cild, “Kitabu Fəzlil-cihad və ...”, “Mən
;təkəlləmə bil-farsiyyə” bölümü, hədis: 2907

–2 [2] . “Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kiabu fəzailu Əshabin-Nəbiyy”, “Mənaqibuul-Həsəni vəl-
;Hüseyn”, hədis: 3542

;Səhihi-Buxari", 4-cü cild, "Kitabul-mənaqib", "Səfətun-nəbiy", hədis: 3349-3350. [3] -3
Səhihi-Buxari", 5-ci cild, "Kitabu fəzailu Əshabin-Nəbiy", "Mənaqibul-Həsəni vəl-" . [4] -4
Hüseyn", hədis: 3540; "Səhihi-Buxari", 4-cü cild, "Kitabul-mənaqib", hədis: 3542, 3350,
;"Sifətun-Nəbiy" bölümü

:d) Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir

...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَتَى عبيد الله بن زياد برأس الحسين، فَجَعَلَ فِي طست، فَجَعَلَ يَنكت، وَ قَالَ: فِي حسنه شيئاً، فَقَالَ أَنس: كَانَ أَشبههم برَسُولِ الله وَ كَانَ مَخضوباً بِالوسمه.

Hüseyn ibn Əlinin külə bulaşmış pak və mübarək başını təstə qoyub Ubeydullah ibn“ Ziyadın yanına gətirdilər. İbn Ziyad başı vuraraq onun gözəlliyi və yaxşılığı barədə nəsə deyirdi. Ənəs ibn Malik bu hadisəni söylədikdən sonra dedi: Halbuki, İmam Hüseyn [\(camaat arasında Peyğəmbərə ən çox oxşayanı idi.\)](#)^[1]

3. Peyğəmbərin İmam Həsənə (ə) və İmam Hüseynə (ə) olan məhəbbəti

:Buxari Əbu Hüreyrədən nəql edir

قَبِلَ رَسُولُ الله الحسن بن عليّ وَ عِنْدَهُ الأقرع بن حابس التميمي جالساً، فَقَالَ الأقرع: إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الوُلْدِ مَا قَبِلْتُ مِنْهُمْ أَحداً، فَظَنَرُ إِلَيْهِ رَسُولُ الله ثُمَّ قَالَ: مَنْ لَا يَرْحَمُ وَلَا يُرْحَمُ.

Peyğəmbər (s) Həsən ibn Əlini (ələyhis-salam) öpürdü. Əqrə ibn Habis də həmin“ məclisdə idi. O dedi: Mənim on övladım var. Amma mən onların heç birini hələ öpməmişəm. Allahın Rəsulu (s) ona baxaraq belə buyurdu: Hər kəsin qəlbində [\(məhəbbət olmasa Allahın rəhmətinə qovuşmaz.\)](#)^[2]

Bu hədisi Əhməd ibn Hənbəl də öz “Müsnəd” adlı kitabında gətirmişdir. Ancaq Həsən [\(ibn Əlinin \(ələyhis-salam\) əvəzinə Hüseyn ibn Əlinin adını \(ə\) qeyd etmişdir.\)](#)^[3]

səh: ۴۷۷

1- [۱]. “Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “Mənaqibul-Həsəni vəl-Hüseyn”, hədis: “; ۳۵۳۸

2- [۲]. “Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, Kitabul-ədəb, “Rəhmətul vələdi və təqbiluh”, hədis: “; ۵۶۵۱

3- [۳]. “Müsnədi Əhməd ibni Hənbəl”, ۲-ci cild, səh. ۲۶۹, (Musnədi Əbu Hüreyrə“ .

İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) Peyğəmbərin reyhanıdır .۴

;Buxari öz “Səhih” adlı kitabında İbn Əbu Nəimdən nəql edir ki

...عَنْ ابْنِ أَبِي نَعِيمٍ قَالَ: كُنْتُ شَاهِدًا لِابْنِ عَمْرِو وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ؟ فَقَالَ: مِمَّنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ: مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ، قَالَ: انظُرُوا إِلَيَّ هَذَا يَسْأَلُنِي عَنِ دَمِ الْبَعُوضِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ، وَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ | يَقُولُ: هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا.

Mən Abdullah ibn Ömər in məclisində idim. Bir nəfər ondan öidürmək və ağcaqanadın“ nəcis qanı barədə sual etdi. Abdullah ibn Ömər soruşdu: –Haralısən? Dedi: İraq :əhlindənəm. Abdullah dedi

Bu kişi yə baxın. Məndən ağcaqanadın qanından soruşur. Halbuki Peyğəmbərin (s) balasının qanını nahaqq yerə tökdülər. Sonra Abdullah ibn Ömər dedi: “Mən, Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki, Həsən və Hüseyin barədə belə buyurdu: “Onlar mənim [\(bir dəstə gülüm və reyhanımdır.”](#) (1)

İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyin (ə) barəsində Peyğəmbərin duası .۵

İMAM HƏSƏN (ə) VƏ İMAM HÜSEYN (ə) BARƏSİNDƏ PEYĞƏMBƏRİN DUASI .۵

:Buxari yenə də öz kitabında İbn Abbasdan nəql edir

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ | يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَيَقُولُ: إِنَّ أَبَا كَمَا كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ.

Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) İmam Həsən və İmam Hüseyinə xüsusi bir dua edərək“ :buyurardı: “Sizin cəddiniz İbrahim iki övladı İsmail və İshaqı bu dua ilə qoruyardı

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ. (۲)

səh:۴۷۸

Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabul-ədəb”, “Rəhmətul-vələdi və təqbiluh”, hədis: [۱] -۱ .
۵۶۴۸ və ۳-cü cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, ۲۴-cü bölüm, “Mənaqibul-Həsəni vəl-
;Hüseyin”, hədis: ۳۵۴۳

;Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-ənbiya”, “Yəzifunə-nəslan”, hədis: ۳۱۹۱” . [۲] -۲

:Buxari Əbu Hüreyrədən nəql edir

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ | فِي طَائِفِهِ النَّهَارِ لَا- يُكَلِّمُنِي وَلَا- أَكَلَّمُهُ حَتَّى أَتَى سُوقَ بَنِي قَيْنِقَاعَ، فَجَلَسَ بِفَنَاءِ بَيْتِ فَاطِمَةَ فَقَالَ: "أَتَمَّ لَكُمْ، فَحَبِيبُهُ شَيْئًا، فَظَنَنْتُ أَنَّهَا تَلْبَسُهُ سَخَابًا أَوْ تَغْسِلُهُ، فَجَاءَ يَشْتَدُّ حَتَّى عَانَقَهُ وَقَبَّلَهُ، وَقَالَ: اَللّٰهُمَّ: اَحْبِبُّهُ وَ اَحْبِبْ مَنْ يُحِبُّهُ".

Bir gün Peyğəmbər (s) öz mənzilindən çıxıb Bəni Qeynqa bazarına gəldi. Bu zaman“ qayıdıb Fatimeyi-zəhranın evinin kənarında oturdu və övladı Həsəni belə çağırdı: ”? Uşaq evdədirmi

.Əbu Hüreyrə deyir: Zəhra uşağı biraz gec verdi. Elə bil ki, onu yuyur ya geyidirirdi

Sonra Həsən gəldi. Allahın Rəsulu (s) onunla görüşdü və onu öpdü. Bu vaxt buyurdu:

“İlahi! Onu sev və onu sevənləri də sev!” (۱)

Müslimün nəqlinə görə bu hədisin axırında belə qeyd olunur ki; “Peyğəmbər (s) Həsən ibn Əli ilə görüşdükdən sonra belə buyurdu: “İlahi! Mən onu sevirəm sən də onu və onu

“sevənləri də sev!” (۲)

Səhiheyn”də qeyd olunan bu fəzilətlər, Peyğəmbərin (s) və Əhli-beytin (səlamullahi“ ələyhim əcməin) haqqında buyurduğu saysız-hesabsız hədislərdən sadəcə bir neçə .nümunədir ki, əhli-sünnə onları nəql etmişdir

səh:۴۷۹

Səhihi-Buxari”, ۳-cü cild, “Kitabulbuyu”, “Ma zəkərə fil-əsvaq” bölümü, hədis:“ . [۱] -۱

;۲۰۱۶ və ۷-ci cild, “Kitabul-libas”, “əs-Səxabu lis-sibyan” bölümü, hədis: ۵۵۴۵

Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, “əl-Həsənu vəl-Huseyn”“ . [۲] -۲

;bölümü, hədis: ۲۴۲۱

:Əmirəl möminin Əli (ə) “İmamın şərtləri” barədə etdiyi xütbəsində belə buyurur

اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنْابَ، وَ سَمِعَ وَأَخْبَابَ، لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ، بِالصَّلَاةِ. وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَالْدَّمَاءِ وَالْمَغَانِمِ وَالْأَحْكَامِ وَإِمَامِهِ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ فَتُكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتُهُ، وَلَا الْجَاهِلُ فَيُضِلُّهُمْ بِجَهْلِهِ، وَلَا الْجَافِي فَيَقْطَعُهُمْ بِجَفَائِهِ، وَلَا الْخَائِفَ لِلدُّوَلِ فَيَتَّخِذَ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ، وَلَا الْمُرْتَشِي فِي الْحُكْمِ، فَيَذْهَبَ بِالْحُقُوقِ، وَيَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ، وَلَا الْمُعْطَلُ لِلسُّنَّةِ فَيُهْلِكَ الْأُمَّةَ.

İlahi, mən haqqa çatan, onu eşidən və qəbul edən ilk şəxsəm. Allahın“ peyğəmbərindən (s) başqa heç kəs namazda məndən öndə olmayıb. Sizlər (məndən əvvəlki xəlifələrin tutduğu yoldan) bildiniz ki, camaatın namusuna, canına, qənimətlərə, və İslamın hökmlərinə hakim, müsəlmanlara İmam olan şəxsə paxıllıq və xalqın malına tamah salamaq yaraşmaz. Həmçinin imam cahil olmamalıdır ki, öz cahilliyi ücbatından xalqı azgınlığa salsın, əxlaqı da pis olmamalıdır ki, özü ilə rəiyyət arasında fasilə yaratsın. Nə zalım olmalıdır ki, öz zülmü ilə onların kökünü kəsib, pərişan etsin, nə də günlərin dəyişməsindən qorxmalıdır ki, bir dəstəyə yoldaş olub, başqasını xar etsin (güclülərin dostu olub, möhtacları saymasın), nə hökm üçün rüşvət alan olmalıdır (mal alıb haqqı batil və batili haqqa çevirməsin) ki, xalqın haqqı tapdanaraq, şəriətin hökmü bəyan edilməsin və ümməti həlakətə, bədbəxtliyə [\(çəksin.1\)](#)

Xülasə şəkildə Əmirəl möminin Əli (səlamullahi ələyh) bu xütbədə ümmətə imamlıq ,etmək məqamını öhdəsinə götürən

səh:۴۸۰

sülh və müharibə əmrini verən, İslam qayda-qanunlarını müsəlmanlara açıqlayan
:şəxsə altı əsaslı şərti lazım bilməşdir

;Paxıl olmamaq .۱

;İslam qayda-qanunlarını bilmək .۲

;Gözəl əxlaqa sahib olmaq və pis əxlaqdan uzaq olmaq .۳

;Zalım olmamaq .۴

;Rüşvətxor olmamaq .۵

İmam gərək İslam şəriətinin hökmlərini bəyan etməli, İslam hökmlərini icra etməli, .۶
;onu və Qurani qorumalıdır

Qeyd olunan bu şərtlər ümmətin İmamında və rəhbərinə olmalıdır. Ancaq təəssüflər olsun ki, əhli-sünnənin ən mühüm kitabları sayılan “Səhiheyin”də nəql olunan hədislərin mənalarda xəlifələrdə bu kimi sifətlərin olmadığı söylenilir. Gözəl əxlaqa sahib olmaq, İslam qanunlarını bilmək və o qanunları icra etmək və s... bunların tam əksinə sahib olduqları bildirilir. Biz bu həqiqətləri qarşıda gələn fəsillərdə “Səhiheyin” kitablarında qeyd olunan hədislərdən istifadə etməklə açıqlayacağıq. Buna görə ki, biz bu bəhslərdə öz dəlillərimizi təkəcə bu iki kitabdan gətirmişik. Yoxsa bu barədə qeyd olunan məsələlər hədis, tarix və təfsir kitablarında həddindən artıq çoxdur. Onların hamısını qeyd etmək bizim bəhsimizin mövzusunda kənardır

İmamət və gözəl əxlaq

وَلَا الْجَافِي فَيَقْطَعَهُمْ بِجَفَائِهِ

“İmamın əxlaqı pis olmamalıdır ki, özü ilə rəiyyət arasında fasilə yaratsın.”[\(۱\)](#)

İmamətin ən mühüm şərtlərindən biri gözəl əxlaqa sahib olmaqdır. Buna görə də kobud və pis əxlaq İmamət məqamı ilə

;Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, 8-ci cild, səh. 263; 131-ci xütbə“ . [1] – 1

uyğun gəlmir. Ancaq mötəbər sənədlərə, “Səhihi-Buxari” və başqa kitablarda qeyd olunan hədislərin məzmununa əsasən bəzi xəlifələr söylənilən şərtlərə sahib olmamışlar. Bu barədə təkcə iki nümunəni qeyd edirik

.1

...عَنْ ابْنِ مَلِيكَةَ قَالَ: كَادَ الْخَيْرَانِ أَنْ يَهْلِكَمَا: أَبُو بَكْرٌ وَعُمَرُ لَمَّا قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ وَفَدَى بَيْنِي تَمِيمِ أَشَارَ أَحَدُهُمَا بِالْأَفْرَعِ بْنِ حَابِسِ الْحَنْظَلِيِّ أَخِي بَنِي مَجَاشِعٍ وَأَشَارَ الْآخَرَ بَعِيرِهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعُمَرَ: إِنَّمَا أَرَدْتُ خِلَافِي فَقَالَ عُمَرُ: مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا عِنْدَ النَّبِيِّ |، فَنَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ} إِلَى قَوْلِهِ ...عَظِيمٌ...

İbn Əbi Məlikə deyir: “Günlərin bir günü bir hadisə zamanı o iki yaxşı kişi (Əbu Bəkr və Ömər) az qaldılar həlakətə düçar olalar

Eləki Bəni Təميم qəbiləsindən bir qrup şəxslər Peyğəmbərin (s) yanına gəldilər, onların ikisindən biri (Əbu Bəkr və Ömər) Peyğəmbərə Əqrə ibn Habis Hənzəlini, digəri isə başqasını Bəni Təميمin başçısı kimi tanıtdırdılar

Əbu Bəkr Ömərə dedi: Sən mənim bu işimə qarşı çıxırsan? Ömər cavab verdi: Mən ixtilaf salmaq istəmirəm. Bir sözlə, bu məsələ səs küyə səbəb oldu və onların səsləri Peyğəmbərin (s) hüzurunda elə ucaldı ki, Allah-təala bu ayəni nazil etməklə onları [\(danladı:1\)](#)

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ} {إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ}

□__ (Ey iman gətirənlər! Səsinizi Peyğəmbərin (s) səmindən artıq qaldırmayın və bir__birinizlə ucadan danışdığınız kimi onunla

səh:482

Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabu əl-Etimu bil-kitabi vəs-sünnə”, “əl-İqtidau” . [1] -1
;biəfalin-Nəbiy”, hədis: 6872; və həmin mənbə, 5-ci cild, “Bəni Təميم) bölümü

ucadan danışmayın! Yoxsa, özünüz də bilmədən, əməlləriniz puç olar. Həqiqətən,,_ Allahın Peyğəmbəri (s) yanında astadan danışanlar (səslərini asta çıxardanlar) o kimsələrdir ki, Allah onların ürəklərini təqva üçün imtahana çəkmişdir (mö'minliyə layiq [etmişdir](#)). Onları (günahlardan) bağışlanma və böyük mükafat (Cənnət) gözləyir! [\(1\)](#)

İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabında deyir: “Bu hadisə və Bəni Təmim qəbiləsindən bir [qrupun Mədinəyə gəlişi hicrətin doqquzunda baş vermişdi.”\(2\)](#)

Bu hədis “Səhihi-Buxari”dən əlavə Əhməd ibn Hənbəlin “Müsnəd”ində də qeyd olunmuşdur. [\(3\)](#) Sözü gedən hədisin məzmununa və Bəni Təmim heyətinin Mədinəyə gəlişinin tarixinə diqqət yetirdikdə belə bir sual qarşıya çıxır ki; İyirmi ildən sonra Peyğəmbərlə (s) gediş-gəliş edən kəslər, onun hüzurunda ədəb qaydalarına riayət etmir, yanında səs-küy salaraq söz-söhbət yaradır və ən nəhayət əməllərinə görə ayənin nazil olmasına səbəb olan bu iki şəxs xilafət və canişinlik məqamını qəsb [!edərək bütün müsəlmanlara necə rəhbərlik etmək istəyirlər](#)

.2

...سَيَعِدُّ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: اسْتَأْذَنَ عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ عِنْدَهُ نِسَاءٌ مِنْ قُرَيْشٍ يُكَلِّمَنَّهُ وَ يَسِدُّ كَثِيرَتَهُ عَالِيَهُ أَصْوَاتُهُنَّ، فَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عُمَرُ قُمْنَ يَبْتَدِرْنَ الْحِجَابَ، فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ يَضْحَكُ فَقَالَ عُمَرُ: أَضْحَكَكَ اللَّهُ سِنَّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: عَجِبْتُ مِنْ هؤُلَاءِ اللَّاتِي كُنَّ عِنْدِي فَلَمَّا سَمِعْنَ صَوْتَكَ ابْتَدِرْنَ الْحِجَابَ قَالَ عُمَرُ: فَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنْتَ أَحَقُّ أَنْ يَهْجَنَ ثُمَّ قَالَ: أَيَّ عِدْوَاتٍ أَنْفَسِهِنَّ أَتَهَبْنِي وَلَا تَهَبَنَ رَسُولَ اللَّهِ؟ قَلْنَ أَنْتَ أَفْظُ وَ أَغْلُظُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ.

Səd ibn Əbi Vəqqas deyir: “Ömər Peyğəmbərin (s) yanına gəlmək üçün icazə istəyirdi. Bu zaman Qureyş tayfasından

səh:483

1- [1] . “2-3” əl-Hücurat” surəsi, ayə

2- [2] . “212” Fəthul-bari”, 10-cu cild, səh.

3- [3] . “4-6” cü cild, səh.

olan bir neçə qadın Peyğəmbərin (s) yanında ucadan söhbət edirdilər. Sorğu–sualı da çox verirdilər. Ömər daxil olmaq istədikdə Qüreyşin qadınları ayağa qalxıb özlərini bir .küncdə gizlətdilər

Allahın Rəsulu (s) bunu görüb gülməyə başladı və təbəssüm edərək Ömərə icazə verdi. Ömər içəri girdi və ərz etdi: Ya Rəsulullah (s), həmişə xoşhalsınız və üzünüz gülür. Bunun səbəbi nədir? Peyğəmbər buyurdu: “Məni təəccübə gətirən budur ki, sən sən sən bu qadınların qulağına çatan kimi hamısı dağıldılar və hərəsi də bir küncdə .gizləndilər

Ömər dedi: Ya Rəsulullah, gərək onlar məndən deyil sizdən qorxsunlar. Bu zaman qadınlara dedi: Ey özünə düşmən olanlar məndən qorxursunuz, amma Peyğəmbərdən (s) qorxmursunuz?! Qadınlar Ömər cavabında dedilər: Bəli, səndən qorxuruq, ancaq (Peyğəmbərdən (s) qorxmuruq. Çünki sən qəzəblisən və əxlaqın da pisdir.”^[1]

İkinci xəlifənin kobud əxlaqı barədə bir çox kitablar yazmışlar. O həddə qədər ki, bir yerdə belə yazılır: “Eləki xəlifə qəzəblənirdi əllərini dişlərilə yaralamayınca sakitləşə .bilmirdi

Zubeyr ibn Bekar bu məsələni söylədikdən sonra xəlifənin övladlarından birinin kəzinin şikayəti cəryanını qeyd edərək bildirir ki, bu hadisədə xəlifə əlini dişlərinin .arasında qoyaraq möhkəm sıxdı

Sonra deyir: Xəlifənin kobud əxlaqına görə Abdullah ibn Abbas onun xilafəti dövründə “Əovl” ilə müxalif olmaq barədə öz əqidəsini aşkar etməkdən çəkindi və xəlifənin ölümündən sonra bu əqidəni zahir etdi. Ona söylədilər: Nəyə görə Ömər

səh: 484

Səhihi–Buxari”, 4–cü cild, “Kitabu Bədul–xulq”, “Sifətu İblisi və cunudih” bölümü,“ . [1] –1 hədis: 3120; həmin mənbə, 5–ci cild, Kitabu “Fəzailu əshabın–əbiy”, “Mənaqibu Ömər ibn Xəttab”, hədis: 3438; 8–ci cild, “Kitabul–ədəb”, “ət–Təbəssumu vəz–zəhəkə” bölümü, ;hədis: 5735

dövründə bu əqidəni açıqlamırdın? Dedi: Ondan qorxurdum, çünki qorxu və vəhşətə
(gətirən başçı idi.” (1)

İmamət və şəriət hökmləri ilə tanışlıq

وَلَا الْجَاهِلُ فَيُضِلُّهُمْ بِجَهْلِهِ

.”İmam cahil olmamalıdır ki, öz cahilliyi ücbatından insanları azğınlığa salsın“

İmamətin şərtlərindən digəri onun İlahi hökmləri və İslam qanunlarını yaxşı bilməsidir. İslam qayda-qanunlarını hər tərəfli bilməyən, hadisələrdə və qarşıya çıxan məsələlərdə başqalarının ətəyindən yapışan, onun- bunun dilindən əhkam öyrənən kəsin İmamət və rəhbərliyə səlahiyyəti çatmır. Çünki belə şəxs bir-birinə ziddiyyətli və həqiqətin əksi olan hökmləri verməklə camaatı zəlalətə və azğınlığa, ya da heyrət və şübhəyə salar

Ancaq tarixi və hədislər kitabını araşdırdıqda görürük ki, təssüflər olsun İslam xəlifələrinin İslami qayda-qanunlardan xəbəri belə yox imiş. Onlar bu qanunları hər tərəfli bilməmiş, qarşıya çıxan məsələlərdə və hökmlərdə başqa müsəlmanların və Peyğəmbər səhabələrinin ətəyindən yapışmışlar. Şübhəsiz ki, bir çox bir-birinə qərəzli və zidd olan hökmlər, həqiqətin tam əksinə olan qəribə və təəccüblü fətvalar vermişlər. O yerə çatmışdır ki, Əmirəl mömininin (səlamullahi ələyhi) fəryadı ucalmış və ;açıq söyləmişdir ki

تَرَدُّ عَلَى أَحَدِهِمُ الْقَضِيَّةُ فِي حُكْمٍ مِنَ الْأَحْكَامِ فَيَحْكُمُ فِيهَا بِرَأْيِهِ، ثُمَّ تَرَدُّ تِلْكَ الْقَضِيَّةُ بِعَيْنِهَا عَلَى غَيْرِهِ فَيَحْكُمُ فِيهَا بِخِلَافِهِ، ثُمَّ يَجْتَمِعُ الْقَضَاةُ بِذَلِكَ عِنْدَ الْإِمَامِ الَّذِي اسْتَقْضَاهُمْ فَيَصُوبُ آرَاءَهُمْ جَمِيعًا، وَإِلَهُمْ وَاحِدٌ، وَنَبِيُّهُمْ وَاحِدٌ، وَكِتَابُهُمْ وَاحِدٌ، أَفَأَمْرَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِالِاخْتِلَافِ فَطَاعُوهُ؟ أَمْ نَهَاَهُمْ عَنْهُ فَعَصَوْهُ؟ أَمْ أَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ دِينًا نَاقِصًا فَاسْتَعَانَ بِهِمْ عَلَى إِتْمَامِهِ؟ أَمْ

səh:485

Nəhcül-Bəlağənin şərhini”, İbn Əbil Hədid, 6-cı cild, 83-cü xütbənin altında, səh.“ . [1] –1

;363

كَانُوا شُرَكَاءَ لَهُ فَهُمْ أَنْ يَقُولُوا وَعَلَيْهِ أَنْ يَرْضَى؟ أَمْ أَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ دِينًا تَمَّا فَكَّصَرَ الرَّسُولُ | عَنْ تَبْلِيغِهِ وَأَدَّآئِهِ؟ وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ
يَقُولُ: {مَا فَزَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ}، وَقَالَ: فِيهِ {تَبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ...}

Alimlərin birindən dinin əhkamı barəsində bir məsələ soruşulduqda, o, öz rəyi“ əsasında fətva verir, həmin məsələ digər qazidən soruşulduqda, onun fətvası birinci qazının fətvasının əksinə olur, bu zaman bir-birinə zidd hökmlərilə onları qazı təyin edən rəhbərin ətrafına toplanırlar (onun təsdiq etməyini istəyirlər). Qazılar qazısı onların, Allahı bir, Peyğəmbəri bir, Kitabı bir olduğu halda hamısının rəyinin düzgün olduğunu söyləyir.⁽¹⁾ Allah-təala onlara (eyni bir məsələdə) ziddiyyətli fətva verməyə əmr edibmi ki, onlar da onun göstərişinə itaət ediblər? (Ziddiyyət, heyrət və sərgərdanlığın səbəbidir, belə bir işə isə əmr verməyin Allah-təalain şəninə layiq olmadığı aydındır.) Ya onları ziddiyyətdən çəkindirib, onlar isə itaətsizlik və günah ediblər? (belə isə qazılar qazısının fikir ziddiyyətlərini düzgün hesab etməsi və onların hamısının doğruluğuna hökm verməsi yersizdir.) Yaxud da Allah-təala naqis bir din göndərib, onu tamamlamaq üçün onlardan kömək istəyib? (Bu da düzgün deyildir. Çünki Xalığın məxluqdan kömək istəməsi ağıla ziddir.) Və ya özlərini Allaha şəriki bilib (öz rəylərinə əsasən istədikləri kimi) hökm verirlər və O da razıdır? (Bu da batildir. Çünki Allahın heç bir şeriki olmadığı aydındır.) Və ya Allah-təala tam bir din göndərmiş, (qazilərin ixtilafının səbəbi budur ki,) Allahın Rəsulu (səlləllahu ələyhi və alih) isə onun ,təbliğində və çatdırılmasında bir nöqsan etmişdir? Halbuki (belə deyildir

səh:۴۸۶

Mütərcim: Belə isə bir məsələnin hökmünü ziddiyyətlə bəyan etmək nə . [۱] -۱
üçündür? Qazılar qazısının bütün bu ziddiyyətlərin düzgünlüyünü təsdiq etməsi nəyə
!əsaslanır

çünki) Allah-təala (Qurani-Kərimdə Rəsulu vasitəsi ilə camaata Ənam surəsinin ۳۸-ci ayəsində) buyurub: “Biz Quranda heç bir şeyi əsirgəməmişik” (deməli olduğumuzu demişik). Və “orda hər bir şeyin bəyan olunduğunu buyurub” [۱].

Xəlifələrin bir-birinə zidd fətvalar və həqiqətin əksinə hökm vermələrinə görə Əmirəl möminin (səlamullahi ələyhi) açıq şəkildə onlardan şikayət edərək bu məsələni dəlil və sübutla məhkum edir. Bu məsələləri (xəlifələrin ziddiyyətli fətva verməsi və həqiqətin tam əksinə hökm verməsi) sübut etmək üçün müxtəlif mənbələrdə və sənədlərdə kifayət qədər təəccüblü nümunələr mövcuddur. Biz təkcə “Səhiheyn” kitablarında .qeyd olunan bu nümunələrin on birini gətirməklə kifayətlənirik

Təyəmmümün hökmü

Qurani-Kərimin aşkar ayələrinə və Həzrət Peyğəmbərin (səlləllahu ələyhi və alihi) buyurduqlarına əsasən, əgər bir kəs cənabətli olarsa və su tapa bilməzsə və yaxud qüsl etməsinə bir maneə və zərəri olduğunu bilərsə üzrü aradan gedincə, su tapılma qədər təyəmmüm etməli və öz ibadətini yerinə yetirməlidir

Ancaq ikinci xəlifənin yanında bu məsələ açıqlandıqda o Quranda və sünnədə təyəmmümün hökmünü olduğu kimi açıqlamaq əvəzinə ibadətə tərki olunmasına və “لَا تُصَلِّ” namazın qılınmaması barədə hökm verərək belə deyir

Əmmar Yasir o məclisdə idi. Xəlifəyə etiraz edərək təyəmmümün yerinə yetirilməsini və namazın qılınmasını bildirdi. Ancaq rəvayətlərdən belə məlum olur ki, xəlifə ,Əmmarın sözlərinə qane olmadı və onu elə təhdid etdi ki

səh:۴۸۷

Mütərcim: Bu cümlə “Nəhl” surəsinin ۸۹-cu ayəsində Allah-təalanın. [۱] -۱

(وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بَيِّنَاتٍ لِّكُلِّ شَيْءٍ) buyurduğunun məzmunudur. Orada buyurur

axırda Əmmar belə dedi: Əgər xəlifə məsləhət bilmirsə mən öz sözümdən dönüm! Bu :barədə iki hədisin mətnini və tərcüməsini burada gətiririk

.۱

...سَيَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ أَضْنَّ رَجُلًا- أَتَى عُمَرَ فَقَالَ: إِنِّي أُجْنِبُ فَلَمْ أَجِدْ مَاءً فَقَالَ: لَا تُصَلِّ، فَقَالَ عَمَّارٌ: أَمَا تَذَكَّرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا أَنَا وَأَنْتَ فِي سَرِيهِ فَأَجْنَبْنَا فَلَمْ نَجِدْ مَاءً، فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَكَ فِي التَّرَابِ وَصَيَّلَيْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ | إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الْأَرْضَ ثُمَّ تَمْسُحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَيْكَ، فَقَالَ عُمَرُ: اتَّقِ اللَّهَ يَا عَمَّارُ، فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ لَمْ أُحَدِّثْ بِهِ.

Səid ibn Əbdurrəhman atasından nəql edir: “Bir kişi Ömər in yanına gələrək ondan soruşdu: Mən cənabətli olmuşam və su tapa bilmirəm. Ömər onun cavabında belə söylədi: Namaz qılma. Əmmar da həmin məclisdə idi. O belə cavab verdi: Ya əmirəl-möminin yadınızdırmı ki, mən və sən döyüşçülərimizlə bir yerdə idik, hər ikimiz cənabətli olmuşduq və qüsl etməyə su tapa bilmədik? Sən namaz qılmadın. Ancaq mən özümü torpağa buladım. Sonra namaz qıldım. Peyğəmbər (s) bundan xəbər tutdu və buyurdu: “Əllərini torpaq üzərinə vurub, torpağın zərrələrini təmizləyib sonra isə üzünə və əllərinə məsh etmək kifayət edərdi.” Ömər dedi: Əmmar, Allahdan qorx!

“Əmmar dedi: Əgər istəyirsənsə bu hadisəni bir daha danışmaram!” (1)

Bu hədisi Buxari və Müslim Səid ibn Əbdurrəhmandan nəql etmişlər. Ancaq Buxari öz təssübü üzündən Ömər in “Namaz qılma” sözünü hədisdə yazmamışdır

.۲

...عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلْمَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ وَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ فَقَالَ لَهُ أَبُو مُوسَى: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِذَا أَجْنَبَ الْمُكَلَّفُ فَلَمْ يَجِدْ مَاءً كَيْفَ يَصْنَعُ؟ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَا

səh:۴۸۸

Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabut-təyəmmüm”, “əl-Mutəyəmmumu həl yənfəxu” . [۱] –۱ fihima”, hədis: ۳۳۱; “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, (Kitabul-heyz) “ət-Təyəmmüm” bölümü, ;hədis: ۳۶۷

يُصَيِّلِي حَتَّى يَجِدَ الْمَاءَ، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِقَوْلِ عَمَّارٍ حِينَ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ: "كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الْأَرْضَ ثُمَّ تَمْسُحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَيْكَ" قَالَ أَلَمْ تَرَ عُمَرَ لَمْ يَقْنَعْ بِذَلِكَ. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: دَعْنَا مِنْ قَوْلِ عَمَّارٍ، فَمَا تَصْنَعُ بِهَذِهِ الْآيَةِ وَ تَلَى عَلَيْهِ آيَةَ الْمَائِدَةِ، قَالَ: فَمَا درى عَبْدُ اللَّهِ مَا يَقُولُ.

Şəqiq deyir: “Mən Abdullah ibn Məsudun və Əbu Musa Əşərinin yanında idim. Əbu Musa İbn Məsuddan soruşdu: Cənabətli olan kəs su tapmasa vəzifəsi nədir

İbn Məsud cavab verdi: Su tapa bilməyincə namaz qılmasın. Əbu Musa etiraz etdi və dedi: Bəs Əmmarın Peyğəmbərdən (s) bu barədə təyəmmüm hökmünü buyurduğuna nə deyirsən

İbn Məsud dedi: Ömər Əmmarın sözünü qəbul etmədi. Əbu Musa ona dedi: Əmmarın sözünü qoy kənara. Bəs açıq və aydın nazil olan “təyəmmüm” ayəsini neynəyəcəksən? Sonra “təyəmmüm” ayəsini oxudu. İbn Məsud Əbu Musanın cavabında sakit qaldı və [\(bir söz deyə bilmədi.\)](#)^[1]

Bu hədis də “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında gəlmişdir. Lakin əhli-sünnənin bəzi alimləri bu hadisəni xəlifənin elmindən qaynaqlandığını bildirib onu müdafiə etmək üçün “Ömər bu sözü onun ictihadı və məxsus nəzəri” olduğunu söyləmişlər. Bəzən də “unudub” və “yaddan çıxardıb” kimi üzürlər gətirmişlər. Məsələn: İbn Həcər “Fəthul-bari” kitabında belə deyir

Su tapmadıqda namazı tərk etmək Ömər şəxsi və özünə məxsus nəzəridir. Onun “belə əqidədə olması da məşhurdur.” Sonra deyir: “Bu hadisədən belə istifadə olunur ki, [\(Peyğəmbərin \(s\) öz vaxtında onun səhabələri də ictihad edirdilər.\)](#)^[2]

səh: ۴۸۹

–1 [1] . “Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “kitabut-təyəmmüm”, “İza xafəl cunubu əla nəfsih” .
bölümü, hədis: ۳۳۸–۳۳۹ və “ət-Təyəmmumu lilvəchi və likəf” bölümü, hədis: ۳۳۲–۳۶۰ bu məsələyə aiddir. “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Kitabul-heyz”, “ət-Təyəmmüm” bölümü, ;hədis: ۳۶۸

–2 [2] . “Fəthul-bari”, ۱-ci cild, səh. ۴۶; (Kitabut-təyəmmüm “Həlit-təyəmmumu həl” .
“yənfəu fəbihima bölümü

Əhli-sünnənin fəqih və filosofu İbn Ruşd da öz “Bidayətul-muctəhid” adlı dəlil və sübut kitabında unutqanlıq və yaddaşsızlığı xəlifə üçün üzür saymış və hadisəni belə
:açıqlayır

Alimlərin hamısı bu əqidədədir ki, təyəmmüm və namazın cənabətli şəxsə vacib olması hökmü (ayədən əlavə) Buxaridə nəql olunan Əmmarın və İmran ibn Həsinin hədisləri ilə sübut olunur. Ömər bu hökmü unutması və xatırlamaması Əmmarın söylədiyi
(hədisin məzmununa heç bir mənfi təsiri yoxdur. [1](#))

Şərabxora şallaq vurulmasının miqdarı

...قتاده يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ | أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوِ أَرْبَعِينَ، قَالَ: فَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا
كَانَ عُمَرُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَانَ: أَخَفُّ الْحُدُودِ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ.

Qətadə Ənəs ibn Malikdən nəql edir ki; “Şərab içmiş bir kişini Peyğəmbərin (s) yanına gətirdilər. Həzrət (s) xurma çubuğu ilə ona qırx zərbə vurulmasını əmr etdi. Əbu Bəkr
:də şərab içənin həddini qırx taziyanə vururdu. Ənəs deyir

Ancaq Ömər xilafətə keçdikdən sonra, bu miqdar barədə camaatla danışdı. Əbdurrəhman ibn Ouf dedi: Səksən taziyanə vurulsun. Bu, Quranda qeyd olunan ən az
(miqdardır. Ömər də onun nəzrini təsdiq və icra etdi.” [2](#))

Bu hədis, yazıldığı kimi “Səhihi-Müslim”də neçə cür nəql olunmuşdur. Buxari də onu iki yerdə nəql etmiş, aşağısında da “İkinci xəlifənin öz nəzəri və fikri” olduğunu
(söyləmişdir. [3](#))

Bu kitabda olan səliqəmizə əsasən bu məsələni “Səhiheyndən

səh:490

1- [1] . 65 . “Bidayətul-Muctəhid”, 1-ci cild, səh.

2- [2] . 1706 . “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul hüdud”, “Həddul-xəmr” bölümü, hədis:

3- [3] . “Səhihi-Buxari”, “Kitabul-hudud”, “Ma caə fi zərbi şaribil-xəmr” bölümü, hədis:

6393 və “Kitabul-hüdud”, “əz-Zərbu bilcəridi vən-nəal” bölümü, 6391; “Səhihi-Müslim”, 5-

;ci cild, “Həddul-xəmr” bölümü, hədis: 1706

gətirmişik. Ancaq məsələnin həqiqəti budur ki, Peyğəmbərin (s) zamanında şərابخorun həddi qırx taziyanə deyil, əksinə elə səksən taziyanə idi. Ancaq İslamın əvvəllərində müsəlmanların İslam qanunlarına əməl etməsi, döyüş və fəthlərlə məşğul olması nəticəsində bu həddi istifadə etmək üçün belə hadisə çox nadir hallarda baş verirdi. Buna görə də ikinci xəlifə bu hökmü yaddan çıxarmışdır. Onun xilafəti dövründə müsəlmanlar mənəviyyatdan tədricən uzaqlaşır və ləhvü-ləəb, şərابخorluğa meyl edirdilər. Bu da yayılmaqda idi

Xəlifəyə bu həddin səksən olmasında köməklik edən isə Əbdurrəjman ibn Ouf deyil, əksinə Əmirəl möminin Əli (səlamullahi ələyh) idi. Bu məsləni əsl mənbəsi olan :kitablardan da dəqiq əldə etmək olar

İbn Ruşd Əndulisi əhli-sünnə alimlərinin və fəqihlərinin şərابخorun həddi barədə olan ixtilaflarını nəql etdikdən sonra bütün fəqihlərin və əksəriyyətin bu barədə nəzərini – :yəni səksən taziyanə olmasını – söyləyərək belə deyir

Həddin səksən taziyanə olmasında əksəriyyətin sənədi və dəlili, Əmirəl möminin Əlinin (ə) nəzəridir. Eləki şərابخorluq çoxaldı Ömər və səhabələr onun miqdarını müəyyənləşdirməkdə iclas qurub məsləhətləşməyə başladılar. Əmirəl möminin (ə) [\(şərابخorun həddinin söyüş söyəninin həddi kimi səksən taziyanə olduğunu bilirdi.\)](#)

Hər halda deyilənlərdən belə ələ gəlir ki, xəlifə bu hökmü məsləhət edərək, nəzər soruşmaqla, başqalarının vasitəsi ilə icra etmişdir. Ona bu işdə kömək edən də, ya .Əmirəl möminin (ə) yaxud da Əbdurrəhman ibn Ouf olmuşdur

səh:۴۹۱

Bidayətul-muctəhid”, ۲-ci cild, səh. ۴۴۴; (Kitabul-qəzf, “fi şurbul-xəmr” . [۱] –۱ ;(bölümündə

عَنْ الْمَسُورِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: اسْتَشَارَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فِي إِمْلَاصِ الْمَرْأَةِ فَقَالَ الْمُغَيَّرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ | قَضَى فِيهِ بَغْرَهُ عَبْدٌ أَوْ أُمُّهُ، قَالَ: فَقَالَ عُمَرُ: إِنِّي بِمَنْ يَشْهَدُ مَعَكَ، قَالَ: فَتَشْهَدُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ.

Mussəvvir ibn Muxrimə deyir: “Ömər ana bətnindəki körpə uşağın diyəsi barədə camaatla məşvərət etdi və onların bu hökmdə nəzərlərini istədi. Muğeyrət ibni Şöbə dedi: Mən Peyğəmbərin (s) yanında idim. O həzrət (s) ana bətnindən düşürülmüş körpənin diyəsi barədə, bir qulam və ya bir kənizin qiymətinin verilməsinə əmr etdi. Ömər dedi: Sözüünə gərək şahid gətirəsən. Məhəmməd ibn Sələmə Muğeyrənin [\(söylədiklərini təsdiq etdi.\)](#)”

Bu hökm əhli-sünnənin ən doğru kitabı sayılan “Səhiheyn” kitabında olan məzmunu əsasən ikinci xəlifə Ömərən başqalarının vasitəsi ilə öyrəndiyi digər hökmlərdən biridir. Camaatın nəzərini öyrənməklə, Muğeyrət ibni Şöbənin sözüünə əsasən bu hökmü zinakar və cinayətkar bir kəsin şəhadəti ilə təsdiq etmiş və icrasına əmr vermişdir.

“İstizan” (icazə almaq) hökmü; Ən sadə hökmlər

...أَبَا سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ يَقُولُ: كُنْتُ جَالِسًا بِالْمَدِينَةِ فِي مَجْلِسِ الْأَنْصَارِ فَأَتَانَا أَبُو مُوسَى فَرَعَا أَوْ مَدْعُورًا قُلْنَا: مَا شَأْنُكَ؟ قَالَ: إِنَّ عُمَرَ أَرْسَلَ إِلَيَّ أَنْ آتِيَهُ فَأَتَيْتُ بَابَهُ، فَسَلِمْتُ ثَلَاثًا فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ فَرَجَعْتُ فَقَالَ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تَأْتِيَنَا؟ فَقُلْتُ: إِنِّي أَتَيْتُكَ فَسَلِمْتُ عَلَيَّ بَابَكَ ثَلَاثًا فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ، فَرَجَعْتُ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنَ لَهُ فَلْيَرْجِعْ"، فَقَالَ عُمَرُ: أَقِمْ عَلَيْهِ الْبَيْتَةَ وَالْأَوْجَعْتُكَ، فَقَالَ: أَبِي بْنُ كَعْبٍ: لَا يَقُومُ مَعَهُ إِلَّا أَصْغَرُ الْقَوْمِ، قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: قُلْتُ: أَنَا أَصْغَرُ الْقَوْمِ، قَالَ: فَأَذْهَبْ بِهِ.

səh: 492

– [1] . “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabud-diyat”, “Cəninul-mər`ə”, hədis: 6509–6510 və “Kitabul-etisam”; likitabu... “Ya yətəkəlləfu min...” hədis: 6887; “Səhihi-Müslim” 5-ci cild, “Kitabud-diyat”, “Diyətul-cənin” bölümü, hədis: 1689

Əbu Səid deyir: “Mədinədə ənsarın məclisində əyləşmişdik ki, birdən Əbu Musa çox narahat halda içəri daxil oldu. Narahatçılığının səbəbini soruşdum. O dedi: Ömər məni çağırırdı və mən də onun qapısına getdim. Üç dəfə ardıcıl olaraq salam verdim və içəri girmək üçün icazə istdim. Ancaq cavab vermədiyi üçün mən də geri qayıtdım. Sonra Ömər məni gördü və dedi: Səni çağırırdım, niyə gəlmədin? Mən də onun qapısına getdiyimi və üç dəfə icazə istədiyimi izah etdim. Səsimə cavab verməyən gördükdə geri qayıtdığımı söylədim. Çünki Allahın Rəsulu (s) buyurmuşdur ki; “Əgər bir kəs bir .evə girmək üçün üç dəfə icazə istəsə və cavab eşitməsə geri qayıtsın

Ömər məndən bu hədisi eşitdikdə dedi: Allaha and olsun ki, söylədiyinə şahid .gətirməsən səni cəzalandıracam

Əbu Səid deyir: Ubəy ibn Kəəb dedi: Əbu Musanın sözünə bu cəmiyyətin ən kiçiyi belə şəhadət verir. Əbu Səid deyir ki, mən dedim: Mənim yaşım hamıdan kiçikdir. Ubəy ibn [\(Kəəb Əbu Musaya dedi: Onda onu özünlə şəhadət vermək üçün apar.”\)](#)

Müslim, bu məsələni müxtəlif sənədləri ilə birlikdə doqquz hədisdə nəql etmişdir. Səhiheyndə gəlmiş bu hədislərin birində xəlifə məsələnin sübutundan sonra bu sadə :hökmlə tanış olmadığını bildirərək belə dəlil gətirir

...خَفِيَ عَلَيَّ هَذَا مِنْ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ | أَلْهَانِي عَنْهُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ

Peyğəmbərin (s) bu əmrindən ona görə xəbərim olmayıb ki, bazarda alış-verişlə“ [\(başım qarışıq olub.”\)](#)

Başqa bir hədisdə də Ubəy ibn Kəəbin özü bu mövzuya

səh:493

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabul-İstizan”, “ət-Təslimu vəl-İstizanu səlasən” . [1] –1 ;bölümü, hədis: 5891

Bu iki məsələ “Səhihi-Müslim”dən əlavə “Sünəni Əbi Davudda” 2-cic ild, . [2] –2 “Əbvabun-nəvum”, 38-ci bölüm, “Kəm mərrətən yəslimur-rəcul”, səh. 637-də də .gəlmişdir

:şahidlik edir və xəlifənin əməlini pisləyərək ona belə deyir

فَلَا تَكُنْ يَا بَنَ الْخَطَّابِ عَذَابًا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ

“(Peyğəmbərin (s) səhabələrini narahat edib onlara əziyyət vermə.”) (1)

Səhiheyn”in nəqlinə əsasən “istizan” yəni icazə almaq məsələsi ikinci xəlifə üçün“ problemlı bir məsələyə çevrilmış və işın sonu səhabələrə əziyyət verməsi və şahid tələb etməsi ilə nəticələnmişdir. Bu məsələ insanın əxlaqi məsələlərindəndir və belə .əxlaqa sahib olanlar bu hökmü öz vicdanları ilə dərk edərək yerinə yetirirlər

Bu hökm Peyğəmbər (s) tərəfindən müsəlmanlara izah edilməsi ilə yanaşı Qurani-Kərim :də hidayət üçün buna işarə etmiş və açıqlamışdır

{فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَمَّا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} {لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ}

Əgər orada heç kəsi tapmasanız, sizə icazə verilməyənədək içəri girməyin. Sizə "geri_ dönün!" – deyilsə, geri dönün. Bu, Allahın yanında sizin üçün daha təmiz bir davranışdır. Allah nə etdiklərinizi biləndir! İçərisində əşyanız olan (karvansara, mehmanxana, ümumi istifadə yerləri kimi) qeyri-məskun evlərə

icazəsiz) daxil olmaq sizin üçün günah deyildir. Allah sizin aşkar etdiklərinizi də, gizli) (saxladıqlarınızı da (aşkarda da, gizlində də nə etdiyinizi) bilir!" (2)

Ubəy ibn Kəəbin həmin məclisdə söylədiyi söz (bu məsələyə hamıdan kiçik olan şahadət versin) xəlifənin məqamına bir növ etiraz əlaməti idi. İstəyirdi bildirsin ki, yəni ey xəlifə bu sadə

səh:494

Bu məsələ “Səhihi-Müslim”dən başqa “Sünəni Əbi Davudda” 2- ci cild, səh. 637-də . [1] –1

.zıkr olunmuşdur

;Nur” surəsi ayə 28-29“ . [2] –2

məsələnin hökmünü İslamda hamı bilir və heç bir qoca ya da cavan olan müsəlmana .gizli deyildir

Ancaq xəlifə öz etirafına görə təəssüflər olsun ki, alış-veriş və bazarda müamilə etməklə gün kimi aydın olan bu sadə məsələdən qəflətdə qalmışdır. Buradan xəlifənin .elmi və fiqhi məsələlərdə savadsız olduğu aydın olur

Kəlalə” məsələsinin çətinliyi“

Kəlalə (۱) məsələsinin çətinliyi

...عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حَخَبَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَذَكَرَ نَبِيَّ اللَّهِ | وَذَكَرَ أَبَا بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَا أَدَعُ بَعِيدِي شَيْئًا أَهَمَّ عِنْدِي مِنَ الْكَلَالَةِ مَا رَاجَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ | فِي شَيْءٍ مَا رَاجَعْتُهُ فِي الْكَلَالَةِ وَ مَا أَغْلَظَ لِي فِي شَيْءٍ مَا أَغْلَظَ فِيهِ حَتَّى طَعَنَ بِأَصْبَعِهِ فِي صِدْرِي، وَقَالَ: يَا عُمَرُ أَلَا تَكْفِيكَ آيَةُ الصَّيْفِ الَّتِي فِي آخِرِ سُورَةِ النِّسَاءِ، وَإِنِّي إِنْ أَعِشَ أَقْضِ فِيهَا بِقَضِيهِ يَقْضَى بِهَا مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَمَنْ لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

Salim Mədan ibn Əbi Təlhədən nəql edir ki; “Ömər ibn Xəttab cümə namazının... əsnasında Rəsuli-Əkrəmi (s) və Əbu Bəkri xatırlatdı. Sonra dedi: Mən, fikrimcə özümdən sonra “kəlalə” məsələsindən çox mühüm və çətin olan bir məsələ qoymuram. Çünki mən “kəlalə” məsələsi kimi heç bir məsələdə Peyğəmbərə (s) müraciət etmirdim. O həzrət də (s) “kəlalə” məsələsindən başqa heç bir məsələdə mənimlə dartsırmırdı. İş o yerə çatdı ki, o həzrət (s) barmağı ilə mənim sinəmə vurdu və ”?buyurdu: “Ömər! “Səyf” ayəsi “Nisa” surəsinindədir. Sənə bu kifayət etmirmi

Ömər öz sözünü bu cümlə ilə tamamladı: Əgər mən sağ qalsam “kəlalə” barədə elə [qəzavət edəcəm ki, Quran oxuyan və oxumayan da elə qəzavət edirlər.”](#)(۲)

İzah: Bu hədisdə qeyd olunan “Səyf” ayəsi “Nisa” surəsinin axırncı ayəsidir. Bu ayədə :“kəlalə” irsindən belə söhbət ağılır

səh:۴۹۵

۱- [۱] . “Kəlalə”, hər hansı bir şəxsin özündən sonra qoyub getdiyi mirasa deyilir“

۲- [۲] . “Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild, Kitabul-fəraiz, “Mirasul-Kəlalə”, hədis: ۱۶۱۷“

{يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنَّ امْرَأَتَهُ هَلَكَتْ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ }

Ya Rəsulum!) Səndən fətva istəyirlər. De: "Atası və övladı olmayan şəxs (şəxsin) _ mirası) haqqında Allah sizə belə fətva verir: Övladı (və atası) olmayan bir şəxs vəfat etdikdə onun (atabir–anabir və ya yalnız atabir) bir bacısı varsa, qoyub getdiyi malın yarısı bacıya çatır. Övladı (və atası) olmayan bir

qadın vəfat etdikdə qardaşı onun varisidir (malının hamısı onun payına düşür). Əgər vəfat edən şəxsin iki (və ya daha artıq) bacısı varsa, mirasın üçdə ikisi onlara çatır. Əgər varislər qardaş və bacılardan (bir qardaş, bir bacı və ya bir neçə bacı–qardaşdan) ibarət olarsa, kişiye (qardaşa) qadına (bacıya) düşən payın iki misli verilir". Allah bunu sizə doğru yoldan

(çixmamağınız üçün aydınlaşdırır. Allah hər şeyi biləndir!" _ (1)

Bu ayə yay fəslində nazil olduğuna görə onu "Səyf ayəsi" yəni yay mövsümünün ayəsi .adlandırmışlar

Əllamə Əmini (Allah ondan razı olsun) bu hədis barədə belə deyir: İslamda şəriət qanunlarına əsasən, sadə olmasına baxmayaraq "kəlalə" yəni "miras" məsələsi ikinci xəlifəyə o qədər qaranlıq qalmışdır ki, ona bu sözləri minbərdə söyləməsinə məcbur etmişdir: "Mənim əqidəmə görə özümdən sonra "kəlalə" məsələsi kimi çətin olan :başqa bir məsələ yadigar qoymuram." Sonra belə deyir

Bu məsələ barədə çox sual edən xəlifəyə görəsən Rəsuli–Əkrəm (s) cavab verirdi ya yox? Əgər cavab verirdisə, bəs onda nəyə görə xəlifə öyrənə bilmirdi? Labüd öyrənə .bilmirdi və bu məsələni başa düşməkdə aciz idi

Əgər Peyğəmbər (s) ona cavab vermirdisə və məsələni həl

səh:496

olunmaz və bağlı qoymuşdursa, (əl-əuzu billah) bu, nübuvvət məqamından uzaqdır və şübhəsiz ki, belə də olmayımdır. Peyğəmbər (s) İlahi qanunların hamısını açıqlamış və .onları ümmətə öyrətmişdir

Qarşısında ona aid olan ayə ola-ola “Kəlalə” lüğətinin mənasının məchul qalması necə mümkündür? Hansıki ayənin axırında belə buyurulur: “Allah bunu sizə doğru yoldan .çixmamağınız üçün aydınlaşdırır

Bu məsələni Allah necə izah edib ki, ikinci xəlifəyə hələ də qaranlıq qalıb? Necə mümkündür ki, Allahın Rəsulu “Səyf” ayəsini “kəlalə”nin mənasını başa düşülməsində [kifayət etdiyini bildirir](#), ancaq “kəlalə” həl olunmaz bir çətin məsələ olaraq qalır?![\(1\)](#)

Bütün bu məsələlərdən sonra xəlifə deyir: “Əgər sağ qalaramsa “kəlalə”nin barəsində Quran oxuyan və oxumayanlar kimi qəzavət edəcəm”. Onun bu qəzavətdən məqsədi nədir? Allahın aşkar ayəsi ola-ola Quranın bu hökmünün qarşısında yeni bir hökm !?çixartmağa yer qalır mı

Dəlini daşqalaq etmək

İbn Abbas deyir: Zina eləyən dəli bir qadını Ömər in yanına gətirdilər. Ömər onun hökmü barəsində bir çoxları ilə məsləhət etdi. Sonra onun daşqalağ olunmasına əmr verdi. Qadını daşqalağ olan yerə apardıqda Əli ibn Əbi Talib (ə) onu gördü və hadisənin nədən ibarət olduğunu soruşdu. Dedilər ki; Bu filan qəbilədən olan dəli bir qadındır. .Zina etdiyinə görə Ömər onun daşqalağ olunmasına əmr etmişdir

İbn Abbas deyir: Əmirəl möminin (ə) buyurdu: Qaytarın onu! Sonra Ömər in yanına :?getdi və buyurdu: “Üç tayfadan təklifin götürüldüyünü bilmirsənmi

səh: ۴۹۷

Dəliddən (ağlı başına gəlincə), yuxuda olan kəsdən oyanana qədər və uşaqdan (həddi-“
.”(buluğa çatana qədər

!Ömər dedi: Bilirəm

Əli (ə) buyurdu: Bəs onda bu dəli qadının daşqalağ olunmasına necə əmr vermişən?
.Əmr et onu azad etsinlər

İbn Abbas deyir: Xəlifə Əlində Allahu Əkbər kəlməsini deyə-deyə dəli qadının azad
.olunmasını əmr etdi

Buxari bu hədisi öz “Səhih” adlı kitabında iki yerdə gətirmişdir. Ancaq xəlifənin elminin
nə dərəcədə olmasını ört-basdır etmək üçün hədisin əvvəlini və ortasını yox etmişdir.
:Təkcə o hədisin bu qismətini qeyd etmişdir

"قَالَ عَلِيٌّ لِعُمَرَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ وَ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يُدْرِكَ وَ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ." (1)

Bu hadisənin mətni kamil şəkildə müxtəlif hədis və tərcümeyi-hal kitablarında qeyd
(olunmuşdur. (2)

İbn Əbdul Birr “İstiab” kitabında hadisənin əslinə işarə etdikdən sonra bu cümləni də
:gətirmişdir ki; “Ömər bu vaxt belə söylədi

"لَوْ لَا عَلِيٌّ لَهَلَكَ عُمَرُ"

”!Əgər Əli olmasaydı Ömər həlak olmuşdu“

!Bayram namazında hansı surəni oxuyurlar

...عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ سَأَلَ أَبَا وَاقِدٍ لَيْثِي مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ | فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ، فَقَالَ: كَانَ يَقْرَأُ
فِيهِمَا بَقِيَّةَ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ، وَ {إِفْتَرَبَهُ السَّاعَةُ} وَ {وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ}.

səh: 498

Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabut-Təlaq”, “ət-Təlaqu filiğlaqi vəl-kərəh” bölümü,“ . [1] –1
və həmin mənbə, 8-ci cild, “Kitabul-muharibin”, “La yurcəmul-məcnunu vəl-

;məcunətu” bۆlümü

Sünəni Əbi Davud”, 2-ci cild, səh. 402; (Əbvabu kitabul-hudud, 16-cı bۆlüm, “fil-“ . [2] –2
cunun”, hədis: 4399), “Sünəni-İbn Macə”, 2-ci cild, səh. 227; (Kitabun-Nikah);”İstiab”, 3-
;cü cild, səh. 39, Əli ibn Əbi Talib bۆlümü

Übeydullah ibn Abdullah deyir: “Ömər ibn Xəttab Əbu Vaqid Leysidən soruşdu: Peyğəmbər (s) Qurban və Fitr bayramında hansı surələri oxuyurdu? Əbu Vaqid dedi: və {إِقْتَرَبَهُ السَّاعَةُ} , {وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ} Həzrət Rəsul (s) bu namazların hər ikisində-”Qaf” surəsini {وَأَنشَقَّ الْقَمَرَ} (1) [\(surələrini oxuyurdu.”](#)

Bu hədis “Səhihi-Müslim”də, Malikin “Muvəttə” adlı kitabında, “Sünəni-Tirmizidə” və “Sünəni-Əbu Davud”da qeyd olunmuşdur. Ancaq İbn Macə öz “Sünən”ində hədisi belə :nəql etmişdir

Ömər bayram namazına gəldikdə bir nəfəri Əbu Vaqid Leysinın yanına göndərdi ki,“ [\(ondan soruşsun: “Peyğəmbərin bayram namazlarında hansı surələri oxuyurdu?”](#) (2)

Əllamə Əmini (Allah ondan razı olsun) bu hədisin barəsində belə deyir: “Əziz oxucular! Gəlin xəlifədən soruşaq ki, hansı səbəbə görə Peyğəmbərin namazda oxuduğu surənin hansı surə olduğunu bilmir? “Siyuti”nin “Tənvirul-havalik” kitabında gətirdiyi üzrə görə görəsən yadından çıxıb? Yoxsa alış-veriş işi ilə məşğul olduğu üçün bilmirdi? Halbuki, işi çətinə düşəndə özü üzrü belə söyüyürdü? Lakin unutqanlıq mövzusu elə də nəzərə çarpan deyildir. Çünki ildə iki dəfə cəmiyyətin və böyük səhabələrin hüzurunda [\(qılınan bu namaz unudulmamalıdır.”](#) (3)

Hər halda, hadisənin gedişatı onu göstərir ki, xəlifə çox gərgin vəziyyətə düşmüşdü. Həssas bir zamanda Əbu Vaqid Leysinın evinə adam göndərüb bayram namazında .hansı surələrin oxunduğunu öyrənməyə çalışdı

səh:499

Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabu səlatul-eydəyn”, “Ma yəqrəu bihi fi səlatil“ . [1] -1
;eydəyn” bölümü, hədis: 891

Sünəni-İbn Macə”, 1-ci cild, “ma caə fil-qiraəti fi səlatil-eydəyn” bölümü, hədis:“ . [2] -2
;1282

;əl-Qədir”, 6-cı cild, səh. 320“ . [3] -3

عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: جَلَسْتُ إِلَى شَيْبَةَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ قَالَ: جَلَسَ إِلَى عُمَرَ فِي مَجْلِسِكَ هَذَا، فَقَالَ هَمَمْتُ أَنْ لَا أَدْعَ فِيهَا صَفْرَاءَ وَلَا بَيْضَاءَ إِلَّا قَسَمْتُهَا بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ. قُلْتُ: مَا أَنْتَ بِفَاعِلٍ، قَالَ: لَمْ قُلْتُ لَمْ يَفْعَلُهُ صَاحِبَاكَ؟ قَالَ: هُمَا الْمَرَّانُ يَفْتَدِي بِهِمَا.

Əbu Vail deyir: “Mən Məscidul-həramda “Şöybə”nin yanında əyləşmişdim. O mənə dedi: Günlərin birində Ömər də həmin yerdə mənim yanımda əyləşmişdi. Söhbət əsnasında belə dedi: Mən istəyirəm ki, Kəbə evinin qapısının qızıl və gümüşünü .müsəlmanlar arasında bölüşdürəm

Şöybə dedi: Mən onun bu sözlərinin cavabında belə söylədim: Sən bu işi görə bilməzsən? Ömər soruşdu: Niyə? Dedim: Çünki Rəsuli-Əkrəm və Əbu Bəkr bu işi [görməmişdir](#). Ömər dedi: Bəli onlar kamil insanlar idi. Gərək onlara itaət edək.”^[1]

Bu hadisə “Səhihi-Buxari” kitabında iki yerdə nəql olunmuşdur. Ancaq hədisin kəlmələrində biraz fərq vardır. Ancaq tarixi araşdırmalar və sənədlər onu göstərir ki, Ömər bu fikri bir dəfə deyil, əksinə xəlifəliyi dövründə dəfələrcə fikirləşmişdir. .Müsəlmanların etirazına səbəb olduğu üçün bu işi həyata keçirə bilməmişdir

Şöybə” onu bir dəfə öz fikrindən daşındırdı. İkinci dəfə bu mövzunu Əmirəl möminin“ Əliyə (ə) demişdi. Həzrət (ə) qane edici bir dəlillə onu yenə fikrindən döndərmişdi. :Əmirəl möminin Əlinin (ə) söylədikləri “Nəhcül-bəlağə” kitabında qeyd olunmuşdur

Ömər ibn Xəttabın dövründə Kəbənin qızıl və gümüşünün çoxluğunu ona xəbər etdilər. Məsləhət bildilər ki, əgər bu qızılı

səh:۵۰۰

Səhihi-Buxari”, ۹-cu cild, “Kitabul-etisami bil-kitabi vəs-sünnə”, “əl-İqtida“ . [۱] -۱
bisunəni Rəsulillah (səlləllahu ələyhi və alihi), hədis: ۶۸۴۸ və ۲-ci cild, “Kitabul-həcc”,
;“Kəsvətul-Kəbə” bölümü, hədis: ۱۵۱۷

və gümüşü alsa və müsəlmanların müharibə sursatları üçün sərf edərsə çox müsbət
nəticələr əldə etmək olar. Qızıl və gümüş Kəbə evinin nəyinə lazımdır

Ömər bu fikri həyata keçirmək istədi. Ancaq məsələni Əmirəl möminin Əlidən (ə)
soruşdu. Həzrət (ə) onun cavabında belə dedi

Quran Peyğəmbərə (s) nazil olanda sərvətlər dörd hissəyə bölünmüşdü. Allahın
Rəsulu (s) bu dörd qismin hamısının hökmünü izah etmişdir: Müsəlmanların sərvəti irs
kimi qalır və vərəsələr arasında bölünməlidir. Müharibədən yığılan qənimətləri də
onlara haqqı olanlar arasında bölüşdürülməsinə əmr vermişdir. Xüms, müəyyən
adamlara verilməlidir. Dördüncüsü isə zəkatdır. Onun da istifadəsi üçün müəyyən
yerlər vardır

Əmirəl möminin (ə) sonra belə buyurdu: Kəbə evinin qızıl və gümüşü Quran nazil
olanda da var idi. Ancaq Allah onların barəsində bir göstəriş vermədi. Hökmün
verilməməsi nə unutqanlıq üzündəndir nə də qorxudan. Sonra Ömərə xitab edərək
buyurdu: Sən də Kəbənin qızıl və gümüşünü onlar necə qoymuşlarsa eləcə də saxla.
Bu vaxt Ömər dedi: “Ya Əli! Əgər sən olmasaydın biz məhv olardıq.” Kəbə evinin qızıl və
gümüşünə əl dəymədi və onu olduğu kimi qoydu

İbn Əbil Hədid əsl hadisəni nəql etdikdən sonra belə deyir: Həzrət Əlinin (ə) dəlilləri
doğru və düzgün dəlillər idi. Bunu iki cür açıqlamaq olar

Əslində mallara və sərvətə əl qoymaq haram və qadağan edilmişdir. Şəriət .
qanunlarının çərçivəsindən xaric və icazəsiz ondan istifadə etmək olmaz. Kəbə evinin
qızıl və gümüşü barədə belə bir icazə olmadığına görə onun istifadə edilməsi haramdır
və istifadəsinə icazə verilməmişdir

Tutaq ki, İmam Əlinin (ə) məqsədi budur ki, Kəbə evinin qızıl və gümüşü Kəbəyə vəqf .
edilmiş bir maldır. Həmçinin

Kəbənin qapısı və pərdəsi də buna aid edilir. Kəbə evinin qapısından və pərdələrindən Allahın icazəsi olmadan istifadə edilməsi necə mümkün deyilsə, onun qızıl və gümüşünə də əl qoymaq icazəsiz və haramdır. Xülasə, bunların arasında müştərək [\(olan nəzər onun məxsus və vəqf olmasıdır. Qızıl və gümüş də Kəbənin özündəndir. \(1\)](#)

Yuxarıda qeyd olunan hadisəni “Nəhcül-bəlağə”dən gətirmişdik. Zəməxşəri də bu [\(hadisəni “Rəbiul-əbrar” kitabında yetmiş beşinci bölümündə qeyd etmişdir. \(2\)](#)

Quranın təfsiri

"إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَنْ قَوْلِهِ {وَفَاكِهَهُ وَأَبًّا} مَا لِأَبِّ قَالَ: نُهَيْيْنَا عَنِ التَّعَمُّقِ وَالتَّكْلِيفِ".

[\(3\)](#) {وَفَاكِهَهُ وَأَبًّا} Bir kişi ikinci xəlifədən soruşdu: Qurani-Kərimdə qeyd olunan bu ayədə “Əbb” kəlməsindən məqsəd nədir? Xəlifə onun cavabında dedi“

.”Bizə bu kimi məsələlərdə fikirləşərək çətinliyə düşməyi qadağan ediblər“

Bu məsələ “Səhihi-Buxari”də qeyd olunmuşdur.[\(4\)](#) Ancaq bu kitabın əvvəllərində kəsilmiş hədislər barədə söhbətlərimizdə

səh:502

Nəhcül-bəlağənin şərhini”, 19-cu cild, səh. 158-159, 276-cı xütbə, və 270-ci qısa“ . [1] -1
.kəlmələrdə

Rəbiul-əbrar” axır zamanlarda yazılmış kitablardan ən yaxşısıdır. Onun yazı“ . [2] -2
nüsxələri də çox azdır. Onun 719 səfədə gözəl xətlə yazılmış nüsxəsindən biri Qum şərhərində Həzrət Ayətullahil-Üzma Nəcəfi ağanın ümumi kitabxanasında vardır. 263
nömrəsi ilə xətlə yazılmış kitabların sırasındadır. (Hal hazırda bu kitab beş cildə çap edilmişdir və bəhsimiz həmin kitabın 4-cü cildində, “əl-Libasu vəl-məla minəl-qəlaidi
(.vəl... ünvanı adı altında yazılmış 75-ci bölmədə zikr olunmuşdur

;Növbənöv) meyvələr və ot (ələf) yetişdirdik.”;“Əbəsə” surəsi, 31-ci ayə“ . [3] -3
cu cild, “Kitabul-İtisam”, “Ma yəkrəhu min kəsəris-suali və təklifu la la yunih”-9 . [4] -4
;bölümü, hədis: 6863

qeyd etdiyimiz kimi Buxari onun əvvəlinci hissəsini kəsib ataraq onun axırncı hissəsini kəlməsini yazmaqla kifayət etmişdir. Ancaq xoşbəxtlikdən hədis və təfsir "نَهَيْتَا..." yəni kitablarda, o cümlədən "Səhihi-Buxarini" şərhlərində burada gətirdiyimiz kimi kamil şəkildə nəql olunmuşdur. "Səhihi-Buxari"nin şərh yazarları da Buxarinin bu əməlini [\(1\)](#) təsdiq etmişlər.

Osmanın cənabət məsələsində fətvası

Qurani-Kərimin açıq ayəsinə və "Altı sihah"[\(2\)](#) kitablarında nəql olunan bir çox hədislərə əsasən cənabət qüslu vacibdir. Bu qüsl iki yolla baş verir

1. Məninin (spermanın) xaric olması ilə

2. Cinsi yaxınlıq zamanı; Zinada və ya mehriyyəsi vacib olan kəbində məni gəlsə yaxud gəlməsə

Amma Şafii bu barədə belə deyir: Allah-təala qüslu cənabətin səbəbinə vacib etmişdir və cənabət ərəb dilində məruf olan lüğətdir. Məni xaric olmasa da, onlar cənabətin cimadan (cinsi yaxınlıqdan) ibarət olduğunu bildirdilər. Kəbində "mehriyyə"yə, zinada isə "həd vurulması"na səbəb olan cimada məninin gəlməsi şərt deyildir. Əgər ərəb lüğəti ilə tanışlığı olan bir kəsə filan kişi filan qadıncıdan cənabətli olmuşdur desələr, məni xaric olmasa belə məqsədin cinsi yaxınlıq olduğunu başa düşəcəkdir

Yenə belə deyir: Peyğəmərin (s) açıq və aydın sünnəsi cənabətin iki yoldan biri ilə baş verdiyinə dəlalət edir: Kişi qadınla cinsi yaxınlıq elədikdə; Cimada məni xaric olmasa və [\(3\)](#) yaxud cimasız məni xaric olsa;

səh: 503

Müraciət et: "Fəthul-bari", 13-cü cild, səh. 229; "Umdətul-qari", 25-ci cild, səh. 35; [1] -1 "İrşadus-sari", 10-cu cild, səh. 311; "Nəhayətu İbni Əsir" "Əbb" kəlməsinin lüğəti və "əddurrul-mənsur", "İbn Kəsir", "Kəşşaf", "Xazin" və "Bəğəvi"nin təfsir kitabları, "Müstədrəki-Hakim" "əbəsə" surəsinin təfsirində

[2] -2. Mütərcim: Bu barədə kitabın əvvəlində bəhs etmişdik.

;əl-um”, 1-ci cild, “Kitabut-Təharət”, “La yucəbul-qüsli və la ducəbih”, səh. 31“ . [3] -3

Əhli-sünnənin kitablarında və sənədlərində o cümlədən “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim”də bir çox hədislər məhz xütnə qədəri daxil olduğu halda qüsl vacib olur "نسخ الماء من

الماء و وجوب الغسل بالتقاء الختانين" (۲)

Ancaq elə ki, Osmandan əgər bir kişi öz xanımı ilə yaxınlıq edərsə və məni gəlməzsə vəzifəsi nədir ?- deyə soruşulduqda qüsl məsələsini kənara qoymuş və belə cavab vermişdir: “Təkcə dəstəmaz alsın və alətini su ilə yusun.” İndi isə bu hədisin mətnini və :tərcüməsini burada gətiririk

...أَبُو سَيْلَمَةَ أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ الْجُهَنِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَأَلَ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا جَامَعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فَلَمْ يُمْنِ، يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ وَيَغْسِلُ ذَكَرَهُ قَالَ عُثْمَانُ: سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ وَ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْطَةَ اللَّهِ وَ أَبِي بِنِ كَعْبٍ فَأَمَرُوهُ بِدَلِكَ.

Əta ibn Yəsar Zeyd ibn Xalid Cohənidən nəql edir ki; “Mən Osman ibn Əffandan soruşdum: Əgər bir kişi öz xanımı ilə yaxınlıq etsə və məni xaric olmasa nə etməlidir? Osman dedi: Dəstəmaz alsın və öz alətini yusun.” Osman əlavə etdi: “Mən bu məsələni Peyğəmbərdən (s) eşitmişəm. Sonra Əli ibn Əbi Talibdən (ə), Zübeyrdən, Təlhədən və Ubəy ibn Kəəbdən də soruşdum. Hamısı belə hökm verdilər və Peyğəmbərdən (s) (eşitdiyimi təsdiq etdilər.” (۳)

Onun bu hökmü Peyğəmbərdən (s) eşitməsi və Əmirəl möminin Əlidən (ə), Təlhədən, Zübeyrdən və Ubəy ibn

səh:۵۰۴

۱- [۱] .Adı sayılan kitablarda “Təharət kitabına” müraciət edin .

۲- [۲] . “Səhihi-Müslim”, “Kitabul-heyz”, hədis: ۳۴۸ və ۳۴۹ .

۳- [۳] . “Səhihi-Buxari”, ۱-ci cild, “Kitabul-qüsl”, “Qüsl, ma yəsibu min fərcil-mərəti” .
bölümü, hədis: ۲۸۷ və ۲۸۹; Həmin mənbə, “Kitabul-vuzu”, “Mən ləm yərəl-vuzu illa minəl-məzicəyn”, hədis: ۱۷۷ və “Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Kitabul-heyz, “İnnəməl-mau ;minəl-ma” bölümü, hədis: ۳۴۷

Kəəbdən soruşması və onların da Peyğəmbərin (s) belə buyurduğunu təsdiq etmələrinə gəldikdə isə bunlar əsassız və uydurulmadır. Ya xəlifənin tutduğu mövqeyi qorumaq üçün onun verdiyi fətvasının axırına əlavə edilmiş bir cəfəngiyatdır ki, bu kimi hədislər saysız hesabsızdır. Ya da onun doğru olması İslamın əvvəl dövrünə qayıdır. :Çünki Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuşdur ki, o dövrdə o həzrət (s) belə buyurmuşdur

Qüslun səbəbi məninin xaric olmasıdır” (۱) Bundan əlavə İbn Abbas deyir“ "الماء من الماء" :ki

"الماء من الماء" (۲) "məsələsi cinsi yaxınlığa deyil, əksinə möhtəlim olmağa aiddir."

Hər halda olursa–olsun bu məsələ səhabələr arasında bəhs olunmuşdur. Bu barədə bir çox hədislər nəql etmişlər ki "إِذَا جَوَزَ الْخِتَانِ وَجَبَ الْغُسْلُ" (۳)

Necə olur ki, bu məsələ Osman üçün gizli qalmışdır? Və xilafəti dövründə “Nə qədər ki, !?məni gəlməyib qüsl vacib deyildir” söyləyir

İşarə etdiyimiz kimi bəlkə də İslamın əvvəllərində bir məsələ qulağına çatmış və xilafətinin axır gününə qədər həmin məsələni hifz etmiş, o hökmün nəsx olduğundan (aradan getdiyindən və dəyişdirildiyindən) xəbəri belə olmamışdır. Zehnində olan köhnə hökm əsasında da fətva vermişdir

səh:۵۰۵

Mütərcim: Bunun mənası o deməkdir ki, Peyğəmbər buyurubdur ki, əgər məni . [۱] –۱ gələrsə qüsl vacib olar. Osman belə nəticə alıbdır ki, əgər məni gəlməyibsə deməli qüsl ;vacib deyildir və qüsl əvəzinə dəstəmaz almalıdır

Fəthul-bari”, ۱–ci cild, səh. ۳۳۹; (kitabul-qüsl, Qüslu ma dəsibu min rutubəti“ . [۲] –۲ ;(xurucil-mərəti bölümü

.Bu hədisi Ömər, Aişə və Abdullah ibn Ömər nəql etmişdir . [۳] –۳

Buxari öz sənədləri ilə Ənəs ibn Malikdən Osmanın dövründə Quranın cəm olunması barədə müfəssəl bir hadisəni nəql edir. Onun xülasəsi belədir

Huzeyfə, müsəlman ordusunun başçısı Azərbaycan və Ermənistan müharibəsində Osmanın yanına qayıtdı. O, qoşunda yaranmış qiraət barədə olan ixtilafdən (şam və iraq əhli arasında) öz narazılığını bildirdi və Osmanı bu məsələni həll etməyə məcbur etdi.

Osman əmr etdi ki, əldə olan nə qədər Quran və səhifələr varsa yığılsın. Həmçinin bir neçə səhabələrə də əmr etdi ki, Allahın Rəsulunun (s) dövründə olan oxunuş əsasında bir neçə mushəf yazılsın. Əgər oxunuşlar arasında nəzər ayrılığı qarşıya çıxarsa Qureyşin oxunuşuna üstünlük verilsin. Çünki Qurai-Kərim onların ləhcələrində nazil olmuşdur.

"وَأَرْسَلَ إِلَى كُلِّ أُمَّةٍ بِمُصْحَفٍ مِّمَّا نَسَخُوا وَ أَمَرَ بِمَا سِوَاهُ مِنَ الْقُرْآنِ فِي كُلِّ صَحِيفَةٍ أَوْ مُصْحَفٍ أَنْ يُحْرَقَ."

Bu əməl Osmanın əmrinə əsasən yerinə yeirildi. Həmin qiraət üzrə mushəflər yazıldı və İslami məntəqələrin hər birinə bir nüsxə göndərildi. Sonra xəlifə əmr etdi ki; "Yeni yazılmış mushəflərlə qiraəti uyğun gəlməyən mushəf və Quranlar yandırılınsın." [1](#)

Əsrimizin iftixarlı alimlərindən biri bu barədə belə deyir: "Osmanın bütün müsəlmanları bir qiraətə cəm etməsi, (müsəlmanlar arasında çox tanınan, Peyğəmbərin özündən nəql olunan və yəqinlik gətirən həmin qiraətdən götürmüşlər) bu yolla əsası və kökü olmayan, müsəlmanlar arasında ixtilaf salan

səh: 506

Bu mətnin tam surəti "Səhihi-Buxari"nin 6-cı cildində, "Kitabu fəzailul-Quran" , . [1] -1 "Cəmul-Quran" bölümü, hədis: 4702-i mütaləə edin

digər qiraətlərə mane olması ləyaqətli bir iş idi. Buna görə də müsəlmanlardan heç biri bu işə narazılığını bildirmədi. Bu üzdən müsəlmanların qiraətdə olan münaqişələrinin çoxalmasına, onların səflərinin qırılmasına, birliyinin və vəhdətinin aradan getməsinə səbəb olması ehtimalı mümkün idi. Hətta bu ixtilaf nəticəni o yerə gətirib çıxarda bilərdi ki, müsəlmanların bəzisi digərlərini kafir və fasiqlikdə ittiham da edə bilərdilər. Halbuki, Allahın Rəsulu (s) Quranda ixtilaf etməkdən ciddi şəkildə çəkəndirmişdir. Buna görə də Osmanın bu işini inkar etmək olmaz və ona irad etmək də yersizdir. Ancaq bu mövzuda Osmana ediləcək irad onun vasitəsi ilə həyata keçirilən Quranların yandırılması məsələsi və başqa şəhərlərə də əmr olunmasıdır

Bəli, müsəlmanlardan bir qrupu Osmana bu barədə etiraz etdilər. İş o yerə çatdı ki, “حَرَّاقُ الْمَصَاحِفِ” (1) onu “Səhifələri yandıran” adlandırdılar.

İslam baxımından Quran-Kərimə hörmət hər bir müsəlmana vacibdir. Onun əzəmət və hörmətinin qorunması barədə, xüsusilə bu mövzuda müvafiq hökmlər və qanunlar yazılmışdır. Dəstəmazsız onun ayələrinə toxunmağın haram və qadağan olunması, şii məzhəbinin nəzərində cənabətli və heyzli şəxs üçün “Əzaim surələr”inin (2) oxunması və əhli-sünnə məzhəbinin bir çoxunun nəzərində isə bütün surələrin oxunmasının qadağan edilməsi, o cümlədən də Quranı nəcis etməyin haram buyurulması və s... bu hökmlərdən sayılır

Ümumiyyətlə hər hansı bir əməl camaatın nəzərində Qurana hörmətsizlik sayılarsa, İslam baxımından haram və

səh:507

Ayətullah Xoi, “Quranın bütün məsələləri və elmləri barədə olan bəyanı”, Ustad . [1] –1

;Hərisinin tərcüməsi, 1-ci cild, səh. 449

;Yəni: Quranın “Səcdə”, “Fussilət”, “ən-Nəcm” və “Ələq” surələri . [2] –2

.qanunsuzdur. Bu barədə çoxlu hədislər nəql olunmuşdur

Cənabətli və heyzli“ ” لَا يَتْرَأُ الْجُنُبُ وَاللَّائِئِضُ (Tirmizi öz “Sünən”ində Peyğəmbərdən (s :şəxs Quran oxumamalıdır” hədisini nəql etdikdən sonra belə deyir

Səhabələrin, tabeinlərin əksəriyyəti o cümlədən sonrakı əsrlədə yaşayan alimlərin fətva və əqidələri də belə idi. Məsələn: Süfyan Suri, İbn Mübarək, Şafii, Əhməd ibn Hənbəl və İshaq və s... Buna görə də onların hamısı cənabətli və heyzli olan şəxslər Qurani-Kərimin bir kəlməsindən başqa digər ayələri və surələri oxumamaları barədə (fətva vermişlər. Ancaq təsbih söyləmələrinin icazəli olduğunu bildirmişlər. (1

Bəli, bütün bu qadağalar və ciddi təkidlər ayələrin hörmətinin qorunması və Qurani-Kərimin əzəmətinin və əhəmiyyətinin hifz olunması üçündür. Görəsən Mədinədə və bütün İslami məmləkətlərdə icra olunan xəlifə Osmanın verdiyi bu əmr hansı niyyətlə idi? Görəsən bu hökmə necə fətva vermişdir? Quranın əzəməti və onun ayələri barədə verilən hökmlərlə bu fətvanı necə uyğunlaşdırmaq olar? Bu elə bir məsələdir ki, onu .əziz oxucumuzun öz öhdəsinə və qəzavətinə buraxırıq

Əgər Osmanın məqsədi digər Quranları da aradan aparmaq, yox etmək və ehtimal olunan ixtilafın qarşısını almaq idisə onları dənizə də tökə bilərdi. Yaxud da Qurana hörmətsizlik olmasın deyə başqa yolla onu yox edə bilərdi. Məsələn: Torpağa ;basdırmaq kimi

İslam hökmləri və xəlifələr

وَلَا الْمَعْطَلُ لِلْسُّنَّةِ فَيَهْلِكَ الْأُمَّةَ

,Əmirəl möminin Əli (səlamullahi ələyhi) buyurur: “İmam

səh:508

İlahi hökmləri tətıl etməklə ümməti həlakətə və bədbəxtliyə çəkməməlidir. [1]

قَدْ عَمِلَتِ الْوَلَاةُ قَبْلِي أَعْمَالًا خَلَفُوا فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ |

Və yenə buyurmuşdur ki; “Əvvəlki rəhbərlər Allahın Rəsulunun buyurduqlarına zidd olan əməlləri həyata keçirmişlər

Şübhəsiz ki, imamətin ən mühüm şərti, bəlkə də xilafətin əsl fəlsəfəsi və mənası budur ki, imam və xəlifə dini hökmlərin qoruyucusu və Quran qanunlarının icraçısıdır

Həzrət Əli (ə) bu məsələni imamətin şərti əsasında belə açıqlayır: “لَا الْمَعْطَلُ لِلْسُّنَّةِ فَيَهْلِكُ الْأُمَّةُ” “Müsəlmanların imamı və xəlifəsi İlahi hökmləri tətıl etməklə ümməti həlakətə və bədbəxtliyə çəkməməlidir

Ancaq, tarixin göstərdiyi faktlara və “Səhiheyn” kitablarında nəql olunan hədislərdən ələ gələn sübutlara əsasən xəlifələr öz xilafətləri dövründə bir çox hökmləri dəyişmiş və təhrif etmişlər. İslami qayda-qanunlar, dini etiqadi məsələlər şəxsi rəylər və məsləhətlər üzündən rəngarəng olmuşdur. Hər kəs istədiyi kimi İslam dini barədə nəzər vermişdir

Əlbəttə, sonralar bu təhriflərə və dəyişiklərə elmi don geyindirmək və bu işi görənlərə haqq libası örtmək üçün adını “ictihad” qoydular. Sonra belə təhriflərə harada rast gəlinirdisə “ictihad” pərdəsi altında onu İslam cəmiyyətinə qəbul etdirirdilər. Halbuki, ictihad özü ayrılıqda bir bəhstir və Qurani-Kərimin, hədisin açıq və aydın qanunları ilə müxalifət etmək isə ayrı bir bəhs

:Əmirəl möminin Əli (ə) bu barədə buyurmuşdur

“قَدْ عَمِلَتِ الْوَلَاةُ قَبْلِي أَعْمَالًا خَالَفُوا فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ مُتَعَمِّدِينَ بِخِلَافِهِ نَاقِضِينَ لِعَهْدِهِ مُعَيِّرِينَ لِسُنَّتِهِ، وَلَوْ حَمَلْتُ النَّاسَ عَلَى تَرْكِهَا وَحَوَّلْتُهَا إِلَى مَوَاضِعِهَا وَإِلَى مَا كَانَتْ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ لَتَفَرَّقَ

səh: 509

عَنْ جَدِي حَتَّى أَبْقَى وَ حدى أَوْ مَعَ قَلِيلٍ مِنْ شِيعَتِي الَّذِينَ عَرَفُوا فَضْلِي وَ فَرَضَ إِمَامَتِي مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ رَسُولِهِ "

Məndən öncə xilafətdə olan xəlifələr bilə-bilə bir çox əməllərlə Peyğəmbərə qarşı“ çıxmış və onunla olan əhd-peymanlarını sındırmış və sünnəsini dəyişmişlər. Əgər mən camaata bu bidətləri tərək etməsinə vadar etmək, bu qanunları əvvəlki vəziyyətinə gətirmək və Peyğəmbərin dövründə olduğu kimi qanunlara əməl etmək istəyirdimsə, o zaman qoşunlarım ətrafımdan dağılırdı. Mən və mənim fəzilətimi, imamlığımi və rəhbərliyimi Quran və Peyğəmbər sünnəsindən olduğunu tanıyan, fəzilətimlə tanış olan bir neçə tərəfdarlarımla meydanda tək qalırdım.”⁽¹⁾

:Başqa bir yerdə isə belə deyir

"لَوْ قَدْ اسْتَوْتُ قَدَمَايَ مِنْ هَذِهِ الْمَدَاحِضِ لَغَيَّرْتُ أَسْيَاءَ "

Əgər günlərin birində daxili bu çaxnaşmadan azad ola bilsəm, bir çox hökmləri“
.”dəyişəcəm

İbn Əbil Hədid İmamın bu sözləri barədə belə deyir: “Şübhə yoxdur ki, Əmirəl möminin Əli (ə) şəriət hökmlərində və qəzavətlərdə elə əmrlər verib, elə əməllər edirdi ki, səhabənin fətvasına və rəftarına müxalif idi. Oğrunun həddi, ümmu vələdin hökmü kimi. Çünki xəlifələrin əksinə olaraq o həzrət oğrunun əl barmaqlarını başından kəsir
”...və ümmu vələdi isə satırdı və s

O əlavə edir: “Ancaq Həzrətin bu qanunları dəyişməsinə və İslam məmləkətlərində Quran buyurduğu qanunları icra etməsinə mane olan o həzrətin müharibələrə başı
”. ...qarışmasıdır

Onların vasitəsilə təhrif olunmuş bu növ hökmlər, hələ Peyğəmbərin sağlığında və vəfatından sonra səhabələrin çoxu

səh:۵۱۰

tərəfindən o həzrətin əmrlərinə qarşı çıxma və s.. bir çox hədis və təfsir kitablarında .qeyd olunmuşdur

Lakin bəhsimizə uyğun olaraq bunları nəql edəcək və “Səhiheyn” kitablarından ələ .gələn bu kimi təhrif və əmrə tabesizliyi nəql edib araşdıracaq

Qətl və qarət .1

Hökmlərdə dəyişiklik

İslam baxımından şəhadəteyni dilinə gətirən, Allahın vəhdaniyyətinə və Peyğəmbərin nübuvvətinə etiraf edən bir kəsin malı, canı məhfuz və möhtərəmdir. Onunla heç bir .kəs şəxsi hüququ olmadan höcətləşə bilməz

:Bu barədə Rəsuli-Əkrəm (s) buyurur

"أَمْزُتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عَصَمَ مِنِّي مَالُهُ وَنَفْسُهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ"

Mənə Allah tərəfindən əmr olunub ki, tövhid hökmünü dillərinə gətirincəyə qədər bu“ camaatla döyüşəm. Əgər kimsə bunu etiraf etsə və başqasının şəxsi haqqı onda [\(1\)](#) olmasa onun canı və malı məhfuzdur. Axirət hesabı isə Allahladır.”

Ancaq Allahın Rəsulundan (s) sonra bir çox müsəlmanlar İslamın bütün hökmlərinə və zəkatın vacib olmasına etiraf etmələrinə baxmayaraq xəlifəyə ödənməsindən boyun qaçırdılar. Düzü onun xilafətini və beyətini rəsmi tanımadıqlarına görə xəlifənin qoşunu tərəfindən həmlə və hücumla məruz qalaraq kişiləri qətlə yetirilmiş və qadınları [\(2\)](#) (isə uşaqları ilə birgə əsir götürülmüşlər.

səh:511

1- [1] - “Səhihi-Buxari”, 9-cu cild, “Kitabu İstibatətül-murtəddin” 3-cü bölüm, hədis: 6526 .

2- [2] - “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabul-İman, bölümül-əmrü biqitalin-nas Bəni Səlim qəbiləsini od vurub yandırmaq Əbu Bəkrin xilafəti dövründə Xəlid ibn Vəlidin vasitəsi ilə yerinə yetirilmişdir. “Ər-Riyazun-nəzərə”, 1-ci cild, “Mühəbbud-din Təbərinin təlifi”, səh. 100-də nəql olunmuşdur

Əlbəttə, bu qətlə və qarətə don geyindirməklə xəlifəni iradlardan təmizləmək üçün onları “mürtəd” adlandırmış və küfrlə ittiham etmişlər. Peyğəmbərin zamanında müsəlmanlarla döyüşən “Müseyləmə” və “Tuleyhə” kimi kafirlərin sırasında qərar verdilər.

Halbuki, rəvayətlər və tarixi kitablar onların barəsində vurulan bu ittihamları aydın şəkildə məhkum edir.

İndi isə “Səhiheyn”də bu barədə nəql olunan məsələləri və tarixi hadisələrin bir hissəsini göstərən hədisləri burada gətiririk. Sonra bu barədə tarixi bir xülasəni burada nəql edəcəyik.

...عَنْ ابْنِ شَهَابٍ أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: لَمَّا تُوْفِيَ النَّبِيُّ | وَاسِيَتَخْلِفَ أَبُو بَكْرٍ وَكَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ، قَالَ عُمَرُ: يَا أَبَا بَكْرٍ كَيْفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "أَمَرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عَصِمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسُهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحَسَبِ أَبِيهِ عَلَى اللَّهِ" قَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَاللَّهِ لَأُقَاتِلَنَّ مِنْ فَرَقِ بَيْنِ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ؛ فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ وَاللَّهِ. لَوْ مَنَعُونِي عِنَاقًا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ | لِقَاتِلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا، قَالَ: عُمَرُ: فَوَاللَّهِ! مَا هُوَ إِلَّا أَنْ رَأَيْتُ أَنْ قَدْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ لِلْقِتَالِ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ.

Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim”də sənədləri ilə birgə belə qeyd olunmuşdur: “Elə ki,“ Allahın Rəsulu (s) dünyasını dəyişdi Əbu Bəkr xilafətə gəldi. Ərəb qəbilələrindən bir çoxu küfrə qayıtdılar. Ömər Əbu Bəkrə dedi: Bu camaatla necə döyüşəcəksən? Bir halda ki Peyğəmbər (s) buyurmuşdur ki, “Mənə Allah tərəfindən əmr olunub ki, tövhid hökmünü dillərinə gətirincəyə qədər bu camaatla döyüşəm. Əgər kimsə bunu etiraf etsə və başqasının şəxsi haqqı onda olmasa onun canı və malı məhfuzdur. Axirət hesabı isə Allahladır

Əbu Bəkr cavabında belə dedi: Allaha and olsun mən namaz

və zəkat arasında fərq qoyanlarla döyüşəcəyəm. Çünki zəkat bir malın haqqıdır və Allaha and olsun ki, əgər Peyğəmbərə (s) ödədiklərindən bir quzu da olsun mənə .verməsələr onlarla döyüşəcəm

Ömər dedi: Allaha and olsun Əbu Bəkrin bu cavabı Allahın ona verdiyi ürəyinin [genişliyindən idi və mən də başa düşdüm ki, onun sözləri doğrudur.](#)"^[1]

Bu söhbətin birinci hissəsi (ərəb qəbilələrindən bir neçəsi küfrə qayıtmışlar) işarə olunduğu kimi yalandan başqa bir şey deyildir. Onlar xəlifənin əmri ilə müsəlmanlar arasında baş verən bu qətl və qırğına başqa bir don geyindirməklə həqiqətin üstünü :örtmək istəmişlər. Hansı ki, bu dastanın davamı bu hissəni təkzib edir. Çünki

Bu dastanda Əbu Bəkrin Ömərə "Mən namazla zəkat arasında fərq qoyanlarla . . döyüşəcəm" cavabından məlum olur ki, onlar nəinki küfrə qayıtmamış, bəlkə Allahın .buyurduğu kimi namaza və ibadətə əməl edənlər idi

Bundan əlavə əgər onlar mürtəd və kafir olmuşlarsa Ömər in Əbu Bəkrə etdiyi irad . . yersiz və doğru deyildir. Açıq şəkildə xəlifənin tutduğu bu fikrə qarşı çıxmaqla və İslam qanunlarını, müsəlmanların mallarının və canlarının məhfuz olduğunu ona .xatırlatmışdır

İbn Ruşd, fəqihlərin filosofu zəkat bölümündə hökmləri açıqladıqdan sonra belə deyir: Zəkatın məşhur hökmlərindən biri də, zəkat hökmünü inkar etməyən, ancaq onu ödəməkdə boyun qaçıran kəsin hökmüdür. Sonra deyir: Əbu Bəkrin əqidəsi belə kəslərin mürtəd hökmündə olmasıdır. Bu üzdən xəlifə zəkat vermək istəməyən ərəbin müxtəlif qəbilələri barədə

səh:513

"Səhihi-Buxari", 9-cu cild, Kitabu istitabət-il-murtəddin, 3-cü bölüm, hədis: 6526; . [1] -1 və "Səhihi-Müslim", 1-ci cild, Kitabu-l-iman, "əl-Əmru biqitalin-nas" hətta yəqulu..", ;hədis: 2129

bu hökmü verdi və onlarla vuruşdu, uşaqlarını əsir tutdu. Ancaq Ömər bu barədə ona qarşı çıxdı. Əbu Bəkr əsir tutduğu kəsləri azad etdi. İbn Ruşd əlavə edir ki; Alimlərin [\[1\]](#) çoxu bu məsələdə Ömərlə bir fikirdə və əqidədədirlər.

Əkrəmət ibni Əbi Cəhlin başçılığı altında baş verən bu döyüş “Həzrəmut” da müxtəlif qəbilələrdə “Kənde” və “Məarib” camaatı ilə və Mədinənin ətrafında isə Xalid ibn Vəlidin başçılığı altında müxtəlif qəbilələrdə o cümlədən “Əbəs”, “Zibyan”, “Bəni Kənanə” və başqalarında həyata keçirildi.

Bu qəbilələr İslam ordusunun əli ilə Əkrəməninin və Xalid ibn Vəlidin vasitəsi ilə qətlə yetirildilər. Onlar mürtəd olmamışdılar. Əksinə belə deyirdilər ki

"إِنَّكَ تَدْعُو إِلَى طَاعَةِ رَجُلٍ لَمْ يَعْهَدْ إِلَيْنَا وَلَا إِلَيْكُمْ فِيهِ عَهْدٌ اطَّعْنَا رَسُولَ اللَّهِ مَا دَهَمَ وَسَطْنَا فَيَا قَوْمَ مَا شَأْنِي وَ شَأْنِ أَبِي بَكْرٍ"

Bəzən də vali və hakimə deyirdilər: “Sən məni elə bir kəsə itaət etməyə dəvət edirsən ki, ona itaət etməkdə bizdən və səndən belə əhd alınmamışdır. Nə qədər ki, ”.Peyğəmbər (s) bizmlə idi ona itaət edirdik. Ancaq bizim Əbu Bəkrlə işimiz yoxdur

Bəzən də belə deyirdilər: “Nəyə görə hamıdan ləyaqətli olan Peyğəmbərin (s) Əhli-[\[2\]](#) bəytini bu məqamdan uzaqlaşdırdılar? Hansı ki, Allah-təala buyurur:

{وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ}

Qohumlar Allahın Kitabında (ləvhi-məhfuzda və ya Qur’anda irs, varislik baxımından)“[\[3\]](#) (bir-birinə nisbət başqalarından daha ləyaqətliyərlər.”

İbn Kəsir deyir: Ərəbin müxtəlif qəbilələri dəstə-dəstə

səh:514

–1 [1]. “Bidayətul-mücəhid”, 1-ci cild, səh. 250; “Kitabuz-zəkat”, üçüncü məsələ

–2 [2]. Bu hadisəni geniş şəkildə mütləq etmək üçün Həməvinin “Mucəmul-bəldan”.
–3 [3]. “Tarixi Əsəm”ə (Əbu Bəkrin xilafəti barədə) müraciət edin

–3 [3]. “Ənfal” surəsi, 75-ci ayə

Mədinəyə daxil olaraq namaza etiraf edir ancaq zəkat ödəməkdən isə imtina edirdilər.

[\(Bir çoxları da xəlifəyə verilməsinə imtina edirdilər.\)](#)

Əqqad bu barədə belə deyir: Mədinəyə çox yaxın olan qəbilələr Peyğəmbərə itaət və hörmət edirdilər. Lakin ondan sonra hökuməti ələ keçirənə itaətdən boyun qaçırır və əmrə tabe olmurdular. Onlar: “Biz Peyğəmbərə itaət edirik, Əbu Bəkrə nə işimiz var?!” deyirdilər.

O əlavə edərək deyir: Onların bəziləri də zəkata imanları var idi. Ancaq zəkata verdikləri [\(kəslərin imanı və əqidəsi yox idi.\)](#)

Məhəmməd Hüseyn Heykəl – şəhər misrinin ustası və yazıçısı – deyir: Əbu Bəkr, səhabəni bir yerə yığdı və zəkat verməkdən imtina edənlərlə döyüşmək üçün onlarla söhbətə və məşvərətə başladı. Səhabələrdən bir neçəsi – Ömər də onlardan bir idi – Allaha və Peyğəmbərə iman gətirən camaatla vuruşmayıb əksinə onlardan düşmən qarşısında istifadə etmək fikrində idilər.

Heykəl əlavə edərək deyir: Demək olar ki, o məclisdə iştirak edənlərin çoxu bu əqidədə idilər. Müxalif olanlar isə azlıq təşkil edirdi. Çox güman ki, məclisdə iştirak edənlərin arasında qorxulu olan bu hökm barədə mübahisə şişməyə başladı və Əbu Bəkr məsələyə müdaxilə etməyə məcbur oldu. Nəticədə Əbu Bəkr azlıq təşkil edən :səhabənin nəzərini təsdiq etdi və ciddi şəkildə dedi

Allaha and olsun ki, əgər Peyğəmbərə (s) ödədiklərimdən bir quzu da olsun mənə” [\(verməsələr onlarla döyüşəcəm.\)](#)

Bu sözləşmə hadisəsini Siyuti “Tarixul-xüləfa” kitabında, Bilazəri “Ənsabul-əşraf” kitabında və Əsəm Kufi də nəql etmişlər

cümləsini Əmər ibn “أَلُو مَنَعُونِي عَنَاقًا” Əsəm Kufi deyir: Əbu Bəkr

səh:515

[1] – 1. “əl-Bidayəti və-n-Nihayə”, 6-cı cild, səh. 311.

[2] – 2. “Əbqəriyətus-sədiq vəl-dövlətul-İslamiyyə”, (Beyrut) səh. 124-125.

.(“əs-Sədiqū Əbu Bəkr”, səh. ۹۶; əl-Fəslul-xamis: “Qitalu mən mənəuz-zkatə“ . [۳] -۳

[Xəttabın cavabında dedi. Çünki o öldürməyə və döyüşməyə müxalif idi.](#)^[1]

Bütün bu söylədiklərimizin hamısı, o cümlədən Əbu Bəkrin sözləri, bu şəxslərlə döyüşməyin səbəbi bunu aydınlaşdırır ki, onların mürtəd olub İslam dinindən çıxması zəkat hökmünü qəbul etməmək səbəbinə deyil, əksinə məsələ burasında idi ki, görəsən onlar zəkati Peyğəmbərin dövründə ona verdikləri kimi Əbu Bəkrə də
!?verəcəklərmi ya yox

Malik ibn Nuveyrə Peyğəmbərin (s) nümayəndəsidir

Burada müxtəlif qəbilələrin arasında qarşıya çıxan döyüşlərin və orada zəkat vermədikləri üçün öldürülən şəxslərin, mürtəd hökmü adı ilə əsir tutulan qadın və uşaqların vəziyyətini yazmaq və şərh etmək kitabımızın mövzusunda xaricdir. Biz sadəcə misal olaraq Malik ibn Nuveyrə və onun ailəsinin öldürülmə hadisəsini burada
[\(qısa şəkildə nəql edirik.\)](#)^[2]

İbn Həcər “İsabə” kitabında deyir: Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s), Malik ibn Nuveyrəni öz qəbiləsində sədəqələri yığmaq üçün başçı seçdi. Bəni Təmim qəbiləsinin zəkatlarını
[\(onun öhdəsinə qoydu.\)](#)^[3]

Əsəm deyir: Xalid ibn Vəlid öz qoşunu ilə Bəni Təmim qəbiləsi yaşayan yerə yolladı. Dəstə-dəstə onları ətrafa yaydı. Qoşunundan bir dəstəsi də Malik ibn Nuveyrənin xanımı və bir neçə qohumları ilə istirahət etdiyi bağa hücum etdilər. Onlar Malikin üzərinə tökülüşüb onu, arvadını və tərəfdarlarını əsir tutdular. Sonra Xalid ibn Vəlidin
.yanına apardılar

Xalid, Malikin bütün sülaləsinin və qəbiləsinin hamısının qətlinə əmr verdi. Onlar “Biz hamımız müsəlmanıq. Bizi niyə

səh: 516

;(Əsəm Kufinin tərcüməsi (İran çapı) 1-ci cild, səh. 6, (zikru xilafəti Əbu Bəkr . [1] –1
Bu döyüşlərdən bir hissəsini Əllamə Əsgərinin yazdığı “Abdullah ibn Səba” adlı . [2] –2
.kitabın 2-ci cildində oxuya bilərsiniz
;əl-İsabə”, 5-ci cild, 7712 nömrəli, Malik ibn Nuveyrənin tərcüməyi-halı“ . [3] –3

öldürürsünüz?” dedilər. Xalid dedi: Allaha and olsun sizin hamınızı öldürəcəm. Onların arasından qoca bir kişi dedi: Xalid, Əbu Bəkr sizi Kəbəyə namaz qılanları öldürməyi .qadağan etməyibmi? Xalid dedi: Bəli. Ancaq əslində siz namaz qılmamısınız

Əsəm deyir: Bu vaxt Xalidin qoşunundan olan Əbu Qitadə ayağa qalxaraq dedi: Xalid!
!Mən şəhadət verirəm ki, sənin onları öldürməyə haqqın yoxdur

Xalid dedi: Niyə? Əbu Qitadə dedi: Çünki mən onların yanına gedən qoşun dəstələrindən biri idim. Bizi görən kimi belə dedilər: Kimlərsiniz və haradan gəlmisiniz? Biz dedik: Biz müsəlmanıq, onlar: biz də müsəlmanıq dedilər. Sonra biz azan dedik və .namaza başladıq. Onlar da bizimlə namaz qıldılar

Xalid dedi: Əbu Qitadə! Düz deyirsən bunlar namaz qıldılar. Ancaq zəkat verməkdən .boyun qaçırırlar və çarəsizlikdən gərək onları öldürmək lazımdır

Bu arada bir qoca kişi ayağa qalxıb uca səslə söz dedi. Ancaq Xalid onun sözlərinə əhəmiyyət vermədi və onların hamısının boyunlarını vurdu. Bir-bir başsız və cansız .bədənlərini yerə sərdi

Əsəm yenə deyir: Əbu Qitadə o gündən özü ilə əhd bağladı ki, Xalid ibn Vəlidin başçılıq .etdiyi daha heç bir müharibədə iştirak etməyəcək

Bu vaxt Xalid, Malik ibn Nuveyrəni qabağa çəkib boynunu vurmaq istədikdə Malik dedi: !?Xalid axı mən müsəlmanam və Kəbə evinə tərəf namaz qılıram. Məni niyə öldürürsən

Xalid dedi: Əgər müsəlman olsaydın zəkati ödəməkdən boyun qaçırmazdın və qəbilə əhlini də bu işdən çəkindirməzdin. Allaha and olsun ki, sudan bir damcı dodaqlarına .çatmazdan qabaq səni öldürəcəm

Bu vaxt Malik həyat yoldaşına baxaraq Xalidə dedi: Sən mənim arvadıma görə məni .öldürürsən

Xalid dedi: Allah sənin ölüm hökmünü vermişdir. Çünki İslamdan çıxmısan, zəkat dävələrini paylamısan və qəbilə əhlini də zəkati ödəməkdən çəkəndirmisən. Bu vaxt [Maliki qabağa çəkib başqalarının gözü qarşısında boynunu vurdu.](#)⁽¹⁾

Tanınmış tarixçi olan Yəqubi deyir: Mutəmmim ibn Nuveyrə – Malik ibn Nuveyrənin qardaşı – qardaşının əzadarlığında çoxlu şerlər və mərsiyələr oxudu. Günlərin bir günü Mədinəyə Əbu Bəkrin yanına gəldi. Sübh namazını Əbu Bəkrlə qıldıqdan sonra ayağa [:qalxaraq bu şerləri oxudu](#)

نَعْمُ الْقَتِيلُ إِذَا الرِّيحُ تَنَافَتْ

خَلْفَ الْبُيُوتِ قُتِلَتْ يَابْنَ الْأَزُورِ

أَدْعُوْتَهُ بِاللَّهِ ثُمَّ غَدَرْتَهُ

لَوْ هُوَ دَعَاكَ بِذَمِّهِ لَمْ يَغْدِرْ

Küləklər fəzada hərəkətə gəldiyi gün Malik nə gözəl öldürüldü. Onu evinin arxasında“ və yaşadığı yerin kənarında qətlə yetirən ey “Əzvər”in oğlu! Allaha tərəf çağırdın və sonra hiylə işlətdin. Əgər o səni dəvət edib səninlə əhd bağlasaydı, kiçik bir hiylə belə [\(sənə qarşı işlətməzdi.”](#)⁽²⁾

:Yəqubi deyir

"وَكَانَ أَوَّلَ مَا عَمَلَ بِهِ عُمَرُ أَنْ رُدَّ سَبَايَا أَهْلِ الرَّدَةِ إِلَى عَشِيرَتِهِمْ"

Ömər xilafətə gəldikdə birinci gördüyü iş mürtəd əsirləri azad etməsi və qəbilələrinə“ [\(göndərməsi oldu.”](#)⁽³⁾

Əsəm Kufi də belə deyir: Elə ki, mürtəd olmuş əsirləri gətirdilər, Ömər onların öldürülməsinə mane oldu. Birinci xəlifənin əmri ilə onlar məhbus idilər. İkinci xəlifənin [\(xilafəti dövründə onları azad etdi.](#)⁽⁴⁾

Bəli, belə müsəlmanlar xəlifənin əmri ilə zəkat ödəməkdən imtina etmək günahına görə öldürüldülər və arvad-uşaqları isə

-
- ;«Əsəm Kufinin tarixi», tərcümə, 1-ci cild, səh. ۷; «Əbu Bəkrin xilafəti bəhsi» . [۱]–۱
;«Yəqubinin tarixi», ۲-ci cild, səh: ۱۳۲; «Əbu Bəkrin günləri» . [۲]–۲
;«Həmin mənbə, səh. ۱۳۹; «Ömər ibn Xəttabın günləri» . [۳]–۳
;«Tarixi-Əsəm», 1-ci cild, səh. ۱۸–۱۹ «Əbu Bəkrin xilafəti dövrü» . [۴]–۴

əsir götürülərək zəncirlərə vuruldular. Sonra İslam paytaxtına gətirildilər. Birinci xəlifənin ölümündən sonra sonrakı xəlifə (Ömər ibn Xəttab) onun bu əməlinin səhv olduğunu bildirdi. Sonra onun birinci gördüyü iş əsirləri azad edib öz qəbilələrinə qaytarması oldu. Bu hadisənin xülasəsini bu bir neçə sətirlərdə müşahidə etdiniz.

Söylədiklərimizə “Səhiheyn” kitablarında da işarə olunmuşdur

Səhihi-Müslim”də gəlmişdir ki; Xeybər döyüşündə Peyğəmbər (s) bayrağı Həzrət “
"أَمْشِ وَلَا تَلْتَفِتْ", "Əliyə (ə) verdiyi zaman buyurmuşdur ki; “Hərəkət et və geriyyə qayıtma Əmirəl-möminin Əli (ə) biraz hərəkət etdikdən sonra dayandı və Peyğəmbərin əmrinə qarşı çıxmada və o tərəf-bu tərəfə diqqət etmədən ərz etdi: Ya Rəsuləllah bu

"إِلَّا بِحَقِّهَا وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ" : (camaatla nə qədər döyüşüm? Buyurdu (s

Allahın vəhdaniyyətinə və Muhəmmədin nübuvvətinə etiraf etsələr bu vaxt onların“
(canı və malı amandadır.”[\[1\]](#)

Sonra Əmirəl-möminin Əli (ə) hərəkətinə davam etdi

Peyğəmbərin (s) əmri və Əlinin (ə) ona olan itaəti məhz elə budur. İslamın qayda-qanunu da belədir. İslam qanunları ilə birgə Peyğəmbərin (s) buyurduğu əmrlərin qarşısında zəmanənin xəlifəsinin və İslam Peyğəmbərin canişinlərinin tutduğu yol və verdiyi əmrlər də məhz gördüyünüz kimi idi

Fədək məsələsi və Peyğəmbərin (s) mirası .۲

İşarə

Əbu Bəkrin xilafəti dövründə Peyğəmbərə (s) və İslam qanunlarına qarşı çıxdığı hadisələrdən biri də, Fədəkin və Peyğəmbərin (s) digər mirasınının Fatimeyi-Zəhradan (səlamul-laahi ələyha) alınması idi. Bu əməllə Əbu Bəkr, Peyğəmbərin (s) ciyər güşəsi və canının yarısı saydığı qızını qəzəbləndirmiş, onu

səh:۵۱۹

incitmişdir. “Səhiheyn” kitablarında Aişədən nəql olunan bu hadisəyə qısa şəkildə toxunulduğu üçün, lazım bilirik ki, bu iki kitabda qeyd olunan bu hadisənin mətnini :tərcüməsi ilə birgə burada gətirək. Sonra isə onun izah edib araşdıracağıq

.۱

...عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَحْبَبَتْهُ أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ | سَأَلَتْ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ | أَنْ يُقَسِّمَ لَهَا مِيرَاثَهَا مِمَّا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهَا أَبُو بَكْرٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: "لَا نُورَثُ مَا تَرَكَنَا صَدَقَهُ" فَغَضِبَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ، فَهَجَرَتْ أَبَا بَكْرٍ، فَلَمْ تَزَلْ مُهَاجِرَتُهُ حَتَّى تُوَفِّيَتْ وَعَاشَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ سِتَّةَ أَشْهُرٍ، قَالَتْ، وَكَانَتْ فَاطِمَةُ تَسْأَلُ أَبَا بَكْرٍ نَصِيبَهَا مِمَّا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ مِنْ خَيْبَرَ وَفَدَاكَ وَصَدَقَتَهُ بِالْمَدِينَةِ، فَأَبَى أَبُو بَكْرٍ عَلَيْهَا ذَلِكَ.

Urvəti bni Zubeyr Aişədən nəql edir ki; “Peyğəmbərin (s) qızı Fatimə (səlamul-lahi ələyha) atasının vəfatından sonra atasından miras qalmış Allahın Peyğəmbərə (s) verdiyi sərvətləri Əbu Bəkrdən almaq istədi. Əbu Bəkr dedi: Peyğəmbər (s) buyurub ki, ”.heç kim bizdən irs aparmır. Hər nə bizdən qalırsa sədəqədir

Fatimə (səlamul-lahi ələyha) Əbu Bəkrin cavabına və onun mirası verməkdən imtina etməsinə qəzəbləndi və dünyadan gedincə onunla kūsülü qaldı

Aişə deyir: Fatimə (səlamul-lahi ələyha) Peyğəmbərdən sonra (s) altı ay yaşadı. Bu müddətdə Fatimə Peyğəmbərin (s) Xeybərdən, Fədəkdən, Mədinənin sədəqələrindən [\(irs qoyduğu mirasdan öz payını Əbu Bəkrdən tələb edirdi....”](#)^(۱)

.۲

...عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ بِنْتُ النَّبِيِّ | أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُهُ مِيرَاثَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ | مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِالْمَدِينَةِ وَفَدَاكَ وَ مَا بَقِيَ مِنْ خُمْسِ خَيْبَرَ، فَقَالَ

səh:۵۲۰

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-cihad”, “Fərzul xums” bölümü, hədis: ۳۸۹۸; və “ [۱] -۱
“Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Qəvlu ən-Nəbiyu la nurisu”
;bölümü, hədis: ۱۷۵۹

أَبُو بَكْرٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ لَا نُورِثُ مَا تَرَكْنَا صِدْقَهُ إِنَّمَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ فِي هَذَا الْمَالِ وَإِنِّي وَاللَّهِ لَا أُغَيِّرُ شَيْئًا مِنْ صِدْقِهِ رَسُولِ اللَّهِ عَنْ حَالِهَا الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ، وَلَا أَعْمَلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ، فَأَبِي أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَدْفَعَ إِلَيَّ فَاطِمَةَ مِنْهَا شَيْئًا، فَوَجَدْتُ فَاطِمَةَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ فِي ذَلِكَ، فَهَجَرْتُهُ فَلَمْ تُكَلِّمُهُ حَتَّى تُؤْفَيْتَ وَعَاشَتْ بَعْدَ النَّبِيِّ | سِتَّةَ أَشْهُرٍ، فَلَمَّا تُؤْفِيَتْ دَفَنَهَا زَوْجَهَا عَلِيٌّ لَيْلًا. وَلَمْ يُؤْذَنْ بِهَيَا أَبِيبَكْرٍ، وَصَلَّى عَلَيْهَا وَكَانَ لِعَلِيِّ مِنَ النَّاسِ وَجْهٌ حَيَاهُ فَاطِمَةَ، فَلَمَّا تُؤْفِيَتْ اسْتَنْكَرَ عَلِيٌّ وَجْهَ النَّاسِ، فَالْتَمَسَ مِصَالِحَهُ أَبِي بَكْرٍ وَمَبَايَعْتَهُ، وَلَمْ يَكُنْ يُبَايِعُ تِلْكَ الْأَشْهُرَ فَأَرْسَلَ إِلَيَّ أَبِي بَكْرٍ أَنْ آتِنَا وَلَا يَأْتِنَا مَعَكَ أَحَدٌ....

Yenə Urvət ibn Zubeyr Aişədən nəql edir ki; “Peyğəmbərin (s) qızı Fatimə (səlamul-lahi ələyha) Əbu Bəkrin yanına bir nəfər göndərdi. O Əbu Bəkrdən Allahın Mədinədə və Fədəkdə Peyğəmbərə (s) məxsus etdiyi mirasdan öz payını istəyirdi. Həmçinin Xeybərin yerdə qalan xümsunu tələb edirdi

Əbu Bəkr onun cavabında dedi: Allahın Rəsulu (s) buyurmuşdur ki; “Bizdən heç kəs irs aparmır. Hər nə bizdən qalırsa sədəqədir”. İndi Peyğəmbərin sülaləsi (səlləllahu ələyhim əcməin) də bu sərvətdən istifadə edə bilərlər. Allaha and olsun Peyğəmbərin (s) sədəqəsini onun vaxtında necə idisə dəyişmirəm. Peyğəmbər necə əməl edirdisə .mən də elə əməl edəcəyəm

Aişə deyir: Fatimeyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) Peyğəmbərdən (s) sonra altı ay yaşadı. Dünyasını dəyişdikdə həyat yoldaşı Əli onu gecə dəfn etdi. Özü onu dəfn elədi və Zəhranın vəfatını Əbu Bəkrə xəbər vermədi. Nə qədər ki, Fatimə (səlamul-lahi ələyha) sağ idi, Əlinin camaat arasında üstünlüyü və yeri bilinirdi. Eləki Fatimə (səlamul-lahi ələyha) dünyasını dəyişdi, böyüklərin (xəlifələrin və səhabələrin bəzilərinin) və camaatın tutduqları yol Əlinin xoşuna gəlmədi. Əbu Bəkrə sülh etməsinə və ona beyət etməsinə yalvardı. Bu altı ay müddətində o, Əbu Bəkrə beyət etməmişdi. Onun yanına bir nəfər göndərdi və dedi ki; Bizə tərəf gəl ancaq

Buxari və Müslimün Aişədən nəql etdikləri bu iki hədisin həcmi böyük olduğuna görə .biz təkcə onun birinci hissəsini burada söyləməklə kifayət edirik

Hədisin birinci hissəsində Aişənin bu hadisəyə sülh və barışıq donu geyindirməsi bir neçə nöqtənin olduğunu bildirir. Bu nöqtələr həqiqətin üzərindən örtülmüş pərdəni :götürür. İndi qısa şəkildə onları sayaq

Bəhsimiz və apardığımız araşdırmalar bunu göstərir ki, Həzrət-Rəsulullahın (s) . 1 özündən sonra qoyduğu miras təkcə hamının bildiyi Fədək deyildi. Çünki Rəsuli-Əkrəmin (s) Fədəkdən başqa, sərvəti və Mədinənin ətrafında olan abadlaşdırılmış [yerləri də var idi.](#) [\[2\]](#)

Aişənin söylədiyi hədisin bu hissəsindən bu da istifadə olunur ki, Rəsuli-Əkrəmin (s) vəfatından sonra Fatiməyi-Zəhranın (səlamul-laahi ələyha) Əbu Bəkrlə müxtəlif yerlərdə (Fədək, Xeybər qənimətlərinin xumsu və Mədinə ətrafının sədəqələri) fikir ayrılıqları olmuşdur

Bəlkə də Fədəkin məşhur olması bu bağın və sahənin çox əhəmiyyətli olmasını göstərir. Buna görə ki, Əbu Davud [\[3\]](#) öz “Sünən” adlı kitabında Ömər ibn Əbdül Əzizin [\[4\]](#) xilafəti dövründə Fədəki Həsənin övladlarına qaytardığı vaxt onun illik gəliri [\[qırx min dinar pul olduğunu bildirmişdir.](#) [\[5\]](#)

səh:522

Səhihi-Buxari”, 5-ci cild, “Kitabulməğazi”, 39-cu bölüm, “Qəzvətu Xeybər”, hədis:“ . [1] -1

3989; “Səhihi-Müslim”, 5-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, 16-cı bölüm, “Qəvlun-Nəbiyy

; (s) : “La yurəsu la tərəkna fəhuvə sədəqətun”, hədis: 1759

Müraciət et: “Sünəni-İbn Davud”, 2-ci cild, “Səfaya Rəsulullahi Kitabul xəraci vəl- . [2] -2

;əmarə” bölümü, hədis: 2968

.Hicri tarixi ilə 175-ci ildə vəfat etmişdir . [3] -3

.Hicri tarixi ilə 99-101 . [4] -4

;Həmin mənbə, hədis: 2972 . [5] -5

Əbu Bəkr Peyğəmbərin (s) mirasını qaytarmamaq üçün düzəldilmiş yalan bir qanuna .۲
yəni “Biz ” لَا نُرِثُ ” ;əsaslanmış və onu Peyğəmbərin (s) adına nisbət verərək demişdir ki
”Peyğəmbərlərdən heç kəsə miras qalmır

Fatimeyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) bu qanunu rədd edib, onu məhkum etmiş və .۳
Əbu Bəkrdən küsmüşdür. Həyatda olduğu müddətdə, onunla bir kəlmə belə
danışmadı. Dünyasını dəyişəndə isə öz həyat yoldaşı Əmirəl möminin Əlinin (ə) vasitəsi
ilə gecə vaxtı xəlvət dəfn olundu. O, Fatimənin (səlamul-lahi ələyha) cənazəsinə
namaz qıldı və xəlifə Əbu Bəkrə Peyğəmbərin (s) yeganə qızının vəfatından onu
.xəbərdar etmədi

Fatimə (səlamul-lahi ələyha) atası Peyğəmbərdən (s) sonra altı ay sürdüyü həyatı .۴
dövründə Əlinin (ə) müxalifləri qarşısında onun ən böyük gücü və arxası idi. Buna görə
də nə qədər ki, o sağ idi, Əli (ə) xəlifənin beyəti altına getmədi. Fatimənin (səlamul-lahi
ələyha) dünyadan köçəsi ilə səhabələrin Əliyə (ə) qarşı əks əməl göstərməsi təsir edici
.və xoşa gəlməz oldu. Özü Əbu Bəkrə beyət etməsini təklif etdi

استنكر وجوه الناس فالتمس مصالحة ابي بكر و مبايعته

Qondarma qanun

Söylədiyimiz dörd nöqtənin əvvəlinci iki nöqtəsi bəhsimizə çox aiddir: “Peyğəmbərin
mirasının müsadirə edilməsi və qanun maddəsinin qondarma olması.” Biz yenə də
müsadirə mövzusunə qayıtmırıq. Çünki bu mövzu tarixi faktlar baxımından bütün
müsəlmanlar arasında eyni fikrdə olduğunu bildirir. Təkcə ikinci nöqtəni (qanunun
:düzəlməsi) araşdırmağa başlayırıq

Birinci xəlifə həmin həssas günlərdə öz istəklərini həyata keçirmək üçün əməllərini
pərdə arxasında gizlədərək Peyğəmbərin (s) mirasını, nəcabətli qızının əlində olanı
,alib

beytul mala və dövlət əmvalına keçirtmək, qarşı tərəfdə və ümumi fikirlərdə məğlub olmamaq üçün qondarma hədis surətində qanun maddəsi düzəltdi. Bu qondarma hədisi də Peyğəmbərə (s) nisbət verərək belə söylədiyini bildirdi: “Biz
”.Peyğəmbərlərdən heç kəsə miras çatmır

Bir hədis Quranın ayələri ilə ziddiyyətli olduğundan bir çox ayələr onu təkzib edir.
:Bunadan əlavə bu hədis işarə edəcəyimiz həqiqətlə də uyğun gəlmir

Əgər belə bir hədis doğru olsaydı, nəyə görə Əbu Bəkrdən başqa Peyğəmbər ailəsindən (səlamullahi ələyjim əcməin) heç bir kəs onu nəql etmirdi? hətta Peyğəmbərin (s) qızı, damadı və həyat yoldaşları heç biri belə bir məsələnin olduğunu
!?!eşitməmişlər

Görəsən Peyğəmbər (s) bu məsələni, Quranın əmri və

əN YAXIN QOHUMLARINI QORXUT!_” (1) ayəsinin mənası əsasında_ “{أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ}” hamıdan qabaq haqq sahibi tərəfindən amanda və həmişə hüzurunda olan öz qızına və damadına deməsi lazım deyildimi ki, ondan sonra irs tələb etməsinlər? Bunula da Peyğəmbər sülaləsi (səlamullahi ələyjim əcməin) lə səhabələr arasında ixtilaf
!?!salmasınlar

Yox, əgər Allahın Rəsulu (s) bu əmri lazımınca yerinə yetirmişdirsə, nəyə görə “Kəsa” səhabələrindən biri olan, günahlardan, səhvlərdən uzaq və pak sayılan(2) Fatiməyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) “üzünü örtüb öz məcərini başına taxaraq, Bəni Həşimin qadınlarının bir çoxunun arasında ətəyini ayağının altından yığıb, Peyğəmbər (s) kimi yol yeriyyə-yeriyyə, Əbu Bəkrin Peyğəmbər səhabələri və mühacirlə ənsarın bir çoxu ilə əyləşdiyi məscidə girdi? Nəyə görə məscidin ortasından bir çadır çəkildi və Peyğəmbər (s) qızının dərin ahı və can yıxıcı nəvası pərdənin

səh:524

1- [1] . “əŞ-Şüəra” surəsi, 214-cü ayə

2- [2] . Müraciət edin: həmin kitab, səh. 309

arxasından ucaldı? Hansı ki, onun təsirindən məscidə vəlvələ düşdü və məscid əhli
?ağlamağa başladılar

Fatimə (səlamul-laḥi ələyha) bir qədər səbr etdi. Hamı sakitləşdi. Ağlamaq səsləri
dayandı. Bu vaxt söhbətə başladı. Söhbət əsasında həmd və sənə oxuyaraq atası
Peyğəmbərin (s) zəhmətinə, xilafət məsələsinə işarə edərək möhkəm dəlillər əsasında
:yadigar qalacaq tarixi bir xütbə söylədi

"يَا بَنَ أَبِي قَحَافَةَ أَفِي كِتَابِ اللَّهِ أَنْ تَرَّثَ أَبَاكَ وَلَا أَرِثُ مِنْ أَبِي..."

:Bu vaxt üzünü Peyğəmbərin (s) qəbrinə tutdu və bu şəri oxudu

Səndən sonra xəbərlər bəlali oldu. Can ağrıdan müsibətlər baş verdi. Əgər sən sağ
:olsaydın məsələ o qədər də mühüm olmazdı

Elə ki sən bizim aramızdan köçüb getdin, torpaqlar səninlə bizi ayırdı bir çoxları
sinələrindəki sirlərini açıb tökdü. Başqaları öz sifətlərini bizə qarşı turşutdu. Bizi
zəiflədib haqqımız alaraq bizi saymadılar. Sən getdikdən sonra haqqımız əlimizdən
(çıxdı.)^(۱)

Əgər belə bir məsələnin (yəni Peyğəmbərlər özlərindən sonra irs qoymazlar) həqiqəti
vardırsa, onda nəyə görə barəsində "Hər kəs onu qəzəbləndirsə mənə
qəzəbləndirmişdir"^(۲) buyurulan

səh: ۵۲۵

۱- [۱]. لَمَّا أَجْمَعَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى مَنَعِ فَاطِمَةَ فَذَكَرَ بَلْعَهَا ذَلِكَ لَأَثِّ خِمَارَهَا وَ أَشْتَمَلَتْ بِجِلْبَابِهَا وَ أَضْقَبَلَتْ فِي لَمَمِهِ مِنْ حَفَدَتِهَا وَ
نَسَاءِ قَوْمِهَا تَطَاذِيوُلَهَا مَا تَحْرُمُ مَشِيَّتَهُ مَشِيَةَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى دَخَلَتْ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ هُوَ فِي حَشْدٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ
غَيْرِهِمْ، فَنِيَطَتْ دُونَهَا مَلَأَتْهُ فَحَنَّتْ ثُمَّ أَنْتَ أَنَّهُ أَجْهَشَ الْقَوْمَ لَهَا بِالْبُكَاءِ فَارْتَجَّ الْمَجْلِسَ ثُمَّ أَمَهَلَتْ هَنِيهَةً حَتَّى إِذَا سَكَرَ نَشِيحُ
الْقَوْمِ وَ هَيَدَأَتْ فَوَرَّتْهُمْ إِفْتَتَحَتْ الْكَلَامَ...إِلَى أَنْ قَالَتْ. قَدْ كَانَ بَعْدَكَ أَنْبَاءٌ هَنِيهَةٌ لَوْ كُنْتُ شَاهِدَةً لَمْ تُكْثِرِ الْخَدِيبَ أَبَدْتُ لَنَا
رِجَالًا نَجِيوِي صِيُدِ رِهِمْ لَمَّا قَضَيْتِ وَ حِيَالَتْ دُونَكَ الْكُتُبَ تَجْهَمْتُنَا رِجَالًا وَ السِّيْتَخَفُ بِنَا إِذْ غِيِبَتْ عَنَّا فَنَحْنُ الْيَوْمَ مُعْتَصِمَةٌ
Xütbənin mətni "İbn Əbil Hədidin yazdığı "Nəhcül-bəlağənin şərh-i" kitabının ۱۶-cı
cildinin, ۴۵,۲۱۱-ci məktubunda və "Bəlağatun-Nisa" kitabının ۱۲-ci səhifəsində, Seyyid
;Mürtəzanın "Fədək" bəhsində gəlmişdir

”Müraciət et: həmin kitab, “Fatimə Allah Rəsulunu (s) cigər parəsidir . [۲] –۲

Peyğəmbərin kəlamına əsasən Fatiməyi-Zəhra (səlamul-lahi ələyha) Əbu Bəkrə
!qəzəbləndi? və ölənə kimi onu dindirmədi və kūsülü qaldı

Əgə belə bir məsələnin yenə həqiqəti olsaydı, nəyə görə barəsində “Təthir” və
“Mübahilə” ayələri(1) nazil olan Əmirəl-möminin Əli (ə) və Həsəneyn (ələyhumas-
səlam) Fatiməyi-Zəhranın (səlamul-lahi ələyha) iddiasında onunla həmkar və həmfikir
!idilər

Həmçinin sədəqə sayılan və fəqir müsəlmanlara məxsus olan bir şeyi öz haqqı
!bilməsinə necə razı oldular

Bütün bu məsələlər bunu göstərir ki, Əmirəl-möminin, Fatiməyi-Zəhra və Həsəneyn
Əbu Bəkrin uydurduğu bu hədisində doğru saymırdılar. Bu qanun maddəsini də
.qondarma və uydurma olduğunu bildirirdilər

Peyğəmbərin (s) səhabələri

Bundan qabaq söylədik ki, Əbu Bəkrdən başqa belə bir hədis barədə heç bir səhabənin
xəbəri yox idi. Şübhəsiz ki, əhli-sünnə məzhəbinin tarixçiləri və təhqiqtaçları bu
:məsələni təsdiq etmişlər. Onlardan üçünü burada qeyd edirik

İbn Əbil Hədid Mötəzili “Nəhcül-bəlağənin şərhi” kitabında deyir: “Bu hədisi . 1
Peyğəmbərdən (s) təkəcə Əbu Bəkr nəql etmişdir. Buna böyük hədis alimləri də etiraf
etmişlər. Hətta “üsuli-fiqh” alimləri də bu hadisəyə istinad edərək bir səhabənin sözü
(ilə müxtəlif mövzularda hökm verməyi düzgün bilirlər.(2)

Yenə o başqa bir yerdə Seyyid Mürtəzanın sözünü təsdiq etmək üçün belə deyir:
Seyyid Mürtəzanın sözləri düzdür. Çünki Peyğəmbərdən irs qalmır hədisini Əbu
Bəkrdən başqa

səh:526

Müraciət et: həmin kitab, “Səhiheyndə Peyğəmbər ailəsinin (səlləllahu ələyhim . [1] –1
.”əcməin) fəzilətləri
;Nəhcül-bəlağənin şərhi”, 16-cı cild, səh. 227“ . [2] –2

[\(1\)](#) heç kəs söyləməmişdir. [\(1\)](#)

Siyuti deyir: Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra səhabələr onun mirası barədə ixtilaf etdilər. Bu barədə səhabələrin heç biri bir çöz deyə bilmədi. Təkcə Əbu Bəkr :“Peyğəmbərdən (s) eşitdim ki belə söylədi

"إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ لَا نُورِثُ مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَهُ" [\(2\)](#)

[\(3\)](#) “Biz Peyğəmbərlərdən heç kəsə miras çatmır.” [\(3\)](#)

İbn Həcər yazır: Peyğəmbərin (s) mirasında fikir ayrılığı baş verdi. Bu barədə heç kəs [\(3\)](#) :bir şey söyləyə bilmədi. Təkcə Əbu Bəkr Peyğəmbərdən (s) belə eşitdiyini söylədi [\(4\)](#) “مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ لَا نُورِثُ” [\(4\)](#) “Biz Peyğəmbərlərdən (s) heç kəsə miras çatmır.” [\(4\)](#)

Peyğəmbərin (s) zövcələri

Peyğəmbərlərdən (s) irs və miras qalmır əfsanəsi hədis şəkilində Peyğəmbərdən (s) nəql olundu. Səhabələrdən və Peyğəmbər sülaləsindən heç kimsənin qulağı eşitmədiyi .bu hədis barədə hətta Peyğəmbərin (s) xanımlarının da xəbərləri yox idi

Əgər bu məsələ həqiqət olsaydı, Peyğəmbərə (s) hamıdan öncə onlara bu məsələni izah etməsi vacib olardı. Çünki onlar Peyğəmbərin (s) mirasında öz paylarının haqq sahibi idilər

Lakin gördüyümüz kimi, “Səhiheyn”də Buxarinin Aişədən olan nəqlinə əsasən Peyğəmbərin xanımları da ondan sonra öz irslərini və haqlarını xəlifədən tələb etmişlər. Onlar haqlarını geri almaqdan ötrü bu barədə Əbu Bəkrə söhbət etmək üçün .Osmanı onun yanına göndərmişlər

Bu hadisə bunu göstərir ki, onlar da əməli surətdə bu

səh:527

;Həmin mənbə, səh. ۱۴۵ . [۱] –۱

Xəlifələrin tarixi”, səh. ۶۸; (Fəslu fima ruviyə ənhu minəl hədisil-musnədi vəqəə” . [۲] –۲
.(fi xilafəti Əbu Bəkr

;Səvaiqul-muhriqə”, səh. ۱۹“ . [۳] -۳

;Səvaiqul-muhriqə”, səh. ۱۹“ . [۴] -۴

hədisin nəqlini təkzib edrək qanun maddəsinin uydurma və qondarma olduğunu bildirmişlər ki Allahın Rəsulu (s) belə bir hədisi heç vaxt söyləməmişdir. Həmçinin İslamda belə bir qanun mövcud deyildir. Bu məsələni Buxari öz “Səhih”ində Aişədən :nəql etdiyi geniş bir hədisin əsasında qeyd etmişdir

عَوْرَهُ بْنِ الزُّبَيْرِ سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَحِمَهَا اللَّهُ زَوْجَ النَّبِيِّ | عثمان إلى أبي بكر يسألنه ثمنهن مما أفاء الله على رسوله فكنت أنا أردهن، فقلت لهن: ألا تتقين الله ألم تعلمن أذن النبي كان يقول: لا نورث ما تركنا صدقة يريد بذلك نفسه إنما يأكل آل محمد في هذا المال... .

Peyğəmbərin xanımları Osmanı Əbu Bəkrin yanına göndərdilər. Onlar Osmanın“ .vasitəsi ilə Allahın Peyğəmbərə məxsus etdiyi sərvətlərdən öz paylarını tələb edirdilər

Aişə deyir: Mən onlara dedim: Allahdan heç qorxmursunuz? Peyğəmbərin (s) “biz peyğəmbərlərdən bir şey irs qalmır” buyurduğunu bilmirsinizmi? və o həzrətin (s) “peyğəmbərlər” kəlməsindən məqsədinin özü olduğunu və Peyğəmbər (s) sülaləsi də [\(başqa müsəlmanlar kimi öz ehtiyacı qədərincə bəhrələnmə biləcəyini bilmirsinizmi?\)](#)

Qabaqda işarə etdiyimiz kimi Əbu Bəkrdən başqa heç kəs bu hədisi nəql etməmişdir. Heç bir hədisçi də onun nəqlini birbaşa Aişəyə nisbət verməmişdir. Aişə bu hədisi atasının sözü kimi nəql edərək Peyğəmbərin (s) digər xanımlarına misal vurmaqla .onları qane etmişdir

Ancaq söz burasındadır ki, xəlifələrin hər birinin dövründə Peyğəmbərin xanımlarının hər birinə irsdən məhrum olduqları üçün onun əvəzinə beytul-maldan müəyyən qədər hüquq verirdilər. Onları Aişənin payı onların hamısından daha çox

səh: ۵۲۸

Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild, “Kitabul-məğazi”, “Hədisu Bəni Nəzir” bölümü, hədis:“ . [۱] -۱ ۳۸۰۹ və ۳۸۱۰; “Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild, “Kitabul-cihad vəs-seyr”, “Qəvlun-Nəbiyyi la nurisu” bölümü, hədis; ۱۷۵۹; və “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, İbn Əbil Hədid, ۱۶-cı cild, səh.

; ۲۲۰-۲۲۳

olmuşdur. Hər surətdə hadisənin həqiqəti budur ki, Bağdadın “Qərbiyyə” mədrəsəsinin ustadı və İbn Əbil Hədidlə bir əsrdə yaşayan İbnul-Fariqi onun cavabında belə demişdir:

İbn Əbil Hədid deyir “mən Əli ibn Fariqidən soruşdum: Həzrət Fatiməyi-Zəhranın Fədək barədə olan iddiası dozdürmü? O dedi: Bəli

Dedim: Fatimənin iddiası Əbu Bəkrin yanında sübuta yetirilmiş və doğru olmasına baxmayaraq, bəs nəyə görə Əbu Bəkr bu məsələyə nəzm və tərtib verə bilmədi və Fədəki qaytarmaqdan imtina etdi?

İbnul-Fariqi vüqarlı və hər cür zarafatlardan uzaq olan bir ustad olduğundan onun cavabında təbəssüm etdi. Sonra lətif və gözəl bir cümlə dedi:

Əgər o gün Əbu Bəkr Fatimənin söylədiklərini yerinə yetirsəydi və iddiasında olduğu Fədəyi ona qaytarsaydı, sonrakı gün Fatimə gəlib xilafətə ərinin sahib olduğunu iddia edərdi. Bununla da xəlifəlik məqamını titrədərdi və Əbu Bəkr öz xeyri üçün heç bir üzr gətirə bilməzdi. Buna görə də o, əvvəlki öz əməli ilə və Fədəki təhvil verməklə Fatimənin bütün iddialarının qəbul olunduğunu, sözündə düzgün və doğru olduğunu, heç bir şahidə ehtiyac olmadığını sübut etmiş olardı.

İbn Əbil Hədid əlavə edərək deyir ki; Bu söhbət zahirdə gülməli olsa da həqiqətdə baş vermiş doğru və düzgün məsələdir: (۱)

و هَذَا الْكَلَامُ صَحِيحٌ وَإِنْ كَانَ أُخْرِجَ مَخْرَجَ الدَّعَايِهِ وَالْهَذَا... .

۳. Hüdeybiyyə sülhündə

أَبُو وَائِلٍ قَالَ: كُنَّا بِصِفِّينَ، فَقَامَ سَهْلُ بْنُ حَنِيفٍ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي هُمَا أَنْفُسِي كُمْ فَإِنَّا كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ وَ لَوْ نَرَى قِتَالًا لِقَاتَلْنَا، فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَسْنَا عَلَى الْحَقِّ وَ هُمْ عَلَى الْبَاطِلِ؟ فَقَالَ: بَلَى.

səh: ۵۲۹

فَقَالَ: أَلَيْسَ قِتْلَانَا فِي الْجَنَّةِ وَقِتْلَاهُمْ فِي النَّارِ قَالَ: بَلَى، قَالَ: فَعَلَى مَا نُعْطَى الدِّينِيَّةَ فِي دِينِنَا أَنْزَجِعُ وَ لَمَّا يَحْكُمُ اللَّهُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُمْ.

فَقَالَ: يَا بَنَ الْخَطَّابِ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ وَ لَنْ يُضَيِّعَنِي اللَّهُ أَبَدًا فَرَجِعْ مُتَعَيِّظًا فَلَمْ يَصْبِرْ حَتَّى جَاءَ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ أَلَسْنَا عَلَى الْحَقِّ وَ هُمْ عَلَى الْبَاطِلِ؟ قَالَ: يَا بَنَ الْخَطَّابِ إِنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ وَ لَنْ يُضَيِّعَهُ اللَّهُ أَبَدًا، فَتَرَلْتُ سُورَةَ الْفَتْحِ.

Əbu Vail deyir: “Biz Siffeyn döyüşündə idik. “Eləki Əlinin (ə) və Müaviyənin ordusundan döyüşü tərk eliyənlər oldu, Əlinin (ə) qoşunundan bir çoxu narazılıqlarını bildirdi.” Səhl :ibn Hənif Əmirəl-möminin Əlinin (ə) ordusu sıralarından ayağa qalxdı və belə dedi

Ey camaat! Əmirəl-möminin Əli (ə) barəsindəöz nəzərlərinizi söyləməyin. Çünki biz Hüdeybiyyə sülhündə Allah Rəsulunun (s) hüzurunda döyüşə hazırlaşırıdık. Əgər döyüş başlasa o Həzrətin yanında döyüşə davam edək (ancaq eləki iş sülhlə nəticələndi) Ömər ibn Xəttab Peyğəmbərin (s) yanına gələrək (sülh əhd-peymanına görə öz narahatçılığını bildirdi) və dedi: Ya Rəsulullah! biz haqq deyilikmi və müşriklər də batil ?deyillərmi

Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Bəli. Ömər dedi: Bizim ölülərimiz cənnətə və onların ölüləri ?cəhənnəmə getməyəcəklərmi

Buyurdu: Bəli. Ömər dedi: Bəs nəyə görə öz dinimizdə zillətin altına girək?! Öz ?vətənimizə döyüşmədən və qələbəsiz necə qayıdaq

Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Xəttabın oğlu mən Allahın Rəsuluyam. Allah mənim işlərimi heç vaxt nəticəsiz qoymur. Ömər “Peyğəmbərin (s) bu sözlərinə qane olmadı” və qəzəbli halda qayıtdı. Çox keçmədi ki Əbu Bəkr gəldi. Ömər onun yanına getdi və dedi: Ey Əbu Bəkr! Biz haqda və onlar isə batildə deyillərmi? Əbu Bəkr də dedi? Ey Xəttabın .oğlu! O Allahın Rəsuludur və Allah heç vaxt onun işlərini nəticəsiz qoymur

”Bu vaxt “Fəth” surəsi nazil oldu. Müsəlmanlara fəth və qələbə müjdəsini gətirdi

Hədislərdən birinin axırında bu cümlə də vardır ki “Eləki Allahın Rəsuluna (s) fəth müjdəsi nazil oldu, o surəni Peyğəmbər (s) Ömərən yanına göndərdi və onun üçün .oxudular

Ömər Peyğəmbərdən (s) soruşdu: Bu fəth və qələbə müjdəsidir? Peyğəmbər buyurdu: (1) “Bəli. Bu vaxt Ömər sakitləşdi və qayıtdı.”

Bu hadisədən və sonrakı fəsildə araşdıracağımız vəsiyyətnamədə ikinci xəlifə Ömərən Peyğəmbərə (s) qarşı cəsarətli və cürətli olması, onun Peyğəmbərə (s) olan imanının إِلَّا وَحْيِي يُوحَىٰ { وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ } _ kefi istəyəni (havadan) danışmır. Bu, ancaq (S) (Allah dərgahından) nazil olan bir vəhydir. (2) ayəsi nazil olan Peyğəmbərin (s) qarşısında əks əməlinin olduğunu bizə bildirir

Yazıla bilməyən vəsiyyətnamə .۴

.۱

عُبَيْدُ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا حَضَرَ رَسُولَ اللَّهِ | الْوَفَاءُ وَ فِي الْبَيْتِ رَجُلٌ فِيهِمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ النَّبِيُّ | "هَلُمَّ أَكْتُبْ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضِلُّوا بَعْدَهُ؟ فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَدْ عَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجْعُ وَ عِنْدَكُمْ الْقُرْآنُ حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ، فَاخْتَلَفَ أَهْلُ الْبَيْتِ، فَاخْتَصَمُوا، فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: قَرَّبُوا يَكْتُبْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ كِتَابًا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ، وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: مَا قَالَ عُمَرُ.

فَلَمَّا أَكْثَرُوا اللَّغْوَ وَالْإِخْتِلَافَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ | قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: قَوْمُوا، قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: فَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِنَّ الرِّزْيَةَ مَا حَالَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ | وَ بَيْنَ أَنْ يَكْتُبَ لَهُمْ ذَلِكَ الْكِتَابِ

səh: ۵۳۱

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-xums”, “İsmu mən ahədə summə ğdğr” . [۱] -۱
bölümünün əsasında hədis: ۳۰۱۱; həmin mənbə, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir”, “Fəth surəsinin təfsiri” və “Səhihi-Müslim”, ۵-ci cild, “Kitabul-cihad”, “Sulhul-Hudeybiyyə”,
;hədis: ۴۵۵۳

;ən-Nəcm” surəsi, ۳-cü və ۴-cü ayələr” . [۲] -۲

Ubeydullah ibn Ötbə İbn Abbasdan nəql edir: “Eləki Peyğəmbər (s) can verirdi, onun evində bir çoxları o cümlədən Ömər ibn Xəttab da hazır idilər. Peyğəmbər (s) buyurdu: Qələm və kağız gətirin vəsiyyətimi yazım ki, məndən sonra yolunuzu azmayasınız. Ömər dedi: Xəstəliyi onu üstələyib və o sayıqlayır. Hal-hazırda Quran sizin yanınızdadır. Allahın bu kitabı bizə bəs edər. Evdə olan səhabələr arasında münaqişə başladı. O yerə çatdı ki, iş mübahisənin şişməsinə səbəb oldu

Bəziləri deyirdilər ki: Gətirin Peyğəmbər (s) bir şey yazsın ki, ondan sonra azmayasınız. Ancaq bəziləri isə Ömər in sözlərini təsdiq edirdilər. Onlar Peyğəmbərin (s) yanında yersiz söz-söhbətləri və ixtilafları ilə öz hədlərini aşdılar. Peyğəmbər buyurdu: Qalxın! (və mənim evimdən çölə çıxın).

Hədisi nəql edən Ubeydullah deyir

İşarə

İbn Abbas deyir: İslamda ən böyük müsibət Peyğəmbərin (s) bu vəsiyyətnaməsini yazmasına mane olan onların həmin yersiz söhbət və ixtilafları idi

.۲

عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ سَلِيمَانَ الْأَحْوَلِ... عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ:

يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ مِا يَوْمَ الْخَمِيسِ، ثُمَّ بَكَى حَتَّى خَضَبَ دَمْعِهِ الْحَصْبَاءَ، فَقَالَ: اشْتَدَّ بِرَسُولِ اللَّهِ وَجَعُهُ يَوْمَ الْخَمِيسِ، فَقَالَ: ائْتُونِي بِكِتَابٍ أَكْتُبُ لَكُمْ كِتَابًا لَنْ تَصِلُوا بَعْدَهُ أَبَدًا، فَتَنَازَعُوا وَ لَا يَتَّبِعِي عِنْدَ نَبِيِّ تَنَازَعِ، فَقَالُوا: هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ.

قَالَ: دَعُونِي، فَالَّذِي أَنَا فِيهِ خَيْرٌ مِمَّا تُدْعُونِي إِلَيْهِ وَ أَوْصَى عِنْدَ مَوْتِهِ بِثَلَاثٍ: أَخْرَجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَ أَجِيزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ أَجِيزُهُمْ، وَ نَسِيتُ الثَّلَاثَةَ.

İbn Uyeynə Suleymandan və o da Səid ibn Cubeyrdən o da İbn Abbasın belə söylədiyini nəql edir ki: “Pənc şənbə günü (yəni dördüncü gün) nə müsibətli bir gün idi

Sonra o qədər ağladı ki gözünün yaşları oturduğu xırda

daşları islatdı. Sonra belə dedi: Həmin gün, Peyğəmbərin (s) xəstəliyi qalxmışdı. Əmr etdi ki kağız gətirin. Sizə bir vəsiyyə yazım ta məndən sonra heç vaxt azmayasınız. Ancaq söz-söhbətlə mübahisəyə başladılar – Hansı ki, o Həzrətin (s) hüzurunda belə iş görmək olmaz – və belə dedilər: Peyğəmbər sayıqlayır

Peyğəmbər (s) buyurdu: “Dəuni” məni tənha qoyun. Xəstəliyimin mənə verdiyi əziyyət .sizinkindən daha yaxşıdır

İbn Abbas əlavə edir: Allahın Rəsulu (s) ölüm ayağında üç şeyə vəsiyyət etdi: Müşrikləri ərəb yarımadasından çıxartmaq, Mədinəyə gələnləri mən necə qarşılıyıb rəftar edirdimsə eləcə də hədiyyələrlə qarşılıyıb rəftar edin. (Ravi deyir: Ancaq üçüncüsünü (unutmuşam

Bu hədis “Səhihi-Müslim”də iki yolla biri Səid ibn Cubeyrin və ikincisi isə Ubeydullah ibn Ötbənin vasitsi ilə İbn Abbasdan nəql etmişlər.⁽¹⁾ “Səhihi-Buxari”də də yeddi yerdə .müxtəlif sənədləri ilə nəql olunmuşdur

Bu hədisin mətnində və kəlmələrində diqqət olunulası nöqtələr və dəyişiklik olduğu :üçün onlara işarə etməyi lazım bilirik

Bu yeddi yerdən üçünün səndi Peyğəmbərin vəsiyyət yazmaq istədikdə ona etiraz .1 :edən xəlifə Ömərə aid olduğu bildirilir

"قَالَ عُمَرُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ ..."

“(Ömər dedi: Peyğəmbərin (s)xəstəliyi artıb və o sayıqlayır”⁽²⁾

Bu məsələni nəql eləyənlərin dördünün adı isə qeyd olunmamışdır. Çünki bir yerdə :belə qeyd olunmuşdur ki

فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَلَبَهُ الْوَجَعُ

səh:533

Bu üç yer ibarətdir: 1-ci cild, "Kitabul-elm", 40-cı bölüm, "Kitabətul-elm" hədis: . [2] -2
114; 7-ci cild, "Kitabulmərza", 17-ci bölüm, "Qəvlul-mərizi qumu ənni" hədis: 5669 və 9-cu
cild, "Kitabul-etisami bil-kitabi vəs-sünnə", 16-cı bölüm, "Kərahiyyətul-xilaf", hədis:
;6932

(Bəziləri dedi: Peyğəmbərin (s) xəstəliyi artıb və o sayıqlayır” (1)

Dedilər: Peyğəmbər “ هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ :فَقَالُوا: Həmçinin üç yerdə yenə belə qeyd olunmuşdur
(sayıqlayır” (2)

Ancaq bütün hədislərin məzmunu açıq şəkildə bu etirazın xəlifə Ömər tərəfindən :فَقَالُوا: " və " فَقَالَ بَعْضُهُمْ " olunduğunu və ilk şübhənin də onun tərəfindən edildiyini bildirir cümlələri də başqa bir hədəfi təmin edə bilməz və məsələni həqiqətindən " هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ " azdırma bilməz

Əgər Peyğəmbərin hüzurunda mübahisələr qarşıya çıxmışdırsa bunlar Ömər sözünün qəbul olunub olmaması üzündən baş vermişdir. Bir dəstə onun fikri ilə :razılaşmış digərləri isə müxalif olmuşlar

"فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ وَعِنْدَكُمْ الْقُرْآنُ حَشِيْبَنَا كِتَابُ اللَّهِ، فَاخْتَلَفَ أَهْلُ الْبَيْتِ، فَاخْتَصِمُوا، فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: قَرَّبُوا يَكْتُبُ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ كِتَابًا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: مَا قَالَ عُمَرُ."

Ömər dedi: Xəstəliyi onu üstələyib və o sayıqlayır. Hal-hazırda Quran sizin“ yanınızdadır. Allahın bu kitabı bizə bəs edər. Evdə olan səhabələr arasında münaqişə .başladı. O yerə çatdı ki, iş mübahisənin şişməsinə səbəb oldu

Bəziləri deyirdilər ki: Gətirin Peyğəmbər (s) bir şey yazsın ki, ondan sonra azmayasınız. ”.Ancaq bəziləri isə Ömər sözünü təsdiq edirdilər

İbn Əbil-Hədid müfəssəl bir hadisəni, İbn Abbasla Ömər arasında olan danışmaları :nəql edir ki, həmin söhbətlər əsnasında Ömər özü bu həqiqətə etiraf edərək deyir

səh: 534

;c1 cild, “Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-nəbiy və vəfatih” bölümü, hədis: 4169-6. [1] -1
cü cild, “Kitabul-cihad”, “Həl yəstəşfiu ilə əhliz-zimmə” hədis: 2888. “Kitabul-4. [2] -2
xums, Əbvabul-cəzyə vəl-məvadiə, İxracul-yəhudi min cəzirətul-ərəb”, hədis 2997; 6-
;c1 cild, “Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-nəbiy və vəfatih” bölümü, hədis: 4168

:Bəli, Allahın Rəsulu xəstə halında Əlinin adını yazsın. Ancaq mən bu işin qarşısını aldım

"وَلَقَدْ أَرَادَ أَنْ يُصْرِحَ بِاسْمِهِ فَمَنَعْتُ مِنْ ذَلِكَ"

İbn Əbil Hədid sonra deyir: Bu hadisəni “Bağdad tarixi” adlı kitabın müəllifi Əhməd ibn
(Əbi Tahir öz kitabında sənədləri ilə birgə nəql etmişdir. [1](#))

۲. Bu hədisdə diqqət olunulması ikinci nöqtə. “هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ” və “هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ” və “عَلَيْهِ هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ” kəlməsidir. Hər iki cümlənin mənası və məzmunu eyni “الْوَجْعُ” olduğunu və Peyğəmbərin müqəddəs məqamına sayıqlamağın nisbət verildiyini bildirir.

Lakin əhli-sünnə kitablarının müəllifləri və hədis rəvilərini Peyğəmbərə söylənilən “sayıqlayır” cümləsinin xəlifəyə irad olduğunu görüb, onun Quranın açıq və aydın Sizin yoldaşınız (Məhəmməd əleyhissəlam) nə haqq yoldan sapmış, “صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ” { “_” } nə də azmışdır! [2](#) ayəsinə zidd olduğunu bilərək həmişəki işlərinə əl atıb bu hədisin mənasını belə dəyişmişlər

Hansı yerdə ki xəlifənin adını açıq şəkildə nəql etməyib və bu sözü Peyğəmbərin (s) hüzurunda olanlara nisbət veriblər, həmin yerdə eyni bu cümləni Peyğəmbərin (s) hüzurunda aşkar şəkildə söyləndiyi kimi nəql ediblər

"فَقَالُوا: هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ"

”Dedilər: Peyğəmbər (s) sayıqlayır“

Ancaq hansı yerdə ki xəlifə Ömər adını çəkilib yaxud onun adı ilə əlaqələndirilən “bəzi” “عَلَيْهِ هَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ” sözünün əvəzinə “هَجَرَ” sözü ilə ifadə olunub orada “vəcəu” cümləsini

səh: ۵۳۵

– [۱] . “Nəhcül-bəlağənin şərhini”, ۱۲-ci cild, səh. ۲۱ (۲۲۳-cü xütbə) və bu məsələnin oxşarı”

– [۲] . ۸۷-ci səhifədə də gəlmişdir

– [۲] . “Nəcm” surəsi, ۲-ci ayə”

[\(İşlədiblər. Hansı ki, bu cümlə kinayə xarakteri daşıyır. ۱\)](#)

Əvvəldə işarə etdiyimiz kimi, bu əməl və şübhəni Peyğəmbərin (s) hüzurunda olanlar həcərə” “هَجْرَ deyil, əksinə Ömər ibn Xəttab söyləmişdir. Əgər orada olanlar da .kəlməsini işlətmişlərsə, bunu özlərindən deməmişlər. Əksinə Ömərdən öyrənmişlər

Diqqət olunulası başqa bir nöqtə hədisin özünə aiddir. Müəlliflər və bu hədisi nəql .۳ edənlər hədisin bu hissəsini heç gətirməmişlər. Ancaq onların bəziləri isə Peyğəmbərin (s) həssas anlarında və vəsiyyətini kətbi surətdə yaza bilmədikdən sonra üç mövzuya vəsiyyət etmişdir. Hədisi nəql eliyənlər öz sözlərinə əsasən onun üçüncüsünü :unutmuşlar

وَأَوْصَىٰ عِنْدَ مَوْتِهِ بِثَلَاثٍ: أَخْرَجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَاجْتَبُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ أُجِيزُهُمْ، وَنَسِيتُ الثَّلَاثَةَ.

Allahın Rəsulu (s) ölüm ayağında üç şeyə vəsiyyət etdi: Müşrikləri ərəb” yarımadasından çıxartmaq, Mədinəyə gələnləri mən necə qarşılıyıb rəftar edirdimsə eləcə də hədiyyələrlə qarşılıyıb rəftar edin. (Ravi deyir: Ancaq üçüncüsünü ”(unutmuşam

Qarşıya belə bir sual çıxır. Görəsən Peyğəmbərin (s) üçüncü vəsiyyəti nə idi ki hörümçək unutmazlığını öz torunun üzərinə toxuyub?! Yəqin o elə bir şeydir ki onun !yaddan çıxarılması və unudulması məsləhət görülüb

Lakin hər nə olsa da bu qədər məlumdur ki, unudulan bu hissə Peyğəmbərin (s) vəsiyyəti və o Həzrətin əhəmiyyət verdiyi həmin həssas mövzudur. O həmin mövzudur ki, Peyğəmbər (s) onun yazılması üçün kağız və qələm gətirilməsinə əmr etmişdir. Həmin məsələ, Peyğəmbərin (s) yaşadığı dövrdə və ölüm yatağında ümmətini zəlalətdən və azğınlıqdan qurtara

səh:۵۳۶

.Səhiheyndə” zikr olunan yerlərlə tətbiq olunsun“ . [۱] –۱

(bilən, tanıtırdığı bir vasitə və ümmətin həyatı ilə bağlı olan İslami bir məsələsi idi.)

Qısa sözlə, Peyğəmbər ağır və böyük bir əməl vəsiyyət etmişdir ki, elə bu da onların Peyğəmbərə qarşı çıxmasına və onun müqəddəs zati-pakına “sayıqlamaq” nisbətinin .verilməsinə səbəb olmuşdur

Bəli, bu əhəmiyyətli sayılan məsələ Allahın Rəsulu (s) tərəfindən məhv olunmadı. Onun üçüncü vəsiyyəti də elə həmin məsələ idi. Həzrət (s) həmin vəsiyyəti ilə haq yoldan .azazacaq və zəlalətə uğrayacaq olan ümmətinin qarşısını almaq istəyirdi

Şübhəsiz ki, Peyğəmbər yazmaq istəyirdi. Bu əməlin qarşısı alınsa da, o Həzrət (s) buna baxmayaraq onu şifahi olaraq açıq və aydın şəkildə söyləmişdir. Bu hədisi nəql edən də bunu bilirdi. Ancaq onun ifşa olunmasını məsləhət bilməmiş, unutmamlıq və .yaddan çıxarmaq kimi bəhanələr və üzrlər gətirmişdir

Təəccüblüsü budur ki, İbn Abbas və Səid ibn Cubeyr Peyğəmbərin (s) üçüncü vəsiyyətini nəql etmişlər. Ancaq növbə (bu hədisi nəql eləyənlərin üçüncü silsiləsindən .sayılan) “Suleymana” çatarkən, onun yadından çıxmış və unutmuşdur

Buna görə də Buxari açıqlayır ki, Süfyan ibn Uyəynə (hədis silsiləsinin dördüncü nəql :edəni) deyir

"قَالَ سُفْيَانُ: هَذَا مِنْ قَوْلِ سُلَيْمَانَ"

”نَسِيتُ الثَّالِثَةَ“ ”Üçüncüsü yadımdan çıxıb, unutmuşam“

səh:537

۱- [۱]. "إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَيْدَاءً: كِتَابَ اللَّهِ وَعِثْرَتِي - إِيْتِنِي بِكِتَابٍ أَكْتُبُ لَكُمْ كِتَابًا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ أَبَدًا". "Mən sizin aranızda iki dəyərli bir şeyi əmanət qoyuram. Əgər onlardan yapışsanız heç vaxt zəlalətə düşməzsiz: Allahın kitabı və Əhli-beytim – Mənə kağız və qələm gətirin. Sizə bir şey yazım ki məndən sonra heç vaxt zəlalətə və azğınlığa .düşməyəsiz

cümləsi, Səid ibn Cubeyrin və İbn Abbasın deyil, “hədisin üçüncü ravisi “Suleyman”ın [\(sözüdür.”\[1\]](#)

Lənət olsun qeyri İslami siyasətə ki nə qədər faktları söyləməyin qarşısını alır, nə nə qədər aydın həqiqətləri təhrif edir və nə qədər lazım olan məsələləri yaddaşlardan .sildirir

Şübhə və onun cavabı

Əhli-sünnənin bəzi yazıçıları belə bir irad etmişlər ki, əgər vəsiyyətnamənin yazılması məsələsi belə əhəmiyyət kəsb edirdisə nəyə görə Peyğəmbər (s) bir çoxunun etirazı ilə onu yazmadı? və nəyə görə Allahın Rəsulu (s) ümmətin xeyrinə olan bu məsələnin icrasında təslim oldu və oradakıların fikr ilə razılaşdı

Biz, söylənilən bu iradlara Əllamə Seyyid Şərafuddinin (Allah ona rəhmət eləsin) verdiyi cavabla kifayətlənirik. O bu barədə belə deyir

həcərə” yəni “هَجَرَ (Məclisdəkilər tərəfindən açıqlanan həmin fikr və Peyğəmbəri (s) “sayıqlayır” kəlməsi ilə müttəhim etmək, o Həzrətin (s) öz əmrindən və göstərişindən dönməsinə və vəsiyyətnamənin yazılmasının yaddan çıxarılmasına səbəb oldu

Buna görə də ədəbsizcəsinə söylənilən bu sözdən və Peyğəmbərin (s) hüzurunda, onun gözləri önündə baş verən bu şiddətli ixtilaf o Həzrətin (s) vəfatından sonra fitnə və qarşıdurmadan savayı, onun yazısı üçün heç bir nəticə qalmadı. O şəraitdə bihudə sözlərə və boş-boğazlığa başladılar. Bu üzdən Peyğəmbərə “Mənim məclisimi tərk edin!” deməsindən başqa bir imkan qalmadı

Əgər Peyğəmbər (s) öz əmrinin icrasında israr etsəydi və vəsiyyətnamə yazılısaydı, onlar yenə də öz sözlərində olan

səh:۵۳۸

Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “İxracul-yəhud min cəzirətil-ərəb”, hədis: ۲۹۹۷;“ . [۱] –۱ .((Kitabul-xums, əbvabul-cizyə vəl-məvadiə

inadkarlığı daha çox göstərərdilər. O cümlədən öz tərəfdarları da Peyğəmbərə (s) həcərə” yəni “sayıqlayır” kəlməsini sübuta yetirmək üçün, çox çalışaraq “هَجَرَ” söylənilən vəsiyyətnaməni rəd etməkdən ötrü bir çox dəlillər gətirməklə səhifələri dolduracaq və .kitablar yazardılar

Başqa bir tərəfdən Allahın Rəsulu (s) görürdü ki, bu vəsiyyətnamə istər yazılıydı istərsə də yox Əmirəl-möminin Əli (ə) və onun tərəfdarları ayənin məzmunu qarşısında tabe olan və ona əməl edənlərdir. Ancaq başqaları belə bir yazılı vəsiyyətin varlığı ilə də ona hörbət qoymayaraq ona əməl etməyəcəklər.

həcərə” yəni “هَجَرَ Cavabın xülasəsi budur ki: İslam Peyğəmbəri (s) hiss etdi ki ona “sayıqlayır” kəlməsini nisbət verənlər onun ölümündən sonra da həmin nisbətlərin sübutu üçün israr edəcəklər və vəsiyyətnaməni və onun nübuvvətini etibardan və .dəyər qiymətdən salacaqlar. Ancaq nəticəsi də göz qabağındadır

Bu üzdən Allah Rəsulunun (s) dərin hikməti tələb edirdi ki, bu vəsiyyətnamənin yazılması fikrindən daşınsın. Bununla belə etiraz edənlərin və onların itaətkarları .tərəfindən nübuvvətin əsasına irad tutmağa yol açılmasın

Təməttö həcci .Δ

İşarə

Xəlifə Ömər xilafəti dövründə dəyişdirilmiş əməli dəsturlardan və hökmlərdən biri də “Təməttö həccid”dir. Rəsuli Əkrəmin (s) əmrinə zid olaraq həyata keçirilən bu hökm Osmanın xilafəti dövründə və ondan sonra Əmirəl-möminin Əlinin (ə) eyirazına səbəb oldu. Həzrət Əlinin (ə) fədakarlığı və

səh:۵۳۹

səyi nəticəsində bu hökm Peyğəmbərin (s) buyurduğu kimi yerinə yetirilməyə başladı. Xəlifə Ömər in bu barədə olan əmri isə bir neçə müddətdən sonra ləğv olundu. Bütün əhli-sünnə xəlifənin nəzərinin əksinə olaraq bu növ həccin caiz olduğu barədə fətva [verirlər.](#)^[1]

.Səhiheyn” və hədis kitablarından ələ gələn bu hökmün necəliyi aşağıdakı kimidir“

?Təməttö həcci nədir

Mükəlləf olan şəxs üç aydan (Şəvval, ziqədə və zihəccə) birində miqatların birində ömrə niyyəti ilə ehram bağlayır. Sonra Məkkəyə daxil olur və Kəbə evinin təvafından sonra Səfa və Mərvə dağlarının arasında səyi yerinə gətirir. Daha sonra təqsir edir (sağını qırır) və ehramdan çıxır. Yəni ehram halında ona haram olan şeylər. Həmin ildə Məkkədən həcc üçün başqa ehram bağlayana qədər halal olur. Eləki həcc üçün ehram bağladı, Ərəfata tərəf hərəkət edir və ondan sonra məşhərə yollanır. Daha sonra “Mina”ya gəlir və fiqh kitabında yazılan: cəməratda daş atmaq, qurban kəsmək, təvaf .və s... başqa əməlləri yerinə yetirir. Bu həmin təməttö həccidir

Bu növ həccə “təməttö” deyilməsinin səbəbi budur ki, onda “mütə” yəni ehrama haram olan şeylərdən ləzzət aparmaq və istifadə etmək icazəli sayılmışdır. Çünki işarə olunduğu kimi iki ehramın arasında (ömrə ehramı və həcc ehramı) ehram halında haram olan işlər halal olur. Bu arada hacı olan şəxs ömrə ehramında haram olan və sonradan həcc ehramında haram olacaq şeylərdən ləzzət aparar. Məkkədən qırx səkkiz mil (təqribən yetmiş səkkiz kilometr) uzaq olanlar həcc əməllərini bu .keyfiyyətdə gərək yerinə yetirsinlər

səh:۵۴۰

;"Müraciət edin: "Bidayətul-müctəhid", "Kitabul-həcc . [۱] -۱

Bu hökm Quranının açıq ayəsi və İslam Peyğəmbərinin (s) sözü və əməli ilə sübut olunmuşdur. Qurani-Kərim bu barədə belə deyir

{فَمَنْ تَمَنَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ }

Maneçiliyin aradan qalxmasına) əmin olduqda isə həcc vaxtına qədər ümrə)“_ ziyarətindən istifadə edən şəxs müyəssər etdiyi bir heyvan kəsməlidir. Qurbanlıq tapmayanlar bunun əvəzində həcc ziyarəti günlərində üç gün və (vətəninə) qayıdandan sonra yeddi gün oruc tutmalıdırlar ki, bu da tam

on gün edir. Bu (ümrə ziyarəti) ailəsi Məscidülhəramda (Məkkədə və ətrafında) sakin olmayanlara aiddir. Allahdan qorxun və bilin ki, Allahın əzabı şiddətlidir.” (1)

Bu zəminədə bir çox təvatür həddinə çatmış hədislər nəql olunmuşdur. Biz, onların bir .neçəsini gələcək bəhslərimizdə nəql edəcəyik

Peyğəmbərin cahiliyyət dövründə olan əməllərlə mübarizəsi

Cahiliyyət dövründə Şəvval, Zilqədə və Zilhəccə aylarında ömrə əməllərini yerinə yetirmək ən böyük günahlardan biri sayılırdı. Rəsuli Əkrəmin (s) təməttö həccini bu üç aylarda müsəlmanlara vacib etməsi, cahiliyyət dövrünün qanunları ilə mübarizədə .atdığı təzə addım idi

Ancaq bu əmr, onların əməllərinə zid və adi halın əksinə olduğu üçün birinci mərhələdə onu qəbul etmək bir çox müsəlmanlara ağır və çətin idi. Peyğəmbərin (s) bu əmri .onların etirazına səbəb oldu

:Bu barədə Buxari və Müslim İbn Abbasdan belə nəql edirlər

səh:541

İslamdan qabaq camaat həcc aylarında Ömrəni yerinə yetirməyi “əfcəru fucur” yer üzündə günahların ən böyüyü kimi düşünürdülər. Onlar deyirdilər ki; səfər ayı başa çatdıqda Ömrə əməllərinin yerinə yetirilməsi halal olur

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مِنْ أَفْجَرِ الْفُجُورِ فِي الْأَرْضِ، وَ يَجْعَلُونَ الْمُحَرَّمَ صَفْرًا وَيَقُولُونَ: إِذَا بَرَأَ الدَّبْرُ، وَعَفَا الْأَثْرُ، وَانْسَلَخَ صَفْرُ حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنْ اعْتَمَرَ، قَدِمَ النَّبِيُّ | وَ أَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعِهِ مُهْلِينَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلَهَا عُمْرَةً، فَتَعَاظَمَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَى الْحَلِّ قَالَ: حَلٌّ كُلُّهُ.

İbn Abbas əlavə edir ki; “Allahın Rəsulu (s) və onun səhabələri həcc üçün ehram bağladıkları halda zihəccə ayının dördüncü sübh çağı Məkkəyə daxil oldular. Rəsuli Əkrəm (s) əmr etdi ki, bu ehramı ömrəyə dəyişsənlər və ehramdan çıxsınlar. Ancaq bu əmri qəbul etmək səhabələrə çox ağır gəldi. Bu üzdən soruşdular: Ehramdan çıxmaqla haram olan şeylərin hansı bizə halal olur? Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Bütün haram [\(olan şeylər sizə halal sayılır. ۱\)](#)

...عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَهْلَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ بِالْحَجِّ خَالِصًا لَا نُحْلِطُهُ بِعُمْرَةٍ، فَقَدِمْنَا مَكَّةَ لِأَرْبَعِ لَيَالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَلَمَّا طَفْنَا بِالْبَيْتِ وَسَدَّعِينَا بَيْنَ الصَّيْفَا وَالْمَرْوَةِ أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ أَنْ نَجْعَلَهَا عُمْرَةً، وَ أَنْ نَحِلَّ إِلَى النِّسَاءِ، فَقُلْنَا مَا بَيْنَنَا: لَيْسَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ عِرْفَةَ إِلَّا خَمْسٌ، فَنَخْرُجُ إِلَيْهَا وَ مِذَا كَبُرْنَا تَقَطَّرُ مِثْيَاً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: | إِنِّي لِأَبْرُكُمْ وَ أَصِيدُكُمْ، وَ لَوْ لَا الْهَدْيُ لِأَخْلَلْتُ، فَقَالَ سَرَّاقَةُ بْنُ مَالِكٍ: أُمَّتَعْتَنَا هَذِهِ لَعَمْرَا هَذَا أَمْ لِلْأَبْدِ؟ فَقَالَ: | لَا. لِأَبْدِ الْآبَادِ.

Cabir ibn Abdullah deyir: “Biz Allahın Rəsulu (s) ilə həcc üçün ehram bağladığımız. Ancaq ömrə buna daxil deyildi. Zihəccə ayından

səh: ۵۴۲

– [۱] . “Kitabul-həcc”, “ət-Təməttö vəl-qiran vəl-əfvad” . [۱] – [۱] Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-həcc”, “ət-Təməttö vəl-qiran vəl-əfvad” . [۱] – [۱] Səhihi-Buxari”, ۳-cü cild, “Kitabu fəzailus-səhabə”, ۲۶-cı bölüm, “Əyyamul-cahiliyyə”, hədis: ۳۶۲۰; “Səhihi-Müslim”, ۴-cü cild, “Kitabul-həcc” “Cəvazul-ömrəti fi şəhril-həcc” bölümü, hədis: ۱۳۴۰; “Sünəni-Nəsai”, “Kitabu mənasikul-həcc”, “Əşarul-huda” bölümü, hədis: ۲۷۳۶, əl-Həccu ibahətul-həcc

dörd gecə ötüb keçmişdir. Biz Məkkəyə daxil olduq. Təvafı və səyi (Səfa və Məva arasında yeyin-yeyin yerimək) yerinə gətirdikdən sonra Allahın Rəsulu (s) bizə əmr etdi ki bu əməlimizi ömrəyə çevirək. Beləcə də qadınlarımız bizə halal olsunlar

Cabir deyir: Biz öz aramızda dedik ki Ərəfiyə qədər beş günümüz qalıb. Alətlərimizdən :məni süzülən halda Ərəfəyə hərəkət edək? Allahın Rəsulu (s) bu etirazı eşidib buyurdu

Həqiqətən, mən, sizlərdən dini hökmlərə nisbət ona ən yaxşı əməl edən, ən vəfalı və sadıq qalanam. Əgər özümlə qurbanlıq gətirməsəydim sizin kimi ehramdan xaric .olardım

Səraqəti bni Malik dedi: Bu təməttö həcci bu ilə məxsusdur ya həmişə belə olacaq?

(Həzrət (s) buyurdu: “Həmişə belə olacaq”^[1])

Biz bu hədisi “Sünəni-İbn Macə”dən nəql etdik. Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında da qısa fərqlə qeyd olunmuşdur

:Səhihi-Müslim”də yenə Cabir ibn Abdullahdan belə rəvayət olunur“

...عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَهْلَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ بِأَحْيَجٍ فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ أَمَرَنَا أَنْ نَحِلَّ وَعُمْرَةَ، فَكَبَّرَ ذَلِكُمْ عَلَيْنَا وَصَاقَتْ بِهِ صِيدُورُنَا، فَبَلَغَ ذَلِكُمُ النَّبِيَّ | فَمَا نَدَرِي أَمْرًا مِنْ قَبْلِ النَّاسِ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ: أَحِلُّوا فَلَوْ لَا الْهَدْيُ الَّذِي مَعِيَ فَعَلْتُ كَمَا فَعَلْتُمْ قَالَ: فَأَحِلُّنَا حَتَّى وَطِئْنَا النِّسَاءَ وَفَعَلْنَا مَا يَفْعَلُ الْحِلَالُ حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيهِ وَجَعَلْنَا مَكَّةَ بَظَهْرِ أَهْلِنَا بِالْحَجِّ.

Biz Allahın Rəsulu (s) ilə həcc üçün ehram bağladıq. Eləki Məkkəyə daxil olduq Rəsuli“ Əkrəm (s) niyyətimizi həcc ehramından ömrə ehramına dəyişməyimizə əmr etdi və

səh: ۵۴۳

Sünəni-İbn Macə”, ۲-ci cild, “Kitabul-mənasik”, hədis: ۲۹۸۰; “Səhihi-Müslim”, ۴-cü . [۱] -۱ cild, “Kitabul-həcc”, “Bəyanu vucuhul-ehrami və ənnəhu...” bölümü, hədis: ۱۲۱۶; “Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-həcc”, “Təqzil-haizul-manasiki kulluha” bölümü, hədis: ۱۵۶۸ və ۳-cü cild, “Ömrətut-tənim” bölümü, və “Səhihi-Buxari”, ۳-cü cild, “əl-İştiraku fil-hədyi vəl-bədən” bölümü

.ehramdan çıxmağımızı istədi

Cabir deyir: Bu əmr, bizə çox ağır gəldi və ürəyimizə yatmadığına görə (narahatın Rəsuli Əkrəm (s) bu narahatçılığı bildi. "فَكَبِرَ ذِكْرَكَ عَلَيْنَا وَضَاقَتْ بِهِ مَدُورَنَا" (çoxlığına işarə edir Bu xəbərin ona göydən verildiyini, yoxsa camaatdan kimsə çatdırıldığını bilmirdik. Bu vaxt o həzrət (s) belə buyurdu: camaat ehramdan çıxın. Əgər mənimlə bu qurbanlıq .olmasaydı mən də sizin kimi ehramdan çıxardım

Cabir deyir: Biz də ehramdan çıxdıq. Hətta öz qadınlarımızla da yatdıq. Məhrəm olmayanların gördüyü işi biz də elədik. Elə ki tərviyə günü(۱) çatdı, biz Məkkəni Ərəfata (tərəf tərək etmək istədik. Həcc üçün ehram bağladıq."(۲)

Qısa sözlə cahiliyyət dövrünün fikri ilə yaşayan bu təzə müsəlmanların əqidəsinə görə, hər kəs haram aylarında ehram bağlayıb Məkkəyə daxil olarsa, ehrama haram olan şeylərdən birini yerinə yetirməyə onun haqqı yox idi. Xüsusilə də qadınlarla yaxınlıq etmək və s.. Bu iş, həccin əməlləri qurtardıqdan və həcc ehramından çıxdıqdan sonra .icazəli sayılırdı. Onların da etirazı məhz bu idi

səh:۵۴۴

Mütərcim: "Tərviyə günü", zilhəccə ayının səkkizinci gününə deyilir. Bu kəlmənin . [۱] –۱ mənasını iki cür açıqlamaq olar: ۱) Şeyx Səduq "İləluş-şəraye" kitabında nəql olunan hədisə əsasən belə deyir: Zilhəccə ayının səkkizinci gününü ona görə "Tərviyə" günü adlandırmışlar ki, o gün hacılar Məkkədən Ərəfəyə getmək üçün su tədarükü görürlər. O zamanda Ərəfədə su tapılmadığı üçün hacılar məcbur olurdular ki, özləri ilə su aparsınlar; ۲) Əllamə Hilli "Müntəha" adlı öz kitabında bildirmişdir ki, "Tərviyə", "Reyy" maddəsindən olub "təfəkkür etmək, düşünmək" mənasındadır. Çünki Həzrət İbrahim (ə) Zilhəccə ayının səkkizinci gecəsi yuxuda oğlu İsmaili (ə) qurban kəsdiyini gördü. Eləki sübh açıldı, öz-özünə bu yuxunun Rəhmani və ya Şeytanı olması barədə düşünməyə başladı. Zil-həccə ayının doqquzuncu gecəsi bir də bu yuxunu görəndən sonra, doqquzuncu günü bu yuxunun Rəhmanı olduğuna yəqin etdi. Elə buna görə də .Zilhəccə ayının doqquzuncu günü "Ərəfə" yəni arif olmaq və bilmək günü adlanır Səhihi-Müslim", ۴-cü cild, "Kitabul-həcc", ۱۷-ci bölüm, "Bəyanu vucuhil-ehrami" . [۲] –۲

;və ənnəhu dəcuzu ifradul-həcci vət-təməttöi...” hədis: ۱۲۱۶

Müsəlmanların bəziləri bu təzə əmri qəbul etməkdə o qədər şək-şübhədə idilər ki, bu İlahi qanuna tabe olmaq istəmirdilər. Hətta iş o yerə çatdı ki, Peyğəmbəri (s) ;qəzəbləndirib incitdilər. Aişə nəql edir ki

...عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ | لِأَرْبَعِ مَضِيَّينَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ أَوْ حَمَسَ، فَدَخَلَ عَلَيَّ وَ هُوَ غَضَبَانُ فَقُلْتُ: مَنْ أَعْضَبَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ؟ قَالَ: "أَوْ مَا شَعَرْتُ أَنَّي أَمَرْتُ النَّاسَ بِأَمْرٍ فَادَاهُمْ يَتَرَدُّونَ...".

Allahın Rəsulu (s) Zihəccə ayının dördüncü ya da beşinci günü Məkkəyə daxil oldu.“ Birdən onu qəzəb dolu otağa girdiyini gördüm. Ərz etdim: Ey Allahın Rəsulu! Sizi qəzəbləndirəni Allah cəhənnəm oduna atsın. O həzrət (s) buyurdu: Aişə! Bilmirsənmi !?”(mən bu camaata əmr etdim? Onlar isə bu əmrə şəkk və şübhə edirlər...?)”

Təməttö həccinin haram edilməsi

İşarə olunduğu kimi bir qrup müsəlmanın istəyinin əksinə olaraq təməttö həccü Qurani-Kərimin ayəsinə və Peyğəmbər (s) əmrinə əsasən yerinə yetirildi. Bu hökm Əbu Bəkrin iki illik hakimiyyəti dövründə də Peyğəmbərin (s) buyurduğu kimi yerinə yetirilirdi. Ancaq, ikinci xəlifə Ömər in hakimiyyəti dövründə belə həccin qarşısı alındı və etiraz edənlər isə ciddi şəkildə cəzalandırılmaqla təhdid olundu. Bu barədə “Sihah” və “Sünən” kitablarında bir çox hədislər nəql olunmuşdur. Tarix və rical kitablarında da belə hədislər açıq şəkildə öz əksini tapmışdır. Biz bu barədə “Səhiheyin” kitablarında :nəql olunan bir neçə hədisi burada gətirməklə kifayətlənirik

.1

səh:545

Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Bəyanu vucubil-ehrami və ənnəhu...” [1] -1

;bölümü, hədis: 1211

...قَالَ عِمْرَانُ بْنُ حَصَّةٍ: نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتَعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ (يَعْنِي مُتَعَةَ الْحَجِّ) وَ أَمَرْنَا بِهَا رَسُولُ اللَّهِ | ثُمَّ لَمْ تَنْزِلْ آيَةُ تَنْسِيخِ آيَةِ مُتَعِهِ الْحَجِّ وَ لَمْ يَنْهَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ حَتَّى مَاتَ قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ.

İmran ibn Həsin deyir: “həcc mütəsinin ayəsi Quranda nazil oldu. Allahın Rəsulu (s) bu növ həcci yerinə yetirməyi bizə əmr etdi. Sonra mütə ayəsinin hökmünü sındıran nə başqa bir ayə nazil oldu, nə də ki Peyğəmbər (s) sağlığında onu qadağan etmişdir. (Sonralar bir kişi öz həva və nəfsi ücbatından bu barədə istədiyini dedi.)^[1]

.۲

...عَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَأَتَاهُ آتٍ فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ وَ ابْنُ الزُّبَيْرِ اخْتَلَفَا فِي الْمُتَعَتَيْنِ (مُتَعَةَ الْحَجِّ وَ مُتَعَةَ النِّسَاءِ) فَقَالَ جَبْرِ: فَعَلْنَا هُمَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | ثُمَّ نَهَانَا عَنْهُمَا عُمَرُ فَلَمَّا نَعُدْ لَهُمَا.

Səhihi-Müslim”də Əbi Nəzrədən belə rəvayət olunur ki: “Mən, Cabir ibn Abdullahın“ yanında idim. Bir kişi gəldi və dedi: İndicə İbn Abbas və İbn Zübeyr iki mütələr (həcc mütəsi və Nigah mütəsi) barədə bir-biriləri ilə ixtilafı vardı. Cabir onun cavabında dedi: Bəli, biz Peyğəmbərin (s) dövründə hər iki mütəni yerinə yetirirdik. Ancaq sonralar Ömər bu işi görməyə bizi qoymadı. Biz də həmin əməli bir daha yerinə yetirmədik.^[2]

.۳

...عَنْ مَطْرِفٍ قَالَ: بَعَثَ إِلَيَّ عِمْرَانُ بْنُ حَصَّةٍ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوفِّيَ فِيهِ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ مُجِدِّثُكَ بِأَحَادِيثَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَكَ بِهَا بَعْدِي، فَإِنْ عَشْتُ فَأَكْتُمُ عَنِّي وَ إِنْ مِتُّ فَحَدِّثْ بِهَا

səh:۵۴۶

Səhihi-Müslüm”, ۴-cü cild, “Kitabul-həcc”, ۲۳-cü bab, “Cəvazut-təməttö”, hədis: “ . [۱] –۱
۱۲۲۳-۱۲۲۶; “Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabul-həcc”, “ət-Təməttö bölmü”, hədis: ۱۴۹۶;
; “Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild, “Kitabul-məğazi”, “Bəəsə Əbi Musa iləl-yəmən”, hədis: ۴۰۸۹
; Səhihi-Müslim”, ۴-cü cild, “Kitabun-Nikah”, “Nikahul-mutə” bölmü, hədis: ۱۴۰۵” . [۲] –۲

إِنَّ شِئْتِ إِنَّهُ قَدْ سَلِمَ عَلَيَّ، وَاعْلَمْ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ | قَدْ جَمَعَ بَيْنَ حَيِّجٍ وَعُمْرِهِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ فِيهِمَا كِتَابُ اللَّهِ وَ لَمْ يَنْهَ عَنْهَا نَبِيُّ اللَّهِ | قَالَ رَجُلٌ فِيهَا بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ.

Başqa bir hədisdə, Müslim Mutrifdən belə nəql etmişdir: “İmran ibn Həsin xəstəliyi ilə dünyadan getdiyi gün məni yanına çağırırdı və dedi: Mənim ölümüm çatıb. İndiki belədir, bir neçə mövzunu sənə deyirəm. Bəlkə məndən sonra sənün üçün xeyri və faydası olar. Ancaq əgər ölməsəm bunları gizli və sir olaraq saxla. Yox, əgər bu xəstəliyimlə ölsəm camaata söyləmək istəsən də heç bir maneəsi yoxdur. Bilki, Peyğəmbər (s) həcc və ömrəni bir ildə cəm etmişdir. Bu əməllərin qarşısını alacaq nə bir ayə nazil olub və nə də Peyğəmbər (s) ondan bizləri nəhy etmişdir. Ancaq bir kişi onun barəsində hər nə [\(istəyirdisə dilinə gətirdi.\)](#)”[1]

Bu hədislərdən belə istifadə olunur ki təməttö həccinin qarşısını alan və onu yerinə :yetirilməsinə mane olan Ömər olmuşdur. Buradan iki həssas məsələ ələ gəlir

İmran ömrünün axır anlarında o günə qədər məcbur olub saxladığı çox həssas . ۱ məsələləri Mutrifə söyləmişdir. Amma bu hədisdə təkəcə təməttö həccinə !toxunulmuşdur. Qalan sözlər isə unudulmuşdur

Bu vəsiyyət açıq şəkildə bunu bildirir ki, camaat həqiqəti açıqlamaqda azad . ۲ deyildilər. Hakimiyyətdəkilərin əmrlərinə etiraz etməməyə məcbur idilər. Həqiqətləri xəlifələrin xeyrinə olaraq gizlədirdilər. Buna görə də Həsin deyir: “Əgər ölməsəm bu hadisəni gizli saxla. Yox, əgər ölsəm onun söylənilməsi üçün heç bir eyb və maneə ”.yoxdur

Bunlar hədis, təfsir, tarix və rical kitablarında Ömərdən nəql olunmuşdur. O minbərin :başında açıq və aşkarcasına belə dedi

səh:۵۴۷

Səhihi-Müslim”, ۴-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Cəvazut-təməttö” bölümü, hədis:“ . [۱] -۱

;۱۲۲۶

"مُتَعَتَانِ كَانَتَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ أَنَا أَنهَى عَنْهُمَا وَ أَعَاقِبُ: مُتَعَةُ الْحَجِّ، وَ مُتَعَةُ النِّسَاءِ"

Peyğəmbərin (s) zamanında olan iki mütəni, "həcc mütəsini və qadınların mütəsini" "[yerinə yetirməkdən çəkindirirəm və ona mürtəkib olanları cəzalandıracağam.](#)"

Xəlifənin bu sözləri Əhməd ibn Hənbəlin "Müsnəd" adlı kitabının 1-ci cildinin 52-ci ondan "وَ أَنَا أَنهَى عَنْهُمَا" səhifəsində də gətirilmişdir. Müntəha adi hala görə bu cümlə .pozularaq atılmışdır

Təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi

Mümkündür ki, bir nəfər belə bir sual versin: Peyğəmbərdən (s) sonra təməttö həccinin qarşısının alınma səbəbi nə idi? Bu hökmə qarşı çıxmada hansı hədəflər və ?məqsədlər var idi

Sualın cavabını bu barədə "Səhiheyn" və başqa mötəbər sənədlərdə yazılmış mətinlərdən əldə etmək olar. Çünki bu sənədləri araşdırdıqda məlum olur ki, bu hökmə qarşı çıxmağın səbəbi, yalnız müsəlmanların Peyğəmbər (s) vasitəsi ilə verilən hökmə .tutulan iraddan başqa bir şey deyildir

"إِنطَلَقْنَا وَ مَدَاكِيرُنَا تَقَطُرُ": Əsas olmayan həmin məsələ onların zəhnində fikirlərini qarışdırırdı "Alətlərimizdən məni süzülən halda"

Həmin səbəblər, cahiliyyət dövründən zəhndə qalan köhnə fikirlər hələ də onların .beyinlərində idi. Bu da Peyğəmbərin (s) qəzəblənməsinə və narahatçılığına səbəb oldu

Bəli, həmin dəlillər və fikirlər Peyğəmbərdən (s) sonra təməttö həccinin qarşısını almaqla Quranın açıq və aşkar hökmünün və cahiliyyət dövrünün adətləri ilə mübarizə aparan

səh:548

Əhkamul-Qurani cəsas", 1-ci cild, səh. 342 və 345 (Bəqərə surəsinin təfsiri) və 2- " . [1] -1 ci cild, "Nisa surəsinin təfsiri", "Qirtubinin təfsiri" 2-ci cild, səh. 370; "Kənzul-ummal", "ən-Nikah", hədis: 4571, Hindistan çapı, 8-ci cild, səh. 293, və "Şərhu təcridi Quşçi",

.Peyğəmbərin (s) əmri qarşısında fikir yürütməyə səbəb oldu

Bu məsələ “Səhihi-Müslim” kitabında və əhli-sünnənin başqa mötəbər kitablarında
:geniş şəkildə belə gəlmişdir

...عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّهُ كَانَ بِالْمُنْعَةِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: رُوِيَكَ بِبَعْضِ فِتْيَاكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَخْبَدْتَ
أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي النَّسِيكِ بَعِيدٍ حَتَّى لِقِيهِ بَعِيدٌ فَسَأَلَهُ فَقَالَ عُمَرُ: قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ النَّبِيَّ | قَدْ فَعَلَهُ وَ أَصْحَابُهُ وَ لَكِنْ كَرِهْتُ أَنْ يُظَلُّوا
مُعْرَسِينَ بِهِنَّ فِي الْأَرَاكِ ثُمَّ يَرْوَحُونَ فِي الْحَجِّ تَقَطُّرُ رُؤُسَهُمْ.

Əbu Musadan nəql olunmuşdur ki; “O, həcc mütəsinə fətva verirdi. Bir kişi ona dedi:
Belə fətvaların bəzində tələsmə. Əmirəl-möminin Ömər sonralar həcc əməllərində
dəyişiklik etməsindən xəbər yoxdurmu? Əbu Musa Ömərlə görüşdü və hadisəni
:ondan soruşdu. Ömər cavab verdi

Bəli, Allahın Rəsulunun (s) və onun səhabələrinin təməttö həccini yerinə yetirdiklərini“
bilirəm. Ancaq müsəlmanların ərak (ağac) altında öz xanımları ilə yaxınlıq etməsi xoşa
gəlməzdir. Üst-başlarından qüsl suyu süzülən halda həcc əməllərini yerinə yetirməsi
[\(yaxşı deyil.\)](#) (1)

Səhihi-Müslim” kitabını şərh edənlərdən biri kitabın vərəq altısında bu səbəblərin“
:izahında belə deyir

bəzi müsəlmanların Peyğəmbərin (s) dövründə təməttö “تَقَطُّرُ رُؤُسِهِمْ” Xəlifənin bu sözü“
bu cümlələrdən gözəldir.” ”فَنَأْتِي عَرَفَةَ تَقَطُّرُ مَـ ذَاكِرِنَا الْمِنَى” həcci vacib olarkən söylədikləri
Sonra belə deyir: “Bu cümlədə xəlifə təməttö həccinin qarşısının alınmasının səbəbini
söyləmişdir. Çünki “Zərqani”nin sözlərinə əsasən xəlifə Ömər əqidəsinə görə hacı
olan kəs, rahatlıq və

səh: 549

Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Babu fi nəsxit-təhəllul”, hədis: 1222; “ [1] –1
“Sünəni-Nəsai”, 5-ci cild, “Kitabu mənasikul-həcc”, “Təməttö bölmü”; “Sünəni-ibn
Macə”, 2-ci cild, “Kitabul-mənasik”, hədis: 2979; “Müsnədi-Əhməd”, 1-ci cild, “Müsnədi
;Ömər ibn Xəttab”, səh: 49 və 50

kef çəkməməlidir. Buna görə də hacıların ehramdan çıxıb öz xanımları ilə yaxınlıq etməsi və sonra isə Ərəfata tərəf gedib, həcc əməllərini yerinə yetirməsi onun xoşuna [\(gəlmirdi.1\)](#)

İmam “Sindi” “Sünəni-Nəsai”nin vərəq altısında xəlifənin sözlərinə izah gətirərək belə deyir: “Onun məqsədi budur ki, hacı olan kəs saçı dağılmış, qəmli və solğun halda olmalıdır. Təməttö həccində isə camaatın çoxu belə deyildir. Buna görə də Ömər bu ”.həccin qarşısını aldı

Hər halda əvvəldə işarə etdiyimiz kimi məntiq budur və məqsəd də birdir. Ancaq [İbarətlər və ifadələr dəyişmişdir](#)

Lakin bu nəzərlərin və dəlillərin cavabını Peyğəmbər (s) özü buyurmuşdur [Mən Allahın qanunlarına sizdən daha çox təqvalı, daha yaxşı əməl edən “ ” أَصْدَقُكُمْ وَأَبْرُّكُمْ ”](#) ”və daha sədaqətliyəm

{وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا}

Allah və Peyğəmbəri bir işi hökm etdiyi zaman heç bir mö'min kişiyyə və qadına öz“ işlərində başqa yol seçmək (öz ixtiyarları ilə ayrı cür hərəkət etmək) yaraşmaz. Allaha və Onun Peyğəmbərinə asi olan kəs, şübhəsiz ki, (haqq yoldan) açıq-aydın [\(azmışdır!”2\)](#)

Təməttö həcci Osmanın dövründə

Üçüncü xəlifənin dövründə Əmirəl-möminin Əlinin (ə) zəhməti və həmçinin bir çox müsəlmanların da Müaviyənin dövründə olan söyləri, təməttö həcci İslam Peyğəmbərinin (s) zamanında olduğu kimi yenidən əvvəlki halına qayıtdı. Tədricən ikinci xəlifənin əmri yaddaşlardan silindi. Ömər bu həccin qarşısını

səh:55.

1- [1] . “46” səh: 4-13, (Beyrut çapı), “Şərhi” Səhihi-Müslimə Zərqaninin

2- [2] . “36-cı ayə” surəsi-Əhzab

almasına baxmayaraq, bununla belə əhli-sünnə fəqihləri tәмəttö həccinin caiz olduğu barədə fətva verdilər. Bir müddət qadağadan sonra onlar da bu həcci yerinə yetirməyə başladılar

İndisə “Səhiheyn” kitablarında və mötəbər sənədlərdə bu barədə işarə olunan rəvayətləri nəql edək

عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ وَعَلِيًّا وَعُثْمَانَ يَنْهَى عَنِ الْمُتَعَةِ وَأَنْ يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا، فَلَمَّا رَأَى عَلِيٌّ أَهْلًا بِهِمَا لَبَّى بِعُمْرِهِ وَحَجَّهِ قَالَ: مَا كُنْتُ لَأَدْعُ سُنَّةَ النَّبِيِّ لِقَوْلِ أَحَدٍ.

Buxari və Müslim Mərvan ibn Həkəmdən belə nəql edirlər: “Osman ibn Əffanı tәмəttö həccini qadağan etdiyini gördüm. Amma eləki Əli ibn Əbi Talib (ə) onun bu əməlini gördü, ömrə və tәмəttö həccini yerinə yetirmək üçün ehram bağıladı və dedi: Mən heç vaxt Allahın qanununu və Peyğəmbərin (s) adətini bir nəfərin sözüünə görə tərک (1) [\(etməyəcəm”](#)

Yenə “Səhiheyn”də Osmanın Əmirəl-möminin Əli ilə ixtilafını Səid ibn Musəyyib belə açıqlayır

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: اجْتَمَعَ عَلِيٌّ وَعُثْمَانُ بِعَسْفَانَ فَكَانَ عُثْمَانُ يَنْهَى عَنِ الْمُتَعَةِ أَوْ الْعُمْرَةِ فَقَالَ عَلِيٌّ: مَا تُرِيدُ إِلَيَّ أَمْرَ فَعَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ تَنْهَى عَنْهُ؟ فَقَالَ عُثْمَانُ: دَعْنَا مِنْكَ فَقَالَ: إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَدْعَكَ فَلَمَّا أَنْ رَأَى عَلِيٌّ ذَلِكَ أَهْلًا بِهِمَا جَمِيعًا.

Əli ibn Əbi Talib (ə) və Osman Əsfanda (Məkkə və Mədinə arasında yerləşən bir kənd) “bir-biri ilə üzləşdilər. Osman mütənin və ya ömrənin qarşısını alırdı. Əli ibn Əbi Talib (ə) ona dedi: “Osman, sən Allahın və onun Rəsulunun əmrinin qarşısını almaqdan başqa ”?bir şey bilmirsən

Osman dedi: Bizi öz başımıza burax. Əmirəl-möminin (ə) buyurdu: “Səni öz başına buraxa bilmərəm.” Elə ki Əli (ə) vəziyyəti belə gördü özü ömrəyə və həccə ehram [\(bağıladı.”\(2\)](#)

səh:551

Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, 34-cü bölüm, “ət-Təməttöu vəl-qıran”, hədis: 1494;“ . [2] –2
;“Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabul-həcc”, “Cəvazut-təməttö” bölümü, hədis: 1223

Müslim yuxarıdakı hədisi Abdullah ibn Şəqiqdən də nəql etmişdir. Bu cümlə də o
."Osman bu mövzuda Əliyə acıqlandı" " فَقَالَ عُثْمَانُ لِعَلِيِّ كَلِمَةً " :rəvayətdə vardır

Səid ibn Musəyyib "Sünəni-Nəsai" kitabında bu ixtilafı belə nəql edir: "Əli (ə) Osmana
:qarşı çıxdıqdan sonra dedi

إِذْ رَأَيْتُمُوهُ قَدْ ارْتَحَلَ فَارْتَحِلُوا فَلِي عَلِيٍّ وَأَصْحَابِهِ بِالْعُمْرَةِ

Eləki gördünüz Osman hərəkət edir siz də hərəkət edin. Bu vaxt özü və tərəfdarları"
".ömrə üçün ehram bağladılar

cümləsinin şərhində deyir: "Əlinin (ə) məqsədi bu idi ki, siz də " إِذْ رَأَيْتُمُوهُ... " İmam Sindi
onun yanında hərəkət edin. Ancaq ömrə üçün ehram bağlayın ki, o, sizin Peyğəmbərin
(s) sünnesini onun sözündən üstün tutduğunuzu görsün və bilsin ki, Allah qanununun
[\(və Peyğəmbər \(s\) əmrinin qarşısında ona itaət etmək olmaz.\)](#)^[1]

Diqqət: Bildiyimiz kimi baş vermiş hadisələrin çoxu hədis və tarix kitablarında öz
həqiqətini itirmişlər. Təhrif və siyasət əli onların üzərinə məxfi pərdələr çəkmişdir. Bu
.hadisələrin hər mövzusunda bizə gəlib çatan məlumat çox azdır

Səhiheyn"də qeyd olunan təməttö həcci barədə Əmirəl-möminin Əli (ə) ilə Osmanın"
arasında olan bu ixtilaf, belə həqiqətlərdən biridir. Ancaq bu hadisəyə çox az işarə
olunmuşdur. Şübhəsiz ki, bu ixtilaf bu sadəlikdə deyildir. Əbu Əmr ibn Əbdul Birrin öz
kitabında Abdullah Zübeyrdən nəql etdiyi hədisdən məlum olur ki, ixtilafın və Osmanın
.inkar etməsi o qədər şiddətli olmuşdur ki, Əlinin (ə) qətli ilə nəticələnə bilərdi

səh:552

Sünəni-Nəsai" kitabına İmam Sindinin yazdığı şərh, 5-ci cild, "Kitabu mənasikul-" . [1] -1
;"həcc", 152-ci bölüm "ət-Təməttö

Allah and olsun ki, mən Cohfədə idim. Şam camaatının bir çoxu o cümlədən Həbib ibn“ Mülümei Fəhri də Osmanın yanında idilər. Osman söhbətə başladı. Təməttö həcci barədə söhbət etdi və dedi: Həcc əməllərini haram aylarında tamamlayın. Ömrə əməllərindən də ayrılın. Yaxşı olar ki, ömrə əməllərini təxirə salasınız və Allahın evini iki ”.dəfə ziyarət edəsiniz. Çünki Allah xeyrə bərəkət vermişdir

İbn Zübeyr deyir: Əli (ə) Osmanın cavabında dedi: Sənin fikrin budur ki, Allah kitabında bəndələrinə verdiyi icazəsini çətinləşdirəsən? və Peyğəmbərin (s) uzaq yerlərdən gələnlər üçün buyurduğu qanuna əməl etməkdən çəkindirəsən? Bu vaxt Əli (ə) özü .ömrə üçün ehram bağladı

Sonra Osman camaata üz tutub dedi: Mən ömrənin qarşısını aldım mı? Mən bu əməli sizə qadağan etməmişəm. Söylədiyim bir nəzərdir ki onu açıqladım. Hər kim istəyirsə ”.əməl etsin və hər kim istəmirsə onu tərk eləsin

İbn Zübeyr əlavə edir: “Şam əhlindən olan bir kişinin sözünü heç vaxt unutmaram. O Həbib ibn Müsliməyə dedi: Bu kişiyə (Əli ibn Əbi Talib) bir bax, əmirəl-mömininə (Osmana) necə də qarşı çıxır? Allaha and olsun əgər Osman əmr versəydi başını bədənindən ayırardım. İbn Zübeyr deyir: Həbib öz əli ilə onun sinəsinə bir yumruq vurdu və dedi: Sakit ol! Peyğəmbərin (s) səhabələri bir-birilərinə etdikləri etirazı ”.başqalarından yaxşı bilirlər

فَإِنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ أَعْلَمُ بِمَا يَخْتَلِفُونَ... (1)

Təməttö həcci Müaviyənin dövründə

Ötən səhifələrimizdə İbn Abbasla İbn Zübeyrin “İki mütə” barəsində olan ixtilaflarını və bu mövzuda Cabirin Abbasın

səh: ۵۵۳

tərəfini saxlaması barədə söhbət etdik. Cabirin həcc mütəsini və kəbin mütəsini müdafiə etməsi nəinki bu yerdə əksinə bir çox başqa yerlərdə də nəql olunmuşdur. O hakimiyyətdə olan xəlifələr tərəfindən hədis söyləməyə qadağa qoyulan qorxulu bir zamanda aşkar şəkildə bu mövzunu açıqlamış və işin həqiqətindən müsəlmanları agah [etmişdir.](#)^[1]

Hədislər üzərində araşdırmalar bunu göstərir ki, Müaviyənin dövründə də təməttö həcci barədə olan çəkişmələr və ixtilafar hələ də davam etmişdir. Müaviyə də çalışırdı ki, bu mövzuda ikinci və üçüncü xəlifənin qoyduğu bu bidət qorunub saxlanılsın. Ancaq bir çox müsəlmanlar onların bu adətinə qarşı çıxdılar və Müaviyənin bu əmrinə tabe [olmaq istəmirdilər](#)

:Sünəni-Nəsaidə belə gəlmişdir

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ عَنْ مُحَمَّدٍ... أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ وَالضَّحَّاكَ بْنَ قَيْسِ عَامَ حَيْجِ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ وَهُمَا يَذْكُرَانِ التَّمَتُّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَيْجِ فَقَالَ الضَّحَّاكُ: لَا يُضَيِّعُ ذَلِكَ إِلَّا مَنْ جَهَلَ أَمْرَ اللَّهِ تَعَالَى، فَقَالَ سَعْدٌ: بِئْسَ مَا قُلْتَ يَا بَنَ أَخِي. قَالَ الضَّحَّاكُ: فَإِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ نَهَى عَنْ ذَلِكَ. قَالَ سَعْدٌ: قَدْ صَنَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ وَصَنَعْنَا مَعَهُ.

Müaviyə ibni Əbi Süfyan həcc səfərinə çıxdığı ildə Səd ibn Əbi Vəqqas və Zəhhak ibn Qeys (hər ikisi tanınmış müsəlmanlardan idi) arasında söz-söhbət və ixtilaf baş verdi. Zəhhak deyirdi: Təməttö həccini ancaq Allahın hökmünü bilməyənlər yerinə yetirər. Səd Zəhhakın cavabında dedi: Nə pis söz söyləyirsən?! Zəhhak dedi: Bəyəm Ömər ibn Xəttab təməttö həccini qadağan etməyib? Səd dedi: Düzdür, ancaq Allahın Rəsulu (s) [\(bunu yerinə yetirmişdir və biz də onun hüçürunda ona əməl etmişdir.\)](#)^[2]

səh:554

Hədis kitablarına, xüsusilə də“Səhihi-Müslim”, “Həcci təməttöi “ və “Nikah . [1] –1 .mütəsi”nə müraciət edin

Sünəni-Nəsai”, 4-cü cild, “Kitabul-mənasikil-həcc”, “ət-Təməttö” bölümü; səh:“ . [2] –2

SƏHİHİ–MÜSLİM VƏ MÜSNƏDİ–ƏHMƏD KİTABLARINDA BELƏ NƏQL OLUNMUŞDUR ;Kİ

...عَنْ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنِي غَنِيمٌ قَالَ: سَأَلْتُ سَعْدِ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ عَنِ الْمُتْعَةِ؟ قَالَ: فَعَلْنَاهَا وَ هَذَا كَافِرٌ بِالْعَرْشِ يَغْنَى مُعَاوِيَةَ.

Səd deyirdi: Biz tәмəttö həccini o vaxt yerinə yetirirdik ki, Müaviyə hələ Allahın ərşinə“
(küfr edirdi.”^[1])

Bu iki məsələdən məlum olur ki, tәмəttö məsələsi barədə olan ixtilaf və dedi-qodular Müaviyənin dövründə də var idi. Yoxsa, iki müsəlmanın ixtilaf etdiyi mövzunu müəyyən bir ilə bağlamaları və yaxud tәмəttö həcci məsələsini Müaviyənin kafir .olduğu zamanla əlaqələndirilməsinin nəmənası vardır

Mütə və ya müvəqqəti evlənmək .6

İşarə

Səhiheyn” kitablarındakı hədislərin məzmununa əsasən ikinci xəlifənin vasitəsi ilə“ dəyişdirilmiş hökmlərdən biri də nigah mütəsidir (müvəqqəti kəbindir). Nə qədər ki, əhli–sünnə məzhəbinin arasında bu mövzu (xəlifə Ömər in əmrinə əsasən) qadağan olmaqdadır və bəzən də şiə məzhəbinə onlar tərəfindən iradlar olunur və bu yolla .şialərə iftiralar atılır lazımlı ki, bu mövzunu beş hissədə araşdıraq

?Mütə nədir

Mütə və müvəqqəti evlənmək yəni, bir kişi bir qadınla müəyyən olunmuş müddətə kimi və müəyyən edilmiş mehriyyədə evlənməsi deməkdir. Ancaq şəri cəhətdən onların evlənməsində heç bir maneə (daimi evlənmə kimi) olmamalıdır. Həmin

səh:555

Müsnədi–Əhməd ibn Hənbəl”, 1–ci cild, “Müsnədi–Səid ibn Zeyd ibn Əmr”, səh: . [1] –1
181; “Səhihi–Müslim”, 4–cü cild, “Kitabu mənasikul–həcc”, “Cəvazut–təməttö”, hədis:

.müddət sona çatdıqda talaqa ehtiyac olmadan kişi və qadın bir-birilərindən ayrılırlar
Bucür evlilikdə, müddət qurtarmazdan əvvəl ər öz xanımından ayrılmaq istəsə bu
.haqqa malikdir. Yerdə qalan müddəti də ona bağışlaya bilər
Belə evliliyin hökmləri daimi evlilikdə olan bir çox hökmlərlə eyni və bəzi hökmlərlə isə
.fərqlidir

Ortaq hökmlər

:Müvəqqəti evlilik daimi evliliklə aşağıdakı hökmlərdə eynidir

;İcab və qəbulun lazım olması; (Yəni qadın oxumalıdır kişi isə qəbul etməlidir .)

;Əcr və mehriyyənin vacib olması .)

Müvəqqəti evlilikdə də daimi evlilikdə olduğu kimi ayrılan zamanı qadınla kişi, əgər .) yaxınlıq ediblərsə və qadın yaisə olmasa iddə saxlamalıdır. İntəhası belə evlilikdə
.qadınların iddəsi iki heyz görünəcə ya qırx beş gündür

.Belə evlilikdə vəfat iddəsi daimi evlilikdə olduğu kimi dörd aydır .)

Müvəqqəti evlilikdə hamilə qadınların iddəsi daimi evlilik kimidir. Əgər əri ölərsə .) iddəsi “əbədül-əcələyn”[\(1\)](#)-dir. Ayrılarırsa iddəsi uşağın dünyaya gəlməsi ilə qurtarır

Belə evlilikdən dünyaya gələn övladların daimi evlilikdə dünyaya gələn övladlarla irs .) və başqa hökmlər baxımından heç bir fərqləri və üstünlüyü yoxdur

səh:556

Mütərcim: İki müddətin (yəni, əri ölmüş qadının saxladığı dörd ay on gün vəfat . [1] –) iddəsinin müddəti və uşağın doğulmasına qalan müddət) hər hansı birinə çox qalıbsa o müddəti iddə saxlamalıdır. Məsələn: Tutaq ki, kişi qadınla bir illik müvəqqəti kəbin kəsdirib. Hamiləliyin iki aylığında qadının əri dünyadan getsə o, məsələn yeddi ay iddə saxlamalıdır. Çünki onun yeddi ay müddəti vəfat iddəsindən (dörd ay on gün) çoxdur. Əgər uşağın doğulmasına məsələn iki ay qalıbsa, əri vəfat etdikdən sonra qadın dörd

ay on gün vəfat iddəsi saxlamalıdır .  unki vəfat idd sinin müddəti uŐađın dođulmasına
.qalan müddətdən çoxdur

Mütədə damad olmaq daimi əqddəki kimidir. Mütə vasitəsi ilə qadının anası və qızı .v
kişiyə əbədi haramdır. Həmçinin bir qadınla evləndiyi halda onun bacısı ilə evlənə
.bilməz

Mütədə də daimi əqddə olduğu kimi xüsusi yerlərdə məsələn: adət günlərində, .v
.Ramazan ayı günlərində və s... qadınla yaxınlıq etmək haramdır

Fərqli xüsusiyyətlər

:Müvəqqəti kəbinlə daimi kəbin arasında olan fərqlər aşağıda xülasələşdirilmişdir

Müvəqqəti evlilikdə müddət müəyyən olunmalıdır. Ancaq daimi əqddə isə müddət .v
;yoxdur

Müvəqqəti evlilikdə əgər irs aparmaq məsələsi əqddə qeyd olunmayıbsa, qadınla .v
kişinin öz arasında irs aparmaq yoxdur; Bu barədə nəzər ixtilafı vardır. Ancaq qadın
.əqd vaxtı öz əcrini daimi bir qadının apardığı irsindən çox yuxarı deyə bilər

Müvəqqəti evlilikdə mehriyyəni əqd zamanı oxumaq lazımdır. Ancaq daimi əqddə .v
;lazım deyildir

Müvəqqəti evlilikdə qadınlar əqd zamanı nəfəqə şərti qoymasalar, nəfəqə tələb edə .v
;bilməzlər

Daimi evlilikdə dörd qadından artıq qadın bir yerdə və bir zamanda sahib çıxmaq .v
(olmaz. Lakin müvəqqəti evlilikdə isə belə məhdudiyət yoxdur;v

İslamda mütənin qanuni olması

İslam dinində belə evliliyin əsasının qoyulması barədə məzhəbindən aslı olmayaraq
bütün şiə və sünni müsəlmanların nəzərləri eynidir. Bu, Qurani-Kərimin ayəsi və
.Peyğəmbərin (s) sünnəsi əsasında sübuta yetirilmişdir

Amma o ki qaldı müsəlmanların birliyinə: Bütün

;Mütənin hökmləri, şüə fiqhinə müraciət edin . [1] –1

müsəlmanların müxtəlif əqidə və ayrı-ayrı səliqələrə malik olmasına baxmayaraq, Allah-Təala tərəfindən Peyğəmbər (s) vasitəsi ilə müvəqqəti evliliyin qanun kimi tanınması barədə nəzər fikirləri eynidir. Bu hökmün şəriət tərəfindən təsdiq olunması o qədər açıq və aşkardır ki, alimlər arasında mütə hökmü dinin zəruri məsələlərindən biri kimi sayıldığını iddia etmək olar. Bunu bilən hər bir müsəlman bu mövzunu inkar etməmişdir.

Fəxri Razi bu barədə deyir: İslamın bütün alimləri müvəqqəti kəbinin İslam dinində mübah olması barədə eyni fikirdədirlər. Lakin ixtilaf burasındadır ki, görəsən bucür evlilik sonradan nəsx olunmuşdur, yoxsa yox? Bir qrupu bu qanunun qüvvədən düşdüyünü (nəsx olduğunu), bir qrupu isə hələ bu qanunun qüvvədə qaldığını [\(söyləyirlər.1\)](#)

:Quran bu barədə nə deyir

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ}

İstifadə (müt'ə) etdiyiniz qadınların muzdlarını lazımı (müəyyən olunmuş) qaydada [_ \(2\) "verin!"](#)

Bir çox əhli-sünnə təfsirçilərinin nəzərinə görə və bütün şiə müfəssirlərinin fikrincə bu ayə müvəqqəti evliliyə aiddir. "Muzdlarını lazımı (müəyyən olunmuş) qaydada verin" cümləsindən məqsəd mütə əqdində mehriyyəni (muzd və ücrəti) ödəməkdir.

Hətta bir çox Quran qariləri, o cümlədən: Əbi ibn Kəəb, İbn Abbas, Səid ibn Cubeyr və başqaları bu ayəni belə oxumuşlar

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ إِلَىٰ أَجَلٍ}

Onlar müvəqqəti əqdin şərtlərindən biri sayılan "müddət" və "əcəli" ayənin hissəsi saymışlar.

səh:558

;ən-Nisa” surəsi, ۲۴-cü ayə“ . [۲] -۲

Bu nəzəriyyəni Təbəri öz təfsirində qeyd etmişdir. Zəməxşəri “Kəşşaf” adlı təfsirində [\(İbn Abbasdan və Fəxri Razi isə Ubəy ibn Kəəbdən nəql etmişlər. \[1\]](#)

Təbərinin nəqlinə görə, İslam dövrünün əvvəlində təfsir alimlərindən sayılan Mücahid .də bu ayənin mütə barəsində nazil olduğunu təsdiq etmişdir

Nisa” surənin ayələri də bu nəzəriyyənin şahididir və təfsirçilərdən, alimlərdən sayılan“ bu qrupun sözlərini təsdiqləyir. Çünki Allah–Təala “Nisa” surəsinin əvvəlində daimi ;evlilikin hökmünü çox aydın şəkildə açıqlamışdır və buyurmuşdur ki

{فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا} {وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُنَّ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا}

Sizə halal olan (bəyəndiyiniz) başqa qadınlardan iki, üç və dörd nəfərlə nikah _ bağlayın! Əgər (onlarla da) ədalətlə dolanmağa əmin deyilsinizsə, o halda tək cə bir nəfər (azad) qadın və ya sahib olduğunuz kənizlə evlənin (yaxud: o halda tək cə bir nəfər azad qadınla evlənin və ya əlinizin altında olan kənizlərlə kifayətlənin). Bu, ədalətli olmağa (ədalətdən kənara çıxmamağa) daha yaxındır.” “Qadınlarınızın mehlərini könül xoşluğuyla

verin! Əgər onlar qəlbən, öz razılıqları ilə bundan sizə bir şey

[\(bağışlasalar, onu halal olaraq, nuşcanlıqla yeyin!” \[2\]](#)

Əgər bəhs etdiyimiz ayə (“istimta” ayəsi) də, daimi evlənməyə aid olarsa, bu o deməkdir ki, bir hökm bir surədə iki dəfə faydası olmadan təkrar olmuşdur. Halbuki bu .üslub Quranın bəlağəti ilə uyğun deyildir

səh:559

Təbərinin təfsiri”, 5-ci cild, Ayənin barəsində, “Kəşşaf”, 1-ci cild, səh. 519; və“ . [1] –1
; (“Təfsiru Kəbir”, 3-cü cild, səh. 201 (Nisa surəsinin təfsiri
;ən-Nisa” surəsi, 3-cü və 4-cü ayələr“ . [2] –2

Amma əgər bəhs etdiyimiz ayə mütəyə aid olsa, onda yeni və müstəqil bir mənanı ifadə edib heç bir irada və təkrara yol qalmayacaqdır.

Başqa ibarətlə söyləsək, “Nisa” surəsinə diqqət yetirdikdə görürük ki, bu surədə evlənilməsi haram olan qadınların bütün sinifləri açıqlanmışdır. Həmçinin qadınların :halal olması yolunu da sıra ilə belə bəyan etmişdir

1. ;Azad qadınlarla daimi əqd bağlamaqla .1

2. ;(Milki yəmin; Əlinizin altında olan .2

3. ;Kənzilərlə evlənməklə .3

4. ;Müvəqqəti evlənməklə .4

Daimi və “mələkul əyman”la evlənməyin hökmünü bu surənin üçüncü ayəsində belə oxuyuruq:

{فَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ النِّسَاءِ مَنْى وَثَلَاثَ وَرُبَاعٍ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا}

Sizə halal olan (bəyəndiyiniz) başqa qadınlardan iki, üç və dörd nəfərlə nikah_ bağlayın! Əgər (onlarla da) ədalətlə dolanmağa əmin deyilsinizsə, o halda tək-cə bir nəfər (azad) qadın və ya sahib olduğunuz kənzilə evlənin (yaxud: o halda tək-cə bir nəfər azad qadınla evlənin və ya əlinizin altında olan kənzilərlə kifayətlənin). Bu, ədalətli olmağa (ədalətdən kənara

1) _” daha yaxındır.” (çixmamağa)

Kənzilərlə və azad olmayan qadınlarla evlənməyin hökmünü də həmin surənin iyirmi beşinci ayəsində belə oxuyuruq:

{وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ فِتْيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ}

İçinizdən azad mö'min qadınlarla evlənməyə maddi imkanı olmayanlar sahib_ (olduğunuz əllərinizin altında olan

(mö'min (cavan, iffətli) cariyələrdən (kənzlərdən) alsınlar.” (1)

:Bəhs olunan ayənin dördüncü sinfinə aid olan müvəqqəti evlənmək və mütədir

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ}

İstifadə (müt'ə) etdiyiniz qadınların muzdlarını lazımı (müəyyən olunmuş) qaydada (verin!” (2)

Sünnə və hədislər bu barədə nə deyir: Müvəqqəti evliliyin şəriət tərəfindən bir qanun olması barədə əhli-sünnə və şiə məzhəblərindən bir çox hədislər nəql olunmuşdur

Buxari və Müslim də Səlməti ibni Əkvədən, Cabir ibn Abdullahtan, Abdullah ibn Məsuddan, İbn Abbasdan, Səburəti bni Məbəddən, Əbu Zər Qəffaridən, İmran ibn Həsindən, Əkvə ibn Abdullah Əsləmidən bir çox hədislər nəql etmişlər. Bu hədislərin hamısı bu evliliyin şəriət hökmlərindən biri kimi sayıldığını söyləyirlər

Bu barədə söylənilən hədislərin hamısını nəql etmək kitabımızın səbki ilə gəlmir. Çünki bu barədə bütün hədisləri qeyd etmək üçün ayrıca bir kitaba ehtiyac vardır. Buna görə də bu barədə “Səhiheyn”dən bir neçə hədisi gətirməklə kifayətlənirik

.1

...الحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ يُحَدِّثُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ | فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَذِنَ لَكُمْ أَنْ تَسْتَمْتَعُوا بِغَيْرِ مَنَعَةٍ مِنَ النِّسَاءِ.

Müslim öz “Səhih” adlı kitabında Səlməti bni Əkvədən və Cabir ibn Abdullah Ənsaridən belə nəql edir ki, “Peyğəmbərin (s) spzlərini çatdıran bizim yanımıza gəldi və elan etdi ki, Rəsuli-Əkrəm (s) sizə mütə etməyi icazə verdi. Yəni qadınlarla müvəqqəti (evlənin.” (3)

səh:561

1- [1] . “ən-Nisa” surəsi, 25-ci ayə

2- [2] . “ən-Nisa” surəsi, 24-cü ayə

3- [3] . “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, Kitabun-Nikah, “Nikahul-mütə” bölümü, hədis: 1405

:Bu hədisi Müslim öz kitabında bu cür də gətirmişdir

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ | أَتَانَا فَأَذِنَ لَنَا فِي الْمُتْعَةِ

”Peyğəmbər (s) bizim yanımıza gəldi və mütənin icazəsini verdi“

:Bu hədisi Buxari də öz “Səhih”ində belə gətirmişdir

كُنَّا فِي جَيْشٍ فَأَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ أُذِنَ لَكُمْ أَنْ تَشْتَمِتُوا فَاشْتَمِتُوا

Biz qoşunun içində idik. Həzrət Rəsulullah (s) bizim yanımıza gəldi və dedi: Sizə mütə“
(eləməyə icazə verildi. Bəs, mütə edin.”^[1])

;Yenə Müslim Cabir ibn Abdullahtan nəql edir ki .²

...قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: كُنَّا نَسْتَمْتِعُ بِالْقَبْضَةِ مِنَ التَّمْرِ وَالدَّقِيقِ الْأَيَّامَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ أَبِي بَكْرٍ حَتَّى نَهَى عَنْهُ عُمَرُ فِي شَأْنِ عَمْرٍو بْنِ حُرَيْثٍ.

Peyğəmbərin (s) və Əbu Bəkrin dövründə bir ovuc xurmanın və onun qarşılığında“
qadınlarla bir neçə günlük müvəqqəti evlənidik. Ta ki, Ömər Əmr ibn Hurəysin
(cəryanında bu evliliyin qarşısını aldı.”^[2])

:İbn Həcər, “Əmr ibn Hurəysin” cəryanını xülasə şəkildə belə nəql edir

Əmr ibn Hurəys Kufəyə gəldi. Orada bir kənizlə müvəqqəti evləndi (Mütə etdi). Sonra o, ondan hamilə qalan kənizi Ömər ibn Hurəysin yanına gətirdi. Xəlifə vəziyyəti Əmrdən soruşdu.
(O da etiraf etdi. Bu vaxt Ömər bu evliliyi qadağan etdi.”^[3])

;Səhiheyndə Abdullah ibn Məsud nəql etmişdir ki .³

...عَنْ قَيْسٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ يَقُولُ: كُنَّا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | لَيْسَ لَنَا نِسَاءٌ فَقُلْنَا:

səh:562

Səhihi-Buxari”, 7-ci cild, “Kitabun-Nikah”, “Nəha Rəsulullah ən-nikahil-mütə” . [1] –1
;əxirən” bölümü, hədis: 4827

;Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabun-Nikah”, “Nikahul-mütə” bölümü, hədis: 1405” . [2] –2

;Fəthul-bari”, 9-cu cild, səh: 149“. [3] –3

أَلَا- نَسْتَخْصَسُ؟ فَهَآنَا عَنْ ذَلِكْ ثُمَّ رَخَّصَ لَنَا أَنْ نَنْكَحَ الْمَرْأَةَ بِالثَّوْبِ إِلَى أَجَلٍ ثُمَّ قَرَأَ عِنْدَ اللَّهِ { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ }.

Biz döyüşlərin birində Peyğəmbərin (s) yanında idik. Qadınlarımız bizimlə deyildi. Ərz“ etdik: Ya Rəsulullah! “istixsa” (kişilikdən düşmək) etmiyək? Allahın Rəsulu (s) bizi bu işdən çəkirdi. Sonra bizə bir qadınla qarşılığında bir parça libas verib bir müddətə .kimi evlənməyə icazə verdi

Bu vaxt Abdullah ibn Məsud bu ayəni oxudu: (Ey iman gətirənlər! Allahın sizə halal buyurduğu pak ne'mətləri (özünüzə) haram etməyin və həddi aşmayın. Doğrudan da,)Allah həddi aşanları sevməz! (1)

Müslim, bu hədisi üç vasitə ilə Abdullah ibn Məsuddan nəql etmişdir. İbn Məsudun bu ayəni oxuması mütə əqdinin haram olmasına inananlar üçün etiraz və tənqid əlamətidir. O bu məsələyə işarə etmək istəyir ki, belə evlilik paklıqdan əlavə İslam qanunlarının bir hissəsidir və əbədi olaraq həmişə diri qalmalıdır. Ona haram hökmü .vermək İlahi hüduclara və qanunlara təcavüz etmək deməkdir

Nəvəvi bu hədisin şərhində deyir: İbn Məsudun sözlərindən belə məlum olur ki, o da İbn Abbas kimi belə əqdin (mütənin) halal olduğunu bilirdi. Be evliliyin hökmünün nəsx !olmasından (dəyişdirilməsindən) xəbəri yox idi

.۴

... عَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَآتَاهُ آتٍ فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ وَ ابْنُ الزُّبَيْرِ اِخْتَلَفَا فِي الْمُتَعَتِّينِ فَقَالَ جَابِرٌ: فَعَلْنَا هُمَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | ثُمَّ نَهَانَا عَمْرُ فَلَمْ نَعُدْ لَهُمَا.

səh:۵۶۳

Səhihi-Buxari”, ۶-cı cild, “Kitabut-təfsir, “Maidə surəsinin təfsiri”, hədis: ۴۳۳۹; və “ [۱] -۱
۷-cı cild, “Kitabun-nikah”, “Ma yəkrəhu minət-təbəttul” bölümü, hədis: ۴۷۸۷; “Səhihi-
;Müslim”, ۴-cü cild, “Kitabun-Nikah”, “Nikahul-mutə” bölümü, hədis: ۱۴۰۴

Əbu Nəzrə deyir: “Mən Cabir ibn Abdullahın məclisində idim. Bir nəfər gəldi və dedi: İndicə İbni Abbasla İbn Zübeyr iki mütə (əqd mütəsi və həcc mütəsi) barəsində biri-biri ilə mübahisə edirdilər. Cabir dedi: Bəli, hər iki mütəni Peyğəmbərin (s) zamanında yerinə yetirirdik. Sonra Ömər bizi ona əməl etməkdən çəkirdi. Biz də daha ona əməl etmədik.”⁽¹⁾

İkinci xəlifənin mütəni haram etməsi

Bura kimi Qurandan, Peyğəmbər (s) sünnəsindən və müsəlmanların icmasından mütənin halal olmasına dəlillər söylədik. Həmçinin mütənin Əbu Bəkrin hakimiyyəti dövründə, ikinci xəlifənin hakimiyyətinin bir neçə dövründə də əməl olunmasını və şəxsən Ömər tərəfindən qadağan olunduğunu da söylədik.⁽²⁾ İndi isə bəzi tarixçilərin və hədisçilərin nəzərlərini burada gətiririk

Əhməd ibn Hənbəl “Müsnəd” kitabında öz sənədləri ilə Əbi Nəzrədən nəql edir ki; “Mən Cabir ibn Abdullaha dedim: İbn Zübeyr və İbn Abbas mütə barəsində biri-biri ilə ixtilafı vardır; İbn Zübeyr mütənin qarşısını alır və İbn Abbas onun halal olduğunu bildirir. Cabir dedi: Xəbəri bilənin yanına gətirmisən. Biz Peyğəmbərlə (s) onun dövründə mütəyə əməl edirdik. Həmçinin Əbu Bəkrin də vaxtında yerinə yetirirdik. Eləki Ömər hakimiyyətə gəldi, camaata bir xütbə oxudu və dedi: “Quran həmin Quran və Peyğəmbər də həmin Peyğəmbərdir. Ancaq Peyğəmbərin zamanında iki mütə vardı. Biri həcc mütəsi, ikincisi isə qadınların mütəsi

وَإِنَّهُمَا كَانَتَا مُتْعَتَانِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ... (3)

Həcc mütəsi”ndə söylədiyimiz kimi, Əhməd ibn Hənbəlin“

səh: 564

1- [1]. 1405. “Səhihi-Müslim”. 4-cü cild, “Kitabun-nikah”, “Nikahul-mütə” bölümü, hədis: 1405.

2- [2]. Mətnin ikinci və üçüncü hədislərinə diqqət olunsun.

3- [3]. “Müsnədi-Əhməd”, 1-ci cild, səh. 52; “Musnədi Ömər ibnil-Xəttab”.

söylədiyi bu hədisdə Ömər ibn Xəttabın xütbəsinin axırı həzf olunmuşdur. Əslində o belə deyirdi: “Mən bu iki mütənin qarşısını alıram və hər kəs ona əməl edərsə ciddi şəkildə
”!cəzalandıracam

(1) Siyuti deyir: “Ömər ibn Xəttab, mütənin qarşısını alan birinci şəxsdir.”

Görkəmli fəqih və filosof alimi İbn Ruşd Əndulisi (2) deyir: “İbn Abbasın mütənin halal olmasına inanması məsələsi məşhur bir məsələdir. Bu əqidədə Məkkə, Mədinə və Yəmən əhlindən tərəfdarları da vardır. Yenə nəql edir ki; İbn Abbas mütənin halal olmasına

{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ}

İstifadə (müt’ə) etdiyiniz qadınların muzdlarını lazımı _

müəyyən olunmuş) qaydada verin! (3) ayəsini dəlil gətirmişdir. Başqa nəqlə görə isə) müddət” və “əcəl” kəlmələri də var idi “{فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ} onun qiraətində

İbn Ruşd əlavə edir ki; “Yenə İbn Abbasdan nəql olunmuşdur ki, o belə deyirdi: “Mütə Allah-Təala tərəfindən bizə verilən bir rəhmət idi. Onun vasitəsi ilə Məhəmmədin (s) ümmətini xüsusi nəzəri və inayətində saxlayırdı. Əgər Ömər onun qarşısını almasaydı
”az adam zinaya məcbur olardı

İbn Ruşd yenə deyir: “İbn Abbasdan mütə barəsində nəql olunanı İbn Cərih və Əmr ibn Dinar da ondan nəql etmişlər. Həmçinin Ətadan da nəql olunmuşdur ki

"قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: تَمَنَعْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَبِي بَكْرٍ وَ نِصْفًا مِنْ خِلاَفِهِ عُمَرَ ثُمَّ نَهَى عَنْهَا عُمَرُ النَّاسَ "

Cabir ibn Abdullahdan eşitdim ki, deyirdi: “Biz, Peyğəmbərin, Əbu Bəkrin dövründə və
Ömər ibn Xəttabın hakimiyyətinin

səh: 565

1- [1] . “Ömər ibn Xəttabın üstünlükləri fəslində”, s. 128; Tarixul-xülafe

2- [2] . “Hicri tarixi ilə 595-ci ildə dünyasını dəyişib

3- [3] . “Nisa” surəsi, 24-cü ayə

ilk yarısında qadınlarla mütə (müvəqqəti evlilik) edirdik. Sonra Ömər bizi ondan [çəkindirirdi](#)” (1).

İbn Ruşdun yad elədiyi mütəni icazəli sayan İbn Cərih, hicrətin ۱۵۰-ci ilində vəfat etmişdir və öz zamanında Məkkənin çox böyük alimlərindən və fəqihlərindən idi

Abdullah ibn Əhməd ibn Hənbəl deyir: “Atamdan soruşdum: İslam aləmində təlifə başlayan ilk kəs kim olmuşdur? Atam dedi: İbn Cərih

قَالَ الشَّافِعِيُّ: إِسْمَتَعِ ابْنُ جَرِيحٍ سَبْعِينَ امْرَأَةً

İmam Şafei deyir: “İbn Cərih öz yaşayışı dövründə yetmiş qadınla müvəqqəti [evlənmişdir](#).” (2)

Tanınmış rical elmi alimi Zəhəbi də İbn Cərih barədə belə deyir: O, öz zamanında Məkkə əhlinin fəqih alimi idi. Onun yetmişə yaxın mütə etmiş həyat yoldaşı var idi və mütənin caiz olmasına əqidəsi vardı. Bütün rical tanıyan alimlərin nəzərincə o, “siqə” (3) bir kəs idi

قَدْ تَزَوَّجَ نَحْوًا مِنْ سَبْعِينَ امْرَأَةً نِكَاحَ الْمُتَعَةِ (4)

:Fazil Quşçi deyir: Ömər minbərin başında dedi

"مُتَعَاتِنِ كَانَتَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَنَا مُحَرَّمُهُمَا وَ مُعَاقِبٌ عَلَيْهِمَا مُتَعَةَ النِّسَاءِ وَ مُتَعَةَ الْحَجِّ وَ حَيٌّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ".

Ey camaat! Peyğəmbərin (s) zamanında üç məsələyə əməl olunurdu. İndi isə mən sizi“ onlara əməl etməkdən çəkindirirəm. Hər kəs onlara əməl etsə ciddi şəkildə [cəzalandıracam](#): Qadınların mütəsi; həcc mütəsi; həyyə əla xeyril əməl” (5).

səh: ۵۶۶

1 – [۱] . “Kitabun-Nikah, əl-Əvvəlu minha” . ۵۸ cild, səh. Bidayətul-müctəhid”, ۲-ci cild, səh. (nikahua-şuğar

2 – [۲] . “Təhzibut-təhzib”, ۶-cı cild, səh. ۴۰۳ və ۴۰۶ .

3 – [۳] . İnanılmış və etibarlı .

4 – [۴] . “Mizanul-etidal”, Məhəmməd əl-Bəcavinin təhqiqi, ۲-ci cild, səh. ۶۵۹ .

Quşçinin “Təcrid kitabının şərhı”, “imamət bəhsi”, İbn Əbil Hədid də 1–ci cild, səh. . [5] –5
.182–də xəlifənin bu sözlərini söyləmişdir. Ancaq axırını zikr etməmişdir

Məmun, hakimiyyəti dövründə mütənin halal olmasını elan etmək istədi. Həmin dövrün alimlərindən iki nəfər: Məhəmməd ibn Mənsur və Əbul-İnanı bu barədə onunla söhbət etmək üçün hüzuruna gəldilər. Onu misvakla dişlərini yuyarkən gördülər. O :qəzəbli halda bu sözləri züm-zümə edirdi

مُتَعَتَانِ كَانَتَا عَمَّا قَالَهُ رَسُولُ اللَّهِ وَ أَبُو بَكْرٍ!؟

Mühəmməd ibn Mənsur onunla söhbət etmək istədi. Əbul-İna işarə etdi və dedi: “Öməri “uyduran” kəlməsi ilə xitab edənə biz necə söz deib onu öz fikrindən dəyişə ?bilərik

Ta ki Yəhya ibn Əksəm gəldi və Məmunu fitnə və üsyandan qorxutdu və onu öz fikrindən daşındırdı.^[1]

Nəsx iddiası və yaxud hökmün qüvvədən düşməsi

Xəlifələrin tutduğu mövqeyləri möhkəmlətmək üçün və onları hər növ irad və tənqidlərdən uzaqlaşdırmaq üçün, həmçinin xəlifələrin biri tərəfinədən hər hansı bir hökm dəyişdirilməsilə onların təhrif hökmü əsasında əməl olunması üçün iki yolun birindən istifadə olunmuşdur: Hədisləri qondarmaq və İctihad iddiası

Yəni mümkün olan yerlərdə xəlifənin hökmü ilə bir sıra hədislər uydurulur və o hökm birbaşa Peyğəmbərə (s) nisbət verilirdi. Mümkün olmayan surətdə isə ictihad məsələsini irəli sürür və hər xəlifənin əmrini və onun xüsusi ictihadını sənəd kimi göstərirdilər. Bəzən isə hər iki yola əl atırdılar. Mütə bəhsi də üçünü qismin nümunələrindən biridir

Beləki hədislərin mətni və tarix bunu göstirir ki, mütə Peyğəmbərin (s) zamanında, Əbu Bəkrin xilafəti dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində Quran və Peyğəmbərin

«(s

səh:567

Bu hadisənin geniş şərhini İbn Xəlkanın tarixi kitabında (İran çapı) 2-ci cild, səh. . [1] –1 .359; və Yəhya ibn Əksəmin tərcümə etdiyi Vəfiyatul-əyan kitabında gəlmişdir

əmrinə əsasən yerinə yetirilirdi. Lakin ikinci xəlifə bu hökmü qadağan etdi və əmri pozanları isə cəza ilə qorxutdu. Biz ötən səhifələrimizdə tarixçilərin və hədislərin bu barədə söylədiklərini qeyd elədik. Eyni halda həmin dövrdə Quran təfsir edən, alimlərdən və hədisçilərdən ibarət olan Peyğəmbər (s) səhabələrinin bir çoxunun xəlifə ilə ixtilaflarını da açıq şəkildə söylədik. Nəticədə onların sözləri və əməlləri ilə mütə .hökmünü İslamın dinin sabit qanunlarından biri olduğunu açıqladıq

Ancaq sonralar xəlifənin bu hökmünə düzəliş vermək və əmrini sübuta yetirmək üçün bəzən mütə ayəsinin və qanununun nəsx olunmuş və etibardan düşmüş İslam qanunu kimi tanıtdırmış və qondarma hədislər düzəltmişlər. Bəzən isə mövzunu birbaşa [\(Ömər in ictihadlarından saymışlar. 1\)](#)

Mütə ayəsinin” və müvəqqəti evlənmə hökmünün nəsx olması iddiasına cavab“ vermək üçün ayrıca geniş bir bəhsə ehtiyac olduğuna görə əziz oxucumuzu bu barədə [\(yazılmış və bəhs olunmuş başqa kitablara müraciət etməsini xahiş edirik. 2\)](#)

:Burada təkəcə bu nöqtəyə işarə edirik

Mütə hökmünü mənsux (qüvvədən düşmüş) hesab edənlər və bu uydurulmuş hökmü (nəsx və qüvvədən düşməni) Peyğəmbərin (s) zamanına nisbət verənlər ixtilafli və qəbul olunmaz sözlər söyləmişlər. Hansı ki bu ixtilafın özü bir daha hökmün qüvvədən .düşməsinin uydurma və qondarma olduğunu sübut edir

Çünki nəsxin trəfdarlarının bir çoxu bu nəxsi Qurana və bir çoxları isə sünne və hədislərə bağlayırlar. Hər iki nəzəriyyənin

səh:۵۶۸

Məsələn: Fazil Quşçi nəsx msləsini qəbul olunmaz saydığı üçün ondan üz . [۱] -۱ .döndərib ictihadı dəlil gətirmişlər

Müraciət edin: “əl-Qədir”, ۶-ci cild; “əl-Mizan”, ۴-cü cild; “əl-Mütə”, Tofiq əl- . [۲] -۲ Fəkikinin təlifi; Aytullah əl-uzma Xoyinin təlif etdiyi “əl-Bəyan” kitabı və onun fars .dilində olan tərcümsi; Müəllif və onun həmkarı Ustad Hərisi ilə yazılmışdır

.tərəfdarları arasında da güclü ixtilaf vardır

Məsələn: Bu hökmün Quran vasitəsi ilə nəsx olduğunu söyləyənlər arasında beş nəzəriyyə müşahidə olunur. Çünki onların bəziləri bu nəxsi

{وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ} {إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ}

O kəslər ki, ayıb yerlərini (iffətsizlikdən) qoruyub saxlayarlar; Ancaq zövcələri və kənizləri istisna olmaqla. Onlar (zövcələri və kənizləri ilə görəcəkləri bu işdən ötrü)

“(qınanmazlar.” (1)

Quranın bu ayəsi olduğunu dəlil gətirmişlər. Bəziləri isə “İddə” ayələrini (2), bəziləri “İrs” ayəsini (3) mütə ayəsinin hökmünü ləğv etdiyini bilirlər. Dördüncü qrup “Təhrim” (4) ayəsini, beşinci qrup isə arvadların sayını bəyan edən ayəni (5) mütə ayəsinin hökmünü ləğv edən ayə hesab edirlər

Halbuki bu ayələrin heç birinin mənasının nasix (hökmü ləğv edən) olmaq üçün mütə ayəsi ilə ziddiyyəti yoxdur. Hətta bu ayələrin bəziləri Məkkədə nazil olmuşdur. (6) Ancaq mütə ayəsi isə Mədinədə nazil olan ayələrdəndir. Əvvəlki hökm sonrakı hökmü ləğv edə bilməz

Mütə hökmünün sünnə və hədislə ləğv olduğunu söyləyənlərə gəldikdə isə, bu barədə on beşə yaxın bir çox nəzərlərlə üzləşirik. Çünki bu rəvayətlərin bəzində bu hökmün Xeybər döyüşündə ləğv olunduğunu, bəzində Məkkənin fəthində, bəzində ləğv olunan yer və tarixinin

səh:569

1- [1] . “əl-Möminun” surəsi, 5-ci və 6-cı ayələr

2- [2] . “Təlaq” və “əl-Bəqərə” surələrində

3- [3] . “ən-Nisa” surəsi, 12-ci ayə

4- [4] . Həmin surə, 23-cü ayə

5- [5] . Həmin surə, 3-cü ayə

6- [6] . Məsələn: “Möminun” surəsinin 5-ci və 6-cı ayləri

Təbük döyüşündə olduğunu, bir çox rəvayətlərdə isə “Vida həcci”ndə baş verdiyini və əən nəhayət bəzində isə “Hüneyn” döyüşündə və s... ləğv olunduğunu söyləmişlər. [1]

Ancaq səhih rəvayətlərdə və “Səhiheyn” kitablarında gələnələrə görə bu hökm nə Quran ayəsi ilə ləğv olunmuşdur və nə də Peyğəmbərin sünnəsi ilə ləğv edilmişdir. Əksinə Peyğəmbərin zamanında, Əbu Bəkrin xilafəti dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində bu hökm yerinə yetirilirdi. Bu hökmü ləğv edib ona qadğa qoyan isə məhz Ömər olmuşdur.

Lakin ayənin hökmünü ləğv edən hədislərə gəldikdə isə onların öz aralarında da ziddiyyətlər vardır. Həmçinin digər səhih rəvayətlərlə də təzaddadırlar. Bundan əlavə öz yerində sübut olmuşdur ki, “xəbəri vahid” [2] sayılan rəvayətlər Quran hökmünü sındıra bilməz.

İftiralar və əsası olmayan məsələlər

Mütə hökmünün Quran və Peyğəmbər (s) sünnəsinin vasitəsilə sabit olmasına baxmayaraq, həmçinin bu hökmün şərtlərinin şiə fiqində aydın şəkildə izah olunması ilə yanaşı təəssüflər olsun ki bir qrup əhli-sünnə alimləri və yazıçıları suda boğulan şəxsin samana əl atdığı kimi, mütə barəsində əsassız və qondarma fikirlərini qələmə almağa məcbur görmüşlər. Yaxud da xoşa gəlməz təssübkeşlik nəticəsində şiəni əsassız sözlərlə ittiham edib onlara olmayan iftiralar atmışlar. Burada biz onların :dördünü sizin nəzərinizə çatdırırıq

səh:57.

Bu ixtilaf və nəzər ayrılıqları nasix ünvanında nəql olunan hədislərin . [1] –1 mətnlərindən ələ gətirmək olar. Bu nəzləri İbn Həcər Əsqəlani də “Fəthul-bari” kitabının 9-cü cildinin, 145-148 –ci səhifələrində (“Kitabun-Nikah”, “Nəhyin-Nəbiy ən .nikahil-mütəti əxirən” bölümündə) gətirmişdir .Xəbəri-vahid”, bir nəfər vasitəsi ilə nəql olunan rəvayətə deyilir“ . [2] –2

O, mütə hökmü ilə mübarizəsində belə yazır: “Mütə məsələsi və mövzusu qadınların iffəti və evlənməyin bütün qanunları ilə ziddiyyətlidir. Çünki bu kimi evliliklərdə məqsəd kişilərin öz cinsi meyllərini doyuzdurmaq, zina etməkdən və bir yerdə yatmaqdan başqa bir şey deyildir. Bu evliliklə həqiqətdə qadınların iffətini və abırını aradan aparırlar. Çünki hər gün özünü bir kişinin ixtiyarında qoyan bir qadının iffəti və şəxsiyyəti qalmır. Belə qadın məşhur şerin nümunələrindəndir

كُرَّةٌ حُذِفَتْ بِصَوَالِجِهِ فَتَلَقَّفَهَا رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ

_(O bir topa bənzəyir ki, top ağacı ilə vurula və bir ayaq o biri ayağından onu ala. _ (1)_

Şeyx Məhəmməd Əbdüh belə təsəvvür etmişdir ki, müvəqqəti kəbinli arvad şəriət qanununa uyğun arvad deyildir. Çünki onu “səffah” və zina adlandırmışdır. Halbuki biz əvvəldə belə evliliyin də şərtlər, iddə saxlanması və övladların hüquqları baxımından daimi evliliyə kimi olduğunu izah etmişdik

Amma onun müvəqqəti həyat yoldaşının əvəzinə “icarə olunmuş qadın” kəlməsini istifadə etməsi və belə qadını əldən-ələ düşən topa oxşatmasına gəldikdə isə

Birinci: Əgər bu etiraz və irad doğru olarsa, həmin etiraz və iradlar əslində şəriətin bu qanunudur. Hansı ki, bu qanun Peyğəmbərin (s) vaxtında yerinə yetirilmişdir. Bu bənzətmənin müəyyən bir zamana aid edib Peyğəmbərin (s) dövrünü ondan istisna etmək mənasızdır. Halbuki Peyğəmbərin (s) dövründə bütün müsəlmanların əqidəsinə görə bu qanundan istifadə olunurdu. Qəbahətli və pis sayılan bir şey həmişə qəbahətli və pis olmalıdır

İkinci: Əgər bu etiraz və irad doğru olarsa, daimi evliliyə də

səh: 571

aid olur. Heç bir qadının birinci ərindən ayrıldıqdan sonra özünə ikinci ər seçməsinə ixtiyarı yoxdur. Həmçinin ikinci ərinin vəfatından sonra üçüncüsü ilə evlənməyə haqqı yoxdur. Çünki belə halda Əbduhun nəzərinə görə qadın oyuncaq halına çevrilir və kişilərin əlində oynadılan topdan başqa bir şey deyildir. Bu baxımdan daimi evliliklə .müvəqqəti evliliyin arasında heç bir fərq yoxdur

Təaccüblüsü budur ki “əl-Mənar” kitabının müəllifi bu məsələni bəhs elədiyi səhifələrdə iddia edir ki, onun bu sözündəki məqsədi həqiqəti açıqlamaq olmuşdur və məzhəbi təəssübkeşlik üzündən deyildir. Eyni halda həmin təəssübkeşlik onu vadar edir ki Quranın açıq və aydın ayəsi, Peyğəmbərin sünnesi və müsəlmanların icması ilə .sübuta yetirilmiş bu hökmü belə tənqid atəşinə tutaraq məsxərə etsin

b. Musa Carullahın sözləri

O, “Alu şia” adlı öz kitabında deyir: “Ümumiyyətlə İslamda müvəqqəti evlilik hökmü mövcud deyildir. Bu evlilik barədə Quran ayəsi də nazil olmayıb. İslamın əvvəllərində belə bir evliliyin olması barsində heç bir dəlilimiz də yoxdur. Ancaq bu qədər demək olar ki, belə evlilik şəriətin mübah və icazəli saydığı evlilik deyil, əksinə cahiliyyət dövrünün qalıqlarındandır. Buna görə də mütə hökmünün ləğv olması İslami hökmün ləğv olunması demək deyil, əksinə cahillik və doğru sayılmayan bir işin qadağan və (haram olması deməkdir.)”^[1]

Musa Carullahın söylədiklərinə cavab olaraq ötən səhifələrimizi mütaliə etmək kifayətdir. Həmin səhifələrdə biz mütə hökmünü Quran və sünne yolu ilə sübut olunmasına

səh:572

aydınlıq gətirmişdik. Həmçinin bütün hədis alimlərinin və təfsirçilərin bu barədə olan yekdil nəzərlərini və bu evliliyin müsəlmanlar arasında həyata keçirildiyini də söyləmişdik. Musa Carullahın təəssübkeşliyi üzündən söylədiyi bu sözləri müsəlmanların hədis, təfsir və tarix kitablarına məsxərə etməkdən başa bir şey deyildir.

c. Alusinin iftirası

Məhmud Şukri Alusi yazır: “Şiələrin yanında tanınan mütədən başqa, başqa bir mütə də vardır. Onu “Dövrə mütəsi” adlandırırlar. O mütənin fəziləti barədə rəvayətlər də nəql edirlər. Bu mütə belə baş tutur; Bir neçə nəfər qadını mütə edirlər. Qadın onlara deyir: Günəş doğandan günün bir miqdarı keçənə qədər bu kişinin müvəqqəti kəbinindəyəm O saatdan ta zöhrə qədər başqasının müvəqqəti kəbinində, zöhrədən əsrə kimi o biri kişinin, əsrdən ta məğribə qədər başqa bir kişinin, məğribdən də işa vaxtınadək bir kişinin, işadan gecə yarısına kimi bir başqasının və gecə yarısından (sübhün ilk çağına kimi başqa kişinin müvəqqəti kəbinindəyəm.”^[1]

Biz mütənin həqiqətini və onun mahiyyətini bu hədisin əvvəlində bəyan etmişdik. Alusinin bu söylədikləri şiəyə nisbət verdiyi açıq-aşkar töhmətdən və iftiradan başqa bir şey deyildir.

Təəssüflər olsun bu kişidən bir nəfər sual edən də yoxdur ki, ondan soruşsun: Axı mütəni belə adda və nişanədə tanıyan hansı şiədir? Belə mütənin fəziləti barədə rəvayət nəql edən hansı rəvayətçidir? Yaxud hansı bir rəvayətdə belə bir mütənin adı ?çəkilmişdir

Öz xəyalları ilə düzəltdiyi bu rəvayətlər hansı kitabda nəql

səh: ۵۷۳

(əl-Fusulul-muhimmə”, ۶-cı cild, səh. ۵۰ (fi təhriri məhəllun-nizai fi mutətin-nisa“ . [۱] –۱

olmuşdur? hansı hədisçi söyləmişdir? Belə mütəyə hansı alim və ya savadsız adam fətva vermiş olar?! Şiənin hansı hədis, fiqh və təfsir kitabında belə bir mütədən bir əsər
!?vardır

{وَلَا يَخْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ}

YA PEYĞƏMBƏRİM!) ONLARIN (KAFİRLƏRİN BOŞ, MƏ NASIZ) SÖZLƏRİ SƏNİ) _
KƏDƏRLƏNDİRMƏSİN. YENİLMƏZ İZZƏT (QÜVVƏT) BÜTÖVLÜKDƏ YALNIZ ALLAHA
(MƏXSUSDUR. O, (HƏR ŞEYİ) EŞİDƏNDİR, BİLƏNDİR! _ (1

d. Şeyx Məhmud Şəltutun sözləri

O, Misirdə əl-Əzhər Universitetinin sabiq rəisi idi. Elmi məlumatı və təəssübkeşsizliyi ilə
:tanınan Şeyx Şəltut mütəni izah edərkən öz təəssüblüyünü biruzə verərək belə deyir

Mütə nikahı – müvəqqəti evlilik də onun qismlərindəndir – budur ki, kişi evlənməsinə“
maneəsi olmayan bir qadınla razılaşırlar. Belə ki qadın müəyyən və ya qeyri müəyyən
”!müddətə qədər müəyyən olunmuş bir şeyin qarşılığında onun yanında qalsın

Yenə deyir ki: Quranda evlənmək barədə çoxlu hökmlər nazil olmuşdur. Məsələn: İrs
və qohumluq əlaqəsi, təlaq, iddə və s... Bu hökmlərdən heç biri, biz tanıdığımız mütə
(nikahında mövcud deyildir!” (2

Biz, “mütə nikahı”nı izahında söylədik ki, onun əsaslı şərtlərindən biri müddətin
müəyyən olunmasıdır. Həmçinin bu növ evlilikdə iddənin bütün növləri, qohumluq
əlaqəsi, irs də vardır. Müvəqqəti evliliyi mütənin qismlərindən hesab etmək
.mənasızdır

{أَفْرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ

səh:574

;Yunus” surəsi, 65-ci ayə“ . [1] –1

əl-Fətava”, 3-cü çap, səh. 273 (ünvan: “Zövvacul-mütə”, “əsasuz-zövaci fil-“ . [2] –2

;”Quran

Ya Peyğəmbər!) Nəfsini özünə tanrı edən və Allahın bilərəkdən (onu hələ) _ yaratmamışdan gələcəkdə kafir olacağını bildiyi üçün) yoldan çıxartdığı, qulağını və ?qəlbini möhürlədiyi, gözünə də pərdə çəkdiyi kimsəni gördünmü

Allahdan başqa kim onu doğru yola sala bilər?! Məgər düşünüb ibrət almırsınız? (Haqqı bildiyi halda küfr edənin cəzası, haqqı bilmədən, cahilliyi üzündən küfr edənin cəzasından daha ağırdır. Çünki alimlə cahilin məs'uliyəti eyni ola bilməz!)” [\(1\)](#)

Tərvih namazı .

İşarə

Tərvih namazı müstəhəb namazlardandır. Əhli-sünnə məzhəbi onu Ramazan ayının gecələrində camaatla birgə qılırlar. Bu namazın camaat şəkilində qılınması barədə Peyğəmbərimizin (s) heç bir göstərişi olmamışdır. O həzrətin (s) zamanında, Əbu Bəkrin xəlifəliyi dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində də bu namaz camaatla birgə qılınmırdı. Ümumiyyətlə İslam dinində müstəhəb namazlar arasında “İstisqa”- yazğış namazından başqa heç bir müstəhəb namazın camaatla qılınması .caiz deyildir. Bu əməl vacib namazlara aiddir

Lakin ikinci xəlifə Ömər, hicrətin on dördüncü ilində belə qərara gəldi ki müsəlmanları mübarək Ramazan ayının gecələrində müstəhəb namazları tənha deyil, əksinə camaatla qılmağa vadar etsin. O, bu məsələni bütün şəhərlərə elan etdi. Mədinədə Ubəy ibn Kəəbi kişilər üçün, Təməmdarini də qadınlar üçün pişnamaz təyin etdi. İndi isə :bu barədə “Səhiheyin” və bəzi başqa mənbələrdə nəql olunanları nəzərinizə çatdırırıq

.1

səh:575

...عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ الْقَارِي أَنَّهُ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ لَيْلَةَ إِتْيَانِ الْمَسْجِدِ فَبَادَا النَّاسُ أَوْزَاعَ مُتَفَرِّقُونَ يُصَلُّونَ الرَّجُلَ لِنَفْسِهِ وَ يُصَلُّونَ الرَّجُلَ فَيُصَلُّونَ لِي بِصَلَاتِهِ الرَّهْطُ، فَقَالَ عُمَرُ: إِنِّي أَرَى لَوْ جَمَعْتُ هَؤُلَاءِ عَلَى قَارِيٍّ وَاحِدٍ لَكَانَ أَمْثَلُ ثُمَّ عَزَمَ فَجَمَعَهُمْ عَلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ لَيْلَةَ أُخْرَى وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ قَرِيْبِهِمْ قَالَ عُمَرُ: نِعْمَ الْبِدْعَةُ هَذِهِ... .

Buxari, Əbdur-Rəhman ibn Əbdul-Qaridən nəql edir ki; “Mən, Ömər ibn Xəttabla mübarək Ramazan ayının gecələrinin birində məscidə getdim. Camaatı dağınıq halda gördük. Onların hər biri məscidin bir kənarında təklikdə namaz qılmaqla məşğul olur, bir qrup isə məscidin bir kənarında yığılıb namaz qılırdılar. Ömər bu vəziyyəti belə görüb dedi: Nəzərimcə bu camaatın hamısını bir pişnamazın arxasına yığsaq daha yaxşı olar. Sonra bu barədə qərara gəlib göstəriş verdi ki, hamı bu namazları Ubəy ibn .Kəəbin arxasında qılsınlar

Bu hadisədən sonra başqa bir gecədə Ömərlə yenə məscidə getdim. Bu dəfə camaatı bir pişnamazın arxasında namaz qıldığını gördük. Ömər ibn Xəttab mənə dedi: “Nə [\(1\)](#) gözəl bidət idi ki mən qoydum!”

.۲

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ حَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ | قَالَ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَ احْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، قَالَ ابْنُ شَهَابٍ: فَتَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ وَالْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ ثُمَّ كَانَ الْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ فِي خِلَافَةِ أَبِي بَكْرٍ وَ صَدْرًا مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا.

Buxari və Müslim İbn Şəhabdan belə bir hədis nəql edirlər ki; “Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: “Hər kəs axirətə iman və əqidəsi üzündən Rəməzan ayının gecələrini ibadətlə keçirərsə onun bütün keçmiş günahları bağışlanar.” Bu cümləni də İbn

səh: ۵۷۶

– [۱] . “Fəzlu mən qamə” ۱-cü bölüm, “Kitabus-səvm”, ۳-cü cild, “Səhihi-Buxari”, ۱۹۰۶; Rəməzan”, hədis: ۱۹۰۶

;Şəhabdan nəql edirlər ki

Rəsuli-Əkrəm (s) dünyasını dəyişdi. Ramazan ayının gecələrinin bütün müstəhəb“ namazlarını necə ayrılıqda qılınmasına əmr etmişdirsə həmin şəkildə də yerinə yetirilirdi. Əbu Bəkrin xəlifəliyi dövründə və həmçinin Ömər hakimiyyətinin əvvəllərində də müstəhəb namazlar həmin şəkildə qılınırdı!”^[1]

:İbn Səd “Təbəqat” kitabında yazır

" وَهُوَ (عُمَرُ) أَوَّلُ مَنْ سَنَّ قِيَامَ شَهْرِ رَمَضَانَ وَجَمَعَ النَّاسَ عَلَى ضَلِكِ وَكَتَبَ بِهِ إِلَى الْبُلْدَانِ وَذَلِكَ فِي مُتْتَهَى رَمَضَانَ سَنَةَ أَرْبَعِ عَشْرَةَ... "

Ömər, Ramazan ayının gecələrində camaat namazının əsasını qoyan birinci kəsdir.“ Bütün şəhərlərə yazılı surətdə bu əmri çatdırdı. Bu hadisə hicrətin on dördüncü ilində baş vermişdi və Mədinənin camaatı üçün iki pişnəmaz təyin etmişdir: Biri kişilər üçün (və ikincisi də Mədinənin qadınları üçün.”^[2]

Yəqubi on dördüncü hicri ilinin hadisələrini belə yazır: “Ömər, mübarək Ramazan ayının müstəhəb namazlarını camaatla bir yerdə qılınması əmrini bu ildə verdi. Bütün İslam şəhərlərinə də məktub göndərdi. Ubəy ibn Kəabə və Təميم Dariyə də əmr etdi ”.ki camaata pişnamaz durub namaz qılsınlar

Yəqubi yenə əlavə edir: “Bu barədə xəlifəyə etirazlar olundu və Peyğəmbərin (s), Əbu Bəkrin bu namazları camaatla qılmadıqlarını bildirdilər. Ömər onların cavabında dedi

səh:577

Səhihi-Buxari”, 3-cü cild, “Kitabus-səvm”, 1-ci bölüm, “Fəslu mən qamə” . [1] –1 Rəməzan”, hədis: 1907; “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabus-səlatil-musafirin”, “ət-Tərgibu fi qiyami Rəməəzan”, hədis: 759

Təbəqat”, “Zikru istixlafi Ömər ibni Xəttab”, London çapı, 3-cü cild, səh. 202, Bu” . [2] –2 məsələ başqa dəyişikliklə “İrşadus-sari” kitabının 3-cü cildində səh. 415-də (Kitabus-səvm, “Fəzlu mən qaməs-səlatan” bölümündə) də zikr olunmuşdur

" إِنْ تَكُنْ بِدَعَاةٍ فَمَا أَحْسَنَهَا مِنْ دَعَاةٍ "

«Əgər bu əməl bidət belə olsa da ən gözəl bidətdir.»^[۱]

Siyuti «əl-Xüləfa» tarix kitabında deyir: «Hicrətin on dördüncü ilində Ömər camaatı «Təravih» namazına məcbur etdi.»^[۲]

Əmirəl-möminin Əlinin (ə) rəftarı

Tarix və rəvayət kitablarından əlimizə çatan dəlillərə əsasən görürük ki, Əmirəl-möminin Əli (ə) öz xəlifəliyi dövründə bu namazı Peyğəmbərin (s) zamanında qılındığı kimi əvvəlki şəklinə qaytarılmasına və o Həzrətin (s) bu barədə buyurduğu əmrinin icra olunmasından ötrü çox zəhmət çəkdi. Ancaq müxtəlif səbəblərə görə o cümlədən bir qrup müsəlmanların cahilliyi və nadanlığı üzündən bu işdə onun zəhməti hədəyə getdi və nəticə vermədi.

:Əmirəl-möminin (ə) öz söhbətlərinin birində bu məsələyə toxunaraq belə buyurur

" وَ أَمَرْتُ النَّاسَ أَنْ لَا يَجْمَعُوا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَّا فِي فَرِيضَةٍ لِنَادَى بَعْضِ النَّاسِ مِنْ أَهْلِ الْعَسْكَرِ مِمَّنْ يُقَاتِلُ مَعِيَ يَا أَهْلَ الْإِسْلَامِ وَقَالُوا: عَيَّرَتْ سُنَّةَ عُمَرَ نَهَيْتَنَا أَنْ نُصَلِّيَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ تَطَوُّعًا حَتَّى خِفْتُ أَنْ يَتُورُوا فِي نَاحِيَةِ عَسْكَرِي بُوْسَى لَمَّا لَقَيْتُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا مِنَ الْفِرْقَةِ وَ طَاعِهِ أَيْمَهُ الضَّلَالِ وَالْدَعَاةِ إِلَى النَّارِ "

Camaata əmr etdim ki, Ramazan ayında vacibi namzlardan başqa, digər namazları camaatla bir yerdə qılmasınlar. Bir qrup əskərlərimin səsi ucaldı və dedilər: «Vay olsun indi də Ömər qoyduğu sünənə və qanun dəyişilir və Ramazan ayının namazlarını qılmaqdan bizi çəkindirirlər.» Mən, ordumun içində bu fitnənin çoxalmasından qorxdum. Vay olsun bu camaatın halına ki, Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra onların

səh: ۵۷۸

۱- [۱] «Əyyamu Ömər ibnəl-Xəttab» . ۱۴۰; (Yəqubinin tarixi», ۲-ci cild, (Beyrut çapı), səh.

۲- [۲] «Fəslu fi xilafəti Ömər ibnəl-Xəttab» . ۱۲۳; (Xəlifələrin tarixi», səh.

[\(ə\)lindən nələr çəkdim... ”.](#)^[1]

İbn Əbil Hədid Şafidən nəql edir ki; “Kufədə bir dəstə Əmirəl-möminin Əlidən (ə) Ramazan ayının müstəhəb namazlarını camaatla qılmaq üçün pişnamaz təyin etməsini istədilər. Həzrət (ə) onları bu əməldən çəkirdi və bu işin Peyğəmbər (s) sünnəsinə zid olduğunu izah etdi. Onlar da zahirdə öz istəklərindən əl çəktilər. Ancaq məscidə yığılıb öz aralarından bir nəfəri seçib ona iqtida etdilər. Əmirəl-möminin Əli (ə) məsələdən agah oldu. Oğlu Həsəni Müctəbanı (ə) onları ayırmağa göndərdi. Eləki Həsən (ə) məscidə daxil oldu və cəm olanlar da onun əlindəki taziyanəni gördülər, “Va Ömərəh” qışqıra-qışqıra yəni “Vay Ömər sünnesi sındı” məscidin müxtəlif [\(qapılarından qaçmağa başladılar.”](#)^[2]

Bədrüddin Eyninin izahı

Nə “ [و نِعَمَ الْبِدْعَةِ ”](#) Səhihi-Buxari” kitabının şərhçilərindən biri olan Bədrüddin Eyni, Ömərini “gözəl bidətdir!” sözünün izahında belə deyir

Ömər, bu namazı ona görə bidət adlandırdı ki, Peyğəmbərin (s) və Əbu Bəkrin “zamanında belə bir namaz yox idi. Çünki bu namazı onun özü düzəltdi

[\(Sonra əlavə edir ki; “Bu yaxşı bir bidət olduğu üçün qeyri-şəri hesab olunmur.”](#)^[3]

Biz də, ondan soruşuruq: Siz belə bir namazın bidət olduğunu etiraf edirsiniz. Lakin bu bidəti yaxşı və gözəl düşünürsünüz

səh:579

[1] – “Səlim ibn Qeysin kitabı”, səh. 163.

[2] – “Nəhcül-bəlağənin şərh”, İbn Əbil Hədid, 12-ci cild, səh. 283 (223-cü xütbə).

[3] – “Umdətul-qari”, 11-ci cild, səh. 126, (“Kitabus-səvm”, “Fəzlu mən qaməs-“.

;)“səlatəyn

Əgər indi bu bidətin və qanunun Peyğəmbər (s) sünnəsindən və qanunundan yaxşı olduğunu söyləsəniz, onda sizin bu sözünüz və əqidəniz kafir olmağınıza səbəb olar. Yox əgər Peyğəmbər sünnəsinin bu bidətdən daha yaxşı olduğunu düşünürsünüzsə o zaman daha yaxşını qoyub belə bir bidətin dalınca getməyinizə heç bir əsas yoxdur

Üç talaq .۸

?Üç talaq hansıdır

Qadının öz ərinə üçüncü talaqla haram sayılması bu deməkdir ki, bir kəs arvadına iki dəfə talaq verdikdən sonra hər dəfə talaq verəndə ona (ərinə) qayıtsa və yaxud iddə tamam olduqan sonra onunla yenidən evlənərsə, belə şəraitdə üçüncü dəfə ona talaq verdikdə o qadın ərinə haram olur və nə qədərki başqa bir kişi ilə evlənəməyib və o da (ikinci əri) ölməyib və yaxud da onun razılığı ilə boşanmayıb onunla (birinci əri ilə) evlənmə bilməz

:Bu hökm Qurani-Kərimdə çox açıq və aydın buyurulub

{الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ... فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ...}

Ric'i) talaq vermə (boşama) iki dəfə mümkündür, ondan sonra yaxşı dolanmaq“ (qadını yaxşı saxlamaq), ya da xoşluqla ayrılmaq (buraxmaq) gərəkdir... Əgər (kişi) övrətini yenə də (üçüncü dəfə) boşarsa, o zaman (qadın) başqa bir ərə getməmiş ona (əvvəlki ərinə) halal olmaz...” (۱)

ət-təlaqu mərrətani” cümləsi, açıq-aydın şəkildə göstərir ki, gərək bu talaq “ الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ ” qadın və kişinin arasında ayrılığa səbəb ola. Əgər bir kəs üç dəfə talaq və ayrılıq əvəzinə, arvadına yalnız bir dəfədə üç dəfə talaq verdiyini bildirsə (səni üç dəfə boşadım) Qurani-Kərimin bu barədə olan ayəsinə

səh:۵۸۰

düzgün əməl etməyibdir. Çünki belə bir tələq, bir tələq sayılır. Bu halda ərin öz
.arvadına qayıdışı və onunla yenidən evlənməsi düzgün sayılır

kəlməsinin təfsirində belə yazır: “Yəni, şəri tələq vasitəsi ilə ” الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ ” Zəməxşəri
qadının öz ərinə haram olması və onunla evlənə bilməməsi budur ki, bir tələq başqa bir
.tələqdan sonra bir yerdə və cəm şəkildə deyil, ayrıca və müstəqil şəkildə baş versin

O əlavə edir: “Ayədə tələqin iki dəfə olmasından məqsəd kəlməni təkrar etməklə və
təkcə “Təlləqtuki tələqəyn” yəni, “mən səni iki dəfə boşadım” söyləməklə deyil, əksinə
tələqin özünün əməli surətdə təkrar olunmasıdır.” Sonra Zəməxşəri izah edərək deyir:
:“Bu ayə Quranın başqa bir ayəsi kimidir ki, buyurulur

{ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ}

Sonra gözünü qaldırıb iki dəfə bax. Göz orada (axtardığını tapmayıb) zəif, yorğun“ _
düşərək yenə də sənə tərəf qayıdacaqdır!” [\(۱\)](#) _Ayədə ikinci baxışdan məqsəd birinci
[\(baxışdan sonrakı baxışdır.”](#) [\(۲\)](#)

Hər halda, məsələ Qurani-Kərimdə açıq-aydın bəyan olunmuşdur. Peyğəmbərin (s)
əməli və rəftarı da həmin mənanı təsdiqləyirdi. Daha müsəlmanlar üçün şübhəli bir yer
.qalmamışdır

Lakin ikinci xəlifə tələqin əməli surətdə həyata keçməsinə şərt bilməmişdir. Yəni əgər
bir kəs arvadına bir dəfə tələq verərkən onun üç dəfə olduğunu qeyd edib deyərsə
(səni üç dəfə boşadım) belə bir qadın xəlifə baxımından öz keçmiş ərinə əbədi olaraq
haram olur. Daha onun ərinin ikinci dəfə ona qayıdışı və onunla evlənməsi mümkün
:olmur

{حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ}

səh:۵۸۱

–۱ [۱]. “əl-Mülk” surəsi, ۴-cü ayə

–۲ [۲]. “Kəşşaf” təfsir kitabı, ۱-ci cild, səh. ۳۶۶; (Bəqərə surəsinin təfsirində)

1 O zaman (qadın) başqa bir ərə getməmiş ona (əvvəlki ərinə) halal olmaz... . 1

:İndi isə “Səhihi-Müslim”də bu barədə qeyd olunanları nəql edirik

.1

...عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ أَبِي بَكْرٍ وَ سَيِّدَيْهِ مِنْ خَلْفِهِ عُمَرُ طَلَّاقُ الثَّلَاثِ وَاحِدَةً فَقَالَ عُمَرُ بْنُ
الْخَطَّابِ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرِ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ أَنَاءٌ فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ.

İbn Abbas deyir: “Rəsuli-Əkrəmin (s) zamanında, Əbu Bəkrin xilafəti dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəlinci iki ilində “Təlaq” kəlmə ilə üç dəfə oxunsa da bir təlaq sayılırdı. Sonralar Ömər belə dedi: “Camaat, onlara möhlət verildi və xeyirli olan şeydə tələsdilər. Bu hökmü onların əleyhinə imzalayıb və “üç” kəlmə ilə bir təlaq sayılan boşanmağı, üç kəlmə ilə üç təlaq kimi hökm oxusam nə yaxşı olar!” 2

Tavus deyir: “Əbul Söhba İbn Abbasa dedi: Təəccüblü xəbərlərdən bizə də söylə. Bu vaxt özü soruşdu ki; Üç təlaq Rəsuli-Əkrəmin və Əbu Bəkrin dövründə bir təlaq hesab olunmurdumu? İbn Abbas dedi: Bəli, belə idi. Lakin eləki Ömər xilafətə çatdı camaat .təlaq verməkdə ifrat etdilər. Ömər də bu hökmü onların əleyhinə çıxartdı

:Başqa bir hədisdə də belə qeyd olunmuşdur

...إِنَّ أَبَا الصَّيْحَبَاءِ قَالَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: هَاتِ هُنَاتِكَ أَلَمْ يَكُنْ الطَّلَاقُ الثَّلَاثُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ | وَ أَبِي بَكْرٍ وَاحِدَةً؟ فَقَالَ: قَدْ كَانَ
ذَلِكَ فَلَمَّا كَانَ فِي عَهْدِ عُمَرَ تَتَابَعَ النَّاسُ فِي الطَّلَاقِ فَأَجَازَهُ عَلَيْهِمْ.

İbn Söhba İbn Abbasa dedi: Rəsuli-Əkrəmin (s), Əbu Bəkrin dövründə və Ömər hakimiyyətinin əvvəlinci üç ilində üç

səh: 582

–1 [1] . “əl-Bəqərə” surəsi, 229-cu və 230-cu ayələr

–2 [2] . “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, “Kitabut-Təlaq”, “Təlaqus-səlas”, hədis: 1472

təlaq bir təlaq sayıldığını bilirsənmi? İbn Abbas dedi: Bəli, ancaq Ömər zamanında
camaat təlaqda ifrat etdilər və o da (Ömər) bu hökmü camaatın əleyhinə çıxartdı.”^[1]

Bu məsələ mötəbər sənədlər, hədis və tarix kitabları baxımından sabit olunmuşdur ki ikinci xəlifənin dövrünə kimi “üç” ədədi ilə qeyd olunmuş təlaq bir təlaq hesab olunurdu. Ancaq Ömər əmrinə əsasən bu növ təlaq, üç həqiqi təlaq kimi hesablandı; .bu təlaqda yenidən evlənmək və qayıdış ixtiyarı kişilərdən alındı

Sünnü alimlərinin əksəriyyəti və dörd sünnü məzhəbi tarix boyu Ömər bu fətvasına əməl edib, ikinci xəlifənin bu fikrinə qarşı çıxmədılar. Hal-hazırda da bu fətva əsasında əməl olunur. Əlbəttə,, Qurani-Kərimin əksinə olan bu fətvanın müxalifləri də mövcuddur. Bu müxalifət bəzən kinayə ilə, bəzən də açıq-aydın şəkildə bildirilir. Hətta iş o yerə çatıb ki, Misrin muftiləri və böyük elmi şəxsiyyətləri rəsmi şəkildə bu fətva
.qarşı çıxıblar

İndi bu məsələ haqda əhli-sünnə fəqih və alimlərinin fikirlərini qısa şəkildə nəzərinizə
.çatdırırıq

Üç təlaq məsələsinə bir baxış

İbn Ruşd deyir: Fəqihlərin əksəriyyətinin əqidəsinə görə “üç” təlaqla qeyd olunmuş təlaq, üç həqiqi təlaq hökmündədir. Belə olduğu halda kişi (əri) yenidən qayıdıb belə bir
qadınla evlənə bilməz.^[2]

əl-Fiqhu əl-əlməzahibil-ərbəə” kitabının sahibi deyir: Əgər bir kişi öz arvadına desə:“ Sən “sənə üç təlaq verdim”, dörd məzhəbin və əksər fəqihlərin əqidəsinə əsasən o qadınla qayıdıb evlənə bilməz. Təlaqın bu növü həqiqi üç təlaq

səh:۵۸۳

;Səhihi-Müslim”, ۴-cü cild, “Kitabut-Təlaq”, “Təlaqus-səlas” bölümü, hədis: ۱۴۷۲“ . [۱] -۱

;Bidayətul-müctəhid”, “Kitabut-Təlaq”, ۱-ci məsələ“ . [۲] -۲

Lakin İbn Ruşdin özü və “əl-Fiqhu əl-əməliyə-ərbəə” kitabının sahibi bu nəzəriyyəyə qarşı öz etirazını bildirmiş və bu hökmün həqiqətlə uyğun olmadığını bildirib “özündən qondarma” bir hökm kimi hesab etmişlər.

İbn Ruşd zərif işarə ilə bu nəzəriyyəni rədd etmiş və başqa bir məsələ münasibəti ilə üç tələq mövzusunda da işarə edib deyir: “... Elə buna görədir ki, camaatın bir tələqini üç tələqa vadar eləyənlərin bu qanunda olan hikmət və məsləhəti aradan apardığını”.⁽²⁾

“əl-Fiqhu əl-əməliyə-ərbəə” kitabının müəllifi hər iki tərəfin dəlillərinə işarə etdikdən sonra, bu məsələləri ictihad məsələlərindən biri saymışdır. İbn Abbası və ikinci xəlifəni qarşı-qarşıya qoyaraq belə nəticə alır:

Şəkk və şübhə yoxdur ki, İbn Abbas da məzhəbi məsələlərdə sözlərinə etimad olunulması müctəhidlərdən biridir. Ondan təqlid etmək caizdir. Başqa bir tərəfdən isə Ömər in şəxsi nəzərlərində ondan təqlid etməyimiz vacib deyildir. Çünki o da bir müctəhiddir. Hətta əksər alimlərin onun fətvaları ilə razılaşması ondan təqlid etməyin (luzumunu bildirmir).⁽³⁾

Şeyx Məhəmməd Əbdüvəhəb⁽⁴⁾ “Tələq ayəsi”nin barəsində geniş bəhs etdikdən sonra və bu ayənin tələqin neçə dəfə baş tutmasının gərəkliliyinə dəlil olduğunu sübuta yetirmiş və sözün sayda zərrə qədər təsirinin olmadığını bildirdikdən sonra xəlifənin və onun tərəfdarlarının bu hökm barəsində həyata keçirdiyi əmələ etiraz əlaməti olaraq Nəsəinin nəql etdiyi bu hədisi qeyd edir: “Peyğəmbərin (s) zamanında bir nəfər öz arvadına bir kəlmə ilə üç tələq vermişdir. Peyğəmbər qəzəbli

səh: 584

1- [1] “əl-Fiqhu əl-əməliyə-ərbəə”, 4-cü cild, səh. 341, (Tələqın sayı bəhsində” . [1] -1

2- [2] “əl-Fiqhu əl-əməliyə-ərbəə”, 4-cü cild, səh. 341; (Tələqın sayı bəhsində” . [2] -2

3- [3] Hicrətin 1323-cü ilində dünyasını dəyişib . [3] -3

halda camaat arasında dayanıb buyurdu: Elə indidən – mən sizin aranızda ola-ola –
”!Allahın kitabı oyuncağınıza çevrilir

Əbduh sözünü belə tamamlayır: “Bizim məqsədimiz təqlid eliyən şəxslərlə mücadilə etmək, yaxud qazi və müftiləri öz əqidələrindən daşıdırmaq deyildir. Çünki onların çoxu söylədiyimiz dəlillərlə tanışdırlar. Həmçinin kitablarda mövcud olan hədislərdən xəbərdardırlar. Amma eyni halda da onlar bu dəlillərin heç birinə etina etmirlər. Çünki onların əqidəsi budur ki, Allahın kitabına və Peyğəmbər (s) sünnəsinə deyil, əksinə öz
(əqidə və kitablarına əməl etməlidirlər.”⁽¹⁾

Nəhayət Misrin qazilər məhkəməsi 1929-cu ildə bu hökmü ləğv elədi.⁽²⁾ Neçə il sonra əl-Əzhər Universitetinin rektoru və əhli-sünnə məzhəbinin ən böyük ruhanisi mərhum Şeyx Məhmud Şəltut belə fətva verdi: “Sayla verilən təlaq, məsələn: kişi öz arvadına “sənə üç təlaq verdim” deyərsə belə bir təlaq yalnız bir təlaq və “ric`i” (qayıdış təlaqı)
(hesab olunur.”⁽³⁾

Lakin ikinci xəlifə Ömər in fətvası və dörd məzhəbin əməli qarşısında belə bir fətvaların və nəzəriyyələrin təsirli olması üçün daha çox zaman ötüb keçməli, kor-koranə və .təəssüb üzündən olan təqlidlər kənara qoyulmalıdır

Əzizlərinin ölümündə ağlamağın qadağan olunması .4

İnsanın öz əzizlərinin vəfatı zamanı bu müsibətə kədərlənib ağlaması bəşərin məhəbbətamiz duyğularındandır. İslam dini əzizlərin vəfatı zamanı onlara ağlamağı qadağan etməmişdir. Hətta Rəsuli-Əkrəmin (s) özü dünyasını dəyişənlərə xüsusilə də .din yolunda şəhadətə çatanlara ağlayırdı

Lakin əsas mənbələrə görə ölümlərə ağlamaq nədənsə xəlifə

səh:585

; (əl-Mənar”, 2-ci cild, səh. 381 və 387; (“Bəqərə” surəsi“ . [1] –1

; (əl-Fətava”, 3-cü çap, səh. 305 (əl-Həlfu bit-təlaq“ . [2] –2

; (əl-Fətava”, 3-cü çap, səh. 305 (əl-Həlfu bit-təlaq“ . [3] –3

Ömər in xasiyyətilə uyğun deyildir. Öz əzizlərinin vəfatına ağlayanlara ağlamağı ciddi şəkildə qadağan edir, əsa, çubuq və bəzən də taziyanə ilə ağlayanların qarşısını alırdı

Biz, burada “Səhiheyn” kitablarında Peyğəmbərin (s) ağlaması barədə qeyd olunanları bəyan edəcəyik. Sonra isə bu iki kitabdan və bəzi başqa mənbələrdə qeyd olunan xəlifə Ömər in bu əməl qarşısında əksul-əməl göstərməsini nəzərinizə çatdıracağıq

.1

...عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ | نَعَى جَعْفَرًا وَ زَيْدًا قَبْلَ أَنْ يَجِيءَ خَبْرُهُمْ وَ عَيْنَاهُ تَذْرِفَانِ.

Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir: “Rəsuli-Əkrəm (s) Cəfər və Zeydin şəhadət xəbəri Mədinəyə yetişməzdən qabaq, gözlərindən yaş axa-axa özü onların ölüm xəbərini [\(camaata söylədi.\)](#)”

.2

عَنْ أَنَسٍ... ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعِيدَ ذَلِكَ وَ إِبرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ تَذْرِفَانِ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَانُ بْنُ عَوْفٍ: وَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: يَا بَنَ عَوْفٍ إِنَّهَا رَحْمَةٌ ثُمَّ أَتْبَعَهَا بِأُخْرَى فَقَالَ: إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ وَ الْقَلْبُ يَحْزَنُ، وَ لَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا وَ أَنَا بِفِرَاقِكَ يَا إِبرَاهِيمَ لَمَحْزُونٌ.

Buxari Ənəs ibn Malikdən nəql edir: “Peyğəmbərin (s) övladı İbrahim can verəndə biz Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəldik. Onun gözlərindən yaş axdığını gördük. Əbdurrəhman ibn Ouf soruşdu: Ya Rəsulullah sən də övladının müsibətində ağlayırsan?! Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Yəbnə Ouf bu ağlamaq rəhimliliyin və məhəbbətin nəticəsidir

İbn Abbas deyir: Allahın Rəsulu (s) yenə də ağladı. Sonra buyurdu: Göz yaşım axır və ürəyim də qəmlidir. Ancaq Allahın razı olmadığından başqa bir şeyi dilimə gətirmirəm.

[\(Bu vaxt buyurdu: İbrahim, biz sənin ayrılığına hüznünlüyük.\)](#)”

səh:586

Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-cənaiz”, “Qovlun-Nəbiy: Ənə bikə ləməhzun” . [2] -2
;bölümü, hədis: 1189 və 1241

زَارَ النَّبِيَّ | قَبْرَ أُمِّهِ فَبَكَى وَ أَبْنَى مِنْ حَوْلِهِ

Müslim nəql edir: “Allahın Rəsulu (s) anasının qəbrini ziyarət etdi. O, anasının qəbri (kənarında elə ağladı ki ətrafında olanların hamısını ağlatdı.”^[۱]

Peyğəmbərin (s) və Həzrət Fatiməyi-Zəhranın (səlamullahi ələyha) ağlaması barədə “Səhihi-Buxari”də çoxlu rəvayətlər nəql olunmuşdur. Nümunə üçün onlardan üçünü (burada qeyd etməklə kifayət etdik.^[۲]

İndi isə “Səhiheyin” kitablarında ölənlərə ağlamaq barədə nəql olunmuş Ömər in rəftarından bir neçəsini burada qeyd edirik

Abdullah ibn Ömər uzun bir hədisdə Səd ibn İbadənin xəstələndiyini və Peyğəmbərin (s) onu ziyarət edib başı üstündə halına ağlamasını nəql edir. Sonra atasının ölənlərə ağlayanlarla müxalifət etdiyini belə söyləyir

Səd ibn İbadə, möhkəm xəstələnmişdi. Əbudrəhman ibn Ouf, Səd ibn Vəqqas və Abdullah ibn Məsud Rəsuli-Əkrəmlə (s) bir yerdə Səd ibn İbadənin yanına gəlmişdirlər. Peyğəmbər (s) gələn zaman Səd ibn İbadə halsız və (xəstəliyin təsirindən) özündən getmişdi. Peyğəmbər (s) soruşdu: Ruhu bədənindən çıxıbdırmı? Ərz etdilər ki; xeyr ya !Rəsulullah

Bu vaxt Peyğəmbər (s) ağladı və onunla olanlar da ağlamağa başladılar. Sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: Allah göz yaşına və qəmli ürəyə görə bir kəsə əzab verməyəcəyini eşitmisinizmi?! Bu vaxt dilinə işarə etdi və buyurdu: Əksinə, Allah bunun (dilin) vasitəsi ilə insana əzab və rəhm edir. Lakin ölü, bəzən

səh:۵۸۷

Səhihi-Müslim”, ۳-cü cild, “Kitabul-cənaiz”, “İstizanın-Nəbiyy (s) “Rəbbuhu fi” . [۱] -۱ ;ziyarəti qəbru ummihi”, hədis: ۹۷۶

Peyğəmbərin ağlaması barədə “Səhihi-Buxari”nin ۲-ci cildinə, “Kitabul-cənaiz”, . [۲] -۲ “Qəvlun-Nəbiyyi yəzibul-məyyiti bibəzi bukai əhlihi ələyh” bölümü, hədis: ۱ və ۲-yə

;müraciət olunsun

”yerdə qalanlarının ağlamasının nəticəsinə narahat olur

Abdullah ibn Ömər bu hədisi nəql etdikdən sonra deyir: “Ancaq mənim atam “Ömər” camaatı ağladıqlarına görə əsa ilə vururdu. Daş və kəsəklə onların ağlamasının qarşısını alırdı

"وَكَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَضْرِبُ فِيهِ بِالْعَصَا وَيَزِمِي بِالْحِجَارَةِ وَيَحْتَبِي بِالثَّرَابِ" (1)

Bu hədis “Səhihi-Buxari” və “Səhihi-Müslim” kitablarında qeyd olunmuşdur. Amma Müslim bu hədisin axır hissəsini kəsib atmışdır

Həmçinin “Səhihi-Buxari”də qeyd olunmuşdur ki; Ömər, qardaşının hüzn məclisində ağlayan Əbu Bəkrin bacısını evdən çıxartdı

"وَ قَدْ أَخْرَجَ عُمَرُ أُخْتِ أَبِي بَكْرٍ حِينَ نَاحَتْ" (2)

Əhməd ibn Hənbəl öz “Müsnəd” adlı kitabında Osman ibn Məzunun ölümü barədə İbn Abbasdan belə nəql edir: “Elə ki Peyğəmbərin (s) qızı Rüqəyyə (səlamullahi ələyha) dünyasını dəyişdi, Peyğəmbər (s) buyurdu: Bizim yaxşı sələfimiz Osman ibn Məzuna qovuş

İbn Abbas sonra belə deyir: “Rüqəyyənin (səlamullahi ələyha) vəfatına qadınlar ağlayırdılar. Ömər onları öz taziyanəsi ilə vururdu. Allahın Rəsulu (s) Ömərə dedi

Qoy ağlasınlar! Sonra qadınlara üz tutub buyurdu: Özünüzü Şeytanın səmindən” Sonra Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Ürəkdə və gözdə olan ”إِيَّاكُمْ وَ نَعِيقَ الشَّيْطَانِ“ :qoruyun (ağlamaq və kədərli olmaq) Allahdandır və bu ürəyin kövrəkliyindəndir. Dildə və əldə olan (əzizlərinin hüzn məclisində ağladıqda əldən və dildən görünən əksül əməl) Şeytandır. Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) Rüqəyyənin (ələyha səlam) qəbrinin kənarında

səh: 588

Səhihi-Buxari”, 2-ci cild, “Kitabul-cənaiz”, “əl-Bukau indəl-məriz” bölümü, [1] -1 hədis: 1224; və “Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabul-cənaiz”, “əl-Bukau ələl-məyyit”

;bölümü, hədis: 923-924

;Səhihi-Buxari", 3-cü cild, "İxracu əhlil-məasi vəl-xusum" bölümü" . [2] -2

oturdu və Fatimə (səlamullahi ələyha) də atasının yanında əyləşərək ağlayırdı. Peyğəmbər (s) məhəbbətlə öz paltarının ətəyi ilə Fatimənin (səlamullahi ələyha) göz yaşını silirdi.”^[۱]

Bu hadisəni İbn Səd də öz “Təbəqat” adlı kitabında qısa bir fərqlə qeyd etmişdir. İbn Sədin söylədiklərində bu cümlələri də görmək olar: “Elə ki Ömər qadınları vururdu !Peyğəmbər (s) onun əlindən tutdu və buyurdu: Ömər sakit ol

"فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ بِيَدِهِ وَقَالَ: مَهْلًا يَا عُمَرُ" ^[۲]

Əhməd ibn Hənbəl nəql edir: “Peyğəmbər (s) bir cənazənin yanından keçirdi. Bir dəstə qadınlar cənazənin ətrafında ağlayırdılar. Ömər onları ağlamağa qoymadı. Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Onları öz hallarına burax. Çünki öz əzizlərini təzə itiriblər. Qəlbləri qəmli və gözləri yaşlıdır

"دَعُهُنَّ فَإِنَّ النَّفْسَ مِصَابُهُ وَالْعَيْنَ دَامِعَةٌ وَالْعَهْدَ حَدِيثٌ" ^[۳]

İbn Əbil Hədid deyir: “Ömər xilafəti dövründə taziyanə ilə vurduğu ilk kəs Əbu Quhafənin qızı “Ümmu Fərvə” idi. Çünki Əbu Bəkr dünyadan gedən kimi qadınlar ona ağlamağa başlayırdılar ki, Əbu Bəkrin bacısı Ümmu Fərvə də onların arasında idi. Ömər neçə dəfə onları bu işdən çəkirdi. Ancaq onlar yenə də ağlayırdılar. Ömər, Ümmu Fərvəni onların arasından çıxardı və taziyanə ilə onu vurdu. Başqa qadınlar ”:Ümmu Fərvənin kötək yediyini görcək dağılışdılar

"وَأُولَ مَنْ ضَرَبَ عُمَرُ بِالذُّرَةِ أُمَّ فَرْوَةَ بِنْتُ أَبِي قُحَافَةَ مَاتَ أَبُو بَكْرٍ فَتَنَحَّى النَّسَاءُ عَلَيْهِ" ^[۴]

səh:۵۸۹

۱- [۱] . ۳۳۵ “Müsnədi Abdullah ibn Abbas” cild ۱, “Müsnədi Əhməd ibn Hənbəl”;

۲- [۲] . ۲۹۰ “İbn Xudafə”, cild ۳, “Təbəqatu Kubra”;

۳- [۳] . ۳۳۳ “Müsnədi Əbi Hüreyrə”, cild ۲, “Müsnədi-Əhməd”;

۴- [۴] . ۱۸۱ “Şiqşiqiyyə xütbəsi”, cild ۱, İbn Əbil Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhi”;

İşarə

Səfərdə dörd rükətli namazlar iki rükət (qəsr) olur. Bunun üçün dörd rükətli namazın yerinə iki rükət namaz qılınmalıdır. Səfərin bütün növləri bu hökmdə eynidir: Ticarət səfəri, müharibə səfəri, ziyarət səfəri və s... Bu hökm Qurani-Kərim(1) və Rəsuli Əkrəmin (s) sünnəsilə(2) sübut olunmuşdur.

Bu əməl Peyğəmbərin (s) zamanında, Əbu Bəkrin və Ömər in dövründə, həmçinin Osmanın xilafətinin bir hissəsində adi qaydada (yəni Quran və sünnə buyurduğu kimi) idi. Lakin Osman hakimiyyət illərinin ortalarında “Mina”da müsafir ola-ola namazını iki rükət əvəzinə dörd rükət qıldı. Müsəlmanlar da ona itaət etdilər. Əlbəttə, b bir dəstə başqa müsəlmanlar Osmana irad tutub onun bu əməlinə etiraz etdilər. Hətta Təbərinin İbn Abbasdan olan nəqlinə görə müsəlmanların Osmanın qoyduğu bu bidətdən istifadə etdikləri birinci mövzu “Mina”da namazın bütöv qılınması idi. Həmin mövzu da müsəlmanların ürəyində Osmana qarşı üsyanın və inqilabın alovlanmasına səbəb oldu.

Üçüncü xəlifə Osman tərəfindən müsafir namazının hökmünün dəyişdirilməsi mövzusu hədis, tarix və təfsir kitablarında şərhləri ilə birgə qeyd olunmuşdur. Lakin biz :bu kitabımızda həmin hədislərdən tək cə üçünü qeyd etməklə kifayət edirik

.1

səh:590

1- [1]. (وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا) “Səfərə çıxdığınız zaman kafirlərin sizə zərər yetirəcəklərindən qorxarsınızsa, namazı qısaltmaq (dörd rəkətli namazı iki rəkət qılmaq) sizə günah hesab edilməz. Həqiqətən, kafirlər sizinlə açıq düşməndirlər.” “Nisa” surəsi, 101-ci ayə Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, “Kitabu səlatil-müsafirin” “Səlatul-müsafirinə və” . [2] -2 “qəsrüha” bölümü, hədis: 687; müraciət edin

...عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: صَلَّىتُ مَعَ النَّبِيِّ بِمِنَى رَكْعَتَيْنِ وَ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ مَعَ عُثْمَانَ صَدْرًا مِنْ خِلَافَتِهِ ثُمَّ أَتَمَّهَا.

Abdullah ibn Ömər deyir: “Mən Peyğəmbərin (s), Əbu Bəkrin, Ömər in dövründə və Osmanın xilafətinin əvvəllərində səfər namazını Minada və Minadan başqa yerlərdə iki rükət qılmışdım. Ancaq sonralar Osman iki rükət əvəzinə dörd rükət qıldı

Bu hədis “Səhihi-Buxari”də və “Səhihi-Müslim”də Abdullah ibn Ömər tərəfindən nəql olunmuşdur

.۲

...إِبْرَاهِيمَ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَانَ بْنَ يَزِيدٍ يَقُولُ: صَلَّىتُ مَعَ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ بِمِنَى أَرْبَعَ رَكْعَاتٍ. فَقِيلَ ذَلِكَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ قَالَ: صَلَّىتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ | بِمِنَى رَكْعَتَيْنِ، وَ صَلَّىتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ بِمِنَى رَكْعَتَيْنِ، وَ صَلَّىتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بِمِنَى رَكْعَتَيْنِ، فَلَيْتَ حَظِّي مِنْ أَرْبَعِ رَكْعَاتِ رَكْعَتَانِ مُتَقَلِّبَتَانِ.

Buxari və Müslim Əbdurrəhman ibn Yəziddən nəql edirlər: “Osman “Mina”da namazı dörd rükət qıldı. Bu hadisə Abdullah ibn Məsudun yanında açıldı. O dedi: “İnna lilləh və inna ilayhə rəajünon” Əbu Bəkr və Ömər də iki rükət Minada namaz qıldım. Əbu Bəkr və Ömər də iki rükət namaz qılmışam. Ey kaş bu dörd rükətdən iki rükəti yenə də mənə qismət olaydı. Halbuki, onu təhrif etdilər.”^[۱]

Buxari başqa bir hədisdə nəql edir ki, Abdullah ibn Məsud Peyğəmbərin, Əbu Bəkrin, Ömər in zamanında iki rükət namaz qılmasını açıqladıqdan sonra bu cümləni dedi: “Sonralar siz müsəlmanların qarşısına müxtəlif yollar çıxacaq. Kaş bu dörd rükətdən iki rükəti yenə də mənə qismət olaydı

səh:۵۹۱

Səhihi-Buxari”, ۲-ci cild, “Kitabus-səlat”, “Əbvabut-təqsir”, “əs-Səlatu bimina” . [۱] – ۱ bölmü, hədis: ۱۰۳۲–۱۰۵۱; Həmin mənbə, “Kitabul-həcc”, “əs-Səlatu bimina” bölmü, hədis: ۵۷۲; və “Səhihi-Müslim”, ۲-ci cild, “Kitabu səlatul-müsafirin”, “Qəsrus-səlatu bimina” bölmü, hədis: ۶۹۵–۶۹۶

"...ثُمَّ تَفَرَّقَتْ بِكُمْ الطَّرِيقُ فَيَأْتِيَتْ حَظِي مِنْ أَرْبَعٍ، رَكَعَتَانِ مُتَقَلِّبَتَا "

Təbəri deyir: Hicrətin iyirmi doqquzuncu ilində Osman camaatla həcc mərasimində idi. Minada çadır qurdu. Bu, Osmanın Minada qurduğu birinci çadır idi. Təbəri sonra əlavə edir:

Vaqidi İbn Abbasdan nəql etmişdir ki: Camaatın ilk dəfə Osmana açıq şəkildə tutduqları iradı bu oldu ki, həcc səfərində Minada qıldığı iki rükət namazı xilafətin altıncı ilində dörd rükət qılmağa başladı. Peyğəmbərin (s) bir çox səhabələri həmin mövzuya irad tutdular. Bir qrup səhabələr isə bu barədə Osmanla söhbət etmək üçün onun yanına gəldilər. Hətta Əli ibn Əbi Talib də başqa bir dəstə ilə onun yanına gəldi və dedi: Osman! Allaha and olsun təzə bir iş olmayıb və Peyğəmbərin dövründən də çox zaman keçməyib. Sən özün Peyğəmbərin zamanında olmusan və Minada onun iki rükət namaz qıldığını da görmüsən. Osman! Sən də Minada dörd rükətli namazları iki rükət qılırdın. İndi bilmirik nə oldu ki öz fikrini dəyişdin? Osman Əmirəl möminin Əlinin cavabında dedi: "فَقَالَ: رَأَى رَأْيَيْتُهُ" (1)

Müqayisə və nəticə

Biz burada Allah və onun Rəsulunun (s) açıq-aşkar buyurduğu kəlamın qarşısında olunan ictihad və nəzərlərin on nümunəsini qeyd elədik. Həmçinin "Səhiheyn"də söylənilən hökmləri müdafiə edib xəlifəliyin fəlsəfəsini bərpa etmək! barəsində olan bəzi həqiqətləri nəql etdik. Elə bir həqiqətlər ki, İbn Əbil Hədidi Əli (ə) ilə digər xəlifələrin tutduğu yolu bir-biri ilə müqayisə edib belə bir sözü deməyə vadar etmişdir

səh: 592

Təbərinin tarixi", hicrətin iyirmi doqquzuncu ilinin hadisələri; (Zikrul-xəbəri ən" . [1] -1
;(səbəbi əzli Osmani Əba Musa əl-Əşəri əni-Bəsərə

Əli ibn Əbi Talib (ə) cəmiyyəti idarə etmək və tədbir tökmək baxımından çox ali bir səviyyədə və bütün şəxslərdən üstün bir məqamda olmuşdur. Çünki o həmin şəxs idi ki, ikinci xəlifəni çətin işlərində və döyüşlərdə yol göstərirdi. Həmçinin Osmana nəsihət edən ona məsləhət verən də o idi. Əgər Osman bu məsləhətlərə və nəsihətlərə əməl etsəydi onun qətlinə səbəb olacaq hadisələr baş verməzdi

İbn Əbil Hədid sonra belə deyir: “Əgər Əli ibn Əbi Talibi bir çox düşmənlərinin arasında düzgün tədbir tökməməyinə və uzaq fikirli olmamasına görə müttəhim olunduğunu görsək bu ona görədir ki, O həzrət bütün əməllərində qanuna və dini proqrama söykənmişdir. Məzhəbi əmrin əleyhinə kiçik addım belə atmazdı. Heç vaxt İslam qanunlarının çərçivəsindən xaric olmazdı. Buna görə də özü belə deyirdi: “Əgər din və qorxu Allahdan olmasaydı, mən ərəb dünyasının ən zirək kişisi olardım.” Amma başqa xəlifələr belə bir məhdudiyətə sahib deyildilər. Əksinə məsləhət bildikləri və işlərinin inkişafını ona bağlı olduğunu görürdülərsə istər bu addım dinin qanunları ilə uyğun olsun istərsə də olmasın o an onu yerinə yetirirdilər

وَعَبْرَةٌ مِنَ الْخُلَفَاءِ كَانَ يَعْمَلُ بِمُقْتَضَى مَا يَسْتَصْلِحُهُ وَيَسْتَوْقِفُهُ سِوَاءَ كَانَ مُوَفَّقًا لِلشَّرْعِ أَمْ لَمْ يَكُنْ

O, bu müqayisələrdən sonra belə nəticə alır: “Şübhə yoxdur ki, ictihad üzündən və öz nəzərinə əməl edib günün məsləhətlərinə mane olan qayda-qanunlara laqeyid yanaşan kəsin dünyadakı vəziyyəti nizamlı olacaq və öz məqsədlərinə sari daha çox hərəkət edə biləcəkdir. Amma qayda-qanunlara əməl eləyən şəxsin isə dünyadakı işləri qarma-qarışıq və zahiri baxımdan inkişafı olmayacaqdır

Rəsuli—Əkrəmin (s) uzaq görünliyi və əvvəlcədən xəbər verməsi

Allahın Rəsulu (s) həyatda olan zaman özündən sonra

səh: ۵۹۳

.müsəlmanlar arasında baş verəcək cürbə-cür hadisələri qabaqcadan xəbər verərdi

Bəni Üməyyənin(1) zalimənə hakimiyyətindən, Xəvariclərin meydana çıxması və onların təcavüzkar və zalım “فِتْنَةُ بَاعِئِيَّة” Əli (ə)(2) tərəfindən öldürülməsindən, Əmmar Yasirin qrup”(3) tərəfindən qətlə yetirilməsindən və nəhayət İslam hökmlərində baş verəcək cürbə-cür təhriflərin və bidətlərin qarşıya çıxacağından xəbər vermişdir. Həmçinin bir dəstə müsəlmanların dönüb mürtəd olmalarından və azmalarından xəbərdar etmişdir. Bu hadisələrin hamısına öz dərin təəssübünü və narahatçılığını bildirmişdir. Bütün bu məsələlər “Səhiheyn” kitablarında nəql olunmuşdur

Ancaq biz, burada ötən bəhslərimizə münasib olan və “Səhiheyn” kitablarında qeyd olmuş təhriflər və dindən dönmə məsələlərinin mövzusunə başlayacaq, bu iki mövzu :barədə bir neçə hədis nəql etməklə kifayət edəcəyik

Mürtəd olma və dindən dönmə

.1

...سَيَعِيدُ بْنُ جَبْرِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ | قَالَ: وَإِنَّ أَنْاسًا مِنْ أَصْحَابِي يُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتُ الشَّمَالِ فَأَقُولُ: أَصْحَابِي، أَصْحَابِي فَيَقُولُ: إِنَّهُمْ لَمْ يَزَالُوا مُزْتَدِّينَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ مُنْذُ فَارَقْتَهُمْ فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ....

İbn Abbas Peyğəmbərdən (s) “Qiyamət günü” barəsində

səh:594

1- [1] . “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabul-mənaqib”, “Kitabu bədui-xəlq”, 25-ci bölmə, “Əlamatun-Nübuvvəti fil-İslam”, hədis: 3409-3410 və 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, “Qəvlun-Nəbiyyi: Həlaku umməti əla yədəyi uğəyliməti səfhaə”, hədis: 7058

2- [2] . “Səhihi-Buxari”, 4-cü cild, “Kitabu bədul-xəlq”, 25-ci bölmə, “Əlamatun-Nubuvvəti” fil-İslam”, hədis: 3610 və 3611; “Səhihi-Müslim”, 3-cü cild, “Kitabuz-zəkat”, 63-cü bölmə, “ət-Təhrizu əla qətlil-xəvaric”, hədis: 1066

3- [3] . “Səhihi-Buxari”, 1-ci cild, “Kitabus-səlat”, 63-cü bölmə, “ət-Təavunu fi bənail-məscidi”, hədis: 447; və “Səhihi-Müslim”, 8-ci cild, “Kitabul-fitən”, 18-ci bölmə, “La təqumus-saəti hətta yəmurrur-rəculu biqəbriir-rəculi”, hədis: 2915-2916

nəql etdiyi geniş hədisdə belə deyir: “Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Mənim səhabələrimin bir dəstəsi “Şimal”^(۱) tərəfdə dayanacaqlar. Mən onları himayət etmək üçün (Allahın dərğahına) üz tutub deyəcəm ki, bunlar mənim səhabələrimdir, bunlar mənim səhabələrimdir. Mənim cavabımda deyər: Sən onların arasından getdikdən sonra .onlar da öz cahiliyyətdövrələrinə qayıtdılar

Bu vaxt Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Belə olduqda mən də saleh bəndənin (Həzrət İsa (ə)) söylədiyi kimi deyirəm: Nə qədər ki, onların arasında idim, onların əməllərinin şahidi olub görürdüm. Məni onlardan aldığına görə sən həmişə onlarla idin və bütün şeyləri görürdün. Əgər onlara əzab etsən onlar sənə bəndələridir. Əgər onları (bağışlasan sən qüdrət və hikmət sahibi olan Allahsan.)^(۲)

“Səhihi-Müslim” kitabında bu hədisin mətnində “إِنَّكَ” cümləsinin yerinə “لَمْ يَزَالُوا مُؤْتَدِّينَ” cümləsi yazılmışdır. Yəni “Səndən sonra onların nə hadisələr və ”لَا تَدْرِي مَا أَحَدُتُوا بَعْدَكَ” ”dəyişikliklər törətdiklərini bilmirsən

Buxari və Müslimün nəql etdikləri başqa bir hədisdə

səh:۵۹۵

–۱ [۱]. “Vaqiə” surəsinin ۴۱-۴۲-۴۳ və ۴۴ –cü ayələrində şimal səhabələrinə şiddətli əzab“ .

–۲ [۲]. “Səhihi-Buxari”, ۴-cü cild, “Kitabul-ənbiya”, “Vəttəxəzəl-lahu İbrahimə xəlilə” .

–۳ [۳]. “Səhihi-Buxari”. ۴-cü cild, “Kitabul-ənbiya”, “Vəz-kur fil-kitabi Məryəm”, hədis: ۳۲۶۳; və ۶-cı cild, “Maidə” surəsinin təfsiri, hədis: ۴۳۴۹, ۴۳۵۰; “Ənbiya” surəsinin təfsiri, ۸-ci cild, hədis: ۴۴۶۳; “Kitabur-riqaq”, “Kəyfəl-həşr” bölümü, hədis: ۶۶۶۱; “Səhihi-Müslim”, ۸-ci cild, “Kitabul-cənnəti və sifətu nəimuha”, “Fənaud-dunya və ;bəyanul-həşr” bölümü, hədis: ۲۸۶۰

əshabi” kəlməsinin yerinə onun kiçildilmiş mənası “Usəyhabî” kəlməsi gəlmişdir. Bu da “Peyğəmbərin (s) onlara nəhayət dərəcədə məhəbbət və rəhmətinin olmasına yaxud .da onları nəhayət dərəcədə təhqir etməsini göstərir

.۲

...أَبْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ: عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ |: إِنِّي عَلَى الْحَوْضِ حَتَّى أَنْظُرَ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ مِنْكُمْ. وَ سَيُؤَخَذُ نَاسٌ دُونِي فَأَقُولُ: يَا رَبِّ مَنِيَّ وَمِنْ أُمَّتِي. فَيَقَالُ: هَلْ شَعَرْتَ مَا عَمِلُوا بِعَدَاكَ، وَاللَّهِ مَا بَرَحُوا يَرْجِعُونَ عَلَيَّ أَعْقَابِهِمْ.

فَكَانَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ يَقُولُ: أَلَلَّهِمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِشَكَكَ أَنْ تَرْجِعَ عَلَيَّ أَعْقَابَنَا أَوْ نَفْتِنُ فِي دِينِنَا.

İbn Əbi Məlikə Əbu Bəkrin qızı Əsmadan nəql edir ki, Allahın Rəsulu (s) buyurdu: “Mən hövzun kənarında olacam ki sizlərdən mənim yanıma gələnlərə tamaşa edim. Ancaq şübhəsiz ki onların bir çoxunu tutacaqlar (mənim yanıma gəlməyə qoymayacaqlar). Allahın Rəsulu buyurdu: Bu vaxt mən deyəcəm: İlahi! Bunlar mənim xüsusi :səhabələrım və tərəfdarlarımdırlar

فَأَقُولُ: يَا رَبِّ مَنِيَّ وَمِنْ أُمَّتِي.

Mənim cavabımda deyiləcək: Səndən sonra onların nə etdiklərini bilirsənmi? Allah and [\(olsun öz atalarının dininə qayıtmışlar.”](#) [۱]

İbn Məlikə bu hədisin nəqlindən sonra deyir: “İlahi! sənə öz ata babalarımızın dininə ”.qayıtmaqdan və öz dinimizdə sınağa çəkilməyimizdən pənah aparıram

.Bu hədisi Buxari qısa fərqlə iki yerdə nəql etmişdir

.۳

...عَنْ عَطَاءِ بْنِ سَعْيَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ النَّبِيِّ | قَالَ: "بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ إِذَا زَمْرَةٌ حَتَّى إِذَا عَرَفْتَهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِنَا وَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ: هَلُمَّ فَقُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمْ إِزْتَدُّوا بِعِدَاكَ عَلَى أَدْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى. ثُمَّ إِذَا زَمْرَةٌ حَتَّى إِذَا عَرَفْتَهُمْ خَرَجَ

səh:۵۹۶

hədis: 6220; və 9-cu cild, “Kitabul-fitən”, 1-ci bölüm, hədis: 6614; “Səhihi-Müslim”, 7-ci
;cild, “Kitabul-fəzail”, “İsbatu hovzi nəbiyyuna”, hədis: 2293-2295

رَجُلٌ مِنْ بَيْنِ وَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ هَلُمَّ قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمْ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَذْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى.

Əbu Hüreyrə deyir: “Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Yuxuda gördüm ki, bi çoxunu gətirdilər. Onları tanıdığım zaman bir kişi gəldi və onlara xitab edərək dedi: Gəlin! Soruşdum: Hara aparırsan? Dedi: Allaha and olsun ki odun içinə. Dedim: Nə günah ediblər ki? Dedi: .Onlar səndən sonra dindən çıxıb mürtəd oldular

Allahın Rəsulu (s) buyurdu: Sonra başqa bir dəstəni gördüm ki gətirdilər. Mən onları da tanıdım. Yenə bir kişi gəldi və onlara xitab edərək dedi: Gəlin! Soruşdum: Hara gəlsinlər? Dedi: Allaha and olsun ki odun içinə (cəhənnəmə) getməlidirlər. Dedim: “Günahları nədir? Dedi: Səndən sonra arxaya qayıdıb mürtəd oldular.”^[1]

.۴

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَضْنَهُ كَانَ يُحَدِّثُ عَنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ | أَنَّ النَّبِيَّ | قَالَ: يَرُدُّ عَلَيَّ الْحَوْضَ رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِي فَيَجْلُونَ عَنْهُ، فَأَقُولُ: يَا رَبَّ أَصْحَابِي فَيَجْلُونَ عَنْهُ، فَأَقُولُ: يَا رَبَّ أَصْحَابِي، فَيَقُولُ: إِنَّكَ لَا عِلْمَ لَكَ بِمَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ إِنَّهُمْ ارْتَدُّوا عَلَى أَذْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى.

Yenə də Buxari Musəyyibin oğlundan nəql edir ki; Peyğəmbərin (s) səhabələrindən bir çoxu nəql etmişlər ki, Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: “Mənim səhabələrimdən bir çoxu hovzun kənarında mənim yanıma gəlmək istəyərlər. Ancaq onların qarşısı alınar. Mən soruşaram: İlahi, bunlar mənim səhabələrim və köməkçilərimdirdir. Mənim cavabımda deyilər: Səndən sonra onların tutduqları əməllərdən xəbərin yoxdur. Buna görə də bunlar səndən sonra öz dinlərini atmış və

səh:۵۹۷

۱- [۱]. “Səhihi-Buxari”, ۸-ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Fil-hovz” bölümü, hədis: ۶۲۱۵.

...أَبُو حَازِمٍ، سَيِّهْلِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ | إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، مَنْ مَرَّ عَلَيَّ شَرِبَ، وَمَنْ شَرِبَ لَمْ يَظْمَأْ أَبَدًا، لَيَرِدَنَّ عَلَيَّ أَقْوَامٌ أَعْرَفُهُمْ وَيَعْرِفُونِي ثُمَّ يُحِيَالُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ. قَالَ أَبُو حَازِمٍ: فَسَيِّمِعْنِي النُّعْمَانُ بْنُ أَبِي عِيَّاشٍ، فَقَالَ: هَكَذَا سَمِعْتُ مِنْ سَيِّهْلٍ، فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: أَشْهَدُ عَلَيَّ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ لَسَمِعْتَهُ وَهُوَ يَزِيدُ فِيهَا، فَأَقُولُ: إِنَّهُمْ مِنِّي فَيَقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَثُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سُحِقًا لِمَنْ غَيَّرَ بَعْدِي.

Əbu Hazim Səhl ibn Səiddən nəql edir ki; Allahın Rəsulu (s) buyurdu: "Mən Kövsər hovuzunda sizin hamınızdan əvvəl olacam. Həmin gün (Məhşər günü) hər kəs mənim yanıma gəlsə Kövsər suyundan içəcək. Hər kim Kövsər suyundan içərsə heç vaxt ".susuzluğu görməyəcək

Sonra Allahın Rəsulu (s) belə buyurdu: "Ancaq Allaha and olsun bir çoxları mənim yanıma gələcəklər ki onları mən yaxşı tanıyram. Onlar da məni tanıyırlar. Sonra mənimlə onların arasında ayrılıq düşəcək. (Məni görməkdən və Kövsər suyunu ".içməkdən məhrum olacaqlar

Hədisi nəql edən Əbu Hazim sonra belə deyir: "Bu hədisi məndən eşidən Nöman ibn Əyaş soruşdu: Nəql etdiyiniz bu hədisi Səhl ibn Səddən özün eşitdinmi? Nöman deyir: ".Dedim bəli, özüm ondan sənə nəql etdiyim kimi belə eşitdim

İbn Əyaş bu vaxt dedi: "Mən Allahı şahid tuturam ki, bu hədisi Əbu Səid Xedridən eşitdim. Lakin bu hədisin axırında Peyğəmbərdən (s) bu cümləni nəql etdi ki O həzrət belə buyurdu: Mən bu vaxt deyərəm: Allahın rəhmətindən uzaq

olsun, Allahın rəhmətindən uzaq olsun, o kəs ki məndən sonra mənim dinimdə
(dəyişiklik edib.”(1)

”لَمَنْ عَيَّرَ بَعْدِي“ Bu hədisi Buxari və Müslim öz kitablarında nəql etmişlər. İntəhası Müslim
.”لَمَنْ بَدَّلَ بَعْدِي“ cümləsinin yerinə

Qəstəlani bu hədisin şərhində deyir: Bu hədisdə qeyd olunan “təğyir”dən məqsəd
dində dəyişiklik salmaq və əvəz etməkdir. Çünki bu nifrin və Allahın rəhmətindən uzaq
etməyi tələb etmək əməli dəyişmək və günah etmək mövzusu ilə deyil, əksinə dində
dəyişiklik salmaq və mürtəd olmaq mövzusu ilə uyğundur. Buna görə də günah
edənlər şəfaət vasitəsi ilə Allahın dərin rəhmət və lütfünə yiyələnəcəklər. Mürtəd
(olanlar isə Allahın rəhmətindən uzaq olacaqlar.(2)

Müslim öz sənədləri ilə nəql edir ki; “Bir gün Allahın Rəsulu (s) qəbristanlığa gəldi və .2
:qəbristanlıq əhlinə salam verdi

"السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارُ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ"

.və söylədi ki, İnşəəllah biz də sizin yanınıza gələcəyik

Sonra buyurdu: “Qardaşlarımla görüşməyi çox istəyirəm. Səhabələr soruşdular: Ya
Rəsulullah! Biz sizin qardaşlarınız deyilik? Buyurdu: Xeyr! Siz mənim səhabələrim və
köməkçilərimsiniz. Ancaq bizim qardaşlarımız hələ gəlməyiblər. Soruşdular: Ya
?Rəsulullah hələ gəlməyən öz ümmətini və ardıcılarını necə tanıyırsınız

Buyurdu: Əgər bir kişi alını ağ bir dəvənin sahibi olarsa, qara rəngli dəvələrin arasında
?öz dəvəsini tanıya bilməyəcəkmi

səh:599

Səhihi-Buxari”, 8-ci cild, “Kitabur-riqaq”, “Fil-hövz” bölümü, hədis: 6212 və 9-cu“ . [1] -1
cild, “Kitabul-fitən”, 1-ci bölüm, hədis: 246-249; Səhihi-Müslim”, 7-ci cild, “Kitabul-fəzail”,
;“İsbatu hövzi nəbiyyina”, hədis 2290
;İrşadus-sari”, 9-cu cild, 1-ci bölüm, səh. 340“ . [2] -2

.Dedilər: Niyə ya Rəsuləllah əlbəttə ki taniyacaqdır

Buyurdu: Qiyamət günü bizim qardaşlarımız dəstəmizin təsirindən üzləri ağ və nurani
”surətdə gələrlər. Mən isə Kövsər hovuzunda onlardan əvvəl olacam

:Bu vaxt Allahın Rəsulu belə dedi

...أَلَا لِيَذَادَنَّ رِجَالٌ عَنِ حَوْضٍ كَمَا يُذَادُ الْبُعَيْرُ الضَّالُّ، أَنَادِيهِمْ أَلَا هَلُمَّ فَيَقَالُ: إِنَّهُمْ قَدْ بَدَّلُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سَحَقًا سَحَقًا.

Agah olun bir çoxlarını mənim hovuzumun kənarına gəlməyə qoymayacaqlar və
başqalarının itmiş dəvəsini sürüyə girməyə qoymayanlar kimi onlara yol verilməyəcək.
Sonra Rəsuli-Əkrəm (s) buyurdu: Mən onları çağıracam ki gəlin! Mənə cavab
verəcəklər: Onlar səndən sonra dəyişikliklər ediblər. Bu vaxt mən deyəcəm: Allahın
[\(rəhmətindən uzaq olsun, Allahın rəhmətindən uzaq olsun!\)”](#)

.۳

...عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَافِعٍ مَوْلَا أُمِّ سَيْلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ | أَنَّهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَسْمِعُ النَّاسَ يَذْكُرُونَ الْحَوْضَ وَ لَمْ أَسْمَعْ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ
|، فَلَمَّا كَانَ يَوْمًا مِنْ ذَلِكَ وَ الْجَارِيَةَ تَمْشِيْنِي فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ | يَقُولُ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي لَكُمْ فَرَطٌ عَلَى الْحَوْضِ فَإِيَّايَ لَا يَأْتِيَنَّ
أَحَدُكُمْ فَيَذَبُ الْبُعَيْرُ الضَّالُّ، فَأَقُولُ: فِيمَ هَذَا؟ فَيَقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَثُوا بَعْدَكَ فَأَقُولُ: سَحَقًا.

Müslim yenə Peyğəmbərin (s) xanımı Ümmü Sələmədən nəql edir ki; “Mən Kövsər
hovuzu barədə camaatdan bir neçə məsələ eşitmişəm. Ancaq bu barədə Peyğəmbərin
(s) özündən bir şey eşitməmişəm. Təsadüfən günlərin birində Allahın Rəsulundan (s)
eşitdim ki belə buyurdu: “Əyyuhən-nas! Mən, Kövsər hovuzunun kənarına sizdən
qabaq gedəcəm “فَاِيَّايَ لَا يَأْتِيَنَّ أَحَدُكُمْ فَيَذَبُ الْبُعَيْرُ الضَّالُّ”

səh:۶۰۰

Səhihi-Müslim”, ۱-ci cild, “Kitabut-Təharət”, “İstihbabu italətil-qurət vət-təhcilu” . [۱] -۱
;fil-vuzu” bölümü, hədis: ۲۴۶, ۲۴۷, ۲۴۸ və ۲۴۹

Məbada sizlərdən mənim yanıma gələnləri sürüdən azmış dəvəni uzaqlaşdıran kimi yanımdan uzaqlaşdırılar. Sonra mən deyərəm: Nəyə görə belə oldu? Cavab verərlər: Sən bilmirsən. Bunlar səndən sonra nəqədər bidətlir qoyublar. Bu vaxt deyərəm: [\(Allahın rəhmətindən uzaq olsunlar!\)](#)

Həqiqəti etiraf etmək

Bu, “Təhrif və mürtəd olma” barəsində “Səhiheyin” kitablarında Peyğəmbərdən (s) nəql olunmuş rəvayət toplusundan seçilmiş bir neçə hədisin nümunəsi idi. Bu hədislərin mətni və “əshabi”, “usəyhabi”, “minni” kəlmələri açıq şəkildə bunu bildirir ki, bu şəxslər Peyğəmbərdən (s) ayrı və uzaq deyildilər. Əksinə onlar Peyğəmbərə nəhayət .dərəcədə yaxın olan şəxslər olub onun xüsusi səhabələrindən sayılırdılar

Peyğəmbərin (s) bəzi səhabələri də həssas vaxtlarda bu növ həqiqətlərə etiraf etmiş və bu sirrin üzərindən pərdəni götürmüşlər. Burada biz “Səhihi-Buxari” kitabında :gəlmiş həmin etiraflardan ikisini nümunə olaraq qeyd etməklə kifayət edirik

Buxari sənədləri ilə Ə`la ibn Musəyyibdən və o da atasından belə nəql edir ki: “Mən .1 Bəra` ibn Azibi gördüm və ona səhabə olmasına görə təbrik söylədim. Onun ağac altında Peyğəmbərə (s) beyət əlini verməsilə bu məqama çatmasına qibtə etdiyimi açıqladım. Peyğəmbərə (s) beyət edib ona yaxınlaşmağın bir fərəh və iftixar olduğunu .bildirdim

Bəra` ibn Azib mənim cavabımda belə dedi: Qardaşım oğlu söylədiklərin fəxr olunulması bir şeydir. Lakin nə edim ki bunların hamısını çox ucuz əldən verdik. Çünki bizim :Peyğəmbərdən sonra nə hadisələr törətdiyimizi sən bilmirsən

səh:۶۰۱

Səhihi-Müslim”, ۷-ci cild, “Kitabul-fəzail”, “İsbatu hövzi Nəbiyyina (s)”, hədis:“ . [۱] –۱

;۲۲۹۵

“فَقَالَ: يَا بَنَ أَخِي إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدَثْنَا بَعْدَهُ” (۱)

:Buxari yenə sənədləri ilə Musəvvir ibn Muxrimədən belə nəql edir .۲

Elə ki Ömər yaralandı və öləcəyi məlum oldu, qorxudan narahat olmağa başladı. İbn Abbas ona təsəlli və ürək-dirək verərək dedi: Əgər bir hadisə baş versə və bu yara sənin ölümünə səbəb olarsa narahatçılığa dəyməz. Çünki sən həyatında Peyğəmbərin səhabəsi olmaq iftixarına nail olmusan və o səndən razı idi. Əbu Bəkrlə də çox gözəl yoldaşlıq etmişən və o da səndən razı qalmışdır. Ondan sonra müsəlmanlarla da elə .rəftar etmişən ki həqiqətən onlar da səndən razı qalmışlar

Ömər İbn Abbasın cavabında dedi: “Mənim Peyğəmbərin (s) səhabəsi və Əbu Bəkrlə .yoldaşlığım barəsində söylədiklərin, Allahın mənə verdiyi ən böyük neməti olmuşdur

وَأَمَّا مَا تَرَاهُ مِنْ جَرَعِي، فَهُوَ مِنْ أَجْلِكَ وَأَجَلِي أَضِيحَابِكَ، وَاللَّهِ، لَوْ أَنَّ لِي طِلَاعَ الْأَرْضِ ذَهَبًا لَأَقْتَدَيْتُ بِهِ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَبْلَ أَنْ أَرَاهُ.”

Amma məndə gördüyün bu zarıltı, narahatçılıq və qorxular isə sənin və nəslinin tərəfindəndir. Allaha and olsun, arzu edirəm ki bütün bu yer kürrəsi qızıla dönərdi və (mən onların hamısını Allahın əzabını görməzdən qabaq onun yolunda verərdim.” (۲)

səh:۶۰۲

–۱ [۱] . “Qəzvətul-Hudeybiyyə”, hədis: ۳۹۹۳; “Kitabul-məğazi”, ۵-ci cild, “Səhihi-Buxari”, Bərra` ibn Azib tanınmış səhabələrdən biri olub Uhud döyüşündə və başqa ۱۳-۱۴ döyüşlərdə Peyğəmbərin kənarında döyüşənlərdən idi. Bədr döyüşündə də iştirak etmişdir. Lakin yaşının azlığına görə Peyğəmbər onu Mədinəyə qaytardı. Brra` , hicrətin ۷-cü ilində vəfat etmişdir. (“Udul-ğabə” kitabına müraciət et. ۱-ci cild, “əl-Bau ər-Ra; “əl-Bərra` ibn Azib ibnil-Haris”, səh. ۱۷۱, və “Təhzibut-təhzib”, ۱-ci cild, nömrə ۴۲۵ – əl-Bədaus-sünnə”)

–۲ [۲] . “Mənaqibu Ömər” bölümü, (Kitabu fəzailus-səhabə”, “Səhihi-Buxari”, ۵-ci cild, hədis: ۳۴۸۹.)

Səhihi-Buxari

Kamil bir nüsxədir ki, səhvləri düzəldilib tənzimlənmişdir. Misirdə çap olunmuşdur. Bu .1 nüsxə ikinci Sultan Əbdul Həmidin göstərişi ilə hicrətin 1312-ci ilində Misirin 16 nəfər tanınmış alimlərindən ibarət olan bir heyətin nəzarəti altında yazılmışdır. O alimlərdən Əl-Əzhər institutunun rəisi Şeyx Səlim Beşri və o institutun başqa alimlərinin adını çəkmək olar. Bu işdə əhli-sünnənin dörd məzhəbinin alimlərinin rolu da az olmamışdır. Yuxarıda adı gedən alimlərin zəhməti sayəsində səhvləri düzəldilib çap edilərək camaatın istifadəsinə verilmişdir. Bu kitabın çapında əsil və qədimi bir əlyazma kitabdan istifadə edilmişdir ki, o kitab İstanbulun Astana kitabxanasında mövcuddur. Adı gedən əl yazma başqa əl yazma nüsxələrlə müqayisə edilmişdir. Bu kitab çap olunduqdan sonra alim və qazilərdən olan yeddi nəfər tərəfindən diqqətlə mütalifə olunmuş, tənzimlənmiş və həmin alimlər tərəfindən təsdiqlənmişdir. Biz də “Buxari və .Müslimün səhihlərinə bir baxış” kitabımızda adı yuxarıda gedən kitaba istinad etmişik

Mötəbər bir nüsxədir ki, hicrətin 1272-ci ilində “Hindistanda” çap olunmuşdur. O .2 zamanlarda kitabın arxasında o kitabın səhvlərini göstərən səhifə olmurdu. Bu iş axır .zamanlarda kitablarda qeyd olunmağa başlamışdır

Üçüncü nüsxə elə bir nüsxədir ki, Misirin Şəab çapxanasında Yuniyyə nüsxəsində .3 çap olunmuşdur. Təəssüflər olsun ki, bu nüsxədə çapın tarixi qeyd olunmamışdır

SƏHIHI-MÜSLİM

Gözəl bir nüsxədir ki, əlyazma və çap olunmuş nüsxələrlə tutuşdurulduqdan sonra .1 Məhəmməd Şükrinin haşiyə və vərəq altı yazıları ilə hicrətin 1334-cü ilində səkkiz cüzdə və iki qalın cildə Misirdə çap olunmuşdur. Biz də bu kitabımızda o

İkinci nüsxə yenə də maraqlı bir nüsxədir. Məhəmməd Fuad Əbdul Baqinin təhqiqi . ۲ və Şəri Nəvəvinin haşiyə və vərəq altı yazısı ilə ۱۳۷۴-cü ildə beş cildə çap olunmuşdur. Adı çəkilən bütün nüsxələr bizim yanımızda mövcuddur. Bu kitabın təlifi zamanı o .nüsxələrin hamısından geniş istifadə etmişik

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآهِلِ بَيْتِهِ الَّذِينَ بِهِمْ تَمَّتِ الْكَلِمَةُ، وَعَظَمَتِ النُّعْمَةُ، اللَّهُمَّ احْشُرْنَا فِي زُمْرِهِ
الْمُتَمَسِّكِينَ بِهِمْ، وَاللَّائِذِينَ بِفَنَائِهِمْ، آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

;Cümə axşamı Rəbius-sani ayının ۲۵-i, ۱۳۹۲-ci hicri qəməri

Xordad ayının ۱۸-i ۱۳۵۱-ci şəmsi ili Gecənin yarısı

Qaynaqlar

"Qurani-Kərim" .1

"Nəhcül-bəlağə" .2

"Tövrat" .3

"İncil "Məta" .4

"İncil "Yuhənna" .5

"İncil "Luqa" .6

Səhihi-Buxari" Məhəmməd ibn İsmail Buxari 256 h.q" .7

Səhihi-Müslim" Müslim ibn Həccac Nişapuri 273 h.q" .8

Sunəni-ibn Macə" Məhəmməd ibn Yəzid ibn Macə 273 h.q" .9

Sunəni-Əbi Davud" Süleyman ibn Əbi Davud Səcistani 275 h.q" .10

Sunəni-Termizi" Məhəmməd ibn İsa Termizi 279 h.q" .11

Sunəni-Darəmi" Əbu Məhəmməd Əbdulah Darəmi 255 h.q" .12

Sunəni-Nəsai" Əhməd ibn Şüeyb Nəsai 279 h.q" .13

Kənzul-ummal" Əlauddin Əli Muttəqi Hindi 975 h.q" .14

Musnəd-Əhməd ibn Hənbəl" Əhməd ibn Hənbəl Şəybani. 261 h.q" .15

Müstədrəkus-səhiheyin" Hakim Nişapuri 204 h.q" .16

Mən la yəhzuruhul-fəqih" Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Əli ibn Babaveyh Səduq 381" .17
h.q

Muvəttəi-Malik" Əbu-Əbdillah Malik ibn Ənəs 169 h.q" .18

Ədəbul mufrəd” Məhəmməd ibn İsmail Buxari ۲۵۶ h.q“ .۱۹

Biharul-ənvar” Əllamə Məclisi ۱۱۱ h.q“ .۲۰

Cameu bəyanil-elmi və fəzlihi” Məhəmməd Həbibullahil məşhur Mayabi Maliki“ .۲۱

Fəthul-mun`im” Mayabi Maliki ۱۳۶۳ h.q“ .۲۲

Rovzətul-kafi” Siqətul-islam Kuleyni ۳۲۹ h.q“ .۲۳

səh:۶۰۵

- Kifayətut-talib" Gənci Şafei ۶۵۸ h.q" .۱
- Zəxairul uqəba" Muhibbud-din Təbəri ۶۹۴ h.q" .۲
- İrşadus-sari" Səhihi-Buxarinin şərhi Qəstəlani ۸۵۵ h.q" .۳
- "Fəthul-bari" .۴
- Səhihi-Buxarinin şərhi" İbn Həcər Əsqəlani Şafei ۸۵۲ h.q" .۵
- Səhihi-Müslimün şərhi" Yəhya ibn Şərafuddin Nəvəvi ۶۷۶ h.q" .۶
- Əhkamul-Quran" Əbu Bəkr Əhməd Cəsas Bağdadi ۳۷۰ h.q" .۷
- İbn Kəsirin təfsiri" İbn Kəsir Dəməşqi ۷۷۴ h.q" .۸
- Borhan" təfsiri Seyyid Haşim Bəhrani ۱۱۰۹ h.q" .۹
- Bəğəvinin təfsiri" Hüseyin ibn Məsud Bəğəvi Şafei ۵۱۰ h.q" .۱۰
- Tibyan təfsiri" Şeyx Əbu Cəfər Tusi ۴۶۰ h.q" .۱۱
- Dürrul-mənsur" təfsiri Cəlaləddin Süyuti ۹۱۰ h.q" .۱۲
- Xazenin təfsiri" Əlaud-din Əli ibn Məhəmməd Bağdadi ۷۴۱ h.q" .۱۳
- Ruhul-məani" təfsiri Məhmud ibn Əbdullah Bağdadi Alusi Şafei ۱۲۷۰ h.q" .۱۴
- Kəşşaf təfsiri" Carullah Zəməxsəri ۵۳۸ h.q" .۱۵
- Qurtibi təfsiri" Yəhya ibn Sədun Əndulisi Qertbi ۵۶۷ h.q" .۱۶
- Kəbir təfsiri" İmam Fəxr Razi Şafei ۶۰۶ h.q" .۱۷
- Təbərinin təfsiri" Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir Təbəri ۳۱۰ h.q" .۱۸
- Məcməul-bəyan" təfsiri Əminul-islam Təbərsi ۵۴۸ h.q" .۱۹
- Əl-mizan" təfsiri Əllamə Təbətəbai" .۲۰

- Əl-mənar" təfsiri Şeyx Məhəmməd Əbdü Misri ١٣٢٣ h.q" .٢١
- Nurus-səqəleyn" təfsiri Əlmuhəddis Əş-şeyx Əbdu Əli Əl-huveyzi ١١١٢ h.q" .٢٢
- İtqan" Cəlaluddin Əbdur-rəhman Süyuti Şafei ٩١٠ h.q" .٢٣
- İbn Xəlləkanın tarixi" Əhməd ibn Məhəmməd ibn Xəlləkan Şafei ٤٨١ h.q" .٢٤
- Vəfəyətul əyan" ٣١٤ h.q" .٢٥
- Əsəmin tarixi" Əbu Məhəmməd ibn Əsəm Kufi" .٢٦
- Əl-imamətu vəs-siyasə" Əbdullah ibn Müslim ibn Quteybə ٢٧٤ h.q" .٢٧
- Tarixul xuləfa" Hafiz Cəlaləddin Süyuti Şafei ٩١٠ h.q" .٢٨
- Tarixul xəmis" Huseyn ibn Məhəmməd Maliki ٩٨٢ h.q" .٢٩
- Tarixi-Təbəri" Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir Təbəri ٣١٠ h.q" .٣٠
- Tarixi-Yəqubi" Əhməd ibn Əbi Yəqub ibn Vazih ٢٨٤ h.q" .٣١
- İbn Hişamın sirəsi" Əbu Məhəmməd Əbdul Məlik ibn Hişam ٢١٨ h.q" .٣٢
- Təthirul-cənan" Şəhabuddin Əhməd ibn Məhəmməd ibn Əli ibn Həcər ٩٧٣ h.q" .٣٣
- Səvaiqu muhriqə" Şəhabud-din Əlheysəmi Məkki ٩٧٣ h.q" .٣٤
- Murəvicuz-zəhəb" Əbul Həsən Əli ibnil Huseyn ٣٣٣ h.q" .٣٥
- Əvailul məqlat" Əl-imamuş-Şeyxul Mufid ٤١٣ h.q" .٣٦
- Təbəqat İbn Səd" Məhəmməd Bəsri" .٣٧

Katibi Vaqedi ۲۳۰ h.q .۱

Nəhcül-bəlağənin şərhi" İbn Əbil Hədid ۵۸۶ h.q" .۲

Təcridin şərhi" Mövla Əlaud-din Əli ibn Məhəmməd Quşçi ۸۷۹ h.q" .۳

Rağibin müfrədatı" Əbul Qasim Hüseyn ibn Məhəmməd Rağib İsfəhani ۵۶۵ h.q" .۴

İbn Əsirin kamili İbn Əsir Əzalud-din Əbul Həsən Əli ibn Məhəmməd ۶۳۰ h.q .۵

İstiab" Əlhafiz ibn Əbdul-bir Əndulisi ۴۶۳ h .q" .۶

Təzkiratul hifaz" Məhəmməd ibn Əhməd Zəhəbi Dəməşqi Şafei ۷۴۸ h.q" .۷

Dirasatu fil Kafi vəs-səhihi Buxari Haşim Həsəni .۸

Əzvau ələs-sunnətil Məhəmmədiyyə" Şeyx Məhmud Əbu Ryə Misri" .۹

Əbu Hüreyrə" Mərhum Əllamə Seyyid Şərafuddin ۱۳۷۷ h.q" .۱۰

Təhzibut-təhzib" İbn Həcər Əhməd ibn Əli Əsqəlani ۸۵۲ h.q" .۱۱

Miləl vəl Nihəl" Məhəmməd ibn Əbdul Kərim Şəhristani ۵۴۸ h.q" .۱۲

İctihad" Doktor Musəvi Əfqani" .۱۳

Əl-imam Məhəmməd ibn İdris Şafei" ۲۰۴ h.q" .۱۴

Əl-İmam Malik" Əbu Zöhrə" .۱۵

Əl-imamuş-Şafei" Əbu Zöhrə" .۱۶

Əl-fətaval-hədisə" İbn Həcər Məkki ۹۷۳ h.q" .۱۷

Əl-bidayətu vən-nəhayə" Məhəmməd ibn Zəhəbi Dəməşqi Şafei ۷۶۸ h.q" .۱۸

Əl-kuni vəl əlqab" Muhəqqiq mərhum Şeyx Abbasi Qumi ۱۳۵۹ h.q" .۱۹

Katibi Vaqedi ۲۳۰ h.q .۱

Nəhcül-bəlağənin şərhi" İbn Əbil Hədid ۵۸۶ h.q" .۲

Təcridin şərhi" Mövla Əlaud-din Əli ibn Məhəmməd Quşçi ۸۷۹ h.q" .۳

Rağibin müfrədatı" Əbul Qasim Hüseyin ibn Məhəmməd Rağib İsfəhani ۵۶۵ h.q" .۴

İbn Əsirin kamili İbn Əsir Əzalud-din Əbul Həsən Əli ibn Məhəmməd ۶۳۰ h.q .۵

İstiab" Əlhafiz ibn Əbdul-bir Əndulisi ۴۶۳ h .q" .۶

Təzkiratul hifaz" Məhəmməd ibn Əhməd Zəhəbi Dəməşqi Şafei ۷۴۸ h.q" .۷

Dirasatu fil Kafi vəs-səhihi Buxari Haşim Həsəni .۸

Əzvau ələs-sunnətil Məhəmmədiyyə" Şeyx Məhmud Əbu Ryə Misri" .۹

Əbu Hüreyrə" Mərhum Əllamə Seyyid Şərafuddin ۱۳۷۷ h.q" .۱۰

Təhzibut-təhzib" İbn Həcər Əhməd ibn Əli Əsqəlani ۸۵۲ h.q" .۱۱

Miləl vəl Nihəl" Məhəmməd ibn Əbdul Kərim Şəhristani ۵۴۸ h.q" .۱۲

İctihad" Doktor Musəvi Əfqani" .۱۳

Əl-imam Məhəmməd ibn İdris Şafei" ۲۰۴ h.q" .۱۴

Əl-İmam Malik" Əbu Zöhrə" .۱۵

Əl-imamuş-Şafei" Əbu Zöhrə" .۱۶

Əl-fətaval-hədisə" İbn Həcər Məkki ۹۷۳ h.q" .۱۷

Əl-bidayətu vən-nəhayə" Məhəmməd ibn Zəhəbi Dəməşqi Şafei ۷۶۸ h.q" .۱۸

Əl-kuni vəl əlqab" Muhəqqiq mərhum Şeyx Abbasi Qumi ۱۳۵۹ h.q" .۱۹

Allahın adı ilə

Rəhman və Rəhimli olan Allahın adı ilə.Və bütün həmdlər aləmlərin rəbbi olan Allaha
.məxsusdur

.Varlıq aləminin Kövsəri olan Həzrəti Fatiməyi Zəhraya (a) təqdim olunur
(Bilən kimsələrlə (alimlər) bilməyənlər (cahillər) eynidirlərmi? (Zümər sürəsi, ayə 4
:Ön söz

İsfahan Qaimiyyə kompüter araşdırmalar müəssisəsi 2006-cı ildən Mərhum Ayətullah
Seyyid Həsən Fəqih İmaminin nəzarəti altında,elmi mərkəzlərdə tanınan görkəmli
tələbələrin vasitəsi ilə məzhəb,mədəniyyət və elmi sahələrdə öz fəaliyyətinə
.başlamışdır
:Məramnamə

İsfahan Qaimiyyə kompüter araşdırmalar müəssisəsi təhqiqatçıların dini biliklərə
rahət və tez bir zamanda yiyələnmələri üçün hər bir xidməti onların ixtiyarında qərar
vermişdir.Və bu sahədə təəssübkeşlikdən,ictimai,siyasi,fərdi cəryanlardan uzaq
duraraq yalnız və yalnız elmi sahədə ixlasla öz xidmətini həyata keçirməkdədir.Bu
səbəbdən adı çəkilən müəssisə layihəsini həyata keçirmiş.Və tədqiqat üçün nəzərdə
tutulmuş kitabları,məqalələri mütəxəssislər və müxtəlif təbəqələrdən olan insanlar
üçün,bir neçə dillərdə və formalarda hazırlayaraq,heç bir məbləğ tələb etmədən sosial
.medyada istifadəçilərin ixtiyarında qoymuşdur

:Hədəflər

Quran və Əhli beyt mədəniyyətini və maarifini yaymaq.1

İnsanları,xüsusən gəncləri tam dəqiq şəkildə dini məsələləri araşdırmağa.2
sövləndirmək

Telefon,tablet və kompüterlərdə olan faydasız,yararsız mövzuların yerini.3
faydalı,mənəviyyətli mövzularla doldurmaq

.Təhqiqatla məşğul olan tələbələrə xidmət etmək.4

.Kitab və elmi əsərlər oxumaq mədəniyyətini yaymaq.5

.Müəlliflərin öz elmi əsərlərini digital formada yaymaq üçün onlara şərait yaratmaq.6

:İcraçılıq

.Qanunla icazəli olan lisenziyaya malik əsərlərin yayımı.7

- .Bu mərkəz kimi xidmət göstərən oxşar mərkəzlərlə əlaqə.ı
- .Paralel xidmətlərdən çəkinmək (başqalarının etdiklərini təkrarlamamaq.ı
- .Yalnız və yalnız elmi məsələləri yaymaq.ı
- .Nəşriyyatın mənbələrini qeyd etmək.δ
- .Qeyd:Kitabda olanlara görə məsuliyyət o kitabı yazan müəllifin öhdəsindədir
 - :Müəssisənin fəaliyyəti
 - .Kitabların çapı və nəşri.ı
 - .Kitab oxumaq müsabiqələrinin təşkili.ı
 - .Məcəzi sərgilərin istehsalı.ı
 - .Kompüter oyunlarının istehsalı.ı
- Qaimiyyə internet saytının yaradılması:www.ghaemiyeh.com.δ
- .Sərgi məhsullarının və moizələrin istehsalı.ı
- .Şər'i,əxlaqi və etiqadi suallara cavab.ı
- .Mühasibat,mətbuat yaratmaq və sms... sistemlərinin layihəsi.λ
- .Təlim kurslarının həyata keçirilməsi.ı
- Təbiyəçi şəxslər hazırlamaq üçün təlim kurslarının təşkili.ı.ı
- Kompüterdə,tabletdə və telefonlarda icrası mümkün olan minlərlə proqramların.ı.ı
- dünyada məşhur olan səkkiz formada istehsalı
 - JAVA.ı
 - ANDROID.ı
 - EPUB.ı
 - CHM.ı
 - PDF.δ
 - HTML.ı
 - CHM.ı
 - GHB.λ
- .v.Qaimiyyə kitab bazarı adına dörd market
 - ANDROID.ı
 - IOS.ı
 - WINDOWS PHONE.ı
 - WINDOWS.ı

deyilənlər müəssisənin veb saytında Fars,Ərəb,İngilis və Azərbaycan dillərində pulsuz

.istifadəyə verilmişdir

:Sonunda

Mərcəi təqlid müctəhidlərin dəftərxanalarından
(ofis), müəssisələrdən, nəşriyyatçılardan, müəlliflərdən və əməyi olan bütün
şəxsiyyətlərdən bizlərə hədəfə çatmaqdan ötrü yardım etdikləri üçün səmimi qəlbdən

.təşəkkür edirik

:Mərkəzin ünvanı

İsfahan-Əbdurrəzzaq küçəsi-Hacı Muhəmməd Cəfər adına bazar-Şəhid Muhəmməd

Həsən Təvəkküli küçəsi-blok 129/34-birinci mərtəbə

vəb sayt: www.ghbook.ir

mail: Info@ghbook.ir

mərkəzin ofis telefonu: 00983134490125

Tehran ofisi: 00982188318722

Biznes və alqı satqı: 00989132000109

Mərkəzdə çalışan insanlarla əlaqə yaratmaq üçün nəzərdə tutulan nömrə:

00989132000109

İsfəhan Qaimiyyə kompüter
araşdırmalar mərkəzi

Qaimiyeh

WWW

Başqa kitabxanaya sahiblənmək üçün
gördüyünüz sayt mərkəzinə müraciət
etməiniz lazımdır:

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

Və sifariş üçün bizimlə əlaqə saxlayın:

(0098) 0913 2000 109

